

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

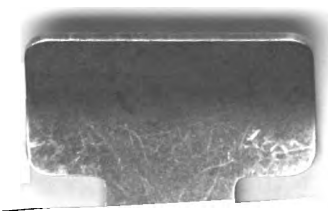
+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

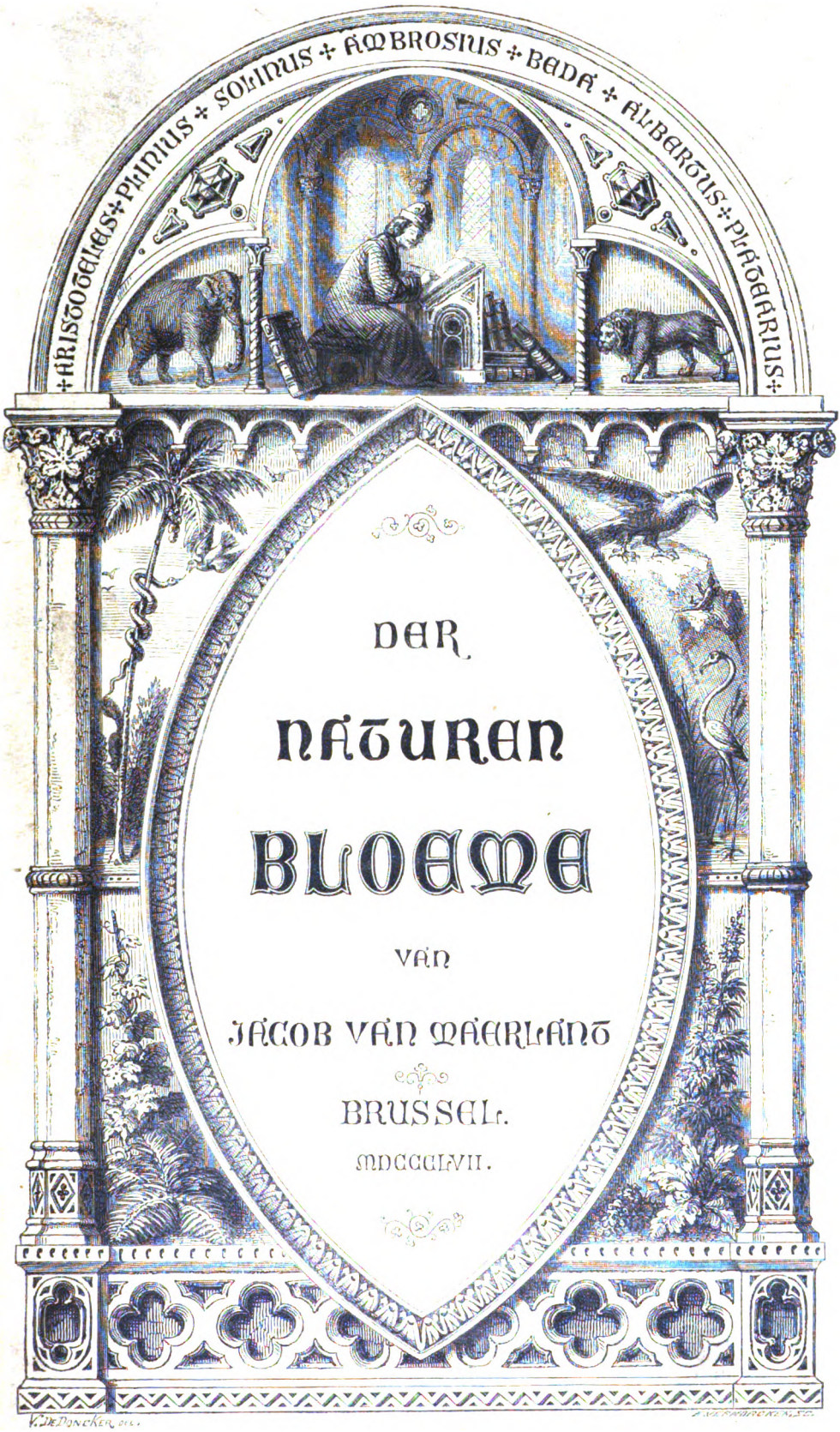
KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
0573 3503

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

DER

NATUREN BLOEME.

Digitized by Google

Digitized by Google

1021

764 C21

DER

NATUREN BLOEME

VAN

JACOB VAN MAERLANT,

MET INLEIDING, VARIANTEN VAN HSS., AENTEKENINGEN EN GLOSSARIUM,

OP GEZAG VAN HET GOUVERNEMENT

EN IN NAEM DER KONINGLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN,
LETTEREN EN FRAYE KUNSTEN,

voor de eerste maal uitgegeven door

J.-H. BORMANS,

Hoogleeraer bij de Universiteit van Luik, lid der koninglijke Akademie van Belgie, enz

---

EERSTE DEEL.

BRUSSEL,

M. HAYEZ, DRUKKER DER KONINGLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

1857.

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Acob van maerlant de dit
ghedichte. Om te lendene
tere ghichte. Wille dat men
delen boec nome. Van nie.
in dutschen boecken.
Sleghen dichter wilde
rocken. Hijr te dichtene
van naturen. Van so me
nigher creaturen.
Alse in desen boeke staen.
Sl iemant en hebbe des waen.
D at ic de materie vensde.
E I dan ic de rime pensde.
De materij ueruaderde recht.
V an coelne broeder aelbrecht
W t delen meesters de hijr na comen

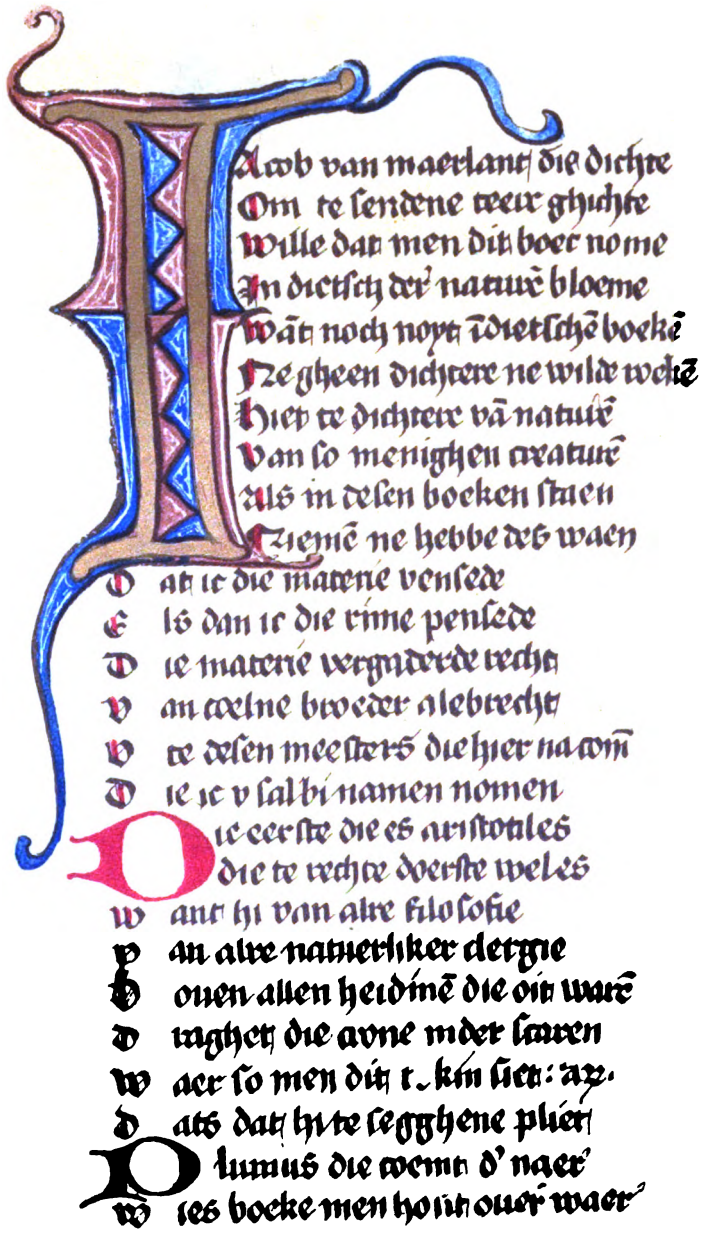
In duutsche der naturen bloma

Fragm. G., einde.

W ant alse hi comt in sine macht
H i laets hen dan hen in den throene
A ctten eenrehten loene
E nden dorpre merten traghen
A lsi in der hellen jaghen
Orphurio alse die lettre segget
heuet dies gheen yoghel plegget
P aets den enen wet alse die aren
D en andren alse die gans eenwaren

Digitized by Google

Digitized by Google

Jacob van maerlant die dichte
Om te sendene tween ghichte
Wille dat men dit boec no me
In dietsch der natuē bloeme
Wāt noch noyt ī dietschē boeke
Ne gheen dichtere ne wilde wech
Hier te dichtene vā natuē
Van so menighen creaturē
Als in desen boeken staen
Niemē ne hebbe des waen
Dat ic die matene vensede
Es dan ic die rime pensede
Die matene vergaderde rechte
Van coelne broeder alebrechte
Te desen meesters die hier na cōm
Die se v sal bi namen nomen
Die eerste die es aristotiles
Die te rechte doerste wel es
Want hi van alre filosofie
Van alre natuerliker clergie
Houen allen heidēn die oit wart
Tsaghet die avne mder sauen
Waer so men dit t_kin siet: azc.
Dats dat hi te seggene plieht
Plinius die voemt d' naer
Wies boecke men hout ouer waer

Digitized by Google

Digitized by Google

DER

NATUREN BLOEME

VAN

JACOB VAN MAERLANT.

PROLOGHE.

Jacob van Maerlant/
die dit dichte/
Om te sendene teere ghichte/
Wille dat men dit boec noeme
In dietsche Der Naturen Bloeme;
Want noch nogt/ in dietschen boeken/
Enech dichtere wilde roeken
Jet te dichtene van naturen

VERSCHILLIGE LESSEN. Vs. 1. Bruss. HS. Meerlant. Hamb. HS. Maerlant de dit ghedichte. Detm. HS. Merlant. Vissers HS. Maerlant die dichte (dit *ontbreekt*). | 2. B. sindene tere. Nimw. Fragm. seindene tere. D. Omme te s. tere ghiſte. | 3–4. B. Hi wilt dat men in ditsce nome Desen boec Der Nat. Bloeme. H. desen b. nome In duutsche Der Nat. Blome. D. Wil d. m. dit b. nome In vlaems Der Nat. Blome. V. dit b. nome In dietsch Der Nat. Blome. N. desen bouke n. In dietsch. | 5-6. H. Want nie in dutschen b. Negheen dichter. N. want noeit in d. boeken Neghene d. D. Want noch noint in d. b. Negheen dichtre w. soeken. B. noit in ditscen. V. Negheen d. ne wilde. | 7. H. Hijr te d. D. Hiet te d. V. Hiet te dichtere (*sic*). N. natueren : creaturen.

Digitized by Google

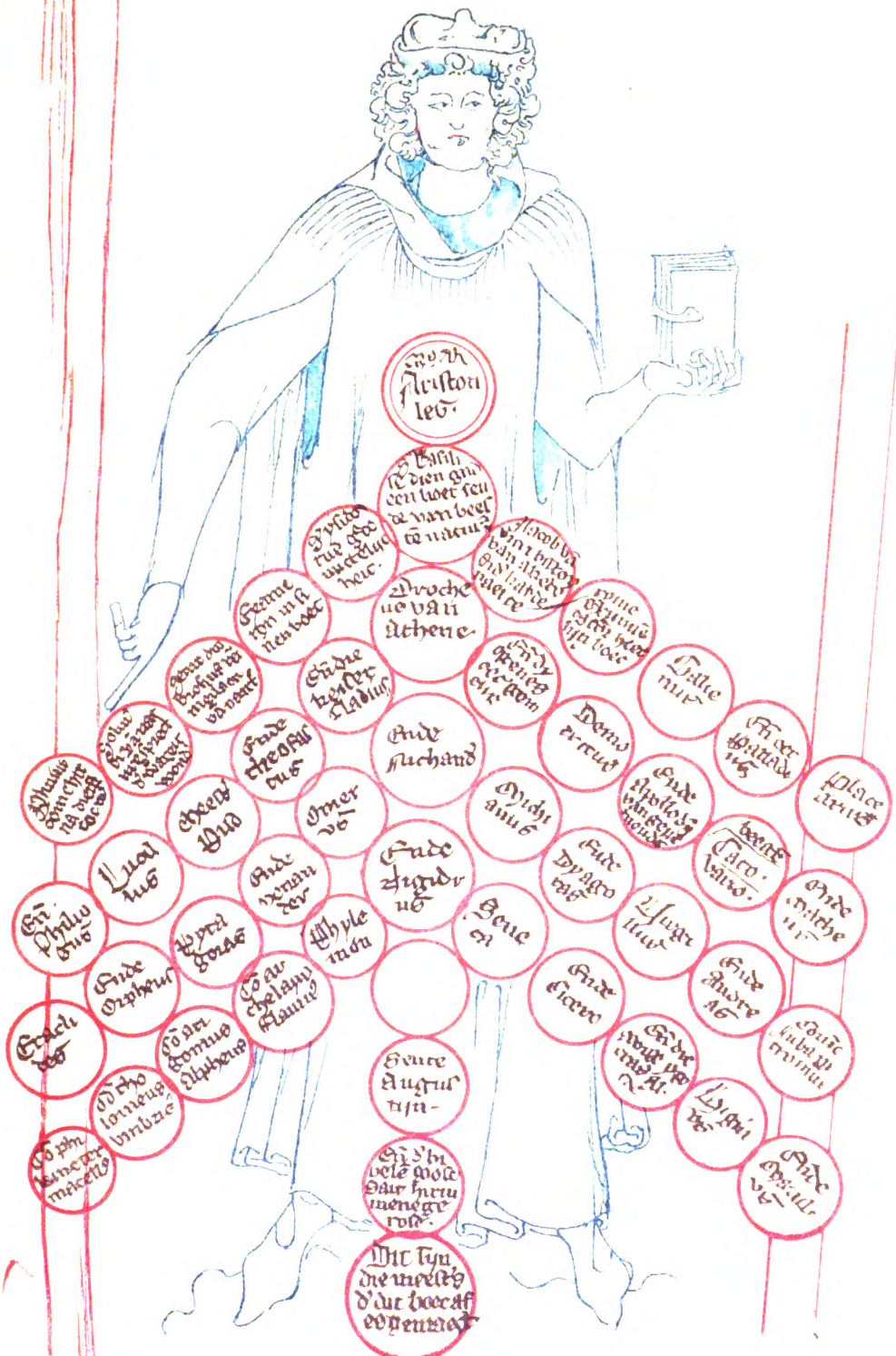
Van ſo meneghen creaturen /
Alſe in deſen boeke ſtaen.
Niemen en hebbe dies waen /
Dat ik die materie beinſde /
Elſ dan ic die rime peinſde ;
Die materie vergaderde recht
Van Coelne Broeder Aelbrecht
Ute deſen meeſters / die hier na comen /
Die ic u ſal bi namen nomen.
Die eerſte es Ariſtotiles /
Die met rechte deerſte es :
Want hi van alre philoſophien /
Van alre natuerliker clergien /
Boven allen heidinen die nogt waren
Draghet die crone in der ſcaren.
Waer dat men dit tekijn .AR. ſiet /
Dats dat hi te ſegghene pliet.
Plinius die comt daer naer /

Vs. 8. B. soe meneger. H.N. so menigher. D. so messeliken. V. somenighen. | 9. V. Als in d. boeken. D. in diesen (?) boeken. B. boeken. | 10. B. Niemen hebbe. H. Niemant en hebbe des. D. Niemene nebbe. V. ne hebbe des. | N. des. 11. B. veensde : peensde. H. vensde : pensde. D.V. vensede : pensede. | 12. B. Els dat ic. H. El dan ic. | 13. B. Entie m. vergederde. D. Want de m. H. De matery. | 14. B. Brueder Aelbrecht. H. Aelbrecht. N. *van de eerste hand* Brueder, *veranderd in* Broeder. D. Van Colne Meester Albr. | 15. B. Van den m. N. Wte desen m. D. Hute desen m. d. hir comen. H. Wt. d. m. de hijr na. | 16. H. *ontbr.* N. noemen. D. ic iu sal. | 17. B. Die erste es Aristotules. H. De ierste is. D. Die erste is. V. Die e. die es. N. Arest. | 18. H. De mit r. de eerste. B. te rechte di erste. D. met r. wal de erste. V. te r. doerste (*sic*) wel es. | 19. D. philosophyen. V. filosofie. | 20. V. natuerliker; *de overige* naturl. | 21. B. alle di heidene di oit. H. heyden de ie w. D. eidinen d. hoit. V. die oit. | 22. N.H. Draecht hi cr. in deser; *ook* B., *maer toch* : in der sc. D. Crone draghet in der. V. inder sc. | 23-24. H. dit teyken .AR. aen siet. (*sic; doch voor die verkorting zal ik overal voluit* Aristotiles *schrijven*). N. dat men tekiin. D.V. Waer so m. d. teiken siet : .AR. D. Dats dat hi segghens pliet. H. Dats dat men. | 25. H. Plinius de coninc. D. comet hier na. V. Plunius d. coemt. *In plaets van dezen regel en de negen-en-vijftig volgende* (vs. 25-84) *vindt men*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Wies boeken men hout over waer;
Solinus / die van naturen
Scone spreect in siere scrifturen /
In enen boec / die men weet
Die Van der Werelt Wonder heet.
Sente Ambrosius van Melane /
Die van naturen doet te verstane
In sinen boec Exameroen /
Dien noemt men dicke in dit doen.
Sente Basilijs seerlike /
Dien God sende van hemelrike
Enen boec van veesten naturen /
Staet dicke oec in deser scrifturen.
Sente Isidorus oec mede /
Die dicke grote nuttelicheden
Gheseit heeft in sine boeken /
Dien moet men hier dicke soeken.
Echt meester Jacob van Vitri /

in 't Bruss. HS. alleen deze twee :

Die andre meesters die hier naer
Comen, staen in die figure daer.

De figure, *waer hij heen verwijst en de namen dier meesters beslaen inderdaed daer tegenover eene gansche bladzijde. Ik heb het geheel, zoo als het is, nauwkeurig doen nateekenen, om het hier onder de oogen van den lezer te plaetsen.*

Vs. 26. N. Vive bouken. H. boeke. D. boeke m. oudet. V. boeke. | 27. H. Solinus daer na van. D.V. daer na die. | 28. H.V. Spreect scone in sire. N. in sine. D. Spreket scone in sine. | 29. N. bouc dat. D. ene boeke. V. In eenen. | 30. *Al de HSS. geven* Die, *niet een* Dat; *voorts* V. Warelt, D. Wondre. | 31. N. Sinte Ambrosijs. V. Milane. | 33-34. H. Exameron : don. N. dicken. D. boeke Exameron, Dien nopmen dicken. V. noopt m. dicken. | 35. D. Sente Hazelis. V. Sente Bazelis. N.H. Sinte. | 36. N. seinde in aertrike. D. Dien Got s. v. emelr. V. Die. | 37-38. N. natuere : Staet dicken in d. scriftuere. D. natuere : Staet dicken oec in dese scrifture. V. Eenen b. v. desen nature, Staet dicken oec in dese scrifture. H. oec *ontbr.* | 39. N. Sente Ysidorius. HV. Sente Ys. | 40. N. dicken groet. D.V. dicken. | 41. D. Ghescreven hevet. V. Gheset hevet. | 42. H. hijr. N.V. dicken besoeken. D. Dicken moet men sijns hier roeken. | 43. H. Echter meyster.

Digitized by Google

Biſſcop van Akers ſo was hi/
Sident kardenael van Rome:
Hijns es recht dat ic hier gome.
Een boer oec/ maer men en weet
Wiene maecte wel ghereet/
Es ghetellet met hem ſomen:
Experimentator haerwine nomen;
Sine woerde ſetten wi hier mede/
Alſt noot es/ te menegher ſtede.
Galienus ende Palladius/
Platearius eñ Phyſiologus/
Tucillus/ Piſo/ Theofraſtus/
Entie keiſer Claudius;
Dorotheus van Athene/
Ende Diognetus ghemene;
Democritus/ Apollodijn/
Die van den beeſten die draghen venijn
In ſine boeken laet beſien;
Dionyſius die phyſicien/
Cato ende Varro Marcus/

Vs. 44. D. van Hakers. | 45. H. Sint cardinael. N. Roeme: goeme. | D. cardin. | 46. D.V. eist recht. | 47. H. mar. N. mer mene w. D. mar menne. V. In den boec mare men w. | 48. H. Ween maecte ghereet. D.V. makede ghereet. | 49. D. Die es gheheten onder h. s. V. Es ghetellet onder hem zomen. N.H. Eñ es (is) ghetelt met hem soemen (somen). | 50. N. hore wine noemen. H. hoerwine n. D. hormenne n. V. horen winne n. | 51. H. woerde sette. D. Sijn wort setti h. m. V. Sine worde. | 52. H. is tot. D. ter meneghe stede. V. Als noot es ter menigher. | 53. H. Plinius eñ. N. Paladius. D. ende *ontbr.* | 54. N. Physologus. B.H. Phisiologus. D. Fisogolus. V. Platearis, Philiologus. | 55. H. Physo, Theocratus. N. Pyso, Theofratus. D. Lucullus, Piso, Theofr. V. Pyso, Thofrastus. | 56. H. keyser. V. Ende die keyser. | 57. N. Drotheus v. Athenen. D. Dorothenus. | 58. H. *en* N. Diogenus. D. Eñ Dyogenus. V. Dyogenes. | 59. D. Dymocritus. N. Gemeticus. V. Appolldin. | 60. H.N. Die v. d. b. draghet tfenijn. V. die draget venin. | 61. N. bouc. D. latet. | 62. H.N.V. Dyonisius; *voorts* N. phisissien. H. de phisisien. D. Dionisius d. Filisien. 63. H. Cato, Vario ende Marcus. N.D. Cato (Katon), Verro eñ M. V. Caton, Varro ende M.

Digitized by Google

Eraclides eñ Ozpheus/
Pythagozas eñ Menander/
Omerus ende Nicander/
Mucianus/ Diagozas/
Virgilius eñ Andzeas/
Coninc Juba/ Petronius;
Coninc Philometoz/ Metellus;
Coninc Ptolomeus/ Umbziçius;
Coninc Antigonus/ Alsius;
Coninc Archelaus/ Flavius/
Philemon eñ Nigidius/
Seneca ende Cicero/
Ende Ypocras also/
Higinus eñ Mamilius:
Dit sijn die meesters daer wi dus
Dit werr af hebben ghemaect;
Daer toe/ die boven allen smaert/
Die wise Sente Augustijn
Seit hier toe mede tsijn.
Daer toe van der Bibelen die glose
Sayt hier meneghe soete rose.

Vs. 64. H. Eradides ende. N. Eradicus. D.V. Eraclides ende. | 65. H. Pitg. eñ Man. N. Pictag. eñ Minander. D. Pitag. ende. V. Pyth. ende. | 66. N. Nitander. D. eñ. V. Homerus. | 67. N. Musianus. | 68. H. ende. D.V. ende. | 69. V. Cuenig. D. Patroneus. | 70. V. Cuenig Phelometor. N. Philometer H. Mecellus.. | 71. H. Pholomeus. N. Phol. D. Thol. V. Cuenig Tholom.; *voorts allen* : Umbricus. | 72. D. Alfeus. V. *ontbreekt.* H.N. Alpheus. | 73. V. Cuenig. D. Flaminus. | 74. H. Pylemere ende Indiguis. N. Phylemon eñ Nydigius. D. Philiomon eñ. V. ende Indius. | 75. H. Conta eñ Cycero. N. eñ Cychero. V. eñ Cycero. | 76. D. Entie wise Ipocras. V. Ende die wise Yp. | 77. H. ende Marcrilius. D. Nigidius eñ Marulidus. V. ende Matulius. N. Manilius. | 78. H. de meysters. D. dar. | 79. N.V. of. D. af ebben ghemaket. | 80. H. Daer to de. N. Daer toe dat. D. Dartoe de boven alle smaket. | 81. D. Dats die w. Sente. | 82. H. Seyt hijr to. D. Seghet hier mede toe dat sijn. V. Seghet h. t. m. dat sijn. | 83. H. to — Biblen. N.V. Bibele. D. Dar — de gl. | 84. H. Seyt hijr mede ghesoete rose. N. hier toe m. gode r. D. Sait h. menghe. V. Sayet hir in menighe.

Digitized by Google

Wien ſo ſabelen dan vernogen/
Eñ onnutte loghenen mogen/
Teſe hier nutſcap eñ waer/
Eñ verſta/ dat nogt een haer
Om niet en maecte die nature.
Hen es ſo onweerde creature/
Sien es tenegher ſake goet;
Want God/ die boven al es vroet/
Dans te ghelovene meer no min/
Dat hi iet maecte ſonder ſin.
Neghene dinc maecte haer ſelven;
No die dubel/ no die elven
En maecten creaturen nie.
Dat willic dat elc beſie/
Eñ love Gode in allen ſaken/
Die wonderlec es in ſijn maken.
Ar hebt belooft/ eñ wilt ghelden
Ghewillelike/ ſonder ſelden/

Vs. 85. B. soe f. vernoien. D. vernoien. V. favlen d. vernoien. | 86. B. onnette l. moien. D. moien. V. Ende o. loghene moien. | 87. B. nupscap eñ w. H. hiir n. ende al w. D. Lesire. V. Lese hier in n. ende. | 88. H. Ende. B. noit. N. noit een iaer. V. Ende v. d. noit. | 89. B. en maecte creature. H. Om niet te maken nature. N. Omme niet ne m. D. ne mekede nature. V. Omme niet ne makede nature. | 90. D. Het nes so onwerde. V. Hennes so onwaerde. B.N. En es so onwerde. | 91. H. Ten es — goed. N. Soe nes. D. Sones. V. Soe ne es tenigher saken. B. guet. | 92. B. boven al dinc es vroet. H. vroed. D. Got — is. | 93. H. Dat en is — noch m. N. Dat nes. V. Dants. | 94. D. hi hiet makede sond. min. V. hie hiet makede. | 95. H. Noch ghene. N. No gene d. m. hem s. D. Noch gh. d. makede har. V. Noch gheene d. ne makede haer s. | 96. H. Noch de divel noch de e. D. Noch de d. noch de helven. V. Noch d. duvelen noch. | 97. H. Maecten (Eñ *ontbr.*). N.D. Ne makeden. V. Ne makede. | 98. H. Dit w. N. Dat w. d. elke b. D.V. Dies wilic (wil ic). | 99. N. in elken. D. Gote van all. s. V. Ende. | 100. H. De w. is in sinen m. N. wonderleke es in sine m. D. wonderlic. V. wonderlijc. | 101. H. gheloeft. N. beloeſt, ic w. D. Ic ebbe belovet. V. Ic hebbe belovet. | 102. B. Gewilleliken eñ sonder sc. D. Ghewilleghelike eñ s. sc. V. Ghewillike s. sc.

Digitized by Google

Te dichtene enen Beſtiaris;
Nochtan wetic wel dat waer is/
Dat her Willem Uten Hove/
Een prieſter van goeden love/
Van Aerdenborch/ enen heeft ghemaect;
Maer hi waſſer in ontraect:
Want hine uten walſche dichte/
Dies wart hi ontleit te lichte/
Eñ heeft dat mare beghreven.
Maer daer ic dit ute hebbe beſcreven/
Hebbic van Broeder Aelbrechte
Van Coelne/ dien men wel met rechte
Heeten mach bloeme der clergien:
Op hem daric coenlike lien.

Deerſte boec ſal u bedieden
Twonder dat men vint van lieden;
Vander van vierboeten beeſten/
Daer men vele af ſprect in eerſten;

Vs. 103. H. Te dichten e. Bestiarijs. D. en Best. V. ene Best. | 104. H. wit wel dat. D. wal. V. weet ic. | 105. N. Dat der W. Vuten. D. Dat dar W. Huten Hove. V. Dat d' Willem. | 106. H. preester. B. prister v. guden. | 107. B. Erdenborg heeft .I. gem. D. Erdenborch enen hevet ghemaket : ontraket. V. Ardenburch hevet enen gh. | 108. B.D. Mar hi waser. H. waser. | 109. N. vuten. D. huten walsche. V. valsche (*sic*). | 110. B Dies was hi ontraect. H. So wart hi ontleyt. N. wort hi ontleedt. D. ontledet lichte. V. So wort hi ontledt. | 111. B. die warheit. H. heeft dat werc b. N. waer. D. hevet. V. Ende hevet. | 112. H. ute. N. vute. D. hute, *en zoo meermaels.* | 113. B. Brudre Albr. D. Ebbic, *als nog elders.* | 114. H. de men w. mit r. N. die men met r. V. Die men. B.D. diemen. | 115. H. Eren m. blome. N. Wel heten m. bl. van cl. D. Hetet bloeme van der cl. B. Heten. | 116. H. Daer ic— lyen. N. coenliken. B. darric coenlijc. D. Up h. dar ix conlike. V. Up h. dat ics. | 117. B. Die irste— bediden. H. De eerste— beduden. N. bouc. D. Dat erste b. s. in b. V. Teerste b. s. hier b. | 118. H. Dat wonder— luden. N.V. Twonder. D. Dat w.— vindet. B. Dwonder. | 119. H. Dat ander v. viervoete. D. Dat ander. V. Tander. | 120. H. in geesten. N.V. of. B. sprect. D. spreket en geesten.

Digitized by Google

Die derde ſal ſijn / ſonder lieghen /
Van den voghelen die vlieghen;
Die vierde / dats noch mee /
Van den wonderen van der zee;
Die vijfte van viſchen menegherhande
Die de zee doedt of die riviere;
Den ſeſten belovic te ſine
Van ſerpenten met venine;
Die ſevende ſal ſijn van woꝛmen /
Die ſijn van meſſeliker woꝛmen;
Dachtende van bomen die int wout
Waſſen harde menechfout;
Die neghende ſal u ghewaghen
Van bomen die ſpecie dꝛaghen;
Die tiende ſal bedieden tcruut
Dat heeft menegherhande virtuut;
Die elfſte ſpꝛeket van ſonteinen /
Beide van ſconen eñ van onreinen;

Vs. 121. H. Dat derde zal sonder l. D. De derde die sal sonder l. V. Die derde die sal sijn. B. ligen. | 122. B. voglen die vligen. H. Sijn van v. de vl. N.V. Van vogh. D. Sijn van vogh. | 123. H. De .IIII. is, dats. N. Die vierde es, dats. V. Dvierde dat es. | 124. B. wondere. H. in de zee. N. wonder. D. Es v. d. wondre v. de ze. V. Vander wondre. | 125. B. vifte van visce megertire. H. De ·V· (*sic*) v. vischen menighertiren. N. Die vichte. v. vissche m. D. De vichte v. vissche. V. v. v. menigh. | 126. B. Oft d. rivire. H. voet of die riviren. D. voedet entie. V. Die die z. voet eñ. | 127. H. ghelove ic te zine. N. Den sesten bouc belovic te siin. D. belovic te. V. Die seste. B. belovic u te s. | 128. N.V. s. van veniin. | 129. H. De .VII. zal. B. Die .VII^{de}. V. die sal. | 130. H. De s. v. misseliken. N. misseliker. D. Messelike. V. messeliker. | 131-132. H. Dat .VIII. v. bomen int w. N. Die achtende. B. van bomen menechfout Die staen gewassen int w. D. De achtende. V. Tachtende — menichf. | 133. B. Die .IX^{de}. boec. H. De .IX. sal ghew. N. sal ghew. D. De negh. s. iu gh. V. Die sal ghew. | 134. N. specien. | 135. H De .X. sal beduden. B. Die .X^{de}. sal bediden tcruet : virtuet. D. dat cruud. | 136. B.N. menegerhande. H. menigherande. D. Dat menegherande heved vertuud. V. menigherh. hevet vertuut. | 137. B. .XI^{de}. sprect. H. De .XI. spreket v. fonteynen. N. elfte seit v. f. D. De .XI. spr. V. ellefste spreict. | 138. B. van sueten. H. onreynen. D. Beede van soeten. V. Bede v. soeten.

Digitized by Google

Die twelfſte van dieren ſteenen/
Beide van groten eñ van cleenen;
Die dertiende van ſeven metalen/
Die men moet uter eerden halen;
Eñ in allen deſen boeken
Mach hi binden/ dies wille zoeken/
Medicine eñ dachcoztinghe/
Scone redene ende leeringhe.
Eñ dit dichtic voz ſinen wille/
Dien ics an lude eñ ſtille/
Dats mijn heere Claus van Cats.
Om dat mi ghebzeert scats/
Bidde dat hem ghename ſi
Dit juweelken van mi;
Maer Gode bidde al te bozen
Eñ ſiere moeder utevercozen/
Dat ſi minen ſin verlichten/
Alſo dat ic moete dichten

Vs. 139. B. .XII^{de}. v. diren stenen. H. De .XII. N. twelfte v. d. stenen. D. twelefste— steenen. V. twalefste— steenen. | 140. H. Beyde. D. Beede v. grooten eñ v. cleenen. B.N. clenen. V. Bede— clenen. | 141. B. .XIII^{de}. van vif m. H. De .XIII. van soeven m. N. van .VII. *Het begin van den regel is onleesbaer.* V. van VII. | 142. N. moet halen. *De rest is onleesbaer.* D. huter erden. V. erden. | 143. B. in al. H. boken. N. alle (*of* allen?) d. bouken. D.V. Ende. | 144. B. di wille soeken. H. dies wil roken. N. dies wille rouken. D. wil. | 145. H.V. eñ *ontbr.* D. Medicina, dachcurt. | 146. B. eñ. H. reden eñ. D. eñ. | 147. H. Eñ dichtic. V. Ende dit dichic (*sic*). | 148. H. icx gan. N. Die ix ian l. ende st. D. ic can l. ende. V. ics ian l. ende st. | 149. B. min h' Niclaise, *maer de eerste pennetrek moest* Nichaise *geven.* H. here Claes van Kaets. D. mine here Niclaus. V. Niclais. | 150. B.V. gebrect. D. Eñ omme dat mi ghebreket. | 151. D. Biddi. | 152. H. juwelikijn. D. iuweelkin. V. Dat in weelkijn; *en zoo dikwijls in dit HS.* n *voor* u. | 153. B. als te v. H. Maer *ontbr. even als in* N. en V. *waer tevens* voeren : vercoeren. D. Maer *ontbr.* | 154. B. sire moeder ute v. H.N. sire m. wt (vut). D. sire moeder hute v. V. Ende sine m. uutv. | 155. H. zin. N. ghelichten. D. Eñ si m. s. verlichte. | 156. B. mote. H. Zo dat ic mote. D. dichte. N. Soe d. i. m. gedichten. *Na dezen regel heeft de afschrijver van* B. *vier verzen ingelascht en de twee volgende door eene kleine verandering*

Digitized by Google

Dat vromelijc si eñ bequame.
Ic beghinne in Marien name.

er mede verbonden. Hij heeft welligt de eene blz. willen vullen om de andere met eene groote letter te beginnen. Men leest daer aldus :

Alsoe dat ic mote dichten
Dit boec, dat bequame si
Den genen dijt horen na mi,
Eñ sire ute moten verstaen
Woert, die hier na gaen,
Die vromelijc sijn eñ bequame.
Ic beginne in Marien name. Amen.

Vs. 157. D. Vromelic. V. Vromelic si ende. | 158. *Na dezen regel heeft de afschrijver van* N. *op zijne beurt twee verzen bijgedicht, die ik hier laet volgen :*

Den eersten bouke te wensche
Te dichtene van den mensche.

Maer, zoo ik er eene brok latijn uit Plautus mag bijvoegen : ALITER CATULI LONGE OLENT, ALITER SUES.

Digitized by Google

EERSTE BOEC.

OM dat die menſche / na der Scriſturen /
Coninc eȝ der creaturen /
So eȝ van hem mȳn beghin.

ALſe tkint comt ter werelt in /
So eeſt boven allen dieren cranc :
Hen heeft no crupen no ganc ;
Eñ Ariſtotileȝ die ſeghet /
Dat hem te waſſene pleghet
Cer ſevender maent ſine tande ;
Eñ meeſt / eȝ dat ſoch ſelkerhande /
Datter bzoumen melc ſi heet.

Vs. 1. B. minsce — Script. H. dattie m. D. Omme dat de m. V. na *ontbr.* | 2. H. is. | 3. N. So es dus van hem eerst miin b. *In* H. *is 't begin weggesneden.* D.V. Es dus (So *ontbr.*). | 4. H. kind coemt; *de rest is weg.* B. Alst. D. Alst k. comet. V. Alst tkint comt. | 5. H. *schijnt gehad te hebben :* ist b. allen dyren. D. eist. B. eist b. a. creaturen cr. V. eist. | 6. H. En hevet cr. noch g. N. Eñ en heeft cr. no g. D. Want het nevet cr. ne g. V. Het en hevet crupen no g. | 7. N. zeghet. V. Ende. | 9. H. har tande. N. hare. D. hare. V. hare. | 10. Ja es dat soch dan selkerh. H. is har zoc selkerande. N.V. haer soch sulkerande. D. hare soch sulkerande. | 11. H.N. is heet D. Dat der. V. si *ontbr.*

Digitized by Google

Dat kindeken doet no ne weet
Altoes negheerhande quaet
Onthier ent ſpreken beſtaet.
Dits deerſte etaet dan den kinde /
Alſo als ic gheſcreven vinde.

Dander etaet die gaet in /
Alſt kint doet ſprekens beghin;
Eñ men ſeghet / die ſpade gaen /
Dat ſi eerſt ſprekens beſtaen.
Tettel vint merre die wel ſproken /
Eer hem die moude was beloken.
In vijf iaren / alſe Ariſtotiles telt /
Heeſt thint ſiere langhen die helt.
Deſe kintſche etaet die ſtrecket twaren /
Als men ſeit / tote .XX. iaren /
Eñ heeft name dan ſuverheden
In latine; maer alſe nu heden

Vs. 12. H. Dat kind ne d. noch ne w. N. Dat kint ne d. D. Dat kindekin ne doet noch w. V. Dat kindekijn ne doet noch inne w. | 13. B. en gerande. H. negeenrehande. D. negheen q. V. ne gheenrande. | 14. H. Ont eert spr. N. Onthaer eñ het spr. D. Voer dat sprekens b. V. Onthier eñ dat spr. | 15. H. Dats de eerste B. dirste. N. etate. D. Dus (Dits?) de eerste. | 16. H. Alsict. D. icket descr. | 17. H. De ander etaet gaet. D. Dandre. V. Tander. N. etate. | 18. H. kind. N. Alse tk. V. Als kinder doen. | 19. H. men seyt de spaede. N. seit. V. Ende. | 20. B. irst. N. ierste. D. erst. | 21. H. Luttel vintmer de w. spreken (*sic*). N. viintmer. D. vinde merre. V. vindmer. | 22. B. Eer hen die monde sijn ontploken. H. wort de moude beloken. D. Het hem d. monde werdet beloken. V. Eer hem die mont was b. N. wort d. moude geloken. | 23. B. vif. H. iare als. N. viif. D.V. als. | 24. B. Heft tk. di lingde de h. H. sijn langhe. N. Hevet tk. sine lingde. D. Hevet kind sine langhen delt. V. Hevet tk. sire langen die h. | 25. B. kinsce etaet strect. N. kinse etate streect te w. H. kindsche etaet str. tvaren. D. kintsce etaet str. te waren. V. kintsche e. die strect te w. | 26. H.V. Als m. seghet tot. N. te. D. Alsemen seghet te. | 27. B. heet. H. heeft enen name. N. enen name van suverheiden. D. Eñ hevet ene name van suumheden (?). V. Ende hevet een naeme. | 28. B. latijn. N. als nu heiden. D V. In latijn, maer al nu. *Stond hier niet eens* lase! *of* lasen! *in plaets van* alse?

Digitized by Google

Es die quaetheit so verheven/
Datter luttel suver leven
Cote dat si te dien daghe comen:
Hier bi heeft menscheit afghenomen.

Joghet heet die derde etaet/
Die te .XV. iaren begaet/
Ens strect tote .XXV. iaren.
Dan wint die mensche twaren;
Maer lasen! die menschelicheit
Verbloyt so in donsuverheit/
Dattie mensche hem selven verteert
Met te doene dat hi begheert/
Dat hi cume mach heeten man.
Gans een salech raet waert dan/
Dat men huwelijc milde sparen
Cote .XXX. iaren;
Dan sijn die senewen entie been
Beide volcomen over een/
Entie wasdom meest volcomen:

Vs. 29. B.V. Soe es. D. quateit. | 30. B. bleven. H. zuver. D. suum leven; *welligt verkeerd gelezen.* | 31. B. te deser tijt. H. Tot dat. N. daghen. D. tharen daghen. V. tien daghe. | 32. N. die m. of gh. D.V. hevet. | 33. B. Joget. N. Joncheit — etate. D. Joghet hetet de. V. Ineghet (*sic, voor* Jueghet). | 34. V. ten .XV. | 35. H streket tote .XXXV. N. strect te. D. strecket. V. streit tote .XXXV. | 36. B. Dat w. di minsce. N. viint — te waren. D. mensche vort te waren; *en zoo mede* V; *voorts* : winnet. | 37. H. Mar alse de minschelich. N. Maer alse. D. Mar lase de m. V. lasen die menschelihede (*sic*). B. Mar laise d. minschelijchede. | 38. H. Zoe vloyt in de o. N. So vloit in ons. B. Vervloit. D. Vloiet so nu in die. V. Vloeiet so in die o. | 39. N.V. Dat die mensche. D. Dat de mensce. | 40. H. Mede te done dat. N. Me te doene dat. D. Met de doene dat. B. Meer te done dan hi. | 41. *Allen* heten. | 42. B.H. Gans eñ salich r. wert. N. Ene gans s. r. wert. D. Gans en salich r. wart. V. eñ salech. | 43. H.D.V. huwelic. | 44. B. Tote .XX. ofte .XXII. iaren. N. Tote .XXXII. | 45. B. zenuen. D. sene wel entie. | 46. N. Bede. D. Beede vulc. V. Bede vulc. | 47. H. wasdoem is volc. N. es v. c. D. Eñ de waesdoem es al vulc. V. Ende die w. es so v.

Digitized by Google

Plaghe mens tſoude der werelt vromen.

Manheit heet die vierde etaet/
Die te .XXV. iaren angaet;
Dan es die menſche volcomen/
Eñ nature heeft dan ghenomen
Hare grobe eñ hare linghe/
Entie luxurie eñ hare dinghe
Beghinnen in den man tegaen.
Dan willi ſtarke dinc beſtaen:
Deſe etaet dan deſer tijt
Maert oꝛloghe ende ſtrijt/
Eñ nijt eñ hovaerde die riſet/
Die dicke te ſtride wiſet.
Deſe etaet die loopt te waren
Tote vollen vijftich iaren.

Te vijftich iaren comt die oude/
Die nogt nieman hebben woude;
Nochtan wilt al langhe leven.
Ariſtotiles heeft beſcreven/

Vs. 48. B. Plagemens noch et soude vromen. D. meers het soude nu vernomen. V. tsond. N. et soude. | 49. H. is de. N. es die. D. Manneit es die. V. Manlicheit es. | 50. B. ane gaet. *Alle tellen* .XXXV. | 51. D.V. vulc. | 52. H. dan *ontbr.* N. Eñ heift nat. gh. D. hevet gh. V. Ende n. hevet gh. | 53 H. Har — har. B. groeſde. V. groeve. | 54. N. Eñ luzurie. V. Ende die l. | 55. V. Begonnen. *Vglk. vs.* 84. | 56. H. wilhi starc ding. N. willic. V. wil hi starke. | 57. H. De etaet. | 58. H. Maket oerloch eñ. N. eñ D. Maket o. eñ. | 59. H. Nijt eñ hoveerde riset. N. Nijt; *het eerste* Eñ *ontbr. gelijk in* H.; D. overde riset. V. Ende hoverde. | 60. B. dan wiset. N. dicken. D. De dicke. V. dicken ten str. | 61. H.D. lopet tvaren (twaren). N. te waren. *Alle drie zonder* die. B. die loept tw. | 62. H. Opwert tote .L. jaren. N.V. Opwaert tote. B. viftech. D. Upwart tote .L. j. | 63. B. soe comt. H. Ten vijftichsten iaren coemt de o. D. Ten .L. jaren. V. Ten vijftich so c. | 64. H. De noyt ymant. D.V. noit niemen ebben (hebben) w. B. noit niman. | 66. N. hevet ons h. D V. hevet h.

Digitized by Google

Dat die oude comen moet/
Alſe den menſche ontgaet ſijn bloet:
Al oudet ſaen/ man eñ wijf/
Die luttel bloets hebben int lijf.
Deſe etaet valt in een ſtrec/
Want hi ghierich wert eñ wzec;
Eñ dit es die redene twi:
Die menſche merket wel dat hi
Te dale gaet/ eñ wille ſparen
Hem/ die na hem comen/ twaren/
Te hebbene haer lijfneere;
Eñ oec om ſijns ſelfs teere/
Alſe die curtelike daer naer
Niet winnen mach eñ ſeere wert ſwaer.
In doude mindert an den man
Alle ſmette die hem ghiuc an;
Maer wzerheit eñ ghierichede
Beghinnen dan eerſt waſſen mede.
Ja/ al plach hire nie te wozen/
Nu heeft hiſe vaſte bercozen.

Vs. 67. B. Dat oude. H. Dattie. D. houde. | 68. H. Als. V. Als die m. | 69. H. ouder. D. Al houden s. men eñ w. V. houdet. N. zaen. | 70. B. Di lettel. D. lettel — ebben. | 71. H. velt. D.V. vallet. | 72. B. Dat hi girech w. H. Want hi ghirich w. N. Want si weerden gh. D. Want so ghirech w. V. Want soe gierich wort. *En in 't Leidsche HS.* Dan waerd hi gh. | 73. H. dit is de. N. dits. D. de red. V. Ende dit es. | 74. H. merke wel waer bi. N. merke. V. market. | 75. N. eñ wilt. V. wil. | 76. H. De na hem coemt tw. N. Om die — te waren. D.V. Hem — te w. B. Hen die. | 77. H.V. hare. D. Te ebne hare. *Allen* lijfnere. | 78. B. sijn. H. selves. D. sijn s. there. V. teere. *De overige* tere. | 79. D. curtelike darnaer. | 80. H. mach ten wert suaer. N. Niene mach w. eñ w. sw. D. Niet ne wind eñ es swaer. V. zwaer. B. s'e w't sw'. | 81. H. Int oude m. in d. m. D. In de oude m. in d. m. N.V. inden m. | 82. H. smitte de h. N. smitte. | 83. H. Mar vrechede. D. Maer vrechede. | 84. B. irst. D. eerst dan. V. Beghonnen. *Vglk. vs.* 55. | 85. H. Al plach hijr niet te v. (Ja *ontbreekt*). N. Alne plach hire niet te v. (Ja *ontbreekt*). D. plachire niet te voren. V. niet. | 86. H. hi si. D. heeftise. V. hevet.

Digitized by Google

Deſe etaet ſtrect te waren
Nu bi tide tote .CXX. iaren.

Voꝛtmeer alſe die menſche lijt
Van .CXX. iaren den tijt/
Gaet hi ſuffen ende raſen/
Hem dinct al die werelt dwaſen:
Al dat hi ſiet dinct hem quaet/
Hi lachtert al dat wel ſtaet;
Maer hi pꝛijſt al datter waſ/
Datter nu eſ dinct hem gheduas.
Sine crachte die tebꝛeken
An allen dinghen/ ſonder in ſpꝛeken;
Dat ander liede bꝛenghen booꝛt/
Dinken hem weſen dulle booꝛt/
Eñ tſine dinct hem wijſheit groot.
Deſe etaet loopt toter doot;
Want al dat lijf heeft ontfaen
Moet ter doot ten ende gaen;

Vs. 87. H. twaren. D. strecket. V. die strect. | 88. B. Tote .LX. N. te tiden. D. bi tide — jaren. V. betide. | 89. B. Hordt m. H. Voert. N. mee — liidt. D. vort. V. vort meer als d. m. lijd. | 90. B. Van .LX. iaren dien t. D. die t. V. die tijd. *Bij getallen, die in mijne HSS. verschilden, heb ik immer het gezag van den latijnschen tekst voorgetrokken.* | 91. B. Dan gaet hi s. eñ r. H. tsuffen eñ. D. So gaet hi truffen eñ. | 92. H. dunct de w. duasen. N.V. Dinct alle die. D. dinken — duasen. B. donct. | 93. H. hi siit dunct. N. dunct. D. Dinket. V. dat denct. B. donct. | 94. B. lachter al datter. D. wale. V. wael. | 95. DV. priset. | 96. H. Dat nu is dunct. N. nu es dunct. D. dinket hem gheduas. V. dinct hem. B. doncten. | 97. H. Sine cr. te br. N. crachten. B. di te br. | 98. H. dinghen dan in spr. N. Sonder allene in dat spr. | 99. B. lide bringen — voert. H. lude — voert. N. lieden bringhen. D. andre — vort. V. bringhen vort. | 100. H. Donken — duase woert. N. Dinken. B. Donken — wordt. D. Dinken hem dulle word. V. Dinken — wort. | 101. H. dinct hem wesen goet. N.V. dinct. D. Dinket hem wesen groot. B. donctem. | 102. N. etate. D. die loept ter doet. V. loopt ter d. | 103. N.D.V. hevet. B. onfaen. | 104. B. ten inde gaen; *van de eerste hand stond er* saen. N. Moet int ende ter doot gaen. D. ten hende.

Digitized by Google

Maer daer na comt dat langhe lijf/
Dies nemmermee ne wert ghеen blijf.
Oftu sies dat enich man
Ter gaboot spoet/ so nem dan
Een mes/ eñ make in doze een gat;
Eñ oftu sies tijt ende stat/
Doe hem laten die mediane/
Want tbloet doet/ na minen wane.
Nu hoozt van wonderliken lieden/
Daer ons die wise af bedieden;
Maer/ eer wi spzeken van elken alleene/
Hoozter af eerst int ghemeene.

Om dat dese eerste boek bediet
Twonder dat men ter werelt siet/
So vzaecht men/ of dat volc te samen
Van Adame onsen vader quamen?
Eñ wi seggben: neen/ si niet;
Hen si van also ghesciet/

Vs. 105. H. coemt tlanghe. | 106. B. Des nembermer en wert bl. H. Des nemmermeer wert geblijf. D.V. nemmermeer ne (en) wert ghebl. | 107. N. Of du. B. enech. D.V. Jof du — enech (enich). | 108. V. Terghedoet (*sic*). B. soe nen (*sic*) dan. | 109. H int ore een gad. D. mac int hore en g. B. en g. V. mac int o. | 110. B.H. eñ st. D. Eñ jof tu heves tijd eñ st. | 111. N. So doe. | 112. H. Want dat bl. (*de rest is weggesneden*). B. dbloet. N. dbloet doet ic wane. D. Want bloet doet hem na m. | 113. B. hoert — liden: bediden. D. hord. V. hort v. wonderlike. | 114. N.D.V. of bet. | 115. N. Maer wi segghen van elken allene: ghemene. B. allene: gemene. | 116. B. Horter af tirsten. H. Hoert daer. N. Horter of. D.V. Horter of teersten int g. | 117 H. Om dat eer.... *de rest is weggesneden.* N. eerste *ontbr.* D. bediet. | 118. H. Twonder.... *de rest is verloren.* N. Twonder d. m. ane lidet. D. Dat w. B. Dwonder. | 119. B. Soe vragmen oft. H. So vraghemen of. D. Vraghe men. V. vraget men. | 120. N. Van onsen vader A. quam. *De rand is tot tegen de* m *van* quam *weggesneden en van* samen, *in den voorg. regel, blijft slechts nog de* s *over; stond daer eens* sam (saem): quam, *of* samen: quamen? | 121. B. secgen. | 122. H. Et en si also g. N. Hen si also. D. Het ne sij. V. Enne si also. B. En si.

Digitized by Google

Alſe ons beſcrivet Adelijn/
Die ſeghet/ dat Centaurone ſijn/
Ghewonnen ter werelt an
Van den beeſten eñ van den man.
Die wiſe ſegghen ieghen dat/
Al eeſt gheſciet te menegher ſtat/
Dat ſelke wonder onlanghe leven.
Sente Jeronimus heeft beſcreven
Ins outs Sinte Pauwels vite/
Die was beerſte eremite/
Dat/ doene Sinte Antonijs ſochte
In den woude/ daer hi morhte/
Hem quam een wonder te ghemoete/
Een man ſtaende op gheets boete/
Eñ voz ſijn vozhooft hozne twee/
Alſe bucshozne min no mee;
Eñ ſeide aldus/ ſpzeect die ſcrifture:
« Ic ben ene ſterflike creature/
Eñ van minen gheſellen bode/

Vs. 123 H. Als o. scrijft. N.V. Als o. scrivet (Adelin). D. Als ons scrivet. | 124. H. De seyt d. Oentauronne; *maer de eerste o schijnt eerst later toegehaeld. Wilde iemand* Onocentaurone? N. seit d. Centauroene. V. Centauroene. | 125. D. Ghewassen. | 126. H. Beeste. | 127. H. De wi segghen. N. teghen. | 128. B. eist gh. ter m. H. ist. D. Aleist gh. V. eist. | 129. H. sulke wondre. D. sulke dier onl. V. sulke wondre onlangh (*sic*) leven. | 130. D.N.V. hevet. | 131. H. In Sinte Pouw. N. In Sente Pauw. D. In Sente Pauw. V. In des groots Sinte P. v. | 132. B. dierste. H. de eerste herem. D. de eerste herem. V. herem. | 133. H.V. Datten Sinte. N. Dattene Sente. D. Datte Sente Anth. | 134. H. Daer hine vinden mochte. D. In die w. dar. | 135. H. Eñ q. een w. B. wonder daer tgemoete. N. ene. *Van dit vers tot* 341 *hebben in* N. *al de regels hunne twee of drie eerste letters verloren.* V. Eñ q. e. w. hem te gh. | 136. N. up ghete v. D. up. H. Gheyts. | 137. B. vorhoet. H. vorhoeft hoerne tve. N. vorhovet horne .II. D. vorhoft h. twe. V. vorhoeft. | 138. H Als bucxhoerne noch m. noch m. N.D. buxh. V. Als buxs horne. | 139. B. sprect d. Script. N. seit d. S. D. spreke d. Script. V. Eñ aldus spreict de S. | 140. B. ben st. criature (ene *ontbr.*). H. bin een sterflijc. V. Ic bem een stervelike. N.D. stervelike. | 141. H. boede : Gode.

Digitized by Google

Eñ bidde u / dat ghi bidt Gode
Over mi eñ over de mine /
Die hier wonen in deſe woeſtine;
Want wi bekennen / dat hi eȝ comen
Den menſche te ſalerheden eñ te vȝomen. »
Nu ſcinet / na die ſelve wooȝt /
Die men van Jeronimuȝ hooȝt /
Alſe of deſe creature hadde in
Menſchelike redene ende ſin;
Maer wi en segghen altoeȝ niet /
Dat duȝ beeſtelike een ghediet
Van Adame moghe ſijn comen;
Eñ al bint men an hem ſamen
Menſchelike lede een deel:
Onſe ghelove eȝ deȝ gheheel /
Dat ſi die ziele niet hebben ontfaen /
Die nemmermeer en mach tegaen.
Eñ en eȝ te wonderne niet /
Dat aldus menſchelike een ghediet

Vs. 142. B. Eñ bidde dattu wils b. H. bidde dat ghi bid. D. Eñ wi bidden u, d. ghi bid. V. Eñ bidden dat wilt bidden Gode. | 143. N. die mine. *Op deze plaets is in* H. *een gansch blad* (= 152 *verzen*) *uitgesneden, van vers* 143 *tot* 295. V. Over mie. | 144. B. hir. D. in de wostine. V. hier *ontbr.* | 145. N. wi kennen. B. bekinnen. | 146. B. te salecheiden ente (*sic*) vr. D. salicheden. V. te salicheit ente vromen N. te baten eñ te vr. | 147. B. scient na di vraie woert : hoert. D. scijnt na die vraie word. V. schinet na vraye wort. | 148. D. Jeronimuse hort. V. hort. | 149. B. oft. D. Als of d. cr. adde jn. V. Als of. | 150. B. Minscelijchede, redene eñ s. D. redene eñ s. | 151. D.N.V. wine segghen. | 152. N. beestelike bediet. B. beesteliken een diet. D. beestelic een ghediet. V. Aldus beestelike een ghediet (Dat *ontbr.*) | 153. N. mach siin. D. moghen. | 154. B. hen. D. vindemen. V. van hem s. | 155. N. leden ene d. V. lede ende deel. | 156. N. Ghelove dats gh. D. es dat gh. V. das. | 157. B. die zile hebben o. D. siele. V. siele niet en h. o. | 158. B. nembermer mach. N.V. nemmermee ne (en) m. D. ne (of en) *ontbr.* | 159. N. Eñ het (?) nes. D. Eñ het nes. V. Ende en es. | 160. B. mīsceliken diet, *dat is, volgens de spelling van dat HS.*, menscheliken; *misschien stond hier eens* misseliken, *dat is* misselic een. N. al wonderlike ghediet. D. Dat dus beestelic een ghediet. V. Dat aldus wonderlijc ghediet.

Digitized by Google

Een deel van meerren ſinne ſi;
Want / bi aventuren / bedi
Dat ſi in uterliken leven
Gheliken der menſchelicheden /
Si ſijn machlicht van binnen
Een deel van ſubtijlren ſinnen.
Nu hebben wi gheſeit int ghemeene;
Hoort nu van elken alleene.

Jacob van Vitri hi ſeghet /
Dat in Orienten leghet
Vant van wonderliken lieden.
In ſinen boec hoort men bedieden /
Eñ in vele boeken mede /
Dat daer es in ene ſtede
Volc van vreemder manieren /
Eñ lant belopen met ere rivieren /
Dat Amaſonia es ghenant.
Et niet dan wijf wonen int lant /
Sonder ghеſelſcap van manne /
Eñ daer ſijnre meer nochtanne

Vs. 161. B. merren. N.V. meeren. D. meeren. | 162. D. avonturen. | 163. N. si vuterliken leiden, *zonder* in. | 164. B. minscelijcheden. | 165. N. Si sin. D. Si sijn een deel v. b. V. Sijn sin mach lichte. | 166. B. Subtilen. N. Suptilen. V. Een deel sijn van subtijlre s. D. Mach lichte v. subtilen sinne; *waerop dan nog volgt:*

Dan andre bestelike diere,
Dit mach men dit merken sciere.

| 167. B.N. hebbe wi. D. Nu es hier ghesproken. | 168. N. Nu (?) hoort van elken wonder all. D. Vort hort van. V. Hort van elken wondre. | 169. B.V. die seget. | 171. B. liden. D. Lande. | 172. B. horet m. bediden. D. boeken or men b. V. boeken hortmen. | 173. D. in andren b. meden. V. Ende in v. | 174. N. is. D. ere. | 175. *Allen* vremder. B. maniren. | 176. B. dlant (ere *ontbr.*). D. Een lant b. met riv. V. Een l. b. van r. | 177. V. Amozonia. | 178. N. wiven. D. Eñ niet dan vrouwen. V. wijfs. | 179. N. mannen. | 180. N. mee. D. Entar sijnre. B. sinre. V. synder mee.

Digitized by Google

Van twee hondert duſentich vrouwen.
Welcktjt ſo haer manne ſcouwen
Dat ſi van enen wighe keeren/
Daer ſi zeghe hebben met eeren/
So nighen ſi hem alle daer.
Nemmee van ene werf int iacr
Sone willen ſi te manne gaen;
Eñ alſi hebben kint ontfaen/
Eeſt knapelijn/ ſi houdent .VI. iaer/
Eñ ſendent den vader daer naer;
Eeſt maghedekijn/ ſi houdent dan:
Dus blijft haer lant ſonder man.
Die manne wonen van hem verſceeden:
Daers gheen gheſelſcap van hem beeden.
Ghelike recht als men marh merken/
Dat die vogle met crommen becken/
Die femellen ſtarker ſijn
Dan die marle (dats an ſcijn):
Alſo marh men daer beſcouwen

Vs. 181 B. twee .M. (.CC. *ontbr.*). D. Danne .CC. dusent. V. .CC.M. N. twee dusentich. | 182. N. (Wel)c tiit dat hem mannen. *De eerste letters sijn verloren.* B. Weltijt — scowen. D. Weltijt dat se m. sc. V. Wiltijt so hare m. | 183. N. wighe sceden. D. een w. V. enighen w. | 184. N. Eñ si zeghe. D. zeghe ebben m. eren. B.H.V. seghe. | 185. B. hen. V. *van de eerste hand*: moghen si. | 186. B. Nember. N. warf. D.V. Nemmeer — warf (w'f). | 187. B. Sone *ontbr.* D. Ne willen. | 188. N. Alsi kiint hebben. D. alsi k. ebben. V. Ende als si. | 189. B. Eist knapelen. N. Eest ene knapeliin — iare. D. Eist cnapelin si oudent. V. Est. *Allen zetten* .VII. iaer. | 190. B. sendent dan den. N. nare. | 191. N. Eñ eest ene meiskiin si houden d. B. Eist mesken. D. Eist maghedekin si oudent. V. Ist maghedekijn. | 192. N.V. Dus houden si haer. D. ouden si har. | 193. N. mannen. D. De m. *Allen* versceden. | 194. N. Der nes. D.V. Dar nes gh. gh. van em beeden (hem beden). | 195. B. Gelijc. D. Ghelijc r. dat m. V. Ghelijc. | 196. D. Dat die voghele. N. Dat die voghel. B. Dattie vogle met cromben b. *Ik had zeer geerne verbeterd:* bi voglen. | 197. D.N. femelen. V. Die femmele. | 198. N. dus eest ansciin. D. merlen alst es anschijn. V. maerle alst es anschijn. B. dats in scijn.

Digitized by Google

Starc boven die man die vrouwen;
Eñ oec neest ieghen redene niet/
Die men bi nature siet;
Want so men seerre wederstaet
Der oncuuscher luxurien raet/
Daer bi men vele macht verdriuet/
So men van rechte starker bliuet.
Hoe dat beghin van desen vrouwen
Eerst quam/ mach men bescreven scouwen:
Si quamen uten lande van Sweden/
Eñ hem waren met moghentheden
Hare manne al af ghesleghen;
Doe vonden si enen raet daer ieghen/
Dat si voeren met ghemeenen rade
Op hem die hem daden die scade:
Si sloeghent altemale doot/
Eñ wraken hare scade groot/
Eñ voeren wonen in dat lant/
Dat Amasonia es ghenant;
Eñ nemmermeer voort si en wouden

Vs. 200 N. Starker dan die. D. Starker b. mannen vrouwen. V. Starker b. manne die vr. B. di. vr. | 201. N. redenen. D. Oec neist (Eñ *ontbr.*). V. Ende oic en ist. | 203. N.D. sere. V. seere. | 204. B. ons cuescer. N. oncuseer naturen saet. D. onsuveren. | 205. N. Daer men v. machten mede v. D. Dar men bi vele m. van v. V. D' men bi v. machts. | 206. N.D.V. met rechte. | 207. B.D. Doe, *met eene groote blauwe* D *in plaets van* Hoe. N. Hoort. V. dat theghin. | 208. N. Hoet eerst quam mach men scouwen. B. Irst. D. Erst. | 209. N. vut den l. v. Zweden. D. huten. | 210. B.V. Eñ waren hem. D. *als* B.; *verder* moghenteden. | 211. B. Haer manne af. N. mans al of. D. manne af gh. V. al of. | 212. D. Van volke was dar bi gheleghen. V. der i. | 213. N. Eñ voeren. B. voren. D. Dar quamen si met. V. D' voersi. | 214. N. Vp die hem die scade daden. *Het tweede* die *is van later hand bijgeschreven.* V.D. Up. B. Op hen die hen d. | 215. B. Eñ slogent. D. Eñ sloghen dalte m. doot : groot. V. Ende sloghent. | 217. N. woenen. V. Ende v. | 218. V. was gh. | 219. B. nembermer voert. N. nemmermee si voort wouden. D. vort sine w. V. Ende nemmerme'e vort sine wouden.

Digitized by Google

Dat manne haer heere weſen ſouden.
Deſe wijf ſijn den kerſtinen hout/
Eñ hebben ghevochten met ghewout
Met ons dicke op Sarraſine:
Dus es haer ghelove an ſcine.

Ander liede/ heeten Naecte Vroede/
Wonen daer bi in hare hoede/
Oetmoedech/ naect eñ arm mede;
Die onweert hebben die hoechede
Van eertrike altemale.
In holen wonen ſi/ ſonder zale;
Eñ hare wijf eñ hare kinder
Wonen met den beeſten ghinder.
Si ne vechten no ne ſtriden.
Wilen quam/ in ouden tiden/
Alexander in haer lant/
Eñ doe hiſe arm eñ wijs vant/
Heeſt hi oetmoedelijc gheſeit:
« Bidt dat ghi wilt: hets u ghereit. »
Doe ſeiden ſi: « So doe onſe bede:

Vs. 220. N. mannen. D. hare heren. | 221. B. der kerst. N. kerstenen. D. houd. V. wijfs. | 222. B. Eñ gevochten. N. genoecht menichfout. D. ebben gh. m. ghewoud. V. menichfout. | 223. N. Met ons up die Zarr. D. Met ons up die S. V. Met ons op die Sarasine. B. dicke op Serrasine. | 224. B. Des es h. g. in scine. N. Des es haer. D. hare. V anschinc. | 225. B. lide heten Naecte Vrode. D. Andre lieden heten Nakede Vr. N. heten. | 226. N.D. daer in hare h. B. haer h. | 227. N. Omoedich—aerm. B. Oetmodech. D. Homoedech, naket eñ arem m. | 228. B. onwerd. N. hebben hovesschede. D. onwert ebben die hoech. V. onwaert. | 229. N. eerdr. D. arderike. V. aerdrike | 230. B. Hole. N. Hoelen w. si, weet wale. V. hole—sale. | 231. B. Haer wijf. V. Hare wijfs, *beide zonder* Eñ. | 232. B. den *ontbr.* D. metten. V. Die wonen met beesten. N. *breekt hier af.* | 233. B. Altoes vechten si eñ str. V. Altoes ne vechten si. | 234. V. houden. | 235. D. Hare. | 236. D. alsise wijs eñ arem. V. als hijse wijs eñ arm. | 237. D. Hevet hi homoedelike. V. ontfermelike. B. oetmod. | 238. D. dats ghi wilt ets iu gh. V. Bid. | 239. D. so *ontbr.* V. ons.

Digitized by Google

Wi bidden di onſterfelicheden. »
Alexander antwoerde hem:
« Ic / die ſelve ſterfelec dem /
Welker wijs maghic u gheven /
Dat ghi ſout ewelike leven? »
Si ſeiden: « Seghet dat dijn raet /
Datti emmer te ſterbene ſtaet /
Dat jaghet di achter lande dan
Te ſtenden ſo menegen man? »

Daer ſijn liede van andren maniere
Over Ganges die riviere /
Die de lettre heet Bracmanne /
Van ſonderliken live nochtanne;
Want dats wonderlike dinc:
Eer die Gods ſone lijf ontfinc /
So screven wiſelijc die gone
Van den Vader eñ van den Sone /
Eñ van hare evenghewelderhede
Ane Alexandre / dor ſine bede /
Eñ ſcinen haer woort openbare /
Oft kerſtinlijc ghelove ware.

Vs. 240. D. b. di dan onstervelicede (?). B. onsterffelijcheden (di *ontbr.*). V. So b. wi die onstervelichede. | 241. B. antwerde hen : ben. V. andwoerde. | 242. B. stervelic. V. stervelijc. | 243. D. mochtic. V. machic. | 244. D. soudet. | 245. D. Doe seiden si. | 247. D. Twi iaghestu. V. Wat iaghestu. | 249. B. andren maniren. D. lieden. | 250. V. Oveganghes (*sic*). | 251. D. Dien de lettre hetet Bracmane. V. heetet Bragm. | 252. D.V. sonderlanghen. l. nochtane (nochtanne). | 254. D. Her de Gots sone. *Daer ik het Detmoldsch HS. zelf niet kan inzien, is het mij niet altijd mogelijk eene drukfout van eene ware variant te onderscheiden.* V. Godsone vleesch. B. onf. | 255. D.V. Screven wiselike de gone (die ghone). *In beide ontbr.* So. B. de goene : soene. | 257. V. v. haren evenghewelddichede : bede. B. — heden : beden. | 258. DV. An. | 259. D. hare wort openbare. B. wordt oppenb. V. haren wort openbare. | 260. D. Joft kerstinlic. V. Joft kerstenlijc. B. kersten g.

Digitized by Google

Ander liede ſijn daer beneden/
Die om te comene in dat leden/
Dat comt na dat ſterden hier/
Hem verbernen in een vier.

Ander volc es daer onbzoeder/
Die haren vader eñ hare moeder/
Alſi van ouden ſijn verſleten/
Te doot ſlaen/ eñ te ſamen eten.
Dit houden ſi ober weldaet:
Dies nine doet/ hi es quaet.

Er vint men daer in ſomech lant
Meneghen groten gygant/
Die .XV. cubitus ſijn lanc;
Eñ oec volc ſo clene eñ cranc/
Cume alſo groot/ wi leſent dus/
Alſe bzie voeten oft twee cubitus.

Aer ſijn oec bzouwen/ hozic ghewaghen/
Die maer enewarf kinder bzaghen/
Entie werden graeu ghebozen;

Vs. 261. D. Andre lieden woner dar neven. V. dair. | 263. D. Dat na dat st. comet. | 264. D. Hem v. in dat v. B. Hen. | 266. D. ende. | 267. V. houden. | 268. B. ente samen. D. ente s. heten. V. Doot slaen. (*zonder* Te). | 269. D. Eñ dit ouden, *naer de vlaemsche uitspraek, gelijk meer anders.* | 270. D. Dies niet ne dade, hiete q. V. Eñ dies niet en doet, heet q. | 271. D. vindemen daer. V. somichlant. B. in menech. | 272. D. Menghen grooten. V. Meenighen grooten. | 273. *Ontbr. in* D. V. XII. cub. | 274. B. volc die sijn so cl. D. Eñ volxkin so cl., so cr. V. Ander volc sijn so cleine eñ so cranc. | 275. D. Cume so groot, wie l. d. B. alse lanc, w. lesen d. V. also lanc wi lesen d. | 276. B. Alse *ontbr.*; dan: een cub. D. voeten iofte .II. c. V. Als .III. voete of een c. | 277. D. Dar sijn vr. horic iwagen. B. horic. V. Dair sijn vr. horic. | 278. D.V. Die als enew. kinter (kinder). | 279. V. Eñ die worden graeu. B.D. grau.

Digitized by Google

Eñ alſt out ſijn / alſe wijs hozen /
So wert hem al ſwart dat haer.

Nder wijf wonen baer naer /
Viere bive bzaghen teere bzachte /
Maer ſi leven der iare maer achte.

Oec es baer een volc gheſeten /
Die de rouwe viſſche eten /
Eñ bzinken die zoute zee.

Nder volc woont baer mee /
Die de hande hebben verkeert;
Eñ an die voete / als men ons leert /
So hebbenſe teen tweewarf viere.

Olc eſſer van ander maniere /
Dien die voete ſtaen verkeert;
Eñ / alſe ons Sente Jeronimus leert /
Oec eſſer erande volc vonden
Ghehovet ghelike honden /
Met crommen clauwen eñ met langhen /

Vs. 280. Ent alsi (?) o. s., als wijt h. V. hout s. als w. | 281. B. hen al sw't. D werdet em al grau dat aer. V. wort hem al swart. | 282. V. Wijfs. | 283. D. bringhen tere. B. Dire v. dr. terre. V. Diere— bringhen terre. | 284. D. sine leve. B. iaer. V. sine l. d. i. w' (=wer; waer) achte. | 286. B. de r. vesche. D.V. Die die rowe v. heten (eeten). | 287. D. soute ze. V. Ende— soute. | 288. D. so wont dar me. V. so woenter. | 289. D. ebben verkert. | 290. B. Entie voete. | 291. D. Ebben si theen. B. twew'f. V. Hebben si teen .II. warven vive viere (*sic, maer* vive *is doorgehaeld*). | 292. D. esserte (?) van vremder. B. eser. | 293. D. de voeten stan verkert. V. Die die vote. | 294. D. als—lert. V. Als ons (Eñ *ontb.*). | 295. H. So isser graeu volc v. D.V. So isser erande. | 296. B. Gehoet gelijc. H. Gehoevet. D. Die sijn gehoeft gelijc den onden. V. Ghehovet ghel. den h. | 297. B. cromben. H. Mit cr. clawen eñ mit D. crummen clawen ende. V. clawen.

Digitized by Google

Eñ met beeſten bellen behanghen/
Entie/ over haer ſpreken/ baſſen.

Aber volc es baer bi ghewaſſen/
So cleene monde hebben die liede/
Dat ſi met enen cleenen riede
Anſughen moeten baer ſi bi leven.

Aber volc es baer beneven/
Die menſchen eten/ alſic hoze;
Deſe volghen den lieden bi den ſpoze/
Bi den roke/ bits hare maniere/
Tote dat ſi comen teere ribiere.

Aber liede ſijn baer bi/
Die heten Ariſmaſpi/
Oft Cyclopen in latijn/
Die met ere oghen ſijn
Ende ſtaende int bozhooft bozen.

Aber volc es baer ghebozen/

Vs. 298. H. mit b. vel b. B. beesten velle. D. Ende. | 299. H. Eñ die voer h. Eñ over hare. V. Eñ die. | 300. H. isser bi. D. es dar gh. | 301. H. Zo clene. D. cleenen mont ebben. V. clenen m. h. de liede. B. clene— di lide. | 302. D. Dat se. V. mit enen clenen. B.H. clenen. | 303. B. In s. moten daer bi si l. V. In zughen. H. In s. | 305. H. alsict. D heten, als ut (?) ore. V. als ic. | 306. H. luden bi den spore. D. lieden bi sp. V. die liede bi sporen (*sic*). | 307. H.D.V. Bi der roke dats hare m. | 308. B.D.H. tere. *Na dezen regel schuift* D. *er alweér* (*Z. vs.* 166) *twee nieuwe in:*

Eñ dar nemen si den lieden dat lijf,
Weder het si man of wijf.

| 309. H. zijn. D. lieden die wonen d. b. | 310. V. Die men heet. | 311. H. Of. D. Oſte Cicl. B. Cicl. V. Jof. | 312. H.V. De mit (met) enen oghe sijn. *In* H. oghen, *met onderstipte* n. D. Die mar met enen oge sien. | 313. B. Eñ st. int voerhoet. H. foerehoeft. D. Eñ staet hem int vorovet. V. vorhoeft. | 314. B. Daer bi g. V. volc *ontbr.*

Digitized by Google

Die lopen utermaten ſeere
Met enen boete eñ nemmeere;
Nochtan eꝝ die boet ſo bzeet/
Dat ſi ieghen die ſonne heet
Hem beſcermen daer mede/
Waer ſo ſi ruſten teere ſtede.

Aber liede/ dieꝝ ghelobet/
Vint men daer ſonder hobet/
Haer oghen in haer ſcouderen ſtaende;
In haer bozſt twee gaten uutgaende/
Over neſe eñ over mont;
Si ſijn eiſelijc alſe een hont.

Aber liede ſijn daer beneden/
Die bi eenꝝ appelꝝ roke leven/
Sonder ander ſpiſe tontſane.
Eeſt dat hem berre ſtaet te gane/
Si bzaghene boz hem ter noot;
Want anderꝝ ſo bleven ſi doot/
Quame hem eneghe quade lucht an.

Vs. 315. H. De l u. zere. D. loepen u. seere. V. seere. | 316. H. Mit e. vote eñ nemere. B. vote D. eñ met n. V. Mit e. v. min no meere. | 317. H. is de v. D. beet (?). | 318. D. Dat sie hem i. | 319. B. Hen, *voluit*. D. hem bescerme dermede. | 320. B. Waer si resten tere. D. War dat si r. tenegher. V. theere st. | 321. H. lude des gheloeft: hoeft. D. lieden d. gheloevet. V. Ander lie dies gh. | 322. D. Vindemen dar al s. hovet. V. al sonder. | 323. H. Har o. in har scoudre. D.V. Hare o. i. hare sc. (scoudren). | 324. D. Hare barste — hute gaende. H. Hare — wtg. V. hare — uteg. B. ut g. | 325. B. ende. V. nose. D. Hover — hover. | 326. H. Ewelike sien si als. *welligt te lezen*: Eiselic sien si (*zien zij er uit*). D. Eisemlic sijn si als. V. Eyselijc sijn si als. B. Sijn si eiselijc. | 257. D. lieden. H. lude. | 328. B. bi een appels r. D. enes. | 329 B.V. tonsane. | 330. H.V. Ist D. Eist. B. Eist — steet. | 331. D. So dr. voer h. | 332. B. want *en* se *ontbreken*. D. andersijns — doot. | 333. B. hen enege lucht. D.V. hem eneghe quade l. H. hem eneghe lucht an Quade. *Dit laetste woord staet aen 't hoofd van den volgenden regel, met een punctum daer achter. Zie hier*

Digitized by Google

Oec vint men daer wilde man
Met ſes vinghеren an elke hant.

Oec ſo vint men daer int lant
Wijf van ſeere ſcoonre maniere/
Die houden hem in ene riviere.
Want ſi ne hebben iſer neghеen/
Wapenen ſi hem al in een
Met wapinen van ſilvere al.

Oec vint men daer/ in menich dal
Van Indіa/ wijf ghebaert
Al toten boꝛſten nederwaert/
Entie cledꝛe van huden dꝛaghen/
Eñ hem al gheneren int iaghen.
Si hebben tigre eñ lyoene
Eñ lupaerde tharen doene/
Ghetemt; daer iaghenſe mede.

den tekst zelven van H., *want daer is meer verbroddeld:*

Quade. Oec vintmen daer wilde man.
Oec vintmen daer int lant
Met .VII. vingheren in elke hand,
Wijf van scoenre manire,
De houden hem in ene rivire, enz.

Vs. 334. D. Oec wonen daer. | 336. D. Oec so wonen dar. | 337. B.H. scoenre manire (seere *ontbr. in* H.). D. Wijfs. V. Wijfs v. s. scoenre. | 338. D. ouden H. rivire. B. in ene warme rivire. | 339. B. Dies si ne h. yser. H. si en hebben yser (en *is van later hand*). D. Eñ want si ne ebben iser neghen. V. Eñ want—yser. | 340. D.H. Wapen si. V. Si wapen hem. B. hen. | 341. H.V. wapen. B. van selveren. D. selvre. | 342. B.V. daer *ontb.* D. Hoec wonen dar in somech. | 343. H. ghehaert. B. gebardt: wart. D. gebart. V. wijfs. | 344. H. Toten armen. D. Tote mammen nederwart. V. Toten mammen. | 345. B. cleder v. hude. D. cleder. V. cleden. | 346. B. Eñ hen. D. Enti hem. V. hem al gheneeren. | 347. H. leyone. D ebben luparte eñ lioene. V. lyone. B. tigre eñ lyoene. | 348. H. taren done. D. Eñ tigren th. V. lapaerde. | 349. H. daer si iaghen m. D. Ghetammet dar si iaghen m. V. Ghetemmet daer si i.

Digitized by Google

Noch es daer in somigher stede
Volc/ beide man eñ wijf/
Die gheene cleder dragben ant lijf/
Eñ ru gheharet sijn an den lichame.
Waert dat hem enech man toe quame/
So duken si int water dan;
Wantie wijf entie man
Leven wel/ na hare maniere/
Opt lant eñ in die riviere.

Oec vint men daer wilde liede/
Groot/ starc eñ onghebiede/
Die ru sijn alse een swijn van hare/
Eñ vriesschen alst een stier ware.

In ene riviere sijn oec daer wijf/
Die harde scone hebben tlijf/
Sonder dat si in den mont
Ghetant sijn ghelijc den hont.

Vs. 350. H. is. B. ter meneger st. D. te somegher. V. Ooch, *de eerste* O *in 't rood* (*voor* N). | 351. D.V. beede (bede) m. ende w. | 352. B. Engeen cleet dragense ant l. D. gheen cleet dr. V. gheen cleet ne dr. | 353. H. sijn *ontbr.*, voorts an haren l. D. ru gehart an den lech. V. Ende ruu (sijn *ontbr.*). | 354. H. enich m. to q. D. Wart d. han (?) e. m. to q. V. enich. | 355. D.V. doken. | 356. D. Want die. V. die wijfs ende die. | 357. H. Leren. D. na hare lieder m. D.H. manire: rivire. | 358. D. Bede upt. l. eñ in de r. V. Upt ende inde r. | 359. D. Vindemen dar. | 360. D. eñ onghiere. V. Gr. eñ st. eñ onged. | 361-362. H. *Omgekeerd:*

Eñ breeschen oft een steer ware,
Eñ sijn ru alst swijn van hare.

D. Die ru als een suijn sijn v. h. V. als. | 362. B. Brissen. D. alse oft een st. V. Ende briesschen. | 363. H. rivire sin der oec w. D. riviere wonen dar. V. oec *ontbr.* | 364. D. Die hutscone ebben dat l. V. huut sc. h. tlijf. B. dlijf. | 366. B. Alse een. D. Sijn ghetant ioft ware en ont. V. sijn alst ware .I. h.

Digitized by Google

Der vint men daer Pigmeene/
Viedekine harde cleene/
In die montange van Indi.
Een derden iare so pleghen si
Dat si winnen eñ draghen kinder.
Men ne vint gheen volc minder/
Eñ si ouden ten .VIII. iare.
Dese houden orloghe swaere
Jeghen die cranen/ die met ghewelt
Hem willen nemen haer coren opt velt.

Der heeft men in ouden stonden
Eerhande volc met sterten vonden.

Men vint in Orienten mede
Wilde liede in wilder stede;
Alse mense int wout vaen mochte/
Eñ mense onder die liede vrochte/

Vs. 367. H. wonen d. de Picmene. D.V. wonen daer die Pigmeene (Pigmene). | 368. H. Ludekijn. D. arde cleene; *de overige* clene. | 369. H. montane v. Endi. D. Inde montainem (?) v. Endi. V. montaenge v. Endi. | 370. B.D.V. so *ontbreekt, voorts* V. iaren. | 371. V. winden eñ draeghen. | 372. B. Men vint geen volc. D. vindet gheen volxkin. H. Men vint en gheen. | 373-374. D.

Ende si ouden te achtenden iare
Ene orloghe arde sware.

De Vlaming heeft ouden *met* houden *verward en het laetste als overbodig uitgelaten.* H. Suare. V. Ende si houden ten achtenden jare; *de rest als onze tekst.* | 375. B. *Het tweede* die *ontbr.* H.V. mit. D. de cr. | 376. B. Die willen. H. nemen de vrucht opt velt. D. Willen hem al winnen de vrucht upt velt. V. die vrucht. | 277. D. hebbemen. V. hevetmen. | 378. H. Erehande v. mit st. ghev. D. Erande— starten. V. Eenrande — starten. | 379. D. vindet. | 380. H. lude in wilden. D. lieden. | 381. H. Als mens int w. vinden. B. in wout. D. vangen. V. Alsmense — vanghen. | 382. H. Eñ als mens onder de lude. D. onder lieden. V. lieden.

Digitized by Google

En mochten ſi dan niet ontgaen/
Si ne wilden gheen eten ontfaen/
Eñ doden hem met honghere dan.

MEn vint oec in Indïa man/
Die die oghen nachts hebben ſo claer/
Als oft ene kerſſe ware/ dats waer.

OEr wonen daer ſcone liede mede
Optie zee/ in ene ſtede/
Die niet eten dan vleeſch al ro/
Ende ute goet honich alſo.

IN ene riviere/ heet Bzïſant/
Die loopt tote Indïa int lant/
Sijn liede .ɆIJ. boete lanc/
Die die huut hebben ſeere blanc/
Eñ danſchijn ghedeilt in tween.
Dit wonder/ eñ menich een
Dat hier boven ſtaet beſcreben/

Vs. 383. H. dan *ontbr.* D. En *ontbr.* V. Mochtsi dan. | 384. H. Si en w. D. Gheen eten ne wilden si ontf. | 385. B. doetden hen. H. doden h. mit hongher. D. dooden — ongre. V. doden hem mit hongre | 386. D. vindet in India oec. | 387. H. De nachts hebben de o. B. nachs. D. doghen nachts ebben. V. claer *bleef in de pen.* | 388 H. Oft ene keers ware, d. w. (Als *ontbr.*). D. Als ioft. B. Alst oft. V. Als ioft ene karse. | 389. H. some lude. B. some lide. D.V. scone lieden. *Het latijn heeft:* hominum genus formosum valde. | 390. H. Op die zee. D. Up de ze in ere st. V. Op die see. | 391. B. vlesc al roe. H. visch. D. niet neten d. vlesch. V. niet ne eten d. vleesch. | 392. B. Eñ ute gegoten honech alsoe, *misschien wilde hij* ute ghecosen, *naer 't latijn:* mel optimum? H. Ende ander goet honich al so. D. Ende sughen honech. V. Ende uut goet honech. | 393. H. Busant. D. rieviere heit Buxant. V. hetet Brixant | 394. H. tot Endi. D. Lopet tote Endi (Die *ontbreekt*). V. Endi. | 395. lieden hutermaten l. | 396. B. Die de hude hebben bl. D. Die de hut ebben. H. Die hude. | 397. H. Eñ dat a. ghedeelt an tw. D. tanschin ghedelet. V. Eñ tanschijn ghedeelt. | 398. H. Manich. V. menich. | 399. H. hijr. b. st. ghescr.

Digitized by Google

Alſt ons die vraye boeken gheven/
Vint men int lantſcap van Indi.
Nu hoort wonder meer van mi.

Jacob van Vitri hi ſeghet/
Dat in Europa een lant leghet/
Daer/ alſe die kinder werden ghebooren/
Alre eerſt comt ene padde booren;
Wordse oec ghebooren teneghen ſtede
Een kint/ eñ gheene padde mede/
Men ſoude der moeder tien an/
Dat ſijt an enen vreemden man
Ghewonnen hadde; eñ deſe onwaerde/
Seit men/ es onder die Lombaerde.

In Vorgonien/ int een ende/
Den berghe van Monjou ghehende/
Sijn liede utermaten vele
Met enen croppe onder die kele/
Alſe groot oft ene cauwoorde ware.

In Vrancrike eſt oec worden mare/

Vs. 400. H.V. Als ons. B. vraie boke. D. Alse—vraie. | 401. B. int lant v. I. D. Vint ment—Endi. H.V. Endi. | 402. B. Wonder meer nu hord na mi. D. Doch hort. V. Noch hort w. mee. | 403. H.V. hi *ontbr.* D. die zeghet. | 404. H. Eropa. D. Eur. en l. l. | 405. H. warden. D. Dar als de k. V. als—worden. | 406. B. Comt alre irst. H. coemt. D. Alreerst comet. | 407. B. Werde. D. Ware. V. tenigher. | 408. H. en ghine. V. daer mede. | 409. H. tyen. V. tien dan. | 410. B. andren. D. soet van e. andren. V. soet an e. vremden. | 411. H. onweerde : Lombaerde. D. entese onwarde. B. onwarde: Lombarde. | 412. H. Seytm. is o. D. Seg men wesen onder de Lambarde. V. Seghet men. | 413. B. In een inde: gehinde. D. hende. V. Burgoengen. | 414. H. Montion. D. Moniou. V. Monjouwe. | 415. H. Zijn lude. D. lieden. B. lide. | 416. D. de kele. | 417. H. Also groet als ene caw. D. A. gr. alst ene cow. V. Also gr. alst e. cauwoerde. | 418. H. is oec. D. Int Vrankrike eist B. eist. V. Vrankrike ist.

Digitized by Google

Dat men liede heeft gheſien/
Die hadden tuſſchen hare dien
Vorme van wive eñ van manne.

IN Sicilien nochtanne
Es een wout/ den berghe na
Die hert/ eñ heet Etna;
Daer ſijn liede met ere oghe/
Boven alle bomen hoghe:
Doghe es groot alſe een ſcilt.
Deſe ſijn vreeſſelijc eñ wilt/
Eñ leven bi vleeſche eñ bi bloede.

IN weſtende/ alſic vroede/
Van Europen/ ſo was vonden
Een wijf verſleghen teere ſtonden/
Met ere wonden int hooft voren;
Eñ was comen/ alſe wijt horen/
Ghedreven metter zee varen/
Men ne wiſte wanen twaren.

Vs. 419. D. liden hevet. V. hevet. B. lide. | 420. B. tuscen. | 421. B. Vorme alse wijf oft van manne. V. vormen. | 422. B. Cecilien. H. Cicilien. D. Cicilien nochthanne. V. Cisilien. | 423. V. woud. | 424. B. Hetna. H. Bernt—Ethna D. bernet ende etet. V. barnet ende. | 425. H. lude mit enen o. D. lieden met een. V. lieden met enen. B. lide. | 426. H. bome. D.V. allen b. | 427. B. Doge groet als. H. Dat o. is gr. D. Thoghe alse gr. als en sc. V. Thoghe groot als. | 428. H. De vreslic sijn eñ w. D.V. Dies. vreselic eñ (ende). B. vresselijc. | 429. H. vleysche. B. blode : vrode. V. vleessche. B. vlesce. | 430. D. westhende, als ict bevroede. V. Int west eñ als ic gevroede. B. westinde — vrode. | 433. H. Met een oghe in har hoeft. B. int hoet. V. wonde int hovet.

D. Met ere wonden, als wijt horen,
Die stont hare int vorovet voren ;
Ende quam ghedreghen metten zebaren.

| 434. Als. | 435. H.V. Mitten zebaren (zeeb.). | 436. H. Men wist wane tw. D.V. te waren.

Digitized by Google

Met purpere was ſi ghecleet;
Hare langhe was/ alſment weet
(Die hiſtorie beſcribet dus)/
Ghemeten neghen cubitus.

De grote oec van Herculeſ/
Daer niet af bleven en eſ/
Wondert der werelt ghemeenlike:
Sine wapine ſonder ghelike/
Die ſo groot ſijn daermenſe siet/
Wondert alder werelt diet.
Ja/ na dien dat hi verwan
Menech lant eñ meneghen man/
Hi ſette tekine ende pale
Van ſinen zeghe ſcone eñ wale/
Int weſtende van Spanienlant/
Colompnen groot opter zee cant/
Te lictekene dat hi hadde verwonnen

Vs. 437. B. purpe. H. Mit purper. D.V. purpre was soe ghecledet (ghecleet). | 438. B. Hare lingde alsm. H. Har l. D. alsemen weet. | 439. B. hystorie. H. hystorij b. ons dus. D. De istorie bescr. ons d. V. istorie. | 540. H.V. Gemeten een cubitus. D. Gh. .L. cub. | 441-446. Die groote nochtan v. Ercules, Dar ons niet af bl. es, Wondert der wonder (*sic*) ghemeinl. V. Die grote nochtanne van Hercules. Daer oec niet of bl. es. B. groette. *In* H. *staet:*

De grote van Ercules,
Daer oec niet af bleven is,
Onder de werelt ghemeenlike,
Sine wapene sekerlike,
De groet sijn daer mense siet,
Wonder alder werelt diet.

| 447. H. De na dien. *Van hier tot vs.* 642 *is de laetste helft van schier al de regels verloren.* V.D. Die na dien. | 448. V. Menich, *enz.* | 449. H. Sette teyken eñ p. (Hi *ontbr.*). D.V. Sette tekine (tekijn) ende p. (Hi *ontbr.*). B. teken eñ p. | 450. H.V. seghe. | 451. V. Spaenge. B. Int west ende in Sp. l. | 452. B. Columben. H. op dien z. D. Columnen upter ze c. V. Columne gr. up der z. k. | 453. H. te licteken. D. Ten lyctekine dat hi verw. V. Te litekene.

Digitized by Google

Van den riſene van der zonnen
Alle die lande tote daer.
Daer na quam hem een evel ſwaer/
Dat hem ſwaer was eñ onghier/
Eñ warp hem ſelven in een vier/
Daer hi te pulvere es verſleten;
Dus es ſijns langhe vergheten.

ALſo alſmens licteken vint/
So ne twiſelts mi een twint/
Hen was menech ſtarc gygant
Wilen eer int duutſche lant.
Daer was een die hiet Teutaen/
Daer Duutſchelant af heeſt ontfaen
Sinen name/ eñ hout noch heden;
Sijn graf ſteet teere ſteden
Bi der Dunouwen ſekerlike/
Bi der Weinen in Oeſtrike;
Twee milen al daer beneven/
In een dorp/ heet Sente Steven/
Leit hi neghen cubitus lanc.

Vs. 454. H. risende v. d. son. D. Hadde van d. ris. v. d. s. | 455. Al die. D. Al de l. V. al tote. | 456. D. Daer naer. V. zwaer. | 457. V. ongehier. B. ongier. H. *heeft alleen nog* on.... | 458. B. in en v. | 459. H. Daer hi pulvere is v. | 460. B. sijn. H. is. D. Dar es langhe sijns v. | 461. H. Alsmen et liet. D. men lytteken. V. liteken. | 462. H. zone. B. twivelwijs tw. D. twifel mens twynt. V. twivel wijs niet een. | 463. D. Henne w. B.H.V. En was m. st. gygant. | 464. H. in dutsche l. B. int ditsce l. D. in duutscen l. V. in duutsche l. | 465. H. So datter een was, heet T. D.V. So datter een was, hiet Teuta. (Theutaen). B. heet. | 466. H. Daer of heeft Dutschelant. B. dutsce l. D. Dar Dutscel. of hevet ontfaet. | 467. D. Sine name eñ out noch eden. V. Sine name. | 468. H. Sijn gr. noch t. stede (steet *of* staet *ontbr.*). D.V. Sijn gr. es noch. | 469. B. Denouwen. D. Donauwen. V. Dunauwe. | 470. H. Bi den Wenden. D. Bider Weinder in Ostr. V. Weemen in Oest. | 471. H. Twe m. als daer. D.V. dar (daer) benevene. | 472. D.V. Sente (Sinte) Stevene. | 473. H.V. Dat .XV. cubitus is (es) lanc. D. Dat .XC. cub. es lanc.

Digitized by Google

Die daer toe doet ſinen ganc/
Hi vint daer veenre op deſen dach/
Meer dan men gheloven mach.
Cherſenbecken leghet daer:
Broeder Aelbrecht ſeit voor waer/
Name een man/ diet proeven begheerde/
Cuſſchen appel eñ helte .IJ. ſweerde/
Dat een op/ dat ander neder/
Hi mochtſe keeren voort eñ weder
Allomme int herſenbecken binnen.
Sine tande/ ſegghen dieſe kinnen/
Die ſijn mee dan .IJ. palmen breet.
Dat ic dan wondere vant eñ weet/
Hebbic gheſeit in deſen boec:
Ghelove die wille/ ine roec;
Maer ſeker ben ic/ ſonder waen/
Dat ic ware doe verſtaen/
Na dien dat ict beſcreven hende.

Vs. 474. H. De daer to d. B. Di. | 475. D.V. up. | 476. H. Mere. D. Mecrre. danne m. gheloeven m. | 477. H. Et herseb. D. Tersinbeckin. V. Theersenbekijn. | 478. D. Broder Albr. s. vorwar. B. Brueder Albr. V. seghet over w. | 479. B. en man di proven b. H. Neme een diet pr. | 480. D.V. eñ hilte. | 481. H. Dat een ende op.... D. Dat en up entander n. V. Dat een up eñ tander. | 482. H. Hi mocht keren. V. keren. B. mochse keren vordt. | 483. B. Alombe. H. Namelike in.... D. Namelike int ersinbeckin. V. Namelike. | 484. B. secgen dise. D. diet kinnen. V. kinne. | 485. *Van hier af tot vs.* 676, *is in* H. *'t begin van al de regels weggesneden.* D. meer. | 486. H.D.V. wondre. *Na dezen regel stonden er in* D. *en* H.V. *nog twee, die in* B. *ontbreken. In* D. *voluit:*

Alse van menscheliker figuren
In gheloveliker scrifturen.

In H. *zijn de drie eerste sylben van beide weggesneden.* V. *schrijft naer gewoonte* Als *voor* Alse. | 487. H..... gheseghet. D. Ebbic. V. Heb ic gheset. | 488. H. mi en roec. D. minne roec. V. mine r. | 489. H. zonder. D. bem ic. V. Mare s. bem. ic. | 490. H. heb doen v. D. dat ware. B. dware. | 491. D. icket bescr. B.H. ic bescr. vinde.

Digitized by Google

Die eerſte boec neemt hier ende.
Nu ſal ic den andren gheleeſten
Vorwaert van den gaenden beeſten.

Vs. 492. B. ierste boec nempt h. inde. H. hijr ende, *rijmende met* vinde. D. Die herste b. nemet hier hende. V. die neemt hir. | 493. H. ...ven dat ic can gh. D.V. Nu hort, na dat icket (ic) can ghesleesten. | 494. B. Vorwardt. D.V. Den boec v. d. g. b. *Het woord* vorwaert *ontbreekt in deze twee HSS.; of het mede in* H. *ontbrak, maekt de verminking onzeker; maer de drie HSS. komen dikwijls overeen.*

Digitized by Google

TWEEDE BOEC.

—

Ghemeenelike ſo ſal ic te voren
Ghemeene nature laten horen/
Die beeſten hebben int ghemenghe/
Daer na van elken ſonderlinghe.

Ariſtotiles die ſeghet/
Wat dat voete te hebbene pleghet/
Oft twee/ oft viere/ oft neghene/
Die diere hebben alle ghemeene
Adere/ eñ bloet daer in;
Diere meer hebben/ ſeit ſijn ſin/
Dan viere/ ſi ne hebben gheen bloet.
Eñ merct dat men verſtaen moet/
Dat hi « bloet in aderen » ſeghet;

Vs. 1. V. Ghemeenlike. B. Gemenelike. H. Ghemeenlijc. | 2. H. Ghemene. V. Ghemeene n. iou laten. B. Gemeine. | 3. V. Gemange (*sic*). | 4. V. van elker sonderlanghe. | 6. V. thebbene. | 7. H. enghene. B. ne gene. V. jof twee, iof v., iof ne gh. | 8. V. dieren. B. Die dire h. a. gemene. | 9. V. Aderen. B. Adren. | 10. H. seghen si sin. B. Dire. | 11. H. ...re, hebben gh. bl. (si ne *ontbr.*). V. Dan .IIII. en heb. B. vire. | 12. V. Maerct. | 13. B. Adren.

Digitized by Google

Want die wozm bloet te hebbene pleghet;
Maer haer neghеen hebben adze.
Die viſſche hebben allegadze
Benine oghen eñ ſtarc dat vel/
Om dat ſi dat water wel
Weeren ſullen eñ ghedoghen;
Dat mach men wel met redenen toghen.
Bi den watre ſi u bekent
Deſe wereltlike tozment;
Bi den viſſchen ſelbi bekinnen
Liede die de werelt minnen.
Merct dan den wereltliken lieden:
Al hozen ſi iet dan Gode bedieden/
Si hebben ſo harde verſtanneſſe/
Neghеene gheeſtelike leſſe
Moghen ſi beſcouwen wel:
So hart es hem oghe eñ vel.
Die diere/ die hebben ozen/ ghemeene
Koerenſe/ ſonder die menſche alleene.
Dit meint/ dat hi onthout eñ leere
Al dat hi hoozt dan Onſen Heere.

Vs. 14. H.V. hebben. | 15. H. ne gheen en heeft adre. B. aderen. V. ne gheen diene hevet. | 16. B. visce h. allegadren. V. visschen. D. De vissche ebben. | 17. H. ...e oghen eñ stert dat wet wel. B. Beinen. | 18. H. ...weren sullen eñ gheduren wel. D. Omme. | 19. B. weren selen. D. gedhoghen. | 20. H. mit redene. V. Dit—bi redene. D. Dit—met redenen. | 21. B. water. D. si in b. | 22. H. ...werlike. B. werellike. V. Desen waerliken. D. werlike. | 23. H. ...n vische zuldi bekennen. B. viscen. V.D. suldi. | 24. H. Lude die. V. Luden die die. D. Lieden. | 25. B. werenliken liden: bediden. H. van werliken lud. V. Maerct van werlieken l. D. Nu merket van wereldl. | 26. V. Al *ontbr.* D. Al horsi hiet. | 27. B. soe hart. H. so hare. D. ebben so arde. | 28. D. gestelike. | 29. B. si verstaen w. V.D. Ne moghen si; *voorts* D. verstaen. | 30. B. Soe hard es hen ogen. H. is. D. ard ebben si. | 31. H. De diere hebben oghen gh. V. Dieren die h. oghen gh. B. dire – gemene. | 32. H. Roeren si, sonder de m. B. Rorense — allene. | 33. H. De mont dat hi. *misschien* maent? V. Dat meent d. h. onthouden leere. B. lere: Here. | 34. V. hi hout. B. hord hi, *met teregtwijzing.*

Digitized by Google

Eñ ſome creaturen hozen
Met gaten / al ſonder ozen /
Alſe alle voghele ghemeine.
Alle diere groot ende cleine
Roeren die onderſte kaken.
Twee diere gaen ieghen deſe ſaken:
Dats cocodzillus eñ daer na
Een dier / heet gentilia /
Die de opperſte kaken roeren /
Eñ dats maniere van vzeember voeren.

Ambzoſius ſpzeect / dat God hevet
Someghen diere / dat nu levet /
Ghemaect den hals lanc / bedi
Dat ſine ſpiſe op deerde ſi /
Alſe den kemel eñ den paerde;
Maer den wolve eñ den liebaerde /
Dien heeft hine cozt ghegheven /
Want ſi bi der pzoven leven.
Die langhe hals / dats die langhe hope.
Elc man merke wien ic nope:

Vs. 35. V. Ende somighe. H. somighe. | 36. H. Mit gaten sonder o. V. Mit g. al sonder horen. | 37. V. Als a. voglen ghemeene. B. vogle ghemeene. | 38. B. dire groet. H. dire groet eñ cle...; *de rest is weggesneden.* V. dieren — clene. | 39. H. De roeren de nederste. B. Roren. V. Die roeren. | 40. H. Twe dire gaen dese....; *ook*, B., *als meest*, dire. V. dieren. | 41 B. cocadrillis. V. cocdrillus. | 42. H. getulia. V. hetet. | 43. H. De dupp. caken. B. roren. V. de upp. | 44 H. Dats manerye. B. vremder voren. V. vremder. | 45. H. Sinte Ambr. seghet d. G.... V. spreict. | 46. B. Somengen dire; *maer de eerste* n *is onderstipt.* H. dire dat leeft. V. So menighen diere dat levet. | 47. H. lanc da... (*Welligt* daer bi, *of zoo als in*). V. lanc dats bedi. | 48. H.V. op (up) die eerde si. B. haer spise op derde. | 49. B. enten parde. V. Als | 50. B. wolf enten libarde. V. dien wolve enten l. | 51. H.V. Heeft (Hevet) hi den hals cort gh. (Dien *ontbr.*). | 52. B. proien. | 53-55. *ontbreken in* H. *De afschrijver heeft zich, bloot door onoplettendheid, bij 't rijmwoord* leven *verzien. Vergelijk hier achter vs.* 65. V. als meent die. | 54. B. wat ic nope.

Digitized by Google

Die ghene / die bi der proghen leven /
Hoe mach haer hope sijn verheven
Enerhsins te Gode waert?
Die den armen nine spaert /
Eñ met hem hout sine ghile /
Hoe waent hi ter lester wile
An Onsen Heere vinden ghenaden /
Die emmer den armen sal beraden?
Almeest alrehande diere /
Die pleghen eberekens maniere
(Dats die vermaelt sine spise) /
Hebben halse van langher wise.
Dat meent / die die heileghe woort /
Die hi leset ofte oec hoort /
Verwandelt dicke sonder ontlopen /
Die behoort te langher hopen.
Men vint onder alle die diere
Tande van drierhande maniere:
Some effene / some alse zaghen /
Eñ some tande die ute raghen.
Effene tande heeft die man /
Eñ wat so hozne drazhet nochtan /

Vs. 55. B. prouen (proven). V. Die ghone die mit. | 57. B. wardt: spardt. V. Enich sins. | 58. H. niet en sp. V. niet ne. | 59. H. mit. V. houdet sine. | 61. V. Heere. | 62. B. ember. H. de arme. V. emmermee die a. | 63-64. H. Meest alrehande dire Hebben edekens manire. B. Alremeest alreh. dire Plegen, *enz.* (Die *ontbr. als bij* H.). V. edekens. | 65. *Deze regel en de zeven volgende ontbreken in* H.; *de afschrijver sloeg van het rijmwoord* maniere, *vs.* 64, *tot het zelfde woord, vs.* 72, *alles over. Zulks is meermaels geschied, nu in het een, dan in het ander handschrift.* V. die vermaken hare sp. | 66. V. alse. | 67. V. Dat men d. d. helighe wort. B. meent die h. word (*één* die *ontbr.*). | 68. V. die hie l. of te hort. B. hord. | 69. V. verhandelt dicken. | 70. B. behord. V. behort ter langhen open. | 71. V. alle diere. B. die dire: maniere. | 73. B. some van z. H. saghen. V. eñ some als saghen. | 74. B. di ute. | 75. V. Effen t. hevet. | 76. V. Eñ so wat h.

Digitized by Google

Hen ware [t]ghehoꝛnet ſerpent.
Wat ſo hem met pꝛogen bekent /
Es ghetant ghelijc der zaghen /
Selke / meenic / alſe honde bꝛaghen;
Entie ever / entie olifant
Hebben den raghenden tant.
Al dat bloet heeft / des ghelooft /
Dat heeft herſenen int hooft /
Sonder woꝛme / ſegghic u;
Eñ wat diere den ſteert heeft ru /
Heeft grote kenebacken ghemeene /
Eñ dat herſenbecken cleene.
Owi! och arme! hoe waer eeſt heden
In die heeren der mogenthеden!
Haer ſteert / dats haer maiſenide /
Die berteeren dat barme liede
Souden hebben thaerre noot.
Deſe hebben de kenebacken ſo groot /
Dat ſi berteeren in oberdaden
Haer goet te haren ſcaden:
Dus ſo wert hem cleene thooft;

Vs. 77. V. ghehorent. H. ghehoernet. B.V. *spellen* En, *zonder aspiratie, en missen 't lidwoord* [t]. H. *is verminkt.* | 78. B. proien. V. So wat hem. | 79. H. den saghen. V. saghen. | 80. V. Sulke meenic als. B. menic. | 81. H. of olifant. V. Eñ die ever ende die. | 82 H. ...n raghende tant. V. Die hebben 83. V. hevet dies ghelovet. | 84. H. hersen in sijn hoeft. V. hevet hersene int hovet. | 85. B. secgic. H. segic. V. *seg* ic. | 86. V.D. staert (start) hevet. B.H. stert. | 87. H. .. enbacken. V.D. Hevet gr. kinbacken. | 88. H. ...ebecken. V. Ende d. h. D. ersinbeckin cleene. | 89. H. hoe swaer ist. V. ocharmen h. w. est h. D. wacharmen hoe waer est eden. | 90. V. In heeren. D. Inder eren der moghendelicheden. | 91. H. Hare maisneden. V.D. Hare sterte (starte) hare messniden (meisenieden). B. stert. | 92. H. ...den armen leden. V. dat daerme lieden. D. verteren dat arme lieden. B. verteren. | 93. H. ...n souden tare noet. V. te hare. B. tharre. D. ebben thare. | 94. H. ...cke kenbacken. B. so *ontbr.* V.D. Si hebben die (ebben de) kinbacken gr. | 95. B. verteren. D. hoverdaden. | 96. B. guet. D. Hare g. | 97. V. wort thovet. D. Dus se (?) werdet h. clene thovet.

Digitized by Google

Want ſi werden ſo verdooſt /
Dat ſijt laten varen al /
Watter ave comen ſal.
Haer eñ wolle van allen dieren
Verwandelt na deſ lants manieren:
In heeten lande herſp eñ ſwart /
Eñ in taſtene een deel hart;
In couden lande ſlecht eñ wit:
Aldus mach men merken dit.
Viervoete ghehoznede diere
Boven / dats hare maniere /
So ne hebben ſi gheene tande /
Alſo alſt Ariſtotiles verande.
Alle creaturen van hare ru
Ghenoten vele / dat ſegghic u.
In die maghe van zughenden dieren
Vint men libbe van goeder manieren /
So ouder / ſo van betren doene:
Hets ſlotel van den meniſoene;
Maer des herts libbe eñ thaſen mede
Es van der meeſter crachtechede;
Maer die diere die niet vermalen
Haer ſpiſe / die ſi in halen /
Ne hebben libbe groot no cleene /

Vs. 98. V. worden so verdovet. D. verdoevet. | 99. V.D. Dat si laten. | 100. H. ....s comen zal. V. Wat datter of of comen sal (*sic*). D. Wat datter hem af. | 101. H. allen dire : manire. V. wulle. | 102. B. lans. V. der lande. | 103. V. In eten. l. karsp eñ zw. | 104. V. Ende in t. | 106. V. Aldus so machmen marken d. | 107. B. Viervoette gh. dire. V. Viere voete ghehorende. | 108. V. dat es. | 110. V. cande. | 111. H. creature. | 112. H.V. Noten — segic (seg ic). B. Secgic. | 113. B. zugeden. H.V. sughenden. | 114. B. guder. H. lib van g. | 115. H. so beteren van doene. V. So houder so van beteren. | 116. H. Ets sloetel van menis. B. menisone. | 117. H. lib eñ des hasen. V. eñ dev' (*sic, voor* des?) hasen. | 118. H. van meester crachtich. | 119. V. die niere (*sic*) v. | 120. V. Hare.

Digitized by Google

Sonder die haſe alleene.
Al dat heeft oghelede/
Dat luucter ſine oghen mede
Alſt ſlaept/ ſonder die liebaert
Entie blode haſe Cuwaert.
Al dat boete heeft/ ſonder ghile/
Mach wel ſwemmen ene mile;
Die menſche minſt van hem allen.
Men ſeit oer dat hem doet ghevallen/
Dat hi heeft boven hem allen/
Na ſine grote/ alreminſt gallen;
Want die galle eſ heet eñ dzoghe/
Duſ heffet ſi opwaert int hoghe.
Maer die ſwembalch/ die den wint hout/
Doet viſſche ſwemmen met ghewout.

Men dzaghet deſ in meneghen lande/
Twi die eber heeft ſine tande/
Die liebaert clauwen entie beere/
Die ſtier ſine hozne ter weere/
Die ree/ die haſe/ haer ſnelhede:
Den menſche/ van meeſter werdechede/

Vs. 123. B. hoge lede. H. oechlede. V. hevet oge lede. | 124. B. luecter s. lede m. H. luecter sijn o. | 126. V. Eñ die. | 128. B. swimmen. | 129. B. hen. V. minst oec van h. | 130. H. Men seyt dat men doet gh. V. Men seghet dat hem. | 131. V. hevet. | 132. H. Na sine gr. de minste gallen. V. Na sire gr. | 131-132. *Ontbreken in* B. | 133. H. is. | 134. B. heffe opwart (*welligt voor* hefse=heftse). V. hef si up waert. | 135. B. den swimb. H. de swembalch den w. h. V. zwijnbalch. | 136. B. visce swimmen. H. Dat vische sw. mit. | 137. B. vrages. V. dies in menigen. D. vraget d. in menghen l. | 138. V. hevet. B. Twidi ever. D. de hever hevet. | 139. H. clawen eñ die bere: were. V. claeuwe. D. liebart clawen entie bere were. | 140. H. De stijr s. hoerne. V. sijn horne. | 141. H. Het ree, de h. har sn. V. hare sn. D. here (?) snellede. | 142. B. Die minsce. H. de mensche. V. Die mensche. D. Die mensce v. mesten ward.

Digitized by Google

Nature en wapende niet ſo wel/
No ne maecten ter vlucht niet ſo ſnel.
Dus mach men antwerden hier inne:
Menſche/ die redene heeft van ſinne/
Heeft tweerhande weere an/
Dats raet eñ daet nochtan;
Dus heeft hi met rade vonden/
In orloghen tallen ſtonden/
Dat hire hem teghen wapenen can;
Eñ als hi pays heeft/ laet hiſe dan.
Waer hi gheboren dan daer mede/
So ſcene hi altoes buten vrede.
Waer hi oec ſnel alſe die ree/
Hine ghewachtes hem nemmermee/
Hine ſouder verlieſen mede
Sine edele gheſtaderhede.
Nu/ alſt tijt es eñ ſtede/
So raet hem die behenderhede/
Sijt op waghene/ ſijt op paerde/
Snellike te vaerne fiere vaerde/
Eñ in ſcepe in corter ſtonde

Vs. 143. H. Nat. wapenden ni s. w. V. ne wap. D. ne wapinde. | 144. H. Noch maecten de vlocht so snel. V. Noch ne m. t. vlucht so sn. D. None makede t. vl. so sn. | 145. H. Antworden hijr. V. andw'den hir. D. antworden. | 146. V. hevet. | 147. B. werke. H. Heeft tvierande were. V. Hevet twerande werke. D. Hevet tweirande ghewerke. | 149. H. mit sinne. V. hevet hi sinne v. (met *ontbr.*). D Dies hevet hi met sine v. | 151. H. Dat hi hem wapenen c. V. Dat hi daer toe hem w. c. D. Dat hi hem daer toe wapinen. | 152. B. alsi pais. V. hevet. H. laet hi si dan. D. alsi pais h. latise. | 153. H. dan *ontbr.* V. ware hi. D. wari gh. | 154. B. sceen hi. V. scheen hi D. sceni. | 155. H. als dat ree. V. als. D. ware oec snel als die re. | 156. H. Hine wachts. B. nembermee. D. wachters h. nemmerme. | 157. H.V.D. soude verliesen daer (der) mede. | 159. H. is. V. ende st. | 160. B. die edel behindichede. H.V. So *ontbreekt.* D. So *ontbr.* | 161. B. wagen—parde. V. up waghen s. up paerde. D. up w. of up parde. | 162. B.D. varne sire varde. H. varen sire. V. sire. | 163. H.V.D. scepen mit (met) corten stonden.

Digitized by Google

Overliden des waters gronde.
Dus mach men antwerden dan
Hem / die vraghet / twi die man
Craech eñ onghewapent mede
Gheboren es ter menschelicheden.
Ghetande diere / zaghen wise /
Hebben verkoren vleesch ter spise.
Si lapen metter tonghen in
Twater / dit leert hem haer sin;
Maer diere met essenen tanden
Zughen twater in te handen.
Dat vele tande eñ gans heeft /
Men seit dattet langhe leeft /
Eest dier / eest man : dat verstaet /
Dat over die meerre meneghe gaet.
Wat dier gheene longhe ne heeft /
Es sonder luut alse langhe alst leeft.
Niet dat leeft werpt sijn saet
Buter femellen / daert toe gaet /
Wakende / slapende / sonder die man;
Dits grote onsalecheit nochtan /

Vs. 164. Overl. d. w. honden. V. Ov. lijden d. w. onden. D. Hover liden d. w. gronden. B. Over l. | 165. H.D. antworden. V. andw. | 166. B. De m. | 167. H. Traghe. D. onghewapint. | 168. H. is. | 169. H. dire, *en met* V. saghe wise. | 171. B. metten. H. mitter. V. mitten. | 172. B. Dwater d. l. hen. H. Et water d. l. hem hor sin. V. zin. | 174. H. Sughen tw. V. Sughen in tw. B. dwater. | 175. H. hevet. V. ganse hevet. | 176. H. seghet—levet. V. seghet dat het l. levet. | 177. B. Eist—eist. H. Eest d. of man. V. Ist d. ist m. dit v. | 178. H. Die mere meninghe. V. meere menichte. | 179. H. dire ghene longhe en h. B. diere gene longene h. V. Wat diere ne longere gheene hevet. | 180. H. is. B. als lange. V. luud also alst levet. | 181. V. levet werp sijn s. | 182. H. Buter femellen allen daert to gaet. *Van de eerste hand stond er slechts* daer; *de* t *werd er later boven den regel bijgeschreven* (daer^{t}). B. Buten femelen dat verstaet. V. Buter femelen daer toe g. | 183. V. de man. B. di man. | 184. H. groete onsalichede.

Digitized by Google

Dat hi ſo ſwaerlike hem beſmet:
Deſe redene verſtaet eñ wet.
Alrehande creaturen
Nemen voetſel bi naturen
In ſpiſen die hem beſt ghenoeghet/
Eñ in dranke die hem voeghet.
Bi naturen die diere alle
Die leven eñ ſijn ſonder galle/
Alſe herten eñ olifante ſijn/
Entie kemel eñ dat delfijn/
Die moghen alle langhe leven:
Eñ dats recht; want hets beſcreven:
« Die goedertieren die ſellen daer erven/
Daer altoes nieman en mach ſterven. »
Diere die groot ſijn van lichaemen/
Winnen lettel alle te ſamen;
Eñ ſo dierkine oec ſijn minder/
So ſi winnen meer kinder.
Owi! hoe waer es dit noch heden!
Grote heeren van werderheden
Hoe lettel baten doen ſi den lieden!
Si gapen alſo ſeere ter mieden/
Dat ſi thaerre langher vlucht

Vs. 185. H. besmit. B. swerl. | 186. H. De redene v. ende wit. V. Die r. v. ende w. | 188. H. har voedsel. | 189. H. die hem ghen. B. hen. | 190. H. die hem ghenoeghet (*sic*). B. hen voget. V. ghevoeget. | 193. H. Alse herte olifante s. V. Als herte ende. | 194. V. Eñ die k. ende dat delfin. | 196. H. Eñ *ontbr.; voorts* dats descr. V. Ende d. recht hets b. (want *ontbr.*). | 197. B. gudertierre di selen ter (selenter?) erven. V. goedertiere sullen ter erven. | 198. B. niman mach st. V. niement ī mach st. (*sic*). | 199. H. lichame. | 200. H. lettel al te samen. V. luttel. | 201. H. de dierkijn sijn minder. V. Ende. B. dirkine | 202. H. So si meer winnen k. V. So si winnen die meere k. B. So si winnen meer kinder. | 203. H. ho waer is. | 204. H.V. moegentheden. | 205. H.V. luttel. B. liden. | 206. H. gnappen. B. alse s. t. miden. | 207. H. thare langhe vlocht. V. ter hare.

Digitized by Google

En moghen winnen ghenne vrucht.
Vijfterhande creaturen
Die verwinnen di naturen
Ons menſchen in onſen vijf ſinnen:
Linx ſiet claerre / alſe wijt kinnen;
Die ghier riert voorder-ene ſake;
Tſimminkel es van ſcarper ſmake;
Die coppe gaet int ghevoelen voren;
Die ever es ſubtielre int horen.
Die creaturen / hoor ic ghewaghen /
Die de moedre langhe draghen /
Plinius die heeft beſcreven
Dat ſi moghen lanſt leven.
Nu hoort voort van elken diere
Sine ſonderlinghe maniere;
In latijn ſal ic haer namen
Ordineren al te ſamen /
Om datter menech dier in ſteet /
Daer ict dietſch niet af en weet.
Na der ordenen van .A.B.C. /
Teerſt in .A. / daer na in .B. /

Vs. 208. B. Mogen winne (En *ontbr.*). H. vrocht. V. Ne moghen. | 209. B. Vifterhande. H. Vijferande. V. Vijterande. | 210. H. Die *ontbr.* | 211. B. in ons vif. V. in onse v. sinne. | 212. B. Linx siet claer. H. Linx — als ict kinnen. V. Linx — als ic kinne. | 213 H. De gh. ruket. | 214. H. tsimminke es. V. Tscimm. | 215. H. De coppe. B. gevolen. | 216. H. is suptijl. V. hever es subtijlre. B. subtiel int h. | 217. H. creature horic. V.B. horic gewagen. | 218. B. moder. H. modre. V. Die die moeder. | 219. H. die *ontbreekt*. V. hevet. | 220. H. lanxt moeghen. | 221. B. hordt — dire. H. hoert. V. hort vort. | 222. H.V. sonderlanghe maniere. B. manire. | 223. H. In latij (*sic*) sal ic u hare men (*sic*). V. In tlatijn s. ic hare n. D. salic hare n. | 224. B. Orderen. H. Ordiniren. D. ordineren. | 225. D. Omme. | 226. B. ic dijtsch. H. ict dutsch. V. ic dietsch niet of. D. ic dat dietsch n. af ne w. | 227. H. Na de ordine. B. van .a. b. c. V. die ordine van den. D. Vander ordinen int. | 228. H. Dat eerste een .a., dat ander een .b. V. daer *ontbr.* D. Terst.

Digitized by Google

Sullen haer namen ſijn gheſet /
Dat men elc binden mach te bet.

Asinus bats des eſels name /
Een lelic dier eñ onbequame /
Met groten hobede / met ozen lanc /
Craghe ſeere an ſinen ganc /
Eñ dat niet can werden bet.
Op ſine ſcouderen es gheſet
Dat teken van der paſſien Ons Heeren :
Om dat hi ons wilde leeren
Oetmoedecheit / reet hi ſulc paert /
Daer hi boer ter paſſien waert.
Die eſel die ne can niet verhten /
Eñ ghedoghet oec van knechten
Vele ſwaerre ſteke eñ ſlaghen ;
Eñ wil men hem oec doen dzaghen
Meer dan hi gheleeſten can /
Hi ne ſtrijter niet ieghen dan :
Dit es ſine doghdachterhede.
Nu hoozt oec ſine quaethede :
Achter ſtarker dan voren /

Vs. 229. B. Sellen. H. hore n. V. h. name. D. haren n. | 230. B. mach vinden. D. Dat men se v. | 231. H. das een esels n. V. dats esels. | 232. H. lelic deer eñ ombequaem. B. lelijc. D. En l. d. end onb. | 233. H. hoeſde, mit o. V. horen. | 234. H. Traech sere in haren g. V. Traech. | 235. V. worden. | 236. V. Up. | 237. H. Teken v. d. passi (Dat *is in* Teken *versmolten*). V. tekijn v. d. passie. | 238. H.V. Want dat hi (dat *bij* V. *van later hand*). | 239. H. De oetmoet r. hi s. een peert B. selc part : wart. V. Oetmoedichede. | 240. H. vor ter p. weert. | 241. H. De esel en can oec n. v. B. dine. | 242. B. No gedogen oec. H. oec *ontbr.* | 243. H.V. Van swaren (zw.) steken eñ van sl. (slaen). | 244. H. wilde men hem doen. V. Ende. | 245. B. geleisten. V. Mee. | 246. B. strijcter (*voor* strijtter? *of* strijken = slaen?) H. streder — nochtan. V. Hine striter — nochtan. | 247. B. dodechtechede. H. So is dit sine ghedoechsemede. V. dueghetatichede. | 248. V.B. hort sine quaethede (queth.). | 249. H. After. V. Bachten.

Digitized by Google

Hi es luxurieus uutbercozen;
Onbehendegher van manieren
Van enech van den andzen dieren:
Daer hi sinen wech sal striken/
Daer en can hi niemans wiken.
Daer toe es sijn luut so swaer/
Dat hi quetst al dat hem es naer.
Alse cleine sijn hare tonghe
Sijn si scoonst ten eersten spzonghe;
Maer si lelijken emmer boozt:
So ouder so argher es haer boozt.
Te dertig maenden nootsi twaren;
Maer si winnen te dzien iaren.
Esels melc es seere wit;
Plinius die scrijft ons dit/
Dat soe witte huut mach gheven.
Ded so vint men bescreven
Dat Poppeya/ skeysers Nerons wijf/
Dwaen dede daer mede haer lijf/
Om dat si wilde wesen wit;
Die roomsche ieesten houden dit.

Vs. 249. H. Hiis luxurioes wtv. | 250. B. Onbedecter v. maniren. V. Ombedecter. H. Ombehendigher v. maniren. | 251. H. van andren diren. V. enich van alden d. B. diren. | 253. H. nimant. V. Daer ne c. hi niemens. | 254. H. Daer to is. B. luut *ontbr.* V. luud s. zw. | 255. H. Dat hi al quesset dat h. is n. V. quest. | 256. H. clene. V. Alsi clene. | 257. V. So sijn si scoenst. B. scoenst ten irsten. | 258. B. ember voert: boert. V. vort. | 259. H. is hor woert. V. houder — wort. | 260. B. Ten .XXX. H. noet si. V. noot si te w. B. noten si. | 261. B. ten drien. H. Mer. V. tenden .III. i. | 262. H. is sere. B. sere. | 263. B. bescrijft. H. Plinius scrijft. V. bescrivet. *Ik volgde* E., *waervan hier het begin.* | 264. E. Dat so w. huut B. soe *ontbr.* V. soe. | 265. E. Be die, *met eene stip onder de* e *van* die. H. Wi vinden oec bescr. | 266. E. Popeya skeyses Nerones wiif. B. Pompeya .cō. Norons w. H. Dat Popea keyser Coreus w. V. Popea keysers Nerones w. | 267. E. har liif. H. har. | 268. E. Omme d. s. woude. V. soe wilde. | 269. E. roemsche. H. De roemsche geeste hout. B. romsce. V. roemsche geesten.

Digitized by Google

Eſels vleeſch dat maect quaet vloet/
Om dat quaet te verduwene doet.
Die eſel heeft in ſpiſen verkoren
Scarpe diſtelen eñ doren.
Eſels melc/ alſe warm als vloet/
Es ieghen den tantſweere goet/
Wilmer die tande mede dwaen;
Eñ het doetſe haſte ſtaen/
Wilmenſe daer op ſtriken.
Oec es ſi goet ieghen verſiken.
Die eſel es van groter couthеden:
Hine wint niet in couden ſteden;
Bedi en draghen ſi none winnen
In lande die cout ſijn binnen;
Noch ſine noten in gheere ſtede
In herfſte no in lenten mede/
Maer in des heets ſomers cracht.
Een iaer draghen ſi hare dracht.
Alſe die eſelinne es opten ſpronc
Datſe werpen ſal haer ionc/
Wilſe in demſterheiden vlien/
Daer ſi gheenen man mach ſien.
Haer leven dat es .ℲℲℲ. iaer.

Vs. 270. E. quaet *ontb.* B. Esels melc d. m. bl. (quaet *ontb.*). H. Esels vleysch maect. | 271. E. verduwene (*sic*, *onderstipt*). H. verduwen. V. verduwende. | 272. H. een spise. V. hevet. | 273. B. Scarpen. H. stekelen. V. stekelen ende. | 274. E.H.V. melc warm als. | 276. H. tantsueer. V. ieghen tantsweere. | 277. E. Eñ het duetse. H. Eñ si doetse. V. Eñ soe d. | 278. B. wiltment. V. up. | 279. E. Eñ sijs goet. B. Eñ ets guet. | 280. B. coenheden. | 181. H. Hi en innet niet. B. couder. V. Hi ne winnet niet. | 282. H. ne dr. si noch w. V. *sloeg dit en de twee vlg. verzen over.* | 285. H. de cout sijn. B. van binnen. | 285. H. herfst noch. V. herfst no in lentine. | 286. H. Mar. | 287. B. haer. | 288. H. Als de e. is. B. eselline. V. Als d. esell. | 289. H. Dat si warpen zal har ionc. V. Datsi. | 290. H. willen si. V. Wilsi. | 291. H. Dat si gheen m. *Lees naer 't latijn:* Daerse geen m. | 292. H. Har l. d. is. B.V. dat *ontbr.*

Digitized by Google

Alſe langhe winnenſe / datſ waer.
Si ne ſparen ghеen dier datſe binden /
Si ne gaenre doꝛe tharen kinden.
Merct alle liede an deſen dꝛiede
Scameneſſe eñ kinderliede.

Aper ſilveſter / in latijn /
Wille in dietſche een ever ſijn /
Eñ es ene deeſte ſtarc eñ wꝛeet:
Doe men hem lieſ ofte leet /
Men maghene in enghеere manieren
Cegherande doghet beſtieren;
Maer emmer blijft hi wꝛeet eñ fel.
Swart van aerde es ſijn vel.
Merct: ſo men den ſcalc meer bit /
So hem ſijn halſ crommer ſit;
Sijn ſin es angheleert eñ hart /
Dus es ſijn vel dan ſwart.
Naghende tande crom eñ lanc
Heeſti / die ſcarp ſijn eñ ſtranc /
Eñ met ſcarpen ſnidenden egghen;

Vs. 293. H. levense. V. Also l. winnen si. | 294. H. dat si swinden. *Van de eerste hand stond er alleen* dat swinden. | 295. H. gare d. tot haren k. | 296. H. alle gader. B. lide — brive — : live, *naer gewoonte*.. V. Maerct a. l. an dese. | 297. V. ende kinder lieve. H. Scamenisse eñ k. l. | 298. E. Aper silvestris. | 299. B. Wilt in ditsch wilt ever sijn. H. dutsche. V. in duutsche een wilt e. s. D. wil en wilt ever sijn. | 300. H. is. V. Ende. | 301. H. Domen hem l. of l. V. Doet m. h. l. of te l. B. oft. | 302. H. maghen in ghire m. V. machene in ghere. | 303. H. Tot enigher doeghet. V. dueghet. | 304. H. Mer. B. ember. V. blivet. | 305. H. Suart van hare is. V. van hare. | 306. B. bie. V. Marct. | 307. B. cromber sie. H. hem de hals. V. die hals. | 308. H. Si sijn ongh. B. hart : swert. V. es hem ongh. | 309. H. Aldus is hem sijn vel suart. V. es hem sijn. | 310. H. crom *ontbreekt*. | 311. H. Heefti crum eñ str. V. Heeft hi die starc s. | 312. B. scarpen snidende (*van de eerste hand* snidege *of* snidēge) ecgen : secgen. H. *naer gewoonte* mit. V. Ende mit.

Digitized by Google

Maer men hoorter wonder af seggben:
Die scarpe eggben / die die tant heeft
Die wile dattie heeste leeft /
Verliest die tant / alst es boot.
Dit heeft betekenesse groot:
Al heert ons in dit lijf die selle /
Hi hoert met hem in die helle
Sine quaetheit altemale.
Men mach den eber lichte eñ wale
Moede maken met cleinre pine /
Bestaet menne eer hi maert urine /
Tilike metter marghenstont:
Anders ontloopt hi den hont;
Eñ nochtan / al es hi moede /
Hi werpt hem ter weere enter hoede /
Eñ biet den iaghere enten man
Beide camp eñ weere nochtan.
Eñ wach hem so wiene bestaet!
Hen si dattie eber ontsaet
Ene hoetwonde ter eerster steke /

Vs. 313. H. Mer m. hoerter. B. horter. V. horter w. of. | 314. H. De sc. ande die de t. h. V. egghe — hevet. | 315. H. De dattie b. l. (wile *ontbr.*). V. dat die b. levet. | 316. B. Verlijst. H. Verliest hi den tant als hi is d. V. Verlieset d. t. als soe es d. | 317. H. beteekenisse groet. V. hevet. | 318. H. de selle. | 319. H. Hi voertet (l. voeret) mit h. in de h. | 320. H. quaetheyt. | 321. H. licht. | 322. B. Mode — pinen. H. mit cleenre. V. cleiner. | 323. H. Bestamen als hi. V. mene—orine. | 324. B. Tilijk in de (*sic*) m. H. Tilike mitter. V. in die morgh. | 325. H. ontgaet hi wel den h. V. ontgaet hi lichte. | 326. B. mode : hode. | 327. B. Hi werpten ter were. H. were. | 328-329. staen dus omgekeerd en bedorven in H.:

Bede campt eñ were nochtan,
Eñ hijt den iagher, den man.

V. Eñ bit. | 329. V. Bede campt ende weere. | 330. B. Eñ wachtem wine. V. hem so wie datten bestaet. H. wach hem wine. | 331. B.H. En si. V. En si dat die. | 332. B.H.V. doet (doot) wonde, *in twee woorden.*

Digitized by Google

Hi es in vzesen sekerleke.
So vliet hi in die vozne dan/
Dat hi den honden enten man
Also te dat moghe onsien.
Boven alle beesten die sien
Hoozt hi dat dan allen die leven.
Experimentatoz heeft beschreven
Dat sijn dzec versch seere es goet/
Want hi stelpt des nesen bloet.
Alle swine soeken haer eten
In die eerde/ daer sijt weten/
Eñ wintelen gheerne in den gozc.
Verdoemt woekere/ nu hozc:
Twi setstu al dinen moet
Om dit neder eertsche goet?
Int eertsche goet leit al dijn sin;
Daer af naert di een swaer ghewin.
In India/ wi lesent dus/
Sijn alse lanc als een cubitus
Evers tande/ eñ ghehoznet mede

Vs. 333. H. Hi nes in vr. B.V. Hies. | 334. H. in den dorne. V. in dorne. *In plaets van* So, *dat hier zonder betrekking staet, ware* Oec *beter geweest.* | 335. H. eñ den man. V. Datte hi. | 336. H. te bet mach. V. bet. | 337. H. beeste de sien. V. allen. | 338. H. Hoert hi best boven alle de l. V. Hort hi best vor alle. | 339. V. hevet. | 340. E. sere es goet. H. sere is. B. vers es guet : bluet. V. varsch sere es goet. | 341. H. stempt der nesen bloet. V. het st. der nese bl. | 342 B. soken. H. hor eten. D. swijne. | 343. V. aerde. D. erde dar sijd w. | 344. H. in die gore (gherne *ontbr.*). V. Ende went. gh. in die g. D. die g. | 345. B. wokere. H. woekenaer. *Van de eerste hand* wokenaer. V. woekerare. D. woukerare. | 346. H. Waer om. D. Twi setster (?). | 347. H. In dit eertsche quade goet. V. In d. nederste aertsche g D In die (?) neder artsce g. | 348. H. In eertscen goede leghet al. B. guet. V. Int aertsche g. leicht al dinen s. D. In artsch g. legt al din s. | 349. B. naecti een swar. H. een quaet ghew. V. Daer of maecti een zw. begin. D. Dar of naect die en swar ghew. | 350. B.V. lesen dus. | 351. H. Also. V. Also lange. | 352. H. ghehoernet. V. ghehorent.

Digitized by Google

Vintmenſe te ſomegher ſtede.
In Arabia es beſcreven
Dat altoes gheen ſwijn mach leven.

Aper domeſticus/ in latijn/
Tuut in dietſche een tam ſwijn;
Een beer heetet in onſe tale.
Weeet is hi/ entie hem te male
In die modere gheerne beſmit;
Eñ al ware hi ghewaſſchen wit/
Hi ghinghe weder in den goze.
Onder die beere/ alſie hoze/
Hoe vele ſoze es teere partie/
Een heeft alle die hochdie.
Comt onder hem een ſterker dan/
So gaet hi den voghet an/
Eñ ſo wie daer wint den zeghe/
Hi vlijſt voghet alleweghe.
Welken tijt ſo een ſwijn ghellet/
Al die rote hem verſellet/
Of ſi alle verwoet waren/
Om dat ſijt hozen meſbaren;

Vs. 353. B. ter menger. H. te somegher. V. ter somigher. | 354. H. ist ghescr. | 355. B. swin. | 357. H. Dats een tam everswijn. V. Es in duutsche een t. ever zw. D. Es in dietsch en everswijn. | 359. H.V. eñ die hem. | 360. H. de moddre gaerne. V. modre. | 361. H. Eñ ware hi ghewasset w. V. wart hi. B. gewassen. | 362. H. in die gore.. V. onder die gore. | 363. H. de beren alsict. V. beere als ic. B. bere. | 364. B. Ho. H. Hoe vele er is der partien. | 365. H. En heeft alle die voghedien. B. al die. V. Ene hevet al die voechdie. | 366. H. Coemt onder hem. B. onder hen. | 367. B. voecht. | 368. H. Wie so datter winnet seghe. V. Ende — winnet die s. | 369. H.V. blivet. | 370. H. So wilctijt een sw. V. So wiltijt so een zw. g. | 371. B. hare gesellet. V. Alle die rote haer. | 372-373. B. Oft si. V. *heeft in den tweeden regel:* Om dat si horen. *In beide HSS. staet vs. 373 voor 372; ik hebze verplaetst, gelijk de zin het vereischte. In* H. *staen de twee verzen op hunne plaets; maer het ziet er*

Digitized by Google

Eñ dan eeſt bzeeſelec tallen tiden
Hare verwoetheit ontbiden.
Weirtijt ſo die ſoghen riden/
So verwoetſi in dien tiden/
Dat ſi gherne ſcozen den man/
Die een wit cleet hebet an;
Dit ſcribet Plinius twaren.
Die beer wint niet na .IIII. iaren.
Die den zoghen ſnijt af die manen/
Men wil ſegghen ende wanen
Dat haer luxurie coelt te bet/
Eñ dat ſi dan werden bet.
Ariſtotiles heeft beſcreven
Dat ſi .XV. iaer moghen leven.
Boven vele viervoete beeſten
Mach die beer meeſt ribens gheleeſten/
Es dat ſake dat hi es bet.
Swinen vleeſch es int ſayſoen bet

daerom niet beter uit. Ik laet hier den tekst van dat HS. volgen, zonder afstipping.

Al die rote hem versellet
Hoe dat si horen misbaren
Of si alle verwoet waren
Dat scrijft Plinius en twaren
De beer winnet te drien iaren
Eñ is vreeslic tallen tiden
Sometijt als die soghe riden
So verwoeden si in die stont
Dats gheseen en name cont
Dat si gaerne scoren den man, enz.

Vs. 374. B. eist. V. danne ist — tijden. | 375. V. ombiden. | 376. B. Weltijt. V. Sulke tijt. | 377. V. tijden. | 379. B.H. heeft. | 380. V. te waren. | 381. V. ne winnet niet | 382. H. soghen af sniden de m. V. sueghen of sn. | 383. B.H. wil secgen (segghen) eñ w. V. wille. | 384. H. Hoer l. coelt (Dat *ontbr.*). B. cuelt. V. hare l. coelen. | 385. V. si danne worden. | 386. V. hevet. | 387. H. moeghen. | 388. H. viervoten. V. Boven .IIII. vele voeten. B. voette. | 389. H. de beer meer. V. beere. | 390. H. Ist d. s. d. hi is v. | 391. H. vleys in saysen bet (es *of* is *ontbr.*). B. saisoen. V. Swinin — saisoen.

Digitized by Google

Dan in den ſomer na den lentijn;
Want toten oeſte ſlaept dat ſwijn
So vele / dat ſijn vleeſch daer mede
Ontfaen moet onreinecheden.

Aap dats / ſonder waen /
Een dier na den kemel gheaen;
Maer ſonder knien ſijn ſine been.
Alſt hem sal ruſten al in een /
Moet an enen boom ſtaen;
Eñ alſt die iaghers willen vaen /
Onderhouwen ſi den boom;
Die beeſte nemets gheenen goom /
Eñ valt metten bome neder:
Dan esser gheen opcomen weder.
Anders es dat dier ſo ſnel /
Datment niet gheraen can wel.

Anabula es in Ethiopen
Een dier dat men daer ſtet lopen.
Plinius ſchrijft dat mens ghelovet /
Dattet heeft eens kemels hovet /
Eñ es gheſalſet alſe een paert;

Vs. 392. B.V. In den somer dan inden linten (lentijn). H. Dan in d. somer in den l. | 393. H. Slapet sw. V. toten hoghesten. | 394. H. vleys. V. vleesch. | 395. H. onrenichede. V. Ontfanghen. | 396. H. Een deer. | 397. B. sonder knien eñ sonder been. | 401. V. Ende alst die iaghere wille v. | 402. B.H. boem : goem. V. dien boem. | 403. H. De b. nemens. V. en nemets gheenen goem. | 404. B mitten. V. Ende vallet m. b. daer neder. | 405. H. So en esset gh. V. Sone — up comen. | 406. H. is d. deer. | 407. H. Datmens ghevaen en can w. B. can gevaen. V. ghevanghen can el. | 408. B. Echyopen. D. Argabula — Etyopen. | 409. H. deer. D. En dier. | 410. H. scrijft de mens gheloeft. V. scrivet die mens. | 411. H. hoeft. V. Dat het h. e. kmels (*sic; vóór* eens *had de afschrijver, door eene andere onoplettendheid, de* h *van* heeft *herhaeld*). | 412. B. es *ontbr.* H. is ghehalst als. V. Ende ghehalst als.

Digitized by Google

Maer ſo edelike ghehaert
Over algader ſine lede/
Dat te ſiene es wonderlichede.
Om ſine ſcoonheit/ wet dat wel/
So es te dierre dele ſijn vel/
Om die ghenoerhte van den oghen/
Die hem niet en connen ghedoghen/
No die men ſat en can ghemaken
Te ſiene ſcone niewe ſaken;
Dat ſijn die venſtre/ dat verſtaet/
Daer die doot bi ter zielen gaet.

Alſo es/ alſe ons Solinus ſeghet/
Daer oec wonder groot an leghet/
Es een dier dat bi ghierſe levet/
Dat doverſte lippe ſo lanc hevet/
Eeſt dattet eten begheert/
So moet gaen achterweert:
Dat doet ſine lippe lanc.
Sonder/ doe weder dinen ganc
Ten levene van onnoſelhede/
Eſt begeef die vulerhede/

Vs. 413. H. Mar so edelijc gehart. | 414. V. al gader. | 415. B. te sine. H. Dats te siene w. | 416. H. scoenheyt wit dat wel. V. sconeit. B. dat *ontbr.* | 417. B. Dat te dierre es sijn v. H. duerre. V. diere. | 418. B. Om dattie genoechte. V. ghenouchte. | 419. H. De hem niet. B. en *ontbr.* V. hem niene connen. | 420. H. Noch niemen sat connen maken. B. Noe die men. V. sat ne can. gh. | 421. B. newe. H. nuwe. | 422. B. Dit sijn dl vensteren. V. Dit s. d. venstren. | 423. H. Daer der sielen die doet dore g. V. sielen. | 424. H. Alses als ons. V. als ons. | 425. H. Groet in l. V. groot wonder in l. | 426. H. bi grase leeſt. V. garse. | 427. H. Dat operste—heeft. V. dupperste. | 428. H. Ist dat et teten begêert (*sic*). V. Es dat het e. begaert. | 429. H. So motet g. afterwaert. V. moet het g. a. waert. | 430. H. Dat doet sijn lip lanc. B. doen. 431. H. de weder. V. Sondare. | 432-433. *Zijn door* H. *overgeslagen.* V. Ten levene ter onn.; *hier werd vs.* 435 *bij het overgaen tot de vlg. kolom vergeten.*

Digitized by Google

Eñ maer reine dinen moet/
Oftu wilt weſen ghehoet
Metter ſpiſen daer God af ſpreect/
Die altoes nemmermeer ghebreect.
Dine langhe lippe/ dijn quade bec
Heeft di bracht in ſelken ſtrec/
Gaeſtu hoort/ du blibes doot
In die ewelike noot.

Ahune dats een dier/
Alſe Ariſtoteles ſpreect hier/
Daer nature in verkeert heeft
Crecht datſe allen beeſten gheeſt.
Want vierboete beeſten alle
Hebben binnen hare galle;
Maer dit heeftſe in been ore.
Die dit merct en es gheen dore:
Wie heeft anders in dore galle/
Sonder die ghene die hoort alle
Die oorſcalke/ eñ hem ghelovet?
Dicke wert hi ſo verdovet/
Eñ ſo ontweghet di haren rade/
Dat op hem moet hallen die ſcade.

Vs. 434. H. make rene. V. mac. | 436. H. Mitter spise. V. spise d. G. of spreict. | 437. H. Daer altoes nummer en gh. V. nemmermee gebreict. | 438. H. Dijn l. l. | 439. H. Heefti br. in sulken. V. Heefti brocht in sulc een str. | 440. B.H. voert. V. vort. | 442. H. Ahinie. V. Ahune dat es. | 443. H.V. Als Ar. spreket hijr (spreict hier). | 444. V. hevet. | 445. H. dat si. V. datsoe a. b. gevet. | 446. V. viere v. | 448. H. Mer hi heefse in een ore. B. heefse. V. hevese int een hore. | 449. B. eens geen dore. V. Eñ dit maerct ne es. | 450. H. int ore g. V. hevet a. int hore die g. | 451. B. hort. H. de ghene de hoert. V. die ghone diese hort. | 452. H. die hor scalke (*sic, in twee woorden*) entie hem ghel. V. orscalke, die hem gelovet. B. hen, *gelijk tot hier toe overal, nooyt* hem. | 453. H. wert si so v. V. Dicken wort. | 455. V. up hem. B. di scade.

Digitized by Google

Ana/ ſpreect Ariſtoteles/
Dat in Orienten een dier es/
Eñ es utermaten wreet;
Maer haer negheen heeft anderen leet.
So ghelieve ſijn ſi onderlinghe/
Comt enech dier in haren ringhe
Dat es van andren manieren/
Al die ſcare van den dieren
Comen op dat dier gheſcoten/
Eñ wondent ſo met haren roten/
Dat bliet of ſterft te hant;
Want die Ana ſijn wel betant.
Dit exempel segghic den leken:
Wat ſo die clerke segghen of ſmeken/
Si draghen over een ſo wel/
Nopen ſire eneghen ant bel/
Si hebben op hem te handen
Die clergie met haren tanden/
Die dorbiten wijf eñ man/
Eñ men verwinnen nine can.

Vs. 456. V. spreict. D. Aja spr. | 458. B. utermatene. V. Ende es. D. Eñ es uterm. wreed : leed. | 459. B. harre geen. H. harne gheen is andien l. V. en gheen h. andren. D. hare — andren. | 460. B.D.V. ghelive — onderlanghe. | 461. B.D.V. in haren gange. *De afschrijver van* V. *had eerst* hande *gezet.* D. hare ganghe. | 462. V. van andre. | 463. H. Alle de scaren. V. Alle d. sc. v. dien d. D. Alle de scaren v. dien. | 464. H. Coemt. V. up. D. up hem gh. | 465. H. mit horen roten. V. Ende. | 466. H. of stervet. V. of te stervet. B. oft. D. iofte stervet thant. | 467. B. becant. H. bekant. D. die hana es w. becant (?). | 468. H. segt den l. V. segget d. leeken. D. exemple seggic d. leeken. | 469. V. cleerken s. of smeeken. B. oft. D. de clerke s. iof sm. | 470. D. also wel. | 471. H. Dademen hem iet el dan wel. V. enighe hant vel. D. enen ant v. | 472. H. hebbent. V. up. D. ebben up h. thanden. | 473. V. mit. | 474. V. durbiten w. ende m. B.D. dorb. | 475. H. Eñ die men v. niet en can. B. Diemen (Eñ *ontbr.*). D. Diemen, *even als* B. *zonder* Eñ; *voorts* niet ne c. V. Eñ m. ghewinnen niene can.

Digitized by Google

Hier int van den dieren in .A.;
Hoort van der .B. daer na.

Bubalus dat es een dier/
Eñ alse mi dinct te merkene hier/
Heetment een buffel in dietsche woort;
Eñ dats meerre/ alsment hoort/
Dan hier sijn onse ossen som.
Die horne hebet lanc eñ crom/
Den hals lanc/ eñ swart van hare/
Thoeft groot/ eñ niet van bare;
Want sijn opsien es goedertiere.
Magher sijn dusghedane diere/
Eñ si hebben cleinen stert.
Alse dit dier verbolghen wert/
So eest utermaten fel.
Nutteliker bintment dan iet el
Tote des menschen nuttelichede;
Want het heeft dorstarke lede.
Experimentator die seghet/
Dattie melke van bubaluse pleghet/

Vs. 476. V. endet van dieren. H. Hijr endet. B. diren. | 477. H. Nu hoert. V. Nu hort vander B der na. B. Hoert. | 479. H. Als mi dunct te merken. B. Eñ alse mi donct. V. Eñ als mi dunct te markene. *De* u *van* dunct *heeft eene stip als of 't eene* i *ware.* | 480. B. Het ment .I. buffels in leke word : hord. V. Heet ment — in leke wort. | 481. H. Eñ meerre (dats *ontbr.*). V. Ende dats meere a. men hort. | 482. B. Dan sijn onse somme. H. Dan hijr onse ossen sijm (*sic*) sum. V. Dan siju onse osse sum. | 483. B. cromme. H. heeft l. eñ crum. V. crum. | 484 B. swaer v. h. | 485. V. Thovet. | 486. B. gudertiren : diren. V. upsien. | 487. H. dusdanighe. V. dustane d. B. diren. | 488. H. si *ontbr. voorts :* clenen. V. clenen staert. | 489. H. Als. V. Als die dier v. waert. | 490. H.V. ist. | 491. B. vint men dan. H. vintment cum iet el. V. vintemen iet el. | 492. H. Te des menschen. | 493. H. Want et h. V. hevet dor st. | 494. E. die seegt. H. mi seghet. | 495. E. Dat die m. v. busflen plegt. H. melc v. bubalus. V. mellec v. bubalus.

Digitized by Google

Dat ſi den lichame gheeft ter vaert /
Eñ dat ſi verſche wonden bewaert /
Eñ ſi den ghenen ſtaet te ſtaden
Die met venine ſijn verladen.
Vubalus es dinne van hare /
Eñ hi mach pine doghen ſware.
Sijn luut es te hoorne pine /
Eñ ſine galle es medicine
Te lijxemen van ſwaren wonden.
Met melke gheminct tallen ſtonden
Geneeſt die galle / alſewijt horen /
Die meſquame van den oren.
Sine huut es hert utermaten
Men pleghet / in ſine neſegaten /
Dat menre een rinc in doet /
Daer menne bi leiden moet /
Dat hi met ſelken bedwanghe
In des menſchen ghenade ganghe.
Verlaet menne oec al te ſeere /
So verwoet hi ie lanc ſo meere /
Eñ werpt van hem den laſt ſaen /

Vs. 496. E. Te gevene d. l. ter vaert. H. Dat si den lichaem ghevet tot v. B. Dattet den l. g. ter (*of* ten?) vardt. V. ghevet. | 497. E.H.V. Eñ dat si (datsi) v. B. Eñ soet versce w. bewardt. | 498. E. Eñ si. B. Eñ soe. V. den ghonen st. in staden. | 499. H. De mit. V. geladen. | 501. B. dragen. H. Eñ mach. | 502. B. luet. H. te hoeren. V. luud es te horne. B. horne. | 503. V. Eñ *ontbr.* | 504. E. lixenien. B. luxenien. H. lixemen. V. Ten lijxemen. | 505. B. Mel melke. H. Mit m. ghemanc. V. ghemenghet. | 506. E. als wiit. H.V. Gheneset de (die) g. als. | 507. H. De misquame. V. horen. | 508. H. De huut is hart. B. huet. V. Sijn huut es hart. | 509. V. nose gaten. | 510. H. Dat meer in een rint (*sic*) doet. V. enen rijnc. | 511. B. Daer mense bi. H. Daer ment bi leden m. V. leeden. | 512. H. hi wt sulken bedw. B. beduange. V. mit sulken bedwanghe. | 513. H. Ins menschen. V. genaden. | 514. B. Verleitmenne. H. Verleedemen oec iet te sere. V. Verledemen oec al te seere. | 515. H. Verwoede hi so lanc so meerre. V. So verwoedi yelanc so meere. B. Soe verwoet hi ilanc soe mere. | 516. H. dat last saen.

Digitized by Google

Eñ hine wil niet gherne opſtaen
Eer ſijn laſt ghemindert eꝫ.
Bubalus dꝛaghet/ deꝫ ſijt ghewes/
Onder dwater groten laſt;
Nochtan ſijn adem eꝫ ſo vaſt/
Dat ſijn adem gaet al dure.
Oec vint men ſomeghe ſcrifture/
Die van verre beeſten weet/
Eñ diene biſonte heet.

Bonacus eꝫ een dier/
Eñ hevet thoeft alſe een ſtier/
Dat lijf entie manen mede
Recht na der paerde ſede;
Hoꝛne met ſo meneghen keere
Si ne moghen wonden nemmermeere.
Als ment wil iaghen int ſtrec/
Werpet na hem ſinen dꝛec/
Daert henen loept/ verre ſeere;
Eñ wient gheraert emmermeere/
Dien maket dat lijf verbolghen:
Dus wꝛeket hem optie hem volghen.

Vs. 517. B. Eñ hi wilt. H. gaerne. V. up. | 518. H. gheminnert. | 519. H. gheloeft des. V. ghelovet des. | 520. H. Hondert twater. V. twater. | 521. H. Nochtan is hem sijn adem so rast. V. es sijn adem so v.; *doch* so *van later hand.* | 523. H. men in somighe. V. somighe. | 524. H. van desen beeste. V. van deser b. | 525. B. dine besonte. V. Ende diene bisontes heet. | 526. H. Bonatus is. V. dat es. | 527. H. Diet thoeft heeft als. V. Ende hevet thovet als. | 529. B. parde. H. peerde. V. paerden. | 530. H. Horen met meneghen k. V. Horen m. so menighen. | 531. H. ronden. B. wenden nemberm. V. vouden. | 532. H. Als men dit wil. B. wilt. V. *laet dit en de drie volgende vz.* (534-537) *achter.* | 533. H. Werpt achter hem. D. Werptet. | 534. H. Daert loept verre sere. D. loepet v. seere. | 535. B. geraect mere. H. ummerm. D. End wien so et gheraket mere. | 536. V. maecthet. D. maketet. H. tlijf. | 537. H.V. Dus wert hem die hem v. D. Den vreken (?) hem die em v.

Digitized by Google

Dit dier betekent die ypocrite /
Die hozen ſchinen oft ſi quite
Waren van alre meſdaet;
Maer wi ſo na hem gaet
Eñ onderſoert hare meninghe /
Hi ſalre in binden ſelke dinghe
Daer hi mede wert beſcout /
Eeſt dat hi hem daer ane hout.
Hier enden namen in .B.;
Hoozt hoozt van der .C.

Camelus eſ des kemels name /
Eñ eſ een dier onbequame.
Die kemele hebben bulen twee
Opten rugghe / eñ noch een mee
Neben den rugghe / op haer barſte /
Daer ſi op nemen hare raſte;
Tanghe been / den hals lanc /
Eñ traghe an haren ganc.

Vs. 538. Dit bediet den yp. V. Dit bediet die ypocrite. D. bediedet den ipocrite. | 539. H.V. voren — of. B. vore. D. voeren sc. of. | 540. B. van harre. H. misdaet. V. ware van. D. van haren. | 541. H. Maer soe wie na hem g. B. hen. D. End ondersoeket. | 542. B. ondersoecht. V. meeninghe. | 543. H. De salre vinden sulke. V.D. sulke. | 544. B. bescoudt. V. wort. D. werdet. | 545. H.V. Ist dat h. h. d. mede h. D. Eist d. h. h. met hem h. | 546-547.

H. Hijr enden name van der B;
Hoert nu name voert in C.
V. Hier endet namen van der B;
Hort vort die worden van der C.

B. Hier inden n. — Hort vort. | 548. H. is die kemels n. V. dats kemels. | 549. H. ombeq. | 550. H. kemle (Die *ontbr.*). V. kemelen. | 551. B. rucge. H. en ene noch mee. V. Up den rijc en n. ene m. | 552. B. rucge, op har borste. H. in hare barste. V. Neffens rics in hare barste. | 553. H. Nemen raste. V. up n. hare harste. | 554. H. eñ den hals lang (*sic*). V. entien hals. | 555. H. Eñ traech in h. ganc. V. Ende traech in.

Digitized by Google

Solinus ſpreect dat men achter lande
Kemele vint dzierhande:
Die een ſire laſt te dzaghene goet/
Eñ dander te ridene ter ſpoet;
Maer deen wille niet dzaghen
Meer dan hem wille behaghen/
Eñ dander/ oec wats ghesciet/
Loopt over sinen pas niet.
Jacob ſeit/ alſmenne ſal laden/
Noopt men ſine knien met staden/
Eñ knielende ontfaet hi dan
Den laſt/ dien hi ghedzaghen can.
Aldus ſoutſtu ontfaen/ ſondere;
Du beſt onſcone eñ onmere/
Ghebult eñ onreine dan ſonden:
Oetmodelijc ontfa tallen ſtonden
Die penitentie dan dinen meſdaden/
Dits die laſt die du moeſt laden.

Vs. 556. V. spreict. | 557 H. vintmen. | 558. H. Die een sijn l. te draghen. V. Deen sijn l. te draghene. B. te dragen guet. | 559. B. Entie andere te riden. H. te riden. V. ter *ontbr.* | 560. H. Mar deene wil altoes niet meer dr. V. deen en wil altoes n. dr. | 561. H. Dan hem selven wil. B. wilt. | 562. V. Ende dander so w. g. | 563. H. Eñ loept oec over sijn p. n. V. En loopt over sinen pael n. B. Loept. | 564. B.H.V. alsmen sal. D. alsemenne. | 565. H. Cloppemene an s. kn. bi st. D. Nopemen. B. Noeptm. V. Clopt men an s. kn. mit. | 566. B. knilende. V. Ende kn. | 567. H. de hi. V. die hi. | 568. B. soustu onfaen. H. sondare. D.V. soutu (soutstu) o. sondare. | 569. H. bist onsc. eñ onmare. D. onscore (?) end ommare. V. onscouwe eñ onmare. | 570. H.V. Gebuult (Gheb.) eñ onscone. D. Ghebulet end onrene. | 571. D. Omoedelike. V. Oetmoedelike. H. Oemodelike. *Na dezen regel gaet* H., *met twee verzen meer, op deze wijze voort:*

Penitentie van dinen zonden,
So dattu suver werdes vonden:
Dats die last de du moets laden,
Eer du vinden moeghes ghenaden.

| 572. D. De pen. die du mots draghen. V. van dinen daghen. | 573. B. traden. D. Dits de l. van dinen daghen. V. Dat es die l. d. d. m. draghen.

Digitized by Google

Plinius ſeit/ alſt comt ten tiden
Dat ſi willen noten eñ riden/
Dan ſijnſe verwoet eñ wzeet.
Si hebben alle paerde leet.
Vier daghe ſijn ſi wel ſonder dzanc/
Eñ alſi doen ten watre ganc
Dzinkens ſo vele/ hebſijs ſtade/
Dat ſi verhalen hare ſcade
Om dat hem es onthouden al/
Eñ dat hem na ghebzeken ſal.
Si ſcuwen dat water claer;
Maer dat dicke es eñ ſwaer/
Dat houden ſi gherne over goet;
Want ſi wanen dat wel voet.
Baſilius ſpzeert/ dattie kemel langhe
Ghedinct der ſlaghe in ſinen bedwanghe/
Eñ baert of hijs niet achte mede;
Eñ alſi vint ſtade eñ ſtede/
So wzeerti dat hi was ghesleghen.
Men ſeit dattie kemel pleghen/
Stater enech in enen ſtal
Sier onder die andze al/
Eñ hi nine eet/ dat bandze mede

Vs. 574. H. seghet. | 576. H.V. Sijn si (Dan *ontbr.*). | 677. B. Eñ hebben. H. peerde. | 578. H. wael. | 579. H. te w. B. ten wat'. V. Ende als si ten watre g. (doen *ontbr.*). | 580. B. Drinct si soe vele. H. hebben sijs st. V. Drinc sijs so vele, hebben sijs st. | 581. H. haren. | 583. H. Eñ om dat—zal. V. Ende dat. | 584. H. sciwent tw. | 585. B. es hen sw. V. ende sw. | 686. H. houden si al over g. B. guet. V. houtsi. | 587. H. Dat is om dat wael voet. V. Eñ dat es om dat wel v. | 588. V. Basilijs spreict dat die k. | 589. H. Ghedenct — in beduanghe. | 590. B. vaert. H. Si baren alsijs n. achten m. V. Ende vaert als dies niene acht m. | 591. H. Mar alsi vinden. V. Maer als hi vint state. | 592. H. So wrect hi de is ghesleg. B. wrecti. V. wreect hi dat hi es. | 593. V. dat die kemele. | 594. H. Staeter enich in enich st. V. enich in een st. | 595. H. Sijt onder de andre. V. ondre die andre. | 596. H. Eñ hi niet et, de andre m. V. Eñ hi niene

Digitized by Google

Vaſten voꝛ ontfermechede.
Ay! menſche / dune achteꝰ niet
Al heeft dijn evenkerſten verdꝛiet!
Plinius ſeghet oder waer
Dat een kemel leeft .C. iaer /
Eeſt dat hi in ſinen aerde dijft;
Eñ eeſt dat menne verdꝛijft /
Dat ſi ne noten no en riden:
Si ſijnꝰ te ſtarker tallen tiden.
Erande kemel curſarijſ
Eꝰ die men heet dꝛomedarijſ /
Die utermaten ſeere ſijn ſnel.
Die kemel dꝛaghen / weet men wel /
.XII. maende / eñ ſi noten
Gaende / eñ met langhe ſtoten /
Eñ dan ſijn ſi in hemelicheden.
Scaemdi / menſche / dire ſeden /
Alſtu ſalt ſoeken dijn ghenoot /
Vattu di laetꝰ ſien al bloot!
Kechte kemele die dꝛaghen
Maer ene bule / hoꝛic ghewaghen;
Die dꝛomedariſe hebber twee.
Hare voete doen hem ſo wee /

eet, dat d. m. *De afschrijver had eerst* et *geschreven en maekte er zelf* eet *van.* B. Eñ nine et (hi *ontbr.*). Vs. 598. H. Eñ m. du en achtes. V. Ende du mensche du ne achts. | 599. H. Al *ontbr.* V. Hevet (Al *ontbr.*). | 600 B. sprect. V. scrivet. | 601. V. levet. | 602. H. Ist — aert blivet. V. Ist — blivet. | 603. B. verdrieft. H. ist datmen verdrivet. V. Ende ist datmense verdrivet. | 604. B. Daer. H. Dat si noch noten noch r. | 605. H.V. Si sijn te st. | 606. H.V. Eenrehande (Eenrande) k. cursaris. | 607. H.V. hiet (heet) dromedaris. | 609. B. dracht. H. draghen wit vel! V. kemele draghet men weet wel. | 610. H. maende als hi sal noten. V. maenden eñ als si n. | 611. H. Gaen si eñ langhe st. V. Gaensi ende langhe st. | 613. H. Scame di. | 614. B. soken salt. V. sult souken d. g. | 615. V. di *ontbr.* | 616. H. kemel dine dr. V. kemele die ne dr. | 617. H.B. Horic. V. horic saghen. | 618. B. dromedaris. | 619. B. Haer v. d. hen.

Digitized by Google

Alſi ſwaren werch ſelen doen/
Dat men hem moet maken ſcoen.
Plinius die meeſter toghet/
Die eens kemels herſene drooghet/
Eſi dan drinket met aſine/
Dattet ſacht die grote pine
Van den edle daer men af valt.
Nu es u van den kemel ghetalt.

Canis dats in dietſch een hont.
Jacob van Vitri maect ons cont/
Dat beeſten ſijn/ die men mach wel
Leeren menegherande ſpel.
Eſi al ſlapen ſi gheerne mede/
Nochtan ſo eeſt haer ſede/
Dat huus te wachtene voꝛ den dief.
Haren heere hebben ſi lief/
So dat ſi dicke ſijn doot bleven
Om te beſcermene haers heeren leven;
Eſi dies toghen ſi noch vele
Nachts/ eſi met haren ghebele.
Oer es dicke dat gheſpꝛoken/
Dat honde haren heere wꝛoken/
Eſi Sinte Ambꝛoſijs ſcribet mede

Vs. 620. H. sullen gaen V. sullen. | 621. B. Dat men hen maken sc. (moet *ontbr.*). H. Datmen hem scoen sal maken saen. | 622. H. de meyster. | 623. B. hersenen draget. | 624. B. alsine. V. Ende dan so dr. m. aysine. | 625. H. Dat si dan sachter de gr. V. Dien sochtet d. gr. B. saecht. | 626. H. evel — vallet. V. of vallet. | 627. H. Nu is hijr — ghetallet V. kemele gecallet. | 628. H. dutsche. V. dietsche. | 631. V. Leeren menichrande. B.H. Leren. | 632. H. alle sl. si gaerne. | 633. H. Mar nochtan is. V. ist hare. | 634. H.V. Dat si thuus wachten. | 635. H. Horen. V. Hare heren h. si so l. | 636. H. So *ontbr. dus ook.* V. Datsi d. doot sijn bl. | 637. H. bescermen hors. B. bescermēne. | 638. H. des. V. Ende dies. | 639. H. Nachts ende mit horen gh. V. Nach ende al met. B. Tnacht eñ. | 640. V. dicken. | 642. B. scrijft. H. Ambrosius. V. Ende.

Digitized by Google

Dat ſelue oder ene maerhede.
Pliniuꝰ eñ Solinuꝰ leeren/
Doe Alexander hem ſoude keeren
Dlant van India te beſtane/
Dat hem die coninc van Albane
Enen hont ſende ſo groot/
Dat men nie bant ſijn ghenoot.
Alexandꝛe wonderꝰ ſeere/
Eñ bede ebere eñ beere
Voꝛ ghenen hont ghinder toghen.
Cume keerdi omme ſijn oghen/
Eñ bleef liggende al ſtille/
Alſe die ſelke pꝛoge nine wille.
Doe ghebaat hine te berſlane.
Dit hoꝛde die coninc van Albane/
Eñ ſende noch enen van dien boene;
Eñ ontboot hine an lyoene
Pꝛoeſde wieꝰ hi ware waert.
Alexander liet gaen enen liebaert:
Eñ dien ſcoꝛdi al te hant/
Eñ daer na enen oliſant.
Jacob die ſpꝛeert/ van Vitri/

Vs. 643. B. Dat *ontbr.* H. over warede. V. Dat *ontbr.*; *voorts* een w. | 644. H. ons leren. V. leeren. | 645. H. Dat Alex. B. Doe Alex. sonder k. V. Alexandre — keeren. | 646. H. Tlant. B. van Indi begonste te best. | 649. B. noit van sinen genoet. V. Dat iemant noit van sijn g. | 650. V. wonderets seere. | 651. H. Eñ dedene an bere eñ an bere (*sic*). V. Ende d. e. eñ beere. | 652. H. tonen. V. ghonen. | 653. H. keerde hi om. | 654. B. lingende. H. ligghen. V. Ende. | 655. H. Als d. sulke pr. niet en wille. V. Als d. sulke proie niene w. | 657. V. Die hort. B. horde di c. H. hoerde. | 658. V. Ende B. done. | 659. B. ontboet hem dat hi an lione. H. omboet — leyone. V. omboot — lyoene. | 660. B. wert. H. wes h. w. weert; *doch met een* a *boven de eerste* e. V. Proevede. | 661. B. hiet gaen om .I. libaert. | 662. H. Eñ den scoerde hi. V. Ende die hont scuerdene te hant. B. scoerdi. | 665. V. Daer naer eenen (Eñ *ontbr.*): | 664. H. die *ontbr.* V. die *ontbr.*, *voorts*, *naer gewoonte*, spreict.

Digitized by Google

Dat ſomeghe maniere dan honden ſi /
Die mordenaers rieken eñ dieve;
Maer / alſe ons ſeghen ſomeghe vrieve /
Si ſijn met vrouwen melke gheboet /
Eñ ghetemt in mans bloet.
Vrie manieren ſijn dan honden /
Alſe ons die vrage boeke oirconden:
Vedelſte ſijn hoghe eñ lanc /
Eñ ſnel in lopene eñ in ganc;
Eñ deſe ſijn goet ter iacht;
Te baſſene hebben ſi gheene macht.
Owi! die honde die nine baſſen /
Hoe ſi alle daghe maſſen /
Deſe edele honde dan der iacht!
Edelinghe hebben nu die macht
Over dat es kerkelijc goet /
Daer Jheſus omme ſtorte ſijn bloet.
Dat ſouden hebben Ons Heren lede /
Nu hebet al die edelhede;

Vs. 666. B. mordeners riken eñ dive: brive. H. moerdenaers ruken. V. morders ruken. | 667. H. Mar als. V. als o. seggen some br. B. secgen. | 668. H. So sijn si mit. V. So sijn si m. vr. melc. | 669. H. ghetrahijnt. V. ghetraijnt. | 670. D. onden. V. maniere. | 671. H. Als ons alle boke. B. vraie. D. vraie (die *ontbr.*). V. Also als ons boeke. | 672. H. Die eerste sijn. D. oghe end l. V. Die edelste sijn sijn oech eñ lanc (*sic*). | 673. V. Ende sn. in lopende eñ. | 674. B. Eñ d. s. guet. D. Dese die sijn. V. Ende dese. | 675. D. Te bassene nebsi gh. *Ik volgde hier de orde van* V., *terwijl* B.D. *en* H. *regel* 677 *voor* 676 *stellen, zeer onnauwkeurig; waerom dan ook* H. *den samenhang zocht te herstellen door de volgende wijziging:*

Te bassene hebben si gheene macht;
Mar si sijn goet ter iacht.

| 676. H. de niet bassen. D. die onde die niet ne b. V. die honden d. niet ne bassen. | 678. B. van deser i. B. edle. | 679. B. hebben in die m. D. ebben nu de. | 680 B. guet. H. Over dit kerkelike goet. D.V. Over dat kerkelike. | 681. H. om gaf. D. sturte. | 682. B.H.V. Dit souden. D. Dit s. ebben o. here l. | 683. H. heeft al de. D. edellede.

Digitized by Google

Eñ deſe honde en baſſen niet
(Baſſen p̄redikē hier bediet);
Want edelinghe nine leeren
Daer ſi tſolc mede bekeeren;
Maer ſi boeden hen metter p̄roye
Eñ ſulc eȝ / hi hebetȝ ioye /
Alſi vroumen bedrieghen mach:
Ditȝ ſine p̄roye eñ ſijn beiach.
Ander maniere die heeten vracken /
Met langhen oren / entie backen
Na die diere / eñ riekē wel /
Eñ al en ſijn ſi niet ſo ſnel /
Si maken die beeſten moede.
Oer bintmer riekende ſo vroede /
Die al dorendore in den houden
Haer eerſte ſpoor emmer houden.
Huushonde eȝ die derde maniere:
Al en rekent men ſe niet ſo diere /
Nochtan ſijn ſi in die machte
Nuttelijcſt bi daghe eñ bi nachte.
Plinius beſcrijft onȝ dit:
Alſe een man ter eerden ſit /

Vs. 684. H. Eñ *ontbr.; voorts*: belen niet. D. ne bassen (Eñ *ontbr.*). V. Ende d. h. ne hebben n. | 685. H. Dat bassen. B. predeken. D.V. hier *ontbr.* | 686. H. niet en l. D. niet ne. V. niene leeren. | 687. D. sijt folc. V. si volc mede bekeeren. | 688. H.D. Mar si gheneren hem mitter (metter proie). B. proie. V. neeren hem m. proie. | 689. B. Eñ die een hevets ioie. D. End en die evets ioie. V. Een edelinc die hevets yoie. | 690. V. Als hi. | 691. D. Dets s. proie. V. proie ende s. | 692. H.V. manieren heetmen (heten). B. manire di heten. | 693. H. eñ kenebacken. V. horen. | 694. H. ruken. B. dire eñ riken wel. | 695. V. Eñ alne sijn si. | 696. di beeste mode. | 697. B. vintmen rik. soe vrode. H. vintmen ruk. so goede. V. vintmen. | 698. H.V. Die al dore. | 699. H.V. Emmer haer eerste spore (spoer) behouden. B. Hare ierste proie ember h. | 700. H. Hws honde es. V. dats die darde. B. Huesh. es di d. manire: dire. | 701. B. rekemense. V. Eñ al ne rek. | 702. B. si *ontbr.* H. wacht. V. in der wacht. | 703. H. Nuttelike dach eñ nacht. V. Nuttelijc. | 704. E. scrijft. | 705. H.V. Als.

Digitized by Google

Dattene dan die honde ſparen.
Hets recht / die hem oetmoedecht twaren
Voꝛ die hem felliſe vermeten /
Dat hi ontgaet hare beten.
Die hont wert gheboꝛen blent.
Eſi .C. daghe / eeſt bekent /
So dꝛaghen teven. Als men waent /
Die hont rijdt te ſiere .VIII. maent /
Entie tebe als ſire heeft ſebene.
.V. iaer pleghen ſi te lebene;
Selc mach oec .X. iaer leben.
Dat ſi bachten te gader cleben /
Dat comt dan heeter luxuren.
Dat welp heet men beſt bi naturen
Datter ſpaetſt ſien beghinnet /
Of dattie moeder meeſt minnet.
.X. daghe ſijn ſi blent /
Eſi ſelc ene maent omtrent.
Men ſal gheben verwoeden honden
In haer eten tallen ſtonden
Capoens dꝛec / dats hem goet;

Vs. 706. E. dic. H. Datten dan de honde. V. Dat hem dan. | 707. E. hem oetmoedich. H. Ets recht d. h. omodicht. V. te waren. B. di hem oetmod. | 708. H. Dor die. | 709. E. Daer bi ongaet hare. B. harre. | 710. H. wort gh. blint. V. wort gheworpen. | 711. B. .XL. H. so ist bekint. V. .XL. d. so ist b. | 712. H.V. So draghet die teve. | 713. H. tijt tot s. B. rijd te s. .XVIII. V. rijt te s. achtende. | 714. H. Eñ die t. alser h. V. Ende die t. als soere hevet. B. alsore heft. | 715. V. pleghet si. | 716. H. sulc. | 717. B. achter so te g. H. te zamen. V. te samene. | 718. B. Dat *ontbr.*; voorts: van harre heter luxurien. V. Comt hem van heeter. H. coemt v. heter. | 719. B. Dwelpen. V. welpt. | 720. H. spaets s. beghinnen. B. spaets s. begint. | 721. H. Of welc die moder seerst. V. Iof welc d. moeder meest m. B. *stelt dit vs. na de twee volgende en doet* mint *op* omtrent *rijmen.* | 722. H.B. blint. V. sien si. | 723. H. Eñ sulke .III. weken al omtrent. V. sulc .III. maent. | 724. B. verwoenden. V. ghenen. | 725. E. haer. | 726. E. drec, dat es. B. drec es hen g. H. drec, dats goet.

Digitized by Google

Eñ bijt oec di een hont verwoet/
Die wortele van der wilder rosen
Sal di gheneſen van der noſen.
Alſe een ghequetſt hont beghint ghellen/
Lopen op hem ſine geſellen/
Eñ bitene alle gheмeene.
Piſſende heffen ſi op die beene/
Welctijt ſo ſi iarech ſijn.
Want ſi hebben den roke ſijn/
Eñ int rieken ghenoechte groot/
Niert elc andren achter bloot.
Die iachthont en leeſt maer .X. iaer/
Entie tetve twee iaer daer naer.
In al dat leeſt/ ſonder in beſen/
Teven langher/ alſe wi leſen/
Die hie dan die zoen ghemeine/
Sonder in den iachthont alleine.
Ariſtotiles die ſeghet/
Als den hont ſiechheit an leghet/
So eet hi gars oft ander cruut
Eñ ſpuwet dat evel uut.

Vs. 727. E. bit die .I. h. verwoedt. B. bidt di. H. bid oec die. V. Maer bijt di. | 728. B. welder. H.V. De (Die) wortel. | 729. E. v. dier. H. Hi sal ghenesen v. der n. | 730. H. Als een ghequest. B. ghequetst *ontbr.* V. Als een gequest hont beginnet. | 732. B. bitenne (*sic*). V. al. | 734. H. So welctijt dat si iarich. B. Weltijt. V. Sulc tijt so si iarich. | 735. H.V. die roke. | 736. V. riecke. | 737. H. Ruect elc andren bachten bloet. V. elc den andren bachten. | 738. B. iach hont. H. iachont leeft mer. V. Een iach hont en levet w' (*d. i.* waer = maer). | 739. H. Eñ de teve. V. Eñ die t. | 740. H. In allen dat levet. V. levet. | 741. V. als wi. H.

Leven langher die hic, als wijt lesen;
Dan die sien doen ghemeene.

| 742. B. Die hi dan de zoen. V. Die hye d. die si ghemeene. | 743. H. heeft dit vs. niet. B. iacht hont. V. in iach honden allene. | 746. H. Soect hi gras eñ a. cr. B. et hi geers—cruet. V. heet hi gras of. | 747. B. evel vet (*sic* = uet). V. Ende sp. dat wel huut.

Digitized by Google

Selke ſegghen oec hier an/
Ghеen hont mach leven ſonder man.
Des honts tonghe es goet ten monden;
Es hi ghewont oec tenеghen ſtonden/
Eñ hijt ghelecken niet mach bloot/
So lect hi ſijns ſelves poot/
Eñ ſalfter ſine monden mede:
Nature leert hem deſen ſede.
Der ouder philoſophien boec
Seit enen vzeemden onderſoec:
Neem een welpen dat men ſoghet/
Eñ enen ſieken/ die ghedoghet
Ozanica/ dat evel groot/
Eñ leghet hem op die vozſt bloot/
Dicke eeſt des ſiecs mans helpe/
Entie doot van den welpe.
Honde en biten niet die teven/
Si en ſijnre toe verdzeven.
Dus eeſt wel na dan allen dieren.
Scaemdi menſche dan felre manieren:
Hi nes mans name niet waert/

Vs. 748. H. Sulke — bijr. B. secgen. V. Sulke. | 750. B. hons tonge es guet ten w. V. ten w. | 751. B. oec *ontbr.* | 752. B. Eñ hi gel. — bloet. H. bloet. V. niet en mach. | 753. B. selfs—poet. H. poet. V. sijns selfs. | 754. H. Eñ salvetter. Ende s. s. wonde. | 755. H. dese seden. V. dese sede. | 756. B. philosophen. H. filosophien. V. houder. | 757. B. vremden. V. Seghet enen vremden. | 758. B. Nem. H. Neemt. V. Neemt een welpin. E. welpkiin dat m. soegt. | 759. E. die gedoegt. V. Ende. B. siken. | 760. E. Ozanica. H. Orinica. V. Oronica. | 761. E. Eñ legt hem — al bloet. B. legtem. V. Legghet h. o. d. b. al bl. | 762. E. Dat soe es — mans h. B. Dat es des siecs man h. H. ist des seecs mans h. V. Dicken hets des sicxs. | 763. E. Eñ die. H. Eñ iets die d. V. Ende hets die d. | 764. H. en *ontbr.* V. diene biten niet. | 765. H. Of hine (*lees* : si ne; *het volgende* sire *is de verkorting van* sijnre, sijn er) sire toe v. V. Sine sijnre toe bedreven. | 766. B. in allen. V. eist w. naer in allen. B. eist — diren. | 767. B. Scamdi minsce. H. man van alre m. V. man felre m. | 768. H. Hi en es — wēert (*sic*). V. Hine nes dies mans.

Digitized by Google

Die man/ die vrouwen nine ſpaert.
Hets meeſt alre honde ſede/
Dat ſi ontreinen ſubere ſtede.
Hondine ſcoen ſijn ſekerlike
Goet ieghen die arthritike;
Maer riertſe een hont draghen den man/
Hi licht ſijn been eñ piſter an.

Caſtor/ dit wort in lathijn
Mach in dietſch een bever ſijn.
Caſtorium heeten ſine hoden/
Die ſijn nutte te vele noden;
Eñ dits daer menſe omme iaghet.
Eñ alſe den bever dan manhaghet/
So bijt hijſe af ſelve twaren:
Dan latene die iaghere baren;
Eñ alſe menne anderwerf iaghet/
Dan toghet hi dat hi niet draghet/
Eñ valt voor den iaghere neder.
Die Pollanen ſegghen hier weder/

Vs. 769. H. Die *ontbr.*; voorts: de vr. niet en sp. V. niene. | 770. H. Dats. V. Het es meest a. honden s. | 771. H. onsuveren reyne st. V. die reine st. | 772. E. Hondine sc. B. Hunden. | 773. E.H. die artetike. H. di artentike. V. articike. | 774. E.V. riecse .I. h. dragen (draghen). B. riecse — dragende. H. ruucse. | 775. H. Hi heft op sijn b. V. Hi eſt u sijn been. | 776. B. wordt. H. woert. | 777. H. dutsche. V. dietsche. | 778. H. Castorijt h. hare hoeden. V. Castorum heeten horen hoden. B. heten s. hoeden. | 779. B. nette t. v. n. H. De sijn n. ter evele noeden. | 780. H.V. Eñ dat es (is). B. ombe. | 781. V. Eñ als. H. *sloeg dezen regel over en stelde in de plaets:* Hi toghet dat niet draghet, *welk vers vier regels later eerst komen moest; het rijm heeft den afschrijver bedrogen. Alles bewijst nogtans dat hij het dadelijk gewaer geworden is en niet heeft willen of durven verbeteren.* | 782. B. bit. H. hise selve af. V. So bijttise of s. te waren. | 783. B. laetene die iegere. H. So laten die iagher. V. iagher. | 784. H. *heeft dit vers niet; het volgende had hij vier regels hooger reeds misbruikt.* V. Ist datmen anderw. dien i. | 785. V. Hi toghet dat hi niet ne draghet. | 786. H.V. Eñ (Ende) vallet v. d. iagher. | 787. H.V. Pollane. B. secgen hir w.

Digitized by Google

Haer bevere hebben haer hoben binnen/
Recht als wi nieren segghen kinnen:
Hoe mochtsi dan hem selven buren?
Die bevere pleghen bi naturen
Als ene gans te smeltene baer.
Plinius seit over waer/
Dat hi sine galle uut spuwet/
Die messelijc evel verduwet.
Hi waent dat menne bedi iaghet.
Sijn libbe es nuttelijc/ die hi bzaghet;
Want het gheneset/ als men ons callet/
Dat evel baer men af ballet.
Dat dier en mach niet langhe leven/
Sijn steert en si den watere beneven;
Entie es gheschepen als een bischstaert.
Experimentatoz seit/ hets sijn aert
Dat sijn steert smaert na bisschе:
Bedi etene sonder ghewisschе
Die kerstine/ als men basten sal;
Maer some eten sine eñ niet al.
Sijn lijf es vleesch al anderswaer;
Sijn steert bzie boete lanc wel naer/

Vs. 788. H.V. Hare b. h. die hoeden (hōdēn). B. hoefde. | 789. B. niren secghen. kinnen. H. als wi meer segghen kinnen. V. nieeren seggen kinnen. *Ik zou geerne mijne gissing:* ligghen kinnen *in de plaets stellen.* | 790. B. mochsi. | 791. B. Di b. | 793. H. spreket. V. spreict. V. Dat als hi. | 795. H. De messelic ever. V. Daer si misselic hevel. | 796. H. dat men daer bi. V. Want hi w. d. men b. | 797. B. nettelijc. H. lib is nuttelic dat h. dr. V. Sine l. es nuttelic dat hi. | 798. H. Want gheneset als men ons tallet (*sic*). | 799. B. Devel. H. vallen (*sic*). V. Thevel d. m. of. | 800. V. Dit d. ne mach. | 801. H. watre neven. V. staert. | 802. H. is ghemaect als vischs stert. B. stert: aert. V. Eñ die es ghemaect. | 803. H. seyt ets. V. spreict h. | 804. H.V. van den vissche. B. vesce. V. staert. | 805. B. Bedie — gewisce. H.V. sonder wische (wissche). | 806. H. als men eten sal. | 807. H. Merswijn heetsine. V. Mar swijn heet sine. | 808. H. Sijn lijf is vleys. B. vlesch dats waer. V. al ander waer.

Digitized by Google

Ende die utermaten bet.
Subtiliker eñ oec niet bet
Maect gheene beeſte onder beerde
Huſchine na ſiere weerde/
Some op eñ ſome neder:
Waſſet water of daelt neder/
Wattet dalet ofte clibet/
So dattie ſteert int water blibet.
Scorſe dan bomen entie blade
Eet hi/ daer hijs heeft ſtade/
Boven allen dinghen die men weet.
In bitene es die bever weet:
Wat dat hi mach met tanden ſlaen/
Dat en laet hi niet ontgaen/
Eer hi beſeft den tant al bure.
Experimentator ſcrijft ſine nature/
Eñ ſeit dat ſi met ſcaren
Te ſamen alle te woude baren;
Eñ alſi bome hebben ghebelt
Met haren tanden/ met ghewelt/
Eñ afghebeten dat hem ghenoeghet/
Nemen ſi enen die hem boeghet/
Eñ werpen dan opwaert wel onſoete/

Vs. 810. H.V. Entie. | 811. V. nochte bet. | 812. H. die erde. V. daerde: waerde. B. derde: werde. | 813. *Allen* sire. | 814. V. ende. | 815. H. of vallet n. V. Wasset tw. of dalet. B. oft dalt. | 816. H.V. Dat hi dale ofte clive. | 817. H.V. So dat sijn stert (staert) int w. blive. | 818. H. Bittere scoerse eñ bl. V. Buters scortsen eñ bl. | 819. H. Eñ hi — vint st. B. Et hi. V. Heeti d. h. hevet stade. | 820. V. die hi weet. B. dimen. | 821. V. biten. | 822. H.V. Wat so hi mach mit. 823. H. Laet hi altoes niet ontg. V. Ne laet hi niet. | 824. H. beseffet. B. dore. V. Heer hi beseffet. | 825. V. scrivet. | 826. V. Ende seghet. | 827. H. Te woude gaen te waren. V. Te woude gaen te samene te waren. | 828. V. bomen. | 829. V. Mit — mit. | 830. B. hen genoget. V. of gheb. | 831 H. ene de hem. B. hen voeget. V. sire een d. h. gevoeget. | 832. B. onsote. H. *van de eerste hand*: onsuete. V. werpene d. upw't onsoete (wel *ontbr.*).

Digitized by Google

Eñ ladene tuſſcen ſine .IIII. boete/
Eñ ſlepene alſo te hole.
Dit en doen ſi niemenne uut hare ſcale;
Maer bzeemden ute bzeemden lande
Doen ſi buſghedane ſcande:
Want ſiſe in eighendome houden.
Andze ſegghen/ ſi doent den ouden/
Dien haer tande ſo ſijn berſleten/
Dat ſi nine doghen ter beten.
Deſe bebers kennen die iaghers wel/
Want hem es opten rugghe tfel
Dan den ſlepene al bloot/
Eñ latenſe lopen uter noot.
Thout minnen ſi boz .II. ſaken:
Om dat ſire af haer huſe maken/
Eñ om die ſcozſe die ſi eten.
Op dachterſte boete es hi gheſeten/
Eñ hout boz hem in die boete
Sine ſpiſe met goeder moete.
Al die ſcozſe eet hi dan
Die ſijn poot beluken can.
Dachterſte boete ſijn min no mee

Vs. 833. H. ladent tusschen har. B. ladene. | 834. H.V. slepent. B. slepenne. | 835. Dit en doet niemant wt hore sc. V. Dit ne doen si niemen. | 836. H. Mer vremden wt. V. vremden uut vremden. | 837. H. dusdane. V. Doen si alle dusgh. | 838. V. eygh. | 839 B. Eñ andre secgen. V. Ander s. si d. d. houden. | 840. H. hare tande sijn v. V. Dien haren tanden sijn so v. | 841. B. mogen. H. si niet doeghen. V. niet en doghen te b. | 842. B. kinnen iagers. | 843. B. ruege dat vel. V. up den ric dat vel. | 844. B. den *ontbr.* | 845. H. Dan laetsi lopen uter noet. V. Si laetse. | 846. B. Di oude minnen si. V. om .II. s. | 847. H. hor h. V. of hare h. | 848. V. Ende die scortse dat sise. B. di si. | 849. V. Up d. voet. B. vote. | 850. H.V. hout voren. B. vote. | 851. B. guder. | 852. B.H. et hi. V. Alle die scoertse eti dan. | 853. H. poet gheluken. *Ook in* B. *staet* poet *geschreven*. V. geluken. | 854. H. Dachterste sijn min noch me; *het woord* voete *ontbreekt*.

Digitized by Google

Alſe ganſe boete twee /
Maer meerre / entie clauwen cont /
Die boꝛſte recht / alſe die hont.
Dieꝰ pꝛiſe men die nature goet /
Om dat dit dier boꝛen eꝰ gheboet
Alſe die hont / opt lant te gane /
Eñ achter / mede te beſtane
Te ſwemmene / alſt hebet noot.
Sijnꝰ tantꝰ cracht eꝰ ſo groot /
Welctijt ſo hi ſlaet enen boom /
Henen hi bliet / eñ neemt goom
Of die boom iet ballet noch;
Eñ ſo dicke boet hijt doch /
Dattie boom dan ballen moet.
Vier tande heeft hi ſtarc eñ goet /
Twee beneden eñ twee boben;
Eñ / ſalmen ouden boeken gheloben /
So eꝰ die tant eñ dat kakebeen
Beide maſſijfꝰ eñ al een.
Sijn haer eꝰ edel eñ goet:
So ſwarter / ſoet meer te pꝛiſene boet.
Solinuꝰ ſeit dat dit haer hout

Vs. 855. H.V. Als der ganse (ghanse) voete twe (twee). | 856. H. Mer mere. V. meere entie clawen. | 857. H.V. als een hont. | 858. H. Des. B. proeſtmen. V. prijsmen. | 859. B. vore. V. Om dat dier. | 860. H. Als een h. B. op lant. V. Als een h. op tlant. | 861. H. bachten. V. Ende bachten. | 862. B. swimne. | 863. B. tans. H. craft is also groet. V. die es. | 864. B. Weltijt. H. Selctijt alsi — boem. V. So weltijt als hi. | 865. H. Eñ hi vl. — goem. B. nempt goem. V. Dat hi vl. eñ nemet. | 866. V. Iof. | 867. H. doet hi doch. B. Eñ *ontbr.* V. dicken. | 868. V. Dat dien boem. | 871. H. Eñ zelmen. | 872. B. eñ cake al een. V. ente kaken been. | 873. B. Beide tant eñ kinnebacbeen; *maer de drie laetste woorden zijn later aengevuld in de* eerst *open gelaten plaets.* H. massijts. V. Bede massijds. | 874. B. Sijn smere es edel. H. Si sijn edel eñ goet; *hij wist dus zoo min als* B. *wat* edel haer *beteekenen mogt.* V. ende goet. | 875. B. prisen. H. So meer. V. mee. | 876. B. oud. H. dat baer hout. V. seghet.

Digitized by Google

Boven allen hare wel gout/
Eñ es ene dinc die seere es diere
Onder die heidene maniere.
Dien die crampe pine doet/
Hem es bevers smeere goet;
Eñ hem/ dien die lede beven/
Mach dit grote bate gheven.
Van den balghe es goet dat smout
Daer men sine hoden in hout.
Wijn met bevers cullen ghesoden/
Entie roke van den hoden/
Es hem goede medecine/
Die van der ingt heeft pine.

Chana es ene beeste/
Daer Plinius af spreert in der ieeste/
Dat hi den wolve gheliket wel;
Maer dat spekelde es sijn vel.
Dut Ethiopen sijn si comen/
Dese beesten die wi nomen/
Al dint mense in ander lant.
Pompeius/ Julius biant/
Was dierste diese doz wonderlicheden
Te Rome bzachte in die stede.

Vs. 877. B. alle hare — goud. H. haren wel vout. | 878. B. Eñ ene dinc di sere es dire. V. Ende es een d. dat seere. | 879. V. der heidine. B. manire. | 880. B. den cr. wee doet. | 881. H. Hem es die bever sere goet. B. Dien es. V. Dien es bevers sere. | 882. B. die *ontbr.* H. dien *ontbr.* V. Eñ hem dan die. | 883. H. Maghet gr. V. Machet gr. | 884. H. tsmout. | 885. B. sinen hoeden. | 886. V. cul. | 887. H. Eñ die. | 888. V. hem dor goede. | 889. B. Di. H. iecht hevet. V. hevet. | 890. H. dats ene. V. Chama dat es. | 891. H. of seyt. V. of spreict i. d. geeste. | 892. B. den wol, *met eene* c *boven, achter de* l, *bijgeschreven.* H. Dat si den hule gh. V. si den wulf. | 893. H. dat *ontbr.* V. spekelende. | 894. B. Ut Ethy. V. Ute Eth. so sijn si. | 895. B. di wi. | 896. V. vindmense. | 898. H. di dor w. B. dirste dise. | 899. V. brochte.

Digitized by Google

Calopus es een dier
Seere stout eñ onghehier /
So vreesselijc in allen saken /
Gheen iaghere dar hem ghenaken ;
Want langhe hozne si vzaghen /
Eñ ghetant ghelijc der zaghen ;
So battet daer mede delt
Gzote bome met ghewelt ;
Wantet can wel saghen daer mede.
Optie Euphrate es sine stede.
Nu wassen daer erande haghen /
Die cleine langhe roeden vzaghen :
Eñ alst dan ghedzonken heeft /
Eñ hem dunct dat met feesten leeft /
Gaet dan spelen ieghen die roeden /
Eñ met sinen hoznen verwoeden ;
Eñ speelt so vele in die wedauwe /
Dat sine hozne / ghetact nauwe /
Verwerren in ghene telghen.
Dan alre eerst moet delghen /

Vs. 900. B. Calempus. H.V. Calepus dats (dat es). | 901. H. Wreet, stout eñ onghier. V. Wreet eñ st. eñ ongh. | 902. H. vreselic. | 903. H. Negheen iagher daer hem. V. ne mach hem g. | 904. H. siemen hem dr. V. lang h. sietmen hem dr. | 905. H. saghen. V. Ende gh. ghelijder s. *Later schoof men er de* c *in* : ghelijc der. | 906. H. So daer mede v. V. So dat het. | 907. B.V. Lange b. | 908. B.H. Want et. V. Want het. | 909. B. Eufrate. H. Op die Effraten is. V. Up die Eufr. | 910. H. erehande. N. eerande. V. eenrande. | 911. H.N. clene, *voorts met* B. roden. V. cleene l. roede. | 912. N. hevet. V. alset danne gh. hevet. | 913. H. dunct d. mit. N. dinct. B. donct. V. dinc dat in f. levet. | 914. H. Gaet spolen. N. Gatet spelen. V. Gaet het. | 915. H. mit s. hoerne. V. horne. | 916. H. spelet — wedowe : nowe. N. speelt so langhe in die wedouwe : nouwe. B. inden dauwe : nauwe. V. in den weedauwe. | 917. H. hoerne. V. gecant nauwe. | 918. B. in die teelgen. N. gheen. V. Verwarren in ghone t. | 919. B. alre irst m. beelgen. H. Want dan alreest. N. Want d. alre ierste. V. so moet het b.

Digitized by Google

Eñ geeſt enen vreeſſelíken luut.
Dan ſo comt die iaghere uut/
Eñ ſlaet ſonder pine doot.
Nu merct hier exempel groot/
Ghi ſtarke! Die niemene ontſiet/
Die den cranken niene vliet/
Eñ niet acht dien oft deſen/
Hi ne mach niewer ſeker weſen.

Cameleopardalis
Leeſt men dat een beeſte is
In Ethiopen/ dus ghedaen/
Als ons die gloſe doet verſtaen:
Hoeſt na den kemel/ hals na den paerde/
Voete eñ been na des herts aerde;
Dat gheſpekelt es harentare
Met enen ſconen claren hare.
Dit dier was oec te Rome mede
Wilen vracht doz wonderlichede.

Cap2a dats in dietſche die gheet/
Die hozne heeft ſcarp eñ wzeet/

Vs. 920. B. vresseliken luet : uet. H. gevet. N. geven ene vreseliic l. V. Ende ghevet een vreselic l. | 921. B.V. Dan comt. H. Dan coempt de iagre. | 922. N. slaedt. V. Ende sl. | 923. B. hir. H. hijr an exemple. N. exemple. V. maerct hir an exemple. | 924. B. nimene. H. sterke die niemen. N. die niet onts. V. niemen. | 925. B. nine. H. niet ontfliet. N. niet en vliet. V. niet ne. | 926. V. Ende niene acht d. noch d. | 927. B. mach nembermeer. | 928. N. perdalis. | 929. V. Leset. H. beest. | 930. B. eñ dus. H. Antiopen. N. Ethyopen. V. die es dus g. | 931. N. Alse. | 932. B. parde. V. Thovet na d. k. als na d. p. | 933. B. Eñ vote — hers arde. H. Voet eñ b. V. ende been. | 934. H. is. N. haere en tare (*sic*). V. ghesplect. | 935. H. Mit. N. cleinen hare. | 936. H. oec *ontbr.* N. ooc; *voorts* H.N.V. te Romen. | 937 H.N.V. brocht dor w. | 938. B. dats in dits di geet. H.V. in dutsche (duutsche) ene geet. N. in dietsche ene. | 939. H. hoerne. N. heeftet (heeftsi?) scarpe. V. hevet.

Digitized by Google

Eñ onder den kin enen baert.
Haer weide leet te dale waert/
Eñ in berghen/ eñ in haghen/
Aldaer ſi hare can betaghen.
Hare melc es bozegoet;
Maer alſmer libbe in doet/
So rozzumpeert/ wantie haſe/
Seit men/ en es niet weert ere blaſe.
Vijf maent bzaghet die gheet/
Alſo als men van ſcapen weet.
In den bozwinter es beſt haer riden/
Alſo dat ſi in lenten tiden
Moghen bzinghen hare bzacht:
Dit ſijn die beſte ſcaep geacht.
Aſidozus ſpzeert oec hier
Dattie boc es een luxurieus dier/
Dat altoes bi na wil riden;
Sijn oghen lopen eñ gliden
Vele/ na der luxurien cracht.
Even wel ſiet hi dach eñ nacht.
Die ſavonts niet ſiet ghereet/

Vs. 940. N. den kinne. V. Ende. | 941. H. Hare weyde leghet. N. Hare weide leget. V. leghet. | 942. B. berge. V. Ende. | 943. H. Aldaer si can bei. N. Al daer so haer can bei. V. Aldaer sise connen. | 944. B. Haer melc es sere guet : doet. V. dure. | 945. H. Mer alsemer lip in d. N. als mer libbe. B. Mar alsmaer. | 946. H. Si corr. w. case. N. So c. die case. V. So corumperthet want dat case. B. Soe. | 947. H. Seghemen niet w. N. Seit men nes n. w. V. Segsi niet waert ene. | 948. B. vif m. dracht. N. Viif maenden. V. maende. | 949. B. als ment. | 950. H. hoer. | 951. N. in den lenten tiden. V. lentijn tijden. | 952. H. brenghen. N. Bringhen moghen. | 953. H. De sijn de beeste goet gheacht. N. Dat siin d. b. gheten gh. B. de beste. V. Want hem es quaet des winters cracht. | 954. H. hijr. N. die seit oec hier. V. die spreict. | 955. H. De buc is (Dat *ontbr.*). N. Dat die buc es ene. V. Die buc es luxur. dier. | 956. B. wilt. N. Dat bina altoes. V. Eñ dat alt. | 957. H.N. Sine oghen l. tallen tiden. | 958. H. craft. | 959. H.N. Even *ontbr.* B. nachte. | 960. E. Die avonts — gereit. H. Die navonts niet ghesiet ghereet. N. savonts niet ne s. V. navens niene s. B. savons, *hier en elders.*

Digitized by Google

Ete die levere van der gheet/
Hi siet savonts vele te bet.
Aristotiles hevet gheset/
Dat nochtan dicke opten dach
Die buc lettel ghesien mach;
Maer savonts siet hi claer.
Experimentator seit voor waer/
Dat van den bucke die galle
Die winchzawen doet vallen alle.
Kyramidarium doet seghet/
Daer boude philosophie in leghet/
Dat van den bucke dat bloet
Alle hare vallen doet.
Oec seit hi: bucs bloet ghebzant
Doet ontwaken altehant
Die ligghen in letargien/
Oft in swere epileptien.
Oec maket donkere oghen claer.
Bucs galle/ seit hi voz waer/
Es si in enegher stede gheleghen/
Datter pude te versamene pleghen.

Vs. 961. E. geit. H. Die de levere van d. gh. Etet, siet des avonts v. de bet (*sic*). N. Ete die lever van eer gh. B. levre. | 962. B. savons. N.V. navons v. te bat (bet). | 963. E. Aristoteles die heft. H. heeft. N. heeft ghescat. | 964. E. op den. H. op den. N.V. dicken up d. | 965. E. boc luttel. H. De buc luttel. N. Die buc lutel. | 966. E. Maer avonts. H. Mer des avonts. N. navens s. hi clare: voer ware. V. navonts. | 967. E. over waer. H. seyt overwaer. | 968. E. vanden boc die g. H.N. buc. | 969. H. winbrawen. N. winbrawe. V. wimbrawen. | 970. E. segt. V. Kytamniclarum b. die s. | 971. E. philosophie in legt. H. filosofie. N.V. phyl. B. phylophie. | 972. E. bocke. H.V. uten bucke. N. uuten buc. | 973. V. haer. | 974. E. box. N. bux. V. seghet hi buxbl. | 976. E liggen. B. liggen in lit. N. letardien. *Dit en de zeven volgende verzen ontbr. in* H. | 977. E. Ofte in swarre epyletien. B.N. epylentien. V. Of — epilentien. | 978. E. donker. N. maket donker oghen clare: voer ware. V. maect het donker. | 979. E. Box. N. Bux. V. Bux. g. seghet hi vorw. | 980. E. Es soe. B. eng'hande. N.V. Es so (Essi) in enigher. | 981. E. toe versamen. N. puden toe te versamenen.

Digitized by Google

Bucs haer te pulvere verbzant
Stoppet bluben te hant/
Eñ ban den lichame die bloet.
Jeghen benijn bzinc ſijn bloet/
Heeſtuut ghebzonken oft gheten.
Sijn ſmeere es goet ieghen beten
Eñ ieghen der quetſingen deere.
Sijn bzec es goet ieghen tantſweere/
Maertmer af ene plaeſter opt ſeer.
Gheets hozne/ bits wonder meer/
Ghebernet/ eñ ghebonden ban
Optie neſegate ban den man/
Die waerlike hebet tebel ſwaer/
Stappans moet hi ballen baer.
Serpente die blien oec mede
Van den roke/ hets haer ſede.
Die buc hi es harde fier/
Eñ ſtarc/ eñ een moylijc dier.

Vs. 982. E. Box. N. Bux hert te pulver. V. Bux. | 983. E.V. Stopt (dat) bloet al te h. N. Stelpet bloet. | 984. B. Eñ iegen des lichamen vloet. *Ik had deze les kunnen behouden met enkelijk de punctuatie te veranderen. Het latijn heeft dit niet.* N. Eñ *ontbr.* V. Ende. | 985. E. drinct. H. drinkement bl. N. drinct men bl. V. drijnct. | 986. E. Befestu gedronken. H. Heefstuut ghedr. of gheten. N. Hetenuut ghedr. of geheten. B. Besestu dronken. V. of oec gheten. | 987. E. smeer es goet. H. smeer is. B. guet. V. smare. | 988. E. deere. B. iegen quetsinge dere. H. der quessinghen dere. V. Ende i. der quetsinghe d. | 989. E. goet i. tansw. H. is g. i. tansw. B. es *ontbr.* | 990. E. Maecter af .I. plaester op ts. H. een pl. N.V. of een pl. upt (up) seer. B. Maecter ene plaestre opt s. | 991. E. Geits. H. hoerne dats. N. horne dats. V. horen dats. | 992. E. Gebernent. B. Gebernt. V. Ghebarnet. | 993. E. Op die. H. Vor de n. vorden man. N. Vor die nese gaete enen man. V. Vor die nose gate eñ vor den man. | 994. E. heft. H. De w. heeft. B. warl. h. devel. V. zwaer. | 995. H. Te hant mach vallen daer. N. Te hant moet hi. V. The hant so moeti. | 996. B. Serpenten die. H. Serpente vlien. N. Serpenten vlien. | 997. E.V. Die roke het es haer (hare) s. H. De roke, ets hare s. N. Die r. dats hare zede (Van *ontbr. in die vier HSS.*). | 998. E. boc die es. H. De b. is. N. hi *ontbr.* V. die es. | 999. E. een moyliic. H.V. eñ moelic (een *ontbr.*). N. Eñ *in 't begin ontbr.; verder* een moiliic B. moilijc.

Digitized by Google

In horne / in hooft leit ſine cracht;
Sijn bloet es oec van ſelker macht/
Dattet ſcorzet den adamant/
Die nogt anders meeſter bant.
Gheets bete es den bomen quaet/
Want ſi verlieſen vzucht eñ ſaet.

Capzeola dats die ree/
Den haren pijnler emmermee;
Nochtan ieghen andze diere
Seere blode eñ goedertiere.
Als die ree / in Crete lant/
Gheſcoten wert / ſoert ſi thant
Polioen / om dat ſi verdzive
Dat ijſer gheſcoten in haren live.
Reebucke verhten om die reen
Harde ſeere / wel na in een /
Eñ dats meer als ſi riden dan;

Vs. 1000. B. hoeft. E. legt. H. In hoefde, in hoerne leghet. N. In hovede, in h. l. die cr. V. In h., in hovede leghet. | 1001. E. sulker. H. is — sulker. N. sulkr (*sic*). B. seker. V. oec goet van sulker. | 1002. E. Dat het scoert d. dyam. H. Dat scoert d. a. N. scoert den harden dyamant. V. Dat het scinet den ademant. | 1003. H. Dien nie a. meyster v. N. anderen. V. meesters ne vant. | 1004. E. Geits b. es bomen q. B. Geet bete es bomen q. H. Geets b. is den b. q. N. Gh. beeten siin den bomen q. V. Gheets boete. | 1005. N.V. ende saet. *Dezen regel heeft* V., *om op het einde van de kolom de plaets te vullen, in tweeën verdeeld, en er bovendien nog onder geschreven:* Keert omme dander side. *Daer was nogtans niets om te keeren, als zijnde deze kolom de tweede van f° v°.* | 1006. B.H. Capricola. *voorts* H. een ree. V. dat es. | 1007. B. pinlec embermee. H. pijnlic. N. piinliic. V. Den aren pijnlic. | 1008. B. Noctan — dire. | 1009. B. Onnosel eñ gud. N. blode (?). V. Seere bloot ende. H. bloe. | 1010. E. die loept opt lant. H. ree in trite lant. N. int C. de lant. B. die loept op l. V. in Criten lant. | 1011. E. soe te hant. H. word. N. wert soe te hant. V. wort. 1012. E. Polion om dat soe. H.V. Pullegium om dat (si) verdrive. N..... om dat te verdrivene. B. dat *ontbr.* | 1013. H. Daer mede yser wt sinen l. N.V.D. mede tyser (tiser) uut haren l. | 1014. H. Rebucke. N. Reebuc vechten. V. omme. | 1015. N. wel na al in een. V. wel naer. | 1016. H.V. Eñ dats meer alsi (als si). B. meer *ontbr.*

Digitized by Google

Eñ als men hem gaet met honden an/
Ontvlien si/ want si sijn snel;
Maer aldus vaet mense wel:
Want si altehant dan vlien
Vaer si de hogheste berghe sien/
Vaer volghet die iaghere naer;
Eñ alsi wert gheware vaer
Vatse die iaghere wacht vaer neder/
Eñ si ne mach no vooꝛt no weder/
Si siet den iaghere enten spiet/
Eñ screit: algader omme niet;
Want hine soect el niet dan hare/
Eñ doetse neder vollen sware.
Ja somwile climt die iaghere vaer/
Vat hi mede moet vallen naer.
Die ree gaet op montaengen hoghe
Eñ laet verre gaen haer oghe/
Eñ siet si lide van verre gaen/
Altehant heeft sijt verstaen
Oft iaghers sijn dat si siet aen.

Vs. 1017. H.V. Eñ *ontbr.* N. als *ontbr.* | 1018. H. Ontflien — sere snel. V. si sere sijn snel. | 1019. H. Mer ald. vamense dan w. V. vangmense. | 1020. H.N. al *ontbr.* V. vliet. | 1021. N. die hoechste. V. siet. | 1022. H. Dan v. die iagre. N. Dan volght. | 1023. H. alsi gheware wert. N. als hi. V. als hi dan wort ghewaer (daer *ontbr.*). | 1024. H. Datten d. iagher. N. Dattene wacht die iaghere daer naer (*sic*). V. nedere. | 1025. H. hi ne mach noch voert noch w. N. hine. V. si niet mach vort no wedere. B. si en m. vort. | 1026. N. Hi s. d. iagere eñ bespiet. H. Hi si d. iagher eñ spiet. | 1027. B. Dan screitse, hets om niet. N. om niet. V. Dan screict soe, dats omme n. | 1028. H. Suect. B. hi soect (ne *ontbr.*). V. Want hine el niet d. h. (soect *ontbr.*). | 1029. V. doese. | 1030. B. climpt d. iagere naer. H. clemt d. iagher. V. clemmet. | 1031. B. neder moet vallen daer. N. v. daer naer (mede *ontbr*). | 1032. B. optie montanien. N. montanien. V. montangen oge. | 1033. N. hare oghe. V. gaen omme haere oghe. | 1034. H. lude verre g. N. siet so verre liden. V. Ende siet soe liden. | 1035. B. heeft si v. N. heeft soet v. V. heeft si v. | 1036. B. iagers sien dat si siet an. H. sijn alsoe si siet an. N. die soe siet. V. Ioft i. s. d. soe siet dan.

Digitized by Google

Dit doet nature diet al can.

Cacus es een dier/ een monder/
In die Mozeie al besonder/
Dat es gheboꝛstelt als een swijn;
Eñ/ als ons scribet Abelijn/
Alst gram es eñ onghier/
So werpet uten buke dier.
Dit monder hout hem verstolen
In haghedochten eñ in holen/
Eñ es so wzeet eñ so fel/
Een osse ghenoeghet hem niet wel;
Maer het neemter dzie of diere
Bi den steerte starker diere/
Met crachte/ eñ trectse achterwaert
In sine hole dan ter baert/
Dat mense binden niet can wel;
Eñ al eest den beesten fel/
Ent den menschе seere ontsiet/
Nochtan en laet sijn iaghen niet/
Eñ wacht altoes/ vzoe ende spade/

Vs. 1037. H. Dat d. N. diet wel can. B. dijt al c. | 1038. H. Cacus dats e. N. Catus es ene d., ene w. | 1039. H.N. In die nature al besonder. B. al *ontbr.* | 1040. H. Dats. N. Eñ is. V. Eñ es gheburstelt. | 1041. H. Aldus scrivet Ad. N. Aldus bescrivet Ad. B. scrijft. V. Ende als. | 1042. N.V. onghehier. | 1043. H. werpt uten monde v. N. wten den buuc v. B. ut sinen b. vir. | 1044. B. Dit dier hout. H. verholen. | 1045. B. hacdochten eñ in dipe holen. | 1046. B. es wr. eñ oec f. H. is wr. eñ fel. V. Ende es wr. ende f. | 1047. N. en ghenoghet. B. genuget. V. ghevoeghet (?). | 1048. N. Maer nemter. H. Mer hi neemter. B. et nemter dr. oft vire. | 1049. B. Vaste biden sterte scire. V. Biden starte starke stiere. | 1050. B.V. trect hise achterw. H. trect hi si. N. Met crachten eñ trecse. | 1051. B. hole metter v. H.N.V. In sijn hol; *voorts* V. dan mitter v. | 1052. H. Daer mense nie (N. noyt) mocht vinden w. V. Dat mense niet ne vinde w. | 1053. B. eist. V. Ende al ist. | 1054. B. Nochtan den minsce onsiet (*sic; de plaets voor* sere *is opengebleven*). N. Eñ het. V. Ende het. | 1055. B. lagen. V. ne laet sijn lagen. | 1056. B. altoes *ontbr.* H. Et wacht. V. Het ne wacht so vro eñ sp.

Digitized by Google

Seere om des menschen scade.

Cesusa es een wonderlike beeste;
Daer af spreect Solinus ieeste/
Dat mense wilen te Rome brochte/
Eñ dat mense te wondere besien mochte.
Haer achterste boete eñ hare been/
Eñ des menschen/ scinen al een;
Eñ hare hoogste boete twee/
Alse menschen hande min no mee.

Cerbus dats die hert/ weet wel/
Ene beeste die seere es snel/
Ghehoornet met telghen langhen;
Alset twee iaer heeft omganghen/
Beghinnen hem hoogne ute gaen/
Eñ elcs iaers hoogt/ sonder waen/
Achter een/ tote ses iaren/
Wast hem een telch hoogt te waren.
Nemmeer telghe en wassen hem dan/

Vs. 1057. H. Seere *ontbr. als mede in* N., *welk* Omme *schrijft.* V. *liet* scade *in de pen.* | 1058. V. es ene. | 1059. H. Solinus in der ieeste. N. Daer Plinius of seit in de i. V. Daer of spreict S. geeste. | 1060. H.N. te Romen. B. brachte. | 1061. B. Eñ dat. H.V. Eñ *ontbr.; voorts* H. wond' aen sien. V. wondere. N. Om dat m. te wonder sien. | 1062. H. Har afterste v. eñ been. B. vote eñ been (hare *ontbr.*). V. Hare a. v. eñ been. | 1063. N. Eñ smenschen sciin al een. V. Ende des. | 1064. V. Ende h. voerste. | 1065. H. Als. N. Als smenscen handen. V. Als menschen handen. | 1066. B.V. weet men wel. H. wit wel. N. die herte, weit wel. | 1067. B. die *en* es *ontbr.* | 1068. H. Ghehoernt mit hoernen langhe. N. Ghehornt — lange. V. langhe. | 1069. B. Eñ alsi .II. iaer heeft ontgangen. H. Alst — omganghe. N. twe iare hevet omme gange. V. Als hi .II. iaer hevet omme ganghe. | 1070. B. Beginnen die h. ut gaen. H. hoerne wtgaen. N. hem die horne. V. Beghonnen h. die h. | 1071. B. elsc iaers. H. elcs iaers wert. N. elx i. voert. V. Ende elxs iaers sonder w. | 1073. B. telech v. twaren. H. een tac voert. N. vort *ontbr.* | 1074. B.V. Nember (nemmer) t. w. (en *ontbr.*). H. Niemeer. N. Nemmee telgen w. h. vort an.

Digitized by Google

Maer ſi meerren emmer an.
Ariſtotiles die ſeghet/
Dat ghеen els te waſſene pleghet
Sijn hoꝛne van iare te iare.
Alſi ſiecheit beſeffet ſware/
Oft als hem doude gaet an/
Saeken ſi ſerpentine dan
Eñ gaen ten ſonteinen dꝛinken:
Dus doen ſi haer evel ſinken/
Eñ verioghеden/ ſijn ſi ſwaer.
Auguſtinus ſcrijft over waer/
Alſi te betere weide tiden/
Eñ ſi water ſelen liden/
Die ſtarcſte ſwemmen voꝛen dan/
Eñ dandere volghen hem alle an/
Elcs hoet liggheude op ſanders ſtiet:
Dus helpt elc anderen in den vliet.
Hier bi ſi elc menſche beraden
Dat een den andꝛen ſta in ſtaden.
Alſe die herte willen riden/

Vs. 1075. B. merren vorwert an. N. si meersen. V. si meersen emmer vort an. | 1077. B. te wassen. N. Dat ghenen dieren te wassen. V. gheen dier als te wassen. | 1078. (E. *Begin van het uittreksel:* Aristoteles sprect oppenbare). N.V. Sine horne. | 1079. E. Alsi siecheit gevoelen sw. N. Alse hi s. beseft. V. Als hi. | 1080. E Ofte alse hem. B. alsem doude. H. Eñ als h. de oude. N. Eñ als. V. Of als. | 1081. N. Souken. H. serpenten. V. serpente. | 1082. H.N. te font. V. Ende g. | 1083. H. hor. | 1084. B. Eñ in dochden. H. verioegheden. N. verionghen. V. Eñ ver juegheden. | 1085. B. vor waer. N. Augustine. V. Augustijn scrivet. | 1086. B. weiden riden. H. betre weyde. N. wede. V. Alsi si te beter weiden tijden. | 1087. H.N. sullen. V. Ende si w. sullen lijden. | 1088. B. swimmen vore. V. swemmet. | 1089. H. Eñ de andre. N. Entie. *In beide ontbr.* alle. V. Eñ die ander (alle *ontbr.*). | 1090. H. Elc sijn hoeft leghet ops a. st. N. Elcs hovet leget up anderen sciet (*sic*). V. Elc hovet l. up anders st. | 1091. H. andren int vliet. V. andren. | 1092. H. elc man. | 1093. B. Dat elc andren stae te st. V. Dat elc andren. N. Dat hi den andren. | 1094. B. die hert wille r. V. Als die herte.

Digitized by Google

Verwoeden ſi wel na tien tiden:
Alſo ſeere werden ſi verhit;
Eñ na oeſte gheſciet hem dit.
Solinus ſeit dat ſire twee dragħen/
Die ſi in riſer eñ in haghen
Derken harde nerenſtelike/
Eñ leerenſe ligghen heimelike;
Eñ alſi ſtarc ſijn/ leerſt hem mede
Springhen/ lopen/ dapperhede.
Herts calf/ dat in die moeder ſterft/
Sijn vleeſch verdwinet eñ verderft
Venijn/ eñ het es tallen ſtonden
Goet ieghen ſerpente monden.
Blaſen/ pipen/ baſſen van honden/
Horen ſi gheerne te menighen ſtonden/
Eñ men ſeit dat ſi beſt horen/
Alſi ſtaen opgherechten oren.
Ambroſius doet te verſtane/
Dat ſi cruut/ dat heet diptane/
Eerſt den menſche maecten cont;
Want als die hert was ghewont

Vs. 1095. H. Verwoet si w. na te dien t. N. wel na in allen t. V. Verwoed si wel naer inden tijden. | 1096. V. worden. | 1097. H. oest. N. naer oest. V. Ende naden oeste. | 1098. V. seghet. | 1099. H. De. N. risers. V. risen. | 1100. B. Dicke h. nerstelike. V. narenst. | 1101. B. leerse ligen. H. leren si. V. leerense ligg. hemel. | 1102. B. alsi starc leren si h. m. N. leren si. H. leertsi. V. als si. | 1103. N. met dapperh. | 1104. V.N. stervet. | 1105. E. verduwet. B. verduct (verdoet). H. vleys verdrijft. N. bedervet. V. verdervet. | 1106. E. eñ het es. H. eñ is tot allen st. N. hets tallen st. V. es goet tallen st. | 1107. E. ieghen serpents. H. teghen serpents. N. serpens. B. Guet. V. Ieghens des serpents w. | 1108. N. Blaisen, bassen van honden. | 1109. B. Horen si node tallen st. V. Hoorsi gaerne te menighe. | 1110. V. Ende m. seghet datsi. | 1111. B. met gerechten. H. op gerechten hoeren. V. up gherechter horen. | 1112. H.N. AR. (Aristotiles) doet, *enz.* | 1113. E. dyptane. H. si cruut d. heit. N. diptaene. V. sijt cr. d. h. dypt. | 1114. E. Ierst. B. Eirst. H. Teerst d. m. maken. | 1115. E. Alse die. H. de hert is. N. die herte es.

Digitized by Google

Met enen ghevenijnden strale /
At hi dat cruut / eñ ghenas altemale.
Herts vleesch / voo eñ dicke gheten /
Verdrijft den corts / wilmen weten.
Der Persen historie seghet /
Dattie hert te lebene pleghet
Honbert iaer eñ daer toe meere.
Venijn scuwet hi altoes seere.
Alsi sine hoorne hevet niet /
Gaet hi daer menne niet en siet /
Eñ etet in die donkere nacht.
Dan scuwet hi der wolve cracht /
Alse die selve weet te hoozen
Dat sine wapine sijn verlozen;
Eñ alse hare hoorne nieuwe sijn /
Soeken si dat sonneschijn /
Om dat si dzoghen selen eñ stiden /
Eñ dat sire op moghen tiden :
Dan gaen si ieghen die bome slaen
Eñ proven of si vaste staen.
Haren rechteren hozen derken si weerde /

Vs. 1116. H. Mit ene ghevenijnde str. V. eenen veninden. | 1117. E. At genas wale H.N. At bijt cruut eñ ghenas wale. V. Haddi d. cr. eñ gh. wale. | 1118. B. vro eñ *ontbr.* N.V. dicken. | 1119. E.N. Verdriift. B. Verdrieft. V. Verdrivet d. c. wilment w. | 1120. B. Der Peersen hyst. H.V. yst. N. der passien yst. | 1121. N. Dat die. V. Dat die hrt die te l. | 1122 N. iare eñ mere. H. .C. iaer eñ meer. | 1123. B. scuet. H. scywet hi dor seer. V. hi dor seere. | 1124. B. heft. H. hoerne heeft. N. Alse hi. V. Als hi. | 1125. B. niet *ontbr.* H.N. Gaet hi dat men niet en siet. V. daer men niene. | 1126. B. in donkerre n. N. Eñ eit in d. donker n. V. hetet. | 1127. H.N. der wlue cr. V. wulve. | 1128. H. Also. N. Alse hiit s. V. Als. | 1129. H. wapene. N. siin w. siin v. | 1130. B. neue. H. haer h. nywe. N. haer. V. als haer h. nuwe. | 1131. B. sonne scijn. H. sonnen scijn. N. So soeken si. V. Soecken. | 1132. H.V. So (Om) dat si dr. sullen. N. droghen moghen. | 1133. H. sier op. N.V. So dat sire up m. t. (tijden). | 1134. B. gaensise iegen. V. gaen si. | 1135. B. Proven ofte si. *Ook in* H. *en* V. *ontbr.* Eñ. | 1136. E. rechten. N. rechten horne. H. rechtren h. doetsi w. V. waerde.

Digitized by Google

Sijt in watere oste in eerde;
Eñ dat schint dan nide wesen:
Hi es seere goet alse wi lesen;
Want sine roke die verdrivet
Die serpente / als men ons scrivet /
Alsi es int vier gheleghet.
Platearius die seghet /
Ute siere herten mach men halen
Een been / eñ dat te stucken malen:
Dat pulver gheeft verdanc
Jeghen den starken herdanc.
Esculapius die seghet /
Dat men den hozen te bermen pleghet /
Eñ pulvert dat te handen:
Het es goet onbasten tanden /
Op dat mense daer mede wrivet.
Met wine ghedronken / dit / alsi scrivet /
Es ieghen tgroot evel goet.
Oer stoppet den wouwen bloet /
Eñ stopt des lichamen onrede.

Vs. 1137. E. watre oft. H.N. int water of (oft, N.) in die erde (Sijt *ontbr.*). V. Sijt int water, sijt in die aerde. | 1138. H.N. Eñ *ontbr., doch* E. *erkent het.* V. Ende. | 1139. E. Hi es. H. Hi is seere g. als. N. als. V. Hi es seere als wi l. (goet *ontbr.*). | 1140 H.N. die *ontbr.; voorts* N. roeke. | 1141. H. De serp. | 1142. E. Alse hi es — gelegt. H. Alsi int v. leghet. N. Alse hi int viere leghet. V. Als hi. | 1143. E. Platearius die segt. | 1144. H. Wt. N. Vut. | 1145. E. te sticken. N. te stickene malen. H. Een been salmen te st. B. Een been dat mach men. V. Een b. salmen sticken m. (te *ontbr.*). | 1146. E. ver vanc. B. vor want. H. gheeft hem verganc. N. ghevet voertganc. V. ghevet verganc. | 1147. E.B. hert vanc. | 1148. E. segt. | 1149. E. plegt. H. hoern. B.V. berne. | 1150. H. pulveret. N. Eñ dat pulver te h. V. Ende. | 1151. E. hets. B. Want het es. H.V. Dats goet om vasten (onv.) t. N. Goet es den onvasten tanden. | 1152. N.V. Up dat. | 1153. E. dit als hi. B. dits. N. als hi (dit *ontbr., als mede in* H.). V. Met w. dro ghedronken dit als hie scrivet. | 1154. H. Eest ieghent groete. N.V. Eist i. tgroet (tgroot). | 1155. N. der vr. vloet (?). V. stoptet des mensche bl. | 1156. B. stopt *ontbr.* H. stoppet. | E. *en* B. *stellen vs.* 1157 *vóór* 1156.

Digitized by Google

Platluſe dobet mede.
Die hem bewint in een herts bel/
Serpente en ſijn hem niet fel.
In die matrice dan den hinden/
Mach men oec enen ſteen binden/
Die bzoumen kint bzaghen doet.
March dan den hert es ſo goet/
Dattet bzivet uten leden/
Die noot dan menegher ſiecheden.
Jagers ſegghen onder hem ſamen/
Mach die hert te matere comen/
Dat hi der moetheit wert los.
Die hert ontſiet kluut dan den bos.
Herte berchten onder hem ſeere/
Eñ wie ſo behout die eere/
Dandze houden hem alle bzede
Met groter onderdanerhede.
Herts bleeſch es te berduwene ſwaer;
Die calver daer af/ weet ober waer/
Sijn gheſonder eñ werder dan/
Eñ ſijn alre beſt den man.

Vs. 1157. E. *en* B. doet mer mede. V. doot het. | 1158. B. bewijnt. N. wint in ene h. v. | 1159. H.V. ne sijn. N. Serpenten. | 1160. B. matrise v. d. inden. N. kinden (*sic*). V. van der h. | 1161. E. Machmen .I. st. (Daer *ontbr.*). B. Daer mach men enen st. | 1163. H. Dat m. v. d. h. es goet. N. Tmarch v. d. h. waer hem goet. V. van d. hart dats so goet. | 1164. E.V. Dat het. H. Dat drivet. N. want het verdrivet uuten leden. | 1165. H. Die *ontbr., als mede in* N. | 1166. B. Eñ iager. V. Ja iaghers legghen (*sic*), *het bovenste deel van de s niet omgehaeld zijnde.* | 1167. H.V. watre. | 1168. B.V. sire moetheit w. loes (wort los). | 1169. B. dlut. N. onsiet. V. tluud. | 1170. B.V. Die herte. | 1171. V. Ende wie. | 1172. B.V. Dandre (Dander) alle h. h. vrede. N. allen. | 1173. B. Eñ doen hem grote verdechede (*sic*). H.V. Met (Mit) gr. onderhorichede | 1174. H. Herts vleys is ter verd. N. sware. V. te verduwende sw. | 1175. E. Die calver daer af wet vor w. H. wit verwaer. N. daer of wet voer ware. B. calvere. V. Die calvere dair of weit vor w. | 1176. N. werden. V. waerder. *'t Woordje* dan *doet mij hier 't verlies van twee regels vermoeden.* Z. de Aentt. | 1177. H.V.N. Si sijn (siin).

Digitized by Google

Chimera es een van den dieren/
Die men van menegher manieren
Int woeste Babylonien vint.
Selsaenre es cume iet een twint:
Voren hoghe eñ neder vachten.
Jacob seit dattie heidine machten
Nauwe te vane dese veeste/
Eñ maker mede grote feeste.
Welcrijt so sise hebben ghevaen/
Met dieren clederen ane ghevaen
Prosenteren sise haren heere/
Om hem te doene sonderlinghe eere.
Chimera mach die ziele bedieden;
Die nernst van dien heidenen lieden/
Dats dire viande engien/
Die utermaten nauwe spien
Hoe sise vrenghen te presente
Haren heere/ ten tormente/
Daer si hem met dienen lieve.
Elc macht hem vor dese vieve!

Vs. 1178. H. Chymera. N. Cymera es ene. V. Cymera. | 1179. B. in menegerhande m. H.V. van meneghen m. | 1180. H.V. In woeste Babil. N. Int woest Babil. B. vind. | 1181. B. Selsaenre iet c. en twijnt. H.V. Selsenre is (Selsienre es) c. iet en tvint (tw.). N. Selsienre cume een tw. | 1182. B. hoech. | 1183. B. seid dat die. H. heyden. N.V. Dat die heidene. | 1184. B. tonfane. H. Nawe. N. Nouwe te vaene d. beesten : feesten. | 1186. B. Weltijt. H. Wilkentijt. N. Welketijt dat sise. V. Sulctijt so sise. | 1187. H. diren clederen an gh. N. an. V. cleden an gh. | 1188. B. Prosinten sise. H. Presenteren sise horen h N.V. Prosenteren sise. | 1189. H. Om te done sonderlic ere. N. Om hem te doen sonderlanghe ere. V. sonderlanghe eere. | 1190. H. de siele. V. Cymera m. d. siele. | 1191. H. Die verenst v. den heydenen l. N. nernsticheit van den h. l. N. narenst v. den. | 1192. B. eigen, *veranderd in* eigien. H. Dats vanden vianden. N. van der viande. V. Dat es der viande. | 1193. H. De uterm. sere sp. N.V. sere sp. | 1194. B. bringen te presinte. H. te presenten. | 1195. H. te tormenten. N.V. te tormente. | 1196. H.N.V. mede. B. lieven. | 1197. B. wach h. van desen d. H.V. van d. d.

Digitized by Google

Cyrogrillus es een dier boze groot/
Dat Moyses in die wet verboot;
Eñ al eest cranc eñ cleene/
Nochtan eest nosel alghemeene
Eñ bzeesselijc allen dieren:
So sel eest ban manieren.

Cuniculus es een conijn/
Dier vele in allen lande sijn.
In beerde wonen si/ in holen;
Nachts comen si ute ghestolen/
Eñ doen scade ende tozen
Beide in wijngaerden eñ in cozen;
Dan keeren si ter mozghenstont/
Eñ stoppen weder des gaets mont/
Dat mense daghes niet binde daer.
Waer so conijn woont een iaer/
Daer dien si seere in cozten tiden/
Want si vele dzaghen eñ riden;
Mescomt hem iet in ene stede/

Vs. 1198. B. dier bore groet. H. is een deerken niet groet. N. ene diere niet groet. V. Cyrogrillis es een dier bur groot. | 1199. H.N. wit verboet. B. verboet. | 1200. B. Eñ *ontbr.* H. ist. N. ende cl. V. Ende al ist cranc. ende cleine. | 1201. N. eist. V. ist. | 1202. H. vreselic a. diren. V. Ende vreselic. | 1203. N. eist. V. es het. | 1204. H.N. dats. V. Cymiculus dat es. | 1205. H. Der vele in vele l. B. in vele l. V. in velen lande. | 1206. N. hoelen. V. In daerde. | 1207. B. Nachs. H. wt. N. uut verstolen. V. Nachts so comen. | 1208. N. doene sc. B.H. eñ toren V. Ende — ende. | 1209. B. wingarden. H.N. Beide *ontbr. Verder is in* N. *bij* in *later eene* t *gevoegd:* int coren. V. Bede in wijngaerde. | 1210. B. kiren. H. Eñ keren weder ter m. N. Eñ k. weder t. morgh. | 1211. H. stoppen des gats m. *Ook in* N. *ontbr.* weder. V. ghates. | 1212. H. sdaghes niet vint. *Ook* N. *heeft* vint. V. niet ne vindet. | 1213. N. So waer coniin wonen. | 1214. B. Daer stichten si sere in corten tiden. H. dyen si in corten t. N. dienen si in corten t. (sere *ontbr.*). V. tijden. | 1215. V. dicken draghen eñ riden. | 1216. V. Mescomt iet hem.

Digitized by Google

Si lopen wech / eñ dandze mede /
Die dan haerre kinneſſen ſijn.
Danghe ridet dat conijn.

Cñiſecus es een cleine dierkijn /
Dier vele int lant dan Polien ſijn.
Alſe groot alſe een eecozen es dit;
Sijn hooft es ſwart eñ wit;
Sijn haer / seghet men / ſo vaſte ſit
(Op den rugghe coot / opten buuc wit) /
Men moet hem ſcozen eer die huut /
Eer menſe mach bzinghen uut.
Dit bediet wel den bzecken /
Bedi men ne can dan hem ghetrecken

Vs. 1217. H. So lopen si w. N.V. So l. si w. eñ dander. | 1218. V.H. hare kennisse. N. haere. B. harre. | 1219. H. Eñ langhe noet dat c. N. Langhe notet dat c. V. Ende l. noot. | 1220. H. Cisocus es een cliene (*sic*). N. Cysetus es ene clene. D. Crisetus — clene. V. Cricetus. | 1221. H. Der vele — Polegen. N. Diere vele — Polien. *Ook* B. Polien. V. Die vele — van Poelgen. | 1222. H.N.V. Also groot als; *voorts* H. eecorn. V. een coren. N.B. ecoren. | 1223. B.H.N. *geven elk de drie volgende verzen in eene verschillige orde*, B. *als in den tekst*; H. *als volgt:*

Sijn hoeft is swart eñ wit.
Opten rug roet, an den buec wit.
Sijn haer seghe men so vast sit,
Men moet hem eer scoren de huut, enz.

N. *plaetst ze aldus:*

Siin hare, seit men, so vaste sit
Up den rugghe root, an den buuc wit.
Siin hovet bede swart eñ wit.
Men moet hem ere scoren die huut, enz.

De eigene lezing van B. *was:* sege men dat so — roet — buc — hut: ut. V. *komt met* H *overeen behalve in enkele woorden:* Sijn hooft es sw. ende w., Up den ric root anden buuc w., Sijn h. seitmen dat so vaste sit, Men m. h. eer score die huut, enz. D. *volgt de orde van* B. *met de volgende varr.*: Sijn aer segmen dat so vaste sit, Upten ric root, an den b. wit. Men moetem her scoren die huut. | 1227. H.N. Eer men mach. D. Her mense m. br. ut. V. Eerment m. ghewinnen huut. | 1228. H. vreken. D. bediedet. V. betekent. | 1229. B. Bedie. H.N. men mach niet van hem trecken (treken). D. Bedi m. can getr. V. met beden ne can v. h. trecken.

Digitized by Google

Altoes niet/ ſo hoe ſoet hare/
Hem en dunct dat ſijn bel ware:
So haſte hout hi dat hi heeft.
Deſe beeſte/ die alſo leeft/
Woont in beerde alſe een conijn;
Niet lichte mach ſi verdzeven ſijn
Uten hole daer ſi in gheet/
Men [ne] ghieter in water ſcouthеet.
Aldus heeft die dzecke rike
Gheſet hier in eertrike
Alſo haſte ſine ſinne/
Dat hi doot blivet daer inne.

Cyrocrates es ene beeſte/
Alſe Solinus ſchijft in ſine geeſte/
Eñ Jacob van Vitri nachtan/
Die luut heeft recht na den man/
Sine oghen ontdaen talre ſtont/
Eñ gheen tantvleeſch in den mont.
Enen tant hebet ſtarc eñ groot/

Vs. 1230. H. Altoes niemant hoe soet vare. D. Altoes niet hoe dat vare. N.V. Altoes niemen h. soet ware. | 1231. H. Hem dinct of sijn lijf w. N.V. Hem ne dinct oft s. liif (lijf) w. D. Hem ne dinket dat. | 1232. H. Dat heeft (hi *ontbr.*). N. vast. D. outi datti hevet. V. hevet. | 1233. H. levet. V. levet (die *ontbr.*); *in* B. *staet het achter den regel aengevuld.* | 1234. H. alst conijn. V. Woent in daerde alst tconijn; *maer ter plaetse der laetste* t *schijnt* een *uitgeschrapt.* | 1235. N. macht verdr. V. mach soe v. | 1236. H. Buten holen. N. Uut sinen hoele daert in. V. holen daer soe in gheet. | 1237. B. Men geeter w. sc. H. Nemmer ghietmer in water so heet. N. Al ghiet mer in w. heet. V. Men ghietere in w. sc. | 1238. H. de vreke. V. hevet. | 1239. N. Hem (?) gheset hier. V. aerdrike. | 1240. H. Also vast sijn sine sinne (*sic*). B. sijnne. V. sinen s. | 1241. B. bliven. H.N. blijft (bliift). V. hi blivet toter doot daer i. | 1242. H. Cyrocrotes. V. Corocretes. | 1244. V. Ende I. v. Vetri. | 1245. H. wel na als een man. N. wel na als die man. V. luud hevet wel naer als die man. B. lut. | 1246. H.V. Sijn oghen ondaen. B. ondaen tallere st. | 1247. H.N.V. Negheen tantfleys (tantvleesch) in sinen. | 1248. B. Enen start hevet eñ groet. H. heeftet.

Digitized by Google

Van crachte en es gheen ſijn ghenoot;
So vreeſelijc es hi/ ſonder waen/
Dat voꝛ den tant niet mach gheſtaen.
Dit dier es comen/ vint men beſcreven/
Van den wolf eñ van der teven.

Catoblepa es een dier
Vreeſelijc ſeere ende onghier/
Eñ es op Nilus die riviere/
Van vreeſelijker maniere.
Craech eeſt eene voꝛe groot;
Den laſt hevet ſwaer ter noot
Van ſinen hooſde dat hem verweghet.
Van deſer beeſten eeſt dat men ſeghet:
Comt ieman op hem onverſien/
Eñ tuſſchen den oghen ſiet mettien/
Hi es dan quite van den live.
Dit dier ſlacht een deel den wive/
Die thovet draghet ghehoꝛnet ſo ſeere/

Vs. 1249. H. van crachte is gh. N. van crachten nes gh. | 1250. H. vreeslic eest. N. vreseliic eest. V. vreselic. | 1251. B. Want vor. H. vor den t. mach niet onstaen. N. Dat voer den t. n. m. ontst. V. vor dien t. en mach niet staen. | 1252. B.V. es comen, es bescr. H. is comen, vintwi. | 1253. N.V. wulf. | 1254. H. Caraphelia. N. Cataphesie es ene diere. D.V. Cathapleba. B. Chathepheba. | 1255. H. vreeslic eñ ongier. N.V. vreselic eñ onghehiere (ende onghehier). D. vreselic seere end o. | 1256. D. up N. de r. V. Ende. | 1257. B. Van der vreselijcker. H. Van der vreesliker. V. Van der vr. D. *schijnt dit vers niet te hebben.* | 1258. B. en en bore. H. eñ bore (*het tweede* en *of* ne *ontbr.*). N. *thans onleesbaer, heeft de negatie gehad.* D. Traghe eist ne b. gr. V. eñ ne buer. | 1259. N. *had eens:* hevet sware; *thans onleesbaer.* H. Den last heeft. B. Den hals h. swar. D. swar. | 1260. D.V. hovede. | 1261. N.V. beeste (ist). H. beesten es dat. D. Dat desen beesten es datm. | 1262. H. Coemt iemant. B. iman. D. Comet hiemen uphem. V. Yemen—onvors. | 1263. H. sien mittien. N. *schijnt gehad te hebben:* doghen siet dien. *Van* siet dien *ben ik zeker.* D. met dien. V. Ende. | 1264. H. Hi is. B. Hies. V. Hijs thant q. | 1265. H.N.V. Dat dier. D. Dat d. slachtet | 1266. H. Diet hoeft dr. gheh. sere. N. hovet draghe gh. sere (so *ontbr.*). D. geornet.

Digitized by Google

Dattet ſtinct voꝛ Onſen Heere/
Eñ ſchȳt oft hare verwoeghe.
Dan comt een rieꝑ/ die tonghevoeghe
Op hare ſiet/ eñ wert bevaen/
Eñ van herten ſo ontdaen/
Dat hi ziele eñ lijf verlieſt/
Entie doot daer omme kieſt.
Van der .C. neemt hier ende;
Hooꝛt wat van der .D. ic u ſende.

Dama eꝑ een dier dat ſo heet/
(Eñ) alſo groot alſe eꝑ die gheet/
Eñ ſtarc na ſiere grote hoꝛen.
Het heeft ſeere ſtarc den hoꝛen.
Nauwe rieket eñ eꝑ ſnel/
Eñ can ſijn leven hoeden wel.
Sine hoꝛne twee voete lanc:
Opwaert recht eꝑ haer ganc/
Eñ gheſpleten daer ſi ſtaen/

Vs. 1267. B. stinc (*of* scinc?). N. Dat scint voer Gode Onsen Here. H. Dat stinct. D.V. Dat het stinket (stijnct voir). | 1268. H. oft har verwoghe. B. haer verwoge. N. verwoghe. D. scinct offet. V. Ende. | 1269. B. Soe comt — tongevoge. N. Dat comt — tonghevoughe. D. So comet en r. V. So c. | 1270. H. Op haer. N. Up haer— wort. D. Up hare s. end werdet ghevaen. V. wort ghevaen. | 1271. H.V. van herten also ghedaen (ondaen). N. van h. al so onghedaen. D. ondaen. | 1272. H. siele. B. verlijst. D. siele ende lijf verlieset. V. verlieset. | 1273. B. Eñ die doet d. ombe kijst. D. kieset. V. Ende die — kieset. | 1274. H. hijr ende. N. neem h. ende. B.V. nemt (neemt) hir ende. | 1275. B. Hort vort — sinde. H. Hoert wat ic v. d. D vinde. N. Hoort wat ic — wende. V. Hort w. ic v. der .D. vort vende. | 1276. B. Danma *of* Damna. H. Damma dats .I. d. dat also h. N. Damma es ene diere also h. V. Damma een d. dat also heet. | 1277. B. Eñ. H. Eñ is van der grote eenre cleenre gheet. N. Eñ es van der groet ere cleenre gh. V. Es van der grote dat ene gh. | 1278 H.N. Eñ starc van sire. V. Ende st. B. Eñ es. | 1279. H. Eñ heeft. V. hevet. | 1280. B. riekende eñ het es. H. ruket. V. riecthet eñ het es. | 1281. H. Eñ et can. N.V. Eñ het c. | 1282. N. Siin hoerne — vote. V. hoorne. | 1283. B. Opwert hevet sinen g. N. Upw. — hare. V. Upwert. | 1284. B. gesleten — staen (*eerst* gaen). V. Ende gheslepen.

Digitized by Google

Alſe eens menſchen hande ontdaen.

Dammula/ over dat ict hilt/
Es in dietſch een damwilt/
Eñ es een blode dier eñ cranc/
Daer een poëte dus af ſanc:
« Die eber weert hem metten tanden/
Die hert met hoznen ieghen dianden;
Maer damwilt es niet el/
Dan pzoze den dieren fel. »
Deſe beeſten ſi bedieden
Die ghemeinte dan den lieden/
Die pzoze ſijn der hogher heeren:
Waer ſo ſi henen keeren/
Alle die heeren op hem gapen/
Beide ridders eñ knapen.

Duran/ ſpzeect Ariſtotiles/
Dat ene wzeede beeſte es/
Utermaten ſtarc eñ ſnel.
Alſe hem die iaghers ſijn te fel/

Vs. 1285. H. ondaen. N. Als eens m. handen. B. een minsche de hande ondaen. V. Als een menschen hant ondaen. | 1286. N. Damula als over dat. *In* V. *van de eerste hand* Dammala. | 1287. B. Es in dichs een danwilt. H. Eñ mi dochte, so ist dam wilt. N. Eñ mi dochte so eest dan wilt. V. Ende mi dochte so ist dauwilt. | 1288. B. Eñ es blode eñ cranc. N. een bl. diere ene cr. V. Ende es een bloot dier. | 1289. B. dos af s. H. die poëte. N. die p. dus of zanc. V. aldus of s. | 1290. N. wreect. V. hever. | 1291. B. metten horne sinen v. H. mit hoernen. V. met hornen sinen v. | 1292. B. dan welt. N. dan wilt. V. Maer dat danwilt. | 1293. B. proie van dieren. N.V. proyen der (des) dieren. | 1294. H.N. si *ontbr.* V. die bed. | 1295. H. De ghemeente. N.V. ghemeente. | 1296. B. proyen s. d. horiger h. N. proyen. V. proien s. dier ogher h. | 1297. B. Waer dat si hen bekeren. H. si hem keren. V. So waer dat si hem ene k. | 1298. N.V. up hem. | 1299. N. Bede rudders eñ papen. V. Bede ridders ende. | 1300. B. Duram. N. seit Ar. V. spreict. | 1301. B. vremde. H.N. vreemde. *Hier eindigt het Nijmeegsche fragment.* V. wrede. | 1302. V. ende. | 1303. H.V. Als.

Digitized by Google

Eñ ſijt moede hebben gheiaghet/
So dat hem ſijns ſelfs wanhaghet/
Eñ ducht tontgane haer ſtrec:
Het werpt ute ſinen bzec
Jeghen die honde die hem volghen/
Eñ het maectſe ſo verbolghen
Met ſiere onreine lucht/
Datter ontgaet metter blucht.

Daruſ/ wanic/ datſ die daſ/
Die ſelden meerre gheſien maſ
Dan die voſ/ eñ cozte been/
Eñ alle viere niet over een;
Want coztſt ſijn ſi ter luchter ſiden;
Daer omme ſoect hi blucht ter liden
Emmer in die waghen ſlaghen/
Welcht ſo hi hem hoozt iaghen:
Hi ſet die rechter been int dal/
Eñ die luchtere boven al.
Dat bel heeft hi dicke eñ hart/
Eñ gheparwet ten graeuwen wart.
Sijn ſmeere maſt eñ waent

Vs. 1304. B. mode. V. Ende. | 1305. V. sijn sels. | 1306. B. Pinset sus tongane tstrect. H. tongane. V. Penset dus tonganc hare strec. | 1307. B Eñ het werpt ut. H. Eñ warpt wt. V. Het werpet. | 1309. B. maecse. H. Eñ maecse (*sonder* het). V. Ende maectse. | 1310. B. locht. | 1311. B. ongaet—vlocht. V. Dat het. | 1312. B. *van de eerste hand:* die vos. H.V. een das. | 1313. H.V. meere. | 1314. V. ende corte. | 1315. V. Ende alle. | 1316. B. corst. H. cort — side. V. corst — side. | 1317. B. Eñ daer ombe. H. daer om — lide. V. Eñ d. o. soecti vl. t. lide. | 1318. B. Ember. V. in der waghen. | 1319. B. Weltijt — hort. H. Welketijt. V. Sulke tijt als bi h. | 1320. H. Eñ set. V. Ende set d. rechtere beene. | 1321. B. *van de eerste hand:* over al. V. Ende die. | 1322. H. Tfel. V. Eñ dat v. heefti dicke gheaert (*d. i.* ghebaert). B. heft hi. | 1323. H. grawe. B. grawen. V. ghevaerwet t. graw. | 1324. E. Des das smere. V. Sijn smare dat w.

Digitized by Google

Metter mane in elke maent;
Ja / slaet menne alse die mane es niet /
Datmer gheen smeere in en siet.
Men maect salve van sinen smare
Jeghen quetsinghe / goet eñ mare;
Eñ sijn smeere es gans mede
Jeghen messelike siechede;
Eñ dit es dat te wonderne schint /
Want sine bete es ghevenijnt;
Maer die rebene diemer toe ghevet /
Dats dat hi bi wormen levet
Die ghevenijnt sijn / eñ bi slanghen:
Hier af moetent sine tande ontfanghen.
Esculapius / die vroet was /
Hi bescrivet dus van den das:
Bestrijct den ghenen hare lede
Metten smeere / die hebben den rede /
Hem wert te bat in haren noden.
Sine hersenen in olien ghesoden /
Dit doet al evel ghenesen

Vs. 1325. E. Met der mane. | 1326. E. Ia slaetmen a. de m. B. slamenne. H. slamen als die mane niet. V. slaetmene als. | 1327. E. smeer. H. inne siet. V. Datmenre gh. smaer in siet. | 1328. H. smaere. | 1329. B. maere. H. quessinghe. | 1330. V. Ende sijn smare so g. | 1331. E. mislike. B. messelijc. H. meslike. *De regels* 1332-1333 *stonden in al mijne HSS. na* 1334-1335; *ik heb ze op eigen gezag verplaetst.* | 1332. E. Eñ dats dat. H. datte w. | 1333. E. siin bete. H.V. Dat sine bete is (es). B. beete. | 1334. E. die mer toe geeft : leeft. H. to gheeft : leeft. | 1335. B. bi vromen. | 1337. H. Daer of moeten si tande ontfanghen B. moet hi sine spise ontfangen. V. Daer of m. | 1338. B. Eeculalius. V. Esculatus. | 1339. E. Hi scrijft dies. H. Scrijft aldus (Hi *ontbr.*). V. Die scrivet aldus. | 1340. E. haer. H. har. V. Bestrijt den ghonen. | 1341. V. Met dat smare. | 1342. E. in hare noeden. H. te bet in haren ouden. B. in har lede noden, *maer* lede *schijnt met een schrabbetje doorgehaeld; elders, als boven, vs.* 1284, *geschiedt dit door onderstipping, gewis van des afschrijvers eigen hand.* V. wort te bet in haren noden. | 1343. E. olie. H. hersen in oli ghehouden. V. Sijn hersene in olie wel gh. | 1344. H. Dit *ontbr.* B.E. Die doet.

Digitized by Google

Dat aen ſmenſchen ſcameneſſe mach weſen.
Sijn bloet / eñ ſout daer mede /
Geſtreken an des menſchen lede /
Beſtermt dzie daghe den man /
Dat hem gheene mozptaghe comt an.
Daer toe mede ſine hoden
In honeghe wel gheſoden /
Eñ nuchterne gheten dan /
Gheven macht den vercouden man /
Dat hi dzie daghe daer na wel
Pleghen mach der vzouwen ſpel.
Dan der .W. ſegghic nemmee;
Nu hoozt voozt van der .E.

Elephas es die alifant /
In dietſche elpendier ghenant:
Een dier groot eñ ſtranc;
Ter mulen hanct hem een ſnabel lanc /
Die groot es / eñ daer hi mede
Doet al ſine beſichede;
Eñ des ſnabels heeft hi noot;
Want die beeſte es hoghe eñ groot /
Eñ en mach hem niet ter eerden boghen:

Vs. 1345. H. Dat an mensche scamenes. B. Die ans m. sc. mah w. V. Dat mach ans smenschen sc. w. | 1346. E. zout. B. soud. H. Dat bl. | 1347. E. Gestrueken. B. Gesterken. H. smenschen. | 1349. E. hem gene pl. B. geenne pl. (mort *of* moert *ontbr.*). | 1350. V. sijn hoden. | 1351. E. gesoden. H.V. honighe. | 1352. H. nuchteren. V. Ende nuchtere. | 1353. E. vercoudden. H. den ouden man. V. Gheven mach den couden. | 1354. E. darna. H. daer na mach wel Pleghen der vr. spel. | 1356. V. en segghic nemme. H. niet me. | 1357. H.V. Voert (Vort) suldi horen. | 1358. B. Elaphas. H. dats die oliph. V. dats dol. | 1359. B. In dietsch. V.H. In dietsche ist. | 1360. H.V. Een dier is (es) groot. | 1361. B. hanc hem. V. mule hangt hem enen snavel. | 1363. B. besethede (*sic*). V. alle sine. | 1364. B. heft hi noet : groet. | 1365. V. hooch eñ groot. | 1366. H. Eñ mach — boeghen. V. Eñ ne mach hem niet ter erden boghen.

Digitized by Google

Anders ne mochte hi niet ghedoghen
Hem te voedene in gheerre wise :
Hi neemter met dzanc eñ spise /
Eñ doeter mede in sinen mont.
Jacob van Vitri maect ons cont /
Dat sire mede in wighe slaen
Hare viande eñ baen ;
Want si goet in wighe sijn eñ stout /
Eñ oec haren partien hout.
Coghet men hem rooden wijn ofte bloet /
Daer af wast hem haer moet.
Die Persine eñ die van Inden
Sijn die hem verhtens onderwinden
Metten beesten / eñ doenre op dan
In enen casteel wel .X. man /
Eñ dozbzeker mede die scaren :
Daer mach niet wederstaen twaren.
Haer luut / hi es so swaer /
Dat hi elken man ghevet baer.
Tanghe tande heeft telpendier /
Ute raghende / lesen wi hier /

Vs. 1367-1368. H.

Anders en conde hi niet van hoghen
Hem ghevoeden in ghere wise.

V. Anders no condi ; *de rest als* H. | 1369. B.V. nemter. H. neemt daer. | 1370. H.V. doet daer m. | 1372. H. sier m. | 1373. B. Har. V. Ende. | 1374. H.V. Want si sijn goet in w. eñ. | 1375. H. oec *ontbr.* V. Ende hare (= haerre). | 1376. B. Toegenmen. H. Toeghemen h. rode w. eñ bl. V. root w. of bl. | 1377. H. Zo wast hem har m. V. So wast h. daer bi die moet. | 1378. H. Die Persen entie. V. Persiene ende d. v. Hinden. | 1379. B. ondewinden. | 1380. B. Met b. en doere op. V. Met dien b. eñ d. up. | 1382. V. Ende doorbrekenre m. | 1383. B. mach *ontbr.* H. te waren. V. Daer en mach n. ieghen st. te w. | 1384. H. hi *ontbr.* V. Haer luud dat es. | 1385. H. Dat elken mensche g. v. V. Dat elken man. | 1386. E. telpen d. B. telpen d. H. hevet dit dier. V. hevet thelpin dier. | 1387. B. lesewi. H. Wte ragh. wi lesent hijr.

Digitized by Google

Crom boben / lanc .IJ. cubitus.
Dan beſen tanden maert men bus
Medicine goede eñ biere:
Ce pulbere bernt menſe in biere.
Dat pulber ſtopt der neſen bloet;
Menſoen ſtoppet metter ſpoet;
Menſtrua eñ hemozoyde
Stoppen nieuwer mede mee.
Dat moet men bzinken eñ ghereiden
Met ſape dan wegheb zeiden.
Deſe tant es gbozc ſijn /
Dat bandze alle niet en ſijn /
Na ſo goet / no ſo biere.
Der hie tande / bats hare maniere /
Sijn crom boben / eñ der ſoe recht:
Die cromme ſijn die weertſte echt.
Eñ men leeſt in ouden boeken /
Dat menſe bus can banghen eñ ſoeken:
Twee maerhde gaen in die woeſtine
Naert / baer ſi pleghen te ſine;

Vs. 1388. B. cupidus. | 1389. B. Van den tanden maecmen. E. tande. | 1390. E. goet. H. goet. V. goet ende d. | 1391. B.E. Te pulvere bermense. H. ghebernt. V. berrentmense. | 1392. E. pulver *ontbr.* H. polver. V. stopt ter nosen bl. | 1393. E. Menison. H. Meynsoen st. mitter sp. V. Tmenisoen stopt het. | 1394. B. Menstrua een moroyde. E. eñ moroyde. H.V. emoroyde. | 1395. H. Ne stoppet me veroyde (*sic*). V. Ne stoppen nieuweroyde (*sic*). B. me. | 1396. H.V. ghereden. | 1397. E. wegebreiden, *maer de* i *is onderstipt.* H.V. Mit sape v. weghebreden. | 1398. E. yvorien fiin. H.V. Dese tande dats yvoer (yvor). | 1399. E. dander. H. Dandre bene niet (Dat *ontbr.*). V. Dander beene die ne sijn. | 1400. E. so goet no soe d. H. So goet noch so diere. No, *in 't begin, ontbr.* V. Niet so g. no. | 1401. E.B. Der hi tande. H. Der hy tande es har manire; *met een punctum achter* hy. *Ook* V. Der hye. *Het woord* hie *staet dus in 't meerv.* | 1402. E. boven der s. r. N. eñ onder so recht. | 1403. B. werste. H. sijn weerts echt. V. waertste. | 1404. H. leset. D. bouken : soeken. V. leset in houden bouken : soeken. | 1405. H. dus can vaen. B. dos. | 1406. H.D. Tve (Twe) maghede. *Voorts* D. *en* B. wostine. | 1407. B. Naecht. D. Naket dat si.

Digitized by Google

Deene draecht een dat in die daert/
Eñ dandre een scarp swaert;
Soete singhende gaen si voort.
Alse dolisant dat hoort/
Comt hire toe ghelopen dan/
Eñ alsi siet die maechde an
(Natuurlijc mint hi suverhede)/
So lect hi die suver lede/
Hare borste eñ haer lijf al bloot:
So heeft hire in ghenoechte groot/
Dat hi daer slaept metter daert.
Die ene ioncfrouwe heeft dat swaert/
Eñ wontene int lijf metter spoet;
Die andre ioncfrouwe ontsaet dat bloet:
Eñ dus blivet dat dier doot.
Men daruwet metten bloede root
Purpure/ die coninghe draghen/
Dus hoor ic den boeken ghewaghen.

Vs. 1408. H. Deen draghet. B. dracht en v. in d. vart: swart. D. Deene draghet en v. ande vart. V. Die ene draghet een v. an die v. | 1409. H. Eñ die ander een naect svaert. D. en sc. suard. V. Eñ die ander draecht een zw. | 1410. H. Eñ singh. g. si dan voert. B.D. vort. V. Lude singh. g. si vort. | 1411. H. Eñ als die olif. dit hoert. D. Als die die ol. verhort. V. Als dolif. d. verhort. | 1412. B. Comt hi toe. H. Coemt hire to. D. Comti toe. | 1413. H. de magheden an. D. maghede. V. als hi s. den magheden an. | 1414. H. Natuurlike. B. Naturl. mijnt hi. D. Naturlike minti. V. Natuerlike minnet. | 1415. B. lecht — suverhede. H. lecht. D. lecti die reine l. V. zuvre. | 1416. D. burste end hare lijf bloet. V. abbloot (*sic*). | 1417. H. hier. B. genoecte. D. heeftire in gnoechte groot. V. hevet—ghenouchte. | 1418. H. daer *ontbr.* B.D. vart. V. Dat hi wort slapende m. v. | 1419. H.V. Die ioncfr. heeft tsvaert (hevet zwaert). D. Dene j. neemt d. swart. | 1420. H. Eñ steecten int lijf mitter. | D. wonten dar metter sp. *Ook* B. *laet* int lijf *achter*. V. Si steectene int l. | 1421. H. Entie andre ontf. dbloet. D. Dandre j. ontvaet bloet. V. Ende die ander ontf. | 1422. B. blijft dat edel d. d. H. Eñ *ontbr.* D. dat edel dier. V. Eñ dat dier blivet dus d. | 1423. H. verwet mitten. D. varwet mettien. V. verwet. | 1424. H. Purpre de c. draghen. V. Purpere. | 1425. H. horic den boken. D. horic in den boeke gwaghen. V. Dit horic den boeken ghewaghen.

Digitized by Google

Dit bloet bedict dat ſoete bloet/
Dat ute Jheſus ſiden woet;
Die twee ioncfrouwen bedieden
Twee wette/ twee manieren van lieden/
Dats boude eñ die nieuwe wet/
Daer Joden eñ Kerſtine in ſijn gheſet.
Synagoga/ der Joden ioncfrouwe/
Die boſe was eñ onghetrouwe/
Dat es die Jheſus ſide ondoet;
Ecclesia ontfaet dat bloet
In den kelc opten outare;
Dat ſoete vlies/ dat purper clare
Van Jheſus was ghebarewet daer mede
Met uutnemender ſierhede;
Dies ſinghet die bruut in haren ſanc:
« Mijn lief es wit eñ root ghemanc/
Van duſentech uutvercoren. »
Voort ſeldi die materie horen/
Hoe men temt dat elpenbier;
Dat vindi beſcreven hier
Alſo alſt die gloſe ſeghet/

Vs. 1427. B. woéet. H.D. J. (Jesu) side. | 1428. B.V. ionfr. | 1429. H. eñ .II. manire. | 1430. H. entie niwe. B. neuwe. D. ente niewe. V. douwe entie niewe. | 1431. H. Der J. en Kerstijn sijn gh. D. Dar Jueden end K. sijn gset. V. Karstine. | 1432. H. Sinag. B. dat Jod. D. Jued. V. Synagoghe | 1433. D. onghetroue. | 1434. H. Dats — ondoet. B. Jh. ondoet (side *ontbr.*). D. Jesu side ond. V. datsi die Jh. s. ond. | 1435. V. Eccl. die ontf. | 1436. B. ceelc. H. outaer. D. keelct up den. V. In den kelect up den altaer. | 1437. B. vlesch. H. vel van purper claer. D. vleesch d. purpur. V. soete vel, dat purpere. | 1438. B. Want Jh. D. Want J. waser gverwet m. H. gheverwet. V. ghevarwet. | 1439. B. utnem. H. Mit wtnem. ghirichede. D. ute nemender sierede. V. chierhede. | 1440. H. Des singhet. B. sinct d. brut in hare. D. Dis singt d. brud. | 1441. B. lijf es wijt. D. roet gmanc. V. is. | 1442. H. Van dusent. B. dusentecht ut verc. D. Van ar (? .M.) ute v. V. Van .M. uut v. | 1443. H.V. suldi. | 1444. B. timt. H. temmet dat dier. V. temmet. | 1445. B. vinde wi bescr. | 1446. B. seegt : leegt. V. als die gl.

Digitized by Google

Die op die vraye Bible leghet:
Alſe doliſant es ghevaen
Metten engienen diere toe gheſtaen /
So blouwetten ſeere eñ ſlaet
Die / in wies vedwanghe hi ſtaet.
So comter toe een ander ſaen /
Die dat dier hem wil doen onderdaen /
Eñ verſteerctene van den diere.
Dan es die beeſte ſo goedertiere /
Dat ſoe den ghenen doet ſulke eere /
Dieſe quitet van den ſeere /
Dat ſoe hem blijft onderdaen.
Dit ſoude eic menſche verſtaen /
Eñ Gode danken / diene ontvant
Van den euwelliken viant.
Tuſſchen telpendier enten vrake
So es van nide ene ſake /
Die nemmermeer ſtaet in vreden.
Die vrake es groot eñ ſtarc van leden /
Eñ iaghet die diere / te maren /
Daer ſi te gadre gaen in ſcaren /
Eñ cnoopt hem omme de voete den ſtaert;

Vs. 1447. H. fraye. V. In die vraie. | 1448. H. Als die ol. is. V. Als. | 1449. H. Men en ghene d. t. staen. B. Metten eigenen. V. Met engiene. V. Met engiene d. t. staen. | 1450. B. So blumen even hont eñ sl. (*bedorven uit:* So blu(wt) menne eñ houwt eñ sl.). H. blowetten. V. So bloutene sere ende sl. | 1451. B.H. hi *ontbr.* V. In wies (Die *ontbr.*). | 1452. Comt toe. | 1453. B. Eñ dan wilt dat dier sijn ond. V. Die dier hem wille doen o. | 1454. B. Eñ men verst. H Eñ versteken dan van d. d. V. verscreckene. | 1455. V. So es die b. | 1456. B. den geven d. grote ere. H. Dat si. V. Dat si den gh. | 1457. B. Dise quijt. H. De si quite. V. quite. | 1458. H. Dat si. V. Dat si h. blivet. | 1460. V. Ende. | 1461. H.V. ew. | 1462. H. enten dr. B. eñ drake. V. telpin d. enten dr. | 1463. H. eñ sake (*sic*). V. nijde. | 1464. H. De nemmer st. V. nemmermee ne st. | 1465. B. starc eñ groet. | 1466. H. de dire te samen. V. laghet. | 1467. H.te samen g. mit sc. V. te gader. | 1468. H. coemt h. om den voet d. stert. V. om die v. d. st.

Digitized by Google

Eñ dat ontnoopt metter baert
Met sinen snabele die olisant.
So baert hem die drake thant
In boghen eñ in die nesegate;
Want daer en mach hi gheene bate
Hem selben metten snabele doen:
So sughet ute die dragoen
Van den elpendiere blôet.
Plinius seghet/ alse die was wroet/
Dat die drake es so groot een dier/
Dat bloet van den elpendier
Hem lettel ghenoech es tenen toghe.
Die drake wert des bloets in hoghe/
Eñ wert dronken an dien dranc/
Eñ die olisant wert so cranc/
Dat hi moet vallen doz die noot/
Eñ valt somwile den drake doot.
Nu hoozt met welkerhande sake
Dolisant belaghen den drake:
Si merken nauwe seere die stede
Waer die draken slapen mede/
Eest onder roke oste onder boom;

Vs. 1469. H. Eñ ondoet dat mitter v. V. ondoet dan m. vaert. | 1470. H. Mit s. snavel den ol. | 1471. V. die dr. in hant. | 1472. H. In oghen eñ in nesegaten. V. In oghen ende in nose g. | 1473. H. Want daer bi mach gh. baten. V. Want daer ne mach hi. B. Want en maget. | 1475. H. dracoen. | 1476. H.V. elpendier (elpin diere) dat bl. | 1477. H.V. als die. | 1478. H. Dattie dr. is so groten dier. B. es also g. | 1479. V. Dat al tbloet. | 1480. Lettel gnoch es terretoege. (Hem *ontbr.*). V. luttel ghenouch es tere tueghe. | 1481. H.V. Des (Dies) drancs wort die drake in hoghe (an hueghe). | 1482. H. an den dr. V. Eñ wort dronkich an. | 1483. H.V. Entie (Ende die) ol. w. (wort) cranc (so *ontbr. in beide*). | 1484. Eñ moet v. V. Eñ moet v. d. dien n. | 1485. B. den andren d. V. Eñ vallet. | 1486. H. mit wilkerande saken. V. wilkerande. | 1487. H. Die ol. beiaghet d. draken. V. belaghet. | 1488. H. sere nawe. V. marken s. nauwe. | 1490. B. roeke. H. roche eñ boem. V. Ist o. roetse, ist o. boom.

Digitized by Google

Eñ dan nemen ſi nauwen goom
Dat ſi op hem bellen een laſt.
Deſe ſtrijt eꝫ euwelike baſt :
Daer ſi die ſerpente begaen /
Si bertеerenſe eñ berſlaen.
Ariſtotileꝫ ſcrijft te waren /
Alſe die ſoen ſijn dan tien iaren /
Eñ dan bijf iaren die hien /
Dat ſi dan notenꝫ plien.
Twee iaer noten ſi achter een /
Elcꝫ iaerꝫ in daghen tween /
Eñ oec nemmeer in elc iaer.
Scameneſſe hebben ſi eñ baer /
Eñ noten heimelike / twaren /
Noch keeren niet te haren ſcaren /
Eer ſi ghedweghen na hare maniere
Sijn in lopende riuiere.
Si en ſtriden niet om hare ſoen /
Want ſi gheen ouerſpel en doen.
Menſche nu merke houeſche manieren

Vs. 1491 H. nauwen *ontbr.* V. nauwe. | 1492. H. den last. V. up h. v. die last. | 1493. V. ewelijc. H. is ew. | 1494. de serp. | 1495. H. Si verteren si. V. Si vertaertsi ende v. B. verterense (*liever* verterdense). | 1496. H.V. scrivet. | 1497. B. van haren i. H. Als die sone van .X. i. V. Als die suen sijn. | 1498. H. de hyen. V. Eñ die hyen van vijf jaren (*sic, door den afschrijver bedorven*). | 1499. V. noten pl. | 1500. V. nooten. B. noeten. | 1501. H. Eñ elcs — tveen. V. Eñ elxs iaers. | 1502-1503. H.V.

Eñ in elc iaer niemere (nemmere).
Mensche scaemdi der onnere.

| 1504. H.V. note h. te waren. B. noeten. | 1505. B. kiren. H.V. Noch en kere (ne keeren) niet te (ten) scaren. *Het teeken der* n *van* tē *schijnt in* V. *door later hand bijgedaen.* | 1506. B. manieren. H. Eer ghetoghen na. V. gedoghen na h. manieren. | 1507. V. rivieren. | 1508. H. Sine str. n. o. haer s. V. Sine stride n. om h' soen. | 1509. B. en *ontbr.* V. ne doen. | 1510. H. Mensche merc hoefsche manire. V. marc hovessche maniere. B. maniren, *naer gewoonte.*

Digitized by Google

An deſe ſtomme dulle dieren.
Alſi noten deen ridet danderen/
Eñ die moeder moet wanderen
Twee iare omme met haerre bzacht/
Eer hare daer af wert gheſacht;
Eñ dan gaet ſoe in bzoeken
Hare bzucht te werpene ſoeken;
Want biel ſoe op deerde/ ſonder waen/
Nemmermeer mochtſe op ſtaen;
Eñ ſome doen ſi alte handen
Hare calvere op eilanden:
Eñ dat es̄ om die ſake/
Dat ſi ontſien den bzake;
Eñ emmer alſi calven ſal/
So es̄ die hi bi hare dan al.
Solinus̄/ die meeſter ghewaghet/
Dat dolifant maer eens̄ en bzaghet;
Maer hets̄ onderbonden dat ic ſcribe:
Hi bzaghet bier warf ofte bibe.
Siet hi die muus̄/ hi es̄ berſaghet
Eñ bliet ofte hi ware geiaghet/

Vs. 1511. H. Na d. stumme dulle dire. V. In dese dulle stomme d. | 1512. B. rijddet. H. deen tijt (*sic*) den anderen. V. rijt den andren. | 1513. H. Entie. B. wandren. V. die moeder die moet. | 1514. H. Tve iaer omme mit hare. B. ombe. V. Twee iaer omme mit. | 1515. H. Eer har. V. Eer haer daer of wort. | 1516. H. gaet si in bruken. V. Ende dan so gaet soe. | 1517. H. Haere vr. te warpene suken. | 1518. H. vielt op deerde. V. vellet up die eerde. | 1519. B. Nemb. mochse. H. Numm. mocht op. V. Nemmermee ne mocht op st. | 1520. H. alrehanden. V. alle te h. | 1521. H. in eyl. V. in heylanden. | 1522. H. Dat es al om de saken. V. Eñ dat es alle die sake. | 1523. H.V. Om dat si onts. die draken (den drake). | 1524. B. ember. V. alsoe calven. | 1525. V. die hye. H. de hi bi hare al. | 1526. H. de meester. | 1527. H. Dattie olifant mer. V. w' (= waer) eens ne draghet. | 1528. H. *heeft dit en de drie volgende verzen niet; de gelijkheid der rijmwoorden is alleen daer oorzaek van geweest.* V. hets bevonden. | 1529. B. driewarf ofte wive (*sic*). V. .IIII. waerf ofte v. | 1530. B. mus. V. mues. | 1531. V. Eñ hi vl. of hi w. veriaghet.

Digitized by Google

Eñ dit es̄ te wonderne ſere.
Wonderlike beſtu / God Heere /
In al dinen werken ghemeine /
Weder ſi ſijn groot ofte cleine:
Den olifant ontſiet dat paert /
Eñ hi es̄ van der muus̄ vervaert!
Si leven dr̄ie hondert iaer.
Croude dat es̄ hem te ſwaer.
Cam olifant nighet den conine:
Eñ dits̄ wonderlike dinc.
Alſe telpendier ruſten ſal /
Sittet op ſijn inde al /
Die hoꝛſte boete ſtaende recht /
Eñ an enen boom lenende echt /
Eñ alſi bꝛeect / vallen ſi neder /
Eñ dan eſſer gheen opſtaen weder.
Eñ ſamwile nemens̄ iaghers̄ goom /
Die ontwee ſaghen den boom:
Dan bꝛieſchet ſeere eñ meſbaert;
Dan comen dandꝛe baerwaert /
Eñ meſbaren eñ onthoghen /
Alſi hem niet ghehelpen moghen.

Vs. 1532. H. is — sere : Here. B. sere : Here. | 1533. H. Wonderlic bistu. V. Wonderlijc. | 1534. H. werke ghemene. V. ghewerke ghemeene. | 1535. H. of clene. V. Weder sijn si groot so cleene. | 1536. H. tpaert. V. Die olifant. | 1537. B. mus vervart. H. hi is vander mws vervart. V. Ende hi es v. d. mus. | 1539. H. dats hem te suaer. V. Ende dat es hem. B. hen. | 1540. V. conijnc. | 1541. V. Ende dit es. | 1542. H. Als die olifant r. s. V. Als telpin dier. B. telpen dier. | 1543. H. Sit hi op s. ende. B. Settet. V. up sinen ende. | 1544. H. vorste v. been st. r. | 1545. V. Ende. | 1546. B. brecht. H. si vallen n. V. Ende als si breken si vallen n. | 1547. B. gheen *ontbr.* H. Dan es gh. (Eñ *ontbr.*). V. Eñ *ontbr.*; *voorts* upst. | 1548. B. nemen iag. goem. H. iagher goom. | 1549. H. ontvie. V. Die oec ontwee. | 1550. H. breyscht. V. Danne briescht hi sere. | 1551. V. Danne c. d. dare w. H. darwart. B. darwart. | 1552. B. meshoghen. V. onthueghen. | 1553. H. Eñ alsi h. n. helpen en m. V. hem helpen niene m.

Digitized by Google

Somwile helpen hem die cleene
Met snavele eñ met live ghemeene/
So dat opcomt eñ vliet;
Eñ alse hem dat niet ghesciet/
So blijft hi van den man ghevaen.
Alle vier sine voete staen
Alse poste/ sonder knien:
Vedi en mach hem niet ghescien/
Valt hi/ dat hi iet opcomen mach.
Die wint es hem een swaer slach;
Eñ alle elpenviere die sijn/
Drinken alle gheerne wijn.
Si wassen tote .XX. iaren.
Riviere minnen si te waren.

Equus es in latijn dat paert/
Eñ es ene veeste waert/
Die men in menech lantstap vint;
Maer die veste die men kint/
Die sijn in Cappadocia/
Eñ int lant van Scycia.
Die thoost diepst int water steken

Vs. 1554. V. cleine : ghemeine. B.H. clene : gemene. | 1555. H.V. snavelen. | 1556. H. V. dat hi op coemt (up comt). | 1557. H. Eñ als hem niet en sciet. V. Ende als hem dat niene gh. | 1558. H. So moethi bliven ghev. V. So blivet hi. | 1559. B. sine viere voete. | 1560. V. Als | 1561. H. Want en mach. V. Bedi ne mach. B. Bedie mach. | 1562. H. iet *ontbr.* V. Vallet hi dat hi up c. m. | 1563. B. swar. | 1564. H. alle olifante de sijn. V. elpin diere. B. elpen d. | 1565. H. De drinken gaerne w. V. Drinken dor ghaerne (*sic*) w. | 1566. H.V. tot. | 1567. H. Riviren — twaren. V. Rivieren. | 1568. B. Equs. H. heet in latine een peert: weert. V. heet in latijn. | 1570. B. lant vint. V. Datmen in menich lantsc. vint. | 1571. V. beeste (*de tweede* e *is onderstipt*) diemen vint (*sic*). | 1572. H.V. Capadocia. B. Capidocia. | 1573. B. Sycia. H. Sicia. V.Ende —Scicilia (*sic, maer de eerste pennetrek was* Scicia *geweest; de zelfde hand veranderde het met bleekeren inkt.*) | 1574. B. thoeft dipe. V. thovet.

Digitized by Google

Eñ dit es̄ te wonderne ſeere.
Wonderlike beſtu / God Heere /
In al dinen werken ghemeine /
Weder ſi ſijn groot ofte cleine:
Den oliſant ontſiet dat paert /
Eñ hi es̄ van der muus̄ verbaert!
Si leven dzie hondert iaer.
Croude dat es̄ hem te ſwaer.
Cam oliſant nighet den conine:
Eñ dits̄ wonderlike dinc.
Alſe telpendier ruſten ſal /
Sittet op ſijn inde al /
Die dozſte boete ſtaende recht /
Eñ an enen boom lenende recht /
Eñ alſi bzeert / vallen ſi neder /
Eñ dan eſſer gheen opſtaen weder.
Eñ ſomwile nemens̄ iaghers̄ goom /
Die ontwee ſaghen den boom:
Dan bzieſchet ſeere eñ meſbaert;
Dan comen dandze baerwaert /
Eñ meſbaren eñ onthoghen /
Alſi hem niet ghehelpen moghen.

Vs. 1532. H. is — sere : Here. B. sere : Here. | 1533. H. Wonderlic bistu. V. Wonderlijc. | 1534. H. werke ghemene. V. ghewerke ghemeene. | 1535. H. of clene. V. Weder sijn si groot so cleene. | 1536. H. tpaert. V. Die olifant. | 1537. B. mus vervart. H. hi is vander mws vervart. V. Ende hi es v. d. mus. | 1539. H. dats hem te suaer. V. Ende dat es hem. B. hen. | 1540. V. conijnc. | 1541. V. Ende dit es. | 1542. H. Als die olifant r. s. V. Als telpin dier. B. telpen dier. | 1543. H. Sit hi op s. ende. B. Settet. V. up sinen ende. | 1544. H. vorste v. been st. r. | 1545. V. Ende. | 1546. B. brecht. H. si vallen n. V. Ende als si breken si vallen n. | 1547. B. gheen *ontbr.* H. Dan es gh. (Eñ *ontbr.*). V. Eñ *ontbr.*; *voorts* upst. | 1548. B. nemen iag. goem. H. iagher goom. | 1549. H. ontvie. V. Die oec ontwee. | 1550. H. breyscht. V. Danne briescht hi sere. | 1551. V. Danne c. d. dare w. H. darwart. B. darwart. | 1552. B. meshoghen. V. onthueghen. | 1553. H. Eñ alsi h. n. helpen en m. V. hem helpen niene m.

Digitized by Google

Somwile helpen hem die cleene
Met snavele eñ met live ghemeene/
So dat opcomt eñ vliet;
Eñ alse hem dat niet ghesciet/
So vlijst hi van den man ghevaen.
Alle vier sine voete staen
Alse poste/ sonder knien:
Bedi en mach hem niet ghescien/
Valt hi/ dat hi iet opcomen mach.
Die wint es hem een swaer slach;
Eñ alle elpendiere die sijn/
Dzinken alle gheerne wijn.
Si wassen tote .xx. iaren.
Riviere minnen si te waren.

Equus es in latijn dat paert/
Eñ es ene beeste waert/
Die men in menech lantscap vint;
Maer die beste die men vint/
Die sijn in Cappadocia/
Eñ int lant van Scycia.
Die thooft diepst int water steken

Vs. 1554. V. cleine : ghemeine. B.H. clene : gemene. | 1555. H.V. snavelen. | 1556. H. V. dat hi op coemt (up comt). | 1557. H. Eñ als hem niet en sciet. V. Ende als hem dat niene gh. | 1558. H. So moethi bliven ghev. V. So blivet hi. | 1559. B. sine viere voete. | 1560. V. Als. | 1561. H. Want en mach. V. Bedi ne mach. B. Bedie mach. | 1562. H. iet *ontbr.* V. Vallet hi dat hi up c. m. | 1563. B. swar. | 1564. H. alle olifante de sijn. V. elpin diere. B. elpen d. | 1565. H. De drinken gaerne w. V. Drinken dor ghaerne (*sic*) w. | 1566. H.V. tot. | 1567. H. Riviren — twaren. V. Rivieren. | 1568. B. Equs. H. heet in latine een peert: weert. V. heet in latijn. | 1570. B. lant vint. V. Datmen in menich lantsc. vint. | 1571. V. beeste (*de tweede* e *is onderstipt*) diemen vint (*sic*). | 1572. H.V. Capadocia. B. Capidocia. | 1573. B. Sycia. H. Sicia. V.Ende —Scicilia (*sic, maer de eerste pennetrek was* Scicia *geweest; de zelfde hand veranderde het met bleekeren inkt.*) | 1574. B. thoeft dipe. V. thovet.

Digitized by Google

Hout men oder beſt / hoꝛic ſpꝛeken.
Den wilden paerden / wil men manen /
Snide men hem af die manen /
Dat hem die luxurie ontfaert /
Om datſe dat haer verhoudaert.
Dit ſelue bint men an die wijf /
Die hen verheffen in haer lijf
Om haer haer ſcone eñ lanc.
Ant lant dan Scycien eñ oec ghemanc
In Cappadocia / ſonder waen /
Spꝛeect men dat die merien ontfaen
Van den winde; maer / oder waer /
So en leben ſi maer dꝛie iaer.
Alſe tpaert eꝫ out dꝛie iaer of twee /
So notet; maer nemmermee
Ne diet dat ſi tilike winnen.
Tote .ɆɆ. iaren / wil men kinnen /
Eꝫ haer noten wel in den tijt.
Dat paert notet eñ rijt
Al tote ſinen .ɆɆɆ. iaren /
Eñ die merie tote .ɆɆ. twaren.
.ɆɆɆV. iaer eꝫ deꝫ paertꝫ lijf /

Vs. 1575. H. Houtm. vor b., hor wi B. Houdm. V. Houtmen over b., dat horic sp. | 1576. B. Die welde parde woude tammen. H. peerde., V. Den wilen, *met nog eene* e *later voor de* l *bijgevoegd*: wielen (*sic!*). | 1577. B. Men snide h. V. Ist datmen of snijt die m. *Op den kant staet nog van later hand* hem *als tusschen* datmen *en* of *te plaetsen.* | 1578. B. Om dat h. d. l. ontfart. | 1579. B. Eñ dasse. H. Om datsi thaer. | 1580. B. selve *ontbr.* | 1581. H. Die hem v. in dat lijf. V. Die hem. B. hen, *wat ik hier behield.* | 1582. B.H. har haer. V. scoen. | 1583. B. Siteen. H. Sycen oec gh. V. Siten. | 1584. V. Int Capadoc. | 1585. B. marien. H. Seytmen. | 1586. B. maer *ontbr.* H. meer, *met de eerste* e *onderstipt.* | 1587. V. Sone leven. | 1588. B. drie iar ofte. V. Alst tpaert es hout. | 1589. H. So noetmer nimmermee. | 1590. H. Dyet dat si tijtlike w. B. si *ontbr.* V. Ne dyet | 1591. H. Tote .XXX. | 1592. H. wel in tijt. V. in die tijt. | 1593. B. paerd noetet. H. Tpaert. V. noot ende. | 1594. Al *ontbr.* | 1595. B. tote .XL. H. tot .XL. V. tot .XL. te w. | 1596. H. es speerts l. B. pardes lijf. V. dats paerts.

Digitized by Google

Eñ .ℭℒ. ſo leeſt ſijn wijf.
Maer men ſeght dat in Sicilen
Een paert leeſt .ℭℒℒ. iaer bi wilen.
Mach ſeit men/ dat die paerde daer
Teven alſo menech iaer/
Op dat paert van danen ſi.
Cſelve ſeit men van Perſi.
Die ſpaenſche paerde entie van Gallen
Teven onlanghe/ hoozwi callen.
In paerden meeſt/ boven allen dieren/
Mach men merken hare manieren/
Hoedane wijs ſi ſijn gheſinnet;
Eñ dats an bozen dat men kinnet
Hoet hem van moede mach ſtaen:
Sijn ſi vermoent/ ſi latenſe gaen;
Sijn ſi gram/ ſi legghenſe an thooft;
Sijn ſi verbaert/ dies ghelooft/
Si rechtenſe bozweert weder;
Eñ ſijn ſi ſier/ ſi legghenſe neder.
Iſidozus ſeght dat dat paert
Vier poente moet hebben/ ſalt ſijn waert:

Vs. 1597. H. Eñ .XL. iaer leeſt har wijf. *Ook in* B. har. *Ik schreef* sijn. V. Eñ .XL. iaer so levet haer wijf. | 1598. H. Mer m. seghet — Cicilien. B. Cesilen. V. seicht d. in Cysilen. | 1599. H. peert leeft. .XL. B. part levede .LXX. iar bi wilen. V. levede .LXX. iaer wilen (bi *ontbr.*). | 1600. B. seidemen. H. seghemen dattie peerde. V. Seghet men. | 1601. H. mēnich. V. menich. | 1602. B. part v. danen sijn. V. Updat dat p. van dane si. | 1603. B. seidemen van Persijn. H. seghemen. V. Dat selve seghet men. | 1604. B. entie *ontbreekt*. H. peerde. | 1605. B.V. onlange met allen. | 1607. H. har maniren. V. marken | 1609. B. dat mense k. V. datment k. | 1610. V. Hoe hem. | 1611. B. vermoeit. H. vermoyt si lat. g. V. vermoeit si laetse g. | 1612. H. legghens ant hoeft. V. leggense an thovet. B. ant hoeft. | 1613. B. vervart. H.V. Eñ hebben si vaer, des (dies) gheloeft (ghelovet). | 1614. H.V. So recht sise vorwart (vorwaert) w. | 1615. V. Ende sijn si seer si legse neder. | 1616. H. Ysidorus seyt dat tpaert. V. Ysidorius seit. | 1617. H.V. pointe.

Digitized by Google

Scepeneſſe / doghet eñ ſcoenheve /
Die varuwe van den hare nieve.
Vits die ſcepeneſſe / nu merc:
Dat ſijn lijf ſi hert eñ ſterc /
Wel ghesonken langhe siden /
Hoghe gherugghet / recht int riden /
Kont / ghecloven over den stiet /
Chel het an die voete niet /
Hol eñ hast eñ dzoghe die hoeven;
Over al sijn lijf sal hem behoeven
Dat cont sal scinen sijn vel.
Sine doghet hoozt alsa wel:
Dat si stout eñ niet en sneve /
Eñ het metten leven leve:
Dit es een teken van crachte;
Eñ alst staet stille eñ sachte /
Dattet si te pozne goet;
Eñ alse hem iet verhet die moet /
Dattet goet te houdene si /
Eñ saen ghesit sijn moet daer bi.
Die scoenheit pzijst men int ghemeine /
Dat hem si dat hooft cleine /

Vs. 1618. H. Sceppenisse. V. Sceppenesse, dueghet eñ sconede. | 1619. H. varwe. B. den *ontbr.* V. Die vaerde. | 1620. H. Dit is de sceppenisse nu marc. V. maerc. | 1621. H. hart eñ starc. V. hart eñ staerc. | 1622. H. Wel ghesonken mit lanken s. | 1623. B. gerugt. V. Hoech gherigghet. H. goet in sijn riden. | 1624. B. Ront geclogen. H. Ront eñ clivende onder stiet. V. eñ clovende. | 1625. H. Eñ vet an die vote n. V. Te vet. | 1626. H. hoven. V. Hol ende v. | 1627. H. sal men b. | 1628. H. ront scine in s. v. V. ront scinende si sijn v. | 1629. H. hort alse. B.V. hort. | 1630. V. Dat snel eñ stout si en niene sn. | 1631. H. Eñ dat metten. V. Ende metten leden leve. | 1632. H. Dats een teyken mit crachte. V. Dat es. | 1634. B. te pointe. V. Dat het si. | 1635. H. Eñ als h. yet verblijt. V. als h. i. verhit. | 1636. H. Dat goet. V. Dat het goet. | 1637. H.V. saen sijn moet ghesacht (ghesocht). | 1638. H. scoeneyt te prisene int ghemene. V. sconeit — ghemeene. | 1639. H. thoeft clene. V. dat hovet clene.

Digitized by Google

Dzoghe dat bel an die been/
Dozen cozt/ ſcarp eñ cleen/
Gzoot doghen/ die noſegate wijt/
De(n) halſ opwaert talre tijt/
Dicke manen ende ſteert/
Die boete ter rontheden weert;
Sine baruwe dan den hare
Swart/ ſeghet men dat beſt ware/
Root/ ofte appelgraeu/ ofte wit;
Andze baruwe danne dit/
Eſ niet dan der beſter weerde.
Men dint dzierhande peerde:
Deen dat eſ tozloghen goet;
Een ander dat men riden moet
Elcſ daghes na ghebaerch;
Ent derde dat eſ goet ter ploerch.
Men dant peerde in ouden tiden
Die hem niet en liten riden/
Dan hem die teerſt haer heere waert.
Alſo dede Julius Ceſars paert/
Eñ deſ coninc̃ paert dan Scyten;

Vs. 1640. H. tſel an d. bene. V. Droghe eñ tvel an d. beene. | 1641. H. Die oren cort, scone eñ clene. V. Dhoren c. sc. ende clene. | 1642. B. Groet ogen, nesegaten w. H. Grote oghen. V. Grote oghen nose g. | 1644. B. eñ den st. H. eñ stert : wert. V. eñ start. | 1645. H. vote. B. ten ronsten. V. tot ronsten waert. | 1646. H.V. varwe. | 1647. B. Swaert. H. Svart. V. Swart dat seitmen dat. B. segemen. | 1648. H. Roet, appelgraeu of wit. B. appelvaer. V. Root of app. of w. | 1649. H. varwe dant dit; *met eene stip onder de eerste* t. V. Anders varwe dan d. | 1650. B. werde : perde. H. waerde : paerde. V. Nes niet. | 1651. B. driehande. V. .III. rande. | 1652. H. Een is torl. V. Een dat es. | 1654. V. Elxs d. n. ghevouch. B. Elchs dages. | 1655. B. Eñ terde. H. dats nutte t. pl. V. Een ander dat nutte es ter plouch. | 1656. V. tijden. | 1657. B. rieden. H. hem niemen heten. V. hem niemene en l. r. | 1658. H.V. Dan die eerst. B. tierst — wart : part. | 1659. H. Alsulc was J. C. paert. V. Aldus was. | 1660. B. part van Citen. H. peert v. Siten. V. Citen.

Digitized by Google

Eñ in Alexanders biten
Was selc Bucifal sijn paert;
Doet starf/ had hijt also waert/
Dat hijt eerlijc graben bede/
Eñ maecte in sine ere ene stede.
Oec waren selke paerde hier te vozen/
Alsi haren heere verlozen/
Dat si nemmermeer en aten;
Eñ oec weenende utermaten/
Heest men ghewveten dat paert/
Daer sijn heere verslaghen waert.
Isidozus spzeect eñ meent/
Dat sonder die menschе el niet weent.
Oec sijn peerde daer liede an sien
Wat hem in wighe sal gescien:
Sijn si bzoede ofte bzo/
Dat daer na die dinc comt so;
Dit vint men an sonderlinghe peerde.
Merien hebben selke weerde
Deen op dander/ sterfter eene
In haer scare al ghemeene/
Dat dander ophouden hare bole:

Vs. 1661. H. in *ontbr.* | 1662. H. sulc—peert. B. part. V. sulc Busisal. | 1663. H. hijt so weert. B. wart. V. Doet starf doe haddijt so w. | 1664. H. eerlike. V. eerliken. | 1665. V. sijn ere. | 1666. H. sulke peerde hijr voren. B. parde hir te v. V. sulke p. hir voren. | 1668. B. nemberm. V. nemmerme ne haten. | 1669. B. weueden (*sic*). H. weenden. V. wenende. | 1670. H. tpaert. V. Hevet men. | 1671. H. Daer die h. B. wart. V. die here verslegen. | 1672. V. Ysidorius. | 1673. H. Dat niemen s. die mensche w. B. den mensche. V. el niet ne w. | 1674. B. parde— an sijn. H. lude. | 1675. B.V. Want (Wat) in w. (hem *ontbr.*). | 1676. H. drove of sijn si vro. B. drove— vroe. V. of te. | 1677. H. comt die dinc also. V. comt also. | 1678. H.V. an sonderlinghen (— langen) peerde. B. vindmen in somege perde. | 1679. B. Menen (*sic*) hebben. H.V. sulke w. (waerde.) | 1680. H. Dene dandre. V. Deene ter andere sterveter eene. | 1681. V.H. In al hare sc. gh. (ghemene). | 1682. H. dandre op h. V. dandere up hare.

Digitized by Google

So ghelieve es haer scole.

Equitervus es een dier
Van Orienten / spreert Solinus hier /
Dat ghemaent es alse dat paert.
Onder den kin hevet enen baert.
Die hi heeft horne / die soe enghene;
Spleetvoete sijn si ghemeene /
Eñ sijn na den hert ghemaert /
Eñ hebben vleesch dat seere wel smaert.

Alle dats ene beeste
Ghelijc den peerde / spreert die teeste /
Alse dolisant eest ghestaert /
Eñ es perswart ghehaert /
Eñ ghekinbact na dat everswijn /
Eñ heeft horne die lanc sijn
Twee voete / daert mede doet
Menech vreesselijc ghemoet:
Dit spreert Solinus; eñ Jacob seghet /
Alst wille / dattet achter leghet
Den enen horen / eñ orbaert

Vs. 1683. H. So goelic is. V. hare. | 1684. H. dats een. V. Equitervus dats. | 1685. B. sprect S. hir. V. spreict. | 1686. B. genamt. H. ghemaenc is als een pert. V. als een p. | 1687. H. Ondertiden heeft enen stert! | 1688. H. De hy heeft hoerne, de sy enghene. V. Die hye hevet h. eñ die soee (*sic*) ne gh. | 1689. H. Spletvoet sijn si al gh. V. alle ghemeene. | 1690. V. Ende sijn na dien h. | 1691. H. vleys dat wel sm. | 1693. H. Den peerde ghelijc. V. Den paerde ghelijc spreict de geste. | 1694. H. Als die olifant. B. gesteert : geheert. V. Als telpen dier es het gh. | 1695. H. es *ontbr.* V. Eñ het es pec sw. | 1696. B. geknibacht naden. H. Ghekniebaet als dat. V. Ghekinnebact na dat. | 1697. H. hoerne de langher sijn. V. hevet h. die langher zijn. | 1698. H. Dan .II. voete. V. Dan twee v. B. dart mede. | 1699. H. Mennich vreeslic gh. V. Menich vreselic. | 1700. V. spreict. | 1701. H. dat achter. V. dathet a. l. | 1702. H. horn nderwart (*sic*). B. orbart : wart. V. Den enen oren eñ orebaert.

Digitized by Google

Den anderen te ſtride waert;
Eñ alſe die plomp eȝ ofte moede/
Rechtet den andȝen op met ſpoede/
Eñ laet dien ligghen na ſiere manieren.
Dit dier eȝ gheerne bi riviеren.

Enturreȝ eȝ een dier bekent
In dat lant van Oȝient/
Dat den ſtier gheliȝc eȝ/
Alȝ onȝ ſchȝft Ariſtotileȝ;
Maer die manen alȝ dat paert/
Coȝter eñ ſachter/ nederwaert
Hangende bi den ſcoudȝen daer.
Bȝuun root hevet dat haer;
Sȝn ander haer na wullen manieren/
Eñ ſȝn luut eȝ gheliȝc den ſtieren.
Sine hoȝne crom/ al ommegaende/
Eñ mede te ſtridene wel ſtaende.
Sȝn hoȝhooft ru/ eñ thaer gheſcreeben
Boven ſinen oghen beeden.
Recht ghetant alſe die coe/

Vs. 1703. H. andren ten stride wart. B. andren-wart. | 1704. H. Eñ als die blout is eñ m. V. Ende als die blonc es ofte m. | 1705. H. Rechtet op den and' m. sp. V. Recht het up d. andren. | 1706. H. sine manire. V.B. sire. *Na dezen regel volgt in* B: Eñ sijn lut es gelijc den stiren (*zie hier onder vs.* 1717); *doch ieder woord er van is met een nauwelijks zigtbaer schrapje doorgehaeld, en wel door dezelfde hand. Dan volgt de echte versregel:* Dit dier, enz. | 1707. H. is gh. bi riviren. V. gherne. B. gerne. | 1708. H. Euchures. V. Enthroes. | 1709. H. Int lant. | 1710. H.V. ghelijc oec es. | 1712. H. Mer manen heeft als een peert V. Maer dat manen hevet als een. | 1713. H. safter nederwaert (*sic*). | 1714. H. scouderen. V. bi sinen scouderen. | 1715. H. Bruunroet es sijn haer. B. Brun rout. V. Br. root so hes et (*sic*) ghehaer. | 1716. B. wulve. H. Eñ sine huut na wlve manire. V. na wllen m. | 1717. H. Eñ s. l. eñ (*sic*) gh. d. stiere. B. lut. V. luud. | 1718. V. Sijn. H. hoerne cr. al om g. B. al ombe gange. | 1719. H. Eñ beyde te stride wael st. V. te stride. B. wel gehange (mede *ontbr.*). | 1720. H. eñ *ontbr.* B.V. g(h)esceden : beden. | 1722. H.V. als.

Digitized by Google

Ghevoet eñ ghesteert daer toe;
Maer corter es hi/ eñ sijn bel
Mach vele slaghe ghedoghen wel.
So dorese dleesch het dragghet/
Datment daer omme slaet eñ iaghet;
Eñ alsment iaghet over sinen wille/
Blibet somwile staende al stille/
Eñ rust hem ende vecht/
Eñ werpt sinen dzer uut recht
Ene roede verre ofte mee.
Alse hem wert van calve wee/
So comen die diere elkerlijc
Eñ maken van dzecke enen dijc
Omtrent dat dier/ om die saken
Dat men hem niet mach ghenaken.

Entira es een dierekijn
Dier vele in Almanien sijn.
Hi eñ sae doen alse die wise/
Eñ versamen hare spise
Onder daerde in somertijt/

Vs. 1723. H. ghestert. V. eñ starc. | 1725. H. doghen. V. slaghe vele. | 1726. H. Zo dor s. vleys et dr. V. So dure. B. vlesch. | 1727. B. daer ombe slaet. | 1728. H. boven. B. sine wille (iaghet *ontbr.*). | 1729. H. staen. | 1730. H. eñ vecht. V. Ende rust hem eñ v. | 1731. B. ut echt. V. ute echt. | 1732. B. rode. H. rode verre of m. V. Eere roeden v. of te m. | 1733. B. Eñ alse. H. Als hem v. calve wert w. V. Als h. wort. | 1737. H.V. niet sal. | 1738. H. Eutiera e. e. dierkijn. D. Entura es en dierkin. V. Entira. | 1739. H.V. Der — Almanyen (Almaengen). D. Diere v. in Almaingen. | 1740. H. Hi eñ si d. als. D. als. V. Hye eñ soee (*sic*) doen als. | 1741. H. Eñ samen. D. End vergadren. V. Ende versamen. *Na dezen regel heeft de afschrijver van* H. *elf verzen overgeslagen* (vs. 1742-1753), *en een ander verplaetst. Ook in* B. *zijn een paer regels uitgevallen* (*na* 1744). *Ik volg den tekst van* V. *behalve dat ik vs.* 1743, somer *voor* winter *schrijf, en* tetene alse, *in plaets van* te etene als; *voorts de eerste vokael van* markende *in* e *verander,* soee *en* hye *tot* soe *en*

Digitized by Google

Om tetene alſe die ſomer lijt;
Die ſoe es ghierich ter ſpiſe;
Maer die hi es van vrecker wiſe /
So dat hi cume hem ſelven ghevet /
Daer hi nauwelike bi levet.
Als hi verneemt dat ſine ſoe
Gulſelike der ſpiſen gaet toe /
So verſtopt hi hare dat gat;
Eñ alſe die ſoe wert merkende dat /
Dat beſloten es die ſpiſe /
So doet ſi na des ſcalcs wiſe /
Eñ maect een ander heimelijc gat

hi *verscherp. Ziet hier den tekst der drie andere handschriften :*

B. Onder aerde in somer tijt
Om tetene alse die somer lijt;
Soe dat hi cume hem selven gevet,
Daer hi nauwelike bi levet.
Als hi verneemt dat sine soe, enz.

H. Eñ samen hare spise
Mer de hi sijn van vrecker wise.
De si doet na scalcs wise,
Eñ maect een ander heimelic gat,
Eñ als de si wert merkende dat
Eñ steelt der spise har ghevoech, enz.

D., *ofschoon volledíger, is niet minder bedorven; men leest daer :*

Mar die hie es van vrecker wise,
End die soe ghierech om hare spise,
Onder derde om die somer tijt,
Om tetene als die somer lijd,
So dat hi cume hem selven ghevet,
Dar hi nouwelike bi levet, enz.

Vs. 1748. D. Alsi vernempt. | 1749. D.V. Guls. gaet der sp. toe. B. gaet *ontbr.* | 1750. D. verstopti are d. g. B. verstoept. | 1751. H. *stelt dit vs. :* Eñ als de si (*sic*), enz. *na vs.* 1754 : Eñ maect, enz., *zoo dat de verwisseling der rijmwoorden daer alles heeft doen verwarren.* D. merket dat. V. Eñ als d. s. wort markende dat. | 1752. D. spiese. V. versloten. | 1753. D.V. So doet soe na des scalkes (scalcs). | 1754. B. een *ontbr.* D. So maecse en ander eimelic. g. V. Ende m. een a. hemelic.

Digitized by Google

Ter ſpiſen waert / eñ gaet in dat /
Eñ eet der ſpiſen al haer ghevoech /
Eñ laet den wzecken wachten gnoech.
Alſe comt die ſomer ghevallet wel /
Dat die ſoe heeft een ſcone vel /
Eñ ſi cont es ende bet;
Die hi / die hem ter wzerheit ſet /
Heeft een verhongert lijf.
Elc man die wille wachten ſijn wijf!

Ermacius es een dier /
Eñ men waent die waerheit hier /
Dat Cyrogrillus mede heet /
Dat ghenaemt hier wozen ſteet.
Een eghel heetet in dietſche tale /
In Vlaendzen een herts / dat wetic wale.
Na een ſwijnkijn eeſt ghedaen /
Eñ es met wozmen al bedaen /
Sonder an den buuc alleene;
Beſeffet sozghe groot oſte cleene /

Vs. 1756. B. Eñ et die sp. H. Eñ steelt die spise har gh. D. End hetet d. spise al hare gh. | 1757. H. laet den snoedel wel ghenoech. V. snodel wel ghevoech (*sic*). | 1758. H. Als die somer comt, ghevalt w. B. die somer comt. D. Alse somer comt g. V. Als somer c. | 1759. H. Dattie si heeft. D. die soe evet en sc. V. hevet. | 1760. H. Si is dan ront eñ vet. B. Eñ so ront es eñ so vet. D. End so ront end so vet. V. En soe ront es ende vet. | 1761. H. De hi. D.V. Die hie die hem ter vreckeit (wretheit). | 1762. D. Hevet en verongh. V. Hevet. | 1763. H. wacht. V. wachte. D. De m. die w. wachte.. | 1764. E. dats .I. dier. B. Errinatius. H. Ermacius dats. V. Er. dats. | 1765. E. waerheit. B. warheit. H. die wareyt. | 1766. H. heit : steit. | 1767. E. genoemt. H. Die ghenoemt. V. ghenoemt. | 1768. H. heet in dutscher. V. duutscher. | 1769. E. In Vl. .I. herts wetic wale. B. In Vlandren. H.V. In vlaemschen (vlaemsch een) herts, (V. dat) wetic w. (dat *ontbr.* in H.). | 1770. B. Nae .I. swinkijn. H ist. V. swijnkijn est gh. | 1771. H. is. mit doernen. V. Ende es m. dornen. D. es al van d. b. B. met dorise. | 1772. B.H. allene : clene. V. allene cleene. | 1773. H. En (*sic*) hevet vrese groet noch clene. B. Beseſſeſſet (*sic*). V. Beseft het vreese gr. of cl.

Digitized by Google

So windet hem te gadre als een bal/
Eñ bert hem in sine wapine al.
Hets te siene eñ te tastene quaet;
Dorh boemer toe besen raet:
Alsment in warm water boet/
Eest te siene eñ tastene goet.
Ambrosius ons te verstane doet/
Dat es bi naturen broet:
Het maect te sinen hole twee uutganghe/
Eñ versiet te bozen langhe
Welrs sins dat die wint sal gaen;
Sal hi Nozt/ het stoppet saen
Dat gat dat int Nozden steet;
Eñ welctijt dattie wint Zuut gheet/
So stoppet t Suden eñ ontboet Nozden:
Dit sijn Sinte Ambrosis wozden.
Sijn vleesch droghet/ eñ ontbint lijf/
Dat es ter maghen confortatijf.
Het doet wel ozine maken.
Nuttelijc eest te haren saken/
Die gheset sijn lasers te sine

Vs. 1774. H. Et wint hem te gader. '*T woordje* hem *is van later hand.* V. Twint hem te g. | 1775. H. wapene. | 1776. H. Ets te s. of tastene. V. Of te. | 1777. H. domer toe sulken r. | 1778. H. int water (warm *ontbr.*). V. warmen w. | 1779. H.V. So ist (est) te siene eñ te tasten (tastene) g. | 1780. V. Ambrosis. | 1781. H. Dat is v. n. V. dat het es. | 1782. H. Et maect. B. utgange. | 1783. H. vorsiet. V. Ende vorsiet. | 1784. B. Wechs sins die w. H. Welcsins dattie w. V. Welc sijns. | 1785. H. Sal si Noert so st. B. stoept. V. Sal hi Noort so bestopt het saen. | 1786. H. Tgat dat int Noerden staet. V. staet. | 1787. B. Eñ wetijt dat wijnt Zuet geet. H. gaet. V. Eñ sulc tijt dat die wint Snut gaet. | 1788. H. So stoppet (stopt het) Suden eñ ondoet Noerden (Norden). | 1789. H. Ambrosius woerden. | 1790. E.B. Sijn vlesch droge eñ binnen dlijf. H. Sijn vleys dr. eñ ontwint lijf. V. onbint lijf. | 1791. E. der mage. H. Eñ is der maghet. V. Eñ es der maghe gheen c. | 1792. H. Et doet wel urine. | 1793. E. eist tharen. H. Nuttelic est tharen. V. es het. | 1794. E. lazers. H. De gh. s. lazarus te s.

Digitized by Google

In den poent dat heet elefantine.
Dat gans es / dat moet het sijn.
Ghebleghen eest ghemaect als een swijn.
Dit dier / eñ anders nemmee /
Heeft beneden gaten twee.
Daer der vogle eier ligghen / dats waer /
Sine hoden ligghen rechte aldaer.
Isidorus schrijft / dat clemt ter baert
In den herfst in den wijngaert /
Eñ bellet die druve neder /
Eñ lesetse dan op weder /
Eñ wintelt daer op / eñ draghes so
Sinen tonghen / des sijn si bro.
Herts vleesch te pulvere verbrant /
Eñ met pecke ghemingt thant /
Doet in licsemen wassen haer :
Dit spreert Plinius voz waer.
Aristotiles seit al bloot /
Alse deen teghen dander noot /
Dat si staende hem ghevoeghen.

Vs. 1795. E. poent; *voorts met* B. dat mense heet. V. Int point datmen h. H. Int point. | 1796. E.B. Dat gans es eñ m. H. Dat moet gans eñ vers sijn. V. Dat gans es dat moet. | 1797. E. Gevilt eist. H. alse swijn. V. ist gh. als sw. | 1798. H. nieme. | 1800. B. der vogle eter dats w. H. Daer de voghenes leghet, dats w., Eñ sine h. l. daer. V. Daer die voghele liggen dats w. | 1801. B. hoeden. V. Ende sine hoeden liegen daer. | 1802. H. scrijft si sijn onvervaert. V. Ysidorius scrivet dat het vaert. | 1803. B. erst — wing. H. In herfste op den wing. V. In heers tijt up d. wijnghaert. | 1804. H. vellen si de wijndruven. V. die wijndruven. V. vellen. | 1805. H. Eñ leghen si te samen w. V. Dan lesetse te samen w. B. lesense. | 1806. H. wentelter op eñ draghetse so. V. Ende wentelter up eñ draechse also. B. soe : vroe. | 1807. H. dies sijn vro. V. Sine i. die des s. vr. | 1808. E.B. vlesch. H. Den herts te p. verbrant. V. Dat herts te p. | 1809. E. te hant. H. Eñ mit pelre gh. te hant. V. peke ghemenghet te hant. | 1810. E. Dat doet in lixemen. H. lijcsemen. V. luxemen. | 1811. H. Dat spr. Pl. over waer. V. spreict Pl. over waer. | 1812. H. seghet. B. seid. V. Aelbrecht seghet. | 1813. H. Als. V. Als teen teghen tander (*sic*).

Digitized by Google

Nature mach elken ghenoeghen /
Die elker creaturen ghevet
Daert bi sine ghenoechte hevet.

Ermenius es een hermelijn /
Een utescone dierekijn /
Eñ es van wesels gheslachte.
Oec seggen meer dan si achte /
Dat al eens es dat eñ dit.
In wintertiden eest sneewit /
Sonder an den steert / an dende.
Als hem somers hitte es ghehende /
So eest op den rugghe bzuun eñ root.
Muse bitet gheerne boot /
Want het bi haren vleesche leest.
Als men sijn bel sneewit heest /
So eest weert eñ diere;
Anders ne doghet in gheerre maniere.
Van der .E. hebdi ghehoozt /
Nu verstaet van der .F. boozt.

Falena es een dier /
Vzeesselijr eñ onghier /

Vs. 1816. H. gheeft. V. creature. | 1817. H. bi gh. heeft (sine *ontbr.*). V. ghenouchte. | 1818. H. Erminius dats een Ermerkijn. B. heimelijn. V. Ermin. dat es een erm. | 1819. H. harde scone dierkijn. V. huutscone dierkijn. | 1820. H.V. is (es) v. weselen gh. | 1821. V. seggent mee dan. | 1822. H. al een is. B. aleens es. V. dat ende d. | 1823. V. wintertijt so ist snee wit. B. snewit. | 1824. B. st. eñ an dende. V.H. st. ant ende. | 1825. B. des someers h. es gende. V. Als tsomers hitte hem comt geh. | 1826. H. ist — bruen. B. brun. V. ist up den ric. | 1827. H. bitent ghaerne. | 1828. H. Wantet mit h. vleysche. V. Want met h. vl. levet. | 1829. B. snewit. V. hevet. | 1830. H. ist weert eñ dure. B. wert. V. es het waert ende diere. | 1831. H. en doecht in ghere manire. V. gheere. | 1832. B. Want — ghort. H. ghehoert. V. ghehort. | 1833. B. Nu hort — vort. H. voert. V. vort. | 1835. H. Vreeslic. V. eñ onghehier.

Digitized by Google

Verre in herde woeſten landen;
Eñ es ghemaect te ſmenſchen ſcanden/
Om te matene ſine hoveerde;
Want het met ſo groter onweerde
Beſtaet den fieren man/
Eñ verwintene mede dan/
Eñ ſcoꝛtene in vele ſticken.
Eñ oec eeſt ghevallen dicken/
Dattet ghemoette van der vlucht
Enen comen met groter vꝛucht/
Eñ alſtene oetmoedech verſtoet/
So ne deet hem quaet no goet.

Furunculus es dat furet/
Eñ es na den weſel gheſet/
Meerre dan die weſel een deel/
Ghemaect na tſiſſau gheheel;
Stouter eñ wꝛeeder nochtan
Dan ſine cracht gheleeſten can.
Si ſijn alſo gheſet ter ſcolen/

Vs. 1836. H. harde. V. lande. | 1837. H. is gh. tsmenschen. B. tes menschen. V. gh. des menschen scande. | 1838. B. mattene. V. Omme te matene. | 1839. H. Want mit. V. Want met so uut grooter onw. | 1840. H. firen. V. Bestaetheit (*sic*) den f. m. | 1842. B. scortene. H. storten. V. scuertene. | 1843. V. ist. | 1844. H. Dat ghemoete v. d. vlocht (*sic*). V. ghemoetet ander vl. | 1845. H. coman mit groter vrucht (*sic*). V. mit. | 1846. H. Eñ alsten omodich v. B. alst den oetmodegen. V. oetmoedich. | 1847. H.V. Ne deet h. q. noch (no) g. B. doet h. | 1848. B. Furmiculus. H. Furniculus dats een foret. V. Furmiculus dat es een f. | 1849. H. Sine nagle sijn gheset V. Sijn haer naghelen .I. deel geset. | 1850. H. Sere na die wesele. V. Meere. | 1851. B. natwissau gheel. V. Ghemaect natfitsau gheheel. H. tſissau. *Na dezen regel schuift* H. *zes regels in die tot het volgende capittel behooren* (vs. 1894-1899): Want de si leecht (*sic*) onder — daer ghewaghen, *en springt dan over tot* Furionus, *zonder nog iets van* Furunculus *er bij te voegen. De zes verloopen verzen komen echter beneden, op hunne plaets, en wel in dezelfde colom, nog eens weder.* | 1852. V. Stouter ende wreeder. B. vreder. | 1853. B. geleisten. | 1854. V. Die sijn.

Digitized by Google

Dat ſi in der ronine halen
Gaen/ eñ bitenſe boot/
Oft ſi moeten ſterben doꝛ noot.
Alleene ne hatenſe niet deſe beeſte;
Maer al dat leeſt/ minſte eñ meeſte/
Beſtaen ſi/ maghen ſiſe berwinnen.
Niet dat ſi dat vleeſch ſo minnen;
Want ſi ne nutten niet dan vloet/
Eñ ter quaetheit ſtaet hem die moet.
Dele ionghe hebet dat furet:
Sebene oſte achte eꝭ gheſet.
Liggende ſegt men dat ſi riden/
Eñ alꝭ die ſoe wille te noten tiden/
Heeſt ſoe dan niet haren ghenoot/
Soe tedzinct eñ blivet doot.
Deertich daghe dzaghen ſi omtrent/
Eñ .CC. daghe ſijn ſi blent/
Eñ daer na/ binnen .CC. daghen/
Beghinnen ſi biten eñ cnaghen.

Furionuꝭ/ ſpzeect Ariſtotileꝭ/
Dat een luxurieuꝭ dier eꝭ/
Eñ gulꝭ dan etene nochtan;
Dicke moetet banghen an

Vs. 1856. V. ende bitense dan doot. | 1857. V. Jof si moeten ute dor die noot. B. moten. | 1858. V. Allene haetsi niet. | 1859. V. Maer wat so levet. | 1861. V. tvleesch. B. vlesch. | 1863. V. Maer te quaetheden staet haer moet. | 1864. V. hevet tforet. | 1865. V. of .VIII. dus ist gh. | 1866. B. segmen. V. seitmen. | 1867. B. En alsi willen dan notens tiden. V. Als die soee. D. w. notens tiden. | 1868. V. Hevet si dan n. haer gh. B. Heft soe. | 1869. B. Soe te drinc. V. Si te dr. ende. | 1870. B. Virtech. V. .XL. daghen dr. sise omtrent. | 1871. B. blint. V. Ende. | 1872. V. Ende dair na. | 1873. V. Beghonnen si dan b. | 1874. V. Furionet spreict. | 1875. H. luxurioes. | 1876. V. Ende g. H. glus v. eten. | 1877. H. En d. V. Ende dicken m. v. dan. B. moet.

Digitized by Google

Swaere aventure om ſijn eten.
Niet langhe levet; wil men weten
Waer bi dat dit es mede?
Dat es bi siere onsuverhede.
Want alse hem die wille wee doet/
Ghebaret dan oft ware verwoet.
Sijn wille es meerre dan die macht;
Eñ om dat der naturen cracht
Allen creaturen ontseghet
Luxurie/ die es ontweghet
Boven der naturen gane/
So en mach haer lijf niet wesen lane/
Die so node rusten stille/
Al es dat vleesch anders wille.
Furionus notet mede
Siecht na des menschen sede;
Want si leghet onder/ eñ hi boven;
Eñ in desen mach men loven
Dit dier/ dat seere es ongheleert/
Dat sine nature niet verkeert/
Dies quade menschen plien eñ plaghen/
Dies ic/ lase! niet dar ghewaghen.

Vs. 1878. H. Svaer. | 1879. H. leeftet. B. wiltmen weeten. V. Onlanghe levet eist wildijt w. | 1880. H. Daer bi. V. Waer bi dat die dinc es m. | 1881. H. Dat is bi sire. B. sire. V. Dats bi sire. | 1882. H.V. als hem de (die) wille doet. | 1883. H. Ghebaertet alst w. B. verwoeet. V. Ghebaert of het w. v. *De* r *van* ghebaert *is later bijgeschreven.* | 1884. H. is. | 1885. B. om datter. V. om dat diere n. cr. | 1886. V. Allen naturen o. | 1887. V. Luxurien. B. onweget. H. de is. *Ik meen dat de gansche plaets moet verbeterd worden:* Eñ om dat die nature cracht Allen creaturen ontseghet Ter luxurien, die es, enz. | 1889. B. nit. V. Sone mach. | 1890. B. soe note rustet. H. rustet. | 1891. H. Al is dat vleys. V. Al ist dat dat vleesch. B. vlesch. | 1892. H. Furionet. V. Furionet dat n. m. | 1894. H. Want de si l. onder, de hi b. V. Want soe leit o. eñ hie b. | 1895. V. In desen so mach. | 1896. B.H. sere es (is). | 1897. H.V. niet en v. | 1898. H. Des quade m. V. Als quade m. | 1899. H. Des ic laese en daer gh. V. laes.

Digitized by Google

Feles es een dier/ daer aldus
Ons af scrivet Plinius:
Van quaetheiden groot/ van live cleene.
In deerde wonen dese dier ghemeene.
Si decken haren dzec in deerde/
Oft enech dier daer ginghe siere deerde/
Dat sijn dzec niet oppenbare
Dat feles daer mare.
Alset dan die diere siet/
Want het ne mach lopen niet/
Gaet swaerlike ende stille;
Eñ alster een siet te sinen wille/
Mozderlike baerter op te handen:
Beide met clauwen eñ met tanden/
So gaet scozen eñ biten.
Dit dier slacht den ypocriten/
Die maken een heimelijc dec
Oder hare sonden (dats haer dzec)

Vs. 1900. H. Fenes is een dier aldus. B. Fenes. | 1901. H. Ons bescrivet Pl. D. Of scrivet ons. V. Ons of bescr. | 1902. H. quaetheden. D. quateit. V. quaetheden — clene. *Allen* clene. | 1903. B. In derde. H. dese gh. (dier *ontbr.*). D. Dese diere wonen in derde gmene (*sic?*). V. Daerde — ghemeene. | 1904. B. decke — derde: verde. D. derde: verde. V. daerde: vaerde. | 1905. H.D.V. Of enich (enech) dier ghenghe (ghinge) sire. *In alle drie ontbr.* daer. B. sire. | 1906. H. openbare. D. Openbarde. V. niet ne openbare. | 1907. H.V. Dat fenes (feles) dat dier daer w. D. feles. | 1908. H.D. Alst d. d. dire (diere). V. Als het danne. | 1909. B.V. ne mach oec lopen. H. Want en mach. D. Want et ne m. oec l. | 1910. B. swarl. H. suaerl. eñ st. D. Gatet suarl. end st. V. Gaet het. | 1911. B. alster dan een. H. tsinen. D. End alstet en s. V. Ende alset. | 1912. H. Mordelic varet op hem thanden. D. Mordadelic varter up thanden. V. Mordadelike vaert het up hem te h. | 1913. H.D. Bede mit (met) clawen eñ mit (end met). V. Bede m. claw. | 1914. H. Gaet sc. ende biten (So *ontbr.*). D. end. V. scueren ende b. | 1915. H.V. someghen yp. D. gslacht (*sic*). | 1916. H. Si maken e. heimelic d. D. eimeliken d. V. heimelic. | 1917. H. Dor har sonden, dat har d. D. hare drec. V. dats wel haer drec.

Digitized by Google

Met biechten die si spreken /
Eñ al omme loſe treken /
Om dat menſe ſal heeten goet;
Maer comt hem ieman int ghemoet /
Die ſcoren ſi eñ nemen thare /
Hoe ſoet emmer hoort ghebare.

Fanges / dat dier ſiet men lopen
Int lantſcap Ethiopen /
Eñ een deel bruun van hare.
Plinius ſpreect oppenbare /
Dat die ſoe an die horſt horen
Twee ſpenen draghet; alſe wijt horen /
Het pleghens lettel diere dan dit.
Int lant / daert in woont eñ ſit /
So eeſt ſachte eñ niet wreet;
Maer doet hem ieman enech leet /
Dan ne cant niet lichte verdraghen.
Die ſinen pays wille belaghen
Met deſen dieren in hare ſtede /
Sie dat hi hem houde vrede.
Hier comt van der letter .G. /

Vs. 1918. H. de si. D. die sij. V. biechte. | 1919. B. ombe. H. om. D. End al om hare l. tr. | 1920. D. eten. | 1921. H. Mer comen hem int. D. enegh int. gh. V. Maer comen hem daer mee int. | 1922. H. Die scoertsi eñ nement hare. D. end menen (?). V. Die scuersi. | 1923. B. ember vord. H. voert vare. D. vort. V. vort. | 1924. H. siemen. | 1925. B. Etheopen. H.V. Int lant van Ethyopen (Ethiopen). | 1926. H. bruen. | 1927. H.V. seghet openb. | 1928. H. Dattie si. V. die soee. | 1929. H. als. V. draghen, eñ als wijt. | 1930. H.V. So pleghens luttel (lettel). | 1931. H. daert woent. V. daert woent ende s. B. woent. | 1932. H. So nes te sachte no te wr. V. Sone eist te sochte no te wr. | 1933. H. ymant leet. V. iemen enich l. B. iman. | 1934. H. Dat en cant niet verdraghet (*sic*). V. Dat ne cant. *Ik volgde* B. | 1935. H. De sinen. B.V. pais. | 1936. H. Mit desen diere. | 1837. H. So dat. | 1938. B. Hier comen die letteren van .G. H. Hijr coemt. V. Hier comt an vander lettere .G.

Digitized by Google

Van .F. ne vindics nemmee.

Dits es een dier ne boze groot/
Som wit/ som swart/ som root.
In Vlaendzen heetet slaepmuus bi namen;
Want den winter al te samen
Slapen si sonder spise eñ dzanc;
Eñ alse die sonne haren ganc
Verheft/ eñ die somer naect/
Bi naturen dat dier ontwaect.
Minder dan die ratte eest.
Van desen diere eest dat men leest
In Plinius boeken/ dat sijn smare/
Ghesoden/ seere nuttelijc ware
Hem/ die hem ontsaghe der scaden/
Dat hi twater soude laden/
Bestreke hire mee sine lede.
Op heerde eñ op bome mede
Topet eben wel/ alse wijt hozen.
Appele hevet seere verrozen/
Eñ boetter in/ alst vint stade/
Dicke vernoy eñ scade.

Vs. 1939. H. Van der .F. vandic niet me. B. vindix nemme. V. Van der .F. vandics nemmee. | 1940. E.H. dier bore gr. (ne *ontbr.*). V. ne bur gr. | 1941. V. Some — some—some. | 1942. B. In Vlandre heet men sl. H. hetet slaepmuse (*eerst* : slapm.). V. hetet slaepmus. | 1943. H. Van den wintere. | 1944. H. Slapet sonder. V. Slaept het. | 1945. H.V. als. | 1946. H. Verhoghet entie s. naket : ontwaket. V. Verhoghet eñ die. | 1948. H. so eest. V. so ist. | 1949. H. van d. diere men leest. V. ist datmen leist. | 1950. E. Plinius segt dat. H. boke. V. boeke. | 1951. H. harde nutt. | 1952. H. Hem die onts. d. sc. B. dar sc. | 1953. H. hijt w. B. dwater. V. soude laten. | 1954. E. Bestreke hire me siin lede. H.V. hire mede. B. Bestreker mede. | 1955. B. Op herde. V. Up daerde ende bome mede. | 1956. H. hene wel als. V. als. | 1957. B. Applen hevet verc. V. Appelen. | 1958. H. doet daer in. B. vind. V. doeter in als het. | 1959. B. Dicken vernoi. V. Dicken.

Digitized by Google

Gali / ſpꝛeect Ariſtoteles /
Dat een ſeer ſtout dier es;
Want het hout te menegher tijt
Jeghen die ſerpente ſtrijt;
Eñ als hetſe heeft verbeten /
So gaet hetſe te handen eten /
Eñ danne te hant etet rute /
Eñ alſo iaghet dat venijn ute.
Daer toe es ene rebene groot /
Twi het die ſerpente doot:
Want gali bi muſen lebet;
Eñ om dattet verſtaen hebet /
Dat ſi die muſe verteeren /
Hier omme ſo wilt hem beeren /
Om dat ſi cranken ſijn beiach.
Hier omme eeſt dat men ſeggben mach:
« Onder ſtompers was oit nijt /
Want elc om ſijn winnen tijt. »

Geneta es ene beeſte
Meerre dan die hos; die meeſte

Vs. 1960. V. spreict. | 1961. V. Dat het een seere. | 1962. H. Want et. V. te *ontbr.* | 1963. H. die *ontbr.* | 1964. H. Eñ alset heeft v. B. als het se heft. V. alsetse hevet. | 1965. H. So gaetse eten. B. Gaet het se (So *ontbreekt*). V. So gaet hetse te hant. | 1966. H. Eñ daer na etet r. B. danne, *wat ik hier heb willen behouden.* V. Eñ altehant daer na hetet rute. | 1967. H. Daer bi iaghet venijn ute. V. Dat (*sic*) het bi dat venijn veriaghet ute. | 1968. H. Eñ daer toe is red. V. Eñ daer es toe. | 1969. H. Twi et bijt de serpenten d. B. Twij. V. Twi het bijt die s. doot. | 1970. H.V. biden m. | 1971. H. om dat v. heeft. V. om dat het. | 1972. B. Dattet die m. verteren. H. de m. verteren. | 1973. B. Hir ombe s. w. hen deren. H. Hijr bi s. w. hem deren. V. Hier bi so wil het hem d. | 1974. B. Maer datsi cr. har b. V. hare beiach. | 1975. B. ombe. H. Hijr bi. V. Hier bi eist. | 1976. B.V. scompers was oit. | 1977. H. sijn ghewin. | 1978. B. Genera. V. Geneca dat es. H. dats. | 1979. B. Merre. V. Mecre. H. de meeste.

Digitized by Google

Valu root/ eñ daer in bont
Swarte scivekine ront.
Ene beeste goedertieren ghenoech/
Men ne habe haer onghevoech.
Soe ne es fier no clemmet hoghe;
Maer ghemate eñ ghedoghe/
Eñ bi ribieren es haer gant:
Daer soertse spise na haer belant.

Guessules es een dier
No wzeet/ no sel/ no onghehier.
Bi watere eest te menegher stont.
Meerre eest dan die muushont/
Eñ minder dan teencozen.
Root balu eest/ als wijt hozen/
Maer die wamme die es wit.
Onder deerde woner dit.
Sijn bzec riert alse musscheliaet/
Eñ menech die hem niet berstaet/
Hevet ober musscheliaet gheacht;
Maer het ne hevet niet die cracht.

Vs. 1980. H. Valu roet eñ daer in blont. V. Valu r. ende daer in bont. B. Valu roet alse blont. | 1981. H. scivelkine, *eerst was 't* stivelkine. V. scivende r. | 1982. B. goederrentieren (*sic*) gnoch. B.V. goedertiere gnoch (ghenouch). | 1983. H.V. Men dade. B. hare. 1984. B. Sone es. H. Et en is fier noch hoghe. V. Sine es fier no ne cl. | 1985. H. Mer. | 1986-1987. *Deze twee regels ontbreken hier in* H.; *maer zij staen in dat HS. na vs.* 2011: Eñ nemmer ne soeke prijs, *met de varr.*: riviren is har g. Daer soect si spise haer b. (na *ontbr.*). V. Ende bi. | 1987. B. soecse. V. soetse sp. na haren b. | 1988. H. Guessulus dats. V. dat es. | 1989. B. *van de eerste hand:* no gehier; on *is aengevuld.* H. Noch — noch — noch onghier. | 1990. V. watre es het menich st. | 1991. H. Meere. V. es het d. d. mush. | 1992. H. minre dant eenc. V. Ende m. d. teenc. B. deenc. | 1993. B. alstwijt. V. esset als wijt. | 1994. H. Mer al die w. is wit. V. al die w. | 1995. B. derde woent. V. daerde. | 1996. H. ruuct als muskeliaet. B. riecht. V. als musscel. | 1997 V. Ende menich d. h. niene. | 1998. H. Heeft o. muskeliaet. | 1999. H. Mer en heeft niet de cr. B. Maer et ne. V. niet ne cracht.

Digitized by Google

Eñ dits wonder des het pleghet /
Dat het oppenbare leghet
Sinen dzer / alse oft woude
Dat menne aldaer binden soude /
Allen lieden te baten.
Nochtan bliet utermaten /
Waer soet mach / wijf ofte man /
Datment qualike ghesien can.
In desen doene leert ons hier
Dit ongheleerde wilde dier /
Dat elc wel doe in alre wijs /
Eñ nemmer ne soeke pzijs
Der werelt / hoet ga daer of :
Der werelt pzijs es maer een stof.
Hier nemet ende van der .G.;
Van der .I. hoozt bozwaert mee.

Ivex es een dierkijn cleene;
Op rochen wandelet eñ steene;
Alse Sinte Gzegozius seghet /
Dat daer siere ioghet pleghet /

Vs. 2000. B. dits wonder het pl. H. des et pl. V. Ende dits. | 2001. H. Dat oec openb. V. Dat het in openb. | 2002. H. als. V. als of het. | 2003. H. al *ontbr.* B. Dat ment ald. V. Dat men al daer. | 2004. H. luden. V. Alle den lieden. | 2005. V. vliethet. | 2006. H. Of. V. Waert so hi mach w. eñ m. | 2007. H. qualic. B. Darment. | 2008. H. *plaetst dezen regel na den volgenden, zonder ander verschil, ten zij* leret *voor* leert. | 2010. H. wel do. | 2011. H. nemmermeer soke. B. nember. V. nem mermee ne souke. *Na dit vs. schuift* H. *de twee regels* 1986-1987, *als daer gezeid is, in.* | 2012. H.V. ho (hoe) soet gaet d. of. B. gae der of. | 2013. H. is mer. B. prijs *ontbr.* V. prijs en es waer stof. | 2014. B. Hir nemt. B. Hijr neemt. | 2015. B. hort voert me. V. So hort vort mee. | 2016. H. Ilex—dierken clene. B. Ilex—clene. V. Iles—cleine. | 2017. H. roetsen wandelt eñ op stene. B. wadelet eñ stene. V. Up roetsen wanderende eñ up steine. | 2018. H. Als ons Sint Gr. V. Als ons S. Grigoris. | 2019. H. Dat daer sire. V. Dat het dair sire. B. dar sire.

Digitized by Google

Daer ſerpent / mijſ no man /
No ander dier ghenaken can.
Plinius ſeghet het es ſnel /
Eñ ghehoornet ſeere wel;
Vernemen ſi iet vreſen met allen /
Si laten hem van der roehen vallen /
Eñ hoeden hem ieghen den val
Op hare hoorne / onghequetſt al.
Selke boeke manen des /
Dat dit van herten comen es.

Jbida es een dier
Ghemanc / eñ ſeere onghier /
Van enen evre dis es wilt /
Eñ van der zoghe die men thuus hilt.
Al eeſt dat ſi ſelſene ſijn /
Nochtan ſijn beter die huus ſwijn /
Oft die wilt ſijn in den woude;
Want ſi ne betten niet alſo houde /
No hare vleeſch es niet ſo ghesont:
Dit es naturienen cont.

Vs. 2020. H. noch serpente, noch man. V. Daer noch serpente, nochte man. | 2021. H.V. Noch quaet dier ghecomen (en) can. | 2022. B. seghet *ontbr.* H.V. seyt (seghet) si sijn sn. | 2023. H. ghehoernet s. V. Ende gh. sere. B. sere. | 2024. H. mit. | 2025. H. roetsen. V. rootsen. | 2026. H. behouden h. ieghen d. dal. V. behouden. | 2027. H. har hoerne ghequesset al. B. ongequets. V. onghequetset. | 2028. H.V. Sulke. | 2029. H. *schreef eerst* is, *maer verbeterde het.* | 2030. H. dats. V. dat es. *In allen staet* Ibida. | 2031. B. ongier. H. eñ een deel ongier. V. eñ een deel ongehier. | 2032. H. Van den ever de is wilt. V. die es een wilt. | 2033. H. vanden soghen de men in h. h. V. sueghe. | 2034. H. selsine. V. Al es dat si selsiene. | 2035. H. Nochtan sijn si huus sw. | 2036-2037. B. *heeft deze twee regels niet.* V. Iof; *voorts* sine vecten (*sic*). | 2038. V. Noch hare vl. nes so ghesont. H. Noch har vleys is niet zo ghesont. B. so *ontbr.* | 2039. B. naturien. H. Dats natuerlike cont. V. Dat es naturienen cont. *Wellicht* naturienen *gelijk elders* fysicienen?

Digitized by Google

Ictrix / als ons ſcribet Solijn /
Es een dier dat men heet porc eſpijn.
Dit dier wandelt bi der zee /
Eñ in holen van bergben mee /
Als het niewerinc een twint
Te luſchene bi der zee en bint.
Te ſomere comet ſelden voozt;
Maer als men den winter hoozt
Van couden maken groot ghedinghe /
Dan es ſine wandelinghe:
Int water eñ opt lant mede
Houdet ſine legherſtede.
Met boozſtelen ſwart eñ wit
So es behanghen dit /
Die ſcarp ſijn / groſ eñ ſtide /
Eñ daert hem mede weert ten ſtride.
Ghenaert hem man oſte hont /
Het ſcut hem in cozter ſtont:
So ſciet hetre twee oſte eene /
Die inbliegben toten beene /
Eñ hier met eeſt altoes bewaert

Vs. 2040. B. Ictrix os als ons (os *is welligt eerst es geweest, waer men so van heeft willen maken, sonder op de verplaetsing der letters acht te geven*). H. Ictrix – scrijft. | 2041. B. en dier—porc aspijn. H. dier d. h. porcepijn. V. porcaspijn. | 2042. V. wandert. | 2043. B.H. berge. | 2044. B. niewerijnc en twijn. H.V. Alst (Als het) niewer niet en twint. | 2045. B. luschene. H. lustene (en *ontbr.*). V. lusschene (en *ontbr.*). | 2046. B. somore. H. coemtet. V. comt het. *Verder* B.V. vort : hort; H. voert : hoert. | 2048. V. Van coude. | 2049. V. wanderinghe. | 2050. H. eñ int lant. V. up tw. en up tl. | 2051. V. Hout het. | 2052. V. burstelen. | 2053. V. So es het behanghen dit. | 2054. H. Eñ scarp, eñ gr., eñ st. V. Die staerc sijn, groof eñ st. | 2055. H.V. in stride. B. wert. | 2056. H. noch hont. V. of hont. | 2057. H. Et scut. V. Het scuddet hem eñ in c. | 2058. H. So sciet hem .II. of ene. V. So scietet .II. of ene : beene. | 2060. H. hijr mede. B. altoes bew't : vert. V. Ende hier mede ist.

Digitized by Google

Waer ſoet heen gaet ofte vaert.
Van deſen voꝛſtelen eeſt gheſciet
Dat menre hechte van meſſen af ſiet.

Jena / dat es ene veeſte /
In doden graven es hare feeſte /
Daer dode begraven ſijn.
Plinius ſcribet ende Solijn /
Dat hem twee dinghe hoꝛen toe;
Want het es hi eñ ſoe.
Beide hals eñ halſbeen
Sijn hem even ſtijf oder een /
So dat niet omſien en can /
Hen keere hem altemale van.
Daer heerden ſijn in die woeſtine /
Gatet nachts ſtillekine /
Eñ verſtaet nauwe eñ hoꝛt
Hoe van haren name es dat woꝛt /
Eñ leert haren name nomen.
So eeſt dicke bi nachte comen
Roepende ter heerden keeten /
Eñ noemende hoe ſi heeten;

Vs 2061. H. henen gaet of. B. geet. V. hene gaet of staet vaert; *maer* staet *is doorgehaeld.* | 2062. H. is ghesc. V. burstelen. | 2063. H. Dat mer h. V. Dat merre echte v. messen of s. B. van messe. | 2064. H.V. dats. | 2066. H.V. ghedolven sijn. | 2069. H. want ets hi eñ zoe. V. hye ende soe. | 2070. H. Beede sijn h. eñ sijn been. V. Bede sijn h. eñ sijn halsb. *Ik volgde* B.; *doch had Maerl. niet* harst *geschreven?* | 2071. H. Sijn even st. B. Sijn hem beide st. V. Si hem even stijt (*sic*). | 2072. H. So dat omme sien en c. V. niet omme sien ne can | 2073. H. Ten kere. V. Eñ kere. B. kere. | 2074. H.B. herden. | 2075. H. Gaet. V. Gaet het nachts al st. | 2076. H. nawe eñ hoert. B. hort. V. Ende — hort. | 2077. B. van hare name es twort. H. woert. V. hare name. | 2078. H. ghenen name. V. ghone namen. | 2079. H. Dan eest. V. Dan est dicken. | 2080. H.V. Ropende (Roep.) ter herden keten. B. Roepen ter herden. | 2081. H. Eñ nomense hoe. V. Eñ nomen de hoe si heeten. B. Eñ noemeden hoe.

Digitized by Google

Eñ alſe hetſe ute bzochte/
Dode hetſe oftet mochte.
Dicke dat dier ghebaren leert
Alſ een die in wee es/ eñ keert
Dat hi heeft in ſine maghe;
Eñ alſt dan bant in ſine claghe
Weder dat man ware ofte hont/
Dien verbeet albaer ter ſtont.
Comen iachthonde daert gaet/
Eñ datſe ſine ſcade beſlaet/
So hebben ſi hare baſſen verlozen.
Alle die dolen in hare ſpozen/
Eeſt dat hetſe mach bi gaen/
Het verbzietſe alle ſaen:
Duſ fel eeſt in ſine manieren/
Eñ dits wonder van deſen dieren.
Deſe beeſte bzaghet enen ſteen/
Sijn ghelijc en es neghеen/
Dozen int hovet ofte in doghe:

Vs. 2082. H. Eñ alsetse wte. V. alshetse dan uut. | 2083. H. Dodetse op dat mochte. V. Dodetse up dat het m. B. Dodet hetse. | 2084. V. Dicken d. d. ghebaren beert. | 2085. B. Als een es eñ wee es eñ keert. H. een de wie heeft eñ k. V. die wee hevet. 2086. V. hevet. | 2087. B. vand in sine. H. vanden sinen cl. V. Eñ als danne v. an sinen laghe. | 2088. B. Weder het es man ofte hond: te stond. V. Weder dat man es of te hont. | 2089. H. Den verbeet. | 2090. B. iachonde. H. Iachonde comen si d. V. Iach honde comense daert het g. | 2092. H. hebsi. | 2093-2097. H. *heeft hier eene gansch andere les, die zich gedeeltelijk nader bij het latijn houdt;* V. *verschilt er slechts van door eenige varr. Ik zal beide lessen hier bijschrijven:*

Alle dire dolen buten hare sporen,	V. Alle dieren dolen uut haren sporen,
Ist dat si mach manne ontgaen.	V. Eist datse mach dan ommegaen.
Alst wille verkeert saen	V. Als het wille verkeert het saen
Sine varwe in alre maniere;	V. Sine vaerwe in alre manieren.
Eñ dits wonder van den diere.	V. Eñ dits wonder vanden dieren.

Zie mijne Aentt. | 2098. H.V. Dese iena (yena) dr. | 2099. H. en *ontbr.* V. Sine gelike es ne gheen. | 2100. H. hoeft of int o. V. in thovet of in toghe. B. int thovet.

Digitized by Google

Hier na / alſic van ſteenen toghe /
Sal ic u ghewaghen des.
Van des wolfs grote het es /
Eñ es ghemaent na paerde ghelike.
Vele esser in Afrike.
Van der .A. gaet ute dat ſpel;
Nu hoort voort van der .L.

LEo / seghghen Solinus eersten /
Es coninc van den vierhoeten beesten.
Lewe es hi in dietsche ghenant /
Eñ liebaert in vlaemsch becant.
Men vint / hoor ic versieren /
Van liebaerden .III. manieren:
Corte vint men als eñ als /
Nu ghehaert / kersp in den hals;
Maer die ne sijn starc no snel.
Andre vint men alse wel /
Die pardus vint / dat wreede dier /
Die ne sijn no edel no fier /
No in den hals ghemaent;

Vs. 2101. B. Hir — stenen. H. Hijr — stenen. | 2102. B. Salijc. H. Sallic. | 2103. H. et es; *eerst :* et is. V. wolves gr. so es. | 2104. B. gemaect. H. peerds. V. Ende es gh. na des paerts gh. | 2105. H. Vle (*sic*) vintmer in Affr. V. Vele vintmer. B. Affr. | 2106. H. wt dit sp. | 2107. B. hort vort. H. hoert voert. V. hort vort hir na van der L. | 2108. H. seghet. V. geesten. | 2109. V. van den .IIII. voeten b. H. van .IIII. voeten b. B. van vier voeten b. | 2110. B. Leo es hi in latijn. H. in duutsche. V. Leewe es hi in diedsche. | 2111. B. bibart, *tot* lijbart *verbeterd; voorts :* vlamesch. H. libaert hetet hijr int lant. V. Ende liebaert heetmen hier int lant. | 2112. B. horic viseren. H. horic visiren: maniren. V. dit horic visieren. | 2114. B. vindmen. V. als ende als. | 2115. H. Eñ ghehaert kerps. V. Nu ghehart carpts inden hals. B. Rughehart. | 2116. H. Mer die ne sijn stert (*sic*) no snel. V. Mare die ne sijn no st. no sn. | 2117. B. vindmen. H.V. also. | 2118. B. pardus vind d. wrede. H.V. winnet d. wredè. | 2119. B. no wrert (*sic;* weert?), no f. H. De en sijn edel noch f. V. no edel no f. | 2120. H. Noch inden h. B. No inden h. no g. V. Noch inden h. oec gh.

Digitized by Google

Maer edele lyoene / als men waent /
Sijn lanc eñ slecht gheharet /
Snel / starc eñ onverbaert;
Sine weten ghene scalcheyde /
Noch gheen bedriech connen si mede:
Simpel es dat sien van desen /
Eñ also wilsi besien wesen.
Haer voorhoost eñ hare staert doet
Verstaen hoe si sijn ghemoet.
In voorste eñ in voeten vozen
Ligghen hare crachte / alse wijt hozen.
So heet sijn si / dat si riden
Hare ghenoot willen tallen tiden.
Die lewinne vzinct eerst .V. ionghe /
Daerna .IV. ten andzen spzonghe /
Dan dzie / dan twee / dan een /
Daer na nemmermeer negheen.
Twee spenen heeft si / eñ die cleene /
Midden an haren buuc alleene.
Augustinus / die heilighe / seghet /

Vs. 2121. H. leone. B. lyone. V. Mer edel lyoene. | 2122. B. slacht gehaert. | 2123. H. Snel, scarp. V. Snel ende scarp. B. vart. | 2124. V. weten altoes gheene. | 2125. H. bedrien ontsien si m. V. gh. bedriegen no ontsien si m. *Was het eens* bedreigen? | 2127. H. wil si ghesien. V. Ende also wil si. B. wil hi. | 2128. B. Hare vorhoeft. H. eñ stert. V. Haer vorh. eñ haren st. die doet. | 2129. B. Besien hoe. | 2130. H. in voete. V. barste ende. | 2131. B. Ligen. H. Leghet sine cracht, als. V. sine crafte als. | 2132-2133. H. Haren gh. B.

Soe weltijt soe dat si riden,
Hare genoet wilsi tallen tiden.

| 2134. B. leuwinne br. irst .IIII. ionge. H. De lewinne br. teerst .V. ionghen. V. Die leew. bringhe. | 2135. B. Daerna .V. eñ .IIII. ten a. spr. V. Danne .IIII. | 2137. B. nemberm. V. Eñ daer na nemmermee. | 2138. H. heeft entie clene (si *ontbr.*). V. hevetse eñ die clene (die *is van later hand*). | 2239. B. in hare borst allene. V. Middel an h. b. allene. | 2140. H. Augustijn eest die seghet. V. Austijn die h. man s.

Digitized by Google

Alſe die lewinne haer ionc leghet/
Dat ſi in dzien daghen niet ontwaken.
Dan comt die baber claghe maken/
Eñ grongieren eñ meſbaren/
Eñ dan ontwaken ſi te waren/
Eñ deſe ſlaep ghelijct der doot.
Dits dan derſten wonder groot.
Solinus ſeghet in ſijn ghedichte/
Men [ne] quetſtene/ hi ne belght niet lichte;
Maert menne erre/ ſo eeſt al verlozen.
De ghene die leghet hem bozen
Dien ſpaert hi: dats heeren doen.
Twi dzaghen ſi in den ſcilt den lyoen/
Eñ ſine int herte niene dzaghen?
Vindſi weere/ ſi laten hem iaghen;
Maer den armen eñ den verwonnen/
Dats dien ſi ſparen niet ne connen.
Vint die lyoen oec/ ſonder waen/
Enen man die was ghebaen/
Dien comt hi altoes niet an;
Na verbijt oec niet den man/

Vs. 2141. H. Als die lew. h. i. hevet. V. Als d. leew. hare ionghen hevet. B. lew. | 2142. H. in dien daghe. | 2143. H. coemt de v. V. Dat comt. | 2144. B. groengierende. H. gronguen (*sic*). V. Ende grongieren ende mesb. | 2145. V. Eñ *ontbr.* | 2146. B. dese slap; *doch eerst tweemael misschreven* : (sp. slp.). H. ter doet. | 2148. H. spreect. V. spreict. | 2149. B. belch. H. Men quessen, hine belghet. V. Ene questie (*sic*) hine belget. | 2150. B. Maecmenne (al *ontbr.*). H.V. Mer (Maer) maectmen e., so ist al v. | 2151. B. Al dat hem comt te voren. V. Den ghonen die hem leghet v. | 2152. B. Nochtan spart hi. V. dits heren d. | 2153. H. in dien sc. d. leoen. B. Twij draghen si in den scilt lyoen. V. lyoen. | 2154. H. niet en dr. B. nine. | 2155. B.H. Vind si were. V. Vintsi w. | 2156. H. entien v. V. enten v. | 2157. H. dien si niet sp. en c. V. Dats die si sp. niene c. | 2158. B. Vind die lyoen. H.V. lyoen. | 2159. H.V. Ontlopen enen de (die) was. | 2160. H. Coemt hi niet an. V. Dien ne comt hi. | 2161. H.V. Node verbijt hi den man.

Digitized by Google

Hen doe hem hongher alte groot;
Houder hi oec den man doot/
Dan twijf: dat es edelhede.
Houder doot hi dat wijf mede/
Dan maghede onbesmet.
Als hi slaept sijn oghelet
Ne wert gheloken nemmermee.
Gaet hi in sande ofte in snee/
Hi dect met sinen staerte dan
Sijn spoze/ om datten die man
Niet ne binde also ghereet.
In hare gheselscap sijn si niet wzeet;
Maer elc andzen bzede bzaghet.
Solinus/ die meester/ ghewaghet;
Als hem die iaghere volghet an/
Onwerdelike vliet hi dan/
Eñ stappet stille een stic daer naer/
Alse ofte hi ne hadde gheenen baer:
Dit doet hi daer dat velt es bloot/
Alse die hebet scameneſſe groot/

Vs. 2162. H. En dadem honger groet. V. Het ne dade ongher. | 2163. H. Liever h. o. d. man bit doet. V. Honder (*sic*) oec hi den m. | 2164. B. Dant wijf. H.V. dus edele (edel) sede. *Welligt is* dus *kwalijk gelezen voor* dits, *of reeds van een vroegeren afschrijver.* | 2165. H. Eñ liever doet hi vrouwen m. V. Eñ houder (*of nog eens* honder?) doot hi de vrouwen mede. | 2166. B. maechden. V. magheden omb. | 2167. B. slpat (*vglk. boven vs.* 2146.) sijn oge leet. | 2168. B. Vort gel. nemberme: sne. H. gheloket nummerme: sne. V. Ne wort. | 2169. H.V. of. | 2170. V. Hi dect hem met sinen staerte. B.H. sterte. | 2171. B. spor. H. om dattie m. V. Sine sp. | 2172. H. vint. | 2173. H. har. B. sin si nit. V. en sijn si niet. | 2174. H. Mer elcandren. V. Mare. | 2175-2176. H.V. Sol. seghet, als menne (alsmen) iaghet, Eñ hem. | 2178. H.V. So staet hi st. eñ stict (een stic) d. n. *De afschrijver van* V. *had eerst* stie *geschreven, maer verlengde daerna het bovenste schrapje. Heeft een vorige schrijffout beide afschrijvers in den weg gestaen?* B. sticke. | 2179. H. Als of hi en had gh. V. Als of. B. hine. | 2180. H. hi eer dat velt is bloet. | 2181. H. Als de scam. heeft is groet. V. Als die scam. hevet gr.

Digitized by Google

Dat hi iemanne wiken ſoude;
Maer alſe hi comt in den woude/
Eñ hi merct dat nieman ſiet/
Dat hi voꝛ die honde vliet:
Dan vliet hi met ſiere macht
Voꝛ den iaghere eñ voꝛ die iacht.
Hi ſpꝛinghet alſi ſine pꝛoye baet;
Maer alꝰ hi voꝛ die honde ontgaet/
So ne can hi ſpꝛinghen niet.
Eñ alſe hi gaet daert hart eꝰ iet/
Soe trect hi ſine clauwen in/
Dat ſi plompen ſelen te min:
Eñ deꝰ ſelfeꝰ pleghet die cat.
Eñ alꝰ hi loopt teneghꝛ ſtat/
So loopt hi voꝛder dan hi acht:
Eñ dat doet ſine cracht.
Alꝰ hem honghert/ den liebaert/
So trect hi op derde ſinen ſtaert/
Eñ maect een wijt parc daer mede/
So maert hi grote vꝛeeſſelijcheide
Met grongierne onghehier.

Vs. 2182. H. iemen. V. Dat yemen w. s. (hi *ontbr.*). | 2183. H. Mar alsi coemt. V. als hi. | 2184. B. niman. H. niemant en s. V. marct. | 2185. H. vor de honde. | 2186. H. mit al sire. V. me alle sire. B. sire. | 2187. H. Vor d. iagher eñ voer d. i. | 2188. H. sprinct. B. proie. V. als hi. | 2189. H. Mer alsi vor de h. | 2191. H. Alsi gaet daer hare is iet. V. Als hi gaet daert hart es biet. | 2192. B. trecht — cauwen. H. trecti — clawen. V. clawen. | 2193. H. Blonken sullen. B. mijn. V. blouken sullen. | 2194. H. selfs pleghet. V. des selvs pleget. B. pleit. | 2195. B. tereger. H. Alsi lopet. V. Ende — tenigher. | 2196. H. So lopen vorder. B. loept. | 2197. H. sine grote cr. V. Ende doet sine grote cr. | 2198. Alse honghert den lyebart. V. die l. B. hogert d. libart : staert. | 2199. H. Trecti op deerde s. start (So *ontbr.*). V. Strect hi op die aerde (So *ontbr.*). | 2200. H. maecter een w. perc mede. V. maecter enen widen p. mede. | 2201. H.V. So maecti (maect hi) gr. vreslich. B. Soe dat hi gr. vresel. | 2202. H. Met grongierne ongier. V. Met grongierne eñ onghehier. B. Met gr. heft ongehier. *Het HS.* B. *stelt doorgaens* heft *voor* heeft; *is't hier van* heffen?

Digitized by Google

Dan es gheen ſo ſtout dier/
Dat dar tiden over den tret:
Dus ſijn die diere in ſinen ſtret.
Dit ſcribet Ambroſius over wonder:
Want menech dier/ dat beſonder
Ontgaen mochte met ſnelheden/
Dat moet bliben daer ter ſteden/
Eñ dat alſo/ oft mare ghebonden.
Die lewe wille te gheenen ſtonden
Hem met andren dieren minghen;
Maer/ alſe een conine in allen dinghen/
So en wille hi hem gheſellen niet
Onder ghemeinte die hi ſiet.
Alſe hem blibet oude ſpiſe
Dies wille hi niet in gheerre wiſe.
Alle vierboete dier ontſien den lyoen;
Nochtan ontſiet hi tſcorpioen/
Eñ maer hijt ſiet/ hi vliet te hant
Sinen ghevenijnden viant.
Alſe die lewe hem ghevaen ſiet/
Es hi verbaert om den ſpiet.
Dier ontſiet hi alre meeſt.

Vs. 2203. H. So nes daer so st. d. V. Sone es dan so st. d. | 2204. V. dien tret; *sic*, *maer de* i *van* dien *is doorgehaeld.* | 2205. H.V. sijn strec. | 2206. H. over een w. V. Ambrosis. | 2207. B. Want dat menech dier bes. H.V. Want dat menich dier bis. (bes). | 2209. H. Dat staende blijft ter steden. V. Dat staende blijft daer t. steden. | 2210. H. Rechte alst w. V. Eñ v't (=vaert?) ioft w. gh. | 2211. H. De l. wil. V. Die leewe diene wille. | 2212. H. Mit andren d. hem minghen. B. diere mijngen. V. Met andren d. hem ghemingen. | 2213. H.V. Mar (Maer) als een. | 2214. H. wilhi. V. Sone wil hi. | 2215. H.V. Onder meente de (die) hi s. | 2216. H. Dat hem blijft oft oude sp. V. Dat hem blivet of houde sp. | 2217. H. Diene wilhi in ghire (*sic*) wille. B. wijse. V. Desne wil hi in gheere w. | 2218. H. viervote. V. dier. | 2219. H. onsiet hi den sc. V. den sc. | 2221. B. viand. | 2222. B. hen (*sic*). V. Als die leewe h. ghevanghen siet. | 2223. H. van d. sp. V. vorden sp.

Digitized by Google

Van waghenlude eſ hi behzeeſt/
Eñ hi ontſtet enen witten hane.
Alſ men hem gheet met bedwanghe ane/
Bluwet men boz hem enen hont:
So waent hi te diere ſtont/
Dattene die man alſo mach dwinghen
Alſe den hont/ dien hi hoozt ſinghen.
Die lewe wert nemmermee bet;
Te baſtene heeft hi hem gheſet:
Ate hi dan oec iet te vele/
Hi traert hem weder uter kele.
Alſ hem ſiecheit gaet an/
Soe eet hi die ſimme dan/
Of hi dzinct deſ hondeſ bloet.
Selden eſ hi wel ghemoet/
Eñ dan leit hem die ſtaert ſtille;
Maer alſ hi belghen wille/
Slaet hi hem metten ſteerte dan.
Nauwe eñ wel kent hi den man/

Vs 2225. H.V. waghenlieden is (luden es) hi ghevreest. B. geverst, *met eene onduidelijke verbetering na de* v. *Ik schreef* bevreest. | 2226. H. den witten. V. Ende hi o. e. w. ane. | 2227. H. gaet mit b. V. gat. | 2228. H. So bloumen. V. So blauwet. | 2229. H. Dan waenti tire st. V. waent hi danne terre st. B. te dier tijt stont; *maer* tijt *is uitgeschrapt.* | 2230. H.V. Datten. | 2231. H. Als den hont de hi hoert. B. hort. V. Als — hort. | 2232. B. nemberme. H. De lewe en is gheen tijt vet. V. De leewe en es nemmermeer. | 2234. H. Eñ ate hi oec ene tijt te v. V. Eñ aet hi oec danne iet. | 2235. B. traecht. H. So trecte hijt w. V. dan weder. | 2236. H. siecheyt oec g. an. V. oec g. an. | 2237. H. Zo etet hi die symmie eñ gheneest dan. V. Het hi die s. eñ gheveist (*sic*) dan. | 2238. B. Oft — hons. H. honts. V. Iof hi drinket des houdes bleet (*sic*) | 2239. B. Eñ selden. V. es hi sochte ghemeet. *Sic, en 't zonderlingste van al is, dat de laetste* e *van ghemeet eene herschreven letter is: eerst was 't* ghemet. | 2240. H. leghet h. de stert. V. leghet hem den staert. | 2241. B. Eñ alsi dan b. w. V. Maer dan als hi. | 2242. H. Slaet hem mitten starte. V. staerte. | 2243. V. kennet hi. H. Nawe. *De volgende verzen heeft* H. *omgewerkt:*

Die hem gansede ene wonde,
Saghe hine tenegher stonde

Digitized by Google

Die hem gabe eneghe wonde;
Eñ saghe hine tenegher stonde
Onder ene grote scare/
Bestaen soudine oppenbare;
Eñ habde een ute ere roten
Ghemist/ eñ na hem ghescoten/
Hi soudene ter neder loopen;
Anders dadijt hem niet becoopen.
Sijn vleesch es heet utevercozen;
Sijn herte heeter/ als wijt hozen:
Bedi geeft mense hem in spisen
Die sijn van seere couder wisen.
Sijn been es hert/ dat menre ghemeene
Vier ute slaet als uten steene;

Onder enighe grote scare,
Hi bescuddene openbare.
Eñ hadde hi enen uter roten
Ghemest eñ na hem scoten,
Den soude hi der neder lopen, enz.

Vs. 2244. V. ghave enighe. | 2245. V. Eñ saghine tenegher st. B. Eñ dan ginge teneger st. | 2247. V. Hi soudene bestaen openb. *De omwerker had welligt vs.* 2247 Bi staen *voor* Bestaen *gelezen, terwijl* Ghemest *voor dialektverschil gelden kan.* | 2249. V. Ghemist eñ na h. ghesc. B. Ten minsten na hem gh. | 2250. V. Dien soudi. | 2251. V. dadijs. | 2252. H. vleys heit wtv. B. vleesc es ute vercoren (heet *ontbr.*). | 2253. B. heter. H.V. Sijn herte alre heets te voren. | 2254-2255. B. *heeft deze twee regels niet; ik volg* E. *In* H. *staen ze aldus:*

Want geeft men hem in spisen
De sijn van couder wisen.

V. *schrijft*: gheeft ment hem; *de rest als* E., *behalve dat hier* serre, *daer* sere *staet, waervoor ik* seere *schreef.* | 2256-2257.

H. Sine been sijn so hart ghemene,
Dat mer vier wt slaet ghelijc den stene.

V. Sine beene so hart datmer ghemeene
Vier ute slaet als uten stene.

Digitized by Google

Eñ lettel marghs oft gheen /
Sonder in dat rebbe been.
Shn smout es goet ieghen benijn.
Die shn smout neemt eñ wijn /
Eñ hem daer mede besmeert /
Alle beesten hi verveert.
Shn smout es van heeter maniere
Dan van eneghen vierboeten diere.
Shn smout / met olien van rosen /
Doet gheneesen van alre nosen
Des menschen anschijn / eñ maect claer
Eñ ghesont / dat weet voor waer.
Shn hals es van enen beene /
Dies ne keert hi hem groot no clene.
Ghetant is hi na des honts maniere /
Also alst ghetaemt den diere.

Leopardus dinket mi

Vs. 2258-2259.

H. Luttel es of march neghene,
Sonder in die ribbe allene.

V. Lettel el eñ march ne gheene,
Sonder in die rebbe beene.

B. marcs. | 2260. B. guet. | 2261. H. De — ende. B.E. nemt. V. Die smout n. ende w. (sijn *ontbr.*). | 2262. B. besmardt. H. smeert. V. Ende hem d. mede besmaert. *Ik volg* E. | 2263. B.V. vervaert. H. verteert. | 2264. V. van eter m. | 2265. E. enegen vier voetten. B. engen .IIII. voten. H. Dat negheen viervoete dire. V. Dan gheen der .IIII. voeter d. | 2266. H. eñ oli. V. S. sm. vret olie (*sic*) v. rosen. | 2267. H. Dat gheneset alle n. V. Die gheneset. | 2268. E. anschijn maket claer. H. Van smenschen aensicht. B. maect *ontbr.* V. eñ maket cl. | 2269. H. Eñ et ghesont wert openbare. V. dit w. overwaer. B. gesond. | 2271. H. Des ne keert hi groet noch cl. V. Des. | 2272. H. na honts manire. V. na tshonts. | 2273. H. Dan es gheen viervoete dire! *De broddelaer heeft welligt in den tekst gelezen* : Also eist getaemt een dier, *en wilde hier zeggen* : Dats gheen verwoed dier. *De zin van onzen tekst wordt uitgelegd door* V. Maer meerre, als betaemt den d. | 2274. B.H. doncket. V. dincke.

Digitized by Google

Dat in dietſch die lupaert ſi :
Die lewen ende pardufe mede
Winnen met haerre ghemanchede.
Die ſoen ſijn ſtarker dan die hien.
Plinius die ſpreert dan dien :
Die dit dier wille wederſtaen /
Wrive tuſſchen ſinen handen ſaen
Voor te ſtucken : hi vliet den man /
Want hi die lucht ghedraghen en can.
Swart ſpotte es hi / valu eñ root ;
Maer niet alſe die liebaert groot.
Fel es hi tallen ſtonden ;
Nochtan heeft menne ghetame vonden /
So datmer beeſten ane vinc ;
Maer fel eeſt boven alle dinc ;
Eñ alſment ontbint ter iacht /
Mach het niet met fiere cracht
Ten bijſten ſpronghe ghedaen ſijn dier /
Dan ſittet ſtille / erre eñ fier ;
Eñ geeft hem die iaghere niet
Een dier / alſe hijt erre ſiet /

Vs. 2275. H. In duutsche dat een lupaerd si. V. Dat in duutsche. | 2276. H. De lewe eñ pardus m. B. Die l. eñ perduse (*met de laetste* e *van later hand*). V. Die leeuwe eñ pardus. | 2277. H. Winnet mit hare. B. harre. V. hare. | 2278. H. De sien — de hien. V. soeen — hyen. | 2279. H. die *ontbr.* V. spreict. | 2280. H. De d. d. wilde. V. Die dit die (*sic*) wille w. | 2281. H.V. sine hande. | 2282. H. Loec te stecken eñ wecket dan. V. te sticken het wiket dan. | 2283. H. Wantet die l. niet ghedoghen en can. V. Want die l. gh. ne can. | 2284. B. Swart sp. H. Suarte spottet (*sic*), valu (es hi *ontbr.*). V. sprotte est eñ valu root. | 2285. H. Mer niet eest als de l. B. alst die lib. V. als. | 2286. H. Starc fel eest tallen st. V. Sere fel est. | 2287. H. heeftment tam ghevonden. V. heeft men tem gev. | 2288. B. meer beeste. H.V. beesten mede v. | 2289. H. Mer. V. est. | 2290. H. ombint tenegh iacht. V. Ende alsm. onb. | 2291. H. Maghet niet mit sire. B.V. sire. 2292. H. Te vijf spronghen begaen dat d. V. vichten spr. begaen. | 2293. H. So sittet. V. So sittet st. enne (*of* eime?) eñ f. | 2294. H. ghevet h. d. iagre. V. Ende ghevet h. | 2295. H. Een die alsijt. V. als hijt.

Digitized by Google

Waert an mach coelen ſinen tant/
Het werpt hem op ſinen meeſter te hant;
Want hem ne ſachtet niet ſijn moet/
Het ne ſi alleene int bloet:
Dies ſo moeten ſi hem verſien/
Diere mede iaghens plien.

LAmia es een groot dier/
Vreeſſelijc eñ oec onghier;
Uten boſſche comtet bi nachte
In der liede hove met crachte:
Met armen/ die het hevet twee/
Veert der liede bome ontwee;
Comt ieman dan daer van den lieden/
Die hem dat wille verbieden/
Het bijtſe metten tanden dan.
Eñ groot wonder leghet daer an;
Want Ariſtoteles doet ons weten/
Die van lamia es ghebeten/
Hi ne ghenereſt in gheerre manieren/
Hi ne hore dat dier grongieren.

Vs. 2296. B.H. colen. | 2297. B. Het wert. H. Et wert. V. Het wort up (hem *voegde ik er bij;* werpt *sluit zich nader aen 't latijn dan* wreect *of* wrect). | 2298. H. Want ne sacht niet. B. saechtet. V. hem en sochte n. | 2299. H. Hen si allene. V. En si allene sijn bl. B. ne sie allene. | 2300. H. Des moet si hem vorseien (*sic*). V. Dies so moetsi. | 2301. H. te iaghen. | 2303. H. Vreeslic eñ ongier. B. *ook hier en elders:* ongier. V. ende onghehier. | 2304. H. comt bi n. B. met nachte. V. bussche comet. | 2305. H. lude h. mit. V. mit. | 2306. B. arme. H. diere hevet tve. | 2307. B. Eñ breecht. H. Eñ breect der lude. V. Ende brect der lieden. | 2308. B. coemt iman. H. ymant ute daertoe van lieden. V. Comt yemen toe v. d. l. | 2310. H. Et bijtse mitten. B. bietse. | 2311. V. Ende gr. w. B. legter. | 2312. V. Want Aelbrecht. | 2313. V. Dat vanden l. | 2314. H. in ghire maniren. B. gerre maniren V. gheere maniere. | 2315. H. grongiren. V. dat hi grongiere.

Digitized by Google

Lansani / alſe Solinus weet /
Es een dier ſo bozewzeet /
Dat alle beeſten ſijn van hare
Verſaghet eñ in groten bare :
Ja / die liebaert moet hem vlien /
Dien nochtan alle diere ontſten.
Allen dieren eeſt onſachte /
Sonder van ſinen gheſlachte.
Het hebet ſinen nijt verheven
Op beeſten die bi pzogen leven;
Doch blibet in ſinen ghelobe /
Eñ leeſt bi pzogen eñ bi robe.
Noch pleghets menech groot baroen /
Die die robers wille verboen /
Om tlant te ſuberne van bzeeſen /
Die ſelbe robet nochtan weeſen.
Lanſani hi haet nochtan
Boben allen beeſten den man /
Eñ bats recht; want / bi naturen /
Soude boben alle creaturen
Die menſche ſacht ſijn van manieren;
Nu es hi felſt van allen dieren.

Vs. 2316. H. Lamsam als. V. Lansam (?) als S. weet. | 2317. V. dier dur wreet. | 2320. H. die lewe. B. moet hare vl. V. die leeuwe. | 2321. B. Die n. alle dier onts. V. Die n. | 2322. H.V. ist. | 2324. H. Eñ hevet. | 2325. H. op proye. B. proien. V. up. | 2326. V. in sijn gh. | 2327. V. Eñ levet bi proien. B. proien. | 2328. B. pleges. H. mennich hoghe b. | 2329. H. Die rovers willen. B. willen. | 2330. B.H. Omt lant—vresen. V. vresen. | 2331. H. Nochtan rovet hi selve wesen. V. Selve rovet hi nochtanne wesen. B. rovers n. wesen. | 2332. H. Lamsam etet nochtan. V. Lauzam dat hetet nochtan. | 2334. H. want *ontbr.* | 2335. H. Sonde (*sic*). V. allen creaturen. | 2336. H. Sachte. V. Die m. sijn sochts van manieren. | 2337. H. boven allen diren. V. fellest boven allen d.

Digitized by Google

Lynx/ ſeit Plinius/ es een dier;
Jacob van Vitri volghets hier/
Eñ Capidarius overwaer/
Dat dit dier ſiet ſo claer/
Dat doꝛſiet ene maiſtere.
Dit dier en draghet in gheerre maniere
Maer ene dꝛacht/ alſment bekent.
Ghetonghet eeſt als een ſerpent/
Diet ute ſtekket lanc.
Syn hals doet meneghen ommeganc.
Van clauwen eeſt ſcarp eñ fel.
Die dit dier bekinnen wel/
Segghen/ dat van ſiere urine
Wert ene ghimme dier eñ ſine:
Ligurius heet hi/ dats waer/
Daer ic af ſpꝛeken ſal hier naer.
In India vint men deſe diere
Eñ andꝛe van menegher maniere.

Lycaon/ dat es bekent/
Een dier van Oꝛient/
Van wolfs gheſlachte/ als wi wanen;

Vs. 2338. *Allen* Linx; *voorts* H. seyt. V. seghet. | 2340. V. Ende. | 2342. H. matsire. V. Dat het dure siet ene masiere. | 2345. H.V. ne draghet in ghire (gheere) m. | 2344. B. bekind. H. Also alst is b. V. Waer ene. | 2345. H. eest *ontbr.* V. ist. | 2346. H. steket. V. Die het ute steket. B. trecket. | 2347. H. maect mennich V. maect menighen. B. omg. | 2348. H. clawen. V. clawen ist scarp ende fel. | 2349. H. De dit d. bekennen. V. bekennen. | 2350. H. Scriven — orine. *Allen* sire. | 1351. H. Ene gimme wert dire. V. Eene ghemme wort diere eñ f. B. gimme. | 2352. V. Linguriu s. | 2353. B.V. hir. H. hijr. | 2354. H. *kent deze twee regels niet.* V. vintmen. B. vindmen. | 2356. H. Licaon dats. B. Licaon. | 2357. H. Een dier van Or. V. Es een dier van Or. B. coemt ute Or. | 2358. H. gheslacht. V. wulfs.

Digitized by Google

An ſinen halſ langhe manen;
Sa meſſelijc ghebaruwet/ alſ men ſpzeect/
Dat hem gheene barwe gebzeect.
Langher dan die wolf ghemeene/
Maer cozter an die beene/
Dan ſpzonghe eeſt ſeere ſnel.
Bi pzoyen lebet eñ niet el.
Den menſche eeſt goedertiere.
Deſe beeſte heeft ene maniere
Teeler ende ſeere ru/
In den winter/ ſegghic u;
Eñ in den ſomer ſcone eñ ſlecht:
Dit eſ ſiere naturen recht.

Lupuſ heet in dietſcher tale
Een wolf/ men weet die waerheit wale;
Eñ eſ een dier ſcalc eñ wzeet/
Gulſ/ eñ ten robe ghereet.
Selke boeke maken ons cont/
Dattet eſ een berwilbert hont.
Si hulen/ maer ſi ne belen niet/
Dieſ die hont bi naturen pliet.

Vs. 2359. H. van langhen manen. V. met langen m. | 2360. H. misselic ghedaen. B. sprect. V. gedaen. | 2361. H. ghine varwe. B. narwe gebrect. | 2362. V. wulf. B.H. gemene. | 2363. H. Mer corter die beene. V. Mer. B. bene. | 2364. B. sprongen. H. eest *ontbr.* V. es hi sere. | 2365. H. leeft hi. V. proien levet hi ende niel (*sic*) el. B. proien. | 2366. H. is hi goedertire: manire. V. es hi. | 2367. H. beeste *ontbr.* V. hevet. | 2368. H. Lelic eest eñ sere. V. Leelic ist ende sere. B. Lelec — sere. | 2369. H. segic. V. seg ic. | 2371. H. Dits sire. B.V. sire. | 2372. H. is in dutscher. V. es. | 2373. H. de warijt. V. wulf menne w. | 2374. H. Dat is lanc eñ sere. B. wret. V. ureet, *verbeterd uit* vroet. | 2375. H. Glus eñ te roven. V. Ghuls eñ te rove. | 2376. H.V. Sulke boke (boeke) m. c. (ons *ontbr.*). | 2377. H. Dat si een wilt hont. V. Dat het si. | 2378. B. Si ulen. V. Si dulen. H. mar si bassen n. | 2379. H. Des die wolf bi n. pl. V. Des.

Digitized by Google

Als menne met enen ſcape taghet /
Sachte hijt metter wollen bzaghet /
Om dat ſtille ligghen ſal :
Anders verloze hi die vlocht al.
Ambzoſius ſeit / dien die wolf ſiet /
Dat hi te verlieſene pliet
Sijn luut / ſiet hine int anſchijn :
Die doet ſijn quade benijn ;
Maer ſietene die man eerſt bozen /
So heeft die wolf den moet verlozen.
Wert die wolf ghewaer des /
Dat die menſche ſo heeſ es /
Dat hi gheroepen niet en can /
So wille hine beſtaen dan.
Sinte Ambzoſius raet eñ heet /
Dat die man werpt of ſijn cleet.
Neme enen ſteen in elke hant /
Den wolf ſal twifelen te hant ;
Want hi ter weere ſiet den man.
Eerſt dat hi di volghet an /
So make een teken tuſſchen u tween /

Vs. 2380. H.V. Als men mit (met). | 2381. H. So sachte hijt mitter wolle. V. So sochte — wullen. | 2382. V. Om dat het. | 2383. H. de vlucht (de *van later hand*). V. Els verl. hi d. vlucht. | 2384. B. seid die den w. V. Ambrosis seit dien d. wulf. | 2385. B. verlisene. | 2376. B. lud. H. siet hien in de kele sijn. V. luud. | 2387. H. Dat doet van sire sie (sinen siene?) tsenijn. V. Dat doet siere sinen v. | 2388. H. Mer s. d. man te voren. V. die man voren. | 2389. H. de w. den moet v. V. hevet d. wulf d. moet. B. den mont. | 2390. B.V. Wort. H. de wolf. | 2391. H. Dattie m. s. eener es. | 2392. H. niet gheropen en can. B. geropen. V. hi roepen niene c. | 2393. H. So bestaet hi den man. V. wil hine. B. wille hi bestaen den man; *maer* man *is doorgehaeld en* den *in* dan *veranderd*. | 2394. H. eñ seit. V. Ambrosis. | 2395. H. Dattie m. w. af s. cleet. B. of *was eerst* op. | 2396. B. een steen. | 2397. B. twiflen. V. twivelen. | 2398. B.H. were. | 2399. B. hi hem volghet. V. Eist d. hi di na volghet an. | 2400. H. maect een tieken. B. tusschen hem .II. V. mac een tekin.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

fol. 24 r°.

fol. 60 v°.

fol. 67 v°.

Digitized by Google

Digitized by Google

Ofte leghe neder enen steen:
Hi sal werden verwaert saen;
Want hi met strecken vrucht sijn ghevaen.
Experimentor spreert/ die wise/
Dat die wolf neemt wilghe rise
Ghelovert in sinen mont/
Eñ derter hem mede te someghen stont/
Dat hi die gheite wille verraden/
Want si gheerne eten van den bladen;
Eñ alse die wolf op vuren tart
Die vroghe sijn ende hart:
Vrocht hi dat si selen craken/
Dan can hi sinen poot nat maken
Met siere tonghen (dits groot sin)/
Dat si craken selen te min;
Want hi vrocht der honde laghe.
Dat siet hi bi nachte dan bi daghe.
.XII. daghe rijt hi in den iare/
Eñ dan gaenre vele teere scare;
Dan huult deen voren eñ dander naer;

Vs. 2401. H.V. Of legghet (Iof legt) tusschen u enen steen. | 2402. B. Want hi sal w. V. sal worden. | 2403. B. Want hi met vruchte comet aen; *maer de twee laetste woorden zijn herschreven; daer stond eerst*: es bevaen. *In* H. *staet*: Want hi mit starker vrucht wert bevaen. V. Want hi met streke ducht sijn ghevaen; *maer het woordje* met *is hier ook later bijgeschreven.* | 2404. V. spreict. | 2405. H. Dattie w. loverkine eñ rise. B. telge ende rise; *doch* ende *van later hand.* V. Dat die wulf neemt wilghe rise. | 2406. H. Nemet in s. mont. | 2407. H. mede someghe st. V. mede somich st. | 2408. H. de gheet. V. die gheete. | 2409 H.V. Die gaerne (gh'ne) comen ten (toten) bladen. | 2410. B. op vuren tard. H. als d. w. op blade t. V. Eñ als d. wulf in loveren t. | 2411. B. hard. H.V. De (Die) dr. sijn eñ cen deel h. | 2412. H. sullen. V. vruchti dat si sullen. | 2413. B. hi *ontbreekt.* H. sine pote. V. sine voete. | 2414. H. dats. B. groet sijn. V. tonghe. *Voorts allen* sire. | 2415. H.V. Om dat si cr. sull. B. te mijn. | 2416. H.V. vrucht. | 2417. H.V. Bet. | 2418. V. so rijt hi. | 2419. H. daer gaenre. B. gaere vele terre sc. V. Eñ d. so gaenre vele tere sc. | 2420. B. Soe hult d. voren. H. hulet hi vore, de andre naer. V. duult deen voren.

Digitized by Google

Dan eeſt bi hem weſen ſwaer.
Dan honghere eet hi eerde wel.
Eñ oec eꝫ ſine naturè fel:
Alſe hi enen oſſe oft een paert
Beſtaen wille / dat hi begaert /
So eet hi eerſt eerde daer /
Om dat hi ſal weſen ſwaer /
Eñ bitet dier daert hebet macht /
Eñ werpet neder met ſiere cracht;
Dan doot hijt / eñ werpt uut die eerde /
Eñ eet tvleeſch dat hi begheerde.
Plinius ſeit / hetꝫ ſine ghelove /
Dat elc deilt andzen dan ſinen rove.
In deꝫ wolfꝫ blaſe leghet
Sycitesꝫ / een ſteen / alꝫ men ſeghet /
Daer men ſome lieden mede
Mach doen grote pijnlechede.
Altoꝫ eꝫ hi dan maghere wiſe /
Want hi ne maelt niet ſine ſpiſe.
Manatech werdſi te ſomeghen ſtonden /
Daer ſi enen doden man vonden /

Vs. 2421. H. te wesene. V. Ende dan ist. | 2422. H.V. hongre et hi de eerde. B. et hi erde. V. In hongre heit hi daerde w. | 2423. V. Ende oec. *Dit vers zou misschien beter eenen regel hooger staen.* | 2424. H. Alsi enen o. of. B. paerd : begaerd. V. Als hi — of. | 2426. H. etet — erde. B. ierst. V. So heet hi teersten aerde. | 2427. V. Om dat hi wille. | 2428. H. dat heeft die m. B. bitet dart h. V. dier daert hevet de m. | 2429. B.H.V. sire. | 2430. H. dodet hijt eñ werpet wt deerde. V. w. ute daerde. | 2431. H. etet vleys. B. et twelsch (*sic*). V. etet vleys dat hi begh'de. | 2432. B. seid. H. seyt ets sijn gh. V. sijn. | 2433. B. elc deeilt eclelc (*sic, en weêr doorgehaeld*) andren. H. deelt. V. deelt dandren van den rove. | 2434. E. leegt. | 2435. E. Cicites .I. st. dat m. seegt. H. Citites een st. dat men. V. Sutites. B. Citites. 2436. H. lude. *Allen* some. | 2437. E. piinlijchede. H.V. pijnlichede. | 2438. H. magre. | 2439. B. hi en maelt gene spise. | 2440. H. Manatich werden si te somen. st. V. Mannachtich wordsi ten somighen st. B. te menegen.

Digitized by Google

Eñ ſijn vleeſch van ave veten;
Dez ne moghen ſi niet vergheten
Die ſoetheit van den vleeſche groot:
Daer omme en ontſiet hi niet de doot.
Verdrivet menſe van enegher ſtede/
Si vragen hare ionc mede/
Daer ſi maken hare nieuwe ganghe.
Die wolf mach leven langhe.
Sijt met clauwen/ ſijt met tanden/
Die wonde ez ghevenijnt te handen/
Die die wolf doet eneghen diere:
Dan ſalmer toe doen deſe maniere
Daer men mede geneeſt die wonden/
Die comen van verwoeden honden.
Die wolve/ die corſt ſijn van leden/
Sijn van meeſter ſtoutheden.
Men maghene temmen alſe den hont;
Maer emmer ſal hi talre ſtont
Bi naturen iaghеren vlien;
Eñ mach hi cleenre beeſten ſien/
Tammerkine/ houkine/ hetz om niet/

Vs. 2442. B. vlesch — biten. H. vleys. V. Ende s. vl. d. aen beten. | 2443. V. Sone consi niet v. | 2444. H. De s. v. d. vleysche. B. vlessche. | 2445. H. Daer om ontsiet hi meer de doet. B. Daerombe. V. Sone vruchtsi niet d. omme d. doot. | 2446. H. Verdrijſmense. | 2447. H. har. V. ionghe. | 2448. H. har nie g. B. neuwe. V. haer. | 2449. H. De w. — harde langhe. V. wulf levet utermaten l. | 2450. H. mit clauwen, sijt mit tanden. V. clawen — tanden. | 2451. B. Sine beette. H. Sine wonde is ghevenijt thanden. V. Die wonden sijn gh. te handen. | 2452. H. Die den w. V. Die die wulf deet. | 2453. V. Eñ dan saelre toe die man. | 2454. H.V. gheneset de (die) w. | 2455. B. verwoetden. V. verwoedden. | 2456. H. De w. B. corst. V. Die wulve d. corst. | 2457. H. De sijn. B stouheden. V. Die sijn. | 2458. H. maghen temmen als. B. timmen. V. machene t. als die hont. | 2459. B. ember. | 2460. H.V. iaghers. | 2461. B.V. clene. H. beeste. | 2462. B. havekine. H. Lammere, hokene, ets o. n. V. Als lammere, hoekine, wats ghesciet (*sic, door verstelling. Z. de vlg. var.*).

Digitized by Google

Hi verbiſte / wats ghesciet.
Selke segghen / daer die wolf gaet
Scaep stelen / als hi verstaet
Dat sijn boet een rijs boet craken /
Hi bitene / om selke saken
Dat hi leere terden stille.
Hi delvet pzoyen die hi niene wille;
Eñ daer hi honde oec begaet /
Ghevallet dat hise vaet /
Hi biſte doot / eñ verghet die pzoye.
Comt die wolf in scaeps coye /
Hi biſt alle die scaep doot /
Eer hire af eet cleene oste groot.
Wolfs herte te pulvere ghebzant
Eñ ghebzonken alte hant /
Doet gheneſen / men waent des /
Die in epilepſien es /
Op dat hi hem wacht ere sake
Dat hi bzouwen nemmermeer ghenake.
Oec seghet ons een quenecum /
Eñ lichte maghet waer weſen sum:
« Snijt enen rieme in des wolfs vel /

Vs. 2463. B. verbietse. V. dats omme niet. | 2464. H. Sulke. V. Sulc seghet — w. | 2465. H. Alsi. V. Tscaep. | 2466. H. et rijs. | 2467. B. biettene. H.V. bitene om sulke. | 2468. H. treden. V. tarden. | 2469. B. proien d hinine w. H. proye de hi niet en w. V. proie d. hi niet en w. | 2470. V. Ende. | 2471. H. hisie vaet. V. Ghevallet hem dat. | 2472. H.V. eñ delvet de proye (proie). B. bietse — proie. | 2573. H. Coemt de w. in scaps coye. B. sc. coie. V. wulf in tscaeps coie. | 2474. B. biet. H.V. scape. | 2475. H. hier af et cl. af (*sic*) groet. V. Eer hire of het cleine of gr. | 2476. E.H. verbrant. V. Wulfs harte. | 2477. V. Ende. | 2478. V. Doe gh. | 2479. E.H. epylentien. B. epilensien. V. epylensien. | 2480. H. ene sake. V. Up dat. | 2481. E. nember. H nummer. V. nemmer vrouwen g. | 2482. E. segt — quenicum. H. quenicum. V. seit men een quenicum. | 2483. E. magt waer wesen som. H. som. V. Eñ lichte het mach. | 2484. V. ene rieme in des wulves vel.

Digitized by Google

Eñ daer mede ſo gozti wel/
Het ſal di quite weſen doen
Van lanc ebele/ van tozſoen:
Niet ne ſeggic dat ſi waer;
Maer dat pzoeven en es niet ſwaer.
Die wolfs herte bzoghe hout/
Si gheeft roke menechhout.

Lantiſcus es een dier
Seere fel ende onghier/
Van den hont eñ van der wolvinne;
Nochtanne was nogt pays no minne
Tuſſchen hem in gheerre ſtede;
Maer luxurie maect den bzede.
Dit dier heeft beide gaber
Van der moeder eñ van den vader
Beide maniere eñ haer/
Eñ mach bedieden/ oder waer/
Na den hont den pzochipape/
Die emmer wacht voz den wolf die ſcape;
Want die pape moet met crachten

Vs. 2485. E. Eñ daer m. s. gorde di w. V. Ende goerter di mede w. | 2486. H. Et sal. B. saldie. | 2488. E. segge ic. H. Niet en segic dat dit si w. V. Niene seg ic dat es w. | 2489. E. nes niet swaer. B. proven. V. en *ontbr.* | 2490. E. droge houdt. B. dronke. V. Die swulf herte. | 2491. E. So geft roeke menichv. H. Soe ghevet roeke menichv. V. Soe ghevet r. menichv. | 2492. V. Lintisius. | 2493. B. ongier. H. eñ ongier. D. end (l. eñ) onghier. V. Wreet eñ f. eñ onghehier. | 2494. B. Van d. wolf eñ v. d. wovinnen (*sic*). H. wlvinne. D. wulfinen. V. wulinne (*sic*). | 2495. B. noit pais. H. Nochtan was nie p. noch m. D. Nochtan ne w. noint pais no mine. V. Nochtan sone was n. pais. | 2496. B. Tussche hē in gerre. H.D.V. Tusschen hare (haren V.) gheslachte in ghere (gheere V.) st. | 2497. D. Ne maer l. maket. | 2498. H. bedegader. D. hevet. V. Dit die dat hevet bede. | 2499. D. ende. V. vandē m. | 2500. H. maniren. D. Beede manieren ende. V. Bede maniere ende. | 2501. D. Endemach b. o. war. | 2502. B.V. die pr. D. prochhi pape. | 2503. B. ember. H.D. vanden w. (D. wulf) de sc. V. Die hont wacht vor d. w. de sc. | 2504. B.V. Eñ die p. H. mit. D. crachte.

Digitized by Google

Sijn volc voꝛ den dubel wachten;
Eñ na den wolf/ die leeft bi rove/
So pꝛoevic wel/ eñ ghelove/
Dat men ſelken pape kinnet/
Die ſijnꝰ volcꝰ ziele nine minnet:
Der liede goet/ der liede wijf
Roubt hi/ die onſaleghe kaitijf.
Om dat ghesciede/ met voꝛ waer/
Desꝰ necꝰ niet leden menech iaer/
Dat hem Sinte Pieter verbaerde
Enen pꝛieſter goliaerde/
Eñ ſeide: « Du hebeꝰ verſleghen
Die zielen/ die gheenꝰ ſterbenꝰ pleghen;
Welctijt ſo ſoutuſe weder bꝛinghen/
Die bi di ter hellen ghinghen? »
Van ſtanden ſpꝛac hi niet een woꝛt/
Die pape; want hi kinde die moꝛt/
Eñ heeft ghebetert ſijn leven/
Eñ die werelt oec begheven/

Vs. 2505. D. voer. | 2506. H. de levet. D.V. wulf d. levet. | 2507. B. provic. H. So proiet (*sic*) hi als ic gheprove. D. So proiet hi alsicket ghelove. V. Sproevic (*sic*). | 2508. H.D. sulken p. kennet (kinnet). V. sulken. | 2509. H. Die svoles siele niet en m. D. sijns volkes siele nitne m. V. siele niet ne. B. nine. | 2510. H. Daer hi gaet ter lude w. B. Der lide guet, d. lide w. D. Den (?) lieder g. ende hare w. | 2511. H. Roven die onsalich keytijf. D. Roevet die ons. V. onsaligbe keytijf. | 2512. H. Des ghesciede. D. Dat gh. wetet v. w. V. Dies gh. weit over w. | 2513. H. Des is gheleden mennich. V. En es niet leden menich. | 2514. H.D.V. Dat Sente P. hem verbaerde (verbarde D.) | 2515. H. Eñ den pr. D. goliarde. V. guliaerde. | 2516. H. seghede. | 2517. B. De zilen die geens stervens plegens. H. Die zielen. D. De zielen die niet st. V. Die sielen. | 2518. B. Weltijt so soutuse br. (weder *ontbr.*). H. Welctijt si acuse (*sic*) weder br. D. Weltijt saltuse weder br. V. Wiltijt sultuse w. br. | 2519. H. De bi di. D. bidi ter ellen. V. di *ontbr.* | 2520. H woert. D. niet en wort. V. ne sprac hi n. | 2521. H. Want hi kinde sine woert. D. Want hi kende wel die mort. *In beide deze HSS. ontbr. in 't begin van den regel*: Die pape. B. die wort. V. kende d. mort. | 2522. D.V. hevet. | 2525. H. Entie w. D. Enti.

Digitized by Google

Eñ ſo ghebetert dat hem meſquam/
Dat hi ſaleghen ende nam.

Leucrocota eꝭ ene beeſte
Daer Pliniuꝭ af ſpꝛeect in ſine geeſte/
Die met ſneliheden verwint
Alle beeſten die men kint.
Na den hert eerſt ghejtiet;
Ghebuurt/ gherught/ alꝭ men eſele ſiet;
Ghevoꝛſt alſe die lyoen;
Ghehovet na deꝭ kemelꝭ doen;
Ghemont van oꝛe toꝛe;
Spleetvoete eerſt/ alſic hoꝛe;
Sonder tande: maer een been
Vaſt eñ ſcarp/ eñ el negheen
Gate/ daer tande ſouden ſtaen.
Na den man roepet/ ſonder waen.

Leontofona/ ſcrivet Solijn/
Eꝭ een lettel beeſtekijn/
Dat men al taſſchen bernen pleghet/
Eñ die aſſche men leghet

Vs. 2524. H. misquam. | 2525. H. goeden ende. D. goeden hende nam; *waer de afschrijver nog een derden rijmregel bijlapte*: End (Eñ?) te hemele dor bi clam. V. So dat hi salighen. | 2526. V. Leucocrota. H. Lentocrata. B. Lentocroca. | 2527. H. of seghet in s. ieeste. B. Dat Plin. V. Als Plin. scrivet in g. (sine *ontbr.*) | 2528. H. De mit. V. verwnnet. | 2529. V. kinnet. | 2530. B. gesciet. V. es hi gh. | 2531. B. Gebucht, gerugt. H. gheruct. V. Ghebuket, gherugghet. | 2532. H. als d. lyoen. B. leoen. V. Gheborst, ghehent na den lyoen. | 2533. H. Ghevoet. | 2534. H. thore. V. van den hore te ore. | 2535. H. Spletvoet ist als ict h. B. Splet voete eist. V. Splet voete es het. | 2536. V. ist maer een been. | 2537. V. scaerp. *Voorts van de eerste hand* al ne gheen. | 2538. V. Gaet hem d'tande. | 2539. B. ropet saen. H. roept. V. Na mans luut roept het. | 2540. H. Lentofona scrijft. V. Leocophona. B. Lentof. | 2541. V. luttel beestkijn. | 2542. B. in hasscene te berne. H. in asche te bernen. V. al tasschen barne pl. | 2543. H. assce. B. asscene. V. asschen men dan leghet.

Digitized by Google

In die pade daer die liebaerde
Wandelen selen haerre baerde;
Want die lewen bliven doot/
Comen sire ane cleene of groot.
Daer die lewe dat dier oec bint/
Hi en spares niet een twint;
Want hi dodet: dan moet hi mede
Selve sterven daer ter stede.
Oec dodet met siere urine
Den liebaert/ sonder ander pine.
Ontsiet die cleine/ ghi grote heeren/
Hets meslijc maer die saken keeren!

Lacta/ alse die glose seghet/
Die op Moyses boeke leghet/
Es een dier mate groot/
Dat wilen die met verdoot.
Daer dode ligghen gaet ten graven/
Eñ doze alrehande haven
Es sine ghenoechte/ hooz ic bedieden/
Dat vleesch van den doden lieden.

Lepus es des hasen name;

Vs. 2544. B. In pade. H. lyb. | 2545. B. Wandlen. V. Wandren sullen. H. sullen. *Allen* hare. | 2546. B. Wand. H. de lewe blivet. V. leewen. | 2547. H. an clene. B. clene ofte. V. sire an clene of te gr. | 2548. B. leu. H. de l. V. leewe. | 2549. H. Hine spaets (*sic*). B. twijnt. V. Hine sparets n. en tw. | 2550. V. Hine bitet doot en dan moet hi m. | 2551. V. Sterven selve. | 2552. H. mit sire orine. V. doot het m. sire or. B. sire. | 2553. H. ander *ontbr.* | 2554. B. gi. H. de clene, ghi. | 2555. H. Ets misselic w. de s. V. Messelijc (Hets *ontbr.*). | 2556. H. als. | 2557. H. boke. V. up. | 2558. B. dier bore groet: verboet. V. ne buer gr. | 2559. H. Eñ d. w. de w. verboet. V. Eñ dat. | 2560. H. grave. V. gaet inden grave. | 2561. H. vor alreh. have. V. Ende vor alreh. have: | 2562. H. horic beduden. B. genoecte horic. V. ghenouchte horic. | 2563. H. vleys — luden. B. vlesch, *als schier immer*. | 2564. H.V. Dats des.

Digitized by Google

Sijn vleesch es vele lieden bequame.
Bloode eest seere eñ snel ter vlucht:
Daghes etet selden doz die vzucht.
Die wesele gaet met hem spelen/
Eñ alsi heme comet ter helen/
Bijt soene mozdadelike doot.
Elcs iaers/ dats wonder groot/
Verwandelt hi/ spzeect die scrifture/
Sine beestelike nature.
Snee eten si doz die noot.
Ambzosius scribet/ die heere groot/
Dat selc lant es/ nu merct dit/
Daer si sijn te wintere wit;
Eñ alse dat coude vallet neder/
Comt hem ander haer dan weder.
Des hasen longhene/ als men seghet/
Es op die oghen goet gheleghet.
Jeghen menegherhande sake/
Die an den voet es tonghemake/
Wzive die longhene ontwee/
So gheneset al sijn wee.
Clip dat men vint in sine maghe/

Vs. 2565. H. vleys — luden. | 2566. B. Bloede eest sere eñ ter vlucht. H. Bloede ist sere eñ ter vlocht. V. Sere bloot ende snel. *Ik nam dit* snel *uit* V. *over. Misschien schreef Maerl.*: eñ seere ter vl.? | 2567. H. dor de vrocht. V. et hi selden d. die lucht. | 2568. H. De w. gaen mit. B. gaen. | 2569. B. alshi heme. H. hem comen. V. Maer alsi hem comt. | 2570. H.B. Bijtsie moerd. (mordalike) doot. | 2571. H. Elx i., dits w. B. Dit dier, dats w. V. Elxs i. dits. | 2572. H. de scr. V. hie seit die scr. | 2574. B.H. Sne. | 2575. H. scrijft de h. V. Ambrosis. | 2576. H. sulc land is. B. land. V. sulc — marct. | 2577. H. wintre. | 2578. V. als. | 2579. B. Coemt hem ander har. H. Coemt. V. hem tander. | 2580. E. segt. H. Dese hasen. V. longre. | 2581. E. gelegt. H. Es goet op d. oghen gh. V. up doghen. | 2582. H. menegherhande saken. V. menighrande. | 2583. H. is. V. andie voete. | 2584. H. de l. en tve. V. Wrme (*sic, of* wrine?) die longre. | 2585. E. geneest. H. we. | 2586. E. Dlib d. m. vint. B. Lip d. m. vind. H. Dat lip. V. Libbe.

Digitized by Google

Stelpt den lichame van siere plaghe;
Het mach oec langhe gheduren.
Hem die sijn van natter naturen /
Es sijn vleesch goet eñ ghesont.
Snelre es hi voz den hont
Clemmende / dan nederwaert;
Want hem benemen sine baert
Vozen sine cozte beene.
Hi eñ die liebaert gemeene
Slapen met oghen wide ontdaen.
Sinte Basilijs doet ons verstaen /
Daer si dien eñ hem gheneeren /
Niet lichte mach mense dane weeren;
Want si dien ende winnen
Meer dan men mach bekinnen.
Dit doet hem nature gheleesten /
Want hi es pzoye van allen beesten.
Een paer ionghe werpt hi nu:
So heeft hi in een ander ru /
Een ander al sonder haer /
Eñ in sade een ander paer.
Esculapius die seghet /
Dat des hasen herte pleghet:
Versch an eens hals ghehanghen

Vs. 2587. V. Suelt. H. lichaem. *Allen* sire. | 2588. H. Et mach. V. oec uutlanghe. | 2589. B. na ter. H. de sijn v. mater. | 2590. H. vleys. | 2593. V. benemet. | 2595. H. entie lieb. V. entie liebaert allene. | 2596. H. mit o. wijt ondaen. V. Slapen oghen wijde ondaen. | 2597. H. Sente Baselijs. V. Baselis. | 2598. B. si dihen eñ h. genere. | 2599. B. danne w. V. ne machmense dane gheweeren. | 2600. H. eñ winnen. | 2601. V. dan mensche mach. | 2605. B. proie meest van. H. van andren b. V. proie meest allen b. | 2604. H. si nu. V. ionghen. | 2605. H. Zo heeft hi in een ander een ru. V. hevet. | 2608. E. segt. H. de seghet. | 2609. E. plegt. H. Dattes. | 2610. V. Al varsch. H. an een hals.

Digitized by Google

Doet den vierden dach rede verganghen/
Eñ helpt den ghenen oec die vallen.
Noch spreect men oec van siere gallen/
Dat soe maect donker oghen claer.
Sine niere bzoghe/ dats waer/
Eñ ghepulvert over een
Sijn goet ieghen der blasen steen.
So es oec met warmen bozne sijn bloet.
Sine matrice ghebzoghet es goet;
Want soe knapeline doet ontfaen.
Eñ oec mede [....] sonder waen/
Ghepulvert eñ gheminght te hant;
Dus eest beschreben daer ict vant.

Utter/ nadien dat ict weet/
Es een dier dat men otter heet/
Van seere scalker manieren.
Bi bzoeken woenet eñ bi rivieren.
Sijn vel es bzuun/ scone eñ diere.
Halen maken si/ dats hare maniere/
Daer si in bzoeden hare ionghe.
Op visschc sijn si ghereet te spzonghe/

Vs. 2611. B. den vierden rede v. V. Den vierden rede doet verg. | 2612 E. de genen. V. den ghonen. | 2613. E. oec *ontbr.* V. Oec spreict men van sire gallen. | 2614. E. Dat so m. donkere. B. Doe soe maect. H. Dat si doet donker. V. Datsi. | 2615. H. niren. V. nieren ghedroghet. | 2616. V. Ende ghepulvert sijn over een | 2617. H. den bl. V. Sijn *ontbr.* | 2618. B. oec *ontbr.* | 2619. E. ghedroghet *ontbr.* H.V. matrice gh. is g. B. matrise. | 2620. E. knapelkine ontfaen doet H. Want si knapeken ontfaen doet. V. knapelijn ontfangen doet. | 2621. B. *alleen heeft dezen regel, die wijders verminkt schijnt. Z. de Aentt.* | 2622. E. gemint. H. gheminghet. B. gemingt. V. eñ ghenut. | 2623. E. eist. H. ist bescr. als ict. V. ist. | 2624. H. na dat ict. V. dats na dat ict weet. | 2625. H. deer. V. Een dier d. m. den o. h. (Es *ontbr.*). | 2626. H. Een dier van scalken maniren : riviren. V. Een dier van scalker m. | 2627. B. Bi broken woene eñ bi riv. H. Bi broken w. eñ riv. | 2628. H. is br. scoen. | 2630. H. broden. B. ioncge. | 2631. B. vessche. V. ten spronge.

Digitized by Google

Eñ daer doen ſi grote ſcade.
Tanghe eñ met goeder ſtade
Mach hi onder twater gaen;
Doch moet hi die lucht ontſaen /
Oft hi ne mach anders leven niet.
Daer bi es ſomwile gheſciet /
Alſe hi viſſche vint ghevaen
In corve / dat hiſe etet ſaen :
Can hire niet ute gheraken /
Die doot moet hire omme ſmaken /
Als hi die lucht niet en hevet.
Het es dat ghierſte dier dat levet;
Want het leghet in ſinen hole
Vele viſſche teere ſcole /
So dat al die lucht wert quaet
Van den ſtanke dire afgaet.
Dieſe daen werden ſware
Dicke deſer lucht gheware.
Viſſchers pleghen ere ſaken /
Dat ſi den otter tam maken
Eñ leerne / omme te viſſchene bet /
Viſſche iaghen in haer net.

Vs. 2632. H. groten. V. Ende daer in doen si groten sc. | 2633. V. Langher ende goeder stade. | 2634. H. onder water. V. So mach hi. B. dwater. | 2635. B. Docht. H. de lucht. V. Doch so moet hi. | 2536. H. Of. V. Iof. | 2637. H. is. | 2638. H.V. Als hi vissche. B. vessche. | 2639. V. corne. | 2640. H. wigher. V. Eñ can dan niet. | 2641. H. Den doet moet hijr o. sm. V. So moet hire omme die doot sm. | 2642. H. de lucht. V. Want hi der lucht. | 2643. H. Es tghierste. Het *ontbr.* B. dir. V. Hets een tghierste dier. | 3644. H. Want et l. in s. holen. V. holen. | 2645. H. vissche teere scolen. B. vessche tere sc. V. tere scolen. | 2646. V. alle d. l. wort. | 2647. H. dier. V. dire of. g. | 2648. H. Die si van (*verbeterd* vaen) werdens ware. B. worden sware. V. vanghen worden sware. | 2649. B. Dicken. V. Dicken dese l. | 2650. B. Vesschers. V. Visscher. | 2651. V. tem. | 2652. B. vesschene. | 2653. H. iaghen si. B. Vessche iagen iagen (*zoo herhaeld*) in har.

Digitized by Google

Locuſta/ ſpreect Jacob van Vitri/
Dat een viervoete dier ſi/
Eñ hevet thovet vet eñ groot/
Eñ es goet tetene ter noot.
Alſo als Auguſtinus wiſte/
So at dit dier Jan Baptiſte.
Andre ſeghhen dat hi ne vede:
Eñ ſeghhen dat een cruut es mede/
Heetet locuſta/ dat hi at;
Maer liever volghics teſer ſtat
Der gloſen van Sinte Auguſtine.
Viervoete ſijn deſe viereſkine/
Alſo groot alſe conijn twaren/
Eñ wandelen te ſamen bi ſcaren.
Ariſtotiles die telt/
Dat een wijf een locuſta helt/
Om dat ionc was eñ cleene;
Daer na omme lanc/ alleene/
Wart het draghende ſonder ghenoot/
Eñ dit was een wonder groot.
Van der .X. hebbi ghehoort/
Nu hoort van der .M. voort.

Mulus es een dier/ wil men kinnen/

Vs. 2655. H. viervote. B.V. vier voete. | 2656. H. Eñ heeft thoeft. V. Ende hevet. | 2657. V. Ende es g. teitene. | 2658. B. wijste. V. als Sinte Austijn. | 2660. H. hine. V. Ander s. d. hi en d. | 2662. H.V. Heet. | 2663. H. volgic deser st. B. liver volgics. | 2664. B. dan S. Aug. H.V. eñ Sinte. | 2665. H.V. Viervote (voete) s. d. dierkine. | 2666. H. alse conine. V. als een conijn te waren. | 2667. H.V. wanderen te gader. | 2668. B. teelt. | 2669. V. ene loc. B. heelt. | 2670. V. Om datsi i. was ende cl. | 2671. H. omlanc. V. Ende daer na. | 2672. H. Wart draghende. B. Wert het. V. Wort si dr. | 2673. H. was te wondren. | 2674-2675. H. gehoert: Nu hoert — voert. B. gehort: Nu hort — vort. V. ghehort, Hort vander .M. bet vort. | 2676. V. wile wi k.

Digitized by Google

Dat deſel eñ die merie winnen/
Eñ eꝫ ter pinen harde goet.
Alſe deſel eꝫ hi ghehoet/
Ghoeret/ eñ daer toe ghecruuſt;
Alſe deſel ſine ſtimme ruuſt;
Magher eꝫ hi na den dader;
Anderꝫ alſe een peert algader.
Nemmermeer in haren daghen
Moghen ſi winnen no dꝛaghen.
In roomſchen boeken vint men ghenoech/
Dat mulinne wilen dꝛoech/
Eñ dat maꝫ wonder groot eñ ſtranc/
Eñ niet der naturen ganc.
Si dꝛaghen ſachte eñ wel/
Haren paꝫ/ eñ niet el.
Dat paert eñ die eſelinne/
Alſi berſamen in hare minne/
Daer eerhande muul af coemt/
Dien tlatijn burdulus noemt;
Maer van den muul eꝫ deſel dader:
Dit ſeit die ſcriſture algader.

Monacheroꝫ/ verſtaet mi wale/

Vs. 2677. H. Dattie esel entie merie. | 2678. Ende hets in pinen. | 2679. H.V. Als desel is (es) hi. | 2680. Ghehoret. H. Ghehoert eñ daer to gh. V. Ghehoort eñ daer toe. | 2681. H. Als desel s. stemme. V. Heiselike sine stemme. | 2683. H.V. als een paert. B. pert. | 2684. B. Nemb. H. Numm. | 2685. H. noch dr. V. Ne mogben si. | 2686. B. vindmen. H. roemsch. boken. V. genouch. | 2687. B. droch. V. Dat wilen mulinnen drouch. | 2688. V. Maer dat w. | 2690. V. sochte ende w. | 2691. V. Maer haren pas. | 2692. B. part eñ die esellinne. H. eñ oec die. V. eñ oec die esellinne. | 2694. H. Dar eenrehande mule of coemt. B. Daer erande mul. V. Daer eenrande muul of coemt. *Omzetting; versta* : Daer af comt eerhande muul. | 2695. B. Dien latijn. V. Dien dat latijn. H. burdicus. | 2696. B.H. van den mul. V. van den mule es die esel v. | 2697. B. seid. V. Dus hevet. | 2698. V. Monecroes.

Digitized by Google

Tuut eenhozen in dietſche tale.
Plinius ſpzeert eñ Solijn/
Cume mach bzeeſſeliker dier ſijn:
Sijn luut elken man verbaert.
Gheſcepen eeſt alſe een paert/
Gheboet gheliic den elpendiere/
Gheſabet na des herts maniere/
Na tſwijn gheſteert/ alſe wijt hozen;
Midden in den hovede bozen
Naghet hem een hozen bozclaer:
Vier boete es hi lanc/ dats waer;
So ſcarp/ daer mach niet ieghen ſtaen.
Men macht met gheenen engiene baen/
No niet ghetemmen/ hor ſoet ſi.
Ons ſeghet Jacob van Vitri/
Dat levende gheen man en baet;
Want eeſt ſo datment beſtaet/
Eñ het hem ſiet ins mans hoede/
Het blivet doot van overmoede.
Dit nes beenhozen niet/ dat verſtaet/
Dat die reine maghet baet.

Vs. 2699. H. in dutscher t. V. Ludet — dietscher. | 2700. V. Pl. spreict ende Sol. | 2701. V. vreeseliker. | 2702. B.V. luud. | 2703. H. als. V. es het als. | 2705. H. Ghehoeft na des hertes manire. | 2706. H. ghestert als. V. Na dat swijn ghestaert als wijt. | 2707. H. hoefde. V. Boven uten h. | 2708. H. de hoerne claer. V. so dur claer. B. so claer. | 2709. H.V. viervote lanc is (es) hi. | 2710. H. So starc d. m. n. voren st. V. scaerp daer ne mach niet voren st. | 2711. B. maget — engien. H. mit gene engien. V. Men maghet bi eng. | 2712. B. getimmen. H. Noch — ho soet si. V. Mare niet gh. hoe so hetsi. | 2713. V. Oec scrivet. | 2714. H. ne vaet. B. gene manne en v. V. man ne v. | 2715. B. est soe. V. ist so also datment begh't (= beghaert?). *Anders kan deze verkorting in het haegsche of vissersche handschrift* (V.) *niet opgelost worden, en het is klaer te zien dat de afschrijver, zonder acht te geven op het rijm*, begaert *in plaets van* begaet *gelezen heeft.* | 2716. H. Eñ et hem siet ins mans hoden. B. in mans. V. Ende — in des mans. | 2717. H. Et blijft doet. | 2718. H. deenhorn. V. Din es teenh. | 2719. H. Die de reyne.

Digitized by Google

Molosus/ scribet Adelinus hier/
Es een seere onsienlijc dier;
Men vintse in menerh wilt lant.
Dit es alre viande viant/
Eñ scinet wesen ene sake
Gheschepen ter werelt wzake.
Sine tande sijn scarp eñ lanc/
Eñ sine bete groot eñ stranc;
Wat soet ghemoet stribet an/
Eñ seere verhtet opten man/
Eñ doet hem grote vzeese mede;
Maer der kinder onnoselhede
Ontsiet/ dans gheene saghe/
Eñ scuwet seere hare slaghe.
Dus merrt men in dire maniere/
Dattie wzeetheit van den diere
God maerte voz selke sake/
Dattet si der sonde wzake;
Niet om scade no om lette
Der gherre die sijn sonder smette.

Mauricomazion es bekent

Vs. 2720. H. Melotus scrijft Ad. hijr. B. Molocus. V. Adelmus. | 2721. H. een vreeslic, onsienlic dier. V. seer ontsienlic. | 2722. B. vindse—welt. H.V. menich. | 2723. H. Dits. V. Dits alre vianden. | 2724. B. scijnt. H. Et scinet. V. Ende schijnt. | 2726. H. lang (*sic*). | 2727. V. Sine b. wijt ende str. (Eñ *ontbr.*). | 2728. V. Wat soe het gh. strijt hem an. | 2729. H. vecht op den m. V. Sere v. up den m. (Eñ *ontbr.*) | 2730. *Allen* vrese. | 2732. B. dans gene. H. dan is ghene. V. Ontsiethet dans ghene. | 2733. V. Ende vliet sere vor hare sl. | 2734. H. dire manire : dire. V. Dus maerc ment in deser manieren. | 2735. B. Dat die. V. Dat die wr. v. d. dieren. | 2736. V. makede om sulke. H. sulke. | 2737. B.H. Dat het (Dattet) doen soude gene (gh.) wr. V. Dat het sider s. wr. | 2738. H. noch. V. om smette. | 2739. H. ghere de s. V. Der ghoenre d. s. sonder lette. | 2740. B. bekint. H. Maric. sijn beeste (bekent *ontbr.*). B. Maric. V. Mauricomenon.

Digitized by Google

Ene beeſte van Orient;
Na ſlewen grote/ des ſijt ghewes/
Alſe ons ſcrivet Ariſtotiles;
Heere wreet/ van hare root/
Hare paer tande ſcarp eñ groot/
Oren/ oghen ende anſchijn
Recht oft een menſche mochte ſijn;
Maer doghen ſijn van donkeren doene;
Sijn ſteert alſe van den ſcorpioene;
Ghetant alſe die liebaert nochtan;
Sijn luut recht oft ſprake een man;
Sijn briefchen alſe ene boſine.
Herts ſnelheit eñ die ſine
Die es harde even ſnel;
Eñ es allen menſche(n) fel/
Eñ maer ſoetne mach begaen/
Verbijtne ende etene ſaen.

Mantichora mach wel een wonder ſijn/
Alſe Plinius ſcrivet eñ Solijn:
Gheanſchijnt alſe een man/
Maer oghen ghelu hevet nochtan;

Vs. 2741. H.V. in Orient. | 2742. B.V. Na des lewen (leewen) gr. H. sijt gewis. | 2743. H.V. Als. | 2744. B. wret van hare rote. H. rote. *Allen* sere. | 2745. H. Dre p. t. sc. eñ grote. V. Drie pertande (*sic*) starc eñ groot. | 2746. H. Hoer oghen eñ anschijn. V. Oghen, horen ende anschijn. | 2747. H. mocht. | 2748. H. de oghen — done. | 2749. H.V. stert (staert) als v. d. scorpione. | 2750. B. Getand a. d. liebart. H. als die liebaerd. V. Gheclawet als een l. | 2751. B. luud oft recht spr. V. luud r. als spr. | 2752. H. Si breeschen als ene busine. B. bosine. V. briessche als een boesinc. | 2753. H. Des hertes snellede eñ te sine. B. eñ siene. V. Des herts snelhede eñ. | 2754. H. De is harde. | 2755. V. Het es. | 2756. H. waer sone m. bevaen. B. war soet ne. V. soettene m. ghevaen. | 2757. H. verbiten eñ eten saen. V. verbijttene ende. | 2758. H. Manthicora mach een w. s. B. Manchjcora. | 2759. H. Als Pl. scrijft. V. Als. | 2760. H. Gheansicht als. V. Gheanschijnt es het als die m. | 2761. H. Mer oghen hevet ghelijc nochtan. V. Maer die oghen ghelu nochtan. B. gelijc.

Digitized by Google

Root van hare; ghelijc den lyoen
Eest bina ghemaert in al sijn doen;
So starc dattet wonder es.
Soeten luut hevet/ des sijt ghewes/
So dattet schijnt die waerheit das/
Als oft conste al pipe gheblas.
Voz des menschen vleesch alleene
So ne minnet groot no cleene.
So snel eest in stere vlucht
Alse die voghel in die lucht.
Vzierekede staen hem int hovet
Sine tande/ dies ghelovet.

Musquelibet es bekent
Ene beeste in Vzient/
Alse Platearius seghet/
Na die grote die te sine pleghet
Dat ene ratte hier es.
Ene sweere/ des sijt ghewes/
Wast hem an sinen sracht:

Vs. 2762. H. den lyone. B. lioen. | 2763. H. Is hi na gh. in al sinen done. V. Es hi bi na. B. bi na. | 2764. H. is. V. So scaerp gestaert dat w. es. | 2765. B. luud. H. heeft d. s. gewis. V. So soete gheluut, gheloeft mi des. | 2766. H. So dat scijnt de wareyt d. V. Dat het schijnt. | 2767. B. Als oft het conste pipe geblas. V. Dat dat dier can al pipe gh. H. pipen. | 2768. H. vleys allene. *Ook* B.V. allene : clene. | 2769. H. noch clene. | 2770. H. Zo. V. es het in sine vl. | 2771. H. Als d. v. in der l. V. Als d. v. es in d. l. | 2772. H. int hoeft. B.V. Drie rekede (*sic, voorts* V. in thovet). | 2773. H. Die tande dies gheloeft. V. Sine tandes, des gh. B. dijes ghelovet. | 2774-2775. V. Mus quellibet, dit es bekent, Es ene b. | 2776. V. Als ons Plat. | 2777. B. groete dat dier te sine plegh. H. grote de te sine pl. V. grote dat diere. | 2778. H. hijr is. V. *kent dit vers niet en wijzigt de volgende aldus :*

Eene sweere wast hem an sinen scacht,
Als soe ripe es dat dier wacht, enz.

Naer Als soe *kan men bij* B.H. Alsi *gissen voor* Alst. | 2779. H. suere d. s. ghewis.

Digitized by Google

Alſt ripe es / dat dier wacht
Dat hetſe an enen boom bzeect /
Eñ / alſe Platearius ſpzeect /
Dat etter hart al daert ſtaet /
Eñ dit es ſijn muſſcliaet;
Maer beſt eeſt dat die ſweere uut gheeſt.
Alſt muſſcliaet verlozen heeft
Sine cracht / men hout in ſtanke /
Het wert ſtarc / al waſt cranke.
Hets goet ieghen cranke herte;
Eñ ieghen ſyncopine ſmerte
Eñ cranke herſine eñ quade maghe
Eeſt goet / eñ te menegherhande plaghe.

Mamonetus es ene beeſte /
Spzeect Tiber rerum in ſine geeſte /
Na [t]ſimminkel een deel ghedaen /
Maer minder een deel / ſonder waen.
Ru eñ lanc es hem die ſtaert;
Gzof ſijn hals ten hovede waert /
Dat menne qualike als eñ als
Binden mach om ſinen hals /

Vs. 2781. H. is. | 2782. H. Datse an (het *ontbr.*). *Allen* boem; *voorts in* V. brect. | 2783. V. Ende—sprect. | 2784. B. hart eñ dart staet. H. hevet al d. st. V. hart al daer het st. | 2785. H. Eñ dat is fijn muskeliaet. V. fijn *of* sijn? | 2786. H. Mer b. is datti svere u gh. V. Mare b. ist—ute gevet. | 2787. H. Alse muskeliaet. V. Als m. v. hevet. | 2788. H. in groten st. V. stanc. | 2789. H. Et w't sterc al w't cr. V. wort al was-het cr. | 2790. H. Ets g. iegen cranke herten. V. die cranke. | 2791. H. sincopinen smerten. V. Eñ tieghen der sijncopijn sm. | 2792. H. cranken hersen. V. Cranke hersene, levere, maghe. | 2793. H.V. Ist (Eist) goet eñ te (enter) menigher plaghe. | 2794. H. Mamonitus is eene b. B. Manonecus. V. Mavonethus. | 2795. H. Scrijft—ieeste. V. Spreict | 2796-2797. *Deze twee regels ontbreken in* B. *en* H. *In* V. *staet*: Na scimm. | 2798. H.V. Ru ende lanc. H. is h. de stert. B. start: wart. | 2799. B. Groef. H. Sijn hals grof ten hoefde w. V. Sijn hals so groef ten hoefde w. | 2800. H. Dat ment q. V. ment, *veranderd in* mene. | 2801. V. Mach ghebinden om den h.

Digitized by Google

Hen ſlupet over thooſt lichte.
Dit dier hevet ſyn anſichte
Seere ghelijc na den man/
Al eſſer meer ſwertheiden an.
Neſe eñ mont verſamen niet/
Als men an tſimminkel ſiet;
Maer daer es een lippe tuſſchen.
In woeſtinen eñ in buſſchen/
Daer ſi wonen talre tijt/
Es altoes een ſtaende ſtrijt
Tuſſchen tſimminkel eñ mamonet;
Al mach tſimminkel dan crachte bet/
Met ſtoutheden eñ met ſnelheden
Verwint dit dier te meneghen steden.
Deſe beeſte hout in den moet
Tanghe dat men doꝛ hare doet.

Magale/ alſe die gloſe ſeghet/
Die op Moyſes boeke leghet/
Es een quaet dier; alſt es ionc/
Een deel ſtarc in ſinen ſpꝛonc;
Eñ emmer toe/ dach eñ nacht/
Neemtet af an ſine cracht:

Vs. 2802. B. En spult. V. Enne sluupt over thovet. | 2803. H. Dat dier heeft. B. angichte (anghesichte?). V. aensichte. | 2804. B.H.V. Sere. | 2805. B. eser. H. eser meer svaerheden. V. swartheden. | 2806. B. mont. H. versament n. V. Nese, mont eñ versamenen n. | 2807. H. Als men den symm. V. Als m. an andren scimminkelen s. | 2808. H. Mer daer is ene. V. Maer dars ene. | 2809. B.H. bosschen. | 2810. V. woenen. | 2812. H. Tusschen den symm. eñ mamm. V. tscemminkel eñ manonet. | 2813. H. de symm. v. machte b. V. die simme v. | 2814. B. stoutheiden — snelheiden. H. Mit — mit. V. eñ m. scalcheden. | 2815. B. ter meneger. H. menighen. V. verwinnet d. d. te vele st. | 2817. V. dur haer. | 2818. H. als. V. es als die glose s. | 2819. H. boke. B. Moises. | 2720. H. Es — is. | 2822. B. ember. | 2823. H. Nemet. V. Nemet het of.

Digitized by Google

So ouder / so verscubber mede /
Altoes wast sine onsalerhede.
Ant ende / om sine bedorvenhede /
Werdet bedwonghen dattet vorde
Buten toghet / int ghelaet;
Nochtan es sine nature quaet:
Comt ieman an sinen tant /
Het benijntene al te hant.
Mule / peerde hevet leet /
Eñ alst ene merie weet /
Om hare scade eest dat wacht;
Nochtan hevet cleene cracht:
Dan buten toghet scone ghelaet;
Eñ eest dattet wert ghestaet /
So toghet met groter smerte
Dat benijn van siere herte.
Dit dier slacht den nideghen best:
Wie so den nijt int herte best /
Die eselt van daghe te daghe /
Eñ als sine valsche laghe
Onghehoort es talre stede /
So benst hi sine goedertierhede;
Siet hi nochtan sinen slach /

Vs. 2824. H. So ouder is, so. B. Soe — so. V. So houder. | 2825. H. Altoes so wast s. onsalichede. V. sijn onsalich. | 2826. H. Int ende om sijn bedorvene (*sic*). V. Intende (*sic*). B. In dende. | 2827. B. Wordet. V. Wort het. | 2829. V. Nochtanne — so quaet. | 2830. B. Coemt — tand. H.V. Coemt yeman (yemen). | 2831. B. hand. V. venintene te h. | 2832. B. perde. V. paerde. | 2833. B.H. merie. V. Ende als het ene marie. | 2834. H. Om scare (*sic*) scade ist. V. ist. | 2835. V. Nochtanne. | 2836. V. maectet. | 2837. H. d. wert ghescaet. V. ist dat hets wort. | 2838. V. smarte : herte. | 2840. V. nijdighen. | 2841. B.H. Want die (Wat de) nideghe int h. vest. *Ik volgde* V. | 2842. B. Die eselt. H. De eselt. V. Hie eselt. | 2843. B. Eñ al sine. H. Eñ alsmen v. l. V. Ende als. | 2844. B. Ongehort. H. Onghehoert is. V. Onghehort. | 2845. H. goedertierenhede. V. venset hi. | 2846. V. nochtanne.

Digitized by Google

Die ſijns heeft te doene / hem mach!

Muſio es ene catte.
Jacob van Vitri ſeghet / datte
Soe bi nachte in donkeren holen
Vint muſe / die hare ſijn verſtolen.
Nachts ſiet men hare oghen clare /
Alſe oft een carbonkel ware.
Onreine muſe eñ catten /
Dat ſijn al proye van der catten.
Alſiſe baen / ſpeelſi daer mede /
Eñ / na meneghe onſalecheden
Die ſi hem hebben ghedaen /
Moeten ſi danne ter cokenen gaen.
Oec berchten ſi / hoor ic ghewaghen /
Op padden die benijn draghen;
Maer drinken ſi niet te hant daer naer /
Si ſterben van doorſte daer.

Vs. 2847. B. done. H. De sijns h. te done hi mach. V. Die hem te doene hevet so hem mach. | 2848. H. is ene cat. V. dat es ene cat. | 2849. H. seget dat. V. spreict dat. | 2850. H. Bi nachte (Soe *ontbr.*). V. Dat soe. | 2851. B. Vind—bestolen. H. har s. verstolen. (daer sijn verscolen?). V. haer sijn bescolen. | 2852. B. Naechts. H. siemen har o. claere (claerre?). V. haer ogen. | 2853. H. Als — carbunkel. V. Als ioft een karb. | 2854. V. Onreine es si muse eñ r. | 2855. H. proyen der c. (van *ontbr.*). B. proie. V. alle proyen der c. | 2856. B. spelsi dar m. V. Als sise v. speel sire m. | 2857. H. menich onsalich. V. menighe onsalich. | 2858. H. De si hem. V. *liet de plaets waer dit vs. staen moest, open en stelde het in de plaets van den vlgdn. regel, die dus uitgebleven is. Later heeft iemand, welligt Visser, het uitgelaten vers in de open plaets bijgeschreven en de verkeerde orde door het gewoone teeken* (a—b) *aengeduid en verbeterd. Den ingevulden regel, die echter gansch verschillig is van mijne andere teksten, laet ik hier op zijne plaets volgen.* | 2859. V. Eten si danne saen. *Onder dit vs. staet met potloot aengeteekend dat het uit het Leidsche HS. ontleend is. Het zal daerom niets minder voor het werk eens tekstbedervers moeten gehouden worden. Ik volgde* B.; *in* H. *staet hier :* Moten si daer ter coken g. | 2860. B.H. horic. V. vechtsi dus h. gh. | 2861. H. Mit padden de v. V. Met p. die. | 2862. H. Mer — thant dar n. V. Maer drinc si n.

Digitized by Google

Den ſerpente doen ſi pine /
Ongheſcaet van ſinen venine.
Alſe die ratten willen riden /
Werden ſi wilt / eñ willen tiden
Verre danne om haer ghenoot.
Haer verhten onderlinghe es groot:
Dats bedi / waent men wale /
Dat elc wille houden ſine pale
Daer hi in muſen ſal.
Als menſe ſtrijct / verheffen ſi al.
In warmen ſteden muſen ſi wel;
Eñ dicke verbernet hem haer vel.
Coȝt men hem die grane an den baert /
Si werden bloode eñ verbaert.
Den ghenen die te verre ontgaen /
Men coȝte hem die oȝen ſaen /
Si ſelen hem te bet temmen laten;
Want ſi bȝuchten utermaten
Dat hem in doȝen reinen ſal:
Dats dat ſi ontſien boȝ al.

Vs. 2864. H.V. serpenten. | 2865. B. Gescaet van haren; *maer* H. sinen; *beide zijn alzoo strijdig met hunne les in den voorgaenden regel.* V. haren. | 2866. V. Als. | 2867. H. *heeft si van eene tweede hand.* V. Wort si w. | 2868. H. om sijn genoet. B. hare g. V. Varre dane om hare gh. | 2869. B. Hare v. H. Har v. o. is. V. Hare v. onderlanghe. | 2870. B. bi di. H. bedi. V. *plaetst deze twee regels verkeerd, aldus:*

Dat elc wille houden sine pale,
Dats bedi dat waent meh wale.

| 2871. H. wil. | 2872. B. Daer in m. (hi *ontbr.*). | 2873. H. strict. V. verheft soe al. | 2874. V. Waerme steden minnen so wel. | 2875. B. Eñ dicken verbernt h. hare v. V. Dat hem dicke verbarnet fel. | 2876. H. hem die granen an horen b. V. Cortmen hare gh'ne (*sic*) an haren b. | 2877. B. bloede. H. blode. V. Si so bloot ende v. | 2878. H. de te verre. V. Den ghonen. | 2879. H. cort h. de oren. | 2880. H. Si sullen te bet (hem *ontbr.*). V. sullen. B. timmen. | 2882. H. reghen sal. | 2883. V. over al.

Digitized by Google

Mustela dats die muushont/
Een dier dat ons es wel cont.
Het levet bi proyen van dieren/
Eñ es van scalker manieren;
Want het draghet van steden te steden
Sine ionc/ om dat hem onbreden
Ontsiet/ eñ dat mense binden sal.
In holen es sijn wonen al.
Serpente pleghet te bane/
Eñ alst tserpent pijnt te bestane/
So draghet haer hem wilde rute:
Daer mede iaghet tvenijn ute.
Der eest van naturen anscine
Broet boven alre medecine:
Vint sine ionghe doot/ men seghet/
Dattet cruut te bindene pleghet/
Daert sine ionghe mede berwert.
Die muushont pleghet eñ mert
Om serpente eñ muse te bane.
In Prusen lant/ doet men te berstane/
Es een eilant daer ghеen levet.
Solinus bescreven hevet

Vs 2884. H. een mueshont. V. heten wi den mushont. | 2885. H. wel is c. V. dat menighen es cont. | 2886. B. proien. H. Et levet — diren. | 2887. H. is van sulker maniren. V. Ende es. | 2888. H. Want et draghet v. stede te st. | 2889. V. ionghe. | 2890. H. dat *ontbr.* V. eñ *ontbr.* | 2892. B. Serpenten. H. Serpenten de mushont pl. te v. V. Serp., muse, pl. | 2893. V. als tserpent. B.H. alst serp. | 2894. B. welde. | 2895. H. drive tsenijn ute. V. drivet tvenijn. | 2896. B. in scine. V. ist. | 2897. H. alle. | 2898. B. Vind. H. Vindet. V. ionghen. | 2899. V. Dat het cruut. | 2900. B. Dart. H.V. ionghen. | 2901. B. mushond. V. mushont. | 2902. V. Om tserpent eñ musen. | 2903. H. In Prucen lant do men. B. land — verstaene. V. In Proselana doemen te v. *De afschrijver las* lana *voor* land, *en bedierf het geheel.* | 2904. H. Is. V. heilant d. gh. in levet. | 2905. H. Solinus de bescr. h. V. Sol. es die b.

Digitized by Google

Dattet basiliſcus verbijt/
Eñ ſterfter na in corter tijt/
Dat met ſiene doot den man/
Eñ elc dier metten ademe nochtan;
Maer daer na ſterven ſi gheerne alle.
Men ſeit dat dan den muuſhont die galle
Es goet ieghen aſpis venine;
Echt eſſer an deſe medicine.
Pyramidarium doet die seghet/
Daer doude philoſofie in leghet/
Dat men den muuſhont ſal ontliven/
Eñ ſiedene in olien dan oliven/
So dat hi verteert ſi al;
Die olie men doen ſal
Voer een cleet: dats ſalve rike
Ieghen die ſware arthritike/
Eñ es den zenuwen harde goet/
Eñ gheneeſt den ſeeren doet.

Mus dats die muus/ een dier niet groot/
Dat herde gheerne etet broot.
Hare roke ſcuwet delpendier.

Vs. 2906. B. baseliscus. H. Dat het basilicus verbiet: tijt. V. Dat het den basilisc v. | 2907. B. er *ontbr.* V. Ende sterveter na. | 2908. H. dodet d. m. | 2909. H. *zoo wel als* B. andren *voor* ademe. | 2910. B. gerne. H. gaerne. | 2911. B. seid — mush. E. v. den muishont. H. seyt van den mush. de g. (dat *ontbr., en beter misschien*). V. Ment seit v. d. mushont. | 2912. B. venijne. H. Is. | 2913. B. medecine. H. eser. | 2914. E. boec *ontbr.* segt. B. Kyramm. H. Kiram. | 2915. B. doude philofie. E. legt. V. phylosophie. | 2916. E. muishont. *Hier en vs.* 2911 *is de* i *van dezelfde hand er boven geschreven.* | 2917. E. sieden in olie. H. sieden in oly. V. Ende sieden in olye. | 2919. E. V. duwen sal. H. oly m. duwen s. | 2920. V. Duer een cl. dits s. | 2921. E. artent. H. de svare artet. V. artet. B. artit. | 2922. E. es te zenuwen. V. Ende es d. s. seere g. | 2923. B. genest. H. ghenesen. V. sieken v. | 2924. B. V. die mus. H. Mus is de m. | 2925. H. harde gaerne. V. uut gh'ne. | 2926. H. Hor roke sc. telp. V. telpin d.

Digitized by Google

Om hare ſpiſe ſijn ſi onghier.
Dzinken ſi water / ſi bliven hoot /
Spzeect Ariſtotiles / die meeſter groot;
Ja: die muſe van Tibga /
Alſe Plinius ſelve volghet na;
Niet alre muſe maniere.
Baſilius ſpzeect / die meeſter diere /
Te Theben / dat in Egypten ſtaet /
Als een warme ſomer ingaet /
Al te hant wert tlant vol muſe.
Waren .C. raſe in enen huſe /
Den beſten eten ſi / merct dit.
In ſome lande ſijn muſe wit /
Some root; maer die ghemeine
Sijn ſwart valu / groot eñ cleine.
Van muſen es ene andze maniere /
Eñ heeten ratten; maer die diere
Sijn ſo quaet / alſt ontſteken
Met luxurien / hoozwi ſpzeken /
Valt hare urine op iemans huut /
Al dat vleeſch moet ratten uut.
Somwile / ſegt men / dat ſi dien

Vs. 2927. H. har. V. onghehier. | 2928. V. Drinct si w. si bliven. | 2929. H. de m. V. Spreict Aelbrecht. | 2930. B.H.V. Libia. | 2931. H. Als Pl. s. seyt hijr na. V. Als. | 2932. V. alrehande m. m. | 2933. H. de m. V. spreict de m. | 2934. B. Teteben. H. Te Tebet. *Beide* in Alexandrien; *ware het nog* boven Alex.! V. Te Beten dat in Egipten st. *Het een verbeterd, het ander meer bedorven!* | 2935. V. warm somer rein (*sic*) gaet. | 2936. B. Alte hand wertd lant. H. Altehant wert land. V. wort tlant vul m. | 2938. V. nemen si, market d. | 2939. V. lant. | 2940. H. mer d. ghemene: clene. V. Some sijn si r., m. d. ghemeene. | 2941. V. sw. valu ende clene. | 2942. H. es een ander manire. V. een ander. | 2943. H. Eñ heet r. mer. | 2945. H. hoer wi. B. hore wi. V. Mit l. horen wi. | 2946. H. haer urine op yemans. V. orine op iemen uut. | 2947. H. vleys m. roten wt. B. ut. V. roten huut. | 2948. B. segemen. H. segmen. V. Some wile seghet men.

Digitized by Google

Harde ſaen in groten partien/
Eñ ſaen verderven ſi ghemeine;
Nochtan ne vint men/ groot no cleine/
Waer die dode ghenen waren.
In Weſt Vooꝛne te waren
Ne mach ghheene ratte leven/
Dat ſelve hi diet heeft beſcreven.
Die muſe ſijn in Oꝛient
Alſo groot alſe die vos bekent/
Die die beeſten biten doot/
Eñ den lieden doen pine groot.
In Arabien/ alſe wijt hoꝛen/
Sijn grote muſe: hare voete voꝛen
Sijn wel ere palmen hꝛeet;
Dachterſte ſmal/ alſ men weet.
.M. gaet ute/ .N. comt in;
Dieſ neſ maer een/ meer no min.

Neomon dat es een dier/
Alſe Iſidoꝛus ſcrivet hier/
Dat beſt weet na ſiere wiſe
Dat beſceet van ſiere ſpiſe/
Weder dat ſoe bꝛaghet venijn/

Vs. 2949. V. Saen in harde groten pertien. | 2950. H. ghederven si ghemene. V. ghemeene: clene. | 2951. B. vind. H. noch clene. | 2952. V. dode ene varen. | 2953. H. In W. Voerne tvaren. V. Voerne. B. Vorne. | 2954. H. Mach (Ne *ontbr.*). | 2955. B. hi dijt heft. V. Dat weet hie die dit hevet b. | 2956. H. De m. | 2957. H. Alse groet als. V. als die v. | 2958. H. Die de b. | 2959. H. Enten luden. V. Enten. | 2960. H. als. V. Arabia als. | 2961. H. hor voete. | 2962. V. ere palme. H. eere. | 2963. B. Dachtester. V. sijn smal. | 2964. H. gaet wt. twe gaen in (*sic, met eene stip na* wt). V. eñ .N. gaet in. B. coemt. | 2965. H. Des en is meer noch m. B. no mijn. V. Des ne maer een no meer no m. | 2966. H. Neomen es. | 2967. H. Als Ys. scrijft hier. V. Als Sente Ydorus spreict h. | 2968. B. beest. V. Dat beset na sire w. | 2969. V. Dat besceedt v. alre sp. | 2970. H. dat si draget. V. Weder so het dr.

Digitized by Google

Of gans den menſche moghe ſijn.
Ghebo3ſtelt eeſt oder waer
Na des ſwijns maniere dat haer.
Dit dier hevet ſerpente leet/
Eñ iaghetſe daer hetſe weet/
Eñ vecht op aſpiſe dat ſerpent/
Om dat ſeere ghevenijnt kent.
Aſpis leghet al ſinen aert
Hoetem wachten mach vo3 den ſtaert/
Eñ alſter hem ieghen wacht/
Neomon comt met ſiere cracht/
Eñ met ſiere ſcalcheit groot
Bedzieghet danne/ eñ ſlaet te doot.
Dit dier ware elken menſche goet/
Die hem vo3 venijn verhoet.
.N. gaet ute/ eñ nu voozt
Willic dat ghi van .O. hoozt.

Onager dat es een dier/
Eñ es een wilt eſel ſier.
Gzoot vint menſe in Afrike/
Eñ onghetemmet ſekerlike/
Int wout leidende harentare

Vs. 2971. B. Oſt—minsche. V. Iof ghans. | 2972. V. es het over haer. | 2973. H. van haer. B. har. V. zwijns m. over waer. | 2974. H. heeft. | 2975. H. daertse w. V. daer het weet. | 2976. H.V. aspis. | 2977. H. sere venijnt. B. sere g. kijnt. V. Om dattet sere. | 2978. B. alsmen aerd. V. haert. | 2979. B. Hoeten — staerd. H. voer den start. V. Om hem te wachtene vor. | 2980. H. Ende alster. V. Eñ als het hem aldaer i. w. | 2981. B.H. coemt. V. comt *ontbr.; voorts allen* sire, *als mede in 't vlgde vs.* | 2982. H. scalheyt groet. | 2983. H. dan eñ slat doet (*van de tweede hand* slaet). V. dan eñ sl. d. (*beide laten* te *uit*). | 2984. H. waer. | 2986. H. voert. B. vord. V. vort. | 2987. H. van der O hoert. B. hord. V. hort. | 2988. V. Onagher. H. is. | 2989. H. Eñ is een w. e. hijr. B. welt. V. Ende. | 2990. B. vind mense. H.V. Affrike. | 2991. H. onghetemt. B. ongetimmet. | 2992. B. Int woud lidende hare entare. H.V. lidende.

Digitized by Google

Van ſinen ſoen elc hare ſcare;
Eñ alſi danne ionc voꝛtbꝛinghen/
Poghet die vader in allen dinghen
Dat hi die hien wille vuren;
Maer die moeder/ na haerre naturen/
Decket ionc ieghen den vader;
Want die ſoen ſijn allegader
Luxurieus ſeere utermaten:
Datꝰ daerſe die hien omme haten.
Onager eꝰ wijꝰ van naturen/
Eñ alſene niewer en laten ghevuren
Die hande/ werpt hi ſinen bꝛec uut/
Die ſoeter riert dan enech cruut:
Daer gaen die hande rieken an/
Eñ al die wile ontgaet hi dan.
Boven allen dieren die wi bedieden/
Haet hi meeſt wandelinghe van lieden.
Claer water mint hi ſeere.
Men maghene temmen nemmermeere.
Vitaliꝰ ſcrijft dat in Polanen
Wilde eſele ſijn van fierre ghedanen;
Si ſijn groot eñ ſeere wꝛeet/

Vs. 2993. V. Van sinen doen (*sic*) elc sine sc. | 2994. H. dan i. voert. B. vord. V. dan ionghe. | 2995. H. de vader. | 2996. H. Dat hi die wille. B. Dat hi die hi w. V. die hyen w. | 2997. B. moder na hare. H. moder na haer. V. hare. | 2998. V. Dect die ionghe jeghen. | 2999. V. die suwen sijn algader. | 3000. H. Luxurioes. *Allen* sere. | 3001. H. daer si de hi om h. V. Eñ dats daer si die hyen om haren (*sic*). | 3002. H. Magher ist wijs (*sic*). | 3003. B. ieweren. H. Alsijn niwer laten. V. Alsen niewer laten. | 3005. H. De s. ruuct d. enich. V. ricket dan menich. | 3006. H. ruken. | 3007. H. de wile. V. Ende d. w. ontgaet hi. | 3008. H. Van a. d. de wi beduden. | 3009. H. Haet hi wand. v. luden. V. Haet hi die wanderinghe. | 3010. B. mijnt. V. Clare w. minnen si seere. | 3011. B. magene timmen nemm. H. maghen t. numm. V. machen t. | 3012. V. scrivet d. in Pollane. | 3013. B. Welde — firre gedanen. V. v. fieren ghedane. H. van sire g. | 3014. B. seere *ontbr.*

Digitized by Google

Eñ hebben oren ſeere wreet/
Eñ langhe haerde onder den kin.
Jaghenſe honde/ ſelc es haer ſin/
So ſcheppenſe water in neſegaten/
Eñ makent heet ſeere utermaten/
Alſt over tſier wallende ſtonde/
Eñ beſcouder mede die honde.
In India es die eſel wreet/
Die[n] men onager daer heet;
Die hevet int hovet horen
Enen ſonderlinghen horen
Scarp/ ſtarc eñ ſeere lanc;
Deſe ſijn groot eñ ſeere ſtranc/
Eñ ſcaven dan den roken ſteene
Meneghe ne bore cleene.

Onocentaurus/ ſcrijft Adelijn/
Eñ Iſidorus/ die meeſter ſijn/
Es dat een wonder dan ene beeſte:
Eens eſels hooft gheeft hem die ieeſte/
Eñ al tander na ſmenſchen lede.

Vs. 3015. B. hebben horne. H. oren groet eñ wreet (*sic*). V. horne cort eñ br. | 3016. B. langhe *ontbr.* V. langhen. | 3017. H. sulc is har. B. har sijn. V. lagh. die honde sulc es sijn s. | 3018. H. So scepsi. B. Soe scepense. V. So scepsi w. in nueseg. | 3019. V. makent dan heet. | 3020. B. over fier wallen stonde. V. Als of over tf. *Ik heb de orde dezer twee regels veranderd, daer* B.H. *en* V. *vs.* 3021 *voor* 3020 *stellen.* | 3021. H. besconder (*sic*). V. bestouder. | 3022. B.H. was die. | 3023. B. daer *ontbr.; Allen* Diemen. | 3024. H. heeft int hoeft. V. in vorhoft v. | 3025. B. sonderlangen. | 3026. V. Scaerp eñ staerc eñ sere stranc. | 3027. V. Dese sijn sere lanc. | 3028. H. rochen. B. scranen *of* scraven (scrapen?). V. Dese scraven v. de rootsen stene. | 3029. B. Menegen en bore cl. H. Mēneghen wtboren cl. (Meneghe ne bore cl.?). V. Menighen ne bure clene. | 3030. V. scrivet. | 3031. H. de m. B. mester. V. Ysodorus de m. | 3032. H. Es bet een w. d. eneghe b. V. bet. | 3033. B. hoeft geſt. H. hoeft — de ieeste. V. hovet ghevet h. de geeste. | 3034. H. alle dandre. B. na minschen. V. na tsmenschen.

Digitized by Google

Abelijn ſpreect wonderlicheden :
Hi ſeghet dat comen es nochtan
Van den eſel eñ dan den man.
Andre redenen gaenre ieghen /
Die andre meeſters te ſegghene pleghen :
Dat dat dier paert es beneden /
Eñ boven na des menſchen leden ;
Hooft eñ anſichte ru dan haren
Ghelijc alſe oftet boſtelen waren.
Arme / hande / na den man ;
Eñ alſt wille ſpreken dan /
Roeren ſine lippe alſe die ſpreect ;
Maer der talen hem ghebreect.
Sinte Jeronimus ſcribet dat /
Dat Sinte Antonijs in ene ſtat
Dat dier ſach in een foreeſt ;
Maer hi twifelde aire meeſt /
Weder dat nature dant /
Soet ſelde maerte die diant.
Maer men ſpreect dat in Orient
Dusdaen dier wel es bekent /
Eñ menech ander beſonder /
Dat nature maerte dor wonder /

Vs. 3035. V. spreict. | 3036. H. seyt—is. V. spreict. | 3038. V. Hare (*l.* Mare?) vele red. gaen daer i. | 3039. B. segne. H. De ander m. te segghen. V. Ander meesters (Die *ontbr.*). | 3040. B. Dat dier paer es. H. peert is. V. es paert b. | 3042. V. Hovet, anschijn ru v. h. H. ansicht. B. van hare. *In beide ontbr.* ru. | 3043. H. Ghelijc ioſt borstelen. B. oftet van b. ware. V. Gh. oft van b. w. | 3044. B. Arme, hande eñ man. H. Arme eñ hande. V. Arme ende h. | 3045. V. Eñ alsi spr. willen nochtan. | 3046. B. Roren. H. Roren si lippen als. V. Roeren si leppen als. | 3047. V. der tale h. ghebrect. | 3048. V. Sente Ier. H. scrijft. | 3049. V. Sente Antonis in ere st. | 3050. V. Dit — enen forest. H. ene f. | 3051. H. tvivelde. | 3053. H. So et s. m. de v. V. Soot. | 3054. V. Mer men spreict in Or. | 3055. B. Dus dan d. voles b. H. dier is wel bek. V. Dustaen dies es b. | 3056. V. Ende menich. | 3057. V. makede.

Digitized by Google

Als hier te toghene mede
Ons Heeren Gods almerhterhede.

Hir es een dier/ min no mee/
Recht ghemaert na die ree;
Den bucke gheliket bele;
Enen baert hebet onder die kele.
In woestinen wandelt/ als ic micke/
Eñ baer so baetment metten stricke.
Sijn haer staet hem ieghen maniere
Van meest alre andre diere:
Hets wrwaert ghekemt wrcembelike.
Dit dier bint men in Afrike/
Int lant dat Getulia heet;
Dats lant daer men gheen water weet;
Eñ om dat daer es waters wrste/
Sterbet van cubelikken wrste.
Die diebe dic om roben pinen/
Eñ ligghen in des lants woestinen/
Die bonden bi beser beeste
Ene remedie alre meeste/
Om dat daer es waters wrste/

Vs. 3058. H. Hijr. V. Al hier an te t. m. | 3059. H.V. almachtichede. Gods *ontbr.* *in* V. | 3060. H. Onx es een d. noch min no me : ree. B. me : re. | 3061. V. Dan na die grote vander ree. | 3062. H. gheliker. V. ghelijctet. | 3064. B. als *ontbr.* V. wandert het sekerlike. | 3065. H. mit stricke. V. Eñ daer moet ment vanghen met stricke. | 3067. B. Van meest alrehande diere. H. Van alre meest van andren diere. V. Van al meest alrehande d. | 3068. H. Ets vorwart ghetekent vriend. B. getekent vrēd. V. Dats vort w't g. vremd. | 3069. B. vind. D. vinnt. V. Affrike. | 3070. B. Betulia. D. Gentulia. | 3071. B. Dats dlant dar. D. land. V. Dats tlant d. m. gh. water en w. (*Van de eerste hand was het* Dats lant). | 3072. H. om datter is. D. om datter water es in burste. V. Ende om datter in es w. barste. | 3073. H. eweliken. D. van ew. durste. V. Spaert het van ew. dorste. | 3074. V. Die diene. | 3075. H. Si ligghen in d. lands. D. ligghen in die wost. | 3076. B.H. beesten. | 3077. H. Ene redene. D. Eene. | 3078. D. berste. V. barste.

Digitized by Google

Aeghen die pine van den dorſte.
Want twater es van derre maniere/
Dat es in die blaſe van den diere/
So wie des nut een cleene traen/
Dat hem die dorſt niet mach verſlaen.
Niet lichteliken bi naturen
Can dit dier ieghen coude gheduren.
Wat bedie [ic] ons te verſtane
Bi deſen finen edelen trane?
Ic bedie die rike armoede/
Die die edele Jheſus/ die goede/
Ons in deſe werelt toghede/
Eñ die hitte nogt verdroghede.
Water heet ic arem/ bedi/
Om dat der armer dranc ſi;
Rike heet ict/ want al dat lebet
Waters emmer ghenoech hebet.
Dus eeſt arem/ rike eñ dri.
Wie es die ter werelt ſo heere ſi/

Vs. 3079. H. de pine. D. von (?) den derste. V. darste. | 3080. H. is v. dere manire. V. Want dorine twater es vander manieren. | 3081. H.D. in de bl. v. desen diere. V. in blasen van desen dieren. *Ook in* B. *is* die *slechts op den kant bijgeschreven, hoewel van dezelfde hand.* | 3082. H. enen traen. D. So wies nut en cl. craen (?). V. So wies soes mit (*sic*) een cleine tr. | 3083. B. Dat hi den dorst mach mach v. (*sic; te lezen :* mach mee verslaen? *en voor* hi : hire?). D. hem de durst. V. Dat hi den darst mach weder staen. | 2085. D.V. Necan (cant) d. d. i. cout gh. | 3086. B.D. bediet ons; *ook zoo* H.; *maer door correctie. Maerlant schreef welligt :* bediec. V. Dat bediet ons. | 3087. B. edlen. D. crane (?). V. edelen finen | 3088. B. Bediet die idele aermoede. H. *van de eerste hand :* Bedie de rike armode; *eene latere hand voegde er eene* t *bij :* Bedie^{t}. D. Het diet die. V. Bet dan die. *Schreef Maerl. misschien zoo?* | 3091. H. Entie. B. noit. D. die van hitten noit v. V. die van hitten noit ne v. | 3092. H. hetic aerm. B. hetic. D. etic arme. V. Twater. | 3093. D. Om dat der arme dranc. B. Om datter. | 3094. D. etict. B.H. hetict. V. heet ic. H. leeft. | 3095. B. ember gnoech. D. gnouch. V. ghenouch. H. heeft. | 3096. H. Dus es de arme rike eñ vri. D. eist. V. ist arm, r. ende vri. | 3097. B.D. Wies. H. Wi es de.

Digitized by Google

Ocht hi Jhesus aremoede
Altoes hout in sinen moede/
Sine onweerde eñ sine smerte/
Hem en sal in sine herte/
Al die ghiereghe dorst vergaen/
Die ten eertsrhen goede mach staen.

Orabus dat es een dier/
Dat van varwen es so sier/
Dat gheene veeste sekerlike
Van sinen hare es so rike.
Op die vorste voete vozen
Eest so hoghe/ alse wijt hozen/
Dat .XX. voete opwaert slaet
Metten hovede/ daert staet;
Achter so eest hoghor niet
Van die hert over den stiet.
Na den hert voete eñ staert/
Eñ ghehovet alse een paert;
Den hals lanc/ opwaert ghereeht;
Sijn vel so messelijc oer erht/
Eñ so meneghe varwe daer an/
Dat hem om niet elc man

Vs. 3098. H. Of — aermoede. D. Of — armoede. V. Iof — arm. | 3099. H. Altoes heeft. D. moete. | 3100. H. onweerde. B. ouwerde. D. onwarde — smarte. V. onwaerde eñ s. smarte. | 3101. H. Hem ne sal. D. Hem ne sijn in sijn harte. V. harte. | 3102. H. Al de ghire d. D. durst. V. ghierichede darst v. | 3103. B. ter erdschen g. mah st. H. *van de eerste hand:* eerschen. D. ertschen gode. V. Die hem ten haertschen goede. | 3104. H. Orabius dats. V. Oralphus. | 3105. H. is. | 3108. B. voeten voeren. V. Up. | 3109. B. Soe eest so hoge. H. So eest hoghe als. V. So est so hoech als. | 3111. H.V. hoefde daer et (het) staet. | 3112. V. sone ist. | 3114. B. stard. H. vote en stert (*sic*). V. ende st. | 3115. B. pard. H. ghehoeft als een paert (*sic*). V. als. | 3116. H.V. Lanc opwert (upw.) den hals gher. | 3117. H. messelic. V. so misselix soens oec e. | 3118. H. mēneghe. V. menighe. | 3119. H. Dat hem daer omme niet.

Digitized by Google

Pijnt te ſcribene beſ gheliken.
Dit dier verheſt hem ſekerlike
Alſ hem die liede ſien ane:
Het toghet hem al ſine ghedane/
Eñ keert hem omme deſen eñ om dien/
Om dat wille ſijn beſten.
Die ſoudaen van Babylone
Sende deſe beeſte ſcone
Wilen van Stoiſe Vzederike:
Ant lant quam nogt hare gheliken.

Wijs datſ een ſcaep bi namen;
Onder andze diere te ſamen
So eeſt tſachſte dat men vint;
Hen eſ an hem niet een twint
Dat onnutte eſ ofte quaet/
Selfſ die dzer die van hem gaet/
Ja/ dat ſuum daert in leghet.
Van den lamme men oec ſeghet/
Eerſt dat comt ter werelt uut/
Kennet ſiere moeder luut;
Eñ ſoe kennet bi der roke.
Ambzoſijſ ſeit in ſine ſpzoke:
« Die herde verlieſt ſine conde

Vs. 3120. V. dies. | 3122. H. de lude sien aene. V. die liedene s. a. | 3123. H. Et. V. allen sine. | 3124. H. om desen. V. om desen eñ dien. | 3125. B. wile. V. Om dat het wille. | 3126. B. soutaen van Babil. H. De soudaen. V. Babil. | 3128. B.V. Wilen van Stoise Vr. H. Wilen Stoife Vr. | 3129. B. noit. H. har. V. In dat l. ne quam noit haer g. | 3130. B. scaep *ontbr.* | 3131. V. Onder alle d. | 3132. H. eist dat soeste (soetste?). V. So ist dat sochste. B. vind. | 3133. B. en twijnt. H. en tvint. V. En es. | 3134. B. onnette. H. is. V. of. | 3135. H. Self. | 3136. B. slum. V. Ia dat stro daert oec in l. | 3138. B. Tierst. V. Dat teerst dat. | 3139. B. Kinnet. V. der moeder. | 3140. H. Eñ si k. bi der roeke. B. kinnet. V. Ende soe. | 3141. H. Ambrosius seyt in sinen. B. seid. V. Ambrosis s. in sire. | 3142. V. Die eerde verlieset.

Digitized by Google

An die ſcaep te menegher ſtonde;
Maer die moeder wiſſelt niet
Haer lam/ riect ſoet ofte ſiet. »
Aſidoꝛuꝰ ſpꝛeect/ dat die ram
Enen woꝛm heeft diene maect gram/
Eñ die leghet hem int hoꝛet boꝛen;
Alꝰ men poꝛt maſt hem ſijn toꝛen/
Eñ dan hoꝛt hi ſijn ghenoot.
Sijn bleeſch hebet hartheit groot/
Eñ berſmelt noch alſo ſware/
Alſe oft ban enen ſcape ware.
Op beene ſide leghet hi half tiaer/
Op bandꝛe/ bandꝛe helcht baer naer.
Tamꝰ bleeſch/ hebbic berſtaen/
Berſmelt in die maghe ſaen;
Nochtan gaet nobe boꝛe;
Duꝰ comer af quade humoꝛe:
Beſt ſijn ſi ban enen iare.
Siet tlam den wolf/ het wert in bare/
Eñ bliet alſe hem nature ghebiet;
Siet ſtier of paert/ hen ſcuwet niet.
Tammere die te wintere comen

Vs. 3144. H.V. ne wisselt niet. | 3145. B. Hare l. riecht soet ofte s. H. riect si. V. Hare l. hoert soet riect eñ siet. | 3146. H. dattie. V. Ys. sprect. | 3147. B. worem diene (heeft *ontbr.*). H. die hem. V. hevet. | 3148. H. Entie hem leghet int vorhoeft voren. B. int thovet. | 3149. H. porret. B. pord. V. Als hine porret wast sijn t. | 3150. H. hoert hi sinen. V. Ende dan hoort hi. | 3151. H. vleys heeft hartheyt. V. heeft ene vrecheit (of vreth.?) gr. | 3152. V. Ende v. | 3153. H. Als. V. Als of. | 3154. B. diare. H. Op ene. V. Up deen s. leicht hie als tjaer. | 3155. B. helecht. d. nare. H. Op dander helft. V. Up dandre d. helt. | 3156. H. vleys heb ic. V. dat heb ic. | 3157. B. maege. | 3158. V. gaet het n. dure. | 3159. V. comer of die q. humure. | 3161. B. Siet lam. H. Siet lam d. w., et w. V. wulf twort. | 3162. H.V. als. | 3163. B. ofte pard, en sc. n. H. of peert, en sciwet n. V. en scuwet niet. *In plaets van* en = het en *staet elders* hen, *hetwelk ik, als juister, volg.* | 3164. H. de bi wintere. V. bi winter.

Digitized by Google

Sijn gheprijst best van hem somen.
Den wreeden ram salmen dorboren
Die hoerne boven sinen oren/
So sal hi werden goedertiere.
In Italien es die maniere/
Eñ in Mesopotamien/ segt men tware/
Dat tscaep lamt tweewerf ten iare.
Best es van swarten scapen die melc/
Eñ meest oec so gheerster elc.
In droghe weide leven si lancst;
Gaen si in natten/ dats een ancst.
Eten si na Meie in honech dauwe/
So staet hem van live nauwe.
Verbiten si dome oste rise/
Si ne dien in gheerre wise.
Van der .O. spreket nemmee;
Nu hoort voort namen in .P.

Parbus/ spreect Jacob van Vitri/
Dat messelijc ghevarwet si.
Dese noten metter leuwinnen/
Daer si onedele leuwe an winnen.
Solinus spreect/ dat waters dreke

Vs. 3165. H. Sijn best vor hem s. V. vor h. | 3166. H. dore boren. | 3167. H. Sine hoerne biden oren. V. Sinen horen bi sinen oren. | 3168. H. goedertire : manire. V. worden. | 3169. B. Ycalten. V. Yt. | 3170. B. Mesopitamia seget twaren. H. segemen ware. V. Mesopotania seghet tware. | 3171. H. Dat scaep l. twewerf ten iare. B. Dart sc. — den iare. V. Dat scaep lammen .II. w. int j. | 3172. H. tmelc. B. de m. | 3173. H. Eñ m. heester oec elc. | 3174. B. In die hoge w. H. hoghe weyde. V. droghen weiden. | 3175. B.H. natten (naten) — anxt. | 3176. H. Meye in honich dowe. V. Heit si na M. in honich d. | 3177. H.V. van den l. nowe (nauwe). | 3178. V. of te r. | 3179. H. dyen in gheerre. B. gerre. V. dyen in ghere. | 3180. H. niet me. B. nemme. | 3181. H. hoert voert van in P. B. hort. V. hort die name vort in .P. | 3182. V. spreict. | 3183. H. misselic. | 3184. B. noeten. H. mitter lew. V. leew. | 3185. H. onedelike lewen. H. onhedele leewen. | 3186. H. dats waters. V. Eñ spreict Sol. dats waters br.

Digitized by Google

In Afrike es sekerleke;
Dus comt somwile teere riviere
Van dieren messelike maniere/
Daer die leuwinnen bzucht ontsaen
Van dieren die hem niet en bestaen:
Daer si pardusse ende lupaerde/
Winnen eñ lyoene bastaerde.
Pardus springhet/ hen loopt niet/
Daer het sine pzoye siet;
So battet han moede groot
Hem selven somwile spzinghet doot;
Eñ het es utermaten sel.
In Afrike sijn also wel
Pardusse die hem in haghen derken/
Eñ sien si iet boz hem trecken/
Eest dier/ voghel ofte man/
Dien spzinghen si met crachte an.

Pantera/ alse scribet Salijn/
Es tscoenste dier dat mach sijn:
Speckelde alse ronde appelkine/
Eñ han harwen so fine/
Blau/ roet/ swart/ gelu eñ wit/

Vs. 3187. B.H.V. Affrike. | 3188. B. coemt. V. rivieren. *Allen* tere. | 3189. H. diren. V. Menighe maniere v. dieren. | 3190. B. *en* H. Dat die; *voorts* H. lew. V. leew. | 3191. H. diren de hem niet bestaen. V. niene b. | 3192. H. Dat si p. eñ l. V. pardus. | 3193. H. lyone. B. leoene. V. lyoene. | 3194. H. sprinct eñ (*sic*) lopet n. V. het ne loopt n. | 3195. B. proie. | 3196. H. van mode groet. V. dat het. | 3197. H. Somwile hem selven springhen doet. *Ook in* B. *staet* springen doet. | 3198. H. Eñ es. V. Ende het es. | 3199. B. sijn si also. H. sijn si also snel. V. Affrike so sijn also. | 3201. V. hiet vor bi hem. | 3202. H. Eist dier. V. Ist d. of v. of oec m. | 3203. B.V. Die. H. Den spr. si mit cracht an. | 3204. H. als scrijft. V. Panthera als ons. | 3205. B. mah. V. tscoenste dier een dat dat m. s. | 3206. V. als. | 3207. H. van *ontbr.* V. Ende v. v. also. | 3208. B. roet, gelu (swart *ontbr.*). L. geel, wit. V. ende wit.

Digitized by Google

Dat hem ſo ſeere ſcone ſit.
Dit dier en eſ niet herde wzeet;
Den dzake hebet alleene leet.
Phyſiologuſ die ſeghet/
Dattet ſat [hem] tetene pleghet
Van ſpiſen herde meneghertiere:
In ſijn hol gaet/ datſ ſine maniere/
Eñ ſlaept dzie daghe; dan werpet uut
Een ſonderlinghe ſoete luut.
Alle beeſten volghen hem naer
Die ſijn luut hozen bozwaer/
Om ſine bozſoete lucht;
Maer van ſinen hovede hebſt bzucht/
Om dat het ſo eiſelec ſi;
Van achter volghen ſi hem bi.
Die dzake alleene eſ verbaert/
Eñ vliet te hole waert.
Alſe panthera dat verſiet/
Dat men ſinen hovede vliet/
Steket ſijn hooft in der haghen/
Eñ laet tandze ute raghen/

Vs. 3209. L. so sere wel sidt. V. so uut scone. | 3210. B. en *ontbr.* H. Dat dier nes n. harde. V. nes n. | 3211. V. Allene die dr. hevet l. | 3212. B. Figiol. L. Fisiol. *gelijk* H. en V. | 3213. L.B. Dat et (het). V. Dat het s. te etene. *Ik vul* [hem] *aen.* | 3214. L. tire: manire, *ook* H.; *verder* harde. V. specien menigh. | 3215. L. gaedt. | 3216. H.B. werpt. | 3217. L. Enen harden sonderlingen l. H. Een harde sonderlanghe l. V. Een sonderlanghe vremde l. | 3218. V. Alle die b. | 3219. B. luud. L. sine (*Mone*: sinen) luuthore (*Mone*: horden) dats waer. H. De sijn luut. V. luud verhoren daer. | 3220. H.B. dor soete. L. doersuete. V. dore soete. | 3221. L. hoefde hebben si. H.V. hoefde heb si. | 3222. L. Om dat so eiselyc esi (*sic Meyer! Mone:* eiselijc es-i!!; *lees*: eiseleke si.). H. Om dat eyselic si. V. heiselic. | 3224. B. vervart: wart. H. is. | 3225. V. Ende vl. | 3226. B. pantere. L. panthora (*bij Meyer*) dat besiet. H. besiet. V. Als. | 3227. L. sijn hoeft. H. hoefde. V. sine hoefde. | 3228. B. Steect hi. V. Steectet. | 3229. H. dander. B. dandre. V. tander lijf ute r.

Digitized by Google

Om dat het so scone si;
Eñ dandre diere / die hem sijn bi /
Werden bi der lucht bedraghen /
Eñ bi den opsiene dan den aghen;
Wantet scietet in den hoop /
Eñ neemt sine proye sonder loop.
Op sine scoudere draghet mede
Ene spatte teere stede /
Die na der mane in elke maent
Altoes wasset eñ waent.
Dit dier draghet maer enewerven;
Want sine ionghe die verderven
Eñ scoren hare moeder binnen /
So dat soe nemmermeer mach winnen.

Pyrander / sprect Salijn /
Es ghehoet alst ware een swijn;
Ghehoornet eñ ghehovet mede
Vele na des herts sede;
Nu ghehaert / alst ware een bare.
Dan hem scrijft hi oppenbare /

Vs. 3230. B. Ombe dat. L. dat et. H. dattet. | 3231. L. Eñ dan die d. H. En dan de dire de hem. V. Eñ alle die diere. | 3232. V. Worden. | 3233. V. upsiene v. haren o. | 3234. B. Want het — hoep : loep. H. Waentet scieten in. V. Want het sciet daer in. | 3235. B. neempt — proie. H.V. proie. | 3236. L. scoudren (*Mone:* scouderen). H. scouderen. V. Up. s. scoudre. | 3237. L. *bij Meijer* : Eene. H. spocke. B. terre; *de ander* tere. | 3238. H. De nader. | 3239. B. wast. V. Herscept eñ wast eñ waent. | 3240. B. mar ene warven. L. Dit dyr (*Mone* : dijr) en draecht m. ene w've. H. enew'ven. V. ne draghet w' (waer = maer) e. w. | 3241. H. ionghen. V. die ionghe. | 3242. B.V. scuren. | 3243. B. Soe dat so nemberm. mah. L. si nemmermeer en m. w. H. So datsi. V. So datsi nemmee. | 3244. H. Pyrander. V. Pyr. tellet ons Sol. | 3245. L genoet alst waer. H. ghehoeft alst waer. D. als en zw. | 3246. L. Gehoeft eñ gehornet. H. Ghehornet eñ ghehoeft. D. Gheovet end gheornet. V. Ghehorent. | 3247. H. Wel na. D. erts. V. Harde vele. | 3248. L. oft ware .I. bere. H.B. bere : openbare. D. gheard a. w. en bare. | 3249. L. sprect hi. D. scriveti op. V. scrivet hi op.

Digitized by Google

Dat ſijn haer die varwe ontfeet/
Selc alſe die ſtede es daert geet:
Eeſt cruut/ boom/ aerde oſte gras/
Het ontfeet die ghelike das.
Hier bi es goet te verſtane/
Dattet pijnlijc es te vane.
Dit dier ſlacht den ſmekers wel:
Sien ſi haren heere fel/
Si ſtokene ter felheit mede;
Sien ſi hem doen onſuverhede/
Si dughen oec te ſelken dinghen;
Es hi vro/ ſi willen ſinghen:
Wat ſo hi doet/ ſi volghen mede;
Eñ dits der heeren onſalerhede/
Dat ſi dat niet en verſtaen.
Deſe marh men qualike vaen
Met engiene/ met enegher aert;
Eñ deſe ſijn te hove waert/
Die haer haer altoes verkeeren
Om te bedrieghene die heeren.

Vs. 3250. B. sijn hoft. L. ontfaet. H. de v. ontfaet. D. sijn aer varwe. V. ontfaet. | 3251. L.D. Sulc a. d. stede daert gaet (dart staet). H. als d. st. daert gaet. V. Sulc— daer het gaet. | 3252. B. cruud, boem, arde. L. bome, erde. H. Eist cr., eerde, boem of gr. D. Eist cruud, boem, arde of. V. Eist cr., boem, ist aerde, ist gras. | 3253. B. ontfeet gelovet das. L. Et ontfaet geloeft d. H. Et ontfaet gheloeft das. D. ontfaet des glovet d. V. ontfaet. | 3254. B. Hir. L. *bij Meijer* Hyr. H. Hijr bi is. V. est. | 3255. B V. Dat het. L. Dat pijnlijc (*alweêr, en immer, bij Meijer* y *voor* ij!) H. Dat dit pijnlic es. D. Dat quaet es. | 3256. L. smekere. V. smkers (*sic*). | 3257. H. Sijn si. D. aren here. | 3258. H. stoken hem t. felheyt. D. felleit. V. stoken der f. | 3260. L. ten selven d. H. ten selven. D.V. sulken. | 3261. B.D. vroe. V. Sien sine vro, so willen si s. | 3263. D.V. onsalichede. | 3264. L. Dat si hem niet. D. en *ontbr.* V. niene v. | 3265. H. qualic. | 3266. B. enegen aerd. H. Met enigher dinc of enigher aert. V. enigher. | 3267. H. Eñ *ontbr.* | 3268. L. *heeft dezen en den volgenden regel niet.* B. hare haer alt. verkieren (*sic, met een stip onder de* i). H. De har haer aldus verkeren. H. De haer ald. verkeren. | 3269. B. bedrigene. H. bedrig. haren heren.

Digitized by Google

Pegaſus/ ſpeert Plinius geeſte/
Es enc eiſelike beeſte
In dat lant van Ethiopen:
Alſo groot alſe peerde die hier lopen/
Eñ ghebloghelt alſe een aren/
Maer meerre vele twaren
Van arens blogheſe/ dies gheloofſt.
Ezote hozne dzaghet an thooft/
Eñ es ſo eiſelijc/ dat verveert
Wat ſo comet te hem weert.
In vedzen/ in beenen mede
Es hi ſo ſnel/ hets wonderlichede:
Waer ſi lopen/ ſi ghebaren
Alſe oft wintvlaghen waren.
Vele ſpiſen bedarf hem wel;
Allen dieren es hi fel/
Eñ den menſche te waren vozen
Voz alle diere uutvercozen.

Palofus es een wilt man;

Vs. 3270. B. Pagasus. L. Papogus seecht Pl. ieeste. H. Pag. seit Pl. ieeste. V. spreict. | 3271. V. heiselike. | 3272. B. land. | 3273. L. als p. d. hyr loepe (*sic Meijer; Mone:* hijr loepen). B. hir. H. Als groet als paerde de hijr l. V. Groot als p. d. hir l. (Also *ontbr.*). | 3274. L. alse die. H. als een aern. V. als. | 3275. B. Mar. H. Mer vele meere te waren. V. Maer harde vele meere te w. | 3276. L. arenvlogle dys (*Mone*: dij-s!) gh. H. aerns vl. des gh. V. des gelovet. | 3277. B. Groete vlogele dr. hi ant hoeft. H. hoerne. V. horne an sijn hovet (draghet *ontbr.*). | 3278. B. Eñ so eiselijc dat es verv. L. vervaert. H. Eñ so eiselic dattet (*de laetste* t *van later hand*) vervaert. V. Ende also heiselijc dat al vervaert. | 3279. H.L. Wat dat coemt — waert. V. comt te h. waert. | 3280. H. vederen, in benen. V. Met vederen eñ met b. | 3281. B. Hes hi. L. wonderhede. H. ets. w. V. Sijn si so sn. | 3282. B. Dar. L. loepen. | 3283. H. winds vlagen. V. Als jof w. vlagen. | 3284. V. spise. | 3285. H. is. V. sijnsi f. | 3286. V. Enten menschen vele te voren. | 3287. H. dire. V. dieren. | 3288. B. Pylosus — welt m. H. is. V. Pylosus.

Digitized by Google

Eñ om dat nieman twiſle daer an/
So ſpreert die heleghe Yſaie
Daer af in ſine prophecie.
Die gloſe ſpreert opt wordekijn dan/
Dattet boven ſi een man/
Eñ beneden een ander dier.
Broeder Aelbrecht ſpreket hier/
Dat in ſinen tiden ſekerlike
Dien coninc van Vranckerike
Een dier quam in ene ſtont
Van der grote dat es een hont:
Sijn hovet was herde naer
Ghelijc eens honts hovede/ dats waer;
Altemale ſine andre lede
Gheleken der menſchelichede/
Voete/ hande/ aerm eñ been/
Eñ de(n) hals oec over een.
Opten rugghe hadbet haer;
Ghеerne dranket wijn/ dats waer;
Metter hant naemt ſine ſpiſe

Vs. 3289. L. en twivel. H. twifel dar. V. niemen twivele. | 3290. L. heilege. H. hilighe (*sic*). B. Ysaye. V. spreict. d. heylighe. | 3291. L. sire prophetie. V. of. | 3292. B. wordekin. L. seecht. H. De glose seit opt wordeken. V. spreict op tw. | 3293. B.V. Dat het. L. Dat et. | 3294. L. dyr (*Meijer; Mone*: dijr.). | 3295. B. Aelbrech. L. Brueder A. sprect hyr (hijr). V. seghet. | 3296. L. sine (*Meijer;* sinen, *Mone*). | 3297. B. Die. L. van Affrike. H. Den c. van Vrancrike. V. Den conijnc. | 3298. L. dyr (dijr) quam in ere. V. in ere. | 3299. B. groter. L. groetter (*bij Meijer; bij Mone*: groeter). H grote dat is. | 3300. L. hoeft. H. hoeft w. harde. | 3301. L. een honts hoefde. H. eens honds hoeft. V. des h. h. | 3302. L. sijn. V. sijn ander. | 3303. B. minschelijchede. H. Ghelike. | 3304. L. Voete, arme, hand. H. Vote, h., arme eñ bene: ene. V. Bloter hande aerme eñ b. | 3305. L.H.B.V. den hals. *Vroeger heeft er welligt* Ende hals *gestaen, zonder artikel, gelijk de rest, hoewel* V. *naer gewoonte ook hier* Ende den *stelle in plaets van* Eñ. | 3306. B. Op den r. had h. L. hadt h. H. Op den r. hat haer. V. Up den ric so haddet haer. | 3307. L. dranct wyn (*Mone* wijn). H.V. dranct. | 3308. H. namt.

Digitized by Google

Sedelijc ghenoech / na menſchen wiſe;
Opweert ſtont / na menſchen maniere.
Joncfrouwen waeſt goedertiere;
Oec onderkinnet / ſonder blijf /
Elken man voꝛ elc wijf.
Sijn ſcacht van ongheboeghꝛer maniere
Na die grote van den diere.
Alſ men dat dier maecte gram /
Tanc waeſt dan eert bequam;
Maer alſt waſ goedertiere /
Waeſt van ghehoeghꝛer maniere.

Papilio / ſeghet die ieeſte /
In Capadocia die meeſte
Vint men ſelkerhande dierc.
Si hulen na wolfſ maniere.
Meerre ſijn ſi dan die voſ eſ.
Een huult voꝛe / deſ ſijt ghewes /
Eſi vandꝛe volghen alle naer.
Nu eſ al haer bel ghehaer.
Daer ſi iemenne weten verſleghen /

Vs. 3309. B. gnoech na des minschen. L. Redelijc. H. Sedelic. V. Sedelike ghenouch na tm. | 3310. B. minschen. V. Up w. st. na tsmenschen. | 3311. B. Ioncf'. L. *sloeg dezen en de drije volgende regels over.* H. wast. V. was het. | 3312. H. onderkendet. V. onder kennet. | 3313. V. Wilc dat was so man so w. | 3314. H. schaft. | 3315. L. groette. | 3316. L. Alsemen. V. Alsmen maecte d. d. gr. | 3317. L. dan *ontbr ; ook in* H. *waer verder* : wast. V. So wast lanc eer het beq. | 3318. V. als het w. | 3319. B. genoegher. *Ook zo* L. *bij Meijer; bij Mone*: gevoeger. H. Waset. V. So waest. | 3320. H. de ieeste. V. dats ene beeste. | 3321. V. In C. seghet die geeste. | 3322. B. Vindm. L. sulkerh. H.V. sulkerande dire (diere). | 3323. L. Die h. H. wlfs manire. V. dulen na swuls (*sic*) m. | 3324. B. Merre. H. is : gewis. V. meere. | 3325. B. voren. H. hulet voren. V. Deen dulet voren, si pleghen des. | 3327. L. al *ontbr.* H. est, *met de* t *onderstipt.* V. Nu es haer wel gh. | 3328. L. iemene. H. iemant. V. iemen.

Digitized by Google

Verſamen ſi hem / alſt pleghen /
Met wolven / eñ eten daer ave.
Si gaen in der doder grave /
Honghert hem / eñ etenſe mede.
Als men waent ſijn dider ſtede /
Alſt roepen / ſo ſijn ſi danen
Verre / buten des menſchen wanen.

Pathio es ene creature /
Het ſchijnt oftet maerte nature
Te ſiene omme wonder groot.
Sijn vel es al bloet root /
Eñ ſchijnt ieghen die ſonne ſo claer /
Men ne cant ghepriſen niet voorwaer.
Eñ hier af es wonder geſcreven :
Al es dit ſcone in ſijn leven ;
Talre eerſt dattet es doot /
Verlieſet ſine ſcoonheit groot ;
Maer emmer blivets hem een deel /
Maer niewer na die helft geheel.
Harde ſtarc ſijn ſine beene ;
Vaſter ſenewen vint men gheene.

Vs. 3329. L. Versamene (*Meijer ; Mone* : versamenen). V. als si. | 3330. B. Met wolve. H. Mit wlven. V. Met duulve (= dwulve) eñ e. der ave. | 3331. L. doeder. V. in dode gr. | 3333. L. Alse. | 3334. B. ropen — dannen (*sic*). H. Daer si ropen. V. D'si roepen so s. si dane. | 3335. L. mensche (*Mone* : menschen). V. buten alles sm. wane. | 3336. H. Parhio. V. Pachio. | 3337. B. maecte de nature. L. Et scijnt oft. H. Et sc. oftet. V. Het dinct datse m. n. | 3338. H.L.V. om. | 3339. H. Sijn vleys al bl. r. V. dat es. | 3340. H. de sonne. V. Ende sch. | 3341. L. niet *ontbr.* B. caent. H. Men cant. V. gheprisen over w. | 3342. L. ees. H. hijr af is. V. Eñ hiers of w. gh. | 3343. V. dit dier scone. | 3344. B. ierst. L. datt es doet (*Mone* : dat'es). H. dat is. V. eerste dat het. | 3345. B. Verliset. H. Verliestet. V. dese scoenh. | 3346. B.L. blives. H. emmermeer blivets. | 3347. V. Doch niewer na d. helt gh. | 3348. H. starc *ontbr.* V. Uut starc. | 3349. L. zenuen (*bij Meijer* : zennen !). V. ne gheene.

Digitized by Google

Selke heidine baen deſe diere/
Eñ houdenſe in goeder maniere/
Eñ anebedenſe/ eñ erenſe mede/
Eñ houdenſe in groter werderhede/
Eñ wachten harde nauwe twaren
Dat ſi niet uten lande ontfaren:
Dieſe ontboeret ofte robet/
Hi wert ontlibet/ deſ ghelobet.
Alſo groot/ maect men onſ cont
Dat ſi ſijn/ alſe een hont.

Putoziuſ hebet die name
Van ſtanke; ſijn roke eſ onbequame/
Eñ dat eſ meeſt alſt eſ gram.
Dits die bitſau/ alſ ict bernam;
Een bonſinc heetet in ſomeghe ſtat.
In die huſe maket een gat/
Daert ingaet/ eñ hoenre ſteelt/
Eñ maghet/ het gheteelt
Dattet bi den hoefde ghegrijpt/

Vs. 3350. L. Sulke heidene. H. Sulke heydene. V. Sulke h. vanghen. | 3351. V. Ende h. na gode m. B.H.L. houdense, *te lezen*: voedense? | 3352. L. eñ houdense mede. V. Ende anebeedse eñ. | 3353. L. Eñ erense. B. houdese. V. weildichede. | 3354. H.V. te waren. | 3355. L. ute den lande en varen. H. ne varen. V. uten lande niet en varen. | 3356. B. Dies ontvorerde. L. ontſoert ofte roeſt. H. Die si; *de rest als* L. *In* V. Diese ontvoert of diese rovet. | 3357. B. Hi worde. L. Hi w. ontlijſt eñ onthoeſt. H. ontlijſt ofte onthoeſt. V. Die wet ontwijst hem sijn hovet. | 3358. V. maect ment ons. | 3359. H.V. Als. | 3360. L. heeſt dien n. H. heeſt die. V. dat hevet d. n. | 3361. L. is, *bij Meijer*; es *bij Mone*. H. is, *ook in den volg. regel*. V. sine roke. | 3362. B.H.L. meest *ontbr.* | 3363. L. de visse. H. die visse. V. als ic v. | 3364. B. Bosinc. L. boesinc h. te someger st. H. bunsinc heet in somigher st. V. bonsing hetet in some st. | 3365. V. maect het. | 3366. V. Ende h. st. | 3367. L. Eñ maecht, et geteelt. H. Eñ maget, et gh. V. Eñ emmer mach het het g. | 3368. B. Dat hetse metter stortte ge grijpt. L. Datse bi den h. H. Dattet se biden h. gripet. V. Dat hetse biden hoofde grijpt.

Digitized by Google

So dat ne crijscht no ne pijpt.
Men prijst an dier niet el/
Dan namelike sijn vel.

Pirolus es een dier
Dat wi teencoren heeten hier/
Root op den rugghe/ wit op den buke;
An bossche wandelt eñ op struke/
Eñ broet in holen boomen.
Des somers caent hem so begomen/
Dattet heeft te wintere spise.
Alre bome brocht dan soeter wise
Daer steet hem die wille toe.
Altoes essel ongheroe.
Alst wille in een ander wout
Varen omme sijn onthout/
Ent comt teere riviere/
Nemet een spaen/ dats sine maniere/
Eñ sitter op/ alst een scep ware:
Metten sterte seilet dare.

Vs. 3369. L. So dat niet en crijt no pijpt. H. Noch dat niet crijst noch pipet. V. So dat no weder krijscht no pijpt. | 3370. B. Men priset an dier (*sic*). L. dyr (*soo mede bij Mone, die ook verder niet eene enkele* ij *meer heeft*). | 3371. V. priset an dit d. | 3372. H. Pitolus. V. Pyrolus dat es. | 3373. L. wi eencoren. H. wi eencorn. B. teen coren h. hir. | 3374. L. opten r., wit anden b. H. anden b. V. up den ric, wit an d. b. | 3375. B. In bussche wandelt eñ in str. H. wandelt eñ an str. V. In bussche wandert het op die str. | 3376. L. broedet in holen boemen: begoemen. H. broeden. V. Ende br. in hollen b. | 3377. H. cant h. also goemen. V. cant h. so gegomen. | 3378. L. Datt h. te wintre. H. Dat heeft. V. Dat het hevet te winter. | 3379. B. Alrehande vr. van soeten prise. L. sueter. H. vrucht v. soeten prise. V. Alle b. vrucht. 3380. L.V. staet. H. staet hem wille. | 3381. B. es hēt (*sic*). L. Al eest ong. H. Eñ al eist ongeroe. V. es het. | 3382. B. ander hout. H. wil in ander w. (een *ontbr.*). | 3383. L. om. H. Varen sien om s. o. (*sic*). | 3384. B. Eñ coemt terre. L. Eñ tcomt toter r. H. Eñt comet toter r. V. Eñ het c. tere r | 3385. B.H. Neemt. | 3386. L. Eñ sidt daer op oft .I. sc. H.V. scip. | 3387. H.L. eñ seilt. V. Eñ m. staerte s. over dare.

Digitized by Google

Hier gaet ute van der .Y.;
Hooꝛt van der .M. een / eñ nemmee.

Kangium eꝭ een dier niet cleine /
Van herte comen eñ van beine /
Dat men in .Noꝛweghen vint /
Starc / eñ snel alſe die wint.
Dit heeft .IIII. paer hoꝛne / datꝭ ſeſſe /
Van wonderliker gheſcepeneſſe :
Twee hoꝛne daer ſi den hert staen /
Maer langher dele / ſonder maen :
.X. doete lanc / ſo ſijn die twee ;
Daer an .XX. telghe ofte mee ;
.II. andꝛe hoꝛne / alꝭ mijt hoꝛen /
Die staen hem int hoꝛet boꝛen /
Niet ſo lanc ; bꝛeet eñ vlac /
Eñ daer an menech cleine tac.
Noch eeſt met tween hoꝛnen gheladen /
Die ſijn ghelijc tween ſcouderbladen.
Aldus eꝭ ghewapent dit dier
Jeghen ſine viande fier /
Eñ elken menſche / diet ſiet an /

Vs. 3388. H. Hijr g. wt. | 3389. L. Hoert — nummee. H. een, gheen meer (*sic*). V. Hort vander .R. eñ nemmee. | 3390. H.L. clene : (H) dene. | 3391. B.H. herten. V. of van d. | 3392. B. vind : wind. V. Noorweghen. | 3393. L. als hase die wint. H. als de w. V. ende sn. als. | 3394. B. heft — dits. H. hoern. V. hevet. *Voorts per of* paerhorne *met verkorting en in een woord geschreven.* | 3395. H. wonderlike. V. wonderlike scepp. | 3396. H. Twe daet si. | 3398. B.H. so *ontbr.* V. lanc sijn si die tw. | 3399. B. telege. L. telgen ochte. V. of mee. | 3400. B. alse. H. hoerne. V. Twee horne andre als. | 3401. L. hoeft. H. int thoeft (*sic*). V. So staen h. int vorhovet v. | 3402. L. breet no vlac. H. br. noch vlac. V. ende vlac. | 3403. B. cleine. H. clene. *Alle HSS. hebben* so menech (menich). | 3404. H. eist mit. V. eest *ontbr.* | 3405. H. De. | 3406. L. dat dyr : syr, *volgens Meijer en Mone!* H. eist ghewapen dat dier. | 3408. B.L.H. elc. V. Ende.

Digitized by Google

Te groten wondre nachtan/
Dat dit nature maken dar.
Hier volghet ene .S. na .R.

Symia mach/ in lathn/
In onse dietsch simminkel sijn.
Nu van hare eñ van leden/
Eñ vele na der menschelicheden.
An hare hoest draghet si tkint/
Dat si boven dandre mint;
Vander sit op haren hals.
Hier bi ghevallet als eñ als/
Als mense iaghet/ dat si dat liede
Vallen laet onder die diede/
Eñ moet tleetste behouden dan;
Want soes ghelosen niet en can:
Eñ dan moet tander sijn verroren/
Om dat tliefste es verloren.
Twee ionc draghet si ter vaert/
Tene haetse/ tander heeftse waert.
Een deel sijn si van sinne droet:
Dat si sien dat men voer hem doet/
Dat willen si also bestaen/
Eñ om dat werden si ghevaen;

Vs. 3409. V. w. mede nochtan. | 3411. L. na ene .R. V. ene .S. allene na .R. | 3412. V. Symia. | 3413. H. duutsch een symm. V. In onse vlaemsche .I. schimm. | 3414. V. ende van leden. | 3415. B. menschelijch. V. Eñ *ontbr.* | 3416. H. sijt kint. V. dr. soe dat k. | 3417. H. tandre. V. Datsoe h. den andren. | 3418. H. Dartelike op h. h. V. Ende tander sit. | 3422. H. tleste. | 3423. H. Want sijs. *Na dezen regel heeft de afschrijver van* B. *er twintig over 't hoofd gezien, bedrogen door de gelijkheid van vs.* 3423 *met* 3443. *Ik vul ze uit* H. *en* V. *aen.* | 3424. V. dat m. dan sijn v. | 3425. V. dat liefste. | 3426. V. ionghe draecht soe tere v. | 3427. V. Teen haetsoe eñ tander heeft soe w. | 3428. V. sinnen. | 3429. H. voer. | 3430. V. w. si oec doen bestaen. | 3431. H. worden. V. Eñ hier bi so wort si bevaen.

Digitized by Google

Want iaghers pleghen eñ gomen /
Daer tsimminkel sit in bomen
Oft op berghe / dat si scoen
Ghemaert hebben / die si an doen
Eñ bindense an haer been /
Daer die simme al in een
Mach besien wat doet die man.
So laetsi die scoen ghinder dan
Eñ gaen daer mense nine mach sien;
So comt die beeste eñ wil des plien /
Eñ bint die scoen so baste dan /
Dat sier gheloſen niet en can.
Plinius toghet andre maniere /
Hoe dat men oer baet die biere:
Hi seghet / dat si dies plien /
Tijm te nemene / eñ gaen mettien
Daert die simminkle sten moghen;
So ghebaersi / ofte si hare oghen
Recht met ghenen lime bestreken;
Eñ dit doen si in loſen treken
Voꝛ die beeste oppenbare.
Si gaen mech / eñ laten tijm bare.
So comt dat dier eñ wille mede /
Eñ verlijmt al daer ter stede

Vs. 3433. H. Daert symm. V. Daer simm. | 3434. V. Iof op berghen. | 3435. H. de si. | 3436. V. Ende bindese. | 3437-3440. *Deze vier verzen neem ik uit handschr.* V. *over, dewijl ze ook bij* H. *ontbreken.* | 3439. V. laet si. | 3441. H. coemt. V. eñ wille. | 3442. V. Ende b. | 3443. V. Dat sire gh. | 3446. H. des. V. Hi seide dat te nemene plien. | 3447. H. mittien. V. Die liede lijm aldaer si sien. | 3448. H. de symminkel. V. Dat die scimminkele sijn moghen. | 3449. H. So ghebaren of si har. B. gebarsi. V. ghebaren si of si h. o. | 3450. V. ghonen. | 3451. B. sine loese. V. Ende dit. | 3452. V. beesten al openb. | 3453. H. latent lijm (eñ *ontbr.*). | 3454. H. wil. V. wilt doen mede. *Misschien beter; de ellipsis in den tekst is zeer hard.*

Digitized by Google

Sine oghen / eñ wert gebaen.
Tsimminkel mach niet stille staen.
Bat smaken si dan dier dat leest;
Maer enghenen steert en heest.
Al sijn si ghetemmet wel /
Nochtan sijn si dan bitene sel.
Si spelen gheerne met kinden.
Appele / noten / daer sise binden /
Eten si gheerne / maer bedi /
Op dat die scorse [niet] bitter si.
Dats dulheit; want scuwet men tsure /
Eñ die bittere aventure /
Soe eest onrecht / sal men moeten
Verhoghet wesen dan den soeten.
Canghe leghet hem in den moet
Dat men hem eneghe scalcheit doet.
Den simminkel volghet hi an /
Niet den mensche / die selle man /
Die verghehen niet en mach /
Alse hem sijn bzient gaf enen slach:
Die bidt sonder sine bate
Dat men hem sine sonden verlate.

Vs. 3456. V. wort. | 3457. H. en mach niet. V. Tscimm. can niet stille staen. | 3458. V. Bet — levet. | 3459. H. negenen stert. B. stert. V. ne gheenen staert en hevet. | 3460. B. getimmet. | 3461. H.V. van beten. | 3462 H. gaerne mit. B. gerne. V. mitten k. | 3463. B. Apple. V. Appele eñ n. | 3464. H. gaerne. B. gerne. V. gh'ne en ware bedi. | 3465. H. Om dattie. B. scortse better. V. Dat die scortse bitter si. *De negatie ontbr. in de drie HSS.* | 3466. B. Deñ (*sic; l.* Eñ) dats dulheit die scuwe tsute. H. Dats dulheyt want scuwet niet sure. V. Eñ dats dulheit.... *De rest van 't vers maekt den vlgdn. regel uit.* | 3467. H. Entie bittre. B. bettere. V. Ende die bitter av. | 3468. V. ist. | 3469. V. mitten soeten. | 3470. V. Langhe gheleght h. | 3471. V. Alsmen h. enighe. | 3472. V. scimminkele. | 3473. H. mensche mer de selle. B. Nie den m. | 3474. H.V. ne mach. | 3475. H. Alsem. B. geeft. V. Als hem s. vr. gheeft. | 3476. B. bid. H. De bit. V. Hi bit. *Goed! en versta vs.* 3477 : Dat God hem.

Digitized by Google

Simminkele bint men ſome gheſtaert;
Some ſcone / die ſijn ghebaert /
Met bzeden ſteerten / gheliken cleine
Na die andere ghemeine.
Cſimminkel / alſt ſijn anſchijn toghet /
Es ghetant / ghemont / gheoghet
Eñ ghewinbzauwet na den man /
Ghearmt eñ ghehant nochtan /
Eñ ghemammet na den wibe;
Maer binnen eeſt ban ſinen libe
Den menſche niet gheliic een twint /
Ja / min dan enech dier dat men bint.
In India bint menſe wit.
Elc menſche merke dit:
Cſimminkel heeft nable gheene
Na den menſche al ghemeene.
Hier es bander .S. nemmee;
Nu hoozt boozt ban der .C.

Cagris / alſe Solinus ſeghet /
Es tſnelſte dier dat lopens pleghet;
Blont ban hare / gheſpekelt ront /

Vs. 3478. B. vindm. some gestaerd. H. Simminkel — gestert. V. Tscimminkel. | 3479. B. Sone scone d. s. gehaerd. H. de sijn ghehert. | 3480. B. stertten gelijc den cleine. H. gelijc eñ clene. V. staerten ghelikende cl. | 3481. B. Gelijc die andre. H. Na de andre. *Ik verbeterde deze twee verzen.* V. andre. | 3482. H. Tsymminkel. V. Simminkel als haer anschyn toghet. | 3483. B. getand. H. So ist. V. Sijn ghet. ghem. ghehoget. | 3484. H. gewinbraut. B. gewinbrawet. V. Ende ghewimbrawet. | 3485. B. Geaermt eñ gehand. H. eñ ghetant. V. Ghearemt. | 3487. H. eist. V. ist. | 3488. B. entwijnt. H. en tvint. | 3489. B. Ja mijn dan—men vind. V. Ja mijn d. enich. | 3491. V. marke. | 3492. H. navel. B. heft. V. Simminkele ne hevet n. ne geene. | 3493. V. Na die m. | 3494. H. Hijr is — nimme. V. Hier nes. | 3495. H. hoert voert. B. hord vord. V. Maer hir comt vort. | 3496. V. Tygris als. | 3497. H. Is dat snelste dat. V. tsnelste dat lopen pl. (dier *ontbr.*). | 3498. H. Bont, *wat misschien echt is.*

Digitized by Google

Eñ wzeet eeſt taire ſtont.
Gheene dinc eꝝ hem ſo verre/
Hen erbolghet/ werdet erre.
Dat weten ſi al ſonder bzaghen/
Die hem hare ionc ontbzaghen:
Si ne hebben water ofte zee/
Si en ontbaren nemmermee.
Maer ons ſeghet Plinius/
Datment bedzieghet albus:
Alſe die ionghe heeft die man/
Eñ die moeder bint den dan
Idel/ bolght ſoe den robere naer.
Als hiſe bi haozt/ heeft hi baer;
Dan werpt hi een der ionghe int gras.
Die moeder wert ghewaere das/
Eñ bzaghet weder in den dan/
Eñ bolghet weder na den man.
Haozt hiſe dan hem bolghen weder/
So werpt hi noch een ionc neder;
Dat leghet ſoe weder in den neſt/
Eñ bolghet weder ſo ſi mach beſt.
Dit doet die robere ſo dicke dan/

Vs. 3499. H. ist. V. Wreet heet in alre st. (Eñ *ontbr.*). | 3500. H. is so v. (hem *ontbr., alsmede bij* B.). V. Negheene d. | 3501. H. Hem verv. V. Henne verv. wort het. | 3502. H. Dit. V. Dit weitsi. | 3503. H. De h. h. i. ontiagen. B. onddragen. V. ionghe ondr. | 3504. B. ofte se. V. of te z. | 3505. B. memberme. H. Sine — numm. V. Sine ontfaren hem n. | 3506. V. Mare. | 3507. V. Datse die mensche bedrieghet. | 3508. H. Als. V. Als d. i. hevet. | 3509. B. vind. H. Entie. | 3510. H. volget si d. rover. V. .I. deel volghet soe. | 3511. B. behort. V. hevet hi. | 3512. H. een ionc. V. Danne w. hi een der ionghen. B. en der i. | 3513. H. moder. V. wort. | 3514. H. Ende draget. V. in den Idan. | 3515. V. volghet ander w'f (= werf, warf, *enz.*) d. m. | 3516. B.H. hem *ontbr.* | 3517. B. hi dat een ionc (noch *ontbr. Is* dat *eene vergissing voor* dar?). | 3518. H. leget si. V. in haer nest. | 3519. V. volghet echt so soa mach. | 3520. H. so dit dan. V. dicken.

Digitized by Google

Dat hi tſcep ghewinnen can/
Eñ pijnt alſo tontbaerne ghinder;
Want die tigre hebet vele kinder.
Ambroſius telt ene andre maniere
Hoe men robet deſe diere.
Roverſ hebben glaſine balle/
Die binnen ſijn beſcreven alle/
Alſe oſter tigriſ ionc in waren.
Die draghen ſi/ alſi int wout varen/
Eñ roben der tigren dan.
Alſe hem die beeſte volghen an/
Werpen ſi[ſe] in den weghe ghint:
Die moeder ſi waent ſien haer kint.
Soe bliven ſi daer beede ſtaende/
Upt glaſ terdende eñ ſlaende/
Eñ binden niet/ alſt eſ ontwee.
Dan lopen ſi na/ verwoet mee.
So binden ſi noch een in den pat;
Eñ alſe te broken eſ dat/
Volghen ſi al dat ſi moghen.
So dicke werden ſi bedroghen/
Dat ſi kinder eñ wrake

Vs. 3521. H. hi scip; *maer later verbeterd*: tscip. V. Tote dat hi scip. | 3522. V. Ende pijnt tontſaerne gh. | 3523. H. Want de tygre. B. tygre (Want *ontbr.*). V. tiger. | 3524. B. teelt. V. Ambrosis tellet een. | 3525. V. Hoemen. | 3526. V. glesine valle. | 3527. H. De. | 3528. B.H. tygris. V. Als offer t. ionge. | 3529. H. De. V. daer si int w. | 3530. V. tigre. B.H. r. daer t. | 3531. H. Als. V. Als—beesten. | 3532. B. ghent. H. gint. *In beide ontbr.* se, *als mede in* V. | 3533. H.V. De (Die) moeder waent (si *ontbr.*). B. waent sijn. | 3534. B. bede. | 3535. H. Opt. gl. tredende. B. gelas teerd. V. tardende. | 3536. V. Ende vinden. | 3537. H. na *ontbr.* B. verwoeet, *sic*, *uit* verweet, *dat er eerst stond, kwalijk verbeterd.* V. noch mee. | 3538. B. pad: dad. *In ieder woord had de schrijver een* t *begonnen, die hij door een tweeden trek in* d *veranderde.* H. noch enen. | 3539. H. als — is. V. alst es te br. dat. | 3541. B. dicken. H. warden. V. dicken worden si. | 3542. V. ende nake (*sic*).

Digitized by Google

Al verliesen bi derre sake;
Eñ die rovere die ontvaert
Tote sinen behoude waert.
Na die snelheit van desen viere
Es ghenoemt ene rivierre /
Die comt uten Paradise;
Want si es van snelre wise /
Dies comt hare die name ane.
Derre beesten sijn vele in Arcane.

Taurus hats in dietsche een stier;
Eñ es hozen een starc dier;
Een verrinc heetment eñ een verre.
Een wzeet dier alst es erre;
Allen dieren wil hi deeren /
Die hem met pzozen ghenneren.
Al hare meeste macht es hozen /
Int hovet eñ in den hozen:
Met bitene doen si niemanne quaet;
Maer in die hozne es al haer daet;
Eñ si sijn goet tes menschen ghevoech
Beide in waghene eñ in ploech /

Vs. 3543. H. bider s. V. verliesen al bi deser. | 3544. H. Entie rover hi ontfaert. B. Die die — ontfeert. V. Ende die — ontvaert. | 3545. H. Tot sine b. waert. B. wert. V. Te sinen b. waert. | 3546. H. de snelheyt v. d. dere (*sic*): rivire. V. vanden d. | 3547. V. So es gh. | 3548. H.B.V. coemt; *voorts* H.B. paradyse. | 3549. H. si is. V. soe es. | 3550. H. de snel is na minen wane (*sic!*). V. Die Tigris heet na minen wane. | 3551. H. Deser. B. Yrcane. V. Der (*of* Daer? *in't HS.* D', *sic*). b. s. v. in Hiercane. | 3552. H. T. is in duutsche. V. dat es in vlaemsche. | 3554. H. vartine—varre. V. *geeft voor* eñ *de oude verkorting* ꝛ. | 3555. H. dier eist alst is arre. V. dier ist alst es. | 3556. B.H. deren. | 3557. H. De hem mit proien. *Allen schrijven* ghe-*of* generen. | 3558. H. mach. V. haer m. m. is v. | 3559. H. Int vorhoest. B. Int thovet. V. vorhooft. | 3560. B. bietene d. s. nim. H. nimant. V. niemen. | 3561. H. in de hoerne. B. es die daet. V. al die d. | 3562. H. goet tmenschen. V. ghevouch. | 3563. H. Beede. V. Als in w. ende.

Digitized by Google

Op dat ſi ghebuert waren;
Eñ ſo ſi ouder ſijn dan iaren/
Wil menſe dan bet maken/
So ſijn ſi mozuwer in der ſmaken.
Twee oſſen/ die in ene ploech
Te ſamen trecken/ daer ſijn ghenoech/
Alſe deen den andzen niet en ſiet/
Dat hire omme te loezene pliet:
So lief hebſi hare ghebure/
Eñ dits hoveſcher deerſte nature.
Om dat ſi alre ſtarcſt ſijn bozen
Dzaghen ſi tiot op den hozen;
In menech lant/ in meneghe ſtede/
Trekken ſi metten halſe mede.
Oſſen vleeſch pleghet dzagher te ſine
Dan dan den buc of dan den ſwine/
Eñ daer comt af ſwart bloet;
Doch ghebet cracht eñ wel boet;
Maer hets te verbuwene pine/
Hen ſi met loke of met wine.
Baſilius ſpzeert al bloot:

Vs. 3564. B. gewind w. H. gheweent. | 3565. V. houder. B.H. Eñ alsi oud (out) sijn v. iaren. | 3567. H. morwer in der saken. V. So si sijn muerwer. | 3568. V. osse. | 3569. B. dar sijn genoech. H. daer si ghevoech. V. *van de eerste hand* traken; *voorts*: daer sijn ghenouch. *Ik hield mij daer aen; een ander moge schrijven*: dier sijn ghenocch, *of* naer sijn ghevoech, *of wat hem beter dunkt.* | 3570. H. Daer deen d. a. niet siet (en *ontbr.*). | 3571. H. hijr — loine. V. om te loiene. | 3572. H. har. V. haer gheburen. | 3573. H. dit is hefscer beester (beest'). V. Dit sijn h. beesten naturen. | 3574. V. aller st. | 3575. H. si iocken opten. V. Draghen dat op d. horen (si *en* ioc *ontbr.*). | 3576. B. land. H. menigher st. V. menich — menighe. | 3577. V. Trecsi. | 3578. H. vleys pleecht droge. B. te siene. V. Ossijn vl. pleicht dr. tsine. | 3579. B. van d. scaep ofte van. H. van den scape. V. van d. zwine. | 3580. B.H. coemt. V. Bedi comter of. *Voor* swart *kan er ook* swaer *gestaen hebben; het latijn zegt*: sanguinem grossum et melancolicum. | 3582. H. Mer ets. V. de verd. | 3583. H.V. En si mit l. oft (eñ) mit (met). | 3584. E.H. bloet : doet. V. Baselis die spreict al bloet.

Digitized by Google

Stiers bloet ghedronken es die doot.
Sijn bloet warm over een
Es goet daer te broken es een been.
In India vint men stiere/
Spreert Plinius/ van bruunre maniere/
Dien eiselike die borstelen staen:
Al wederkeert so staet hem thaer;
Den mont van ore te ore ontdaen/
Eñ seere dapper/ dat es waer;
Wilsi/ si legghen hare horne neder/
Eñ wilsi/ si richtense op weder.
Si langhense/ si cortense talre tijt/
Alsi willen/ in haren strijt.
Als mense taghet/ werpsi hare smelt
Verre na hem met ghewelt/
Daer si die taghers eñ die honde
Met stanke letten langhe stonde.
So hart ghehuut/ dat men daer dure
Mach comen met gheerre aventure.
Sijn moet es so starc eñ so groot/
Wert hi ghevaen/ hi blibet doot.

Vs. 3585. H. Stijrs. V. dats die doot. *Dit en de drij voorgaende verzen ontbreken in* B. | 3586. E. Siin bloet warm. B. ware. V. warem. | 3587. E. te br. es been. V. Goet d. te breken es een b. (Es, *in 't begin, ontbr.*). | 3588. B. vind. V. so vintmen. | 3589. H. na bruenre. V. Spreict Pl. v. brunre. B. brunre. | 3590. B. Die eiselike. H. De eyselic. V. yselike d. burstelen. | 3591. B. so *ontbr. Al de HSS. plaetsen dit vs. na* 3592. *Ik keer ze om.* | 3592. B. Die moeder van ore. H. Van ore tot ore de mont ondaen. V. Dien mont v. ore ten ore ondaen. | 3594. H. har hoerne. V. Wilsi legghen doren n. | 3595. H. rechtense weder. *Drie stippen onder* en *geplaetst, wijzen aen dat men* rechtse *moet lezen.* Op *ontbr.* V. Eñ wilsi si up rechtse weder. | 3596. H. Si langse, si cortse in alle tijt. V. Si langse, si cortse in hare t. | 3597. V. haren *ontbr.* | 3598. H. har sm. V. h' smelt. | 3599. V. Varre. | 3600. H. de iagers entie. V. entie. | 3601. V. stancke. | 3602. B. hard gehuud. H. dore. | 3603. B. gerre. H. Niet comen mach mit ghere a. V. Ne comt met ghere. | 3605. H. blijst.

Digitized by Google

Oer ſijn daer ſelke/ die een hozen
Alleene hebben int hobet bozen;
Eñ ſelke/ dire hebben dri.
Alſt peert gheboet ront ſijn ſi.

Tranes es een dierekijn
Van der grote dat es tconijn/
Alſe Plinius doet te verſtane;
Eñ al eeſt cleine in ſine ghedane/
Hets nochtan van moede groot/
Starc eñ ſtout in alre noot;
Oer heeſt ghegheven nature
Enen helm deſer creature/
Die hem thooft beſcermen mach
Jeghen ſteke eñ ieghen ſlach.
Dies mach men merken wel in dien/
Dat die Scheppre hebet verſien
Elker creaturen thare/
Alſe eerlijc eñ nuttelijc ware.
Dit dier es van barmen coot/
Eñ ſcone onder ſijn ghenoot.
In dat lant van Orient
Seit Plinius eeſt bekent.

Vs. 3606. H. sulke de mer een h. V. sulke d. enen h. | 3607. B. int thovet. H. int hoeft. | 3608. H. sulke dier h. drie. B. drie. V. sulke diere hebber .III. | 3609. B. perd g. rond s. sie. H. sie. V. paert gh. ront so sijn sie. | 3610. B. Tranet. H. Travet es een dierkijn. V. Tranet es een cleine dierk. | 3611. V. een conijn. | 3612. V. Als. | 3613. H. ist clene. V. ist clene in sijn. | 3614. H. Ets — groet : noet (*dit ook in* B.). | 3615. B. eñ stond. | 3616. H. heeft hem gh. V. hevet. | 3617. H. in deser creature. | 3618. H. De hem thoeft. B. thoeft. V. thovet. | 3619. H.V. Ieghen bete; *misschien beter*. | 3620. H. De is machmen. V. marken. | 3621. H. Dattie sceppere heeft. V. sceppere h. vorsien. | 3622. H. Elken creature. | 3623. H. eerlic eñ nuttelic. B. muttelijc. V. Als. | 3624. V. verwen. | 3625. V. Ende scone. | 3627. B. Seid. H. Seyt. V. Seghet Pl. ist bekent.

Digitized by Google

Tragelaphus es gheset
Een dier in die oude wet/
Eñ mags verboden tetene.
Isidorus doet ons te wetene/
Dat na den hert es ghebaen;
Maer na den buc ru/ sonder waen/
Eñ met hornen ghetelghet lanc;
Starc/ eñ snel in sinen ganc/
Eñ stout in sine weere
Jeghen der viande deere.
Men vintse omtrent Phasida/
Eñ el niewere/ verre no na.

Tragodite dat sijn diere
Van seere vreember maniere:
Van vierboeten so nes niet
Dat also etet alse dit pliet;
Want over rugghe als eñ als
Werpen si haren langhen hals/
Eñ eten also dat gras.
Maer bi dat comt/ merket das:
Si hebben horne seere langhe/
Die hem neven der lieren wanghe

Vs. 3628. B.H.V. Tragelafus. | 3629. H. Bider indouwe wet (*sic*). | 3630. H. verboeden. V. Ende et was v. thetene. | 3633. H. Mer alsen (*l.* als een?) buc. V. Maer ru als een buc sonder w. | 3634. B. geteleget. | 3635. H. an sinen. | 3636. V. Ende. B.H. were: dere. | 3638. B. vindse o. Fransidia. H. Fassidia. V. Frusida. | 3639. H. niewer, v. noch na. V. Ende el niewer, varre no na. | 3640. H. Tracodite. V. Tragodice. | 3641. B. vremder. V. seere wonderlike. | 3642. H. viervoten so nest n. V. sone ist n. | 3643. H. als. V. also heet als. | 3645. H. Warpen. V. Werpsi. | 3646. V. Ende eten. | 3647. H. coemt. B. coemt merct. V. Eñ waerbi. | 3648. H. hoerne. | 3649. H. De hem n. die lierwanghe. V. never d'lere wranghe (*sic*).

Digitized by Google

Coter eerden neder ſlaen;
Dus ne connen ſi niet ontfaen
Die ſpiſe/ alſe andre beeſten eten.
Nature/ die niet wil vergheten/
Gaf hem den langhen hals bedi/
Om hem te gheneerene daer bi.

Alpa dats in vlaemſche een mol/
Die onder daerde maect ſijn hol/
Eñ es ene blinde beeſte.
Van der eerde waſt hi/ ſpreect die ieeſte;
Bedi eeſt dat hi deerde mint/
Eñ leeft bi den wormen die hire in vint.
Hoeſlieden doet hi dicke tozen/
Eñ eet die wortel af onder trozen.
Somwile eet hi deerde wel.
Dit es ſijn haer/ perſwart ſijn vel.
Een mol te pulvere ghebzant/
Met witte van die gheminghet thant/
Eñ tanſchijn daer mede ghewzeven/
Hevet laſerſcap verdzeven.
Sijn bloet doet waſſen haer

Vs. 3650. B.V. erden. | 3651. H. Dus en cantsi. B. Dos en can sin. | 3652. H. De spise als ander. V. Haer sp. als andere. | 3653. H. de n. wille. B. wilt. V. niet ne wille. | 3654. H. de langhen. B. hals dar bedi. | 3655. B. generre. H. gheneerde. V. gheneerne. | 3656. H. in vlaemschen. | 3657. H. De onder de eerde. B. darde. | 3658. V. Ende es. | 3659. B. erden. H. Seyt de i. V. aerden w. hi. seit d. geeste. | 3660. H. eist — die eerde. B. derde mijnt. V. ist dat hi daerde. | 3661. B. hir eī vind. H. de hijr in. V. levet bi d. w. hire (die *ontbr.*). | 3662. H. Oec doet hi luden dicke. B. dicken. V. Hof lieden — dicken. | 3663. B. Eñ et den wortelen af. H. etet d. w. onder (af *ontbr.*). V. oec heit hi die wortele onder coren. | 3664. B. et hi derde. H. Eñ sometijt et hi eerde. V. heit si harde w. | 3665. H. Dit is sijn. V. Dicke sijn haer, sw't sijn v. | 3666. E.H.V. verbrant. | 3667. E.H. witten v. eye geminct te haut. V. van heye gemenget te h. | 3668. E. danschiin. H. dat anscijn. | 3669. H. heeft lasarscap. V. dicken verdr. | 3670. V. Sijn bloet, segsi, doet.

Digitized by Google

Op een calu hooft/ dats waer.
Aristotiles die seghet/
Wat diere dat te notene pleghet/
Sonder die mol/ hevet oghen;
Maer hi wille daer toe toghen/
Diet bel kervet/ sonder waen/
Daer sine oghen souden staen/
Dat menre ghescepen oghen bint/
Al es hi bi naturen blint.
Eñ hier in mach men merken mede
Van onsen Scheppre die moghenthede/
Die elker creaturen ghevet/
Dat soe metten rechte hevet:
Die mol hevet gheen siens noot.
Plinius die seit al bloot/
Dat niet so nauwe hoort alse die mol/
Alse hi es in sijn beemster hol;
Eñ dats wonder openbaert;
Want alle luut slaet opwaert.
Nemmee hant ics in .C.;
Van der .U. hoort hoortweert mee.

Vs. 3671. B. cale hoeft. H. hoeft. V. Up — hovet. | 3672. H. de seget. V. Alebrecht. | 3673. H. datte noten. B. te noetene. *Allen* diere, *ooc* V. | 3674. H. de mol heeft. | 3675. H. daer to. B. toegen. | 3676. B. wel kinnen. H. wel kennen. V. Die sijn vel kervet (*of* kernet? *de vierde letter is onzeker; maer het latijn en de zin beslissen voor het eerste*). | 3677. V. Daer sijn oghen soude st. | 3678. H. Dat mer. B. vind: blind. V. Dat hire gh. | 3679. V. bi *ontbr.* | 3680. H. bijr. V. hier an. | 3681. H. scepere de hoefscede. V. scepper de hovesscede. | 3682. H. De — geeft. V. creature. | 3683. H. Dat si mitten r. heeft. V. Dat het m. | 3684. H. De mol ne heeft gheensins genoet. B. geen sien. | 3685. B. seid. V. seghet. | 3686. H. nau hoert als di m. B. hort alse di m. V. hoet als de m. | 3687. H. Als hi es in s. demster. V. Daer hi es. | 3688. B. wonder openbaerd. H. wonder gheopenbaert. V. Ende dats wonder gheop. | 3689. B. luud sl. op ward. H. al luut sl. V. al luudt dat slaept up w. | 3690. B. Nemme vandix in. H. Nietmeer van die es in. V. vandicker in. | 3691. B. hord vorwert me. H. hoert voertme. V. hort vort w't.

Digitized by Google

Unicornis luut eenhoren;
Espenthin heetment/ als wijt horen;
Rhinoceros heet in dietsche woort/
Om dat hevet/ als men hoort/
Den horen staende tsiere baten
Tusschen sine twee nesegaten.
Na sine cracht so eest cleene;
Na sine grote hevet corte beene:
Dus scribet Isidorus die heere.
Snel eñ wreet eest herde seere;
Nemmermeer oec/ sonder waen/
Ne cant iaghere ghevaen.
Ghelu so eest ghehaer.
Vier voete lanc/ voorwaer/
Es hem die horen/ starc alse een been.
Dien wettet ane enen steen:
So ne mach hem die olifant
Niet geweeren ieghen dien viant.

Vs. 3692. B. luud .I. een horen. V. luud een horen. | 3693. B.H. Hespentijn heet ment, als wijt h. V. Espentijn heetment. | 3694. B. Unocheros heet in dietsche word. H. Unoceros hetet in duutsche woerd. V. Rinocheros heetment in dietsch wort. *In* D., *volgens eene schriftelijke mededeeling van den heer Petri uit Detmold:*

Unicornus ludet en horen;
Espentijn heetement, als wijd horen;
Rinocheros heetet in dietscher wort.

Zie de Aenteekeningen. | 3695. H. heeft — hoert. B. hord. V. Om dat het hevet als ment hort. | 3696. H. in sire baten. V. Den oren st. tsire b. B. tsire. | 3697. V. Tusschen .II. noseg. (sine *ontbr.*). | 3698. H. eist clene. Na sire cr. es het clene. B. cleine: beine. | 3699. B. groete. H. heeft c. bene. V. Na sire — bene. | 3700. H. scrijft Ys. de here. V. Ys. B. here: sere. | 3701. H. ist harde sere. V. ist h'de. | 3702. B. Nemberm. H. Numm. V. Nemm. al sonder w. | 3703. B. caent. H. iager. | 3704. B. Ghele so eest gehaer. H. eist dat haer. V. es het gheh. | 3705. H. lang. B. dats waer. V. dat weet vor w. | 3706. H. Is — als. V. als. | 3707. B. Die. H.V. an. | 3708. H. de ol. | 3709. B.H. geweren ieghen den v. V. gheweren dor dien v.

Digitized by Google

Gheen ſpiet maghet verbaren.
Op hoghe berghe wandelet twaren/
Eñ in die woeſtine nachtan/
Daer onghewandelt ſijn die man.
Ons ſcribet Jacob van Vitri/
Eñ Iſidorus/ die meeſter hi/
Hoe ment daet eñ niet en laghet:
Men neemt ene onbeſmette maghet/
Eñ ſetſe alleene in gheen wout/
Daer dat unicoren hem hout;
Dan comt dat dier/ eñ ſlet ane
Dat reine vleeſch/ die ſcone ghedane/
Eñ werpt daer af eñ wech doet
Allen fellen overmoet/
Eñ anebedet die ſuverhede.
Sijn hovet met groter goedertierhede
Veghet in der ioncfrouwen ſcoot/
Eñ ſlaept met genoechten groot.
So comen die iaghers mettien/

Vs. 3710. B.H. maget. V. spiet diene mach verv. | 3711. B. wandlet. H. wandelt. V. Up. h. b. wandert te'w. | 3712. H. de wost. V. Ende in w. | 3713. V. Die onghewandert sijn den man. | 3714. H. Dus scrijft. | 3715. H. de meester. D. End Sente Is. de m. V. En Sinte Ydorus. | 3716. H.D. niet ne i. V. niene. | 3717. B. Men neme. H. ombesmitte m. D. nemet ene omb. V. een onbesmette. | 3718. H.D. allene in gent wout (gheen woud). B. Eñ sette se allene in geen woud. V. allene in ghont wout. | 3719. B. Dar tunicoren h. houd. H. Daer de unicorne. D. Daer hem dunicorn houd. V. Daer dat unicoren in hout. | 3720. H.B. coemt. D. Dar comet — siet hane. | 3721. H. rene vleys, de sc. g. D. vlesch, de soete gh. | 3722. B. Eñ werpt dar wech eñ doet. H. Eñ w. daer af eñ af doet. D. End werpet dar wech end af doet. V. Eñ w. daer wech eñ of doet. | 3723. H. evelmoet. B. over moet. D. hovermoet. | 3724. B. ane beet. D. suverede. V. Ende. | 3725. H. hoeft mit gr. goedertirenhede. D. groter goeder tierede. V. hooft. | 3726. H. Eñ leget. D. End leghet. *Met de les van deze twee handschriften, H. en D., zou het voorgaende vers moeten volgen.* | 3727. B. slaep. D. slapet daer met gnoechten. V. ghenouchten. | 3728. H. de iaghers mittien. D. coment die jaghers. V. die iaghers in dien.

Digitized by Google

Eñ baent al onberſten/
Eñ ſlaent doot/ na haer ghebaech/
Ofte ſi bindent haſte ghenaech/
Eñ bzenghent int palaiſe dan
Haghen heeren te ſcouwene an.
Dit wzeede dier/ dit eſpentijn/
Dunct mi een bedieden ſijn
Dan den Godz ſone/ die ſonder beghin
Ez eñ waz in dez vader ſin;
Want eer hi an die maghet quam/
Daer hi onſe vleeſch ane nam/
Waz hi in hemelrike wzeet/
Eñ verſtac die inghele leet
Uten hemele onder baerde/
Om hare dozpze hovaerde.
In eerdzike balch hi mede
Om ſine overhozicheide

Vs. 3729. H. *van de eerste hand* : vaen. D. vanghent. V. vanghent al onvors. | 3730. B. hare. D. Si slaent doot hare gh. V. ist haer ghevouch. | 3731. B. gnoech. V. Iof si b. vast ghenouch. | 3732. B. bringen in pal. D. bringent in palaisen dan. V. Ende brenget in pal. | 3734. B. wrede dier, dit serpentijn (*sic*). H. vreemde dijt (*sic*), dit hespentijn. D.V. wreede diere (dier) dit espentijn. | 3735. H. een bediet. D. Dinket mi en b. V. Dinct. | 3736. B.H. Gods sone; *verder* H. de sonder. D. Godes sone. V. Godsone. | 3737. H. ins vader. B. in des vaders sijn. V. Was ende es in den vaders s. | 3738-3739. H. Eñ daer hi onse vlees an nam. D. End daer onse vlesch an nam. *Ook in* B. *staet* Eñ dar hi; *en de drie HSS. plaetsen bovendien vs.* 3739 *vóór vs.* 3738. *Ik heb op eigen gezag de volgorde hersteld — en behoude ze, schoon thans het gezag van* V. *zich nog bij dat der anderen voegt; men leest daer :*

Eñ daer onse vleesch ane nam;
Want eer hi van der maghet quam,
Was hi, enz.

D. *geeft in 't tweede vs.* : Want heri an die m. q. | 3740. B. hemelreke. D. emelrike. | 3741. H. engle. D. inglen. V. Ende v. die engle. | 3742. H. Wt den h. o. deerde : hoveerde. H. Huten emele o. deerde. | 3743. D. dorpere hovarde. V. dorperlike hoverde. | 3744-3745. V. In erdrike balsch. *Dezo twee regels onbreken in de drie andere handschriften.*

Digitized by Google

Op onſer alre vader Adame;
Eñ oec toghedi ſine grame
Den quaden Sodomiten mede/
Om hare quade onſuverhede;
Om hare gulſecheit alſo wel
Den kinderen van Iſraël.
Cunicozen/ deſen eneghen ſone/
Ne leefde in die werelt niet de gone
Diene enechſins hadde belaghet/
Sonder Maria/ die ſoete maghet/
Die alleene/ alſt was an ſine/
Sat in der werelt woeſtine.
Alleene was ſe; want hare ghelike
Ghebzeket in dit eerderike.
Hare oetmoede/ hare ſuverhede/
Baden den ſone der ewelhchede
Vergheten ſine wzeetheit groot/
Eñ beeten neder in haren ſcoot/
Vats in haren lichame reine;
Daer hi/ ſonder mans ghemeine/

Vs. 3746. D. Up onsen hersten vader Adame. B.H. Op *ontbr.; voorts* H. Adamme. | 3747. B. dogedi sine grame. H. togede si sine gramme. D. hi toghedem sine gr. V. toghedi hem sine gr. | 3749. H. har quade. D. hare groote. V. hare onsuv., *sonder epith.* | 3750. B. gulscheit. H. har gulseyt. D. End om hare gulseit. V. Ende om h. gulsheit. | 3751. D. kindern (?). | 3752. H. Dat unicoren de enege s. B. dese enege. D. Dit unicoren dese eneghe. V. Dit unicoren desen enighen s. | 3753. H.V. Ne leeft (levede) in die werelt die gone (niet *ontbr.*). B. inde w. D. Ne levede in de w. de gone. | 3754. B. enechsijns. H. eneghens sins had b. D. enechsijns adde. V. enichsins. | 3755. D. de s. | 3756. H. als es in sc. D.V. alst es anscine (ansch.). B. in scine. | 3757. H. Sit—wostine. B. der werelden. D. wostine. V. Dat in d. w. | 3758. H.V. was si; want har (haer) gh. | 3759. H. Ghebreect in d. ertrike. D. in dat ardr. V. Ghebreict in d. erdrike. | 3760. H. Har oemode, har suv. B. oetmode. D. Hoemoede. | V. omoede, haer suv. | 3761. H.D. ewelichede(n). V. ewelich. | 3762. B. wreecheit. D. Vergheeten s. wreeteit. | 3763. H.D. beete. B. neder *ontbr.* V. beeten n. in hare. | 3764. H. reyne: gemeyne. D. lachame. | 3765. V. mannes.

Digitized by Google

Den menſchelikken roc an bede /
Conſer alre ſalechede.
In deſen roc / ſonder waen /
Hebne die iaghers ghebaen /
Alſe in der reinder maeghde ſcoot.
Dat ſijn die Joden / diene doot
Sloeghen alſine daer bonden /
Die daer na / in rozten ſtonden /
Van dode te libe was ghewect /
Eñ in den hoghen palaiſe ghetrect
Met ſinen euweliken vader /
Daerne die heileghen ſien algader.

Ut ſus dats een vreeſſelijc dier /
Eiſelijc ende ongier;
Een beere heetet in dietſcher tale.
Trect ſijn bel af altemale /
So es hi na den menſche ghebaen.
Sine cracht leghet / ſonder waen /
In armen eñ in lenden ghemanc;
Int hovet es hi weer eñ cranc.
Men seghet / alſe die beerinne
Die ionghe werpt / die ſi heeft inne /

Vs. 3766. D. menschelic (*sic*) roc anedede. | 3767. H. Tot onser. | 3768. V. rocke. | 3769. H.V. Hebben die. D. Hebbene de i. | 3770. H. Als in der maget scoet. D. in der reinre maghet scoet : doot. V. reinre magheden sc. | 3771. B. dine. H.D. de I. | 3772. H. Slogen. D. al sine daer. V. als sine. | 3773. D. dar naer in curten. V. daer naer. | 3774. H. was op ghewect. D.V. Van doode (dode) te l. up. | 3775. H. hoge palase. | 3776. H.D.V. eweliken. | 3777. H.D. Daer de heiligen (die heilighen) sijn al g. B. hellegen. | 3778. H. vreeslic. V. dat es. | 3779. H. Eyselijc eñ. V. Heiselijc ende onghehier. | 3780. H. duutscher. B. heettet. V. hetet. | 3781. V. Trect men of tfel alt. | 3782. V. na dien m. | 3784 H. lendenen. V. lendinen. | 3785. B. Int thovet. H. Int hoeft wreet (*in beide HSS. ontbr.* es hi). | 3786. H. als. V. seghet ons als d. beerinne B.H. berinne. | 3787. H. De ionghe. B. ioncge V. werpet die soe had inne.

Digitized by Google

Dat ſi danne ſyn dorcleine /
Tettel meerre dan muſe ghemeine;
Eñ alſe een ſtucke vleeſch oec mede
Syn ſi gheſcepen / ſonder lede /
Sonder clauwe: ſo ne eſſer an
Tet / dat men bekennen can;
Maer die moeder ſcept die tonghe /
Teckende met haerre tonghe.
Si noten / alſe Plinius ſeghet /
Recht alſe die menſche pleghet.
Solinus ſeghet / dat die hien
Hare ſaen te eerne plien /
Alſi draghen. Nu merct des /
Dat niet ſo ſelſene en es /
Alſe ieman comt ten ſpronghe
Daer die beerinne werpt hare tonghe.
Merct op deſe beeſte danne /
Onſaleghe wive eñ manne!
Hebben ſi gheen hol / ſi maken danne
Neſte / verdect in haren danne /
In ſteden daer ſi hebben vernomen /
Daer men qualike toe mach comen.
Die ſoen ſyn ſtarker dan die hien /

Vs. 3788. H. dan s. dor clene: gemene. V. dan. | 3789. H. Luttel mere. B. merre V. Meere luttel. | 3790. H. als een stuc vlees. V. als een stic. | 3792. H. Sunder clawe; so en esser. B. Sonder clauwe soneeser. V. Sonder clawe so nesser. | 3793. B Leet d. m. bekinnen. c. | 3794. H. Mer die moder sc. de i. | 3795. B. harre. H.V. mit hare. | 3796. V. als. | 3797. H.V. als. | 3798. V. hyen. | 3799. B. erne. V. suwen te heerne plyen. | 3800. V. Als si dr. nu merket. | 3801. H. Eñ niet. B. selsane. V. Eñ niet so selsiene es. | 3802. B. Alse iemanne coemt te spronge. H. Alse iemant coemt ten spronge. *Men versta*: Alse dat i. V. Als iemene c. ten spr. | 3803. H. de ionghe. | 3804. B. desen beesten. V. Maerct. | 3805. B. Onsalech wijf. H. Onsalige. *Dit en het vlgde. vs. ontbreken in* V. | 3806. H. hol *ontbr.* | 3809. H. qualic. *Voor* Daer men *te lezen* Dat men? | 3810 H. Die soen sien st. V. suwen — hyen.

Digitized by Google

Alſo die lupaerde plien.
Die beere eet/ hooz ic ghewaghen/
Vzucht die eerde eñ bome bzaghen/
Eñ bleeſch; eñ daer toe ſi pleghen/
Seghet men ons/ in Nozweghen/
Daer men die witte beeren vint/
Eñ in die lande daer omtrint/
Dat ſi dijs bzeken ontwee/
Eñ gaen onder die zee/
Eñ baen die viſſche/ eñ eten di.
Oec ſegghen ſome boeke mi/
Alſi ſiec ſijn/ van manieren
Eten ſi herbetſen eñ mieren.
Tettel bloets hebben ſi ghemeine/
Sonder om die herte alleine.
Sijn adem es quaet/ alſt wel ſchijnt/
Ongangs eñ ghevenijnt.
Herte/ ebere/ bats ſine maniere/
Daet hi wel/ eñ wilde ſtiere.
Die ſtiere can hi wel beſtriden/

Vs. 3811. V. Also als die. | 3812. H. De b. is, horic g. B. et, horic g. V. Die b. hetet, horic gh. | 3813. H. die bome eñ eerde dr. V. die deerste eñ b. dr. | 3814. B. Eñ daer si meest te siene plegen (vleesch *ontbr.*). H. Eñ vlees eñ daer si pl. V. Eñ vl. eñ daer toe si plieghen. | 3815. H. Segemen ons in N. B. Seget men es in Norw. (ons *ontbr.*). V. Seghet m. ons in Norew. | 3816. H. de witte. B. vind : om trind. V. w. beren kent. | 3817. H. in den lande. V. Ende in den lande d. omtrent. *In* V. *staet dit vs. in de plaets van 't voorgaende en het voorgaende volgt, wat misschien beter is.* | 3818. B. Datsi dijs. H. Daer si tijs. V. Datsi thijs. | 3819. H. onder zee. V. Ende g. | 3820. H. De vissche eñ eten die. B. vessche eñ eten die. V. eñ eten die. *Z. de vlgde variant.* | 3821. H. Someghe boke me. B. mie. V. boeken mie. *Ik schreef liever* di : mi, *dan* die : mie. | 3823. B.H. *hebben* raieren *voor* mieren, *beide zeer duidelijk.* V. crevetsen eñ rachieren. | 3824. H. gemene : allene. V. hebsi ghemeene : allene. | 3825. H. om therte. V. omtrent d. h. | 3826. H. is q. alset sc. B. als hi wel sc. V. als het schijnt. | 3827. V. Onghans ende gh. | 3828. H. manire : stire. | 3829. V. Vaet hi ende w. st. | 3830. H. De stire. B.V. bescriden.

Digitized by Google

Eñ gaetne op den rugghe riden/
Eñ werptene metten hoznen neder/
Eñ bitene doot eer hi rÿſt weder.
Wil hi ieman gaen te ghemoete/
Hi gaet op ſine achterſte boete/
Eñ vecht metten armen bozen.
Men ſeit dat ſi niet en ſtoren
Gheenen man/ no beſtaen/
Si en hebben van hem ſmerte ontfaen.
Alle ſlaghe/ ſonder boz tfel/
Sughen ſi uten pooten wel.
Alſe die beere den buffel beſtaet/
So beſiet hi emmer den raet/
Dat hi ghewinne te ſiere bate
Dien hozen ofte die neſegate/
Ombat hine daer beſt verwinnen mach.
Tettel beeſten onder den dach
Waſſen altoes in haer leven/
Sonder die beere/ dus eeſt beſcreven;
Eñ bedi vint menſe groot eñ lanc.
Swart vint menſe in die werelt ghemanc;
Ende wit vint men ſomeghen bare/

Vs. 3831. B.H. Eñ gaen op d. r. r. V. Eñ gaet hem op d. ric r. | 3832. H. Eñ werpent mitten hoernen. V. horne. | 3833. B. Eñ bittene doe eer. H. Eñ biten. V. Eñ bittene d. eer hi rust (*sic*) w. | 3834. B. Wil hi heme gaen. H. Wil iemant g. (hi *ontbr.*). V. iemene. | 3835. B. op dachterste. V. So gaet hi up sijn. | 3836. V. Ende v. | 3837. B. seid, *en voorts* storen *of* scoren? H. niet ne storen. V. Men seghet datsi niet ne scoren. | 3838. V. Negheenen. | 3839. B. Si en. H. Sine. V. Sine hebben smarte van manne ontf. | 3840. B. Allen slagen. V. tvel. | 3841. H. uten clawen. V. uten pote. | 3842. H.V. Als. | 3843. H. hi *ontbr.* B. ember. | 3844. H.V. tsire. B. te sire. | 3845. B. Die oren. H. oftie. V. of die noseg. | 3846. V. daer best vermach (verwinnen *ontbr.*). | 3847. H.V. Luttel. | 3848. B. hare. V. Wassen al dore al haer l. | 3849. H. de bere, dus eist. V. ist. | 3850. B. bedie vindmense. | 3851. B. sward vind mense. | 3852. V. Ende wit, enz., *als in den tekst, behalve dat ik* bare : ware

Digitized by Google

So groot / dat wonder te seggene ware.
Een boec van ouder wijsheden
Schrijft van sheeren nuttelijcheden:
Hi spreect dat elc der lede sine
Es den menschen medicine.
Die clauwe van siere rechter hant
Verdrijft den rede / alsict want /
Van hem diese met hem draget;
Die luchtere clauwe die veriaget
Quade gheeste also wel /
Eñ die vloen vlien sijn vel.

Plinius / alse scrivet Solijn /
Es een dier / dat dinket sijn
Na den wilden stier gheboren /
Els van hem in den hals staen
Borstelen / eñ manen mede /
Recht na des paerds sede.
Snel eest seere te siere vlucht /
Van groter weere / van groter vrucht.

voor bere : were *schreef.* B.H. *kennen dezen regel niet; in* B. *staet:*

Soe groet dat wonder te seggene ware;
Nochtan eest menegen worden mare.

Alwaer worden, *verkort* (w'dē), *eerder* werden *of* warden *zou moeten gelezen worden.* H. *geeft den tweeden regel aldus*: Nochtan eist mēneghen mare. *Ik koos.* Vs. 3854. B.V. bouc. | 3855. E. spreect van sberen nutliichede, *wat ik gedeeltelijk volgde.* B. Spreect, *en verder met* H.: van den bere. V Scrivet vanden bere wonderlichede. | 3856. H. leden. V. spreict. | 3857. B. medecine; *overigens met* E.V. des menschen. | 3858. E. claeuwe. H. De clawen. V. clawen. *Allen* sire. | 3859. H. als ict. V. Verduwet d. r. als ic v. | 3860. H. mit hem dragen. | 3861. E. luchter cleuwe veriaget. H. De luchtre clawe. V. luchter clawe. | 3863. H. Entie. V. die vloen die vlien. | 3864. H. als ons scrijft. V. als ons scrivet. | 3865. H. dunket. | 3866. B. welden. V. stiere. | 3867. B. Eñ els. V. Als dan h. | 3868. H. bede. V. Burstelen. | 3869. H. peerds. V. Lanc recht na. | 3870. H. eist sere te siere vl. V. eist sere in sine vl. | 3871. V. Van grooter were, groter vr. *Allen* were.

Digitized by Google

Men maghet baen met ſamen binghen;
Maer nemmermeer temmen no dwinghen.
In grote ſoꝛeeſte bint menſe male.
Deſonde heetet in dietſcher tale.

Uñin/ ſpꝛeect Jacob eñ Solſyn/
Dat wel na ſelke diere ſyn/
Als een deſon. Men bint deſe
In Germanien/ alſ ict leſe/
Dats tlantſcap dan oder Rhyn.
In Beheim ſeghet men datter oec ſyn.
So groot hebet ſelc den hoꝛen/
Dat menne dꝛinct heeren te boꝛen/
Eñ men op taflen baer ute dꝛinct/
Om dat den lieden wonder dinct.
So ſtarc bint menſe/ hooꝛ ic ghewaghen/
Dat ſi op hare hoꝛne dꝛaghen
Enen ghewapenden ridder wel.
Dit wilde dier es ſeere ſnel.

Vlpes heet een dos in latyn.
Scalker beeſte mach gheen ſyn.
Alſe die dos bliet boꝛ die honde/

Vs. 3872. H. mit. | 3873. B. Mar nemb. H. Mer numm. t. noch duinghen. *Ook* B. duingen. | 3874. B. vind. H. groten foreesten. V. In for. groot. | 3875. B. Wesende. H. heetmense in duutscher. V. Wesende hetent in duutscher. | 3876. V. spreict. | 3877. H. sulke beeste mach sijn. V. Dat bina sulke beeste. | 3878. B. vind. V. Als es veson, eñ men. | 3879. H. Germania. V. Germania als ic l. | 3880. H. Dats lantscap over Rijn. V. Dats lantsc. | 3881. B. Bihem. H. seghemen. V. In Beheem seithmen. | 3882. B. selden horen. H. heeft sulc. V. heefter sulc. | 3883. H. men. V. te *ontbr.* | 3884. H. taeflen d. wt dr. V. Eñ men uut taflen d. uut dr. | 3885. H. Om datten luden. V. Om dat het l. | 3886. B. vind. | 3887. H. har hoerne. V. up. | 3888. H. ridder. V. ridd'. | 3889. B. welde. V. wilde vie es sere sn | 3890. V. eet een v. | 3891. H. mach niet sijn. V. ne mach niet s. | 3892. H.V. Als.

Slaet hi dan doꝛ haren monde
Sinen ruwen bepiſten ſteert/
Eñ ontbliet te woude weert.
Ambꝛoſiuꝰ ſpꝛeert; Alſe die boꝰ ſiet/
Dat hem naert der doot verdꝛiet/
Siet hi dat hi den pijnboom ghewint;
Eñ tſap datter ute rint
Dat nut hi/ eñ gheneeſt al daer/
Eñ leeft daer na menech iaer.
Experimentatoꝛ ſeghet/
Dat die-daꝰ te makene pleghet
Hole/ daer hi in ruſten ſal;
So comt die boꝰ eñ onſubert al
(Albuꝰ bepijnt menech tgoet/
Dat een ander al verdoet);
Want die boꝰ hi ſmelter in.
Dan wilꝰ die daꝰ meer no min/
Eñ bliet mech ſiere baerde:
Albuꝰ blibet dat hol Reinaerde.
Met boꝰ ſmeere beſtrijc die oghen:
Men maghet ſonder ſmerte ghedoghen/
Eñ hetꝰ ſake daer men mede

Vs. 3893. H. haren munde. B. hare. V. danne dur hare. | 3894. B. ruen b. steerd: weerd. H. stert: wart. V. staert. | 3895. H. ontfliet. V. Ende — waert. | 3896. H. seyt als. V. Ambrosis spreict als. | 3898. V. ghewinnet. | 3899. H. Ent sap. B. Eñ tsaep — rijnt. V. Eñ dat sap datter uut rinnet. | 3900. H. Nuthi eñ geneset. V. gheneist. | 3901. B. leefter af. H. mennich. V. Ende levet dan menich i. | 3902. V. die s. | 3903. H. Dattie. | 3904. H. in *ontbr.* | 3905. H. onsuveret. B. coemt — ontsuvert. V. eñ neemse hem al. | 3906. B. menech goet (*'t lidw. ontbr.*). | 3908. H. die vos versmelt daer in! V. die vos die sm. | 3909. H. Eñ dan ne wilhijr meer noch min. V. Eñ danne ne wils no mee no m. | 3910. H. Die das vliet sire v. V. Die das, eñ vliet sire v. B. verde: Reinarde. | 3911. H. Dus so blijft thol Reynaerde. B.V. Reinarde. | 3912. E. dijn ogen, *en zoo mede* H. V. smare b. dine o. | 3913. E. magt — dogen. | 3914. H. Eñ ets sake. V. Dats ene sake.

Digitized by Google

Betert der oghen demſterhede.
Men ſeit oec/ die vos es wijs/
Sal hi gaen over een hijs/
Dat hi doze den iſe leit bi
Om te haozne oft dicke ſi;
Eñ eeſt dat hijs hem ontſiet/
Hi en comt op dijs niet.
Eñ alſe hem gaet die hongher an/
Can hi hem baat maken ban/
Eñ ſteert ſine tonghe ute ſinen monde:
So wanen voghele daer ter ſtonde
Dat het een cronge ſi/
Eñ vallen hem ſo bi:
Waer bi dat hire een begaet/
Daer hi den hongher mede verſlaet.
Alſe vaſſe noten ofte riden/
Vallen ſi over hare ſiden/
Eñ verſamenen alſo
Elc andzen helſende eñ hzo.
Des vos galle ghebet raet
Hem die hevet die ozen quaet/
Eñ het es den oghen goet;
Sijn ſmeere mede wel hozen baet.

Vs. 3915. V. Bekeert d. o. deemst. E. deemst. | 3916. B. seid. H. seyt o. de vos is. V. seghet oec d. vos hi es so w. | 3917. B. gan. V. een hijs. | 3918. H. hi tore d. yse. B. leid. V. Dat hi thore den hise leghet bi. | 3919. B.V. horne. H. hoerne. | 3920. H. eist. V. Eñ ist so dat. | 3921. H. Hine comt opt ijs n. V. Hine c. up den hise n. | 3922. H. als. | 3924. H. uut (wt). V. sijn tonge uut. | 3925. H. vogel. V. dan ter st. | 3926. H. Datter ene croenge si. V. ene cronge. | 3927. V. Ende. | 3928. B. Soe dat hire een. | 3929. B. honger bi mede v. H. hongher bi versl. V. bi verslaet. | 3930. V. Als v. noten ende r. | 3931. V. Liggen si. | 3932. H. versamen. V. Ende versamen | 3933. H. eñ sijn vro. V. elsende. | 3935. E. die oren hevet qu. H. Hem de heeft de oren quaet. B. dat horen. V. heeft dat horen. | 3936. B. Eñ het es den oren. E. hets. H. ets. V. Ende es den o. | 3937. E. smere me wel. V. smare.

Digitized by Google

Ieghen podagre helpet wel.
Een ſelven edele es goet ſijn wel/
Op dat ment winde om den voet/
Eñ die vleeſchſide inwaert doet.
Vernet ſine levere eñ dzincſe in wine/
Hets goet ieghen des kankers pine.
Levere eñ herte/ beide es goet
Mede te ſtelpene die ſeere vloet.
Men ghebe ſine herſenen dicke eten
Kindzen: men wille weten/
Dat ſi euwelike ſelen weſen
Van epilepſien ghenеſen.
Beide ſijn ſmeere eñ ſijn roet
Es ſieken lieden goet.
Sine longhene ghedzonken ontbint
Vede die men verrompen vint.

Varius es een dier
Seere ſcone eñ niet fier.
An die wamme eeſt wit/
Eñ op den rugghe es graeu dit.
Van eencozen eeſt ene maniere.

Vs. 3938. B. podrage. | 3940. E. wonde. B. winde op den v. V. Up datmer in winde den v. | 3941. H. Ende de vleyside inwert. V. Eñ men die. | 3942. E. Berat siin l. H. lever. V. Braet siin l. | 3943. E. Dat es g. iegan cank. H. Dats g. ieghens cankers p. V. Dats g. i. der lanke p. | 3944. H. beede is. V. bede. | 3945. H.V. stempene de (die) sere. | 3946. B. dicken. V. sijn hersene dicken heten. | 3947. E. Kinderen. B.V. Kindre. | 3948. E. ewelike. H.V. ewelike sullen. B. euweliken. | 3949. E. epylentien. B. epilencien. H. epilensien. V. Epylencien. | 3950. H. Bede. V. smare ende s. r. | 3951. H. Is s. luden g. V. Es allen sieken l. E. herde g. | 3952. H. ombint. B. ontbind. V. onbint. | 3953. E.H. gecrompen vint. B. vind. V. Leden. | 3954. V. dat es. | 3955. V. ende niet f. | 3956. H. eist. V. Ander wammen es het. | 3957. H. ist graeu, *met de* e *door eene tweede hand bijgeschreven.* V. Eñ up den ric so es het graeu dit. B. grau. | 3958. H. van eencorne eist ene manire. B. een cornen. V. est.

Digitized by Google

In bomen wandlen deſe diere /
In wouden / met haren gheſellen.
Van deſen dieren die vellen
Pleghen man eñ vrouwen mede
Te beſiene hare hoverdeghede /
Eñ willen hem verheffen daer in /
Al ne beſtaets hem meer no min;
Nochtan achtets dit dier niet /
Dat hem ſo ſcone ſiet.
Scaemt u / arme / naecte wormе /
Ghi dert u menſchelike vormе
Met vreemden huden / met vreember wullen :
Die hem verheffen / ſi dullen !
.U. gaet ute eñ hooftmee
Hoofт van der namen in .Z.

Zubo dat es een vreeſſam dier /
Erehande ſelſene ſtier /
Eñ es wel .XVII. voete lanc.
Sijn haer es vruun na ſwert ghemanc.

Vs. 3959. H. In bome wandelen want dese dire. V. In bome wandren. | 3960. B. In woude. | 3961. V. Van dustanigher diere v. | 3962. B. Pleget. H. Plegen. V. eñ vrouwe. | 3963. H. beseghen. B. Te besiene. V. Te meersene. | 3964. V. Ende w. hem heffen. | 3965. B. bestaeds—no mijn. H. hem noch me no min. V. Alle bestaets h. mee. | 3966. H. achts dat d. n. V. Nochtan ne achtes dat dier. | 3967. V. hem selve so sc. | 3968. H. iu (iv *sic*) arme. V. aerme. | 3969. B. decht ve m. v. H. dect uwe. V. u scamelike v. | 3970. H. Mit vremden h., mit vreemden wllen. | 3971. H. verheffen, dat sijn de dullen. V. dat sijn die dulle. | 3972. B. hord me. H. voertmeer. | 3973. B. Hord. H. Hoert van den name in..... *De rest is weggesneden, als mede de laetste woorden of soms de helft van de zes-en-twintig verzen die thans volgen, sommige der kortste uitgenomen.* V. van den beesten .Z. | 3974. H. Zubio, dats een selsen.... V. dats een wreedsam d. B. dat es een dier. | 3975. H. Eereh. selsine. B. Erande selsiene. V. Eenreande groot wilt stier. | 3976. H. vote. V. Ende es. *Allen geven* .XXX. *voet; mij scheen* .XVII. *ruim genoeg voor de* .XI. cubitus *van 't latijn. Zoo schreef ik ook* vreessam *voor* wreedsam. | 3977. B. brun. V. na tswarte gem.

Digitized by Google

Hes̄ boete lanc ſijn ſine hoznе;
Eñ ſeere ſnel in ſinen toznе/
Als̄ menne iaghet/ ten ſelven ſtonden
Werpt hi ſinen bzer na den honden/
Eñ maertſe blint ten ſelven ſtont.
Mach hi ghecrighen man ofte hont/
Op ſine hoznе werpt hine opwaert/
Eñ haettene weder metter haert/
So dicke eñ oec ſo vele/
Dat hine doot met ſinen ſpele.
Met ere dinc haettene die bzoede:
Men iaghetene met honden moede:
So gaet dan die iaghere ſtaen
Onder enen boom ſaen/
Met ſinen ſpiete; ſo wille tdier
Voz lopen/ dat es̄ ſo fier/
Eñ beet tuſſchen ſine hoznе beide
Ghenen boom al omme ghereide/
Alſe die op den iaghere mert/
Die hem metten bome bert.
Dan helt hi metten ſpiete tdier.

Vs. 3978. H. vote lang. | 3979. H. in sinen merne. V. Ende sere. | 3980. H.V. men iaget. | 3981. V. na die honde. | 3982. H. maecse. *Voorts is de laetste letter* (t) *van* stont *weggesneden. In* B. *ontbreken de verzen* 3981 en 3982. V. Ende maectse bl. ter selver st. | 3983. B. honden, *rijmende met* stonden. H. Mach hi crighen man of hont. V. of. | 3984. H. hien. B. op w'd. V. Up sine h. | 3985. H. Ende vaten w. mitter. V. vatene w. mitter. B. vaerd. | 3986. B. dicken. V. dicken eñ daer toe so v. | 3987. H. mit sulken sp.... V. met sulken. | 3988. B. veetene. *Ook drie regels hooger had de afschrijver eerst eene* e *voor eene* a *beginnen te schrijven.* H. vaten. V. vatene. | 3989. H. iagethem mit. V. iagheten. | 3990. H. So dat dan de iagre st. B. Soe dat dan die iageren staen. | 3992 H. spieite (*sic*) so wil h..... V. So wil hi dier. B. so willit dier. | 3993. H. daert is. V. Dur lopen daer het es. | 3994. H. vaet t. sine..... V. vaet t. s. h. bede. | 3995. B. ombe. H. al om..... V. Ghonen boem al. omme. gherede. | 3996. H. Als di op den iagre. V. Als up den i. m. (die *ontbr.*). | 3998. H. mitten. V. vellet.

Digitized by Google

Sin eñ vroetſcepe doet hiet
Dat cracht niet dade / dat bernem.
Die meeſte vint men in Behem /
Eñ oec vint menſe in Polane /
Minder eñ ſnelre / ic wane.

Alſo es van ſelre maniere
Beide den menſche eñ den diere;
Van der grote dat een wolf es /
Ghemaent alſe een paert / des ſijt ghewes.
Na menſchen luut leert hi ghebaren:
Daer mede hoent hi liede twaren /
Die wanen dat ſi een man.
Dat eñ menech quaet hi can.
Oec gaet hi in der dader grave /
Eñ wrivet ſijn vel daer ave;
Want hi mint vleeſch van den man.
Honde bedrieghet hi nochtan
Met ſinen lude / eñ ſcoutſe mede:
Dele hebet hi na hnenen die ſede.

Vs. 3999. B. Sijn — hir. H. vroetscap. V. vroescepe. | 4000. H. Dat cracht niet en doet hem. V. niet ne doet bi hem. | 4001. B. vindmen. H. Behem. V. vintmen Beehem (in *ontbr.*). | 4002. B. vindmense in Pollane. V. Ende oec so v. | 4003. B. Mindet. V. dat ic wane. | 4004. V. manieren. | 4005. H. Beede mensche eñ diere. V. Bede d. m. enten dieren. | 4006. V. dat wulf es. (een *ontbr.*). | 4007. B. Gemaenc alse. H. Ghemaect als een peerd, d. s. gewis. V. als een pt (*sic*) sijts gewes. | 4008. B. Na mensche leerd hi. V. Na m. lude. | 4009. B. houd hi. H.V. hoent hi lude (liede) te w. | 4010. B. datse een m. H.V. dat hi si. | 4011. V. *had dezen regel niet; hij staet er thans naer het leidsche HS. door eene zeer late hand (die van Visser?) in de open gebleven plaets bijgeschreven, doch geheel verschillend van onzen tekst:* Alsine horen gebaren dan. | 4013. B. wrive. V. Ende etet sin vel daer ave. *Was het eens*: Eñ etet dat vul (vuul = vuil) daer ave? | 4014. H. mint vlees. | 4015. B.H. bedriget. | 4016. B. scortse. H. scoerse. V. scuerse. | 4017. H. Dusdaen es sijn sede. B. Dustaen es sine sede. *Ik volgde* V. *en 't latijn.*

Digitized by Google

Hier gaen ute die wooꝛt der ieeſten
Van den viervoeten beeſten.
Vondics mee / ic ſindes meere
Teeren minen lieven heere.
Ghedicht hebicker .C. eñ achte
Vierhoete diere in hare gheſlachte;
Nu comt hier van den voglen wooꝛt
Menerh ſonderlinghe wooꝛt /
Waer ſpel an es eñ dachcoꝛtinghe /
Medicine eñ leeringhe.
Ghebiedht / heere / ghi ſelet leſen /
Die wile dat ghi lederh ſelt weſen;
Maer eer ic segghe van elc alleene /
Wooꝛt vozen ſpꝛeken int ghemeene.

Vs. 4018. B. Hir g. u. d. word van ieesten. H. Hijr gaen wt de woerde d. i. V. uut die wort vanden geesten. | 4019. V. Ende vanden. | 4020. B. Vondix me. H. Vond ixs meer, ic settes m. V. meer ic sendecs m. | 4021. V. Te heerne m. B. Teren | 4022. B. hebbicker. V. heb ic .C. | 4023. H. .IIII. voter (vot') diere in har g. B. in *ontbr.* V. haer. | 4024. B. coemt hir — vord: word. H. coemt hijr. v. d. vogelen voert: woert. V. Nu comt hi vanden v. vort. | 4025. V. Menich sonderlangh wort. | 4027. H. leringhe. *De eerste woorden van dezen en van de tien volgende regels zijn weggesneden.* V. ende l. | 4028. H. ghi sullet desen. B. gi, *als meermaels.* V. ghi sult dit l. | 4029. B. soudet wesen. H.V. ledich sult. | 4030. H.V. van elken. | 4031. B.V. Hort. H. *is verminkt.*

Digitized by Google

DERDE BOEC.

—

Cc vogel int vlieghene snel
Die ne magh te voet niet wel/
Alsmen magh an die swaluwe sien.
Cleine voghelkine plien
Meer te singhene dan die grote.
Bitende vogle eñ hare ghenote
Sijn starc van voȝsten eñ van dien.
Alreȝande vogle plien
Clauwen te hebbene/ alse wijt weten.
Same hebsi die voete ghespleten/
Eñ some versament in een bel.
Negheen voghel so ne es snel

Vs. 1. H. in vligen. B. in vliegene. | 2. H. en mach. V. nit w. | 3. H. an de swalu s. B. swallbe *of* swallue, *onduidelijk*. V. zwalue. | 4. V. Clene vogheline. | 5. H. te singhen dan de. | 6. H.V. har (haer) gh. B. genoete. J. (*Deze letter zal van hier af aen Doctor Jonckbloets afschrift van den Berlijnschen codex aenduiden. De vier eerste verzen ontbreken er. Z. de inleiding.*) Voghelen ende h. gh. *Wat* ende *betreft, wete men dat de Heer Jkblt. nergens* eñ *schrijft, maer het immer in ende oplost.* | 7. H. van borste eñ dien. V. barsten. J. staerc v. bersten. | 8. V. voghelen. J. voghele. | 9. H.V. Clawen te hebben, als wijt (wi) w. J. Clawen—als. | 10. J. hebben si d. voeten. | 11. B.J. versamet. V. vergadert. | 12. B.H. Gheen v. es so snel. V. Negheen v. sone es snel. J. Ne gheen v. die es sn.

Digitized by Google

Die ſpoꝛen dꝛaghet alſe die hane;
Hinnen eñ ganſe / alꝫ ic wane /
Bꝛinghen eiere / alſe wi ſien /
Dat ſi gheengꝫ notenꝫ plien;
Maer ſi ſijn van arghꝛeren ſmake
Dan vandꝛe / dat eꝫ ware ſake.
Crombert voghel heeft meeſte macht /
Eñ hi leeſt oec bi der iacht;
Andꝛe voghele leven bi woꝛmen /
Viſſche / ſlanghen van meneghen voꝛmen.
Watervoghele / verſtaet mi wel /
Die over die clauwen hebben tvel /
Die vlieghen te ſamen bi ſcaren;
Eñ die bi vleeſche leven / twaren /
Vanghen hare ghenote niet /
Alſo alſe die viſch oec pliet;
Maer die ſpareware / ieghen wet /
Die haet dike ſijn muſſchet.
Het ſijn vele vogle cranc /
Die vꝛuchten den winter ſtranc /
Die in warme ſteden varen.

Vs. 13. H.V.J. als. | 14. H. Hinne eñ gans. V.J. Hennen ende ghanse (gansen). | 15. H. eyer, als. V. eijeren (*sic*) als. J. eyeren als. B. wij sien. | 16. V. gheen n. en pl. J. gheens ghenoots en pl. | 17. H.V. arger. J. Mar — aergher. | 18. B. dandren. V.J. dit is. | 19. B. Crum bect v. heft meste. H. Crombec v. h. meest cracht. V. meest. J. Crombecke voglen hebben meest cr. | 20. V.J. Ende hi levet. | 21. H. vogle. V. Ander vogle l. bi worme. J. Andre voghelen, dat verstaet. | 22. H.V. Vissche — menigher. B. Vessche. J. Leven bi wormen ende bi saet. | 23. *Allen* Water v. *verdeeld*. V. vogle. J. voghelen. | 24. H. clawen hebbent tfel. V.J. clawen hebben dat v. | 25. H. De vl. V.J. Die *ontbr.*; *voorts* in scaren. | 26. V.J. te w. | 27. H. Vaen har g. V. Ne vanghen h. B. genoete. J. Die vanghen. | 28. H. als de visch. B. vesch. V. oec liet. J. als die. | 29. H. Mer de sperware. V. sperw. J. Mare d. sp. oec i. w. | 30. B.V. dicken. J. musscet. | 31. H. Et sijn. J. voghelen. | 32. H. De vr. V. Die duchten. | 33. B.H. Die (De) in warmen st. J. waermen. V. warme. *Vglk. vs.* 72.

Digitized by Google

Vele vogle ſijn te waren
Die wintertijt in holen ſlupen /
Eñ in die warme eerde crupen /
Daer elc andren verwarmt ter noot /
Eñ liggen daer half doot /
Eñ ſonder eten langhe gheduren
Met Gods cracht meer dan bi naturen.
Bitende vogle alle ghemeene
Pleghen te vlieghene alleene :
Dat doet hare wrecke maniere.
Vogle die minnen clare riviere /
Alſi laten die vloghele hanghen /
Sijn ſi met ſierheiden bevanghen.
Vogle van prooyen ghemeene
Sitten node op die ſteene ;
Eñ dat wijſt hem nature /
Dat elc ſiere clauwen dure ;
Oec hevet hem nature voorwaer
Dat ſien ghegheven ſo claer /
Om dat ſi verre ſelen ſien
Prooye / die ſi te vane plien.
Voſchvogle die ſijn gheſont /

Vs. 34. H. twaren. J. voghelen. | 35. H. De w. B.V. winter t. in h. (hole) sl. J. in winter t. | 36. V. aerde. B. erde. J. waerme. | 37. H. anderen. *Dit en de zeven volg. verzen hebben hunne tweede helft verloren.* J. verwaermet. | 38. V. alf d. J. als doot. | 39. H. Eñ *ontbr.* | 40. H. crachte. V. mee. B. mer. J. Met Goeds cr. bet dan bi n. | 41. V. al gh. J. voghelen alle ghemene : allene ; *en zoo doorgaens met de enkele* e. | 42. H. te vligen. J. Plieten te vl. | 43. H. hor vr.... J. manieren. | 44. H. Vogle de min.... V. die *ontbr.* J. Voghelen minnen cl. rivieren. | 45. H. de vogle, *en zoo had* B. *ooc eerst* vogele *geschreven.* J. vloeghelen. | 46. H.V.J. mit (J. met) evele. | 47. H. Vogele v. proien. B.V. proien. J. Voghelen v. proie. | 49. V. Ende. B. hen. | 50. H.V. sire clawen. J. Want elc sire claw. dure. | 51. B. hen. H. heeft. V.J. over w. | 52. H.J. so *ontbr.* V. Die siene (so *ontbr.*). | 53. H.V. sullen. J. Omme—sullen. | 54. B.H.V.J. Proie. | 55. H. *heeft van dit en de zeven-en-twintig vlg. verzen alleen nog de laetste woorden.* V.J. Bussche v. (voghelen). B. gesond : stond.

Digitized by Google

Want men verduwetſe in corter ſtant.
Bitende vogle verſamenen niet/
Sonder als men notens pliet.
Vuve/ ganſe/ ſwanen/ ſpzewen/
Roeken/ rauwen/ vinken/ meewen/
Eñ hare ghelike/ vlieghen bi ſcolen/
Van lande te lande dolen/
Eñ gheneeren hem ghemeene;
Want ſachte vogle ſijn node alleene.
Some hebſi leeders tharen weghen/
Alſe wilde ganſe eñ cranen pleghen;
Some vlieghen ſi troepmale ghemeene/
Alſe ſpzewen eñ andze vogle cleene;
Some/ alſe muſſchen/ bliven int lant;
Some vlien ſi boze ſwinters pant/
Alſe ſwalewen ende odevaren;
Some wilſi in boſſche varen/
Eñ daer hare feeſte bziven;
Some wilſi in huſe bliven.
Selke ſijn die hem bekeeren

Vs. 56. V.J. verduwese. H.... douwetse. | 57. H.V.J. versamen. *Voorts* J., *naer gewoonte*, voghelen; *hetwelk ik in 't vervolg niet meer opzettelijk melden zal.* | 59. V.J. Duven, gansen, sw. (swalewen), spreewen (spr.). | 60. V. Roeke, c., vinke, meewen. | 61. V. haer. | 64. V.J. sochte diere (dieren). H. sijn de allene. | 65. B. hebben si l. w. (tharen *ontbr.*). H. hebsi leyders. V. leders. J. Somme hebben si leders te haren w. | 66. V.J. Als w. gansen. | 67. B. troep male. H. tropmael gemene. V. tropm. J. trop maelde. | 68. H. ander vogel clene. V. Als spreewen eñ andre vogline cl. J. voglen. | 69. H.... menschen bliven si int l. V. als. J. als musscen. | 70. H. dors winters p. V. *van de eerste hand* dorwinters; *eene andre voegde er eene* s *tusschen.* B. dore tswinters. J. vlieghen si duer swinters pant. | 71. B. Swaluen. H. eñ od. V. Als sw. eñ hodevaren. | 72. H.... in bosschen varen. V.J. wilsi in bussche (busscen) varen. B. vlien si in bossche hem genaren. | 74. H.... n si in h. bl. (*welligt* willen si). V.J. husen. | 75. H.... at (dat?) si hem bekeren : leren. V.J. Sulke s. d. h. bekeren; *maer deze regel heeft daer zijne plaets met den volgenden verwisseld.* B. bekeren.

Digitized by Google

Dat ſi andre vogle luut leeren/
Eñ wedermaken des menſchen tale/
Als men in derſtere ſiet male/
An papegaye/ eñ andre mede.
Alſe menech es der vogle ſede/
Als ſi ſijn meſſe in ghedane.
Nature heeft int ontſane
Eñ in winnene ghegheven
Voordeel den cleinen/ eñ hets hem bleven.
Nu hoort van elken ſonderlinghe/
Sine nature eñ ſine dinghe;
Eñ elc na andren/ min no mee/
Na dordine van den .A. B. C.

Aquila/ dat es die aren.
Sente Auguſtijn ſeit te waren/
Dat hi coninc uutverkoren
Voor alle voghele es te voren:
Dies vint menne ghecroont gheſchreven.
An pijnen leghet al ſijn leven.
So ſcarp ſiet hi/ dat hi ghedoghen

Vs. 76. B. luud leren. V. Datsi onder andre v. luud leren. J. voghelen. | 77. *Allen* weder maken, *verdeeld.* | 78. B. daestere. H.... echster. V. Als men dagherste siet w. (in *ontbr.*). J. an daestre. | 79. H. eñ an andre m. V. papegaien eñ anderen. J. pap., an andre. | 80. V. Als menich. J. Als menech es der voghelen. | 81. B. Alsi. V.J. misselijc int g. (in gh.). H. *heeft alleen het laetste woord nog over ig.* | 82. B. in tonfane. H..... ntſane; *de rest ontbr. Thans volgen weer volle regels.* V. hevet. J. hevet in tonf. | 83. B. in winne. H. winnēne, *als meermaels.* | 84. H. clenen eñ ets h. V. cleenen. J den clenen voghelen ende hets. | 85. B. hord. H. hoert. J V. hort. | 87. V. no min no mee. H. min noch me. | 88. H. Na dordine na a. b. c. V. Na der ordene. | 89. H. dats die aern. *Later schoof men er nog eene* e *in*: aeren. J. dats .I. aren. | 90. B. St Aug. seid. H. Sinte Augustinus seit twaren. V. seget. | 91. H. Dat hi is c. J. hi c. es wt v. | 92. H.J. vogle (voghele) te voren. V. voglen. | 93. H. Des vint men. V. vintmen. J. vintmene. *Allen* ghecroent. | 94. B. leget an sijn l. V. proien leit. J. proien. | 95. H. siet si, dat hi. B. hi dogen, *later verbeterd*: gedogen. V. scaerp.

Digitized by Google

Mach/ dat hi die ziene van sinen oghen
Int sonneschijn ghevesten mach:
Dies siet men op meneghen dach/
Dat hi gheerne omme dit
Metten oghen in die sonne sit.
Varen pleghet/ seit Sente Augustijn/
Alse sine ionghe een deel groot sijn/
Dat hise metten clauwen op heft/
Eñ wie/ als hi die sonne vesest/
Die danne hebben so starke oghen/
Dat si die sonne connen ghedoghen
Natuerlike te scouwene ghinder/
Die hout hi over sine edele kinder;
Eñ die hem van der sonnen verdaert/
Hout hi over enen dastaert.
Ambrosius seit/ dat selc spreert/
Dat hi sinen dastaert versteert/
Om dat hem vernoget ghinder
Te voedene so vele kinder.
Eñ dan es altoes niet sijn sede;

Vs. 96. H. Mach mitter si, *en, door verbetering*, sie. B. Mach metter sie. V. Mach die sine v. s. o. *Ik volg* J. | 97. H. Dat int sonnenschijn. B. sonne scijn. V. Int s. gev. mach. J. sonnen sc. | 98. H. Dat siet men. V. up menighen. | 99. B. ombe. H. gaerne. V.J. ghaerne. | 100. H. in de s. V.J. Die oghen (Metten *ontbr.*). | 101. J. Die aren. H. Daerom pl. seyt Sinte A. V. Aren pleghet seghet S. Austijn. B. seid. | 102. H. sine ionc. V.J. Als sine ionghen. | 103. B.J. clawen op heeft. H. mitten clawen. V. clawen up. | 104. B. befeest. H. alsi de sonne. V.J. Eñ siet wie die sonne b. | 105. H. Die dan. V.J. Die dan h. die st. (so staerke). | 107. B. Naturl. V. Narenstel. te scouwen. J. Naernstelike. | 108. B. houd hi o. s. edle k. H. edel k. V. Hout hi — edel (Die *ontbr.*). J. Die *ontbr.* | 109. H. Entie hem v. d. sonne v. B. vervard. | 110. B. Hout hi — bastaerd. | 111. B. seid. H. seyt d. sulc. V.J. Ambrosis s. (seghet) d. sulc spreict (speect). | 112. B. bastaerd verfeeect, *en met een niewen trek*: verfteect. *Wilde de schrijver eerst* verseect *voor* versaect? V. versteict. | 113. B. vernoiet. H. vernoit. V. vernoyt. J. Omme d. h. vernoyet. | 114. H. Te voeden. | 115. H. Eñ dat en is. V.J. Eñ dat nes niet altoes s. s.

Digitized by Google

Maer het doet ſine gherechticheden /
Eñ om dat hi niet wille ontbzien
Die edelheit dan ſiere partien.
Ambzoſius ſpzeect daer na /
Dat een voghel / heet fulica /
Neemt met hem dat ionc herbzeken /
Eñ boedet den ſinen beneden.
Adelinus / die meeſter / ſpzeect:
Alſe die aren dan ouden bzeect /
Soect hi ene fonteine cout /
Eñ vlieghet opwaert met ghewout
Boben allen ſwerken / ſeghet hi /
Daer hi der ſonnen viere comt bi /
Eñ hem die donkerheit dan den oghen
Der ſonnen hitte doet verdzoghen;
Dan vallet hi neder met ghewout
In die diepe fonteine cout /
Dziewerf ter ſelver vaert.
Dan vlieghet hi te neſte waert /
Te ſinen ionghen / die ſijn ſo out
Dat ſi te pzoyene hebben ghewout.

Vs. 116. B. sire girechede. H. Mer et d. s. ghirichede. V.J. Maer *ontbr.* | 117. H. ontfrien. V. Eñ *ontbr.; voorts* niet ne wille. J. Omme; *de rest als* V. | 118. *Allen* sire. | 119. V. Maer Ambrosis spreict. J. Mar Ambrosius. | 120. H. het fulsita. B. fulgida. | 122. B. brodet. H. voeret. V.J. Ende v. | 123. H. de m. V. de m. spreict. | 124. H.J. Als die aern. B. brecht. V. Als die aren — breict. | 125. B. Souct — fontaine coud. H. fonteyne claer cout; *maer* claer *onderstipt.* J. fonteyne. | 126. B. vleghter op m. gewoud. H. vlijchter op mit. *De zes volg. regels ontbreken in* B. | 127. H. allen saken. | 128. H. hi *ontbr.; voorts* viere. J. vier. | 129. H. donkereyt. V. Ende hem d. donckerheit. | 130. H. hette. J. Die sonne doet verdroghen. | 131. H. neder *ontbr.* | 132. H. depe fonteyne. J.V. In die fonteine diep eñ cout. | 133. Drie werven. J. waerven. | 134. J. ten neste w. | 135. H. Tot sinen i. de sijn. V. sijn so hout. J. Ten sinen. | 136. J. te proien. B. *had voor* hebben *eerst* hē *geschreven. Voorts, naer gewoonte*: te proiene. V. Datsi die proien hebben g.

Digitized by Google

Verſiert eꝝ hi in dire ghebare /
Alꝝ of hi in enen rede ware :
Hi wert ontplumet. Dan moetene boeden
Sine ionghe / ende bꝛoeden /
Onthier eñ hi verioghelijct ghinder.
Merct hier op / ghi quade kinder /
Dat u ſtomme beeſten leeren /
Die vader eñ moeder gheneeren!
Oer ſeghet onꝝ Sente Auguſtijn /
Alſe die aerne ſeere out ſijn /
Dat hem die ber wert te lanc /
Doen ſi ten ſtene enen ganc /
Eñ maken weder eñ ſlipen
Haren ber / ſo dat ſi gripen
Hare ſpiſe alſo daer mede /
Dat ſi eten na haren ſede.
Gheerne maert hi hoghe ſijn neſt.
In ſinen neſt vint men beſt
Den ſteen / dien men echiteꝝ heet;
Om dat hi bi naturen weet /

Vs. 137. H. is hi in dier. V. in dier. J. inder ghebore. | 138. B. Oft, *zonder* Als. | 139. H. ontpluumt, dan moeten v. B. werd ontpl. V.J. wort ontpl. dan moeten v. | 140. H. eñ broeden. J. ionghen. | 141. H. Onthier eñ veriogelijct. V. onthier hi verioghet. B. veriongelijct. J. verioghet. | 142. B. hir op gi. H. hijr. V. Up dit ghi maerct u quade k. J. Op dit merct. | 143. H. Wat u. V. Wat u stumme beeste l. J. Wat iv st. | 144. V. Dit maerct ghi grote heeren. *De les, ik meen de zedeles, van den tekst bekwam welligt den omwerker niet.* J. Vader ende moeder soudi eren. | 145. H. seit ons Sinte. V. seit. J. ons *ontbr.* | 146. B. arne seere oud. H. de aerne oec sere ontsijn (*sic*). V. Als d. aerne seer. J. Als die aernen sere. | 147. H. de bec wert lanc. V.J. wordet lanc. | 148. H. Dan doen si tenen stene ganc. V. So doen si tenen ganc (*sic*). J. So doen si ten stenen g. | 150. H. Hare becke. | 151. J. der mede. | 152. H.V. hare. J. harer. | 153. H. Gaerne. V. *stelt* oec *in plaets van* hoghe, *hetwelk ontbreekt. Het HS. schijnt nogtans niet op het gehoor geschreven.* J. Die aern maect hoghe s. n. | 154. B. vindmen. V.J. neste. | 155. B. dimen. H. diemen. V. Den steen steen (*sic*) die echites h. J. die ech. | 156. J. Omme.

Digitized by Google

Dat hi ſinen ionghen es goet.
Daren es ſo wel ghemoet/
Al heeft hi ſeere langhe ghevaſt/
Dat hi ontſeit enghenen gaſt/
Maer eten mede dies begheeren;
Eñ ghebzeert hem an ſijn vertereen/
Sijn naeſte gaſt moet betalen/
Dat hem alle bandze onthalen.
Ariſtotiles die ſeghet/
Dat hi twee ionghe te hebbene pleghet/
Nochtan dat hi dzie eiere hevet;
Maer dat hi dat een beghevet/
Ende werpet uut ſinen neſte.
Doch ſo seghen ons die beſte/
Dat men hevet in ſomen ſtonden
In ſinen neſt dzie ionghe vonden;
Maer Ariſtotiles die ſeghet/
Dat hi bi naturen pleghet

Vs. 157. B. Om dat hi sinen. H. is. V.J. Dat si sinen i. sijn g. | 158. H. De aern is so wel behoet. V. Die aren. J. Die aern die es. | 159. B. sere lange vast. V. Al hevet hi sere. B.J. sere. | 160. B. ontsiet genen. H. Dat *ontbr.; voorts* ontsiet. V. hi ne ontseit ghenen. J. Dat hi non seghet ghenen g. | 161. B.H. begeren : verteren. V. begheren : verteeren. J. Mare. | 162. V. ghebreict hem sijn v. (an *ontbr.*). J. hem iet an sijn teren. | 163. H. De naeste. V. die moet. | 164. V. Al dat hem alle die andren ontalen (*sic*). J. Al dat hem die andre. | 165. H. de seget. V. Alebrecht. | 166. J. ionghen. V. iongheren te hebben. B. te hebne. H. te hebben. | 167. V. eyere. *Dit vers en de negen volgende* (167-176), *ontleen ik aen* V., *behalve enkele verbeteringen die men uit de varr. zal kunnen kennen. In* B. *en* H. *stonden alleen deze twee regels:*

B. Uut enen eie comen die twee — H. eye c. de twee,
Bi naturen : dits wonder mee. — H. dats w.

J. *stemt grootendeels met* V. *overeen; de varianten zijn* : Nochtanne — eyeren. | 168. J. Mare d. hi d. eêne (*sic*) b. | 169. J. werptet wt. | 171. J. heeft in someghen. | 172. V. ionghen; *en zoo mede* J. | 173. V. Maer Aelbrecht die seghet. *De afschrijver had het bijzonder veel op met* Aelbrecht. *Volgens 't latijn* : Sed ut idem Arist. dicit, *had het eigentlijk moeten heeten* : Maer die selve Ar. seghet. J. *heeft* Aristotiles.

Digitized by Google

Uut enen eie ionghe twee
Te bringhene : dats wonder mee.
In Plinius boeke staet /
Dat hem blicseme no donre ne scaet /
Eñ hem die rechter boet es meest.
Alse hi sine ionghe starc bereest /
So wil hise van hem weeren /
Om dat si hem leeren gheneeren
Eñ hem sine proye niet nemen.
Dus souden vader eñ moeder temen
Hare kindre van hem te iaghene /
Eñ hem leeren te bedraghene
Met haers selfs pine te waren.
Tusschen den hert eñ den aren
So es een strijt tallen tiden :
Varen can metten vlerken striden
Eñ verdrincten so int slaen
Dat hi achterwaert moet gaen /
Tote dat hine van der roken driuet /
Eñ hine also ontliuet.

Vs. 175. V. eije (*sic*). J. Ute enen eye ionghen. | 176. J. Te bringhen ende dits w. mee. | 177. H. boke. J. boeken. | 178. H. blexen noch donre slaet. V. blixem no donre ne sc. B. blixine no donder. J. blexeme no doren. | 179. H. de rechter. *De regel, in den tekst vergeten, is onder op den rand door dezelfde hand aengevuld.* J. Ende den rechter voet es hem meest. | 180. H. Eñ als hi. s. i. sterc v. V. Als h. s. i. staet v. J. Als hi s. ionghen staerc beseft (*sic*). | 181. V. wil hise. | 182. B.H. leren generen (gh.) V. gheweeren. J. Omme. | 183. H. Eñ har pr. leren nemmen. B. hare proie. V. Eñ sine proien hem in ene (*lees* : niene) nemen. J. Ende sine proie hem niet nemen; *maer dit vers heeft daer zijne plaets met het volgende verwisseld.* | 184. H. soude moder en vader temmen. *Een teeken wijst* vader *zijne plaets vóór* moder *aen. Ook* B. moder. V.J. getemen. | 185. Har kind'. V.J. kinder. | 186. H. leren te beiaghene. | 187. H. hars — tvaren. B. hars. J. selves. | 188. V. enten aren. J. ende. | 189. H. So is strijt. B. es en str. V. tijden. | 190. H. Die aern c. mitten verken (*sic*) str. V.J. Die aren c. m. vogle (voglen) str. | 191. H. verdrincten so mit sl. V. in slaen. J. verdrincten. | 192. B. achter w'd. | 193. H. Tot dat. B. roke. V.J. v. der rootsen.

Digitized by Google

Maer die hert werpt hem mul /
Eñ maert den aren doghen hul.
Eñ tuſſchen den aren eñ den drake
So neꝫ dan dreden gheene ſake :
Daren ſlatene eñ bliet /
Eñ marꝫ die drake verknopen iet
Met ſinen ſteerte die dierke dan /
So wreert hi hem daer an.
Daer hi an roken maert ſijn neſt /
Ofte op bome / daert hem dinct beſt /
Comter drake toe ofte man /
Ofte ander dier / ſo derꝫt hi dan /
Eñ aventuert ſijn leven ghinder
Om te beſcermene ſine kinder /
Eñ hi ne beghevetſe nacht no dach /
Cote dat hem elc derechten mach.
Op ſine ſcoudren hiſe oec ſet /
Eñ leeretſe vlieghen na ſiere wet.
Alle edele vogle te waren
Ontſien ghemeinlike den aren ;
Eñ deꝫ daghes dat ſine ſien

Vs. 195. J. Mare d. h. worpt. | 196. H. den aern de ogen. V. sijn ogen v. J. doghen wl. | 197. H.J. den aern enten dr. V. enten dr. | 198. B. So *ontbr.* V. Sone es v. vreeden. | 199. J. Daren slaten ende vl. H. Die aern. V. Die aren sl. ende vl. B. sletene. | 200. H. de dr. verknopen niet. B. niet. V. vercrighen iet. J. vercoeuren niet. | 201. H. Mit s. sterte de vloghel. B. sterte. V. sterte sine vl. J. staerte sine vleerke. | 202. H. wrecthi hem dan daer an. V. wreict hi h. dan daer an. J. dan daer an. | 203. B. roeken. V. an roetsen. J. an die rootse. | 204. B. donct. H. dunket. *In beide ontbr.* Ofte. V. Of an b. J. Iof op bomen. | 205. B. Coemter. H. Coemter dr. to of m. V.J. of. | 206. H. Of — vechthi d. V.J. Of. | 207. H. aventuert. B. aventurt. J.V. Ende a. (aventuert). | 208. H. Om te bescermen. J. Omme te behoudene sin k. | 209. B. Eñ voetse nacht eñ dach ; *doch te lezen* hoetse. J. begheeftse. | 210. H. Tot datten elc. J. elke. | 211. B. scoudere. H. hi sie oec s. | 212. H.J. leertse vl. V. Ende leerse. B. na sine w. | 213. H. twaren. V. voghele. J. voghelen. | 214. H. gemeenliken. V.J. ghemeenlike.

Digitized by Google

Wilſt qualike der ꝓzogen plien.
Van den gheerbalke ſeit die gloſe /
Dat hi dicke den aer doet noſe
Eñ hine beet. Merct : deſe gheerbalke
Bediet wel die doꝛpere ſcalke /
Die hem niet ne willen keeren
Onderdaen te ſine haren heeren /
Eñ hare heerſcap quetſen eñ iaghen :
Deꝫ ſalſe God daer omme plaghen.
Plinius ſpꝛac eñ bekende /
Dat in der werelt Naaꝛtende
Erande aer groot eꝫ ſeere :
Twee eier bꝛinct hi eñ nemmeere /
Eñ leghetſe in ſinen neſt;
So beet hi daer hi toe comet beſt /
Eeſt den haſe / eeſt den boꝫ;
Dien maert hi deꝫ belleꝫ loꝫ /
Eñ wint deier in dat haer /
Eñ leghetſe boꝛ die ſonne daer :
Anderꝫ ſo ne bꝛoet hiſe niet;

Vs. 216. H. Willen si qualic. B.V.J. proien. | 217. B. seid. H. de gl. | 218. B. dicken. H. aern. V. dicken d. aren nose (doet *ontbr.*). J. aren. | 219. H. vaet — gervalke. V. vaet maerct desen gheerev. J. vaet. | 220. H. dorper (dorp, *met een streepje door den steert van de* p, *doch zoo daer heen geworpen, als of de schrijver geaerzeld had.* V. *dezelfde verkorting.* J. dorper. | 221. B.H. Die (De) hem niet w. keren (ne *ontbr.*). | 222. H. te sijn h. heren. V.J. den heren. | 223. H. har h. ketsen. V. haer eerscap. | 224. B. dar ombe. J. Dies. | 225. H. seyt. B. seid eñ bekinde. | 226. B. nordinde. H. nortende. V. werelde noort ende. J. inder warelt n. ende. | 227. H. Eenrande aern groet is sere. V. Eenrande aren. B. sere : nemmere. J. Eerhande aerne sijn groot sere. | 228. H. eyer — nimmere. V. Tweerande eyer. J. eyeren. | 229. H.J.V. in sijn nest. | 230. B. So weet hi dar. H. So vaet hi d. hi to comt b. V. vaet. J. So vaert hi d. hi t. comt b. | 231. H. of den vos. V. Eist — of. J. Eist — eist. | 232. H. macthi. V. maecti den velle los. J. hi dat vel al los. | 233. B. wind. H. deyer. V. windet die eyere. J. wijnt die eyeren. *De uitgang van 't meerv. op* n *is een vaste regel bij den afschrijver.* | 234. B. leetse. V.J. leitse. | 235. H.V. so en broethise.

Digitized by Google

Eñ alſe hi ſine ionghe ſiet/
Helpt hi hem booꝛt toten baghen/
Dat ſi hem moghen bedꝛaghen.
Kyꝛamidarium boet ſeghet/
Dat die aer te hebbene pleghet
In ſine winbꝛauwen ſteene twee:
Die een bꝛeect den ſteen ontwee
Dien men in die blaſe dꝛaghet.
Deꝭ arenꝭ bet/ alſe hi ghelwaghet/
Diene leghet onder ſijn hovet ſtille/
Nachtꝭ ſal hem dꝛomen dat hi wille.

Arpia/ alſe Adelinuꝭ cande/
Eꝭ een voghel van verren lande.
In Strapedoꝭ/ in die woeſtine/
Pleghen arpien te ſine/
Met honghere altoeꝭ verladen/
Eñ cume mach menſe verſaden:
Die clauwen ſcarp/ crom eñ wꝛeet/
Eñ te ghegripene ghereet.
Danſcijn heeft hi na den man/

Vs. 236. H. alshi. V.J. Ende als hi s. i. (ionghen) s. | 237. B. hi hen vord. H. voert tot dien d. V. vort. J. voert tote d. d. | 238. B. hen. H.V. beiaghen. J. hem selven moeghen beiaghen. | 239. V. die seghet. J. Kiramm. b. die s. | 240. H. Dattie aern te hebben pleget. B. te hebne pleget. V.J. aren. | 241. H. winbrawen stene. B. stene. V. wimbrawen steenen .II. J. winbrawen stenen tw. | 242. H. De een steen breect ontwee. V. Die deen steen breken ontwee; *maer men kan zien dat de afschrijver bij* deen *getwijfeld heeft.* J. Die den steen breken ontw. | 243. B.J.H.V. Diemen. | 244. H. aerns bec als hi g. V.J. als. | 245. B. Die ne leget. H. Dine leget o. s. hoeft. V. Diene leit o. s. hooft. J. hoeft. | 246. B. Nacht. J. Snachts. | 247. B. knade (*sic*). V. alst Ad. kande. J. als Ad. seghet te handen. | 248. J. landen. | 249. B. woeestine. H. wostine. J. Strapides. | 251. H. Mit hongre. | 252. B.H. machmense saden. *In* H. *heeft eerst* scaden *gestaen.* | 253. H.V. clawen. B. crōe eñ wr. J. Met clawen crom, staerc ende wr. | 254. H. Eñ gripene gereet. V. te griepene. J. te gripene wel gh. | 255. H. Dat anscijn. B. heft hi. V. Tanschijn hevet soe na. J. Tanscijn hebben si.

Digitized by Google

Maer neghеene doghet daer an.
Wien bediet bet die arpie/
Dan (die[n] God vermaledie!)
Den woekerare/ die nacht eñ dach
Gaept/ eñ niet verſaden mach?
Al es hi ghelijc den man/
Daer nes ghеene menſcheit an.
Arpia pleghet/ ne twifels niet/
Den eerſten menſche dien ſi ſiet
Wandelen in die woeſtine groot/
Vermach ſoene/ ſi ſlaten boot.
Alſi te watere comet nadien/
Daer ſi haer ſelven mach ghеſten/
Eñ ſi ſiet dat ſi heeft doot
Dan anſcine haren ghenoot:
Wert ſoe drzoebende ielanc ſo meere
Dan rouwen eñ dan groten ſeere/
Eñ ſomwile oec boot blibet/
Want altoes boozt ſi rouwe drzibet.

Vs. 256. J. doeghet. | 257. H. dat arpie (bet *ontbr., alsmede in* B.). | 258. B.H.V.J. die God; *voorts* B. vermalendie. | 259. B. woekeraere d. naht. H. wokeraer. V. wokenare. J. wouk. | 260. B. Gaep. H. versaden en mach. | 262. B. minscheit. H. menscheyt. | 263. B. pleget, twifelt n. H. pleget, en tvifelt n. J. Arpiane pleghens twivels n. | 264. B. irsten. H. eersten menschen de si s. V. die soe siet. J. die si s. | 265. B. woeestine groet. H. wostine groet. V. Wandren. | 266. B. slaete doet. H. Verm. sine, si sl. doet. V. Verm. soene si slatene. J. slatene. | 267. B. Alse si. H. te watre coemt. V. Alsoe te watre comt. J. comt. | 268. H. har s. m. besien. V. Dat soe. J. haer s. in mach sien. B. hare s. mach sien. | 269. B. Eñ sie siet d. si heft doet. H. doet. V. Eñ soe s. dat soe hevet d. J. ghedoot. | 270. H. har genoet. B. genoet. V J. hare. | 271. B. W'd soe drovende — mere : sere. H.V. Wert (Wort) si drovende so lanc so mere (meere). J. Wort si dr. ia lanc s. m. | 272. *Deze regel was in* V. *door den eersten afschrijver open gelaten; eene zeer late hand schijnt hem eens aengevuld te hebben, blijkens de voorletter* E *die er nog te zien is aen 't hoofd van eenen wederom uitgewasschen en thans onleesbaren regel.* J. Ende es bevaen met groten sere. | 273. B. som wile. J.V. Ende oec somwile. | 274. B. vord. H. voert so rowe dr. V. voert soe r. dr. J. Want *ontbreekt.*

Digitized by Google

Somwile ghevalt / haer ic lien /
Dat men hevet ghetemt arpien /
Die oec spraken na den man ;
Maer ghenen beseet so ne esser an.

Agatile / dat es bekent /
Es een voghel in Orient /
In Arabien / als men seghet /
Die twee viere oft drie pleghet
Te bringhene / eñ es groot mede.
Dese so pleghet vre vremder sede :
Hi sughet die gheeté in dire ghevare /
Alse ofte hi een hoekin ware ;
Eñ hets wonder datmer ane toghet /
Dat die gheet te hand verdroghet /
Alse sughet agotile.
Plinius seghet ons oec mee /
Dat gheproeft es eñ bekint /
Datter die gheet af wert blint.

Vs. 275. H. Somwilen gevallen horic lyen. V.J. Somwile ghevallet horic lyen (lien). B. Som wilen g. horic. | 276. H. heeft. B. getempt. V. ghetemmet arpyen. J. vint ghetemmede. | 277. H. De oec spreken. | 278. H. Mer ghene besceetheyt esser an. V. so nesser. J. Mare — so nesser. | 279. B.H. dat *ontbr.* | 280. B.H. Es *ontbr.* | 281. V.J. Arabia. | 282. H. eyer of. V. eyere of. B. ofte. J. eyeren ofte. | 283. H. Te bringhen eñ es oec groet m. J. bringhen. | 284. H. Dese pleghet alre vreemder s. V. Dese pl. ene vremder s. B. vremder. J. Dese pl. erer vreemder s. | 285. H. de gheit in die g. V. Hie s. die gheete in dier g. J. Si suken die gheten inder gh. | 286. H. Als of hi een hoeken. V. Als of het een hoekijn. J. Als oft een gheetkijn w. | 287. H. Eñ ets w. datmer an t. B. dat mer. V.J. an. | 288. H. Dattie gheit te hants v. B. hand. J. ghete daer of verdr. | 289. H. Alse seget Aristoteles (*sic!*). V. Alse sughet agotilee. B. Alse suget agotile. J. Alse suket agotile. *Moest ik hier* Alsfe *of* Als fe (Als ze = Als haer) *schrijven?* | 290. H. Pl. seyt oec des sijt ghewes. (*sic!*). V. ons *ontbr.* B. me. J. me (ons *ontbr.*). | 291. H. geproeft es eñ bekent : blint. V. gheproevet w't eñ bekent. B. Dats geproeft eñ bekint. J. bekent. | 292. H. de gheit. V. die gheet of worden blent. J. Dat die gheten worden drof blent.

Digitized by Google

Ardea/ in onſen latijn/
Mach in dietſch een heigher ſijn.
Ardea heet hi/ als men ſeghet/
Dat hi hoghe te vlieghene plieghet/
Eñ dat dicke boven ſwerken/
Daer negheen tempeeſt mach werken.
Int water eſ ſine lijſneere.
Enen ſcarpen bec hebet hi ter weere.
Sine tonghe bzoet hi in bomen/
Die hi nerenſtlike can begomen.
Experimentato? ſeghet/
Dat hi den habic te honene plieghet/
Want hine beſmelt alſe hi can:
So rotten ſine vederen dan.
Som wit eñ ſom van ſciere wiſe:
Die ſciere ſijn beſt ter ſpiſe/
Dan ſmake beſt ende oec gheſont.
Men vint oec/ dat eſ ons cont/
In onſe lande/ in meneghe meerſ/

Vs. 293. B. onsen *ontbr.* J. onse latyn. | 294. E. heiger. B. eiger. H. in dutsche een reygher s. V.J. reygher sijn (zijn). | 295. H. heetmen. | 296. H.V.J. te vlieghen. | 297. B. Eñ dats dicken. V. dicken b. zweerken. J. Ende ia dicke. | 298. B. Daert geen t. mach werken. H. Daer gh. t. mach werken. V.J. Daer ne gheen t. mach merken (werken). | 299. H. In watere is s. lijsnere. B. lijf nere : were. J. sijn lijfnere. | 300. B.H. Enen sc. (scerpen) bec ter were (hevet hi *ontbr.*). J. scaerpen b. heeft hi t. were. | 301. B. ioncge. J. ionghen. | 302. B. nerenstenlike. H. De hi nerentslike can gomen. V. narenstelike c. gomen. J. Dat hi naernstelike c. gomen. | 303. V.J. die seghet. | 304. B.V. havec te hoene (hoenne). H.J. te honen. | 305. H.V. als. J. Want hi besmelt al sinen dan. | 306. H. vedren niet dan; *maer* niet *is onderstipt.* V. roten. J. vedren. | 307. H. van scire. V. an sciere wisen. J. ende som sciere w. | 308. B.H. Die (De) witte. V.J. Maer (Mar) die sc. s. b. ter spisen (spise). B. ter prise. | 309. H.V.J. Van smaken best eñ gh. B. Ter smake ende oec gesond. | 310. B. vind — cond (oec *ontbr.*). H. oec is ons c. (dat *ontbr.*). | 311. B.H. land — mers. *Deze twee HSS. plaetsen dit vers na het volgende.* V. In onse lande in menighe maers. J. In onsen l. in menegher (*of* meneghen?) maers.

Digitized by Google

Voghele / eñ heeten lepeleers /
Die hare lijfneere ſoeken mee
Daert ſout ſmaert van der zee /
Die berke hebben lanc eñ bzeet /
Daer menſc lepeleers omme heet;
Eñ dats van heighers ene maniere /
Die ſijn den viſſchen onghehiere.
Haer vleeſch es argher dan der ſciere.
Smout van den heigher es ſpecie diere /
Daert anders nuwe es eñ ſijn /
Als men ſeit / ieghen tſiedersijn.

Anser es die gans in lathijn /
Die ſom wilt eñ ſom tam ſijn.

Vs. 312. H. Vogle heten lepelers. B. eñ h. lepelers. V. Vogle die heten lepelaers. | 313. H. lijſnere soken. B. lijſnere s. me. V. haer lijſnere. J. lijſnere. | 314. B. soud sm. vander se. V. Daer het sout. J. Dae (*sic*) het s. sm. | 315. H. De b. h. lang eñ br. J. Die langhe becken h. ende br. | 316. E.J. lepelaers. B. lepelers ombe. H. lepelers. V. leperaers om h. | 317. E. heigers .I. maniere. B. eigers eñ (*sic*) maniere. H. reyghers ene manire. V. reyghers. J. reyghers een m. | 318. E. Den vischen siin si ongiere. B. Eñ sijn d. vesschen ongehire. H. Eñ sijn — ongiere. V. Die sijn der (*sic*: d') v. onghehiere. | 319. E. Haer vl. es dan d. giere (argher *ontbr.*). H. Har vleys is a. dant scire. V. vleisch es a. d. die sciere. B. Hare vl. J. Hare vl. es aergher d. d. scier. | 320. E. van den heiger es specie d. B. Somud (*sic*) van eigeren es sp. dire. H. van den reygher is speci dire. V. van den reygher. J. Tsmout v. d. reygher es spetie dier. | 321. E. nieuwe es eñ f. B. es *ontbr.* H. *is gansch bedorven door de verwarring der varianten met den tekst. Zie hier wat en hoe het daer staet:*

Daert anders is ende fijn .·. et federsijn
Als men seyt ieghent tfenijn.

V. *schrijft* niewe *en plaetst vs.* 321 *na vs.* 322; *misschien beter.* J. *insgelijks:*

Alsmen seghet ieghen tfledersijn,
Daert anders nieuwe es ende fijn.

| 322. E. Alse men seegt i. tfledersiin. B. seid iegen tvelde sijn (*sic*). | 323. H. Ancer is de g. B. Ancer. V.J. Ancer dats die g. | 324. H. De som w. B. welt. V. Die some tem, eñ some wilt s. J. Die some tam ende wilt sijn.

Digitized by Google

Van den wilden tmeeſte deel
Die ſijn ſcier wel na gheheel/
Some ſwart eñ ſome bont/
Eñ vlieghen meeſt alle ſtont/
Eñ maken vlieghende hare ſcaren
Alſe oft gheſcrevene letteren waren;
Eñ vlieghen nu Oaſt/ nu Weſt/
Alſo alſt hem ghewindet beſt:
So dat ſi vlieghens ſelden bergheten/
Sonder alleene alſi eten.
So pleghet hem des vlieghens luſten/
Dat ſi ſelden ſlapen of ruſten.
Maer huuſganſe die ſijn ſwaer:
Si vlieghen ſelden hier of daer;
Eten/ ſlapen/ dats haer leven/
Dats dat ſi node begheven.
Iſidorus ſeit/ dat gheen dier can
So nauwe rieken den man.
Hier bi ſeghet men in vele bzieve/
Dat ſi bi nachte rieken dieve.
In roomſchen geeſten es beſcreven/

Vs. 325. B. welden. H. Van wilden dat m. d. V.J. Van wilden gansen dat meeste d. | 326. H.B. De (Die) sijn sc. w. na geel. V. sciere wel naer al gheheel. J. welnaer gheheel. | 327. H. eñ *ontbr.* J. swaert. B. bond. | 328. B. allen stond. V. Eñ die vl. J. Ende die v. m. in alre stont. | 329. B. vlienden h. sc. | 330. H.V.J. Als oft gescreven l. (V.J. lettren). | 331. H. vligen nu Oest. B.J. Oest. V. Ende vl. Oest ende W. | 332. V. ghewint es b. J. als hem die wint est best. | 333. H. seldens (So *ontbr.*). J. vlieghen. | 334. B.H. allene. V. allene als si e. J. alleen. | 336. B.H. ofte. | 337. B. huus g. H. de sijn sw. V. huus g. J. h. gansen die s. sware. | 338. H. hijr of taer. V. hir of d. J. of dare. B. ofte. | 339. B. Eñ slapen (Eten *ontbr.*). H. har. V. tlapen (*sic*). | 340. V. datsi onghaerne begh. J. ongherne b. | 341. B. Ys. seid. H. Ys. seyt. V. Ysodorus spreict. J. spreect. | 342. H. nowe ruken. V.J. ghericken. | 343. B.H. Iir (Hijr) bi segemen. V. seghet men. J. seghemen — brieven. | 344. B. nachten. H. ruken. J. dieven. | 345. B.V. roemscen. H. roemschen ieesten is.

Digitized by Google

Dat wilen die van Sanz bzeven
Die van Rome in ſelker plaghen/
Dat ſiſe int Capitolie belaghen;
Eñ alſe die wachterz ſliepen bi nachte/
Hadſſt ghewonnen al met crachte;
Maer dat die ganſe verhoozden/
Eñ met roepene die wachterz ſtoozden/
Die der viande wozden ghewarc/
Eñ beleiden den toz met barc.
Dez hielt die ſtede vele iare
Hare ghedincneſſe daer nare;
Want elcz iaerz op ghenen dach
Dat Roomſche volc tanebedene plach
Ene ſelverine ganz/
Eñ daer vozen te makene danz.
Diez ſpotter mede Ambzoſiuz/
Eñ die grote Baſiliuz/
Eñ ſeiden: « Rome/ dez es verdient/
Dat du beſt der ganz duz vzient:
Alle dine gode ſliepen;

Vs. 346. H. die van Sander bedreven. V. bedreven. J. verdreven. | 347. H. De Romeyne van sulker. V. Die Romeine in sulker. J. Die Romeyne in sulke. | 348. H. int tcapitole. V. in capitolie. J. in Capitolien. | 349. H. als — slipen. V.J. Ende als. | 350. H.J. Hadden sijt gh. mit (met) cr. (al *ontbr.*). | 351. H. verhoerden. B. verhorden. *In beide ontbr.* die. V. verhorden. J. gansen verhoerden. | 352. H. mit ropene de w. stoerden. B. storden. V. Eñ si die w. met roepen storden. J. Die die wachters met roepen stoerden. | 353. V. der vianden ghew. (worden *ontbr.*). J. vianden. | 354. H. beleyden den torn mit v. J. den cor (*sic*) in vaer. *Dit vs. staet in al de HSS. na vs.* 355; *ik verplaetste het op eigen gezag.* | 355. B. hilt d. st. vele der iare. H. de stede. J.V. Dies helt d. st. | 356. H. Har ghedenkenis. B. dar naere. J. naer. | 357. H. elcx. V. elxs i. up ghonen d. J. elx. | 358. B. roemsche. H.V. roemsce v. tanebeden (te anebeden) pl. J. te anebedene. | 359. J. selverinen. | 360. J. daer voer maken d. | 361. H. Do spotter. B. Doe sp. met Ambr. V. sp. mede of Ambr. | 362. V. Ende die. J. Baselius. | 363. H. seyden: Rome, hebstuus v. B. Rome hefstu v. V. Eñ seghen Rome des (dies) es v. | 364. H. bist (dus *ontbr.*). J. Dattu. | 365. J. goden.

Digitized by Google

Die ganſe wieken eñ riepen;
Dies offerſtu dire gans op dien tiden/
Eñ laets Jupiterre liden;
Want ne habde ſi ghebaen/
Beſtolen waerſi eñ ghebaen/
Dine gode/ van dinen bianden:
Dies ſijn dine gode wel weert ſcanden.»
Als men der ganſe kiekene ghenaert/
So wiſpelt ſi/ eñ maert
Ghebladers om die ionghe cleene.
Onder die ſcare wachter eene
Altoes/ omme des arens vlucht;
Want van hem ſo hebſi vzucht/
Eñ ſi kennen in hare maniere
Wel den aren eñ die ghiere/
Dat dan enech menſche mach.
Die gans mach leven meneghen dach.
Witte ganſe winnen meeſt/
Andze minſt/ hebbic vereeſt.
So node es die gans alleene/

Vs. 366. H. Dine g. waken. B. wiken. J. Die gansen waecten. | 367. H. Des o. de gans op die t. V. der g. up d. tijden. J. die gans optien t. | 368. H. Jupitere. B. laet. V. lijden. J. Jupiter. | 369. H.B. hadden. V.J. ne hadde die gans g. | 370. H. Ghestolen waren si. V. Ghestolen waersi ende gh. J. Gheslagen waren si. | 371. H.V. van den v. J. Dinen goden vanden v. | 372. H. Des sijn si wel. B. wert. V. Dus sijn gode welt (*sic*) w't. J. Dus sijn gode wel waert. | 373. H. der gans kieken g. V.J. d. ganse (gans) kint g. (gh.). | 374. V. Soe w. soe eñ m. | 375. H.V. Geblas — clene. B. cleine. J. Gheblas omme d. ionghen clene. | 376. H. de sc. w. ene. B. eine. (scare *ontbr.*). V.J. ene. | 377. B. ombe. H.J. des aerns. V. om. | 378. B. so *ontbr.* V. voor hem so hebben si. *Deze regel ontbr. bij* J. | 379. B. kinnen — manire. J. in haren fisieren. | 380. H. aern; *voorts met* B. eñ die giere. V. Des arens vlucht eñ vanden ghiere. J. Des aerns vlucht ende manieren. *Zou ik niet beter geschreven hebben:* Wel den aren van den ghiere? | 381. H.V.J. Bet. B. minsche. | 282. H. De gans — menigen. V. menigen. | 383. H. vintmen meest. | 384. H. An die minste hebic vereest. V. Anders minst heb ic v. B. verheest. J. ghevreest. | 385. H. is de g.

Digitized by Google

Sluut men die gans / dat si cleene /
No doze bzanc / no doze ate /
Tichtelike haer keert ter bate.
Haer vleesch es te verduwene quaet;
Eñ alse reghen te comene staet /
So baet hare die gans baer ieghen:
Dat siet men dat si dicke pleghen.
Men vint ganse also groot /
Dat si bina shn ghenoot
Des voghels struus / dat segghic u;
Dats in den berch van Montiu /
Eñ in die Nooztside van Europen:
Cume moghen si van swaerheit lopen.

Aras / als men die waerheit waent /
Es in onse dietsch een aent.
Die hie heeft vloghele eñ hals
Scoonre dan die si als eñ als.
Eñ om den hals den witten rinc.

Vs. 386. B. Slut men de g. datsi clene. H.V.J. dat si clene. | 387. H. No dor dr. noch dor a. V. Noch dor dr. noch dor hate. J. duer — duer. | 338. H. hoer ter bate (keert *ontbr.*). B. har. J. hare niet k. | 389. H. Har vleis is. B. Hare vl. V.J. te verduwen. | 390. V. Ende alse rein te c. J. als reghen te comen st. | 391. H. har de gans. V. haer d. g. der iegen. B. dar iegen. J. haer. | 392. H. Dit siemen. V. Dit sietmen d. si dicken. J. Dies sietmen dicke datsi pl. | 393. B. vind. V. Ment vint. J. gansen alse gr. | 395. H. segic, *en zoo mede* B., *waer* dat *ontbr.* V. Das voghes struwes seg ic u. J. seghic iv. | 396. H.J. Moniu. V. Dat ind. b. van Montiu. B. Montiou. | 397. H. de noertside. V. noortside. B. nords. v. Eropen. J. nortside v. Ethiopen. | 398. H. swaerheyt. V. swareit. | 399. J. Aras. B. als *ontbr.; voorts* warheit. H. als men waer waent. V. wareit. | 400. H. Dat (*sic*) in onse dutsch. V. Dats in o. d. een haent. J. Dats in onsen dietsce die a. | 401. B. Di hi heeft volgle eñ als (*sic*). H. De hi h. vlogle. V.J. Die hye (hie) hevet vlogel (vloeghel) ende h. | 402. H.J. dan die si (sie) heeft (hevet) als. V. die suwe hevet als. B. scoere dan si als eñ hals; *hetgeen ik verbeterde, al ontbreken de woordjes* eñ als *in* H.J.V. | 403. H. *even als* B. den witten, *maer met de* d *in* e *veranderd* (een). V. den w. r. J. omme — den w. r.

Digitized by Google

Riviren mint hi voꝛ eneghe dinc /
Eñ oec ne mach hi niet leven /
Hi ne ſi den watere beneven.
Wilde aenden / hebwi verſtaen /
Teerſt dat ſi uten doppe gaen /
Sijn ſi ſo levende eñ ſo ſnel /
Dat ſi hem gheneeren wel /
Al eeſt dat hem die moeder ontfaert.
Gheſonder eeſt te live waert
Vleeſch van der wilder aent /
Dan van den tammen : eñ men waent
Dat in den winter beter eꝫ ditte /
Dan in deꝫ ſomerꝫ hitte ;
Doch eeſt te verduwene ſwaer /
Maer lichter dan die ganꝫ / datꝫ waer.

Accipiter / in latijn /
Mach in dietſch een habic ſijn :
Een edel voghel ; te vederſpele
Cragher dan die valke vele /
Maer ſcalker in ſijn vanghen.

Vs. 404. H. Riviren. B. vor menege. V. minnet hi vor menighe. J. vor alle d. | 406. B. Hine sie. H. watre. V. ten watre b. J. benneven. | 407. B. Welt aenden hebbe wi v. H. heb wi. V. haenden hebben wi. J. hebbe wi. | 408. B. Tierst. J. Teersten datsi uten doppe vallen si gaen. | 409. J.V. Die sijn so l. | 410. *Allen* ge- *of* gheneren. 411. J.H. Aleist d. h. die m. (de moder). V. Al ist. B. moder onverd. | 412. H. eist. V. est te l. w. J. es ten live w. B. l. werd. | 413. H. Tfleys. B. Tvlesch vander welder. V. Vleesch (*'t lidw. ontbr.*). | 414. V.J. vander temmer, eñ men w. B.H. als men w. | 415. H. is beter d. J. es beter d. | 416. H. Dant is in. J.V. Dant es indes s. (ints zomers) h. | 417. H. eist. V. ist te verduwen zw. J. eist te verduwen. | 418. H. Mer. V. lichter die g. (dan *ontbr.*). J. Maer (*of* Mar) *ontbr.* | 419. H.V. heet in latijn. J. Ancipiter heet in l. | 420. H. Wil in dutsch. V. Dat in dietsche mach een havec s. B. havec. J. Dat in dietsch man een h. s. | 221. V. veder sp. J. ten waerden spele. | 422. H. dan die valc ist v. V. valke es vele. J. valc es hi vele.

Digitized by Google

Vaet hi ſine bedzen hanghen/
So es hi ſier; hout hiſe recht/
So heeft hi ſine gheſonde echt.
Alſe hi ſine ſine ionghe ſiet
Dat ſi hem pinen te vlieghene iet/
Steert hiſe uten neſte twaren/
Eñ wille dat ſi hem gheneeren varen.
Nedene wille datmens ghelove/
Als hem iemen gheneert met rove/
Dat hi ſette ſinen ſede
Buten alre ghenadechede;
Dies moet hi hozen ten ioncſten daghe
Sonder ghenaden Ons Heeren claghe.
Plinius ſpzeect/ die in die leden
Evel dzaghet van ſwaerheden/
Dat hi hem te ſiedene raet
Van den habit in olie roſaet/
Eñ tetene: het ſal hem helpen
Sine ſierheit gheſtelpen.

Azaham es bekent
Een voghel in Ozient/
Vaer Ariſtotiles af ſeghet/

Vs. 425. H. is hi s.; hout hi sie r. B. houd. | 426. V. hevet hi. | 427. V. Als. J. Als— ionghen. | 428. H. te vligen. V.J. te vlieghen. | 429. V. Steict — te waren. J. to waren. | 430. H.J. wil dat si (datsi). V. hem neeren v. | 431. H. wilhe (*sic*) dat m. J. wil dat mens. | 432. H. ymant g. mit r. B. generd. V. Dat wie so hem neert met r. J. Dat so wie hem gh. bi r. | 433. H. sette sine sede. B. settet. | 434. B. Bauten, *met eene stip onder* a. H.V.J. ghenadichede. | 435. H. Des — ionxten. B.J. ionxten. V. ionxsten. | 436. H. genade. | 437. E. in leden. H. de inden leden. V. spreict die in leden. | 438. E. draegt v. siecheden. V. draghen v. zw. J. draecht. | 439. E. hen. | 440. B. havec. H. in oli. V. Enen havec. J. in olien. | 441. E.V. Eñ atene (etene), hi s. hem h. B. Eñ nut het sal. H. Eñ etet et sal. J. Ende tetene hi sal. | 442. E.V. verstelpen. H. siecheyt. J. Ende sine s. stelpen. | 445. V. Aelbrecht of seghet. J. of.

Digitized by Google

Dat hi op berghe bzoedens pleghet
So hoghe / dat altoes gheen man
Sinen neſt ghewinnen can.
Sine ionghe ſijn ſelden bonden;
Want hi ne berlaghetſe te gheenen ſtonden
Van hoghen neberwaert te dale /
Eer ſi moghen blieghen male.
Gheerne bolghen ſi enen heere /
Om dat ſi hare ijſneere
An croengen nemen / eeſt beeſte of man /
Die op den belde bliben dan.

Acanthis / alſe Plinius ſeghet /
Es een boghel / die des pleghet /
Dat hi ſine ſpiſe neemt int gras.
Dies haet hi die peerde om das;
Eñ alſe hi ſiet dat te hem meert
Al etende comt een peert /
So bliet hi / eñ wzeert hem dan
Met ſulken dinghen alſe hi can /
Dats dat hi niet ghelijc den peerde /

Vs. 446. B. op bome brodens. | 447. H. dat en geen m. J. altoos. | 448. H. Sijn nest gewinnen c. V. Sine neste vinden ne can. B. vinden c. J. ghevinden. | 449. J. ionghen. | 450. J. te ghere st. | 451. B. neder ward. H. nederwart. | 453. B. Gerne vlogen (*sic*) si een here. H.V. here. J. gaerne | 454. H. har lijſnere. B.V. lijſnere. J. Omme—lijſnere. | 455. H. croenyen n. est beest of m. B. ofte m. V. ist b. ist m. J. An crongen, an beesten, an man. | 456. H. De op. V. Die up. J. opten. | 457. H. Atautis. J.V. Acantis, als ons Pl. B. Acantis. | 458. V. die das pl. J. vghel (*sic*). | 459. J. hi *ontbr.* | 460. H. Des haethi. V. die paerde dor das. J. haet hi paerde duer das. | 461. H.V. Eñ als hi siet datte (dat te) hemwart (hem w't). B. werd : perd. J. als—waert. | 462. H. Al etene coempt een part. V.J. Com (Comt) al etende een paert. | 463. H. wrecten dan. | 464. B. selken. V. als. J. dinghe als. | 465. J.V. niet ghelijc d. p. (paerde). B.H. niet gelijct. *Ik schreef* neiet, *ofschoon het, met minder verandering, ook* neit *wezen, ja onveranderd blijven kon.*

Digitized by Google

Eñ beſpottet te ſiere onweerde :
Hi ne mach hem doen ghеen ander ſcade.
Dus es bediet die felle quade /
Die altoes quaet eñ ſcande
Eñ ſpot maert op ſine viande /
Eñ els niet ne moghe ſcaden.
Enen hoveſchen hoorbic raden :
« Spreec emmer binen viant wel /
Eñ wes hem in doene fel /
Behouden trouwe eñ waerhede :
Dit es edelre liede ſede. »

Absalon / ſpreert Plinius mede /
Es een boghel van der ſede /
Dat hi des roecs eiere breert.
Die vos pijnt hem dat hi wreert
Den roer / eñ iaghet absalons ionghe ;
Eñ Absalon weder / telken ſpronghe /
Pluct eñ bijt des vos kinder ;

Vs. 466. H. bespottene te sire. B.V.J. sire onwerde (onwaerde). | 467. V. Hie ne mach hem gedoen ander scade; *ook wel, mits te schrijven* Hine; *en zoo staet het bij* J. *die dezelfde les heeft.* | 468. H. ist bediet. V. Dit es bediet. J. Dit bediet. | 469. V. Die allentoes scade eñ sc. J. altoos. | 470. B. spod. V.J. maken up (op) hare viande. | 471. H. Eñ anders niet meer mogen. B.V. mog(h)en. | 472. H. hoefscen hordic. B. hovesschen hordic. V. hordic. J. hovescen horic. | 473. H.V.J. Sprec. B. ember. | 474. B.H. done. | 475. H. wareyde. B. warh. | 476. H. Dits edelre lude s. V.J. lieden. | 477. H. Absason. *De latijnsche tekst heeft* Asalon *en* Asolon. *Het moest, gelijk bij Plinius,* Æsalon *zijn : mocht of kon in dit herstellen?* V. spreect *of* spreict *ontbr.* J. seghet. | 478. V. zede. | 479. H. eyer. V. eyer breict. J. roex eyeren. | 480-481. B.

Die vos pijnt hem dat hijt wreect,
Eñ iaget absolons ionge.

H. De vos; *en dan, in den tweeden regel,* Ende laget. *Zou er wel eens* Eñ belaghet *gestaen hebben? Voorts* absasons. | 482. B. absolon. H. absason w. talre stonde. V.J. tallen spr. | 483. H. eñ bit. V. Ploct eñ bijt. J. Poecht ende b. B. eñ bijd.

Digitized by Google

So comt hem te helpen ghinder
Die roer/ eñ vecht op hem mede:
Dats ozloghe sonder vzede.
In dozne gheneert hem absaloen/
Dies haet hi des esels doen;
Want hi distelen eñ dozne verteert/
Daer hem die voghel bi gheneert.

Alauda/ dats die lewerke/
Die soete singhet/ als ict merke/
Eñ groet den dach als hi ontspzinghet/
In den tiden dat si singhet.
Selden eest in al dat iaer/
Si en singhet/ schnt die sonne claer/
Sonder alleene alsi muut.
Hare sanc es groot beduut/
Ne ware sijs so milde niet.
So seere si bitende vogle ontstet/
Dat si hare eer den man laet vaen/
Eer si hem wert onderdaen;
Want bi aventuren twaren
Die man machse laten varen;

Vs. 484. H. compt hem de hulpe. B. coemt. J. helpe. | 485. H. Den roec. V. up hem. | 486. V.J. Dits. | 487. H. absason. V. In dornen neert hem absalon. J. doornen. | 488. H. Des h. hi d. e. don. | 489. H. dijstel eñ dorn. B. verterd. V. distele. J. dijstelen ende doornen. | 490. H. Eñ hem. | 491. H. de lew. V. een lew. J. dat es die. | 492. H. scone sinct. V. als ic m. | 493. B. gruet. H. alsi ontspr. | 494. H.J. In dien tiden. V. tijden als hi s. | 495. H. eist int iaer. B. int iaer. V. ist. J. eist in alt i. | 496. H. Siene siet de sonne cl. J. Sine singhet. | 497. B.H.J. allene; *voorts* B. muud. V. allene als soe muut. | 498. H. Har sanc. B. geduud. J. groot duut. | 499. H. En waer sies. V. Ne waers soes so m. n. J. Ware sijs te milde n. | 500. J. voghelen. | 501. B. Dat sie hare. H. har den man. (eer *ontbr.*). V. haer. J. haren heer den m. | 502. B. werd. V. wort. J. word. | 503. B. bi naturen te waren. V.J. te waren. | 504. H. mach si. V.J. mochtse.

Digitized by Google

Die ſpereware ne lieter niet/
Hoe ſeere ſi claghede haer verdziet.

Alsoen es een voghelkijn
Meerre dan die muſſchen ſijn.
In die zee es vele ſijn gant.
Den hals hevet een deel lanc/
Eñ es ghevedert ſciere eñ wit
Eñ purpurijn/ dat hem wel ſit.
An viſſche es al ſijn betach.
Selden es datment ſien mach/
Sonder int lancſte van den iare.
In den vorwinter/ dats appenbare/
Vroeden ſi haer ionc al;
Hare neſte ſijn ront alſe een bal/
Die men met gheenen iſere nochtan
Nemmermeer ghevroken can.
Neghèen wilt voghel/ ſonder dit/
Leeſt men dat te wintere beſit
Sine eier/ als ict beſcreven vant.
Sinen neſt maket op der zee cant/

Vs. 505. H. De sperwar. V. speerware. B. ne *ontbr. als bij* J., *waer voorts* spareware. | 506. B.H. har. J. So hoe si cl. | 507. H. Astion. B.V. Altion. J. Altioen. | 508. V. mossche. J. Merer — musscen. | 509. B. see. V. Inder see. J. Inder zee es veel. | 510. H. heeft. J. heeftet. | 511. H. is ghev. scire. B.J. scier. | 512. B. Alse purperijn. H. Alse purp. de hem w. zit. J. purpuren. | 513. B. vessche. H. vissce is. V.J. visschen (visscen) es sijn b. (al *ontbr. in beide*). | 514. H. ist datment. J. eist. | 515. H. lanxte. V.J. lanxste. | 516. B. voerw. es op. H. vorw. openb. (dats *ontbr.*). | 517. H. Broden si har. B. har. V. hare ionghen. J. ionghen. | 518. H. Har — als. V. als J. Haer — als. B. rond. | 519. H. Die men mit genen ysere. B. genen ysere. V. ysere. | 520. B. Nemberm. V. Nemmermee. | 521. B. een vogel sonder dit. H. Geen vogel s. d. *In beide ontbr.* wilt. | 522. H. Lesemen; *voorts* datte, *niet volschreven, om het in* dat te *te splitsen.* V. Ne leestmen d. te wintre. J. Lesemen. | 523. H. Sijn eyer alsic. V. Sijn eyere als ic b. J. Sijn eyeren. | 524. H. op de z. c. B. ze. V.J. Sijn n. maectet up d. (opter) z. c.

Digitized by Google

Alſe die zee meeſt riſen begonnet.
Om dat merct men / dat God onnet
Deſen voghelkine cleene
Vorbeel ſonderlinghe beheene;
Want ware die zee gram / alſt pleghet /
Alſe alcgoen ſine eiere leghet /
Die zee werdet wel ghemoet /
Cake dat ſine eiere ſijn volbzoet:
Eñ bats binnen ſeven daghen;
Noch ſeven daer na / hozic ghewaghen /
Kuſt die zee / eñ daer binnen
Sine ionghe ſo darſt beghinnen /
Dat ſi hem gheneeren varen dan:
Merct wat God deſen voghel an!
Ja / die ſcipliede in dat lant
Merken deſe daghe te hant /
Eñ ſtoken coenlike die zee /
Eñ en ſozghen min no mee.
Sente Ambzoſius beſcrijft ons dit /
Die van loghenen es ombeſmit.

Vs. 525. B. ze. H. Als de z. V.J. Als. | 526. H. merke men. V. maerct m. d. G. jonnet; *maer de afschrijver schijnt de* j *onmiddelijk te hebben willen uitwisschen.* J. Omme—ionnet. | 527. H.V. vog(h)elkine allene. B. vogelk. clene. J. Dese v. allene. | 528. B.H. sonderlinge allene (begene). J.V. sonderlanghe beghene (begheene). | 529. H. de zee. B. also pleget. | 530. H. astion sijn eyer l. V. Als altyon sijn eyere l. J. Ende altioen s. eyeren l. | 531. H. De zee. B. ze. V. Die z. wort al wel gh. J. Si word al wel gh. | 532. H. Tote dat eyer sijn v. V. eyere s. gebroet. J. eyeren s. ghebr. | 534. *Allen* horic. | 535. H. de zee. | 536. B. ionge dar soe b. | H.V. iong(h)e so dan b. J. ionghen si dan b. | 537. H. hem varen generen dan. V.J. gheneeren (gheneren) vort an. | 538. H. desen voglen jan. V. Maerct w. G. d. beesten ian. J. ian. | 539. B. scepliede in dat land. H.V. sciplude. J. scip lieden. | 540. V.J. Maerken (Merken) deser daghe. | 541. H. de zee. V. stoeken. | 542. H. Eñ sorgen noch min noch m. V.J. Sonder sorghe min of (no) mee. | 543. V. bescrivet ons dit. B. ons *ontbr.* | 544. H. is. B. *heeft in den tekst*: es besmit; *maer op den kant staet van eene latere hand de verbetering* ombesmit.

Digitized by Google

Antiafilon dat es
Een edel voghel / ſijts ghewes /
Daer men mede die reen vaet;
Want hiſe teerſt in voghen ſlaet /
Eñ bijtſe danne int hovet doot.
Deſe es ghevedert bzuun eñ root.
Tanc es ſijn ſteert; ber eñ beene
Meerre dan andze voghele ghemeene.
Een deel meerre dan die aren /
Snel eñ ſtarc es hi te waren.
Boven in die clare lucht
Daer es meeſt ſine vlucht.
So hoghe hi vlieghens pliet /
Dat menne herde ſelden ſiet.
Tuttel ruſt hi op die eerde /
Boven den ſwerke vlieghet hi fiere veerde /
Eñ danne beet hi hier neder /
Eñ pzoyet / eñ vlieghet op weder.
Comt hem voghel te ghemoete /

Vs. 545. V. die es. J. Ar. sijt seker van des. | 546. H.V. des sijt gewes (H. *van de eerste hand* gewis). J. voghel so dat hi es. | 547. H. de reen B. veet. | 548. H. in toge slaet. B. in doghe sleet. | 549. H.J. dan int hoeft doet (doot). V. Ende bijt dan in thovet. | 550. H.V.J. is gev. bruun roet (root); *goed naer 't latijn* : subrufas. | 551. H. is sijn stert, bec eñ bene. B. bene. V.J. staert. | 552. H. Mere d. a. vogle gemene. B. gemene. V. Meere d. a. v. ne gheene. J. Merer dan ander voghel ne ghene. | 553. H. mere d. d. aernen. B. merre. V. meere J. merer. | 554. H. twaren. V.J. starc (staerc) sere te w. | 555. H.J.V. Boven hoghe in clare (claerre V.) l. B. Boven die cl. l. (in *ontbr.*). | 556. H. Dat is m. V.J. Daers alle weghe meest s. vl. | 557. V. hi sijns vlieghen pl. J. te vlieghene. | 558. H. Datmen harde selden sciet. V.J. Datmene (Datmen) harde. | 559. B. Lettel rest hi op d. erde. J. Lettel — aerde. H. op di. V. up die aerde. | 560. H. den swerken vliet hi sire v. B. sire verde. V.J. Boven swerke (swaerke) vl. hi sire vaerde. | 561. H. Eñ dan beet hijr n. B. hi hir n. V.J. Eñ beet in die lucht hir (hier) n. | 562. B. proiet. H. proiet eñ vl. opw't weder. V. proiet eñ keert up waert weder. J. proiet ende keert hem opwaert w. | 563. B. Coemt. H. Comt hem daer vogel. V. hem der voghelen te g. J. voghel daer te gh.

Digitized by Google

Dien groet hi met felre groete/
Eñ werptene daer neder doot;
Eñ men ne can ghesien cleene no groot
Wie die dinc heeft ghedaen:
So saen ontsaert hi/ sonder waen.
Selden sietmene/ seghet twaere/
Sonder die sien harde clare.
Alse mense uten neste neemt/
So werden si metten man gheteemt/
Eñ geleert proge te bane;
Anders niet/ na minen wane/
So ne gheburen si onder den man;
Eñ so ghetrouwe werden si dan/
Dat si sitten onghebonden
Op een recke te meneghen stonden.

Aves Paradisi syn vogle
Scone van plumen eñ van vlogle/
Eñ also scone/ als men sprect/
Dat hem gheene varwe ghebrect:
Om dese dorscone wise
Heet mense van den Paradise.

Vs. 564. H. Den gr. hi mit. B. snelre gr. V.J. met so fellen (felre) gr. | 565. H. Dan werpt hine. V.J. Dat hine werpt daer neder d. B. daer *ontbr.* | 566. H. Men cans sien clene noch gr. B. clene. V.J. can sien cleen no gr. | 567. H. de dinc. V.J. hevet. | 568. B. ontvaerd hi. V. ontsaet hi (*sic*). | 569. B. siet men segt twaren. H. siemene seget dw. J. sietmenne. | 570. V. sien also clare. | 571. V. Almense uuten n. nemt. J. Alsmense. | 572. H. mitten. V. W'tsi mitten man ghetemt. J. Worden si. (So *ontbr.*). | 573. B. geleerd proie. H. proie. V.J. proien. | 575. H. geduurtsi. J. gheduersi. | 576. V. wortsi dan. J. Ende ghetrouwe warden si d. | 578. H.J. een rec te menigher (menegher) stonden. B. Op. l. recke. V. Up een rec ter menigher. | 579. J. paradysi s. voghele: vloghele. | 581. H.V.J. Eñ so scone a. m. sprect (spreict V; spreect J.). | 582. H. gebrect. V. gheen v. gebreict. J. vaerwe. | 583. H. Om dese scone (dor *ontbr.*). V. dese dure scone. J. Omme dese duer scone. | 584. H.V. Heetmen vanden p. J. Heetmense vanden paradyse.

Digitized by Google

Haer luut es so sone en so soete/
Diet horen met goeder moete/
Dat die mensche baer bi mach keeren
Herte en sin ten love Ons Heeren.
Wonder oec enech gheraen/
Het screiet altoes/ sonder waen/
Onthier ent mach ontslien.
In Egypten sijn si gheseten/
Op Nilus/ die grote sume/
En els te gheerre stede cume.
Oec sijn baer vogle van ander wise/
Die men heet van den Paradise/
Om dat men niet can verstaen
Wanen si comen/ ofte waer si gaen.
Alse die tijt comt/ te waren/
Viden si dor lant met scaren;
Bruun sijn si/ en blickende claer/
En minder dan cauwen/ dats waer.
Also groot alse ganse sijn
Dandre/ en van varwen sijn.

Vs. 585. H. Har l. is. B. Hare luud es so soete. V.J. Haer luud (Hare luut) dat es so soete. | 586. H. Diet hoert moet (*eerst* muet) mit g. m. B.J. Diet horen moet (mocht) met g. | 587. H. Dattie, *voorts met* B. keren : heren. | 588. H. zin ten love. B.V. te love. J. Hert ende s. te love. | 589. B. Worde oec. H.V. enich. | 590. H. Et screyet. V. screit. | 591. H.V. Om thier (Onthier) en het mach ontsl. (ontvl.). B. ontvlien. J. Onthier ende het mach ontsl. | 592. B.V. Egipten. J. sijnse. | 593. H.V. Nylus. | 594. H. En anders te ghere. B. gerre. V. Ende els in ghere st. c. J. in ghere dinghen c. | 595. H. vogel. B. van andre w. J. voglen ander w. | 596. B. Dimen heet. H.J. De men (Diemen) h. vanden paradyse. | 597. V. niet ne can. J. Omme d. m. niet ne can. | 598. H. Waen si c. of w. B. warsi g. V.J. comen of te (ofte) gaen. | 599. H. Als de t. coemt twaren. B. coemt. V.J. Als hem haer (hare) tijt. | 600. H. dort lant mit sc. B. dlant. V. Lijdsi dur dat land bi sc. J. duer dat l. bi sc. | 601. H.V.J. bleckende. | 602. H. cawen. B. clauwen. | 603. V.J. Alse gr. als ganse (alse gansen) sijn. | 604. V. dander van v'wen f. (en *ontbr., als mede bij* J., *waer* Dandre *staet, met een punctum er achter; en voorts* van vaerwen).

Digitized by Google

Hier gaen ute vogle in .A.;
Nu comt van der .B. hier na.

Buba / dats die ule oft scowuut /
Die daghes rust eñ nachts vliecht uut.
Men vaet andre vogle mettien /
Want sine steken vaer sine sien.
Experimentator wille weten
Dat si der vuven eiere eten.
Ratten eten si eñ muse;
In kerken wonen si eñ in steenhuse;
Volie uten lampen si drinken /
Eñ smelter in / eñ voense stinken.
Alse andre vogle op hare vechten /
Can si hare voete opwaert rechten /
Eñ weert ven ghenen / diese mesgroeten /
Opwaert liggende metten voeten.
Met plumen es hi seere verladen;
Traech es hi eñ cranc van vaden;
In dat lichte comt hi node /
Eñ wandelt gheerne onder die vode.

Vs. 605. B. Hir. H. Hijr. V. die vogle. J. Hier gaet ute die voghelen. | 606. B. Hier coemt vander .B. dar na. H. hijr na. V. der na. | 607. H. die ule of scuufwt. V. dats hule iof die scuwut. B. scowut. J. dats ule ofte scuufuut. | 608. H. De dages — vliet wt. B. vliegt. J. sdaghes r. ende snachts comt wt. | 609. B. Men veet. H. ander vogel mittien. J. ander voglen. | 610. H. Wan sine. B. dar. | 612. H.V. eyer. J. der duven eyeren. | 613. V. ende musen. | 614. V. steenhusen. B.J. steen huse. | 615. H. Dolye uter lampen. V. De olie drincken si uten lampten (*sic*). | 617. H. Als ander vogel ophar v. J. Als andre voglen op haer v. | 618. H. har vote. V. Can soe h. v. up w. r. B. voeten. J. haer voeten. | 619. B. werd den genen dise m. H. Eñ werpt d. g. de si misgr. V. Eñ werpt den ghonen diese mesgr. J. warpt diese m. | 620. H. Opwert legsi mitten v. B. Op werd. V. Upwaert lichtende. | 621. H. Mit plumen sijn si sere v. B. es si sere. V. es hi sere. | 622. B. Trach. H. Traech sijn si. V. Traech eñ cranc es hi van d. | 623. B. coemt hi noede. H. comen si n. V. lechte. J. licht. | 624. H. Eñ wandelen gaerne. V. wandert. J. gaerne.

Digitized by Google

Butens/ leeſt men van hem ſamen/
Es van havics gheſlachte comen;
Van plumen ſwarter/ ſonder lieghen;
Craech eñ ſwaer es hi ant vlieghen.
Met pzoyen onthaut hi ſijn lijf:
Die vaet hi recht alſe een keitijf/
Slupende/ eñ ſelden teneghen ſtont
Vaet hi voghelkine gheſont;
Eñ men ſeit in waren ſaken/
Gheen voghel es van ſoeter ſmaken.

Butzius/ alſe ic can leſen/
Mach die butoer in dietſche weſen.
Hals eñ been heeft hi lanc/
Den ber ſcarp eñ franc;
Na deerde ſijn ſine plumen ghedaen.
In marasſche wille hi gaen:
Daer ſteet hi ſtille/ in dire ghedare/
Ofte hi doot ofte een ſteen ware/
Eñ heeft inghetrect ſinen hals/

Vs. 625. J. Butens lesemen. H. lesemen. | 626. H. Is v. havix g. B. havechs. V. havixs. J. savex. | 627. H. Suart s. l. J. swart al sonder l. | 628. H. is hi int vl. V.J. Tr. eñ swaer in sijn vl. | 629. B. proien onthoud. H. Mit proien onthouthi. V. proien. J. proien onth. hi hem sijn l. | 630. B. veet. H.V. als een keytijf. J. Die vaert recht als een keytijf. | 631. H. teniger st. B. stond: gesond. V. terigher (*sic*). | 633. B. seid in waere s. H. seyt. V.J. Men seghet in waerliken s. (Eñ *ontbr.*). | 634. H. is. V. voghel ne es. J. Ne gheen v. es v. beter sm. | 635. H. alsic. V. als ic. J. als ic hore lesen. | 636. H.J. Mach butor in duutsche (dietse) w. V. die butor wel in d. | 637. V. hevet hi. J. ende bene hevet hi. | 638. H. starc eñ stranc. V. Den buuc starc eñ seere str. J. scaerp. | 639. B. derde. V. Na die aerde. | 640. H.V.J. wil hi. *In* B. *sijn de twee laetste letters van* wille *eene verbetering van de zelfde hand.* | 641. H.V. staet hi st. in dier g. J. staet — inder gh. | 642. H.V.J. Als of hi doet (doot) of. | 643. B. heft in getrecht. V. hevet ghetrect in sinen h. J. heeft ghestrect in

Digitized by Google

Alſe een dief ſel eñ vals :
Eñ al om viſſche te begane /
Dier hi vele pleghet te vane.
Alſe hi hem bevoelt int ſtrec /
Staet hi ſtille eñ hout den bec /
Die ſcarp es / ter ſteke dan /
Eñ alſene nemen waent die man /
Steect hine daer hine mach gherãken.
Die havic moet oec ſmãken
Somwile ſine ſware ſteke /
Alſe hine beet onwiſeleke.
Pude / ghevenynde diere
Eet hi wel na ſine maniere.
In lentine maect hi enen luut
In broecke / daer hi ſtaet int cruut /
Met ſinen becke int water clare /
Alſe ofte een donre ware.
Seere wel riect hi te biere :
Heeren ſpiſe eeſt / want ſi es biere.
Medicinael ſo es ſyn ſmout /
Bedi eeſt dat die meneghe hout.

Vs. 644. H. Als een dier. B. *stelt een punctum achter* dief. *Voorts* : eñ vlas. V.J. Als een d. f. eñ v. | 645. B. vesche. H. te gaene. *In beide ontbr.* al. J. omme visscen. | 646. H. Der hi pleget vele. V. vele pleicht. J. Dies. | 647. H.V.J. Als hi. | 648. B. houd. | 649. H. De scarp is. J. scaerp. | 650. H. alsen nemen w. de m. J. alsen. | 651. V. Steectine. H. daer hi en mach g. | 652. B. havec. H. De h. V.J. Die h. die moet. | 653. B. Som wile sire sw. V. Som wile. | 654. H.V.J. Als hine vaet. | 655. H. Puden. J. Ende ghev. d. (Pude *ontbr.*). | 656. H. Etet hi. V. Eit hi wel sine m. (na *ontbr.*). J. Et hi wel, dits s. m. | 657. H.V. In lentijn m. hi een l. B. luud. J. lenten — een l. | 658. H. In broke daer hi staet uut. V.J. broeken. | 659. H. Mit. J. claer. | 660. H.J. Als oft een donre ware (waer). V. Als of het een d. B. donder. | 661. H. Sere wel ruket. B.V. Sere. | 662. H. eist. V.J. ist (eist) w. hi es d. | 663. J. Medicine es al sijn sm. B. Smoud. H. is. *Ik ontleende* so *aen* V. | 664. E. Be di eist dat menich h. H. Daer bi eist. V. ist d. d. menighe. B. houd. J. eist.

Digitized by Google

Bistarda es een voghel te waren
Bina alſo groot alſe een aren.
Wiewaerf ſprinct hi/ na ſiere wiſen/
Eer hi mach van der eerden riſen.
Crombecte es hi te waren/
Eñ gheclauwet alſe die aren.
Vleeſch eet hi/ maer hi ne vliet
Vlieghende te proyen niet;
Maer daer hi comt eñ ſine gheſellen/
Dat ſi vermoghen ſi neder vellen/
Eñ etent al te hant ter ſtede.
Croengen eten ſi gheerne mede.
Gheen voghel es die bi vleeſche leeft/
Sonder hi/ die gheers lief heeft;
Want ſi eten gheers ghemeine:
Eñ erweten/ als ſi ſijn cleine/
Etet gheerne deſe voghel.
Wit es hi op ſinen vloghel

Vs. 665. H. Bjstardia — twaren. V. Bistaerda. | 666. H. als die aren. V. Also gr. na als een a. J. Alse gr. naer als een a. B. Bi na. | 667. H. Driewerf. B. springet hi. V. sprincti. J. .III. waerven. *Allen* sire. | 668. B. erden. V.J. aerden. | 669. B. Crumbecte. H. Crombecke is te w. (hi *ontbr.*). J. Crombect. | 670. H. Eñ geclawet als. B. Eñ geclaeut. V.J. Gheclawet bina als een a. (Eñ *ontbr.*). | 671. H. vlees et hi mer hine pl. V. Vl. het hi m. hine. J. et hi mar hine. B. mar hine. | 672. V.H. te proien. B. te proiende niet. J. Vlieghens ter proien n. | 673. B.H. coemt. | 674. B. Vliegende si neder v. J. vermoeghen. | 675. H. al *ontbr.* B. etene te hand. V. Ende etent alte h. J. eten alte h. | 676. H.J. gaerne. B. gerñe, *herschreven.* 677-678. H. de bi vleesche l., *en verder*: hi de gers lief h. B. bi vessche l. — die geers lijf h.

V. Eñ ne gheen voghel die bi vleessche levet,
Sonder hi, es die gars lief hevet.

J. Ende gheen v. die bi visschen l. *Voorts* gras (es *ontbr.*). | 679. B. gers. H. gers gemene. V. gars ghemeene. J. gras ghemene. | 680. H. erwaten al sijn si clene. B. al sijn si clene. V. arweeten (*sic*) als si sijn cleine. J. areweten alsi sijn clene. | 681. H. gaerne. B. gerne. V. Etet uut gh'ne. J. Et hi sere gaerne. | 682. H. is. V. up.

Digitized by Google

Eñ op den ſteert; maer anders twaren
Es hi gheplumet alſe die aren.
Alſt corzen ſtaet op dat velt groene/
Bzoet hire in na ſinen doene;
Sine ſwarheide die doet
Dat hi op bome niet en bzoet.

Botioſa es eens boghels name.
Die in Almaengen quame/
In Beieren ofte in Elſaten/
Hi bonder ghenoech te maten.
Alſi ſelen noten beſe/
So loopt die hie/ alſe ict leſe/
Gapende ene langhe ſtont/
Onthier eñ hem ſcumet die mont;
So comt die ſoe/ die dat ontfaet:
Dit es haerre naturen ſaet.
Dan legghen ſi eiere .VI. ofte achte/
Eñ albus winnen ſi hare gheſlachte.
Dan der grote dat ſijn faiſane

Vs. 683. H. op den rugghe, mer. V. opten staert m. a. te w. *Insgelijks* J., *doch* maer *ontbr.* | 684. H. gepluemt als die aeren. V.J. als | 685. B.H. opt velt grone. J. opt velt. | 686. H. hijr. B. na sine. J. hire in in sinen (*sic*). | 687. H.V. swarede die doet. B.J. die *ontbr.* | 668. H.V. niet ne br. J. bomen niet ne br. | 689. H. Betosia. V. Bociosa. J. dats eens. | 690. H. De in Alm. V. Aelm. | 691. H.J. of in. V. Beyeren of. | 692. B. gnoech utermaten. V. ghenouch ter m. | 693. H.J. sullen. V. Als si sullen. | 694. H. loept de hi als ict. B. loept d. hi. V. die hye als ic l. J. als ict. | 695. H. Gapende eñ lange st. B. enen l. stond. | 696. H.V. de mont. B. mond. J. scuumt, | 697. H. coemt die si. B. coemt. V. die suwe. | 698. B. harre. H. Dits hare. V.J. Ende dits (dit es) hare. | 699. H. eyer eist .V. eist .VIII. V. leggen sij eyere sijt .VI. of .VIII. B. eiere .V. ofte achte. J. eyeren. | 700. H. dat geslachte V. hare *ontbr.* J. Ende dus. | 701-702. H.

Vander grote dattie faysane
Sijn si, alsic vinde eñ wane.

V. falsane; *voorts* als ic. B. fassane, Soe sijn si. J. fysane, So sijn si na minen w.

Digitized by Google

Sijn ſi / alſe ic binde eñ mane.
Buten bzuun eñ binnen mit
Es haer vleeſch / eñ ſmaert dit
Harde naer in dire ghebare
Alſe oft van pertriſen ware.

Barliades / als ons ſeghet
Ariſtoteles / daert ware an leghet /
Sijn voghele die van houte comen /
Eñ die men boomganſe hoozt nomen.
Men ſeghet dat neven der zee ſtrome
Waſſen eerhande bome /
Die die zee helt an haren danc /
Eñ dan rotten ſi eer iet lanc;
Eñ dan der hetheit comen bi naturen
Deſe levende creaturen /
Eñ hanghen metten becke ant hout /
Onthier eñ ſi met ghewout
Hem ſelven van den houte bzeken:
Dus hozen wi ſomeghe boeken ſpzeken.
Oec vint men liede / hozic ghewaghen /

Vs. 703. V.J. ende binnen. | 704. H. Es hare varwe eñ merct dit. H. har vlees. V. vleisch. J. hare. | 705. H. in dier g. V.J. in der gh. | 706. H. Als oft v. partrisen w. V. Oft v. pertricen w. (Alse *ontbr.*). J. Als oft v. ere p. | 707. V. Barliates. J. Barliaces. | 708. B. in leget. V.J. daer twaer in l. | 709. H. vogle. B. die *ontbr.* J. voghelen. | 710. B. Eñ dimen boem g. hord n. H. boemg. hoert n. V.J. boemg. (boomgansen) hort. | 711. B. see stroeme. H.V.J. strome. | 712. H.V. eenrehande bome. B.J. eerhande bome. | 713. H. de zee. B. Die di ze v. V.J. vellet. | 714. H. roten si om lanc. V.J. Ende d. roten (rotten) si omme l. B. roeten. | 715-716. J. Ende vander vetheit bi naturen Comen dese l. cr. *Ten ware de geneigdheit van dit HS. tot willekeurige veranderingen, zou ik geerne, uit hoofde der maet, deze les aenvaerd hebben.* | 717. H. mitten. B. ant houd. V. anthout. J. Biden becke hanghen si anthout. | 718. H. So lange dat si mit g. | B. gewoud. V. Onth. eñ datsi m. gh. J. Onthier datsi m. gh. | 720. H. hore wi s. boke. B. Dos hore wi somegen boeken spr. J. hore wi some b. V. some boke. | 721. H. lude. B. vindmen lieden. J. lieden.

Digitized by Google

Ghenoech / die segghen / dat si saghen
Dese voghele ant hout hanghen.
Hare plumekine manghen
Gzaeu eñ swart ghemeine.
Ghemaert sijn si alse ganse cleine.
Swart ghevoet alse aende sijn si.
Ons seghet Jacob van Vitri /
Dat bome neven der zee staen /
Daer si an wassen sonder waen :
Si en hanghen an die telghe niet /
Als men an andze bome siet;
Maer metten becke an den tronc;
Eñ alsi neder ballen ionc /
Si ne comen te watere saen /
Haer leven es ghedaen.
Die dau eñ dat sap van den bome /
Daer af wassen si / als ict gome.
Water eñ gras es haer leven
Teerst dat si den boom begheven.
Men plachse tetene / alse wijt hozen /
In die vastene hier te bozen;

Vs. 722. V. Ghenouch. | 723. H. vogle ant hout. B. anthoud. V. vogle an hout h. J. voghelen ant hout. | 724. H. Har pl. die mangen. B. pluemekine. V. plumkine. | 725. H. Grau eñ svart gemene. B. Grau. V. ghemeene. J. ghemene. | 726. H. sijn si alle clene. V. als g. clene. J. gansen clene. | 727. H. Swart gevarwet alse erde. V. Sw. ghevoet als hande (*sic!*) sijn si. B. alse erde. | 728. H. Oec seget ons Jac. | 729. B. boven neven der see. J. bomen — ze. | 730. J. an *ontbr.* | 731. H. Sine h. an de t. B. telege. V. Eñ si ne h. ande telgen n. J. Ende sine — telghen. | 732. B. an *ontbr.* V. an andren bomen. J. an dandre bomen. | 733. H. Mitten becken anden trunc (Maer *ontbr.*). | 734. V. als si. | 735. H.V. te watre. J. ten watre. | 736. H. Har leven is g. B.J. Hare l. | 737. H. De dou ent sap. J. Die dou ende tsap. | 738. H. als ic g. J.V. Daer of w. si als ict (ic) g. | 739. H. is har l. B.J. hare l. | 740. B. Tierst H. Teerste. *Allen* boem. | 741-742. H.V. *en* J. *geven deze les :*

H. Men plach si tetene hijr te voren
In die vastinen, als wijt horen.

V. hir. J. hier.
V.J. In vasten tijden (tiden).

Digitized by Google

Maer die derde Innocent
Verboet der werelt al omtrent
Int concilie van Tatrane:
Dus es mens sculdech af te stane.
Nemmeer bindics van der .B.;
Nu hoort die namen in .C.

Clarius es een voghel wit.
Isidorus beschrijft ons dit:
Sijn vleesch binnen/ dats waer/
Maket donkere oghen claer.
Sine nature es dusghedaen/
Doet menne tenen sieken gaen/
Men mach bi hem weten bloot
Sijn ontgaen ofte sine doot:
Wille hi op den sieken niet sien/
So nes der doot gheen ontflien;
Eñ keert hi voghen opten man/
So mach hi ghenesen dan.
Met sinen opsiene neemt hi mede
Den mensche alle siechede/

Vs. 743. H. in notent (*sic*). J. Mare. | 474. H. Verboet d. w. ontrent. B. Verboet d. w. ombe trent. J. Verboet d. w. ommetrent. | 745. B.H. consilie. V. In consilie. J. In die consilie. | 746. B. Dos — staene. H. is men sculdich af te dvane (*sic*). V. esmens sculdich. J. esment. | 747. H. Nietmeer vandix. B. Nember vindix. V. Nemmee en v. J. vant icker. | 748. B. hord. H. hoert voert name. V. Hort die namen vort. J. Hort die namen vander .C. | 749. B.H. Calandris es(is). J. Caladerus. | 750. B.H. Ysid. J. Ysidorius. | 751. H. vlees. V.J. dat es w. | 752. H.V.J. doncker og(h)en. | 753. H. is dusgedane. | 754. H. Doemen tenen s. gaene. V. Doetmen thenen s. J. Doemen. | 755. B. weeten bloet. J.V. weten al bloot. | 756. H. of sinen doet. B. s. doet. V. Sijn ontgaen of sijn leven doot (*sic*). J. Sal hi ontg. of bliven d. | 757. H.V. Wilhi op (up). J. Wilhi opten. | 758. H. *Eerst* Sone; *door later verbetering*: Sones. V. Sone es. B. ontvlien. | 759. B. keerd. H. die ogen op den m. V. op den m. | 760. J. hi wel gh. | 761. H. Mit s. op siene. B. Met sienen op siene. V. opsiende. | 762. H. Den menscen.

Digitized by Google

Eñ vliechter mede in die lucht ſijn /
Eñ verberntſe int ſonneſchijn.
Deſe vogle / alſe wijt hozen /
Hielden coninghe hier te vozen.
Men ſeit dat deſen voghel vant
Alexander in Perſen lant.

Cinamelgus / ſpzeect Solijn /
Es een voghel die wille ſijn
In Arabien alre beſt.
In hoghen bomen maect hi ſijn neſt /
Ront eñ hoghe eñ baſt /
Van telghen daer canele an waſt.
Die neſte ne mach nieman ghelanghen ;
Maer die liede van den lande ganghen
Eñ ſcieter in ghelode ſichte /
Eñ doenſe af vallen lichte :
Dats om die ſpecie daer dat neſt
Af ghemaect es eñ ghebeſt.
Tettel meerre danne muſſchen

Vs. 763. B. vlieger dar. H. vlieter mede. V. vliecht daer m. | 764. H. verbernetse int sonnen sc. B. sonne sc. V. verbarrense. J. Ende brincse int sonnen scijn. | 765. H. vogle als. V. Dese voghel es wit, als wijt h. J. Dese voglen hier te voren. | 766. B. hir. H. hijr. V. Helden coninghen hir te v. J. coninghen als wijt horen. | 767. H. seget. B. seid — vand : land. V. *kent dezen en den volgenden regel niet.* J. Men leset d. dese v. v. | 768. H. in Perten (*of* Parten = Parthen? *De eerste sylbe is verkort*). | 769. V. spreict. | 770. H. de wille. | 771. B. Arabia. | 772. H. hoegen — maecthi. | 773. B. Rond. H. eñ vas (*sic*). V.J. Ront eñ (ende) nauwe eñ (ende) een deel vast. | 774. H. telege dar. H. Vanden telgen d. caniel. J. caneel. | 775. B.H. Den nest mach nieman (niement) gelangen. J. Die nesten mach niemen. | 776. H. Mer de lude. | 777. H. gloiende schichte. B. gloende sc. V. ghegloeide sc. | 778. H. doen si af v. B. af v. V. Dus doen sise of vallen l. J. Dus doen si ghevanghen l. | 779. B. Dat om d. sp. H. de speci. J. omme die spetie. | 780. B. Oft gem. H. Af gem. is. V.J. Of gh. es ende ghev. | 781. H. Luttel mere dan musscen. B. merre. V. meere dan die mosschen. J. merer dan die mussce.

Digitized by Google

Es die voghel / eñ vroet in vusschen;
Maer sijn aerdinghe eñ sijn leven
Es hem ane vissche gheghéven.

Cygnus dats in dietsche een swane /
Al wit; want / na minen wane /
Ne was noyt man onder den dach /
Die oyt swarten swane sach.
Sijn vleesch es swart / sine plumen wit.
Natuerlike pleghet hi dit /
Dat hi voz sine doot onlanghe
Hem merghet met soeten sanghe.
Si hebben liestike ghevare /
Alse die tijt comt van den iare
Dat si noten selen na recht;
Want elc om anvzen den hals vlecht /
Eñ na den notene / als men mach micken /
Purgeeren si hem int water dicken.
In sine vloghele es sine cracht
Eheerne vroet hi op die gracht.

Caristе / seghet ons Solijn /

Vs. 782. H.V. bosschen. J. bussce. | 783. H. Mer sine aerdinghe. V. sine ardinghe. B. ardinge. | 784. B. vessche. H. an vissce. V. an busschen. J. anden visscen. | 785. B. Cignis. H. Cignus dats in dutsce de sw. V. dat in dietsche. J. in dietsch. | 786. J. Al wit es hi na m. w. | 787. B.H. Was noit (noyt); *het woordje* Ne *ontbr.* V. noit. J. Ende was noit. | 788. H. De noyt. B. noit. V. oit. J. noit sw. sw. ghesach. | 789. H. vleys sw., sijn pl. w. (es *ontbr.*). B. es *ontbr.* J. die plumen. | 790. B. Naturl. J. Natuurl. | 791. H. voer sine doet. B. *insgelijks* doet. | 792. H. mit. B. soete. J. met so heiten sanghe. | 793. B. lijslike. H. lievelike. J. lieflike ghedane en (in?) hare. | 794. H. Als de tijt coemt. B coemt. | 795. H.V.J. sullen. | 796. B. elc andren vlecht (om den hals *ontbr.*). H. elc andren om den hals. J.V. sinen hals. | 797. B. men mah kin micken (*sic*). H.V. noten. J. noten alsmen. | 798. H. Purgeren. V. Purgeert si hare. J. Purgieren si int w. | 799. H.V. vlogle. | 800. B. Gerne. H. Gaerne broethi. J. Gaerne — bider gr. V. bider gracht. | 801. B. sege Solijn. H. seghet S. (ons *ontbr.*).

Digitized by Google

Dat eerhande vogle ſijn/
Die vlieghen moghen voꝛ een vier/
Dat hem die vlamme onghehier
Noch an vedꝛe/ noch an plume
Ghedeeren mach niet ene ſcume.

Cyconia/ datꝰ die odevare/
Die metten vecke maket mare/
Eñ anderꝰ ne heeft hi luut no ſanc/
Dan hi maect metten vecke ghelanc.
Men ſeit dat hi ionghe mint/
Na dien dat hi int lant vint
Dat vetach/ eeſt groot/ eeſt cleene.
Wederwijꝰ ſijn ſi alle ghemeene/
Eñ alſe hi quaet weder voꝛſiet/
Hi ne veghheeft die ionghe niet;
Hi keert dat hovet in den wint/
Eñ beſcermtſe alſe dieſe mint.
Alſi over die zee varen/
So leeden die cragen die ſcaren/

Vs. 802. B.V. erande. J. eerhande voghelkine s. | 803. H. De vl. V. moegen. J. moeghen duer. | 804. B.H. ongier. | 805. B. No ane vedren no ane plumen. V. scume, *voor* plume, *uit den volg .regel opgehaeld.* J. No andie vedren no andie pl. | 806 B. niet .I. scumen. V.J. Ghescaden. | 807. H. Cyconia. V. Cyconia d. d. hodevare. | 808. H. De mitten b. maect nimare. V. niemare. J. maken. | 809. B. ne heft hi luud. H. ne heeft l. noch sanc (hi *ontbr.*). V. sone hevet hi. J. Eñ *ontbr.* | 810. H. Dan dathi m. mitten b. g. V. Dan hi daer mede maect ghecl. J. Dan dat hi der mede maket clanc. | 811. B. seid — wind. H. seyt. V. winnet. J. ionghen winnet. | 812. B. land vind. V. Na dat hi in den lande kinnet. J. Na dien dat hi int lant kinnet. | 813. H. eist groet of clene : gemene. V.J. es groot of clene : ghemeene (ghemene). B. clene: gemene | 814. B.J.V. Weder w. | 815. H. Eñ als — versiet. V. als. J. weder siet. | 816. H.V. beg(h)evet. J. ionghen. | 817. H. dat hoeft. V. keert selve thovet. B. keerd — wind. J. sijn hoeft. | 818. H. bescermse als die si m. V. bescermerse als. J. besceermetse als. | 819. B. see. V. Als si. J. over ze v. | 820. H.J. de (die) cranen. B. cranen; *voor dat woord staet* ca *doorgehaeld.* V. die craien de sc. *Allen* leden.

Digitized by Google

Eñ ſi verhten te ſamen beede
Jeghen al dat hem doet leede;
Dit es ghepzoevet bi hem ſomen/
Die ghewont ten neſte romen:
Ambzoſius eñ Baſilius mede
Segghen dit over waerhede.
So lief ſijn ſi in Teſſalen/
Hi moet metten halſe betalen/
Wie ſo doot den adebare;
Want ſi ſerpente verteeren barc.
Plinius die wille bekinnen/
Dat ſi ſeere hare iouc minnen.
Oec ſijn die ionghe der moeder goet;
Want alſo langhe als ſiſe doet/
Alſo langhe voedſiſe weder.
Charen neſte beeten ſi neder
Van iare te iare/ alſt wel ſchijnt.
Al eten ſi wozme ghevenijnt/
Si en bliver niet af doot;
Padden ſcuwen ſi/ hen doe die noot.
Die crop dan den adebare
Ofte die maghe/ ſeit oppenbare

Vs. 821. B. bede: lede. V. Ende si v. te samene bede: lede. J. bede. | 822. J. Ieghen die hem allen doet lede. | 823. H. Dats geproeft. | 824. H. De g. te neste. V. te neste. B. gewond. | 825. V. Ambrosis ende Baselis. J. Baselis. | 827. H. Tesalen. J. Cessalen. | 828. H. mitten. | 829. H. dodet. | 830. H.J. serpenten. | 831. B. die *ontbr.* H. de. J. wil. | 832. V.J. Datsi dur (duer) sere hare iong(h)en m. B.H. seere *ontbr.* | 833. B. moder. J. die ionghen harer m. | 834. H. al sise voet. B. alse hise voed. J. alse l. alsise v. | 835. H. voden sise. B. voet sise. V. voetsise. J. Alse l. voeden sise. | 836. H. beten. B. *nog eens* weder. *Vglk. vs.* 805. J. Te haren n. beten si n. | 837. H. scijn. V. als het wel schijnt. B. scijnd. | 838. B. *van de eerste hand*: genijnd. J. wormen. | 839. H.V.J. Sine bl. niet of doet (doot). B. doet. | 840. B. scuwen si dor die noet. H. sciwen si dor d. noet. J. en doe. V. eñ doe d. noot; *met het schreefje op* eñ *ligt doorschrabd.* | 841. H. Den crop. V. hodevare. | 842. E. ofte de m. siit openb. H. Of die m. seyt openb. V. Iof d. m. seghet op. J. Ende die m. seghet op.

Digitized by Google

Plinius / dats medicine
Jeghen die cracht van venine.
In wat lande dat si waren
Es menschen onbekent te waren.
Alsi mech willen / seit Solijn /
In wat eighenoden si sijn /
Versamen si opt velt ghemeene /
Eñ si en laten achter gheene /
Eer si hare vaert bestaen /
Hen ware dat si waren ghevaen.
Een velt es in Asia /
Daert al versament verre eñ na :
Die achter comt / dat slet men dicken /
Dien so scoren si te sticken.

Corotes / alse Plinius seghet /
Dats een voghel die pleghet
Opten raven altoes te vechtene ;
Die raven pijnt hem te verechtene
Jeghen hem nacht eñ dach.
Waer so elc op andren mach /

Vs. 843. E. Seit Plinius dat es medic. B. medecine. V. Pl. seit dats m. | 844. E. iegen cracht. H. de cracht. | 845. B. landen. | 846. B. onbekend. H. ombekent tw. V. mensche. J. mensce omb. | 847. V. Als si — seghet. J. seghet. | 848. H. ieghenoden dat si s. V. In elke ieghenode daer si s. J. In elke ieghen note dat si s. | 849. H. opt vel (*sic*) gemene. V.J. up (op) een velt gh. B. opt tvelt gemeine : geine. | 850. H. Eñ sine — neghene. V.J. Ende sine later achter ne gheene. | 851. B. vard. | 852. J. En ware. B.V. En ware dat hi ware. H. dat hi ware. | 853. H. staet in As. | 854. B. Dart. | 855. B. coemt dat seidmen. H. De after coemt d. siemen. V. coemt. J. achterst — dicke (*sic*). | 856. H. Dien te scoren (*of* storen ?) si te st. V. Dien scoren si al te st. J. Dien so scueren si te sticken. | 857. V. als ons Pl. J. Corotes als ons. | 858. H. de pleget. V. Dat es een v. J. Es een voghel (Dat *ontbr.*) | 859. H. Op den raven. V. te vechten. B. altoes *ontbr.* | 860. H. De raven p. hem te verrechtene. V. te verrechten. J. te verrechtene. | 861. V. nacht ende dach ; *en zoo mede het afschrift van* J., *waer noyt anders dan* ende *staet.* | 862. V. up andren. J. Ende so waer.

Digitized by Google

Roept elc anderen eiere af ionghe:
Hier toe es elc ghereet te spronghe.
Tusschen desen tween es gheen verre;
Eñ dit dinke mi wesen die sere
Tusschen den leken eñ den papen:
Nont man saghet so gheschapen/
Dat si wel draeghen over een.
Ic sach dat die pape green/
Daer die vierre draeghen den vichten
Ter kerken waert/ doot/ teere ghichten;
Oec sach ic lachen den leken/
Doe die pape moeste screien.

Calandris/ dats die calandre;
Soeter singhet cume enech andre/
Eñ dats die sake twi si staen
In gaiolen vaste ghevaen.
Nochtan dinct soe vergheten al
Haren karkere eñ haer mesval/
Eñ singhet altoes in dire ghevare/
Oft hare vanghenesse al weelde ware/

Vs. 863. H. Roeft elc ander eyer of ionghen. V. eyere. B. ofte. J. eyeren of ionghen. | 864. H. Hijr to is elc g. ten spronghen. B. Hir. J. spronghen. | 865. H. dese twe. V. Tusschen desen is negheen. B. desen .II. J. dese .II. nes ghenen vr. | 866. H. Eñ dinct mi w. V. Ende dinke mi. J. Ende het dinct mi. | 867. H. entien p. V. die leeke entie p. J. enten papen. | 868. B. Noit. V. Noit m. en saghet. J. Noit man ne sacht. | 869. B.H. drogen. | 870. H. Hi sach. | 871. H. droech den vijften. B. drogen den viften. J. vijften. | 872. B.V. tere. H. tere giften. J. terer ghiften. | 873. B. sagec, *met eene stip van later hand op de* e. H. lachgen (*sic*). *Allen* leyen: screyen. J. lachghen. | 874. H. Do die p. moste. V.J. Als die pape. | 875. H. Calandrus — calendre. V.J. Calendris. | 876. H. sinct c. enich. V.J. enich. | 877. H. waer om si st. J. tvi. | 878. B.J. gaiolen. H. gaiolen vast g. | 879. B. dinct si. H. scijnt si. J. Nochtanne d. si. | 880. H. kerker. V. karker eñ hare m. B. eñ har mesval J. carker ende hare mesval. | 881. H.V. in dier g. J. in der gh. | 882. H. Of haer vangenes. V.J. Als of hare vanghenesse B. gevangenesse.

Digitized by Google

Eñ conterſait der vogle ſanc
Altoes met haerre kelen gherlanc.
Bi deſen voghele mach men verſtaen
Hem / die met minnen es bevaen /
Dat een ſwaer kerkere es eñ een ſoete :
Cume heeft hi eneghe moete
Om ict te penſene / dan om ſanc /
Om feeſte / eñ om ſpel ghemanc.
Der minnen kerkere gheeft hi pijs /
Eñ dinct hem een parabijs.

Corvus / dats die raven / ic wane ;
Al ſwart dat hi hevet ane.
Die ſie vroet ; dan vringhet hare eten
Altoes die hie ſonder vergheten.
Ons ſrijft Sente Auguſtijn /
Alſe ſine ionghe uut comen ſijn /
Dat hiſe niet wille bekinnen /
Onthier eñ ſi ſmerten beghinnen.
Seven daghe / ſeghen die wiſe /
Dat ſi leven ſonder ſpiſe /
Tote dat die ſwarte plumen uut gaen ;

Vs. 883. H. conterfaeyt. V. Ende conterfeit. J. Ende conterfaet d. vogheline s. | 884. H. mit hare kele g. V.J. hare kelen clanc. B. hare. | 885. V. vogle. J. voghelen. *Dit en de vijf volgende verzen ontbreken in* H. | 886. V. van minnen. | 887. V. kerker es eñ soete. B. keeke' (*sic*). J. carker es endè s. | 888. V. hevet hi enighe. | 889. B. penssene. J. Omme — omme. | 890. J. Ende omme f. ende omme sp. gh. | 891. V. karker ghevet hi pr. H. kerker. B. kark'e. J. carkere ghevet hi. | 892. V. Ende. J. Ende het dinct hem wesen een p. | 893. J. dats een r. | 894. V.J. Al swart ist (eist) dat. B. sward. | 895. H. De si br. dan brinct har e. V. Die suwe br. dan bringt haer e. J. brinct hem e. | 896. H. de hi. V. die hye. B. hi. | 897. V.J. scrivet. | 898. B. ioncge. H. uut gecomen. J. Als s. ionghen wt ghecomen s. | 899. H. *van de eerste hand* nie wille ; *voorts* bekennen. V. niet ne wille kinnen. J. wil. | 900. H.V. swarten. J. Onthier si swarten (eñ *ontbr.*). | 901. H. de wise. | 903. H. Tote dattie. J. swarte *ontbr.*

Digitized by Google

Dan wille hiſe over ſine ontfaen/
Eñ ghebet hem dat hem bedarf:
Dit es ghepzoevet menechwarf.
Die raven die vzinghen uut
Herde menegherhande lunt.
Ene aventure/ ſegghen liede/
Dat in Tiberius tide gheſciede/
Die Roomſch keiſer was tien tiden
Dat God die doot wilde over liden:
Eens ravens ionc dat quam ghevallen
Ute enen tozze/ hozen wt callen;
In ſijn hof menne op helt/
Eñ leeret ſpzeken met ghewelt/
So dat elker marghenſtonde
Tiberiuſe groeten begonde
Keiſerlike/ eñ bi ſiere namen;
Daer na bandze heeren te ſamen/
Germanicuſe eñ Dzuſuſe mede:
Dit was altoes des ravens ſede;
Eñ daer toe tfolc/ datter leet.
Hier omme wert een han nide heet/

Vs. 904. H. wilhise. V.J. wilhise (wil h.) over sijn. B. sijn. | 905. V. bederf. H. geeft. J gheeft — bedaerf. | 906. H. is geproeft. J. gheproeft m. waerf. | 907. H. De r. de bringet. J. Die raven brinct wt. | 908. H. Harde menigherande. V. Harde menichrande. J. gheluut (herde *ontbr.*). *Vs.* 907-908 *verplaetste ik. Z. de Aentt.* | 909. H. *eerst* lude. | 910. H. De in Tyb. tiden. J. Die in T. tiden. | 911. H. roemsce keyser. V. roemsch keyser. B. roemsch. J. roomsce. | 912. H. dien doet w. verliden. V. over wilde liden. | 913. B. Een ravens. H.J. dat *ontbr.* | 914. V. Uut. B. thorre wi c. (horen *ontbr.*). H. Wt enen torn hore wi c. J. toren hore wi. | 915. H. datmen op helt. V. dat men up h. J. Op sijn hof datment. | 916. B.H. leret. V. Men leeret. J. Men leerdet. | 917. B. marginstonde. V. So dat het telker morgh. J. dattet telken morghen st. | 918. B. Tyb. groten b. H. Tybernise. J. Tiberise. | 919. H.V. Keys. eñ bi namen. J. ende bi n. | 920. H.V. dander heren. | 921. B. Germanicus. J. Dran amicuse ende Dr. m. | 922. B. des *ontbr.* | 923. B. dartoe. H. daer to tf. al datter l. V.J. daer na tf. | 924. B. Hir ombe werd. H. Hijr. V. wort. J. Hier naer wart enen v. n. leet.

Digitized by Google

Die den raven ſijn leven nam.
Alſe dit dus voꝛ die liede quam /
Daden ſi den man ontliven /
Eñ die manne metten wiven
Daden des ravens uutvaert /
Alſt hadde gheſijn een pꝛince waert.
Des ſcovuuts eiere eet hi bi daghe;
Bi nachte doet hem dander laghe /
Eñ neemt den raven ſine eiere dan;
Dits ſtrijt die niet vergaen en can.
Den vos mint hi bi naturen /
Als ons ſegghen die ſcriſturen.

Tꝛnix / alſe ons toe es comen /
Hoꝛen wi die crane nomen;
Eñ ſijn dan des ravens gheſlachte.
Edele voghele haten ſi onſachte;
Si biten te ſticken eñ trecken
Alle voghele met crommen becken /
Want ſi kinnenſe over hare viande;
Eñ ſomwile comter hem of ſcande:
Want alſi hem te vele volghen /

Vs. 925. H. De den raven. V.J. tleven. | 926. B. dos vorden keizer q. H. Als d. d. vor de lude q. V. al dit aldus. J. Als dit d. vorden lieden. | 928. H. Entie manne mitten w. J. mannen. | 929. H. Danden des r. B. wd v'd (*sic, en gedeeltelijk herschreven*). J. sravens wt v. | 930. H. gesien. B. prinse. J. Als oft ware een prense. | 931. B. scovuts eiere et hi. H. scovuts eyer et hi. V. scuwts eyer et hi. J. scuufuuts eyeren et hi. | 932. J. plaghe. | 933. V. sijn eyer. H. neemt hem sijn eyer. J. eyeren. | 934. H. Dit is str. de n. v. en can. V.J. niet verscheden can. B. vergan can. | 935. J. minnet. | 936. H. de scrift. B. scrijft. | 937. H. Als ons toe is c. V.J. als. | 938. H. de crayen. V.J. Dats dat wi die craie (der craien) n. B. craie. | 939. V.J. Ende sijn. | 940. H.V. vogle. J. voghelen. | 941. H. te stucken. V. biten sticken ende tr. | 942. H. vogle mit. V. vogle. J. Alse voghelen. | 943. H. kennen se. V.J. Want (Maer) si kennense hare v. (over *ontbr.*). | 944. B. som wile coemter. V. Maer somw.

Digitized by Google

Werter omme ſulc verbolghen.
Si volghen haren ionghen naer/
Eñ hebber omme groten baer/
Eñ winnen hem dat hem bedarf
Tanghe ſtont eñ menechwarf;
Eñ alſe die ſoe die eiere macht/
Doetſe die hie dach eñ nacht.
Leert/ ghi liede van manieren/
Uwe kindere hier bi ſtieren;
Leert/ ghi manne/ uwen vrouwen
Te helpene met goeder trouwen!

Tortica/ ſcribet Plinius/
Es een groot voghel/ dien men dus
Noemt/ int lant van Orient.
Gheenen groten voghel men kent/
Alſo als men die waerheit weet/
Wers met ſinen plumen gherect.
Sine longhene die es groot/
Vet/ eñ van bloede roat;
Vroot alſe die longhene van der coe/
Eñ medicinael baer toe.

Vs. 946. B. Wertter ombe selc v. V.J. Worter sulc omme verswolghen. | 947. B. Si vlogen (*sic*) h. ioncgen n. H. har ionghen. V. hare ionge. | 948. B. ombe. V. hebben om hem. J. Ende dogher o. | 949. J. bedaerf: waerf. | 950. B. stond. V. menich w. | 951. H.J. als die sie de eyer (die eyeren) w. V. alse die suwe die eyer. | 952. H. de bi. V. die hye nacht eñ dach. B. hi. | 953. H. lude v. maniren. B. Leerd gi. J. lieden. | 954. H. kinder hijr bi stiren. V. kindren hier bestieren. B. hir bi. J. juwe kindren hier best. | 955. B. Leerd gi. V. mannen iouwen vrouwen. J. m. ende vrouwen. | 956. H. mit goeden tr. B. trowen. | 957. H. Cortuta scrijft Pl. | 958. H. de men dus. B. dimen. V. diemen. J. die men. | 959. H. Nomet in lant. B. land. | 960. B.H. Genen. V.J. Gheenen (Ghenen) groter v. menne k. | 961. H. de wareyt. B. warheit. V. weet *ontbr.* | 962. V. Dwers. H. mit. | 963. B. Siene longene. H. longine de is groet. V. longre. J. longhen. | 964. H. van blode roet. V. Vet ende. | 965. H. als de longene. V. die longre. J. als die longhen. | 966. V. Ende.

Digitized by Google

Cuculus/ dats die cucuut/
Eñ heet aldus omme sijn luut;
Want .cuc.cuc. es altoes sijn sanc/
Eñ daer an es gheen verganc.
Een traech voghel eñ onghestade;
Voghelkinen doet hi scade;
Sine lesse es hem so ghevest:
Hi leghet sine eiere in haren nest.
Dus hoet die vervoghene voghel
Dat ey onder sinen vloghel/
Eñ waent dat hem toe ghehoort:
So dat die cuccuuc comt voort/
Die den voghelkine es onbekint;
Maer die dinc daer hine om mint/
Dats om dat hi wast so seere;
Eñ so etet die cuccuuc meere
Dan eneghe vrie van den cleinen.
Dit moet die moeder somwile beweinen;
Want so langhe vlieghet si hem achter/

Vs. 967. H. cuckuuc. V. cochuut. J. cucuuc. | 968. V. betet aldus om s. l. H. om s. l. | 969. H. cuckuuc is altoes. V. koc koc es alt. J. cucuuc. | 970. V. verghanc. | 971. H.V. Een tr. vog(h)el, een ong(h)estade. J. Die traeghe. | 972. H. Eñ vogelkine. B. Vogelkine. V.J. Voghelkine doet het (hi) sc. | 973. H. Want sijn l. is hem. V. Want sine lesse hem so g. (es *ontbr.*). J. Want s. l. | 974. H. Hi leget sine eyer in hare n. B. Dat hi sine eiere leget in h. n. V. Dat hi s. eyer leit in haer n. J. Dat hi s. eyren leghet in hare n. | 975. B. broed. | 976. B. ey. H. Dat ey sonder s. vl. V. Dat hey. J. Die eyeren. | 977. V.J. Ende w. d. hem toe behort. H. behoert. B. gehord. | 978. H. So dattie cuckuuc coemt voert. V. die cockuuc comet vort. B. die cuc. cuc. coemt vord. J. cucuuc — vort. | 979. H. is onbekint. B. onbekijnt. J. omb. | 980. H.V. Mer de (die) dinc d. hine omme m. B. mijnt. J. Mare d. ding daer ene omme m. | 981. V. hi wasset. B.H. sere. J. omme — sere. | 982. B. so et die cuc. cuc. mere. H. die cuckuc mere. V. Ende so et die cockuut m. J. et die cucuuc mere. | 983. H.J. clenen. | 984. H. moder — bewenen. B. moder somwille. J. bewenen. | 985. V. so langhet volget si hem. J. volghet si.

Digitized by Google

Dat die ſcande eñ die lachter
Op die moeder moet verraken :
Dits die loon van ſulker ſaken.
Wach hem die den ſcalk verdraghet !
Want die ſcalc merct eñ iaghet
Calre ſtont om ſijn voordeel :
Mochte hire ane winnen gheheel
Een appelkijn / het ware verloren
Al dat men hem bede te voren.
Men leſet dat die cuccuuc pleghet /
Dat hi al den winter leghet
In ſine plumen / in holen bomen
Ofte in deerde / eñ hi begomen
So hem in den ſomer can /
Dat hem gheen hongher gaet an
In den winter / ſonder waen.
Van ſinen ſpuwe / alſe wijt verſtaen /
Waſſen creſkele / die wi ſien /
Die int gras te ſpringhene plien.

Vs. 986. H. Dattie sc. eñ lachter. V. Dat alle die scade entie l. J. al die scade. | 987. H. moder. | 988. H. Dats. B. selker. V. sulken. *Voorts allen* loen. | 989. B. den scalken. | 990. H. Wanti sc. merket. V. marct. | 991. B. stond. J. omme. | 992. H. Mochtier an w. geel. V. Mochthire an w. gheheel. B. geel. J. Mocht hier an. | 993. H. et ware v. V. tware v. | 994. H. dade. | 995. B. Men seget dat die cuc. cuc. pl. H. dattie cuckuc. V. kockuut. J. cucuuc. | 997. H.J. In sinen pl. V. hollen b. B. *van de eerste hand*, in holen boven. | 998. H. Of. V. Iof in daerde. B. in derde eñ hi bigomen. J. Of in daerde ende hem gomen. | 999. V. So inden s. dan. *Ook bij* J. *ontbr.* hem. | 1000. J. Ne gheen hongher ne gaet an. | 1001. H. In dien winter ne mach anegaen ; *blijkbare verwarring van twee lessen.* V. *is korter* : In den winter an ghegaen. J. *liet den regel achter en schreef met een nieuw vers van zijn fatsoen :*

Van sinen spuwe, als wi verstaen,
Dat te verwonderen es saen.

| 1002. H. Van sire spiwen als. V. als wi verst. | 1003. H. cricke de wi s. V creghele. J. crekelen als wi sien. | 1004. H. De int gras.

Digitized by Google

Cozebulus/ alſe Iſidorus ſeghet/
Es een voghel die pleghet/
Dat hi bider prozen lebet/
Eñ voz alle dinc bercozen hebet
Cherte van der prozen ſeere.
Cozebulus meent Onſen Heere/
Die bi den Wiſen Heleghen Man
Aldus den menſche ſprekket an:
« Lieve kint/ ghef mi dijn herte/
Want daer omme ſo ghedoghedic ſmerte. »
Hi gaf ſijn hertebloet/ alſe die milde/
Want hi onſe herte hebben wilde.
Ons allen radic al ghemeene/
Dat hem elc ghebe ſijn herte alleene.

Columba es der duven name/
Een ſacht voghel eñ een bequame.
Beda ſeghet/ ſi es ſonder galle.
Ariſtotiles wederſcitſe alle
Diet ſegghen/ dat ſire ſonder lebet/

Vs. 1005. V. als; *voorts met* B.H. Ysid. J. als Ysidorius. | 1006. J. Dat es een. | 1007. B.H.V. proien. J. proien leeſt. | 1008. J. Ende hi minnet, als men ons seecht. | 1009. V. van den proien sere. B.H.J. *insgelijks* proien sere. | 1010. V. meenet Onse Here. B. Onse Here. J. minnet Onse Here. | 1011. H. De bi d. w. heyligen m. J. Die wilen biden heilighen m. | 1012. B.J. speect. V. spreict. | 1013. B. Live kinder geft mi din h. H. kind gif mi. V. gef mi dine h. J. ghef. | 1014. H. daer omme dogic sm. V.J. Eñ (Ende) daer omme doghedi sm. B. daer ombe so gedogedic sm. | 1015. B. herte bloet alse. H. hertbloet als de m. V. Eñ gaf s. h. bl. als. J. Ende hi gaf s. h. bl. als. | 1016. H. Wanthi. J. Want onse herte hi h. w. | 1017. V. radic dan gh. B.H. gemene: allene. J. alle ghemene. | 1018. J. herte te lene. | 1019. V.J. dats der d. n. | 1020. sachte v. ende beq. (een *ontbr.*).1021. H. Dar bi seghemen si is. B. Bedie seghet men. J. Bedi seitmen. | 1022. H. wederseyt alle. V. Alebrecht weder segse. B. wederseidse. | 1023. H. De seggen dat sier. V. Die segghen dat soere s. l. B. dat siere. J. Die segghen.

Digitized by Google

Eñ ſeit / dat ſi galle hebet
In een darmkijn / eñ niet ter ſtede
Daert eꝝ andꝛen voghelen ſebe.
Dus ontſculdecht men hare woꝛt /
Die ſeggen dat gheene galle behoꝛt
Der duben toe ; ia : ter ſtat
Daerſe andꝛe voghele hebben ghehat.
Met cuſſene toghen ſi hare minne.
Gheene croenghe / alſ ict kinne /
So ne eten ſi doꝛ gheene noot.
Si vlieghen gheerne met ſcaren groot.
Bi puren ſade leven ſi haer leven.
Over ſanc hoꝛt men hem outgheven
Erande verſuchten ſonder claghen.
Men ſiet hem dicke tetene dꝛaghen
Kiekinen / die hem niet beſtaen.
Neghenwerf / hebben wi verſtaen /
Dat ſi vernuwen haer ſien.
Sijn ſi vluch / macht hem gheſcien /

Vs. 1024. B. seid datsi. H. seget dat sie. V. seghet dat soe ghalle h. J. Ende hi seghet. | 1025. B. darmekin. H. eñ *ontbr.* J. daremkijn. | 1026. H. Dart is andre vogle. V.J. voglen. | 1027. H. onsculdigmen hoer woert. V. ontsculdicht men bede wort. B. hare word. J. bede wort (men *ontbr.* *Door* bede wort *versta* : Beda's woorden). | 1028. H. De seggen d. gene galle hoert. V. Die seghet dat gh. g. behort. B.J. gene (ghene) g. behord (behort). | 1029. V.J. ia inder stat. B. stad : gehad. | 1030. V. Daers andre vogle hebben gat. V. ander vogle. J. voglen. | 1031. H. Mit. | 1032. V. Ne gheene croenge als ic k. H. Ghene croenge als ic k. B. croenge. J. Ne ghene croonge also ict k. | 1033. V. So eten si dur gh. B.H. gene noet. J. Eten si duer ghene n. | 1034. H. Si vlien gaerne mit sc. groet. J. gaerne. | 1035. B. hare noet leven; *doch* noet *is onderstipt.* J. hare leven. | 1036. B. Genen sanc hord m. hem geven (uut *ontbr.*). H. Groven sanc hoert. J. Duer s. hortmen. | 1037. V. Eenrande verzuchten eñ cl. J. Eerhande v. ende cl. | 1038. B. dicken. V. dichten. | 1039. H. kuken d. h. niet en best. B.J. kiekine. | 1040. B. Negenew. hebbe wi. H. heb wi. V. Ne gheen w' so hebben wi v. J. Ne gheen vaer hebbe wi. | 1041. B.H. Dat si om hare (har) vernuwen sien. V. S[o] verniewen si haer s. J. So verniewen si hare s. | 1042. B. Sien si vlucht mach. H. mach hem gescijn. V. vluc maghet h. g. J. vlugghe.

Digitized by Google

So maken si so hoghe haren nest /
Dat allen voghelen es ontvest /
Die hem scade willen doen.
Op elc point vint men sermoen /
Die hier vore staen beschreven:
Die duve nemet haer leven
Herde gheerne den watere naer;
Dats bedi / seghet men vor waer /
Om dat si natuerlike in dien
Des habics scade willen sien.
Want van maniere sijn habike twee:
Deen ne proyet nemmermee
Dan dat hi sittende siet;
Dander vaet dat vlieghens pliet.
Die duve / die dit wel verstaet /
Siet soene int water / die sitters vaet /
So hest si hare dan opwaert;
Eest een die vlieghers begaert /

Vs. 1043. H. so *ontbr.; voorts* har nest. V. har nest. J. hare n. | 1044. H. voglen es ontwest. V. allen wormen es ontfest. J. So dat allen wormen es ontfest. | 1046. B. vindmen. V.J. Up elc (Op elken) p. v. men wel serm. | 1047. H. De hijr vore. B. hir. V. ghescreven. | 1048. H. De duve neemt har l. B.J. neemt hare l. | 1049. H.J. Harde gaerne d. watre n., *en zoo mede* V. | 1050. B. Dats bi die segetmen. V.J. Eñ (Ende) dats bedi seit men (seitm.) over w. H. seitmen overwaer. | 1051. B. naturlike. V. indien. J. Omme dat. | 1052. B. havecs. H. havicx. J. havix. | 1053. B. haveke twe. V. haveke .II. H. van maniren s. havic tvie. J. van naturen. | 1054. H. ne proiet min noch me. V.J. proiet. B. proiet nemberme. | 1055. V. dat hie sitten siet. J. *kent dit vs. niet.* | 1056. V. Dandre wat so vl. pl. J. Dandre wat dat vl. pl. | 1057. H. De duve de dit. J. die dit wel vorsiet. | 1058. B.H.J. Siet sine. *Voorts* H. de sitters *en* J. de suters. *Dan volgt bij* J. *dit nieuw vs.:*

Si dan wel vanden water gaet.

| 1059. B. Soe hebsie hare dan op ward. H. So hefsi har. V. So heft soe haer dan (*daer stond eerst* van) up waert. J. Ende neemt haren opvaert. | 1060. B. Eest en die vliegens b. V.J. Eist een die vlieghende b. H. Eist ene die.

Digitized by Google

So en portsi si van der stede niet:
Dats daer si twater gheerne omme siet.
Palumba heeten erande
Duven / die sijn in somen lande /
Eest dat si hare ghenoot verliesen /
Die ander nemmermeer en kiesen:
Alleene vlieghen si / wats ghesciet;
Waer so si varen weet men niet.
Men vint duven cleene eñ groot /
Die nemmermee kiesen ghenoot;
Die wonen hoghe in nauwen gaten /
Om dat si die dubers haten;
Eñ daer si in ghenote sijn /
Es hare minne groot eñ sijn /
Eñ sijn nerenst in haren dinghen /
Hoe si groot gheslachte vinghen.
Hen doe mesval / si vinghen twee /
Eñ selden min / eñ nemmer mee.
Sien si vreemde duven varen /

Vs. 1061. B. Soe en porsie. H. So ne portsi vander deste niet. V. Sone porret soe. J. Sone porret si v. d. steden. n. | 1062. B. dwater gerne ombe siet. H. Dits daer si tw. gaerne om siet. V. Dits d. soe tw. g. omme s. J. Dits datsi gaerne int water siet. | 1063. H.V. Palumbe heten. J. Palumbe heten duven eerhande. | 1064. H. de sijn. V. die sijn inden lande. J. Die sijn in someghen l. *Zie* Duven *in de voorg. variant.* | 1065. H. Eist dat si h. genoet. V.J. Eist datsi haer (hare) gh. B. genoet. | 1066. H. De ander nimm. ne kiesen. V. Die ander nemmermee ne k. J. Si ander nemm. ne k. | 1067. B.H. Allene vlieget si. V. Allene vl. si so wats g. J. Allene — wat dats gh. | 1068. V. Eñ waer si rusten sone weetm. n. J. Waer si rusten weetm. n. | 1069. B. Men weet d. clene eñ groet. H. cliene (*sic*) eñ groet. V.J. clene ende gr. | 1070. B. nemberme. H. De nemmermeer. V. nemmermee en kiesen. J. nemmermeer. | 1071. H. De w. nawe in hogen g. B.J. nauwe in hog(h)en g. | 1072. J. Omme. | 1073. H. in genoten s. | 1074. H. Es har m. groet. B. groet. V. trouwe eñ sijn. J. trouwe gr. ende f. | 1075. V. narenst in hare d. J. naernst. | 1076. V. grote. B.H. groet, *als immer.* | 1077. H. En doe misval. J. Enne doe mesv. si bringhenre tw. | 1078. H. eñ nummermee. V. eñ niet mee. J. ende nemmee. | 1079. B.V. vremde.

Digitized by Google

Si gheleidenſe met haren ſcaren.
Keſele eten ſi na hare manieren /
Om dat ſire hem mede purgieren;
Want hare maghen die ſijn heet.
Bloet van duven / als ment weet /
Van tortelduven / van ſwalewen mede /
Ute ghelaten teere ſtede
Onder den rechter vloghel alleene /
Maket donkere oghen reene.
Duven drinken teere toghen
Al dat ſi drinken moghen /
Ghelijc dat ware ene coe:
Dat wanic dat gheen voghel doe.
.XV. iaer / dats haer leven.
Duven ionc / dus eerſt beſcreven /
Sijn beſt in herfſte eñ in lentijn /
Want ſi met grane ghevoert ſijn.
An die duve men beſeft /
Dat ſi hare ſomwile verheft /
Om hare plumen te makene ſcone /

Vs. 1080. H.V J. gheledense mit haren. | 1081. H. na har maniren. J. Keselen. | 1082. V.J. Om (Omme) dat si hem daer (der) mede p. H. siere hem m. purgiren. | 1083. E. Duven magen. H. de sijn h. | 1084. E. men weet. H. *heeft dit vers niet.* J. Tbloet — alsmen w. | 1085. E. swalmen. B. van vlammen mede. H. eñ valmen mede. | 1086. E. Wte g. tere st. H.B.V. tere. J. Wt·gh. terer. | 1087. E. rechtren vl. alleine. H. rechtren vogel allene. B.V. den rechter vlogel (vogel) allene. J. rechteren vl. allene. | 1088. E. Maect donker ogen reine. H. Maket donker o. r. V. donker o. r. B. rene. J. donker oghen rene. | 1089. B. terre togen. H.V. tere. J. terer toeghen. | 1090. H. moegen. V. Al dat dat si. J. Aldatsi ghedr. | 1091. H. ene toe (*sic*). V. Ghelijc alse ware. J. Ghelijc alst w. | 1092. V. dat els vogel ne doe. J. Ic wane dats gh. v. me doe. | 1093. H. har leven. B. hare. J. iare d. hare. | 1094. H.J. eist. V. Duve ionc dus es b. B. dos eest. | 1095. H. herfst. V. in erefst. J. in den herefst. B. lintijn. | 1096. V. met greine ghevoedet sijn. J. met granen. | 1098. B. haren som wile verheeft. H. har somwile. V. Dat soe haer-somwile. | 1099. H.V. te maken sc. J. Omme hare pl. te maken sc.

Digitized by Google

Eñ daer af ſo comt hare hone;
Want alſe die habic ſiet/
Dat ſi hare min macht dan ſi pliet/
Ghegrijpt hiſe onderſien.
Dies die dubele noch plien/
Dat ſi in hoverden belaghen
Meneghen/ dien ſi met hem draghen.

Carates/ alſe Ariſtotiles ſeghet/
Es een voghel/ die te ſine pleghet
Bi der zee/ want hire hem bi gheneert
Van den viſſchen/ die hi verteert.
Minder dan die habic es hi.
Int water es hi alſo bri/
Dat hire in ghedueren can
Alſo langhe/ dat een man
Wandelen mach ene mile;
Doch moet hi weder na die wile
Ter lucht/ eñ ſinen adem ontfaen/
Oft ſijn leven ware ghedaen.
Ay mi! merct op deſe woort/

Vs. 1100. B. coemt. H. daer af coemt (so *ontbr.*). V. Ende daer of. J. Ende daer of comt hare h. | 1101. H. als d. h. versiet. B. havec. V.J. als die havec (havic) dat besiet (versiet). | 1102. H. Dat si har. V. Dat soe haer m. w. d. soe pl. | 1103. H. Hi grijptsie onv. V.J. Grijpt hise al onv. | 1104. H. die dule (*sic*). V. die duvle. J. de duvelen. | 1105. J. hovaerde. | 1106. H. de si mit hem. B. die si met hen (*sic, voluit*). V. Menighen die si mit hem. | 1107. H. Cartates als. V. Carthates als Alebrecht seget. J. Carchates als. | 1108. H. Is een v. B. te siene. V. te wesen pl. | 1109. B. ze — mede generd. H. wanter hem mede g. V. hire hem bi g. | 1110. B. vesschen — verteerd. H. de hi v. J.V. Van vissc(h)en. | 1111. B.V. havec. H. di havic is hi. | 1112. H.V. is hi. J. alse. | 1113. H. Dat hijr in g. | 1114. J. Alse l. als een m. | 1116. H. moethi weder na de wile. B. weder ene wile. J. nader wile. | 1117. H. Verlucht. | 1118. H. Ofte s. l. waer gedaen. V.J. Iof s. l. | 1119. H.J. dese woert. B. dese mord. V. maerct up dese wort.

Digitized by Google

Ghi die in ſonden ſijt verſmoort:
Als es verdronken langhe u moet
In deertſche weelde / int eertſche goet /
Ghi blijft verloren daer in /
Ghi en ſet ane Gode uwen ſin /
Dat ghi van hem die lucht ontfact.
Ay! vergave God dient alſo ſtaet /
Dien die eertſche ſonden bedecken /
Dat hi voor ſine doot moeſte vertrecken
Opwaert ſijn herte / en Gode volghen /
Eerne die zeebaren verſwolghen!

Coturnix / deſe name in latijn
Mach in dietſche die quackele ſijn.
In onſe lant baren ſi en comen /
So dat ſelden es vernomen
Welcrijt ſi comen ofte baren:
Maer in andren lande te waren
Hebſi haren tijt ſo oppenbare /

Vs. 1120. B. Gidie — versmord. H. Gi de in sonden s. versmoert. J. versmoert. | 1121. H. Al is. *Ook* B.V.J. Al. | 1122. B. In dertsche w. int hercsche (*sic*: ith'csche) g. H. In deersche w. V. In eerdsche w. in erdsch g. J. In dit nedre eertsce g. | 1123. B. Gi. V.J. Ghi blivet. | 1124. H.V. Ghine set. J. Ghi ne keert an G. iuwen s. | 1125. H. En gi van h. de l. ontfaen (*sic*). V. En ghi. J. Ende ghi van Gode die l. | 1126. H. En verg. God. | 1127. V. Die de erdsche sonde b. H. Dien de eerste. J. aertsce. | 1128. B. Datsi vor sine sonden verstrecken. H. voer sine doet vertrecken. *In beide ontbr.* moeste. V.J. vor die doot. | 1130. H. Eren die zebaren versuolgen. B. see baren versuolgen. V. zeebare versw. J. Eer hem die zeb. | 1131. B. Cotrinux. H. dese naem. | 1132. B. in dietsch. H. in dutsce de quattele. V. een quackel. J. In dietsch ene quattele. | 1133. B.V. land. H.J. lant. *Alle vier stellen* onse. | 1134. H. is. | 1135. V. Wiltijt si c. of te v. B.J. Welc tijt. H. comen en varen. | 1136-1137. *Deze twee regels ontbreken in* B. *In den eersten schrijft* H. twaren; *in den tweeden* V. hare tijt als openbare. J. *heeft:*

Mare in die andre lande te waren
Hebben si hare tijt al openbare.

Digitized by Google

Als die ſwaelwe oftie obevare /
Beide te baerne eñ te keerne.
Die oude pleghen die ionghe te leerne /
Alſi enen lande ghenaken /
Daer ſi hem te bzoebene maken /
Dat ſi boz̃hoeden hare ſcare
Boz̃ den wzeeden ſpereware /
Die haerz̃ nauwe wacht opt lant.
Die ſpereware batz̃ die biant;
Dat lant ez̃ binde ban den lebene:
Ant inde pleghet hem te ghebene
Die biant nerenſtelike baer toe /
Hoe hi ſulke ſcalcheit boe /
Dat hi baer ſielen mede ba.
Nu pine hem elc hoe hi ontga!
Men ſeghet dat dier negheen en lebet
Sonder ſi / dat tgroote ebel hebet /
Eñ die menſche / eñ bebi
Seit men dat hare vleeſch quaet ſi.

Vs. 1138. H. sualu. B. ofte die od. V. zwalewe of de od. J. swalewe ende dodevare. | 1139. V. Bede. H. Beede. B. varne — kerne. J. Bede te varen ende te keren. | 1140. B. lerne. H. De oude pl. de ionge. V. De houde plegen te ionge te l. J. te leren. | 1141. V. Als si. | 1142. B. hen (*sic*, *voluit*) te broedena (*sic*) m. | 1143. H. verhoeden h. scaren. B. voer hoeden. J. behouden. | 1144. H. Dor die wrede sperewaren. V. Vor den wreden sperware (sper *of* spar *is verkort*). B. Dor den wreden spореware. J. Ieghen den vreemden spar. | 1145. H. De hars nawe. V. hars — up tlant. B. hars — opt land. J. op tlant. | 1146. H. sperwaer. V. sperware. J. Dese spar. | 1147. H. is tende. V. Tlant dats tende. B. land. J. es teynde v. l. (den *ontbr.*). | 1148. H. Int ende. V. In tende. J. eynde. | 1149. B. viand. H. De viant neerstelike toe (daer *ontbr.*). V. narenstelike. J. naernstel. | 1150. H. Hohi. B. selke scalheit (*sic*). J. dese scalcheit. | 1151. B. die siele. V. der sielen. *Misschien te lezen*: die siele daer mede va. J. Daer hi die ziele m. va. | 1152. H.V.J. elc dat hi ontga. | 1153. V. ne gheen. B H. dat dier geen levet. J. dat gheen dier lev. | 1154. B. Sonder sie diet groete. H. diet grote. V. Sekerlike dat groot. J. Sekerlike die tgrote. | 1155. H. Entie mensche. V. Sonder die mensche eñ so bedi. J. Sonder die m. ende die quarttele bedi. | 1156. H. Segemen dat har vleys. V. Seghmen d. h. vleisch. B. Seid m.

Digitized by Google

Cardueliꝰ es ene cleene dinc /
Eñ heet met onꝰ een beſtelbinc /
Om dat in beſtelen / na ſiere wiſe /
Gheerne ſoekt ſine ſpiſe.
Ditꝰ dan plumen meneghertiere /
Eñ dan baruwen ſo boze biere /
Datment te wondere ane macht ſien ;
Doch es ſijn pzijꝰ niet al in dien :
Sijn ſanc es noch te pziſene bet.
Hier omme bint menſe gheſet
In gaiolen te menegher ſtede /
Om den menſchē te verbzoyene mede.
Al heeftſe nature cleine ghemaert /
Hare ſanc / die ſo ſoete ſmaert /
Eñ hare plumen ſcone eñ ſijn
Doenſe lieber eñ weerder ſijn
Dan den bozpzen ſcouut /
Die ſo lelec es in ſijn huut.

Cartileꝰ / alſe Plinius ontbint /

Vs. 1157. B. Cardicelis es ene clene. H.V. is (es) een clene. | 1158. B. heetmen ons. H. mit ons een destelinc. V. het met ons een distelv. J. Ende het bediet een dijstel v. | 1159. B. Eñ dat in diestelen. V. diestelen. J. dijstelen. *Voorts allen* sire. | 1160. H.J. Gaerne. | 1161. H. — tire. V. so menigh. J. m. tiere. | 1162. H.V. van verwen (varwen) so dor d. J. Van vaerwen so duer d. (Eñ *ontbr.*). | 1163. B. mahsien. H.V.J. te wondre an m. | 1164. V. Doch nes sijn pr. J. nes. H. is. *Bij deze twee, als mede in* B. *ontbr.* al. | 1165. H. is. V.J. es oec te pr. | 1166. B. Hir ombe vind m. H. Hijr om. | 1167. B. gaiolen ter m. H. gaiolen. | 1168. B. vervroiene. H. vermoiene. V. vermergene. J. Omme d. m. te merghene m. | 1169. V.H. heefse n. clene. J. clene. | 1170. H. Har sanc. J. wel soete. | 1171. H. Eñ har. | 1172. B. Doetse — werder. V. liever cñ te werder. H. *mist den regel.* J. lief ende waert. | 1173. B. scovut. H. Dan die dorpre, die scovut. V. den dorperen scuwut. J. Dander dorper scuhuut. | 1174. H. lelic is. V.J. Hi es lelic eñ dorp (ende dorper) in sijn huut (*sic*). | 1175. V.J. Corchiles als. H. als Pl. ombint.

Digitized by Google

Es tminſte voghelkijn dat men vint /
Eñ es dat voghelkijn / als men weet /
Dat al der voghele Coninc heet.
So hoghe ghemoet eerſt / als men ſeghet /
Dat op den aer te ſtridene pleghet;
Eñ alſt den aer dan gram doet /
Eñ hijt waent nemen in den voet /
Ontſlupet hem tuſſchen den clauwen nochtan /
Eñ vlieghet hem om die oghen dan /
So dat hem die aer ſraemt /
Want hi hem omme niet vergraemt /
Eñ vlieghet henen ſiere ſtraten.
Al es dit cleine utermaten /
Nochtan hevet van naturen
Meer ionghe dan andre creaturen.
Wozme etet in der haghen.
Het es quaet te vane met laghen.
In .C. ent hier der voghele wooꝛt;
Hooꝛt hier na in .D. vooꝛt.

Vs. 1176. B. Es dminste. H. Es die minste vogel dimen. J. datm. kint. | 1177. H. dat men w. V. es tconelkijn (*sic*) datm. w. J. Ende es tfogh. datmen w. | 1178. H. alder vogle. V.J. alder vogele (voghelen) conijnc (coning). B. coninge. | 1179. V.J. So groot gh. ist (eist) alstmen (alsmen) s. H. So gemoet eist. | 1180. H. den aern te striden pl. V. up den aren. *In* B. *staet vs.* 1180 *voor vs.* 1179. *In* V. *staen de bladz. verkeerd. Zie de Inleiding.* J. Dattet opten aren te sittene. | 1181. B. dan *ontbr.* H. den aern. V. Ende alst d. aren. J. als den aren gram dan doet. | 1182. B. hijt *ontbr.* J. Ende hiet w. houden. | 1183. H. Ontslupetten t. d. clawen. V. Ontsupet (*sic*) t. d. clawen. B. clawen. J. Ontsluuptet tusscen den clawen dan. | 1184. V. So vlieghet h. J. omme die oghen an. | 1185. H. dathem d. aern. V. die aren verscaemt (verscamet). B. scaemd. | 1186. H.V. om niet. B. vergraemd. J. vergramet. | 1187. H. sire. V.J. hene sire. | 1188. H. Al is dit clene. V.J. clene. | 1189. V. van der nat. J. heeftet v. nature. | 1190. B. me ioncge. V. Mee. J. Meer ionghen. | 1191. H. in die h. J. Wormen e. in die h. | 1192. V.J. Hets q. te vanghene. H. Ets q. te v. mit. | 1193. H. ent hijr d. vogle woert. V. ent hier voglen wort. B. hir — word. J. eynden h. d. voghelen wort. | 1194. B. Hord hir na—vord. H. Hoert hijr na—voert. V.J. Hort die namen in .D. vort.

Digitized by Google

Dyomedite/ in ware dinc/
Sijn boghele/ die na den coninc
Diomedes sijn gheheeten/
Die menegheu ridderc bede beeten
Wilen/ te Crogen voz die stede/
Voz sine grote bzomerhede.
Fabelen die hebben inne/
Dat Venus maecte/ die godinne/
Dese boghele van sinen ghesellen:
Dus haozt ment poëten tellen.
Solinus die seghet dit/
Dat si sijn alse die swane wit/
Eñ van der grote dat es die swane.
Oec/ doet hi ons te verstane/
Hare oghen sijn root alse vier;
Ghetande becke/ scarp eñ fier/
Daer si die roken hol mede maken/
Eñ neste te haren saken.
Men seghet/ alsi seere mesbaren/
Dat meent dat tlant sal verbaren/

Vs. 1195. H. Dyometite. B.V. Dyomedite. J. Diomedice. | 1196. V.H. vogle. J. voghelen. | 1197. B.H.V. Dyomedes s. geheten. J. Dimodes: gheheten. | 1198. H. menigen ridder doet beten. V. menighen rudder doet beten. B. beten. J. riddre dade beten. | 1199. B. indie stede. *Voorts* B.H.V. Troien. J. Troie. | 1200. V.J. Met sire groter vr. | 1201. H. die *ontbr.* | 1202. V. goddinne. | 1203. B.H. Desen vogel eñ sine gesellen. J.V. voghelen. | 1204. B. Doch hortment. H. hoertment. V. hortmen. J. hoorment boeken t. | 1205. J. Plinius. | 1206. H.V. als die sw. J. alse swanen. | 1207. B. groette. V. zwane. H. dat is. | 1209. B. roet alse .I. vier. H. Har ogen s. roet. V. als. | 1210. B. *schijnt eerst* spare *te hebben willen schrijven. Heeft er voor* Ghetande becke *eens* Ghetant die becke (Ghetand de b.) *gestaen?* J. becken scaerp. | 1211. V.J. rootsen. | 1212. B. Eñ roke te h. s. H. neste tot h. s. V. neste maken tharen s. J. nesten maken te h. s. | 1213. H. sere misb. V. Men seit als si sere m. *Ook* B.J. sere, *hetgeen ik in 't vervolg meestal voorbijgaen zal.* | 1214. B.V. dat lant. J. Dat dat lant (meent *ontbr.*).

Digitized by Google

Oſte dat een coninc ſterven ſal.
Die Gzieken mindenſe boven al /
Eñ andze liede wilden ſi ſcuren :
Dus ſo vint ment in ſcriſturen.

Ariata / alſe Ariſtotiles kent /
Es een voghel in Ozient /
Die met vloghelen eñ met becken
Climmen can eñ hem voozt trecken ;
Want hi voete hevet gheene.
Oec ſo vintmer ſomeghe eene /
Die men ne ſiet meer no min /
Sonder omtrent des herfſts beghin /
Eñ dat es alſet rimen moet.
Deſe voghel hout ende bzoet
Sine ionghe tote dat ſi voghen /
Eñ ſi hem gheneeren moghen /
Eñ dan ſterft hi ſelve ghinder /
Eñ laet leven ſine kinder /
Die moeten pleghen dat ſelve mede /
Dat te vozen die vader dede.

Vs. 1215. H. Of dat. V. Iof dat den coninc besterven s. J. Iof dat een coning. | 1216. B. mindese. H. De Gr. V.J. minnen si noch al. | 1217. B. andren lieden. H. andre lude willen si. V. wilsi. J. ander volc willen si scueren. | 1218. B. Dos so vind ment in scrijft. V.J. Aldus vintm. in scr. (scriftueren). | 1219. H. als Ar. V. als Aelbrecht. B. kend. | 1221. H. De mit vloglen eñ mit. | 1222. V.J. Clemmen — vort. H. Clemmen—voert. B. vord. | 1223. H. vote heeft en gene. B h. gene. J. voeten. | 1224. B. vindmen s. ene. H. vintmen menege ene. V. somich ene. J. somech ene. | 1225. B. Die men seid. H. De men sijt meer noch min. V. men siet. J. *alleen heeft* Diemen ne siet. | 1226. H. omtrint des herts. V. des herreft. J. ommetrent des herfst. | 1227. H. dat is. V. als het remen. J. alset reghen m. | 1228. H. hout eñ br. | 1229. B. ioncge. H.V. tot dat si (datsi). J. ionghen — doeghen. | 1230. B.H.V. g(h)eneren. J. gheneren moeghen. | 1231. V.J. Eñ danne (dan) stervet hi. H.B. steerft hi. | 1232. V.J. laet levende. | 1233. V. pl. des selves mede. J. des selves sede. B.H. moten. | 1234. V. Dat daer te v. hare v. d. H. daer te v. de v. d. J. Die te voren hare v. d.

Digitized by Google

Hier gaet ute van der .V./
Eñ volghet alſe een in .E.

Enobius/ alſe die gloſe ſeghet/
Die op die vzaye Bibele leghet/
Es die voghel/ als ic weet/
Die met ons gheervalke heet;
Eñ es onder die edele voghele
Die edelſte die vlieghet met vloghele.
So ſtarc es hi eñ ſo groot/
Dat hi den aer ſlaet te doot.
Siet hi oec in ere ſcaren
Dat .V. cranen henen varen/
Ofte andze voghele alſo vele/
Eñ menne opwerpt in vederſpele/
Hi veltſe alle met ſiere cracht
Deen na den andzen in ſiere iacht/
Eer hi onbeert ſiere vloghe.
So eſſer een hont diere toe doghe/
Die den voghelen/ alſi vallen/

Vs. H. 1235. Hijr g. wte. | 1236. H.V. als een in .E. B. alse in ene .E. J. als ene in .E. | 1237. V.J. als. | 1238. B. vraie. H.J. fraie bible. V. up die vraie bible. | 1239. H. Is de vogel de ic weet. B. alsic. J. een voghel als ict. | 1240. B. gervalke. H. mit ons geerv. hiet (*sic*). | 1241. V. Ende — vogle. H. is — vogle. J. onder edele voghelen. | 1242. V. vlogle. H. de vliet mit vlogle. J. Dedelste — vloghelen. | 1243. V. ende so gr. J. staerc es hi ende. | 1244. V. Dat hij den aren. J. aren sl. ter d. | 1246. V.J. Daer vijf cranen hene (henen) v. H. hene. | 1247. H. Of andre vogle. V. Of ander vogle. J. Iof andre voghelen alse v. | 1248. H. Eñ men opwert. V. Eñ men uut werpt. J. Ende men wt worpt in spele. | 1249. V. Hi vellese a. mit sire macht. H. Hi veltse a. mit sire. B. sire. J. sire macht. | 1250. B.H. met (mit) sire i. V. sire i. J. in sine i. | 1251. V. Eer hij omb. sire vl. B. onbert sire vl. H. ontkeert sire vlogle (*sic*). J. ombeert sine vl. | 1152. B. een hond dire. H. die daer to doge. *Het bijw.* So *in 't begin van dit vs. valt hard na een* punctum; *het moest, althans voor ons,* Dan *wezen. Een* comma *veranderde den zin. In* J. *vind ik thans* Dan *in plaets van* So. | 1253. V. den voglen als sij. H. voglen. J. Die die voghelen.

Digitized by Google

Hem den hals af bijt met allen.
Sijn aes moet ſijn verſch eñ levende;
Eñ alſi hem ſcudt een deel bevende/
So neemt hi pzoye die hem behaghet/
Eñ daer hem die moet toe dzaghet.
Miſſet hi/ hi wert ſo erre/
Dat hi vlieghet hoghe eñ verre/
Eñ cume wil hi keeren neder
Tote ſinen loedere weder.
Meeſters ſegghen int commune/
Dat beſt bele ſijn die bzune.
Van .E. ſo gaen ute die woozt;
Nu hoozt van der .F. boozt.

Fenix/ alſe ſeit Iſidozus/
Jacob/ Solijn/ Ambzoſius/
Es een voghel ſekerlike
Tote Arabien int rike.
Deſe ne hebet gheen ghenoot.
Na den aer es hi groot.

Vs. 1254. B. Hen, *voluit.* V. of bijt. H. Hem af bijt den hals mit a. J. In den hals bijt. | 1255. V. varsch. | 1256. B. scud. V. Als hi hem scudt (Eñ *ontbr.*). H. scut. J. Als hi scijnt een d. b. | 1257. V. So meent hi proie. H. proie de hem. B. proie. J. proie die hi beiaghet. | 1258. H. sijn moet to dr. V. Ende daer hem sijn m. | 1259. B. Mest hi. V.J. Misset hi hie (hi) wort. | 1260. V. hi up vlieget. J. op vlieghet. | 1261. V. Ende c. w. hi keren. H. wilhi keren weder. B. keren weder. J. keren weder. | 1262. V. loedre weder. H. Tot sinen loedre weder. B. lodere weder. *Dit laetste woort rijmt dus in* H. *en* B. *met zich zelf. Vglk. vs.* 836. *De onoplettenheid eens eersten afschrijvers begrijp ik; minder, bij zoo veel willekeur, het slaefs volgen van anderen.* J. loedre neder. | 1263. H. in comm. V. in comine. | 1264. H. de brune (vele *ontbr.*). J. vele best sijn. | 1265. B. gaet ute die word. H. woert. V. wort. J. Vander .E. gaet ute d. wort. | 1266. B. hord — vord. H. hoert — voert. V. Vander .F. so hoort nu vort. J. Vander .F. nu hort vort. | 1267. V.J. als ons seghet Ys. B. seid. Ys. H. seyt Ys. | 1268. H. eñ Ambr. J. ende Ambr. | 1271. J.H. Dese hevet (heeft) gh. ghenoet (g. genoet). B. genoet. | 1272. H. aren is hi groet. V. aren. B. groet. J. aren so es hi.

Digitized by Google

Dzie hondert eñ .ℭ. iaer
Pleghet hi te lebene / dats waer.
Ghehobet / ghehalset es hi mede
Seere scone na des paeus sede :
Sijn hals ofte hi gulbijn ware /
Met purperinen plumen harentare ;
Sijn steert ghelu blaeu mede /
Met roden beberen van groter scoonhede.
Alse fenixe boude gaet an ;
So kiest hi enen sconen boom dan /
Haghe staende op ene fonteine /
Die scone es eñ seere reine.
Een nest maect hi in dire ghebare /
Als in die dzme van enen outare /
Van wierooc bomen eñ van merren /
Eñ van caneel bomen van herren :
Van desen telghen maect hi sijn nest /
Eñ die rieken alre best.
Alse die sonne heete schint /

Vs. 1273. B.H. eñ .LX. iaer. | 1274. H.J. te leven. V. dat es waer. | 1275. H. Gehoeft, gehalst is hi m. J. ghehalst. | 1276. V.J. pawes. B. paus ; *allen hebben* sere. | 1277. H. of hi. V. Sijn hals als of hi ghuldijn w. J. of hi goudijn w. | 1278. V. purpuren pl. harentare. H. Mit purpren pl. harentare. B. hare entare. J. purperen pl. haer entare. | 1279. V. staert gh. bl. H. stert gelu bl. B. stert gelu blau. J. staert gh. ende bl. | 1280. H. sconede. B.V. scoenh. J. vedren met gr. scoenh. | 1281. H. Alse fenix die oude. V.J. Als (Alse) fenix doude. B. fenixse. | 1282. H. Kiest hi enen sc. boem (So *ontbr.*). V. Kiest enen sc. boem (So *en* hi *ontbr.*). B. boem. J. So kieset. | 1283. H.V.J. fonteyne. B. fontaine. | 1284. H. De sc. is eñ sere reyne. V. ende dor reyne B. Die so sc. es eñ so reine. J. es ende reyne. | 1285. H. in dier g. V. inder geb. B. in dire g. J. Enen n. m. hi inder gh. | 1286. V. in *ontbr.* J. Alse ene vorme. | 1287. B. wierroc bomen. V.J. wierooc bome eñ (ende) v. merren. H. wieroc b. | 1288. V. caneel bome eñ van v. H. caneelblomen. B. caneel b. J. van canele ende van verre. | 1289. B. telegen. | 1290. H. Entie ruken. V.J. Ende van andren (andre) die rieken best. | 1291. H. de sonne hete. V. Als d. s. hete. B. *schrijft insgelijks en naer gewoonte* hete, *met eene enkele* e. J. heet scinet.

Digitized by Google

So waget hi danne eñ pijnt/
So dat hi ontsteert dat hout/
Dat soeten roke geest menechfout.
Dan balt hi selue int soete vier/
Eñ wert tasschen/ dus vint men hier.
In harde corter tijt daer naer
Wast een wo3m in dasschen daer/
Die cor3telike te voghele viet:
Dus wert fenix verniet.
Fenix/ dese eneghe voghel/ vediet
Jhesum Christum/ diet al siet.
Fenix ne hevet vader no moeder/
Eñ Jhesus onse soete v3oeder
Es/ na der menscheit/ sonder vader;
Na der godheit/ es hi algader
Sonder moeder in hemelrike.
Dese Fenix sekerlike
Merrte/ eñ nam wel goom
Om den hoghen sconen boom/
Die op die sonteine staet;

Vs. 1292. B. wait. V. waiet danne ende p. (hi *ontbr.*). H. vaert hi d. J. waiet hi dan ende pinet. | 1293. H. So *ontbr.* V.J. Dat hi also ontst. B. ontstect d. houd. | 1294. B. soete roeke g. menechfoud. V.J. soete rieket menich f. (menechf.). H. Dat geeft soeten roke menichf. | 1295. H. velt hi. V. vallet hi. J. vallet hi in dat s. v. | 1296. B. werd — vindmen hir. H. wert te aschen d. vintment (te *is later bijgeschreven*). V.J. wort asschen (te *ontbr.*). | 1297. B. In herder (*of* harder?) corter tijt | 1298. H. daschen. V.J. Wasset een w. (worem). | 1299. H. De c. te vogle gedyet. V. te vogle. | 1300. H. vernyet. B. veruyet (*sic*). V. Aldus wort f. ver niet. J. wort f. daer v. | 1301. V. enighe. J. eneghe sone b. | 1302. V. Wel Jhesus Kerst. H.J. die wel siet. | 1303. H. Fenix hevet v. noch moder : broder. V. hevet *ontbr.* B. moder. | 1305. B. minscheit. H. nader menscheden. J. menscelycheit. | 1306. H. Na der gotlicheyt is hi. *De* r *van* der *is van later hand.* J. Ende nader godlycheit al gader. | 1307. H. moder. | 1309. V.J. Markede (Makede) ende nam w. goem (goom). H. wel gome. B. goem : boem. | 1310. V. Om die sconen oghen boem. H. Om d. sconen heyligen bome. J. Omme. | 1311. H. De op d. fonteyne. B. fontaine. J. fonteyne.

Digitized by Google

Die boom es tcruce / ons toeverlaet.
Bi der fonteinen so verstaet /
Die bonte die onse sonde af dwaet.
Chout van speciën / merct hier /
Daer fenix af maect sijn vier /
Meent dat Jhesus hinc ant hout /
Dat hi benedide menechfout /
Eñ / onsteect met viere van karitaten /
Een Vader sende om onse verlaten ;
Die soeter roec voz sinen Vader
Van der werelt specie algader.
Dus vernede in der minnen viere
Onse Fenix in derre maniere /
Onthier eñ hi tasschen bequam :
Dat es / dat hi ende nam.
Een derden daghe es hi verresen /
Eñ voer te hemele na desen.
Eñ dit volghet der eerster vozmen ;
Want fenix asschen werden te vozmen /

Vs. 1312. B boem es tcruse to verlaet (ons *ontbr.*). H. De boem ist cruce. V. boem. J. toe v. | 1313. B. Bider fontainen dat v. V. Bider. J. Bider fonteynen. | 1314. H. Dat doepsel dattie s. af dw. V.J. Doopsel die (dat) ons (onse) sonden of dw. B. Die vonde d. s. o. af duaet. | 1315. B. Thoud. V.J. Dat hout v. sp. marct (merct) wel hijr (hier). H. hijr. | 1316. V. Daer fenixs af makede. J. of maecte. | 1317. V. Meent dair Jh. hinc an dat h. B. bout : menechfoud. J. hinc in dat h. | 1318. V. hi *ontbr. ; voorts met* H. menichf. J. benediede. | 1319. H. onstect mit v. V. Ontsteken met v. (Eñ *ontbr.*). J. Ende ontstaect. | 1320. H. sent hi op onse v. B. sende hi om. J. sende hi omme. V. *Het voornaemw.* hi *ontbreekt hier achter* sende, *hetgeen ik volgde in weerwil der andere handschriften.* | 1321. H. Den soeten roec. B.J. roec. | 1322. H. Dats der w. B.V. Dander. J. warelt sp. al g. | 1323. B. bernende. H. bernde hi inder m. v. V. berende inder m. v. | 1324. V. fenixs inder m. H. in dier manire. | 1325. V. Onthier eñ dat hi. H. tasschen quam. J. Onthier dat hi. | 1326. dat hi eñ de man (*sic*). V. Dats tote dat hi. J. eynde. | 1327. H. daghe *ontbr.* | 1328. B. te hemelrike. J. ten h. | 1329. H. Et dit (*sic*). V.J. vorme. | 1330. V. fenix asschen die werden te worme. H. asschen comen te w. J. worden te worme.

Digitized by Google

Eñ daer na comen plumen eñ vloghele/
Eñ vlieghet ghelijc andren voghele.
Dat fenix levet .CCC. iaer
Eñ .XL./ eer hi wert so swaer/
Meent/ dat Jhesus in eertrike
.XXXIIII. iaer levede sekerlike/
Van dat hi gheboetscapt was/
Tote dat hi starf/ sijt seker das;
Over een iaer slaet elke tiene/
So vint ment waer in den beslene.
Van desen fenix scrivet ons dus
Een wonder/ Sente Isidorus:
Ene poort in Egypten is/
Die heetet Eliopolis/
Dats in dietsche der sonnen stat.
In doude wet was ghemaect in dat
Een tempele in Ons Heeren eere/
Na Salomons tempele min no meere.
Een fenix quam ghevloghen daer
Tote dien viere op den outaer/
Op sine vloghele gheladen oec

Vs. 1331. H. vlogle. V. Ende daer na c. pl. eñ vlogle. J. vloghelen. | 1332. V.J. vlieghet als doen ander vogele (andre voghelen). H. vlieget als andre vogle. | 1333. H. De fenix heeft .CCC. iaer. V. fenixs. | 1334. H. Eñ .LX. V. Ende .XL. eer dat hi wort sw. J. wort sw. | 1335. V. erdrike. H.J. aertrike. | 1336. H.J. leefde. | 1337. B. geboetscap w. H. geboetscapt. V. gheboodscapt. J. ghebootsceept. | 1338. V. hij st. H. Tot dat. J. staerf. | 1340. H. vintmen w. in dien b. V. claer inden b. J. vintmen ware. | 1341. V. Vanden fenixs tellet. H. Vanden f. telt. J. Vanden f. so telt ons d. | 1342. B.H.V.J. Ysid. | 1343. H. Ene poert. B. Een port in Egipten. V. Egipten. J. Ene poerte. | 1344. B.H. hetet. J. heet. *Allen hebben* Cliopolis. | 1345. V. Dat in d. J.B. in dietsch. H. in duutsche. | 1346. H. is gemaect dat. | 1347. H.J. Een tempel in O. Heren ere. B. Ene temple in O. Heren ere. V. O. Heren heere. | 1348. B. Salomons temple m. no mere. H. temple noch min no mere. V.J. tempel. | 1349. H. Een felix. V. fenixs. | 1350. B. Tote die v. op dien outaer. V.J. Toten. | 1351. H. vlogle. H. Up sine vlogle. J. vloglen.

Digitized by Google

Met bieren houte / dat soete roec /
Eñ verbrande hem op den outare.
Des naesten daghes quam die pape dare /
Eñ vant in dasschen een wormkijn oec /
Dat utermaten soete roec.
Des anders daghes hadbet vloghele
In die ghelike van voghele.
Een derden daghe waest volcomen /
Eñ heeft an den pape ghenomen
Orloof / eñ es danen ghevloghen.
Dit scrivet Isidorus onghelooghen.
Haymo spreect / een wijs clerc mede /
Dat Onse Vrauwe in dese stede /
Voe Herodes die kinder versloech /
Ontflo / eñ woonder dicke ghenoech;
Eñ fenix bi aventuren
Coghede daer bi siere naturen /
Dat die warechte Fenix mede
Wandelen soude in dese stede.

Vs. 1352. H. mit diren. V.J. dat wel rooc (roec). *Ook hebben* B.H. *naer gewoonte* roec, *hetgeen ik hier, in het rijm, behield, en zoo nog eens vier regels verder.* | 1353. V. Ende verbarrende hem op. H. Eñ verbernde op dien outare; *sonder* hem, *hetwelk mede in* H. *ontbr.* J. verbernde hem opten outaer. | 1354. V. Dese naeste daghes. B. Des anders dages. H. daechs q. d. p. dare. J. Des naest sdaghes. | 1355. H. in dasscen een wormekijn roet. V. wormekijn. B. wormkin. J. woremkijn. | 1357. B. Des ander dages hadt vl. H. Des ander dages had vlogle. V. Des ander daghes h. vlogle. J. haddit. | 1358 .V. vogle. J. van enen v. | 1359. V. Ten darden daghen wast al volc. B. wast. J. al volc. | 1360. V. hevet an die p. | 1361. H. is dane g. V. ende es dane gh. J. Oerlof. | 1362. H.J. Dit scrijft Ysidorus. *Ook* B.V. Ysid. *Voorts* J. ombeloghen. | 1363. V. Haymo spreict. H. een wijs man m. B. Haimo. J. Hanno. | 1365. J. Als Herodes d. k. sloech. H.V. d. k. sloech (slouch). | 1366. H. Ontflo eñ woender dickenoech (*sic*). V. woender d. ghenouch. B. woender d. guoch (*sic; lees* : gnoech). J. Ontfloede ende wonderde dicke. | 1367. V. Ende fenixs. | 1368. B.H.V.J. sire. | 1369. H. Dattie warachtige. V. warachtighe. J. waerachteghe. | 1370. V. Wanderen s. in die st. H. die st. J. soude daer in die st.

Digitized by Google

Fulica/ ſpreect Iſidorus/
Eē een voghel die heet aldus.
Sijn vleeſch ſmaect alſt ware een haſe.
Op maraſſche neemt hi ſine aſe/
Eñ emmer maect hi ſinen neſt/
Daert in watere eē ghebeſt.
Dit heet der vroetſtere voghele een:
Uut ſinen lande ne vliechter gheen;
Maer int lantſcap daer hi vroet/
Teeſt men dat hi hem ſelven voet/
Eñ ne vlieghet hare no dare.
Croengen hevet hi ommare.
Ambroſius ſpreerter af te waren/
Dat men vint eerhande aren
Die ſine ionc vernoyt te voedene/
Eñ werptſe ute ſinen vroedene;
So comt dan fulica ghinder/
Eñ voet deſ arens kinder
Met ſinen ionghen in ſinen neſt.

Vs. 1371. B. Fulcita. H. Fulsita. V. spreict. *Allen* Ysid. | 1372. B. een vogel heet dus. | 1373. B. Sijn vl. swart alse ware wase (*sic*). H. vleys sm. als die h. | 1374. V.J. Up (Op) m. levet hi bi ase. H. marassce — sijn. B. morassche | 1375. B. Eñ ember. H. Eñ nummer. V. Eñ emm. so maect hi sijn n. J. Ende emmer m. hi sijn n. | 1376. B. Dart met watere. V.J. Dat met (metten) watre. H. Daert in watre is g. | 1377. H. der vroetster vogel. V. heetet d. vroetster vogel. J. vroetster voghel. | 1378. H. Ute s. l. vliget gheen. V. Ute s. l. B. lande vligetter geen. J. Ute sinen lande vaerter ne gheen. | 1379. B. Mar — dar. H. Mer. J. Mare int lantsceep. | 1380. H.J. Lesemen dathi (dat hi). V. Leset men. | 1381. H. noch dare. | 1382. V. Alle cr. H. heeft hi. B. onmare. J. Alle croenghen heeft hi onmare. | 1383. B. spreect af. V. Ambrosis spreicter af. H. spreecter af tw. J. of. | 1384. B. vind erande. H. erande. V. eenrande. | 1385. H. De sine ionge v. te vodene. V. sine ionghen te voedene (vernoyt *ontbr.*). B. vernoit. J. ionghen vernoit te vodene. | 1386. H. werpt si wt s. br. V. werpse uut. B. brodene. J. werpse — brodene. | 1387. H. So coemt d. fulsita. B. fulcita. | 1389. V. in sijn nest.

Digitized by Google

Dit exempel ware goet ghebeſt
Elken menſche / die wel doen woude /
Eñ merken dat hem ontfarmen ſoude
Der armer / eñ hem goeds onnen /
Die hem ghehelpen niet en connen.

Fatator es bekent
Een voghel in Oziënt /
Die haeſtech ſeere es om ſijn broeden /
Eñ can hem ſelven niet verhoeden /
Hi en leghet ſine eiere ſo int iaer /
Datſe hem die achterwinter ſwaer
Alle dicke verlieſen doet.
Exempel ghevet hi herde goet
Hem / die eer tijt willen climmen /
Dat ſi weder moeten himmen /
Onthier eñ ſi werden ſo weert /
Dat menſe ter eeren begheert;
Eñ ware hem beter dat ſi ontbeden /
Eer ſi om die eere ſtreden /
Dan ſi met ſcanden moeten beeten.

Vs. 1390. B. exemple. | 1391. H.J. mensce. | 1392. B. merke. J. ontfermen. | 1393. J. Deser aren ende h. goets ionnen. H.V. g. (gods) ionnen. | 1394. H.J. niet ne connen. | 1395. B. Fatatar es bekend. H. Fatatar. V.J. es een voghel bekent in dat lant van O. | 1397. B. hatech sere. V.H. Die (De) haestich sere es (is). J. haestich sere es omme. | 1398. H. hem *ontbr.* V.J. Ende (Hine) can h. selven so verh. B. vorhoeden. | 1399. H. Hine leget s. eyer so int i. V.J. Hine leghet s. eyer (eyeren) so vro (vroe) int i. | 1400. B J. Dat hem (se *ontbr.*) die achter winter. | 1401. B. Allen dicken. J. vrieset te doot. V. Alle dicken vervrieset te doot. | 1402. V. harde groot. H.J. harde. | 1403. H. wille cliven. B. cliven. V. die ter heren willen climmen. J. clemmen. | 1404. B.V. Datsi moten (moeten) neder bliven. J. moeten emmen. | 1405. V. Tote datsi worden so waert. B. werd. J. Onth. ende si worden so waert. | 1406. V.J. ter heeren (eren) begaert. B. ter eren begerd. | 1407. H. ombeiden. V. ombeden. J. Hem ware beter datsi ombeden. | 1408. H. om die ere screiden. B. ere. J. Omme die ere. | 1409. H. mit sc. moten beten. B. moten beten. V. beten. J. moeten boeten.

Digitized by Google

Alſe die tijt beghinnet heeten /
So bzoet fatatoz anderwarf :
Over dat hem teerſt bedarf /
So comt hem dat niewe bzoet ;
Dieꝫ lettel ander voghel doet /
Die maert ſijn neſt in der woeſtinen /
Die alle wel na maer eenꝫ en pinen
Ant iaer om hare ionc ghemeene /
Sonder fatatoz alleene.

Fetix eꝫ een voghel mede /
Die oec na fatatozꝫ ſede
Tweewerf in den iare bzoet /
Alſe Ariſtotileꝫ weten doet.
Al vint men lettel voghele minder /
Nochtan wint hi vele kinder.

Vs. 1410. H. Als de t. beg. eten. V. Als d. t. begh. heten. B. heten. J. beghinnet soeten. | 1411. B. fortator. H. fatatar anderwerf. J. ander waerf. | 1412. V. Ende over d. h. eerst b. H. ierst bedarf. J. Ende over d. hem tander staerf. | 1413. B. coemt — neuwe. H. coemt — niwe. V. hem danne niewe. J. hem dan niewe. | 1414. H. Die luttel. V.J. Des lettel. B. andren vogelen. | 1415. H. De sijn nest maect inder wost. V.J. Die sijn n. maect in die w. | 1416. H. Want alle w. n. mer eens pinen. V. Wantse alle w' (= waer, *maer*) eens ne p. J. Want alle w. naer waer ons ne pinen. | 1417. B. int iar — gemene. H. om *ontbr.; voorts* gemene. V. ionge gemeene. J. omme — ghemene. | 1418. B. allene. H. fatatar allene. V.J. allene. | 1419. V. Fecix. H. is. | 1420. H. De — fatatars. J. *schuift na dezen regel door vergissing twee verzen uit het volgende capittel in :*

> Omme dathi gaerne et vighen,
> So waer dat hise mach ghecrighen.
> .II. warf int iaer, enz.

Maer kan men de varianten, die men in deze regels, gelijk ze hier staen en beneden herhaeld worden, aentreft, ook aen eene vergissing toeschrijven? Zie onder Ficedula. | 1421. J. .II. warf int iaer hi broet. | 1422. J. Des lettel ander voghel doet. | 1423. B. vindmen. H.V. En̄ al vintmen littel vogele (luttel vogle) m. J. Ende al vintm. l. voghelen. | 1424. B. wind hi. V. winnet hi. H. winthi.

Digitized by Google

Sine eiere en verwieſen niet;
Want eert den ſomer ſiet/
So ne wilt noten no wroeden:
Des wert hem gheleent met goeden
Dattet wint dattet begheert.
Die wille ſijn wroet eñ weert/
Teere te tijt doen ſine ſaken/
So moet hi groter eeren naken.

Fabula/ ſeghet Iſidorus/
Es een voghel/ eñ heet dus/
Om dattet gheerne etet bighen;
Waer ſo dattetſe mach ghecrighen/
Soete boomwrucht es ſine ſpiſe.
Merct hier op/ ghi wroede wiſe/
Wat dat dit bedieden can:
Die boom bediet wel elken man.
Men vint meſſelike bome
In eerderike/ als ict some/
Die wrucht wringhen na hare nature/

Vs. 1425. H. sine eyer en v. V. sine eyer ne v. J. eyeren v. nijt. | 1426. V. eer het den s. s. J. eer het heeft den somer tijt. | 1427. H. noch br. V. nochte br. | 1428. H. Dus w. h. geloent mit g. V.J. Dus (Des) wort h. gheloent (gheloont) metten vroeden. | 1429. B. wind. H. dat begeert. V. Dat het winnet dat het b. | 1430. H. De willen. V. ende waert. B eñ werd. J. wil s. vr. ende w. | 1431. B.H. Lere. V. sijn saken. J. Lere ter tijt. | 1432. B.H. gr. eren. J. eren ghenaken. | 1433. H. seyt Ys. B.V.J. Ys. | 1434. H. eñ etet dus. V. eñ heetet dus. J. voghel heet aldus (eñ *of* ende *ontbr.*) | 1435. V. Om dat hi eet gh'ne v. H. figen. B. gerne ettet. J. Omme dat hi gaerne mint v. | 1436. H. Waer dattetse can g. V. Want so waer hi m. g. B. War dat hetse. J. Waer so hise. | 1437. H. Soeter bome vr. is sine sp. V.J. boem vr. dats s. sp. B. boem vr. | 1438. V. Maerct — grote wise. H. hijr op grote w. (ghi *ontbr.*). B. hir op gi. J. grote. | 1440. V. Dien boem b. wel elken m. B.J. boem b. wel elc m. H. De boem b. wellic m. | 1441. B. vind. H.V. misselike. J. menscelike. | 1442. H. In aertrike als ic g. V. erdrike als ic g. J. aertr. also ict. | 1443. H. De vrucht.

Digitized by Google

Some ſoete / ſome ſure.
Die vrucht / dats onſe ghewerke :
Dat willic dat elc wiſe merke /
Eñ hi den goeden menſche minne
Om ſine doghet / die hi heeft inne /
Eñ late den quaden henen varen.
Want / alſe die Wale ſeit / twaren :
« Hi macht voor goede dachvaert tellen /
Die hem maert quite van den ſellen. »
Mint die vrucht ſoete eñ goet
Ghelijc dat ſiredula doet.

Falco heet die valke in latijn /
Daer .VIII. manieren ane ſijn /
Alſo alſe beſcreven die clerke /
Dies lettel behoort te minen werke ;
Want hets cont ghenoech den leken /
Dieſe houden ende ſtreken /
Eñ rupen ende huken :
Bedi latics hem ghevuken.
Doch willic tweerhande manieren

Vs. 1444. V. Som soete ende som s. J. suere. | 1445. H. De vrucht. V. dat sijn onse g. J. Die vruchten dat sijn o. werke. | 1446. H. Dit willic. V. Dat wil ic. B. wise eñ merke. | 1447. B., *van de eerste hand*, Eñ he. V. den goede m. | 1448. H. de hi heeft. B.V. hevet. J. Omme die d. | 1449. H. hene. V. Eñ laten die quade ene v. J. Ende laten. | 1450. V. Want als d. W. seghet te w. H. alse d. W. seit. B. seid. J. alse die wel secht te w. | 1451. B. Hi maget vor goede dach vort tellen. V. Hi mach voer Gode doch vertellen. H. voer gode d. t. J. Hi vor Gode .I. dach v. t. (mach *ontbr.*). | 1452. H. De hem. | 1453. V.J. Minnet. | 1454. V. Also als f. d. J. Ghelijc als f. d. | 1455. H. de valc. | 1456. H. maniren. V.J. an sijn. | 1457. H. Also alst. J. Also alst. (die *ontbr.*). *Allen* besceden. | 1458. V. Des luttel behort. H. Des luttel behoert. B. behort. | 1459. H. Want tis cont. B. cond gnoch. V. ghenouch. | 1460. H. De si toenen ende str. B. toenen eñ str. V.J. houden ende str. | 1461. B. Eñ ropen. H. Eñ rupen. V. Eñ daer na roepen. J. Ende daer roepen. | 1462. B. Bedie latix. H.V. latix. J. laet ix. | 1463. V. wil ic .II. manieren. H. twierande maniren. B. twerande. J. twierh.

Digitized by Google

Van den valke u visieren.
Alse die onedele valke bestaet
Den heigher / eñ hine neder slaet /
Laet die heigher enen ael uut varen.
Onedele valke ghegrijpt dien twaren /
Eñ laet den heigher henen vlieghen:
Dus so laet hi hem bedrieghen;
Maer dedele valke doet des niet.
Als hi sulke scalcheit siet /
So doet hi te meerre pine
Den heigher / om die scalcheit sine /
Eñ latene niet ontgaen /
Eer hi den heigher heeft ghedaen.
Onedele valke / dat verstaet /
Bediet des heeren onedele daet /
Alse hi wetlike heeft verstaen /
Dat sine liede hebben mesdaen /
Laet hise quite omme ghelt:
Dus wert hi van der eeren ghevelt;

Vs. 1464. H.J. iv (*sic*) fisiren. B. viseren. | 1465. V. Als die onhedel (*de* h *is er opzettelijk als verbetering door de zelfde hand bijgedaen*). H. Als d. o. valc b. | 1466. B. hine ter neder sl. H. Den reyger. J. reygher. | 1467. B. eiger. H. die reyger e. ael varen. V. die heighere e. hael ute varen. J. reygher. | 1468. B. Don edele v. gegriept. H. De oneedel valc grijpt den ael tw. V. Donhedel v. grijp dien te w. J. grijpt d. te w. | 1469. B. eiger. H. reyger hene vl. V. die heigher hene vl. J. reygher. | 1470. V. Aldus laet hi. | 1471. V. Maer die ed. valke ne doet. J. Maer edele valken doen. | 1472. H. Eñ als hi s. scalcheyt. B. selke. J. Maer alse hi die scalcheit seit (?). | 1473. H. te mere. B. die merre. V. die meere. J. die merer. | 1474. H. reygher om die scalcheyt. V. Hoe den heigher die scalcheit scine. J. reygher omme. | 1475. V. Ende ne latene niet. H. Eñ laten niet. | 1476. B. den eiger heft. H. reygher. J. Daer hi d. reygher. | 1477. V. Donhedel. H. De oneedel. | 1478. H. onedel. V. onhedel. J. der heren onedele staet. | 1479. H.V.J. Als hi wettelike. *Voorts* J. heeft. | 1480. H. lude h. misd. J. lieden. | 1481. H. So heeft hise q. om gelt. V. So laet hise. J. So laet hise qu. omme tghelt. B. So *ontbr., hetgeen ik volgde. De zin is* : Indien hij ze vrij spreekt. | 1482. V. wort hi. H. eren. B. eren bevelt. J. wart hi vander ere gh.

Digitized by Google

Want tonedele quade goet
Daz trecht hi mint in sinen moet.
Maer dit ne doet niet dedele dalke:
Hi slaet / hi daet / hi delt die scalke /
Eñ doet elken na die wet /
Die int lantscap es gheset.
.F. gaet ute; nu hoozt mee:
Maer eer ic dichte dan der .G. /
Hoozt der edelre doghele pine /
Hare evel eñ hare medecine.
Cholomeus / dans gheen ghilen /
Hieten alle die coninghe milen /
Die in Egypten dzoeghen crone.
Een Cholomeus regneerde scone
In den tiden / wi lesen dus /
Dat Aquila ende Symmachus /
Eñ Theodocion meesters waren
In die werelt dan groter maren.
Dese dzie / di sinen versoeke /
Die screven in enen doeke

Vs. 1483. B. don edele qu. g. V. tonreine qu. g. H. toneedel. J. Want hi tonreyne qu. g. | 1484. B. Treect hi eñ mind in s. moed. H. Trect hi voert eñ mint. V. Vor trecht minnet in s. m. J. Vort trect ende mint. | 1485. H. Mer dit doet niet de edel v. V. die edel. | 1486. V.J. Hi vaet, hi slaet, hi vellet (velt). | 1487. V.J. Ende doet. | 1488. V.J. in sijn lant sijn gh. H. is g. | 1489. H. nu hoert me. B. hort me. V. hort mee. J. wt nv hoert m. | 1490. B. Eeric meer dichte. V. Maer gheen dichte. J. Mar eric d. H. Eñ eer ic d. | 1491. B. Hort. H. Hoert — vogle. V. Hort dier. J. Hoert — voglen. | 1492. H. Haer evel, har m. V. ende hare m. B. medecine. | 1493. B. dans gene gile. H. dat nes gene gile. V.J. dit nes gh. (ghene) ghilen. | 1494. H. alle coninge bi wile. B. coninge wile. J. al die coninghen. | 1495. H. De in E. B. Egipten dragen. V. Egipten droughen. | 1496. H. Eñ Thol. B. regnerde. | 1497. H.V. dien t. J. dien t. wi lesent dus. | 1498. B. Aquila Affimacus. V. Simachus. H eñ Simacus. J. ende Chimacus. | 1499. B.H. Theodocius. J. meesters waren hiere. | 1500. H. In der w. V.J. In die warelt van groten maren (groter maniere). | 1501. B.H. bi haren v. | 1502. B. Bescreven. (Die *ontbreekt*).

Digitized by Google

Der edelre voghele medecine.
Alſo alſet in den latine
Van vroeder Aelbrechte es beſcreven /
Saelt u Jacob in dietſche voort gheven.
Die namen van cruden / diere in ſijn /
Sal ic u gheven in lathijn ;
Die kenniſſe / alſo alſt is /
Sal kennen elc apotecaris.
An den hovede / na dat wijt connen /
Selen wi leeren dit begonnen.
Voorde een voghel ſier in voghen /
Men ſalne te gheneſene poghen
Met ſijnre olie van oliven /
Die menre in ſal ſachte vriven ;
Eſi men ſal doen dicke bitte.
Waſt hem oec int oghe twitte /
Men ſal pulver van venkelſade
Eſi vrouwen melc / bits dat ic rade /
Warmen / daer af comt hem bate.
Heeft hi beſtopt die neſegate /

Vs. 1503. H. Der edele vogle. B. medecine. J. voglen. | 1504. V. Also als het in latine. B.H. Also alst. | 1505. H. is besc. V. Aelbrecht is b. J. Alebr. | 1506. H. En Jacob sal u nu voert g. B. Saelt u Jacob nu vort g. V. Saltu Jacob in dietsche vort g. *Ik vermoed dat er eens* woord *stond.* J. Salt Jacob in dietsce vort gh. | 1507. B. dire sijn (in *ontbr.*). V. Die name v. crude. H. Van namen van crude dier in sijn. J. van crude diere. | 1508. B. Salijc u g. V. Sal ic u scriven. J. Salic iv nomen. | 1509. H. Die kennis also alst es. V.J. In kennessen (Die kennesse) also alst waer is. B. Die kinnesse. | 1510. B. Sal kinnen. H. apotecares. | 1511. H.J. hoefde dat wijt connen. V. conne. | 1512. H.J. Sullen wi leren. V. Sullen. B. dat b. | 1513. B. Es een v. V.J. Wort een v. H. siec in in die ogen (*sic*). | 1515. H. Mit f. olye. | 1516. B. Dimenre. H. Diemer. V. Die mer in sal sochte wriven. J. Diemer hem bi sal ute driven. | 1517. B.V. dicken. | 1518. B. in dogen dwitte. J. in doghen. | 1519. V. Nem pulver van v. s. H. venkoelsade. B. venkelsaede. J. Met pulvere van venecolen s. | 1520. H.V. dats. J. doe dat ic rade. | 1521. V.J. Warem daer of. H. Wermen d. af coemt. | 1522. B. Heft. H. gestopt de n. V. Hevet hi bestopt de nose gate. J. nueseg.

Digitized by Google

Staſiſagria / eñ peper daer toe /
Maer te pulvere / eñ te gadre doe /
Eñ blaeſt hem / ochtune wilt gheneſen /
Met ere pipen in der neſen /
Eñ wrijf hem ſijn roeſt daer na
Met pulvere van ſtaſiſagria.
Heeft hi reume int hovet mede /
Doe hem / dats die bendechede /
Rute omtrent die neſegate /
Eñ ſijn aes nette / dats ſine bate /
In ruten ſape / dat hi ſal eten.
Noch ene bate ſaltu weten :
Neem oec looc gheſtampt in wine ;
Doet hem in die neſegate ſine /
Eñ ſettene daert es ſonder iecht /
Eñ latene enen dach vaſten echt.
Heeft hi pippeide / hoor hier na /
Neem pulver van ſtaſiſagria /
Eñ dat met honeghe wel gemanc ;

Vs. 1524. B. Mac. H. te pulver eñ tegader d. V. Mac pulver en te gader d. J. Met pulvere ende te gadere dit doe. | 1525. B. blast. V. blaest hem in, wiltune g. H. bl. hem oftune wilt. J. blast hem wiltine gh. | 1526. H. Mit; *voorts met* B.V. ere. J. erer p. | 1527. H. sine roest daer mede (*sic*). J. sijn roest *ontbr.* | 1528. H. Mit pulver. V. pulver. | 1529. B. Heft hi. V. Hevet reume. H.J. reyma (rume) int hoeft. *De schrijver van* B. *had eerst* rui *geschreven, wat hij doorhaelde; boven* reume *heeft een andere oude hand de glossa* : i. e. gebreke *geplaetst.* | 1530. H.J. de (die) behendichede. V. bendichede. | 1531. V. nese gate. J. omme trent d. nueseg. | 1532. V.J. Sijn aes netter (nette) mede dats s. bate. | 1533. V. sapen. | 1534. V. sultu. J. suldi. | 1535. H. Nim oecloec. V.J. Neemt oec looc g. met w. B. loech. | 1536 B. Eñ doet. H. Eñ doet in die nesegate s. (hem *ontbr.*). V.J. Doet in die nese gate. (nuesegate.) s. *Het voornw.* hem *ontbreekt dus ook bij dezen en, trouwens, noch de zin noch de maet hebben het noodig.* | 1537. H. Eñ setten daert is. J. daer es. | 1538. H. Eñ laten. | 1539. H. Heefthi pipeide hoerter na. V. pupeide hort hir na. B. Heft hi pipp. hor hir na. J. lippeide hort. | 1540. V.H. Nem. J. Neemt pulvere. | 1541 .H. mit olien wel g V. Dat met honighe wel g. (Eñ *ontbr.*) B. wel *ontbr.* J. Ende met h.

Digitized by Google

Wrijf hem ſine tonghe / dats die ganc /
Eñ gheef hem botere tetene dan;
Eñ gheneſet hi niet daer an /
Witte colen ſal men brooghen :
Cpulver ſal ſine macht toghen.
Koept hi oer te vele int huus /
So neem ene vledermuus /
Eñ ſtamp peper daer inne;
Dan aſe : hi ſwighet ten beghinne.
Vint men der vledermuus oec niet /
So eeſt beſt dat men beſiet
Om els eneghen voghel dan;
Want daer en es gheen verlies an;
Eñ menre ghemalen peper in doe:
Het ſalre lichte helpen toe.
Die vele roept / men wille kinnen /
Dat hi eier hevet binnen;
Gheneeſt hi qualike / du ſalt hem gheven
Cetene muſe die leven /
Oſte eens honts welpekin eert ſiet.

Vs. 1542. H. Wrijf sijn ogen. V.J. Eñ (Ende) wr. s. tonghe dits te (die) ganc. | 1543. B. Eñ gef hem. H. Eñ gef hem botre. V.J. Ende ghef h. botre (boetre) eten d. | 1544. B. genest hi. J. hi niet dan. | 1546. H. Et pulver. V.J. Dat p. | 1548. H.V.J. So nem. B.V. vledermus. | 1549. V.J. Eñ ghestampt p. | 1550. V. Dat aset hi swighet. H. Dan alsi singet (*sic, eerder dan* suiget). B. Dan alse hi swiget. J. Dat ase hi sw. | 1551. B. Vind men der vledermus. V. Vintmen die vledermus. J. die. | 1552. V. So ist best dat men dan siet. H. So eist b. B. So eest recht. J. So es beste datm. siet. | 1553. H. Om anders enen v. d. J. Omme el enich voghelkijn d. | 1554. H. Waer (w', *sic*) daer nes g. V.J. Ten minsten daer nes (daers) gh. | 1555. H. Eñ mer gemalen p. V. Eñ men gh. J. Ende mer gh. | 1556. H. Et salre. V. Het sal lichte h. t. J. Esser lichte eppen daer toe. | 1557. H. De vele r. m. wil dat k. B. roep. V. men wille dat k. J. roepen men wil dat k. | 1558. H. eyer heeft. V. eyer hevet. J. Datsi eyeren hevet. | 1559. H. qualic du salten. V.J. du sout. B. genest hi. | 1560. J. musen. | 1561. V. Iof eens h. welpkin eer het s. H. Of eens honds welpen. B. honds. J. Of .I. honts welpin herts siet.

Digitized by Google

Ofte hi ſijn aes te werpene pliet
Dicke / ſo seghet dit ghedichte:
Neem een vierendeel hellincs ghewichte
Scamonien / eñ daer toe comijn:
Moet oec also vele ſijn.
Dat ſal men pulveren eñ minghen /
Eñ daer mede ſijn aes bespringhen.
Sijn aes moet ſijn het ſwinen vleeſch.
Maerſtu van hellinc wichte den eerſch /
Apotecariſe ſelen di wel
Dat rechte wiſen ſonder fel.
Mach hi oec niet eten bitte /
So neem van enen eie twitte;
Werp dat pulver daer ter ſtede
Dan in ſinen bec daer mede.
Noch wees ere saken broet /
Die ter ſelver binc es goet:
Maer hem eiere met melke van gheite;
Gheefſe hem eten / doe dat ic di heite /
Alſi op tvier gheronnen ſijn:

Vs. 1562. V. Iof hi. H. Of hi sijns aes. J. Of — worpene. | 1563. B. Dicken so seget tgedichte. V. Dicken. J. so *ontbr.* | 1564. H.Nem (*van de eerste hand* neen) een virendeel hellinx g. V. Neemt een vierendel allincs g. B. virendeel. J. Nemt — hallinx. | 1565. V. Scanonia ende daer toe c. J. Scamonia. | 1567. H. Dat selmen p. B.V.J. salmen. | 1569. H. vers sw. vleys. V. swinin vleisch. B. vlesch. | 1570. B. Eñ maec van allinc. H. En maect van hellinc dien wichten eyschs. V. allinc. J. Maexstu van .ϕ. ghew. *De doorstreepte .O. is de verkorting van* obolus, *het hier bedoelde gewigtje.* | 1571. H.V. Apotecarise sullen. J. Apotecaren sullen. | 1573. V.J. Ne mach hi. | 1574. H. So nem v. den eye tw. V.J. Nem enen eye dat w. (So *ontbr.*). B. So nem — dwitte. | 1575. B. Werpt. V. Werp hem dat p. | J. Werpt op tpulv. | 1576. J. der mede. | 1577. B.H.V. ere. J. erer saken. *Allen* wes, *gelijk elders* gef, nem, enz. | 1578. H.J. ding is (es). | 1579. H. eyer mit m. v. geten. V. eyer met m. v. geete. B. eiere van melke. J. eyeren met melc v. gheten. | 1580 B. Gef hem e. d. datic di h. V.J. Ghefse h. e. doe dat ic heete (heten). H. Geeffem eten, doet dat ic hete. | 1581. V. up tvier gh. zijn. H. opt vier. J. op tfier.

Digitized by Google

Hi wert ghesont dan ende sijn;
Den habic eñ sinen ghesachte
Helpt dit herde wel met machte.
Beghinnet hem muten lusten/
Doene dan alre pinen rusten/
Eñ gheef hem aes ghenoech/
Alle weghen na sijn ghevoech:
Alse dicke als hi heeft bzeke/
Also dicke sekerleke
Faelgiert hi in die bederen mede:
Dits der naturen heimelichede.
Gzoene soden onder sine boete
Sijn hem nutte te siere boete;
Eñ daer die sonne scinet heet/
Eest dat hem best te stane steet.
Heeft hi den rede/ hoze hier na:
Ant sap van artimesia/
Dat manic dat bivoet si/
Met hem sijn aes/ eñ noch daer bi
Moeter hinnen aes wesen toe:

Vs. 1582. H. wert dan gesont eñ. B. gesond eñ. V.J. wort g. (gh.) dan ende f. | 1583. B.V. havec. H. havic eñ sine g. | 1584. V. Helpet. H. Helpt dit welc mit machte (*sic;* herde *of* harde *ontbr., en* welc *moest gewis* melc *zijn*). J. Helpt hi w. met crachte. | 1585. H. nutten. V. Begh. hem oec nutten l. J. Beghint hem oec nuttens l. | 1586 B. Done. | 1587. B. gnoech. V. ghenouch. *Allen* Gef *of* Ghef. J. Ghevet hem (Eñ *ontbr.*). | 1588. B Allen wegen. J. weghe. | 1589. B. Also dicken alse hi hevet br. V. Also dicken als hi hevet br. J. hevet. | 1590. B. dicken. H. Also d. sekerlike. V. Alse dicken. J. Also. | 1591. H.V. vedren. J. Felgiert—vedren. | 1592. J. hemelijchede. | 1593. B. sade. V. saden onder voete. H.J. soden (saden) onder die voete. | 1594. B. te sire bote. V. tsire. H. te sire. | 1596. H.V. Eist (Ist) best dat hem te st. st. J. Es best dat hem te st. st. | 1597. B. Heft hi. H. den rede oec hier na. V. Hevet hi d. rede so hoer h. na. J. hort. | 1598. J. Nem tsap. | 1599. B. bevoet. | 1600. V. Ghef hem. H. Gif hem dien eñ n. d. bi. J. Ghef—ende noech. | 1601. B.V. Moet hinnen (hinnijn) aes w. daer toe. V. hennin. J. M[oet] enmin aes wesen daer toe. *Sic; de haekjes neem ik mede uit* J. *over. Op den kant staet een teeken van ondervraging.*

Digitized by Google

Vierwarf ofte vive dit doe;
Ofte doe dit over een:
Vint hem vaste dat rechter veen;
Jn die middel saltu sien
Ene adze/ ende mettien
So saltune wiselike laten:
Dat sal hem comen te baten.
Hier bi machstu kinnen mede/
Ofte een voghel hevet den rede:
So welctijt so hanghen dien voghele
Sijn hooft eñ sine vloghele/
Eñ hi vevet/ eñ hi toghet
Jn plumen ofte hi cout ghedoghet/
Eñ hi wel naer aset niet/
Eñ hi ghierelike daer abe siet/
Eñ hijt qualike in mach vzinghen:
Bi albusdanen dinghen
Mach men sien/ diere ware toe ghevet/
Ofte hi enen rede hevet.

Vs. 1602. V. of vive. J. .IIII. waerf ofte .V. | 1603. V.J. Iof. H. Of doe ditte. | 1604. B. Bind; *voorts* rechte. V. dit rechter b. | 1605. H.V. In die middel (middle) dat been saltu (sultu) sien. B. In die middelt van den bene. *Ik wierp de inschuifsels* dat been *en* van den bene *uit*. J. Anden middel dat been soutstu s. | 1606. V. ader. H. eñ mittien. | 1607. V. Die saltu. H. wijslike. J. Die soutstu. | 1608. H. Dus salhi comen te baten. V.J. Eñ (Ende) dat sal hem. B. Dos sal hem comen bate. | 1609. B. Hir bi. V.J. machtu kennen. | 1610. V. Iof den voghel heeft den rede. H. Of die vogel heeft. J. Of – hevet. | 1611. H. Welctijt so hanghen die vlogle (*sic*). V. wiltijt. J.B. So w. (welc tijt) so h. den v. (vogle). | 1612. V. eñ sijn vlogle. H. vlogle. J. hovet ende. | 1613. V. Ende hijt hevet eñ hij dan toghet. J. Ende hi beseft ende hi dan t. B. eñ toget (hi *ontbr.*). | 1614. H. In plumen heeft hi coude g. V.J. of hi. B. coud. | 1615. H. asic niet (*sic*). V. haset niet. J. na. | 1616. H. girichlike daer an s. V. Iof ghierlike der ane sciet. B gierenliken; *voorts* ane *of* ave *onzeker*. J. Of ghire ghelike daer an siet. | 1618. B. aldos danen. V. aldustanighen. H. aldus dane. J. al dustanen. | 1619. H. dier waertoe g. V. waer. J. diere ware heeft (*sic*). | 1620. H. Of hi. V. Dat hi enen. J. Dat hi enen r. heeft.

Digitized by Google

Dan help hem/ alſo alſe die raet
Hier boven beſcreven ſtaet.
Eñ oſte hem ſeere doꝛſt/ doe dus:
Neem pulver dan colen leviſticus/
Dats ſijn toename in latijn;
Anijs ſtelen ſelenre toe ſijn/
Eñ venkel ſtelen; ſiet dit in wine.
Oec eſſer nutte toe te ſine/
Alſt es gheſoden recht ghenoech/
Een lepel vol honichs in ghevoech.
Dit ſal men wel colen dan.
Gheef hem dit drinken; of hi ne can/
So ſalment hem in den ber ghieten.
Of doe hem eens daghes ghenieten
Aes met honighe beſtreken.
Des naeſten daghes binder weken
Beſtrijc ſijn aes/ hoe ſaet gaet/
Met ere olien/ heet roſaet.

Vs. 1621. H.V. helpt hem also als. B. helt hem, *waer de* p *uitgevallen is en men aen geen* heelt *denken mag.* J. helpt hem also alst d. r. | 1622. H. Hijr boven. B. Hir. V. gescreven. J. Die hier te voren bescr. st. | 1623. V. Iof h. sere dorst so doe dus (Eñ *ontbr., als mede in* H.). J. Of hem sere derst so doe hem dus. | 1624. B.H.V. Nem; *voorts* V. lemsticus. J. So nem p. van colen leviticus. | 1625. J. sine toe name. | 1626. V. Anijs scalen sulre. H. selre. J. sulre. | 1627. V. venckel scale. H. vencoel stele; s. d. in wijn. B. stele. J. Ende venecoel stelen. | 1628. B. eser. V. nutte mede te sine. H. te sijn. J. Oec eister n. mede te s. | 1629. H. is ges. V. ghenouch. B. gnoech. | 1630. B. lepen vol honechs. V. vol *ontbr.; voorts* int ghevouch. J. *In het afschrift van den heer Jkblt is deze regel, bij het aenvangen eener nieuwe bladzijde, overgeslagen, zonder aenmerking op den kant; hetgeen hij anders nooyt vergeet, wanneer het origineel gebrekkig is.* | 1631. V. salmen over een coelen d. B. coelen. J. salmen over een coelen doen dan. | 1632. B. ofte hine. H J. hine. *Allen hebben* Gef *of* Ghef. | 1633. H. So selment inden b. g. V.J. So salmebt inden becke g. (gh.). *In alle drie ontbr.* hem. | 1634. B. Oft. H. eens daechs gemeten (*sic*). J. .I. sdaghes (*sic*). | 1635. H. mit. B.J. honeg(h)e. | 1636. B. Des naest; dages *welligt te lezen*: naests? V.J. Des nachts (naest) daghes daer na inder (in die) w. H. inder w. | 1637. H. Bestrijct s. aes, hoe dat g. V. hoe so het g. J. Bestryct. | 1638. V. ere olie hetet. H. ere oli eñ heet.

Digitized by Google

Eꝫ hi oec ſiet an der gallen /
So beſperꝫ ſijn aeꝫ met allen
Met pulvere van wilghe blomen.
Alſe die vloghele hanghen hem ſomen /
So neem danne ganſebloet /
Eñ ſmout van ganſen eſſer toe goet /
Eñ ſalve ſine vloghele ſaen /
Eñ latene ter ſonnen ſtaen /
Eñ gheef hem tetene van ganſen vet.
Hoꝛe nog een ander / eñ bet:
Neem olie die hetet laurijn /
Eñ dwa eerſt die vloghele ſijn /
Eñ onder die vloghele ſaltu mede
Sine aſſelen ſalven wel ter ſtede.
Echt neem galle van den ſwine /
Eñ ſalver mede die vlogle ſine /
Eñ gheef hem aeꝫ mede ghemeene
Ghenet in ſape van verbeene /
Oft in ſape van ſaelghen crude.

Vs. 1639. V. vander g., *en zoo mede* H., *waer verder* hi *en de* e *van* siec *van later hand sijn.* J. vander galle. | 1640. V. bespaers. H. mit. J. bespaers—met alle. | 1641. B. Met bladen v. wilge bomen. H. Mit blade v. wilgebome. J. wulghebl. | 1642. B. die vogele. H. die vogle hem hangen some. V.J. Als hem d. vlogle (vloghelen) hang(h)en hem somen. | 1643. B.J. Soe (so) nem dan gans bloet. H. So nem dan. V. nem. | 1644. B. eser. | 1645. B. vlogels. | 1646. H. Eñ laten. | 1647. V.J. Eñ (Ende) ghef hem vleesch van g. v. B. van ganse vet. *Voorts* gef, *als mede* H. | 1648. H. Hoor noch meer een ander eñ b. B.V. noch ene (een) andre wet. J. meer ander ende b. | 1649. B.J. Nem. H. neem oly die heet l. V. Nem. | 1650. V. Dwa teerst die vlogle s. (Eñ *ontbr.*). H. dua teerst de vlogle sijn. B. de vlogele. J. teerst die vloghelen. | 1651. B. Eñ sonder. V. die vlogle sultu m. H. die vlogle salture m. J. vloghelen. | 1652. H. Sine occelen. J. assele salven ter selver st. | 1653. V. zwine; *voorts allen* nem. J. nem van gallen swine. | 1654. J. vloghele. | 1655. V.J. ghef h. zijn aes m. g. (ghemene). B.H. gef—gemene: verbene. *Op dit woord staet in* B. *de glossa*: ysere. | 1656. B. Metten sape. H. Inden sape. V. Ghevet, *sic, wat ik verbeterde.* | 1657. H. Of inden s. v. sailge. V.J. Iof in sape v. salegen (saelien) B. v. saelge cr.

Digitized by Google

Heeft hi an die vloghele rude/
Neem cruut dat gheheten is
In latijn hedera terreſtris;
Sijn dietſch daer af/ als ict weet/
Es dat men gondzabe of dzeſene heet.
Siet dat in watere/ eñ die blade
Omtrent ſine vloghele begade/
Daer ſi ſiere ſiden ghenaken.
Sijn aes dat ſaltu nat maken
Int water/ daer cruut in ſtoet:
Dit es oec den boeten goet.
Eten ſine vloghele die zieren/
So behoutene in derre manieren:
Gheef hem burs vleeſch nat in ayſine/
Eñ beſtrijc die bederen ſine
Met warmen ayſine/ des some/
Eñ met olien van lauwerbome/
Eñ dit doe menech werf.

Vs. 1658. V. Hevet hi an d. vlogle. H. vlogle. J. andie. | 1659. V.J. Nem. B.H. Neemt cruut d. g. es (is). | 1660. B. edera, *met de glossa*: wedewinde. H. dera (*sic*) terr. J. edria. V. terristris. | 1661. B. Sijn vleesch (*sic; voor* vlaemsch? *eerder voor* dietsch). H. Sijn duutsch. J. Es in dietsch, als ict w. V. daer of. | 1662. V. datment. H. of droesen. J. Datmen gandaen (*sic*) of alsene h. | 1663. H. in water entie bl. V. watre entie blade. J. watre ende die bl. | 1664. H.V. vlogle. J. Omme trent. | 1665. V.J. Daer si der siden. B. sire. | 1666. V. Sijn aes so soutu. J. Syn aes soutu. H. saltu heet m. | 1667. V.J. In dat w. daert cr. (daer tcr.) in soot. H. daert tcruut in soet. B. in stoet. | 1668. V.J. Dit selve is oec d. v. (ten v.) noot. H. Dit water is oec. | 1669. H. vlogle die (de) sieren. J. vloghelen d. sieren. | 1670. V. behouten indeser m. B. behouttene in d. maren (*sic*). H. in dire maniren. J. inder m. | 1671. H. Gef hem bocx vleis n. in asine. V. Ghef hem buxs vleesch. Nat in asine. Eñ bestrijc, enz. *De stip achter* vleesch *en de groote* N *van* Nat *staen in 't HS., waer dus* Nat *een imperativus is.* J. Ghef h. bux vl. nat in asine. | 1672. B. bestric. H. de vedren. V. vedren. J. Ende bestriker mede d. vedren s. | 1673. H. In w. asine. V. aisine, dies gome. J. waermen aisine, dies g. | 1674. H. Eñ mit oli. V. olie van lauers b. B. lauwer b. J. v. lawers bome. | 1675. V. Eñ dit soe doe menich w. B. m. werf. J. dit so doe m. waerf.

Digitized by Google

Bzeect hem hebze / die hem hederf
Dat menſe uut doe / ſo doe datte :
Neem dat bloet dan ere ratte /
Eñ beſtrijc der hebzen ſtaet :
Sonder pine ſi dan uut gaet ;
Eñ ſiet honich / dat rabicke /
Eñ alſe dat wert ſeere dicke /
Neem een roedekijn dan ſelker mate /
Dat die grote ſi dan den gate
Daer die hebere in mag geſtaen /
Eñ doere in thonich mede ſaen :
Daer ſal coztelike medze
Waſſen ene niewe hebze.
Eg hem ſcinkel of vloghel ontwee /
So neem warem aloë /
Eñ bint daer op / dat bliben mach
Enen nacht eñ enen dach.
Echt hanen bzec in agſine ghefaden
Eg daer op goet te haren noden.
Eg een voghel angheroe

Vs. 1676. B. Gebreect – bedarf. V. Breict h. v. eñ dat b. H. Brect. J. ende dat verdaerf. | 1677. V.J. Dattu sochte huut (vte) doen wilt datte. H. ute doe. | 1678. V. Nem— ere. H.B. ere. J. Nem d. bl. vander r. | 1679. V. Eñ b. die vedren st. J. Ende. | 1680. J. pine so dan. *Deze regel met den voorgaenden ontbreken in* B. *en* H. | 1681. V. Ende. B. honech. J. Ende siet honech met radicke. | 1682. H. als dat ware sere. J.V. Als (Alid *sic;* V. Eñ *ontbr. in beide*) dat wort sere. B. sere. | 1683. V.J. Nem dan een r. v. sulker. B. rodekijn. H. Nem een roedeken v. sulker. | 1684. B. groette. H. Dattie. V.J. Na die gr. van den g. (si *ontbr.*). | 1685. H.V.J. vedre. | 1686. H. Eñ dore in th. J.V. in honich. | 1687. V.J. wedere : vedre (vedere). | 1688. V. een. H. ene andre. | 1689. B. Ofte vl. ontwe. H. Of hem scinkel of vloegel is ontvee. J. ontwe. | 1690. B.H. nem water aloe. J. nem. | 1691. H. Men binder op. V.J. Eñ (Ende) binter op. B. bind daer op. | 1692. B. eñ eñ dach (*sic*). J. Een n. ende enen d. | 1693. B. Eecht. V. Echt anen dr. in edec gh. H. gesoeden. J. Echter h. dr. in adec. gh. | 1694. H. Is daer op goet in noeden. V.J. goet in noden. | 1695. H. Is een voegel. B. ongeroet.

Digitized by Google

Opt ret ofte op die hant / daer toe
Siet merre in watere / eñ daer mede
So beſtrijc ſine lede /
Eñ uten watere neghen warf
Aſene alſe hijs bedarf.
Heeſt hi tevel dat heet rampe /
Ic waent in dietſch es die crampe /
In artimeſia / dat bivoet heet /
Saltu netten ſijn aes ghereet.
In lams bloet warem net ſine voete /
Dit es oec ene andre voete ;
Oft du ſalt nemen warmen wijn /
Daer netelen in gheſoden ſijn /
Eñ daer mede ſine voete dwaen /
Eñ daer ute ſijn aes ontfaen.
Eeſt dat hi ſmelten niet en can /
Eens hanen galle gheeft hem dan
Of witte ſlecken gheſoden teten.
Smelt hi te ſeere / du ſelt weten
Hoe dat hi te ſtelpene ſi :

Vs. 1696. H. of op de hant (op *is er later bijgevoegd*). J. Op trec of. | 1697. B. Sied. H. watre. V. wat'. J. Siede mirre in watre ende der m. | 1698. V. So bestrijcse sine l. H. bestrijct. J. bestrike. | 1699. J. Ende vte dien watre n. waerf. | 1700. J. Assene als hem bedaerf. V. Aessene als hijs. B.H. Also dicken (dicke) alse (als) hem bedarf. | 1701. V. Hevet hi t. d. h. rampa. H. heefthi teevel. B. Heft hi devel. | 1702. V. in duutsche es die crampa (*sic*). H. in duutsche is crampe. B. heet die cr. | 1703. H arcmiesien d. is heet. B. artumesia dat es heet. | 1704. V. Sultu sijn aes netten gh. J. Soutu sijn aes sieden gh. | 1705. B. lamps bl. H.V. l. bl. warm net (wrijf) s. v. J. lams bloede warem wrijf s. v. | 1706. V. een ander. H. is. | 1707. V. Iof du seut (*sic*). J. Iof du suls n. warem w. H. Of ghi sult. | 1708. J. nettelen. | 1709. V. Ende d. mede. J. voeten. | 1710. V.J. Eñ (Ende) uten watre s. aes. | 1711. H.V.J. Eist — niet ne can. | 1712. B.H. gef. V. ghef. J. gheeft. | 1713. B.H. Eñ w. slecken gesoden (gesoeden) geten. J. Iof w. sl. gh. gheten. V. Iof. | 1714. H. te sere du salt w. V. te sere so sultu w. J. te sere soutu w. B. sere. | 1715. H. te stempene. V. te stoppene. J. te stoppen.

Digitized by Google

Een lettel ſaeps̄ van iuſquiami
Gheef hem drinken/ eñ netter al
Sijn aes̄ in dat hi eten ſal.
Heeft hi luſe/ ſo neem dan
Van alſenen ſap/ eñ nochtan
Water/ daer men in ſiet dit;
Eñ als̄ hi ter ſonnen ſit/
Beſprogene eñ makene nat/
Voorwaer hem ſal helpen dat.
Dits̄ der voghele medecine
Jeghen meſquame eñ pine/
Den latine ghelijc wel na/
Alſo alſt willen Aquila/
Symmachus̄ eñ Theodocion
Screven den coninghe Tholomon.
Jacob̄ hi ne vants̄ nemmee.
Voort hoort voghele namen in .G.

Gnifis̄/ ſeit Jacob̄ van Vitri/

Vs. 1716. H. Een luttel s. v. Insqani, *met eene onduidelijke* i *later boven de* q *bijgeschreven.* V. Luttel s. v. misquami (*sic;* Een *ontbr.*). J. Een *ontbr.; voorts dezelfde* i *boven de* q *geplaetst als in* H., *maer van de eerste hand* (?). | 1717. V. natter. J. Gheeft h. dr. ende netter in al. *De andere* : Ghef *of* Gef. | 1718. B. dat hi drinken sal. J. in *ontbr., omdat het reeds in den voorg. regel stond.* V. in *ontbr. op beide plaetsen.* | 1719. V. Hevet h. l. so nem. B.J. nem. H. nim. | 1720. B. Van halsenen saep. V. Van alsene sap iof n. J. sape of n. | 1721. H. Ditte. | 1722. H. sitte. | 1723. H. Bespoeyen (*sic*) eñ maken n. B. Bespoiene (*sic*). V. Bespoeiene (*sic*). J. Bespuwene ende. | 1724. V. Over waer. J. Over waer sal hem h. d. | 1725. H. vogle. V. voglen. J. voghelen. | 1726. V. Ieghen messelike pine. H. misq. J. misselike. | 1727. V. Den l. ghedicht w. na. J. Den latene ghedicht w. na. | 1729. B. Simacus. H.V.J. Simachus. | 1730. H. Scr. entie coninc Th. B.V. den cō. Thelomon. J. den coning. | 1731. V. diene. G. diene vands nemme. B. hine vands nemme. H. nie mee. J. diene v. nemme. | 1732. G. Hort vort der vogle n. B. Vord hort vogelen. V. Hort vort voglen. H. Hoert voert namen (vogle *ontbr.*). J. Hort hier voghelen namen. | 1733. B. seid. G.V.J. seghet. H. seyt.

Digitized by Google

Dat een vreeſſelec voghel ſi/
So groot/ dat ſi den man beſtaen
Ghewapent/ eñ te doot ſlaen.
Hare clauwen ſijn ſo groot/
Dat menre ute vzinct ter noot/
Alſe ofte ute enen hozne ware.
In Scythia/ des hozic mare/
Dats viden lande van Endi/
Veeſt men dat ſelc voghel ſi.
In enen lande houden ſi daer/
Daer die toegane es te ſwaer/
Daer gout es eñ diere ſteene.
Menſchen comen es daer cleene;
Want teerſt dat ſi ſien den man/
Beſtaen ſine eñ dobene dan:
Alſe ofte ſi waren ghemaect van Gode
Der vzechheit tenen wederbode/
Alſt wel waer oec mach weſen.
Daer woont een volc/ alſe wijt leſen/

Vs. 1734. G. Dat deen vreesselec v. V. Dat het een vreesam v. H. een vreemt. B. een vremd. J. een vreseleec. | 1735. B. Soe groet. H. groet; *beide naer gewoonte.* | 1736. B. Gewapend. G.V.J. eñ. (J. Ende) sine verslaen. | 1737. B.G.H.V.J. clawen. | 1738. H.V. Datmer. J. Datmer wt dr. | 1739. G. oft. V. loft. H. hoerne. J. Als oft wt enen. | 1740. B. Insicia hordic m. G. In Sicia des horics m. V. In Sycia des horic m. H. In Lycia horic m. J. In Sitia dies horic m. | 1741. V.J. Dat biden l. es v. E. H. Dat in den l. v. E. (es *ontbr.*). B. Dats in d. l. v. E. | 1742. G.H. Lesemen d. sulc. V. Leset men d. sulc. J. Lesemen datter sulke voglen si. | 1743. G. In een lant. J. houden si hem daer. | 1744. G. suaer. B. swar; *voorts* toe ganc. | 1745. B. Daer goud es eñ diere stene. H. Daer gout is eñ dure stene. V.J. Dat gout ende die d. st. (stene). *In deze is* houden = bewaren; *in* B.H. *ist* verblijven. | 1746. B.V. clene. H. is daer gene. J. Smenscen. | 1747. B.H. tierst dat. G. teersten dat. | 1748. G. doedene. H. doden. | 1749. B. hi ware. G. of si. V.J. Als iof (of) si waren. H.J. Als of hi ware. | 1750. H. Dor vr. tetene J. Die wreetheit. *Allen* weder b., *verdeeld.* | 1751. B. oec *ontbr.* H. wal wareyt mach w. V. Als het w. waerheit m. w. J. Alset w. waerheit mach w. | 1752. B. woent. V. woent — als. H.J. woent — als wi l.

Digitized by Google

Met enen oghe / heet Arimaſpi /
Jeghen die voghele vechten ſi
Om die mirauden die ſi machten /
Eñ winnenſe hem af met crachten.
Die miraude ſijn verrozen
Boven allen andzen / alſe wijt hozen.
Men vint dit ſtaende / wilment ſoeken /
In die gloſe van Mozeſes boeken.
Vierboete ſijn deſe vogle /
Eñ hebben ghemaect hooft eñ vlogle
Na den aer / maer meerre dele /
Dattet gaet al uten ſpele.
Achter gheliken ſi den lyoene.
Voghele van deſen doene
Seghet men datter menech ſi
In den berghe van Yperbozei.
Dat paert haten ſi eñ den man.
Experimentatoz ſeit nochtan /
Dat hi gagateſ den ſteen

Vs. 1753. G Met eere oeghe eñ heeten. A. V. hetet Armaspi. J. dat heet. H. Mit — Arismaspi. *Aenmerkelijk is dat van ouds op den ondersten kant van* B. *met een potloot mede* Arismiaspi *aengeteekend staet.* | 1754. J. voglen. G. vogle, *gelijk immer* H. *en* V. | 1755. B. Omdat die m. V. mieranden. J. Omme. | 1756. G. crachte. H. winnen si h. af. mit cr. B. winēse (*sic*), *wat zoo wel* winnese *als* winense *zijn kan.* J. of. | 1757. V. mieranden. | 1758. G. andren te voren. H.V.J. als wijt h. | 1759. G. Dit vintment staende wilm. B. wiltm. | 1760. G. Inde gloese. | 1761. B. die vogele. G. Viervoette. V.J. Vier voete so sijn. *Voorts* J. voghele; V. vlogle, *doch de eerste* l *is uitgeschrapt.* H. Viervoetich syn de v. | 1762. G. hoeſtde eñ. B.H. hoeſt. J. Ende elken gh. hoeſt ende vloghele. | 1763. B. aer eñ mērre (*sic*) vele. G. Naden aren maer. V. *als* G; *voorts* mere so vele. H. aern eñ mere so vele. J. Naden aren maer merer so vele. | 1764. G.V. Dat het. H. al uut den sp. | 1765. H. leione : done. J. Echter—lioene. | 1766. B.H.V. Vogle. J. Voghelen. | 1767. G. dat menech. V. dat harde menich. H. Segemen—mennich. J. Segghemen dat harde m. | 1768. G. Inden berch. B.H. Biden b. v. Yperboli. J. Inde berghe v. Ip. V. Yperbori. | 1769. B. Tpard haeten si. G. Dpaert h. si enten man. V. enten man. H. Et peert h. si enten man. | 1770. B. seid. G.V. seghet. H. seyt. | 1771. G. ghegates. J. gagates beeſt d. st.

Digitized by Google

Dat een vreesselec voghel si /
So groot / dat si den man bestaen
Ghewapent / eñ te doot slaen.
Hare clauwen sijn so groot /
Dat menre ute dzinct ter noot /
Alse ofte ute enen hozne ware.
In Scythia / des hozic mare /
Dats biden lande van Endi /
Veerst men dat selc voghel si.
In enen lande houden si daer /
Daer die toegane es te swaer /
Daer gout es eñ diere steene.
Menschen comen es daer cleene;
Want teerst dat si sien den man /
Bestaen sine eñ bodene dan:
Alse ofte si waren ghemaert van Gode
Der vzerheit tenen wederbode /
Alst wel waer oec mach wesen.
Daer woont een volc / alse wijt lesen /

Vs. 1734. G. Dat deen vreesselec v. V. Dat het een vreesam v. H. een vreemt. B. een vremd. J. een vreseleec. | 1735. B. Soe groet. H. groet; *beide naer gewoonte.* | 1736. B. Gewapend. G.V.J. eñ. (J. Ende) sine verslaen. | 1737. B.G.H.V.J. clawen. | 1738. H.V. Datmer. J. Datmer wt dr. | 1739. G. oft. V. Ioft. H. hoerne. J. Als oft wt enen. | 1740. B. Insicia hordic m. G. In Sicia des horics m. V. In Sycia des horic m. H. In Lycia horic m. J. In Sitia dies horic m. | 1741. V.J. Dat biden l. es v. E. H. Dat in den l. v. E. (es *ontbr.*). B. Dats in d. l. v. E. | 1742. G.H. Lesemen d. sulc. V. Leset men d. sulc. J. Lesemen datter sulke voglen si. | 1743. G. In een lant. J. houden si hem daer. | 1744. G. suaer. B. swar; *voorts* toe ganc. | 1745. B. Daer goud es eñ diere stene. H. Daer gout is eñ dure stene. V.J. Dat gout ende die d. st. (stene). *In deze is* houden = bewaren; *in* B.H. *ist* verblijven. | 1746. B.V. clene. H. is daer gene. J. Smenscen. | 1747. B.H. tierst dat. G. teersten dat. | 1748. G. doedene. H. doden. | 1749. B. hi ware. G. of si. V.J. Als iof (of) si waren. H.J. Als of hi ware. | 1750. H. Dor vr. tetene J. Die wreetheit. *Allen* weder b., *verdeeld.* | 1751. B. oec *ontbr.* H. wal wareyt mach w. V. Als het w. waerheit m. w. J. Alset w. waerheit mach w. | 1752. B. woent. V. woent — als. H.J. woent — als wi l.

Digitized by Google

Met enen oghe / heet Arimaſpi /
Jeghen die voghele vechten ſi
Om die mirauden die ſi machten /
Eñ winnenſe hem af met crachten.
Die miraude ſijn vercoren
Boven allen andren / alſe wijt horen.
Men vint dit ſtaende / wilment ſoeken /
In die gloſe van Moyſes boeken.
Viervoete ſijn deſe vogle /
Eñ hebben ghemaect hooſt eñ vlogle
Na den aer / maer meerre vele /
Dattet gaet al uten ſpele.
Achter gheliken ſi den lyoene.
Voghele van deſen doene
Seghet men datter menech ſi
In den berghe van Yperboren.
Dat paert haten ſi eñ den man.
Experimentator ſeit nochtan /
Dat hi gagates den ſteen

Vs. 1753. G Met eere oeghe eñ heeten. A. V. hetet Armaspi. J. dat heet. H. Mit — Arismaspi. *Aenmerkelijk is dat van ouds op den ondersten kant van* B. *met een potloot mede* Arismiaspi *aengeteekend staet.* | 1754. J. voglen. G. vogle, *gelijk immer* H. *en* V. | 1755. B. Omdat die m. V. mieranden. J. Omme. | 1756. G. crachte. H. winnen si h. af. mit cr. B. winēse (*sic*), *wat zoo wel* winnese *als* winense *zijn kan.* J. of. | 1757. V. mieranden. | 1758. G. andren te voren. H.V.J. als wijt h. | 1759. G. Dit vintment staende wilm. B. wiltm. | 1760. G. Inde gloese. | 1761. B. die vogele. G. Viervoette. V.J. Vier voete so sijn. *Voorts* J. voghele; V. vlogle, *doch de eerste* l *is uitgeschrapt.* H. Viervoetich syn de v. | 1762. G. hoeſtde eñ. B.H. hoeft. J. Ende elken gh. hoeft ende vloghele. | 1763. B. aer eñ mērre (*sic*) vele. G. Naden aren maer. V. *als* G; *voorts* mere so vele. H. aern eñ mere so vele. J. Naden aren maer merer so vele. | 1764. G.V. Dat het. H. al uut den sp. | 1765. H. leione : done. J. Echter—lioene. | 1766. B.H.V. Vogle. J. Voghelen. | 1767. G. dat menech. V. dat harde menich. H. Segemen—mennich. J. Segghemen dat harde m. | 1768. G. Inden berch. B.H. Biden b. v. Yperboli. J. Inde berghe v. Ip. V. Yperbori. | 1769. B. Tpard haeten si. G. Dpaert h. si enten man. V. enten man. H. Et peert h. si enten man. | 1770. B. seid. G.V. seghet. H. seyt. | 1771. G. ghegates. J. gagates heeft d. st.

Digitized by Google

In ſinen neſt leghet al in een /
Eñ dat es wel te verſtane /
Om enegħe bate tontſane :
So ne eeſt dan niet te rechte ontſaert /
Got en heeft die ſteene ghemaert
Eñ hem ghegheven cracht mede
Om des menſchen ſalechede.

Gracocendrioen die es
Een voghel van Oost / des ſijt ghewes /
Dien men ſiet ghetempert mede
Van utenemender ſuverheden :
Van al dat levet / dat men kinnet /
So eeſt een voghel die winnet
Met minſt te notene ſijn broet.
Eens daghes int iaer / als men ghebroet /
Noet hi om te winnene kinder :
Gheen dinc es van luxurien minder.
Scaemdi menſche / waer ſo du gaes /

Vs. 1772. B.H. In sijn nest heft (heeft) al in een. G.V. leghet over een. J. In s. nest over een. | 1773. G.V. Eñ dats w. V. Ende dat es. J. Ende das es te v. (wel *ontbr.*). | 1774. B.V. tonsane. J. Omme. | 1775. G. eist dan niet rechte. V. eist dan niet recht. H. neist hem niet te recht. B. Soene eest hem. J. So eist dan met rechte ontsaet. | 1776. B. die stene. G. Got en hevet dien steen. V. God en hevet die steene. H. de stene. J. God heeft die st. | 1777. G. Eñ cracht ghegh. mede. J. Ende ghegh. (hem *ontbr.*). | 1778. J. Omme—salich. | 1779. G. Grachocendrion dat es. V. Gracocendrion. H. Gracotendrion. | 1780. B.H. van Oost, *ontbr.* G. Oest. V. van Oest sijts gew. J. Oest (des *ontbr.*). | 1781. B.G.V.J. Diemen. H. Die men. | 1782. B.H. wtnem. V. uutn. zuverh. J. wt nem. scoenhede. | 1783. G.J. datmen k. V. Van alt dat l. datmen k. H. Van dat levet als men k. J. alsmen k. | 1784. G.J. eist. V. est. H. eist—de winnet. | 1785. G. te ghenoetene. B. noetene. V. mijnst. H. Mit minste noten. | 1786. G. int jaer wiltmen sijn [vroet]. B. gebroet. J. Eens int iaer dats men vr. V. Eens int iaer daghes men vroet. H. als men vroet. | 1787. B.G. Noet hi. (Ghenoet hi) om te winne. V. winnen. H. winnene. J. Noet hi omme te winnen. | 1788. G. Negheen. V. Gheer (*sic*) dier en es. H. Geen vogel is v. luxurie m. J. Gheen dier. | 1789. V. So waer du g. J. so *ontbr.*

Digitized by Google

Die redene eñ beſcreet berſtaes /
Du beſt altoes ſonder beſcreet
Ter onſuberheden ghereet /
Eñ ne cons gheene mate doen
Alſo alſe gracorendzioen;
Maer du berteers dijn cranke vleeſch
In der onſuberheden heeſch /
Eñ haeſts di ſelven ter doot
In crancheiden eñ in qualen groot.

Goſtrudis es een doghel cleine /
Ghelijc der eerden gheplumet reine;
Op ſijn hovet / als ict vernam /
Van plumen ghemaert een cam.
Si vlieghen in der ghebaren
Op eñ neder alſe zeebaren.
Ghemeine liede maken ons vzoet /
Dat die padde hare eiere vzoet;
Eñ alſe die ionghe comen ute algader /

Vs. 1790. G. redene heves ende verstaes. | 1791. B. sonder besceed. G.V. bescheet. | 1792. G. Talre onsuverheit. V. There onsuverhede. H. onsuverhede. J. Terer onsuverheit bereet | 1793. B. Eñ coens gene. V.J. Ende ne connes gh. (ghene). H. Eñ cons g. | 1794. H. Also als gracot. V.J. Also als. | 1795. B. din cr. H. Waer du — vleisch. J. Mar du verteerste. | 1796. H. In onsuverheden eisch. J. eesch. | 1797. G. Eñ haestes di selven. V. Eñ aes di selven. B.H. Eñ haest u selven. J. Ende haestu s. | 1798. G.V. Met crancheit en in q. H. crancheden. J. Met crancheden ende met. | 1799. V. Gostrudus — clene. H. Gestrudas — clene. J. Grostrudis — clene. | 1800. B. erden geplumt. G. erden. V. aerden gh. aliene (*sic*). H. rene. J. der aerde gh. allene. | 1801. G. Upt hoeft es hem, alsict. H. Opt hoeft eist als ic v. V. Up, *doch door later bijvoeging van een* t: Upt hovet es hem, als ic v. J. Op thovet es hem als ict v. | 1803. G. Si vlieghen no min no mee te [waren]. V. Si vl. in den gh. B. Die vliegen. H. Die vl. in dier geb. | 1804. G. Up eñ n. alse die zee b. B. ze b. V. Up eñ n. als zeeb. J. als zeb. | 1805. G. Ghemeene. V. Ghemeen. H. Gemeenlike maken. J. Ghemene lieden. | 1806. G. eyere.. H. Datte p. har eyer. V. haer eyer. J. eyeren. | 1807. B. ioncge. G. ute comen. V. als d. i. uut c. H. als d. iongen c. wt alg. J. Ende als d. ionghen wt comen alg.

Digitized by Google

Dan eerſt kinnenſe moeder eñ vader /
Om dat ſi hem gheliken dinken.
Selke / die voze Gode ſtinken /
Slachten den goſtruden wel :
Si ſijn van herten ſo fel /
Sien ſi dat hare kindze keeren
Cer doghet eñ ter eeren Ons Heeren /
So en doen ſi hem gheen goet ;
Maer ſetten ſi haren moet
Cer rieſheit eñ te quaden dinghen /
Eñ ſi oncuuſcheit voozt bzinghen /
So dinct hem dan dat ſi hem ſlachten /
So wilſi dan der kinder achten /
Eñ hebbens glorie int herte :
Hare loon wert bewelike ſmerte.

Grus / dats in dietſch die crane.
Elcs iaers pleghet hi te beſtane

Vs. 1808. B. ierst kinnensi. H. Dan alreest kennen si moder eñ v. G. Dan eerst voedse. *De* d *van* voedse *was eerst eene* t, *die met de zelfde pen tot eene* d *omgehaeld werd. De spraekkundige vrage zich waerom.* V. Dan alre eerst voetse. *Maerlant schreef welligt* broetse; *zekerlijk niet gelijk* J. *heeft* : Dan alreerst vretse m. ende v. | 1810. G. Sulke. B. vor. H.V.J. Sulke d. vor. | 1811. B.H. gestr. V. godstruden. J. grostruden. | 1812. B.H. so *ontbr.* | 1813. G.H. dat hem hare (har) kinder. J. kinder. V. dat haer kinder. *Voorts allen, behalve* G., keren. | 1814. V. enter heren Ons Heren. B.H. eren O. Heren. J. doeghet enter eren O. Heren. | 1815. G.H.V. Sone doen si. J. So ne. | 1817. B. rijcheid. H. rijcheyt oft ten q. d. G. eñ ten dullen d. V. enten dullen d. J. of ten dullen d. | 1818. G. ... onc. voert br. *Twee letters, niet meer* (Eñ?) *zijn vooraen weggeknipt. De gansche kolom is aldus verminkt.* B. oncusheit vord. V.J. Ende onc. v. (vort). H. voert. | 1819. H. So dinchem datsi (dan) *ontbr. als mede in* B. *en* J.). | 1820. G. ... willen si. H.J. willen si. | 1821. B. hebben gelorie int therte. G. hebben gl. in hare herte. H. hebben gl. J. in hare h. | 1822. G. [Ha]er loen werd die eew. B. loen werd. V. Haer loen wort die ew. H. Har leen w. J. loen wort ew. sm. | 1823. G. Grus es. B. de cr. V. in dietsche de cr. H. in dutsce een cr. | 1824. H.V.J. Elx.

Digitized by Google

Sine vaert van Oosten te Westen
Ieghen winter uut sinen nesten /
Eñ scept dan sine scare
Alse oft ene lettere ware.
Alsi scappen hare wechvaert /
Hebben si enen diese bewaert :
Alse hi roept / volghen si hem naer /
Eñ kennen sinen luut claer ;
Waerde hi heesch / so comter mede
Een ander roepere in sine stede ;
Eñ daer si beeten bi nachte /
Setten si hare schiltwachte /
So dat die tiende maken moet.
Die wachters houden in den voet
Een keselkijn ; oft hem wee doe
Die vaet / dat hem die voet ondoe /
Eñ hem die kesel dan ontvalle /
So roept hi dat sijt hazen alle.
Eñ alsi verre willen doen vlucht /

Vs. 1825. B. vard v. Oesten. G. van Oest ten W. H. v. Oesten ten W. V. Oesten. J. Sine v. vaen (*sic*) Oest ten Weste. | 1826. G. ... ieghen w. ute s. n. *Voor* ieghen *heeft in dit HS. welligt nog* Eñ *gestaen. In* V. *staet* : An ieghen w. ute sine n. H. op sine n. J. Ende ieghen w. wt s. neste. | 1827. G. schept. | 1828. H. Als oft ene lettre. V. Alst ene l. J. Alselt (?) ene lettre. | 1829. B. scepen h. w. vard. V. wech v. H. har wechv. | 1830. B. beward. G. ... hebsi. V. So heb si. H. Dan hebben si ene die si verwaert. J. So hebben si. | 1831. G. roep, v. si naer. V.J. Alsi (Als hi) roept v. si naer. H. Alsi r. | 1832. B. kinnen s. luud. G. ... kennen s. l. al claer. V.J. sijn luud al cl. H. sijn l. claer. | 1833. G. ...d hi hees. V. Wort hi ees. H. Wordi hees so coemter. B.hees. J. Wort hi heesch. | 1834. B.H. ropen. J. roepende. | 1835. H. beten. J. beten bi na nachten (*sic?*). | 1836. G. ... eden si hare schiltwachte. V. Steden si h. scilt w. B.H. scilt *ontbr.* | 1837. H. S[o] datte tiende. | 1838. G.V.J. in haren v. H. De w. | 1839. J. keiselkijn of h. we doet. V. of h. wee doe (*sic ; eerst* doet, *maer de* t *is uitgeschrapt*). H. of hem we doet. B. doet. | 1840. G. ontdoe. H. De vaec—ondoet. B.J. ondoet. | 1841. B. ontvallen. H. de k. d. ontfalle. V. Ende hem. J. Ende — ontfalle. | 1842. H. roepthi. | 1843. V.J. Ende alsi verre doen willen vl.

Digitized by Google

So vlieghen ſi hoghe in die lucht /
Om dat ſi verre willen ſien
Dat lant daer ſi inne tien.
Experimentato? ſeghet
Dat die crane te roepene pleghet /
Alſe hi een nat ſwerc ſiet heffen :
Hi wille dat alle dandze beſeffen /
Eñ ſi haeſten na ſijn heeten.
Eñ alſi omme hare dinghe beeten /
Hare leidere ſtaet in der hoede :
Alom ſiende alſe die bzoede /
So roept hi iude / ſiet hi den man /
Eñ warnet die andze dan.
Alſi dan verren lande comen /
Heeft men dicke wel vernomen /
Dat ſi ſteene uutwo?pen dan /

Vs. 1844. G. hoeghe inde l. B.J. So *ontbr.* | 1845. G.V.J. Om (Omme) dat si van verren sien. | 1846. B. land. G. daersi henen t. V. daersi hene t. H. Om tlant daer si. J. Tlant daer si hene t. | 1847. G.V.J. die seghet. | 1848. H. Datte crane te ropen. B. te ropene. | 1849. G. suerc. H. Als hi — suerc. V. Als hi — zwerec. J. Als. | 1850. G. [Upd]at alle, *of misschien* [So d]at. J. wil. | 1851. G.J. Eñ (Ende) si asen na sijn heeten (heten). V. Eñ si hasen na sijn eten. B. Eñ si hasten omme har eten. H. om har eten. | 1852. G. om erdinghe beeten. V. als hi om haer dingen beten. H. om har dinge beten. J. omme h. d. beten. | 1853. G. Hare lettsaghe (*sic, maer door een streepje op de eerste* t *tot* leitsaghe *verbeterd; voorts*) : staet in hoeden. V. Hare leetsaghe die staet in der hoede. H. Har leyder st. in der hoeden. *De les van J. getuigt van de vermetelheid eens omwerkers :*

Hare leit saghe staet als die vroede,
Alse te sien omme die vorhoede.

| 1854. G. Omme siende ghelijc den vroeden. *Met dit vers vangt in* G. *een veel meer cursief geschrift aen.* V. Omme siende als die vroede. H. Al omme te siene als die vroeden. | 1856. G. waernet die a. d. H. waernet dandre. B. dandre. V. waerscuwet die a. J. Ende bescut die a. d. | 1857. G. landen. V. van verre lande. J. van andren l. | 1858. B.Heftmen dicken. V.J. So hevet men (heeft m.) dicke vern. | 1859. B. utw. G. ute w. H. uut werpen.

Digitized by Google

Daer men gout ute purgeren can;
Want alſi verre ſelen vlieghen /
Weet men voꝛ waer / ſonder lieghen /
Dat ſi inſwelghen ſant eñ ſteene;
Eñ in hare voete ſomerſ eene
Hebſi keſele / dats haer ſin /
Om ſwaer te ſine int veghin /
Dat niet te veerderſ / maer gheſtade
Haer vlieghen ſi bi liever lade.
Dat ſi ſteene voeren in voeten
Weten ſcipliede dieſe ghemoeten;
Want daer ſi over die ſcepe liden /
Es ghesciet te menighen tiden /
Dat ſire ſo vele vallen lieten /
Dat ſijs cume conden ghenieten.
Die gheruſte helpt den moeden.
An die oude willic u behꝛoeden:
Die ſwarte hebben meeſt iaer.
Wi leſen dat over waer /
Dat men vindet liede cleine /

Vs. 1860. B. goud. V.J. uut (wt) purgieren. | 1861. B. verren. G.H.V.J. sullen. | 1862. G.V. over waer. H. verwaer s. ligen. J. Weet wel al sonder l. | 1863. B. in sw. sand eñ stene. G. in suelghen. V. in zwelgen. H. in sw. s. eñ stene J. in sw. lant ende stene. | 1864. J. voeten s. ene. B. somech gemene. V. somich eene. H. menich ene. | 1865. G. hare. V. dits. H. Hebben si k. d. har s. B. har. J. Hebben si keselen dits hare s. | 1866. G. Ombe suaer. H. swar. J. Omme sw. te wesene. | 1867. G. Eñ niet teverdech. B. werdech. V. vaerdich. H. verdich, mer g. V. vaerdich mar bi stade. | 1868. G. Vlieghen si; dus vlien si scade (*Achter* Vlieghen si *staet in 't HS. een punctum*). V. Haer vl. si dus stade. H. Har vl. si mit goeder stade. J. Hare vl. es dus ghest. B. Har. | 1869. B. stene voren int voeten. V. steenen. H. stene. J. Omme datsi. | 1870. B. scepl. G. scip l. H. sciplide de si g. J. scip l. | 1871. V. datsi—lijden. | 1872. G. someghen. V. menighen. | 1873. H. sier. G. siere. | 1874. B. come. V. Datsijs c. conde gh. J. mochten gh. | 1875. G.V.J. helpen. | 1876. G. An doude. V. wil ic u vroeden. J. iu vroeden. | 1877. G.H. suarte. V. zwarte. | 1879. B. vind. G. vind l. cleene. V. lieden clene. H. vint lude clene. J. vint lieden clene.

Digitized by Google

Die bi namen heeten Pigmeine /
Die ieghen die cranen ſtriden /
Eñ pays hebben alſi danen tiden.
Shn vleeſch es hart eñ ſwaer;
Bedi ſo raet men ouer waer /
Dat beſt ware dat hi laghe
In die ſomertijt twee daghe /
Eñ in den winter daghe drí;
Want aldus ſo morwet hi.

Cutis / alſe Plinius ſpreect /
Es die ene langhe tonghe uut ſteect /
Een voghel / eñ alſe hi wert gheware /
Dat die voghele met groter ſcare
Ieghen den winter henen varen /
Die ſwaelwen metten odevaren /
So vlieghet hi dor gheſelſcap mede;
Maer alſe hem die pijnlichede

Vs. 1880. G. Pigmeene. V. hieten Pigmeene. H. Bi n. h. Pigmene. (Die *ontbr.*). J. heten Pigmene. | 1881. H. De iegen. | 1882. B.G. pais. V. pais hebben als si ene t. H. Eñ si pais h. alsi dane t. J. Ende pais hebben si ghenen tiden. | 1883. G. Hare vleesch. B. hard eñ swar. V. zwaer. H. vleis is h. eñ suaer. J. swart ende swaer. | 1884. B. Bedie. G. Bedi raed men ons o. w. *De* d *van* raedm. *was eerst eene* t. *Zie vs.* 1806. H. Daer bi so rademen overw. J. so *ontbr.* | 1885. G. Datd b. w. dat si laghen. H. Dattet b. V. Dat het b. J. *liet dit vs. achter.* | 1886. G. Te somertijt tuee daghe. V. somer tijt. J. In den s. tijt. | 1887. G. Eñ te winter tide drie. V. Eñ in wintertijt daghen .III.. H. Ende in d. w. d. drie. B. drie. J. Ende inden winter tijt d. drie. | 1888. B. aldos—hie. G. morwen sie. V.J. muerwet hie. H. hie. | 1889. G. alse ons Pl. V.J. als ons Pl. spreict (spreect). | 1890. G. Es een voghel die ute steect. V. uusteict (*sic*). H. ene *ontbr.* B. uut treect. | 1891. G. Ene langhe tonghe eñ alse hi w. gh. V. Eñ als hi wort g. J. wort. | 1892. G. vogle m. groeter. V. vogle mit. H. Dattie vogle mit. J. voglen. | 1893. V.J. hene. | 1894. G. zualewen m. odenvare. H. swaluen mitten od. J. swalewen. | 1895. Fragm. A.V J. So vlieghet hi dur. (J. duer) gh. G. So vliecht hi dore. B.H. So vliegen si dor. | 1896. A.V. als hem d. piin. (pijnl.). H. Mer als hem. J. Mar als hem.

Digitized by Google

Van den vlieghene gaet in hant /
Blivet hi achter in enech lant;
Doch vlieghet hi somwilen henen
Met corten dachvaerden eñ met clenen /
So dattene die winter begaet /
Viene metten coude verslaet.
Een ander voghel es dan aldus
In Asia / heetet Cycramus /
Die al doze mede vaert /
Eñ trecter enech achterwaert /
Eest nachts / eest daghes / hi roeptse dan /
Eñ troostse dat si volghen an.
Dese twee voghele / daer ic af rime /
Bedieden tweerhande pelegrime /
Die wi metten cruse twaren
Den heileghen lande waert sien varen /

Vs. 1897. J. vlieghen. | 1898. A. So blivet hi achter menech l. G. Blijst hi achter in e. l. H. Blijst hi in enich l. *Ook in* B. *ontbreekt* achter. | 1899. A. volghet hi s. wile somech enen V.G. volghet hi somw. somich enen. H. vlieget somw. henen. B. vlieget hi somw. henen. J. vliechter somwile menech enen. | 1900. A.G. In corten dachvarten (dachvaerden) eñ in clenen (cleenen). V.J. In c. dachvaerden eñ (ende) in clenen. H. Mit c. d. eñ clenen. B. clenen. | 1901. A. So dattere (datt'e). G. Soe datene d. w. B. Darve (*lees* : Daerne) d. winter (So *ontbr.*). H.J. So datten. | 1902. A.G. coude (couden) slaet. V. slaet. H. mitter coude. B. Dine. J. metter couden. | 1903. H. is. | 1904. A. In Asien hetet Citramus. G. In Asyen heet Cicravius. V. In Asien eñ heet cicranius. J. In ansien hetet sicramus. H. heet cygranius. B. tigrianus. | 1905. G. Die al mede dore v. H. al dore. B. al dure m. vard. J. al duere. V. aldure. | 1906. G. trecter enich a. w. B. Eñ trect enech a. ward. H. enich afterw. | 1907. A. so roept hi dan. G. Eist n., eist d., so roept hi d. V. Eist—eist so hi roept dan. H. Ist n. ist daechs so ropen dan. J. Eist snachts, eist sdaechs so roept hi dan. | 1908. G. vlieghen an. H. troest si dat si. V.J. Ende troestse. *Allen* troest *met* oe. | 1909. A. tue v. dar ic. G. tuee voghel. V.J. vogle (voglen) daeric of r. H. Dese twierhande vogle. | 1910. A. Siin tuier hande pelgr. G.V.J. Sijn tueerande (V. tweerande. J. twierh.). H. twierande. | 1911. A.G. Die wie (wi) m. cruce te w. V. cruce te w. H. De wi mitten heiligen cruce tw. J. metten crucen sien varen. | 1912. A. ward. G.H. landewaert. J. heilighen lande te waren.

Digitized by Google

Om dat heileghe graf te winne;
Die heet sijn in den beghinne/
Alsi ghesellscap goet ter curen
Sien baren dan haren gheburen;
Maer teerst dat si werden ghewaere/
Dat die baert een deel wert swaere/
Eischen si aslaet/ eñ willen keeren/
Eñ bisieren ende leeren
Dat si niet en doghen ter baert:
Aldus bliben si achterwaert.
Hets waer/ men ne can ghewinnen
Van hem dan si doen bekinnen/
Eñ moet ghedoghen dat si spreken.
Rome laet dan niet ghebreken/
Si ne sint ute ghenoech legate/

Vs. 1913. A. Of dat. J. Omme d. heilighe gr. te winnen. B. heilege land. G.H. h. lant. *Allen, behalve* J., winne. | 1914. H. Die oec sijn in dien b. J. beghinnen. | 1915. A. goet *ontbr.* G. Eñ si gh. hebben t. c. H. geselscep goeter turen (*sic*). V. Als si. J. groot ter c. | 1916. G. Eñ si varen met h. gh. H. Sijn varen. | 1917. A. thierst d. si werde. G. *had begonnen* ghewaren *te schrijven, doch hield bij het eerste been van de* n *stil.* V. Maer theerst datsi worden. H. Mer. J. worden. | 1918. A. Dattie vaerd — wort suare. G. vaer, *later verbeterd tot* vaert; *voorts alsmede.* B. werd. H. Dattie. J. wort. | 1919. A. Soec si of laet. G. staen si af eñ w. keeren. V. Steet si oflaet eñ w. keren. H. Eyschen si aflaet om keren. J. Sceet si of laet ende w. k. | 1920. A.G. visieren eñ willen leren (leeren). H. visiren; *de rest als* A., *terwijl* V. *met* G. *stemt.* B. viseren ende leren. J. Ende fisieren ende willen leren. | 1921-1922. *De HSS. loopen wonderlijk uiteen* : J. Varen bi achterst in sulken aert, Datsi ghemene doghen ter v. A. Haren biechters sulken aert, Datsi niene doghen ter vaert. G. Varen bi achten sulken aert, datsi niet ne, *enz.* H. Varen si achter mit sulker aert, Dat si niet d., *enz.* V. Varen biachters sulken aerd, Datsi niet en doghen, *enz. Ik volgde eenvoudig* B. *behalve 't woordje* en *dat ik aenvulde en* vaert : waert *voor* vard : ward. | 1923. A. men can nemme ghew. G. Hets men can ghewinnen (*sic, niets meer*). H.V. men can g. | 1924. G.V. datsi doen bek. | 1925. A. moet gheloven. G. ghedoeghen. J. Ende ghemoetsi datsi spr. | 1926. A.G. Rome (Roeme) ne laet. V. Rome en laet. J. Rome laetse niet ghebreken. | 1927. A. Soene sent uute ghenoech l. G. Sone send. B. Sien sind ute gnoech legate. V. Soene sint uut ghenouch legate. H. sent. J. sint vele ghenoech legate.

Digitized by Google

Die die traghe doz ghelts bate
Absalueren van haren mesdaden /
Eñ sindse van sonden ontladen
Te haren pape te lande weder.
Ay! die dat verdient hier neder /
Dat al sine sonden sijn verlaten /
Hi ne darf sinen rost niet haten;
Eñ dies verdient doz sine doot /
Met rechte maect hi blisscap groot.
Maer wach! hoe menech hermite /
Hoe menech monec van scarpen abite
Vint men / die langhe heeft gheleeft /
Eñ die lettel solaes heeft;
Silencie ende disciplíne
Ghehouden hevet / eñ sware pine /
Vesen / singhen eñ waken /
Eñ cranke lijfneere te desen saken;
Eñ noch en quam hem niet te bate

Vs. 1928. A. dien traghen dur ghelts b. G. Diese vertraghen dore. V. dur. H. Die de tr. B. gelds. J. de tr. duer ghels b. | 1929. A. Absolveerd van. G. Eñ absolverense van. V.J. Absolveert v. allen m. H. misdi | 1930. A.G. Eñ sendense. V.J. Ende sentse. H. sentse. | 1931. H. Thaten (*sic*) pape. | 1932. A. Ay die dat. B.G.H.V.J. Owi die dat. *Voorts* H. hijr. B.V. hir. | 1933. A.V. Dat alle sine. J. alsine. | 1934. B.H.G.V. Dats salecheit (salich.) van groeter (groter) baten. J. Dats al salicheit, *enz. gelijk* V. *Ik volgde* A. | 1935. A. voer s. d. G. vore. V. Ende dies. | 1936. A. maecti bl. B. maecht hi. H. maechi. | 1937. B. O wach — hermite. H. O wach ho m. | 1938. A. moenec. V. menich monec. H. Ho menich monic v. scarper abite. J. moenec v. scarper a. | 1939. A.V. hevet ghelevet : hevet. G.J. heeft ghelevet : hevet. B. vindmen — heft. H. de lange. | 1940. V. Ende die luttel. H. Entie luttel. J. Entie lettel. | 1941. A.G.H. eñ disc. J. Silentie. | 1942. B. in sware p. H. heeft in sw. p. J. Behouden heeft ende. | 1943. V.J. ende waken. *Deze regel is in* A. *weggeknipt, alsmede de volgende, die zeer lang schijnt geweest te zijn en gewis van de andere teksten verschilde, blijkens de omzetting en de verandering der twee regels die naest volgen.* | 1944. J. Ene crancke nere teser saken. A.B.G.H.V. lijsnere. | 1945. J. Ende noch ne qu. h. n. te bate. G. noch ne qu. *Het einde van dit en meer andere vss. op deze kolom is weggesneden.* H. te baten : aflaten. V. ter baten. A. *heeft dezen regel niet, maer biedt*

Digitized by Google

Van Rome letteren van aflate.
Sente Paulus / ic ghelovs di /
Eñ allen paweſen daer bi /
Die dinen ſtoel hebben beſeten :
Dijn vrage mont die laet ons weten /
Dat God elken lonen ſal
Recht na ſiere verdienten al.
Dit willic ſpreken / elc man come /
Behouden der eeren van Rome.
Pelegrim nu merke dis /
Slachtſtu den voghele gluts /
Heeſſtu die cruſe ontfaen /
God heeſcht ſijn ghelof volbaen :
En ſoeker of neghеen aflact /
Hen ſi oft ſonder loos ſo ſtact /
Dattuus vors vor Gode ghien /

na verplaetsing des volgenden een anderen gansch nieuwen aen :

Van Rome lettren van aflate;
Dus gaet tghelt voer die caritate.

Vs. 1946. G. Van Roeme lettren. H. lettere. J. Van R. lettren of v. aflate. | 1947. J. Pauwes *en voorts met* A. ic ghelove di. G. in gheloefs di. H. ic geloefs di. V. ghelovets. | 1948. V. Eñ alden pavisen. A.B.G. pavesen daer (der) bi. J. Ende alden paeusen. | 1949. H. De dinen. *Welligt schreef Maerlant* dien stoel, *namelijk* van Rome. *Hij wist immers wel dat Paulus dien noyt bezeten heeft.* | 1950. B. mond laet (die *ontbr.*). G. vraie mont hi doet. V. Dine vr. H. vraie m. laet. J. fraye. | 1951. G. loenen. | 1952. A.G.H. Rechte (Recht) na sire pinen al. V.J. Elc (Recht) na sire pinen al. | 1953. H.V. wil ic. | 1954. G. der heeren. V. den here. J. ere. | 1955. A. Pelgrim—des. V. nu marke. B.G. Pelegrijm, *en zoo mede* H., *waer verder* dies. J. Pelegrijn—dies. | 1956. A.H.V.J. Slachstu den voghel; *voorts* J. gluties. G. vogle. B. vogele. | 1957. A.V. Hevestu. J. Hevestu d. cruce. | 1958. V.A. God heeschet sijn (eeschet siin) belof vuldaen (vold.). G. belof. H. eist dijn gelof. J. eyscet s. belof. | 1959. A.V. Ne soeker of (ne) gheen oflaet. J. Soeker of ne gheen ofl. G. Ne soeker. B. Eñ soeker. H. Soeker (Eñ *of* Ne *ontbr.*). | 1960. B. En si. V. Hensi of sonder loos of staet (*sic*; *al de andere schrijven* loes). J. Ensi oft sonder loos. | 1961. B. Dat dut dor vor Gode gien. A. Dat duus dors voer Gode gh. G. Soe dattuus dorres vore Gode. V. So dat duus dars. H. Dattu dars voer. J. So dattu duers.

Digitized by Google

Wiens kenneſſe nieman ne mach ontvlien.

Gallus/ dats in dietſch een hane:
Menech kennet ſine ghebane.
Wilen bi nachte eñ bi daghe
Wiſet hi met ſanghe ſonder ſaghe/
Eñ ſlaet ſine vedzen dan/
Alſe die hem ten ſanghe wert an.
Tuut es ſijn ſanc te mibber nachte/
Eñ bi den daghe ſinghet hi ſachte.
Metten winde hoozt menne herre.
Paerde ſachten/ al waren ſi erre/
Alſi hozen haren ſanc;
Kemele ſtouter af in den ganc;
Elfs ghedzochte ſcuwet ſijn luut.
Die hane etet menech cruut/
Dies niet ghenaſen andze diere.
Bi der ſonnen es ſine maniere/
Dat hi wille ruſten gaen.
Die lewe ontſiet/ ſonder waen/

Vs. 1962. V.A.G. Wies kennesse niemen mach (ne mach) o. B. kinnesse nimanne m. o. H.J. Wies kennis (kennesse) niemen m. ontſl. | 1963. V.A.G. es in dietsche (dietsch) die h. H. is in duutsce. J. es in d. | 1964. B kind. H.V. menich. | 1965. V. Wilen bi n., wilen bi d. J. nacht ende. | 1966. A. Wijst hi. H. mit. J. Wint hi. | 1967. G. vlogle. | 1968. G. te sanghe werpt an. V.J. Als d. h. te s. vort (wort) an. H. Als d. h. te s. reet an. B. te sange gereet voran. *Ik volgde* A. | 1969. A. Luds es — ter middern. G. Lude singt hi bi nachte. V.H. Luud. H. Lude is s. s. te m. J. ter m. | 1970. G. bi daghe singt hi s. J. sinct hi. | 1971. H. Mitten w. hoertmen v. J.B. hortmenne. | 1972. A.V. sochten al waer si erre. J. Paerden. | 1973. V. Als si. J. sinen sanc. | 1974. A. stoutenre af horen g. G. verstouter af. V. of. J. Kemelen st. of. | 1975. A. ghedroch sc. haren lud. G. ghedroch sc. sinen. H. Elfsgedroch sciwet s. l. B.V. luut. | 1976. V. hetet menich cruud. H. mennich. B. cruud. J. hane et m. | 1977. A. niene gh. G. nietne. V. Des niene gh. H. Des niet gesanen (*sic*) ander dire. J. ander. | 1978. H. is s. manire. J. sonne. | 1979. B. slapen g. | 1980. G. *op den kant*: leeu, *wellight in den weggeknipten regel vergeten.* H. De lewe. V. Die leewe. J. lewe ontsietene.

Digitized by Google

Sekerlike den witten hane.
Oude boeke doen te verstane /
Dat een out hane een ey leghet /
Daer men over waer af seghet /
Dat daer basiliscus af coemt /
Een dier dat die werelt verdoemt;
Maer tote deser creaturen
Es niet vele ghevoechs van naturen:
In warmen dzerke leghet hyt;
Daer dzoebet nature te siere tyt;
Dan comt dat dier ute na sinen aert /
Eñ hevet eens serpents staert /
Eñ anders eest ghelyc den hane.
Die ghesien hebben sine ghedane
Segghen / tey es sonder scale /
In een vel veloken altemale
Dicke eñ starc / eñ wel behoet.
Selke wanen dat dit dzoet
Oft die padde ofte dat serpent;

Vs. 1981. G. .... el like (*sic, daer heeft nochtans eene* r *gestaen, die door dezelfde hand in* l *veranderd is.* | 1982. G.J. doen ons te verstane. | 1983. A.G.H. ey.V. een hout hane hey leghet (*sic*). B. oud — ey. J. Dat doude h. | 1984. H.V.J. of. | 1985. B. Dar dat basel. af coemd. A. Dat dat b. afcomt. G. .... basil. daraf coemt. H. Datter; *en voorts met* V. of coemt. J. of coomt. | 1986. A.H. dattie. G. dat dewerelt. B. verdoemd. J. warelt verdoomt. | 1987. V. dese. J. Mare tote desen cr. | 1988. A.V. Moet vele ghevoeghes van n. G. .... vele ghevoechs sijn bi nat. J. Moet vele ghevoghels bi n. | 1989. B. drecken. A. leghet hit. J. waermen. dr. leghet ijt. (*sic*). | 1990. B.H. brodet. V.J. broet n. te sire. G. tsire. A. te sire tijd. | 1991. J. wt. V. uut. H. coemt d. dijr uut. B. coemt — na sine aerd : staerd. A. uut na s. aerd : staert. G. aert : steert. | 1992. A. eens serpentes. G. enen serpents steert. H. heeft. | 1993. A. ghelike. G.J. eist gh. V. Ende anders ist. H. ist gelike. H. De gesien hebben. | 1994. G. die ghedane. | 1995. A. *verloor dit en 't vlgde. vs.* G. ....ghen ey es s. sc. B. tey. V. they. H. Seggen dat ey sonder sc. J. dat tey. | 1996. J.V. gheloken alte m. | 1997. G. eñ sterc eñ w. behoedt. B. Dicke, starc eñ w. behoed. V. eñ staerc. J. staerc. | 1998. A.H.J. Sulke. G. broedt. B. broed. V. Sulke w. d. die br. | 1999. A. Oftie p. oft s. G. Oftie (?) H. padde of serp. V. Die padde iof serp. (*het eerste* Iof *ontbr.*). J. Ene padde of een s.

Digitized by Google

Maer het es boerde bekent.
Alſe een hane verſt den ſeghe /
Maert hi hem ſier alleweghe /
Eñ ſinghet / eñ gaet den hoghen ganc /
Eñ die verwonnen cruupt onder den banc.
Alſe ſine hinnen bliben boot /
Vaet hi ſinen ſanc van rouwen groot.

Gallina / dats die name der hinnen.
Auguſtinus doet ons bekinnen /
Dat ſi hare kiekine bewaert
Narenſtelike / eñ niet en ſpaert
Hare lijf ieghen aer no wuwen /
Om dat ſi die kiekine verduwen.
Some kiekine onbehoet
Willen node ſijn ghebroet /
Eñ wandelen buten haren vlerken;
Alſe die voghele dan dit merken /

Vs. 2000. A. Dit es harde onbek. (Maer *ontbr.*) G. dits boerde. B. borde. V. Maer dit es borghe (*sic*) b. H. Mer dit is boerde. J. Mare dit es boerte. | 2001. G. zeghe. V.J. Als. H. Als een h. vecht sege. | 2002. B.V.J. alle weg(h)e. | 2003. G. singt eñ gaet enen moeyen g. V. den hoghen sanc. J. Ende sinct ende g. | 2004. A. Eñ *ontbr.*, *voorts* verwonne crupt onder den bant (*sic*). B. verwonne crupt onder den banc. G. .... s verwonnen cr. o. de banc. V. Die v. crupet onder banc. H. De v. gaet onder de b. J. Die hi verwint cr. onder den banc. | 2005. A. Eñ alse s. hennen. G. Eñ alse. V. Eñ als s. henne. H. Eñ als hinnen. J. Ende als sine hennen. | 2006. G. hi sijn singhen. | 2007. G .es de name. A.V.J. hennen. H. dats name. | 2008. A.H.V.J. doet bekennen. G. Augustijn. | 2009. G. Dat soe. A. kiekene. B. beward. V. kikene. H. kiken. | 2010. A.V. Naerenstelike (Nar.) eñ niene. G. [Ern?]stelike eñ niet ne. J. Naernstel. — ne sp. B. Naturlike — spard. H. Natuerlike. | 2011. A. ieghen craien eñ w. G.V. Haer l. ieghen aren eñ w. H. Har l. i. aren eñ wywen. J. lijf ieghen die wuwen. | 2012. A.B. kiekene. G. de k. H. die kuken. J. Omme. | 2013. A.G. Someghe k. en behoed (ombehoedt). B. kiekene ombehoed. V. Somighe k. H. kukene. | 2014. A. ghebroedt. G. Die noede willen s. ghebroedt. B. noden s. gebrod. | 2015. V. Ende w. A. wandren. B. wandlen. J. vleerken. | 2016. G. vogle dit vermerken. H. Als d. vogle dit dan m. A.V. Alse (Als) d. vogle dan des m. J. Als d. voglen dan dies meerken.

Digitized by Google

So moeten ſi ter proyen gaen.
Hier an mach men ſin verſtaen.
Plinius die meeſter ontbint /
Dat men erande netelen bint /
Daer die kiekine af bliven doot /
Eten ſire af cleine ofte groot.
Die hinne kennet wel dit cruut /
Daer ſijt bint ſi trecket uut.
Werpt men den kiekinen ſpiſe ter noot /
Eñ het hem eȝ dan te groot :
Die moeder vȝeket hem te ſticken.
Dit ſiet men aue goede meeſterȝ dicken /
Alȝ haren clerken comt te voȝen
Grote wooȝde die ſi hoȝen /
So doenſe hem dan die meeſterȝ verſtaen /
Waer die wooȝde henen gaen.
Eiere ſcarp ten mindȝen ende /
Screef die ghene diet wel kende /

Vs. 2017. G. Moeten die kiekine ter proien. A.B.H.V.J. proien. | 2018. B. Hiran. H. Hijr. | 2019. A. onbind : vind. G. Plinius bi ons ontbintd : vintd. B. ontbind : vind. H.J. ombint. | 2020. A.B.H.V. erande. J. eerhande netle. | 2021. A.V.J. of bl. H. kukene. | 2022. A.H. clene. G. cleene. V.J. of clene of gr. | 2023. A.H.V. henne k. w. dat cr. G. kinnet. B. kend — cruud. J. hennen kennen. | 2024. A.G. Eñ daer soese vint (vindt) soe trecse (*sic* G. ; *in* A. *onzeker*). B. Daer sise vind si trecse. V. Eñ daer soese vint si trecse. *Ik volgde* H. *en* J. *behalve dat hier* trect *staet*. | 2025. A. Werpet m. d. kiekinen. B. kiekene. H.V. Werpmen d. kuken (kiekine). J. Werpmen spise den k. ter n. | 2026. A. Eñ dat hem dan es. G. Ent hem es dan. V. Ende het h. es d. H. Eñ eist hem dan. J. Ende si hem es te gr. | 2027. A. breket dan te st. H. moder br. hem die st. | 2028. A. aen goeden. G. an g. m. dicke. V.J. an. H. Dit siemen an g. meysters. | 2029. A.G. Alse h. B.H. coemt. | 2030. B.G. Groete. H.J. woerde (woerden). V. worden. *Allen* horen ; *waerom niet* : diese storen? | 2031. A. dan *ontbr.* G. Soe doense die m. hem v. (dan *ontbr.*). V. So doese hem die m. v. H. So doens h. dan de meysters v. J. dan *ontbr.* | 2032. A. hene. H.V. woerde h. (hene). J. woerden ane g. | 2033. B. Eyere — inde. H. Eyere sc. t. minderen. V. Heyeren — hende. A.G. Eyere. J. Eist ey scaerp ten middel ende ! | 2034. B. dijt w. kinde. A.G. die (de) ghene diet waer k. V. die gone. H. Screeft d. g. J. die tware k.

Digitized by Google

Digitized by Google

dyen des ne pens vermé

Dies radic elken maendar we
dat hi eles daghes iet goets we
dat hen moghen in den daghe
Ossen voer des viants plaghe
De beste hemé dies ghelouet
Nn die wet sinn om chouet
Ene eys wdere in die ville mane
Euet dic im wet mé te vlame
P dat een deel vúmet si
De viere gheleghen bi
Dat het alle smette af duaet
De een wullen cleet outdaet
Allmanus dats die capoen
Wes een onuute hoen
Gud te bokene allene
Letter met hennē ghemene
Dat hi ne wghelē none vecht
Lwes met om hare recht
Et vledertlaghe no met lange
Esch eed hi mét die wlē lange
In vleesch leset mē dat wel voet
Ñ maect vter mate goed bloed
Ien bedied dan die capoen
Et dan der herhen hēn wen
Ne wmē noch ne weden
Emene gheestelike none hoecē
Gaue die here vand sonnē

Digitized by Google

Digitized by Google

Bzinghen hanen / alſe wijt kinnen /
Eſt die plompe bzinghen hinnen.
Die ſcarpe ſijn van beſten ſmake.
In Egypten eꝫ ene ſake /
Daer bzoeden ſi in den ſande ghereet
Kiekine / daer gheene hinne af weet.
Plinius ſpzeect / ſonder ſaghe /
Dat die hinne / in den daghe
Dat ſi een ey boozt bzinghen mach /
Dat hare van aſpiꝫ die ſlach /
Dat een ſerpent eꝫ van den quaden /
Altoeꝫ niet en mach gheſcaden ;
Ja / haer vleeſch eꝫ medicine
Aeghenꝫ deꝫ ſerpentꝫ venine.
Dieꝫ rabic elken man daer toe /
Dat hi elcꝫ daghesꝫ iet goetꝫ doe /
Dattene moghe in den daghe
Coſen van deꝫ vianꝫ plaghe.
Die beſte hinnen / dieꝫ ghelovet /

Vs. 2035. A. hannen. H. als. V.J. als w. kennen. | 2036. B. die blonke. A. plonpe br. die h. V.J. Entie (Ende die) blonke br. die hennen. H. Entie pl. | 2037. A. van der bester sm. B.H. van bester. V. sijn bester sm. J. scarpste s. v. bester sm. *Ik volgde* G. | 2038. V.J. Egipten. H. is. | 2039. A.G. Daer broedsi. V. Dat broetsi. | 2040. A. henne. V. gheen henne. H. kukene—henne. J. daer goene hennen weet (*sic*). 2041. V. spreict. | 2042. A. Dattie henne. G. Wat hinnen dat binnen den daghe Een ey voert bringhen mach, Dat hare, *enz.; blijkbaer omgewerkt.* H. Datti (*sic*) hinne in dien d. J.V. Dat die henne in dien d. | 2043. A.V. Dat soe een ey voert (vort) br. H. Dat si een ey volbr. B. een ey br. (vort *ontbr.*). J. vort br. | 2044. H.V. Dat haer. | 2045. H. is. | 2046. A.J. niene. G. nietne. B. mach scaden. H. niet ne mach scaden. | 2047. *In* A. *met den vlgden r. weggeknipt.* V. Ja haers vleysches m. H. In haer vleis is m. B.G. In hare vleesch es medecine. J. hare. | 2048. B. serpenst. V. Ieghens des serpens. J. der serpens. | 2049. H. Des radic. | 2050. V. Datti elx d. hiets goeds d. H. elcx d. yet goeds d. | 2051. A. Dat hen moghen in den d. G.V. Dat hen m. (moghen) in dien d. H. Datten m. in dien d. J. Dat hi hem mach. | 2052. A.V. Lossen voer (vor) des. G. Loesen van. H. vander viande J. Lossen. | 2053. A.V.J. hennen. G. gheloeft. H. De beste hennen dat geloeft.

Digitized by Google

Sijn die coat ſijn omme thobet.
Een bober in die bulle mane
Heeft dat in / boet men te berſtane /
Op dat een beel berwarmet ſi
Den biere gheleghen bi /
Dattet alle ſmetten af bwaet /
Die een wullijn cleet ontfaet.

Gallinacius / dats die capoen /
Eñ es een onmutte hoen /
Hen mare ter kokenen alleene.
Hi eet met hinnen ghemeene /
Maer hi ne boghelſe / no berht
Altoes niet om hare recht.
Met bederſlaghe no met ſanghe
Beſceet hi niet die willen langhe.
Sijn bleeſch leeſt men dat wel boet /
Eñ maect utermaten goet bloet.

Vs. 2054. A.V. om. B. ombe. G. ombe thoeft. H. omt hoeft. J. Dat sijn d. r. | 2055. A. Ene eys dodere. G. Eens eys dodre inde wlle m. V. Een eys dodre. H. Een ey doder-volle. B. inde wlle. J. .I. eys doder in d. volle. | 2056. A.V. Hevet dit an (in). H. dit in domen mi te v. J. Heeft dit in doetm. | 2057. G.V. Up datd (dat) een d. verwarmt si. H. gewarmet. J. verwaermet. | 2058. A. Die viere gh. | 2059. A.V. Dat het a. smette af (of) duaet (dw.). G. Datd — duaet. H. Datte a. smette af duaet. J. alle smette of dw. | 2060. B.G. wllijn V. wullin. H. wollen. J. Dat een wullen. | 2061. A. *kad eerst* capuen geschreven. G. Gallinarius es. V. Gallinacus, *met een later bijgevoegde* i. H. Gallinaticus es d. c. J. Gallinacinus dats .I. c. | 2062. V. Ende es. H. is; *voorts* een (.I., *sic*) *later bijgevoegd.* | 2063. A.V. Sonder te kokene. G.J. Sonder ter cokenen a. (kokine allene). H. Onder kuken allene. B. cokinen allene. | 2064. A. Hi ettet m. hennen. G. Hi etet metten h. B. Hi et. V. Hi het m. hennen. H. Niet mit h. gh. (Niet *bedorven uit* Hi et). J. Hi et met hennen gemene. | 2065. A.G. voghelse none v. V. voghelse noch ne v. H. voetse noch ne v. J. Mar hine voghelse no hine v. | 2066. H.V. om haer (haer) recht. J. Altoos n. omme. | 2067. A. vlederslaghe — sange : lange. H.V. noch mit (met) sanghe. J. Met vedren ne slaet hi no met s. B. veder slage. | 2068. A. Bescheed hi. G. Beceedt hi. H. de w. | 2069. A. leset men — voet : goed bloed. G. voedt : bloet. H. vleis lesemen. J. lese-men. | 2070. H. goed.

Digitized by Google

Wien bediet bet die capoen /
Dan der kerken heeren doen ?
Si ne winnen no ne hoeden
Niemen gheestelike / no hoeden
(Vergave die Heere van der sonnen
Dat si gheene vleeschelike kinder wonnen!) ;
No si ne segghen hare ghetiden
Te rechte niet / alse die wilen liden ;
Maer mattine eñ voort noene
Segghen si te samene tenen doene.
Die beste sijnt / daer wi af couten ;
Want dandre hare ghetiden souten.
Dese ne doghen groot no cleene /
Sonder tes dubels kokenen alleene ;
Want si ne dringhen vrucht no vrome

Vs. 2071-2072. B. Wie bediet die capune capoen (*sic*), Bet dander papen doen. A. Wien bedied dan die capoen, Bet dan d. k. h. d. G. Wien bedietd bet d. c., Dan der kercheeren d. H.V. Wien bediet dan d. c., Bet dan der clerke (kerke heren) d. J. Wien bedieden die capoene Bet dander heren doene. | 2073. A.H.V.J. noch ne v. G. none v. B. Sien w. | 2074. A. Niemene gh. none h. G. Niemene gheesteliker hoeden. V. Niemene gh. noch ne h. H. geestilike noch ne h. J. noch ne h. | 2075. G. de Heere. B.H.V.J. Here. | 2076. A. ghene vleeschelike k. G. Datsi vleeschelike kinder niet ne w. V. ghene vleeschlike. H. gene k. en w. *Ook in* B. *ontbr.* vleeschelike. J. ghene vreselike. | 2077. A. Noch sine secghen. G. Sine segghen oec niet h. gh. V. Noch. H. Noch sine s. haer getide. J. Noch sine. | 2078. G. Te rechte alsoe d. w. l. H. als d. wile liede. V. als die wile. J. als. | 2079. A.G. Maer mettene (mattinen) eñ voert toter (toeter) noene. V. Maer machmen eñ wort toter noene. H. Mer mettine eñ voert ter noene. B. mattiene eñ vord n. J. Mare mettijn ende vort toter noene. | 2080. A.G. Secghensi (Segsi) te samen. V. Segsi te samen. H. Seggensi te samen. B. te samenē. J. te samen te haren d. | 2081. A. Die beste zind. B. Die beste sand dar wi. G. Dit sijn de beste daerwi af spraken. H.V. De (Die) b. sijnt (sijt) d. wi of c. J. of. | 2082. A. Want dandere h. ghetide. G. Dandre h. gh. al laten. *Deze slimmerik moest ten minste in den voorg. regel, in plaets van sijn slechts assoneerend* spraken, praten *zetten!* H. dander har getide. V. haer getide. J. ghetide souken. | 2083. A. clene. G.V. cleene. H. noch clene. J. doeghen—clene. | 2084. A. te des duvels kokene allene. B. kokene alleine. G. cokenen. H. ins duvels koken allene. V. kokene allene. J. Sonder des d. koekine allene. | 2085. B. vrocht. V. sine *ontbr.* H. noch vrome.

Digitized by Google

In die werelt / hoe ſaet come.
Lapidarius eñ Jacob ſeghet /
Dat men den hane te vuurne pleghet
Na dat hi eȝ dȝie iaer out;
Eñ menne danne vȳf iaer hout /
Ofte ſeſſe / eñ vooȝt an
Waſſet hem an die levere dan
Een ſteen / heet alectoȝius.
Na dat hi dien ontſaet albus /
Ne dȝinct hi nemmermeer daer naer:
Dus weet men oft hine hevet vorwaer.
In der ſteene Boec hier naer
Hooȝt ſine cracht al oppenbaer.

Gallus ſilveſtris / dats tfaſſaen /
Een wilt hane ſonder waen;
Scone gheplumet eñ menegher tiere /

Vs. 2086. G. In de w. H. hosoet c. V. hoe soe het. J. warelt. | 2087. A.V.G.J. Lapidaris. | 2088. A.B. vurne. G. wurne (= vuurne). V. vuerne. H. te wrne. J. wuerne. | 2089. G. hi drie jaer es out. B. oud. H. Na dat hijs drie. V. vier (.IIII. *sic*) iaer. | 2090. A.H. Eñ mene (menne) dan. G. Eñ menne .V. jaer dan houtd. B. dane .V. i. houd. V. Eñ men danne. J. Ende nemmer dan. | 2091. A.J. Of .VI. eñ dan voert (vort) an. G. voert. B. vord. V. Iof .VI. ende danne vort an. H. eñ daen voert an. | 2092. B. Waest hē. A. in die l. G. Wast h. in de l. H. Wast h. an de l. V. in die levre. J. So wast h. in die levre. | 2093. H.V.J. allect. | 2094. V. Na dien dat hi den ontf. H. dien dan ontf. | 2095. J. Die drinct hi. A. nemmerme. B. nemberme. G. nemmermeer. V. hie nemmermeer. H. nummermeer. | 2096. H.J. weetment of hine heeft. *Verders* J. over waer. A. of hine heeft. G. of. B. ofte. V. of hine h. overwaer. | 2097. A. In den steen boec. G. steene boeke. J. *kent dezen en den volg. regel niet.* | 2098. A.V. Hort sine cr. al over waer. G. Hoertmen s. cr. al ov.... (*verminkt, zoo als de meeste regels van deze kolom*). B. Hord sine cr. openb. H. Hoert s. cr. vorwaer. | 2099. A. *heeft dit en 't vlgde. vs. verloren.* G. silvester dats f.... V. silvester dat fasaen. H. faisaen. J. silvester dats .I. fisaen. | 2100. B. welt. G. Een bosch hane eist st.... V. Een bosch hoen es het stout gedaen. H. Eñ is een wilt h. J. Een busch hane eist stout ghedane. | 2001. A. eñ menegertieren. G. ghepluumt eñ men.... H. eñ menigertieren: maniere. B. eñ *ontbr.* J. ghepluumt.

Digitized by Google

Eñ een deel dan ſtouter maniere.
An ſconen wedre ſo eeſt blide /
An andren hevet draeve ghetide /
Eñ dect hem dan in der haghen.
Des morghens alſt gaet daghen /
Eñ des avonts ſpade mede /
Gaet ter weide na ſiere ſede.
Hyn vleeſch es lichtſt alghemeine /
Sonder dan patriſen alleine.

Garrulus es eens voghels name /
Die in bosſchen eñ in dzame
Voze alle voghele die leven
Meeſt criſchens eñ luuts can gheven :
Dies es hi garrulus ghenant ;
Een gay heetet in walſche lant.
Dan bome te bome vlieghet hi eñ ſpzinghet /
Eñ crijſcht eñ garlet meer dant ſinghet /

Vs. 2102. A. Een deel v. st. manieren (Eñ *ontbr. als mede in* G., V. *en* J.) | 2103. B. so *ontbr.* G. wedre es hi bl. H. wedre eist bl. V. w. so ist bl. J. eist. | 2104. A. letet dr. G. leedt hi dr. B. drove. V. In andren wedre leetijt dr. H. heeft drovige tide. J. heeftet. | 2105. G. dan *ontbr.* V. Ende dect. H. Et dect. J. haghe. | 2106. B. Des smargens. H. Des margens. A. alset g. G. Smarghens alse het g. V. als het g. J. alset g. te daghe. | 2107. B.G. avonds. V. Ende des a. | 2108. G. Gaet hi weeden. H. Gaet daer weyden na sinen sede. *In al de overige* sire. J. ter weyden. | 2109. B. licht. A.J. lichts (licht) al ghemene. V. lichts. H. is lichter al ghemene. | 2110. A.V. Sonder ionghe partricen. G. partricen. H. Sonder partricen. J. Sonder ieghen pertr. | 2111. B. namē. | 2112. A. bussch eñ in br. G.V. bossche. H. De in bosscen. J. busschen. | 2113. B. Vor. V.J. Vor a. vogle (voghelen). | 2114. B. crischen eñ luuds wt geven. A. luds uut gheven. G. Meest crijscht eñ luud ca.... V. Meest crusschen, meest luuds uut can gh. H. Meest luuts, meest crischens uut c. g. J. Meest cryscen, meest luuts wt gheven. | 2115. B. garrilus. V. es een garrulus. H. Des is hi. | 2116. A. hetet in walsch lant. G. h. int wal.... B. land. V. int w. H. heit in Walschlant. J. gai. | 2117. *In* G. *schijnt* vliecht *gestaen te hebben; in* V. *staet* vlieghet eñ spr. H. vliet eñ sprinct. J. vliecht hi ende sprinct. | 2118. A. crist eñ garret m. dan singhet. G. Eñ crijscht vele meer dan.... V. crischt. H. crijst eñ gerlet. J. cryscelt meer dan sinct.

Digitized by Google

Eñ hi en ghebuurt te gheerre stede.
Wat so bi hem lijt oec mede/
Eest man of voghel ofte enech dier/
Bespot dit voghelkijn onghier/
Eñ conterfait alrande luut
Van den voghelen daer uut.
Som wile eest so sat/
Dat so vele maect sijn spot/
Dat hem selven niet en haet:
So neemt die sperware in den voet.
Ghepluumet eest van menegher ghedane.
Experimentatoz doet te verstane/
Dattet dicke verwoedens pliet/
Eñ ment hem selven verhanghen siet.
Garrulus die dinct mi vele
Bedieden someghe menestrele/
Die altoes sijn onghestade/

Vs. 2119. A. Noch ne ghedurd in ghene st. G. Hine gh. in ne gh.... B. gedurt. V.H. Noch gheduert in ghene (geduurt in gere) st. J. No gheduurt in ghere st. | 2120. A.V. lijd. B. luud. G. So wat so bi hem lijdt. H. bi hem oec lijt m. | 2121. A. of enich. B. Eest man, vogel. G. Eist. H. Eist man, vogel of enich d. V. Ist m. of v. of enich d. J. Eist man, eist v., eist enich d. | 2122. A. Bespod — onghehier. V. ongehier. J. vogh. al hier. | 2123. A.H. conterf. alrehande lud (luut). B. luud. V. Ende c. alrehande luud. J. conterfaet alre hande l. | 2124. B. vogelkine. H. vogelkinen. | 2125. A. Some wile eest selve soe sod. G. Someghe w. eist so s. V. ist selve s. s. H. eist. J. Ende somw. eist selve so s. | 2126. A.G.V. Dat het maect soe (so) vele siin (sijn) spod (V. spot). J. Dattet maect so v. sijn sp. | 2127. A. Dat het h. s. niene h. G. Eñ hem s. so qualic.... V. niene h. J. Dattet h. s. niet ne. | 2128. A. nemet d. spore-ware. G. Datd die spareware nem.... V. nemet. H. sperwer. J. So neemtet d. sparew. | 2129. A. est v. meneger. G.J. Ghepluumt eist. B. van menger. V. ist v. meniger. H. eist. | 2130. G. doet ons te v. | 2131. B.V. Dat het dicken. A. Dat het dichen. H. Dattet d. verwodens. G. .... diche verw. pl. *Het begin van dit en de negen-endertig vlgde. verzen is weggesneden.* | 2132. B. ment hem dicken v. G. .... ne hem selven v. s. V. Ende ment. J. verganghen. | 2133. A. die dinket mi v. G. .... [u]se so dinken mi v. V. die dinke mi v. H. Garruluse dinken mi v. B. wele. | 2134. A.J. some m. G. .... den dese menestr. V. some menstrele. H. ministrele. | 2135. J. altoos.

Digitized by Google

Eñ callen bzo eñ ſpade
Vele boerden eñ vele loghen/
Eñ conterſaiten dat ſi moghen/
Beide ridders eñ papen/
Pozters/ bzouwen eñ knapen/
Daer ſi ſcone om ſijn ghеplumet;
Maer dicke ghevalt dat ſelc tumet/
Als hi ſijns ſelfs niet nemet ware/
Metten helſchen ſpereware/
Viene metten clauwen lauwet
Als hi pijpt/ blaeſt eñ mauwet;
Want ſelden heeft men eneghen vernomen/
Die te goeden ende es comen;
Alſo menech heilech/ na minen wane/
Als men vint ſwarter ſwane.

Gaculus/ dat es die roec/

Vs. 2136. A.G. callende vroe. V.J. Ende callende vro (vroe). | 2137. A. Vele b. vele l. G. ....rden eñ l. V. Vele b. vele ghelogen. H. eñ loegen. J. boerten vele loeghen (eñ *of* ende *ontbr.*). | 2138. A. die si m. G. dien si. V. Ende c. die si m. J. conterfeten dien si moeghen. | 2139. A.J. Bede riddren eñ (ende) p. V. Bede r. ende. | 2140. A. cnapen. | 2141. G. scoene ombe s. H. scone sijn om g. J. omme. | 2142. B. dicken—selc. A.V. ghevallet dat sulke (sulc). H. sulc. J. ghevalfet d. sulc cumet. | 2143. B. sins s. niet neemt. A.J. Alse hi s. selves niene n. (niet neemt) w. G. .... ijns niet ne nemt w. H. niet en neemt. V. Alsi sijns selves niene n. w. | 2144. A. spореware. G.J. spareware. H. Mitten helsten (*sic*) sperew. B. sperware. | 2145. B. Dine—lauwēt (*sic*). G. ghelauwet. V.J. clawen. H. mit clawen lanc (*sic; zie den vlgdn. regel*). | 2146. B. blaest *ontbr.* A. Alse hi. V. Als hij p. H. Alshi p., bl. eñ mant (*sic*). J. Als hi dus pipet ende mauwet. | 2147. A. hevetmen enich v. G. heefmenre enech v. B. heftmen. V. hevet mer enich v. H. heeſtmer enich v. | 2148. A.G.V. sijn comen. H. is c. J. ten g. eynde sijn c. | 2149-2150. A. Alse m. helech na mijn wanen, Alse vele sijn sw. suanen. G. .... esser heilech, ic wane, ... vindt suarter zuane. B. vind. H.V. Als menich heilich na minen (mijn) wanen, Also vele sijn sw. sw. B. hellech—vind. J. Alse vele sijnre heilich n. m. wane, Alsmen v. swarte swane. *Ik aenzie* esser *van 't HS.* G. *en veel meer nog* sijnre *van* J. *als inschuifsels.* | 2151. A. *heeft dit en het vlgde. vs. verloren.* H. dats. J. een roec.

Digitized by Google

Als ons toghet broeder Aelbrechts boec /
Want hi altoes roept : g r a.
Der crayen es hi ghelijc wel na /
Eñ broet op bome in den soppe /
Grote menechte tenen troppe.
Over een braghen si wel ;
Haer negheen es andren sel.
Als elc soect sijn ghenoot /
So es haer roepen groot.
Die hie aset ende boet
Die sae / welctijt sose broet.
Die die ionghe tetene pleghen
Segghen / si sijn best ghebleghen.
.G. gaet ute ; hoost selbi
Dogle namen hazen in .A.

Als / alse Solinus seghet /

Vs. 2152. G. toecht br. Albr. V. broeder .AR. (*sic* ; = Aristotiles!) boec. H. toghet *ontbreekt hier, maer staet in 't begin van den vlgdn. regel.* J. broeder *ontbr.* | 2153. A. hi emmermee roept. V. emmer. J. emmerme r. cra. | 2154. A.V. Der craien soe (so) es hi maect (ghem.) na. G. .... en es hi ghemaect na. H.J. Der creyen (craien) is hi gemaect na. B. craien. | 2155. A. in die soppe. G. up boeme in de tsoppe. V. up bome in die toppe. H. eñ brodet op bomen eñ op toppe. J. op bomen inden toppe. | 2156. A. Soe grote meneghe tenen tr. G. .... menechte teenen tr. *Het begin ontbr.* V. So grote menichte tenen tr. H. Grote meni (*sic*) tenen droppe. | 2158. A. Hare. H. Har negeen is. V. ne gh. nes dandren. | 2159. A. Alse elke soeket. V. soeket. J. Also als elc s. | 2160. H. Soe is hor ropen so groet. V. haer roepen so gr. A.B.G. Hare r. J. hare r. harde gr. | 2161. B. Die hi haest eñ voed. A. eñ voet. G. ende voetd. V. Die hi haset. H. De hi. | 2162. A. Sine soe weltijd dat si br. G. .... wanneer dat soe broetd. B. weltijt—broed. V. Sine so wiltijt alsoe br. H. De zi w. so si br. J. Sine sie welctijt si br. | 2163. H. De ionge. J. ionghen. | 2164. A. Secghen. B. beest. | 2165. A. uute voert suldi. G. eñ voert suldi. H. uut voert so suldi. V. suldi. B. vord. J. vort suldi. | 2166. A. Voghel n. V. Voglen. *Achter dit vs. staet in* V. : Leest hier na van Ibus. *Daer echter* Ibus *volgt en een blad uitgesneden is, is het klaer dat de aengeduide misslag verbeterd is geworden.* J. voghelen | 2167. V. Ibus als. S. pleghet (*sic*). J. als ons Sol.

Digitized by Google

Es een vogel die te sine pleghet
Neven den oever / hets sine maniere /
Van Niluse der groter riviere.
Serpenten eier can hi vinden /
Es die vraghet hi sinen kinden ;
Want sise lief hebben seere :
Hi ne cesseert nemmermeere
Te verteerne dat quade saet.
Ene warf int iaer / dit verstaet /
Versamen hem vlieghende serpente
In Arabien tenen rouente /
Alse omme te vlieghene uten lande /
Al der werelt te sine viande ;
Es eer si uten lande varen /
Comen die iven met haren scaren
Es ghemoetense in die lucht :
Niet enen van al der vlucht /
Die de werelt willen plaghen /
Ne laten si dat lijf ontvraghen.
Cvenijn van desen vlieghenden dieren

Vs. 2168. A. te wandren pl. G. te wandelne pl. V. te wanderne pl. H. Is een v. d. te wandelen. J. te wandelen pleget (*sic*). | 2169. A.J.V. Nevens den overe (V. hoevere) dats sine m. G. oever dats s. m. H. doever, ets sine m. B. den oren. | 2170. B. Van Inluse (*sic*). A.G.J. Van Nilus. V. Van Jullus (*sic*) die grote riv. H. Van Nisuse. | 2171. A. eiere. G. Serpente eyere. H. Serpents eyer. V. eyer. J. eyeren. | 2172. H. Entie. | 2173. V. Want sine l. G. Wan sise — seere ; *de andere* sere. | 2174. B. nembermere. H. numm. | 2175. A. verterne. G. zaet. B. saed. | 2176. G.V.J. dat verst. B. so verst. H. Enewerf — dit v. | 2177. B. vliende. | 2178. A.B. coevente. H. conv. | 2179. A. om te vl. upten l. G. omte. V. Als. H. Alse te vliegen uut den l. J. Als o. te vl. inden landen. | 2180. H. te zine. J. vianden. *Allen* : Alder. | 2181. A.V. Es alsi. G. landen, *verbeterd* lande. | 2182. B. die bien. H. yben mit. V. mit. | 2183. G. inde l. B. gemoentense. H. gemoten si. | 2184. B. al *ontbr.* A.G.J.V. alder vrucht. H. Niet enen van vander lucht (*sic*). | 2185. G.H. de werelt. V. ter werelt. J. der warelt wille. | 2186. B. si tlijf ondr. G. ontdr., *eerst* ontr. H. Laten si gene tlijf ondr. | 2187. G. Tfenijn. V. vliegende d. H. Dat femijn (*sic*). J. Ende tfenijn v. desen dieren.

Digitized by Google

Es dan so seire manieren /
Dat een man es sijns lives quite /
Eer hi beseft dat menne bite;
Nochtan ne sterfter af ibis niet.
Asibozus te seghene pliet /
Als hi ghesmelten nine can /
Dat hi in sinen berke dan
Water neemt na siere seden /
Eñ purgeert hem so beneden.
Neven marassche / of neven der zee /
Of bi rivieren es hi emmermee /
Om croenghen ofte om bisscen boot /
Die hi etet te siere noot.
*Waer so si sijn / si sijn al wit;
Sonder te Peleusen / wi lesen dit /
Sijn si swart / bits oppenbare.
Selc waent dat dit es bedevare;
Maer dan es niet / hen ware dan /

Vs. 2188. B. so *ontbr.* H. Is — maniren. | 2189. A.G. Sijns levens. H. een m. sijs lijfs is quijt (*sic*). J. man *ontbr.* | 2190. G. ghevoelt. H. Eñ beseft d. menne bijt. J. datmene. | 2191. A. Nochtan en sterfter ibia (*eerst* ibii) af niet. V. Nochtan stervet daer of. H. Nochtan een sterfter ybis n. J. Nochtan stervet ibis n. | 2192. V. te seghen. | 2193. A.V. Alse (Als) ibis smelten. G. Alse ibis ghesm. niet ne c. H. niet en c. J. Als ibis niet smelten ne can. | 2194. G. Nemt hi. V. in sine becke. | 2195. G. Water dat es sijn sede. A. nempt. H.V.J. sire. | 2196. B. hem benede (so *ontbr.*). G. hem der mede. *Op den kant staet als variant*: beneden. V. purgiert. J. purgiert h. so benneden. | 2197. V. marassche. A.G.J. marassche neven d. see (zee) (of *ontbr.*). H. marassche of n. die zee. B. morassche oft n. d. ze. | 2198. A.B.V. emmerme. G. emmermeer. B. Ofte. H. is. J. Iof bi r. | 2199. B. ofte ombe vesschen. A. croenghien of om vissce. G. Om croengen iof om vissche. V. of om vissce. J. Omme croongen of omme visscen d. | 2200. H. De hi. V. tsire. A.G.H. te sire. J. hi et te sire | 2201. B. si sin wit. A.V. Waer soe (so) si siin, soe siin (so sijn) si w. H. Waer si sijn, si sijn w. J. *stemt met* V. | 2202. B. Palaisen. *Einde van 't eerste deel van* A. V.J. Pelensen. H. Polensen. | 2203. G.H.V.J. openb. | 2204. G.J. Sulc. V. Sulc — de hodev. H. Sulc — is die od. | 2205. B. niet waer dan (en *of* hen *ontbr.*). G. dans niet en w. V. Mare dans niet en w. H. Mer dan is niet mer dan. J. Mare dans niet honne (*sic*) ware d.

Digitized by Google

Alſo als ment ghemerken can /
Dat ware van odevaers manieren /
Die men niet ne can viſieren /
Dat menſe noyt in Europen ſach.
Plinius die doet ghewach
Dat ibis es cromm ghebect ;
Eñ hier bi merct eñ mect /
Want die odevare heeften recht.
Joſephus beſcrijft ons echt /
Dat groot heere quam ghelopen
In Egypten ute Ethiopen /
Doe Moyſes was een ionghelinc ;
Eñ dat hi der iden hele binc /
Eñ ſtieretſe voze ſinen heere /
Daer hi was maerſcalc in de weere /
Eñ voer mids in die woeſtine /
Die was vol wozme van venine :

Vs. 2206. G. Alsoe alsemen gh. A: Alsoment ghemarken c. H. men g. J. Al scalx men (*sic*). | 2207. B. odevars. V. van thodev. maniere. H. maniren. J. Dats van odevaren m. | 2208. G.V. nietne (niene) can ghevisieren. B.H. Diemen (Die m.) niet can v. (ne *of* en *ontbr.*). J. fisieren. | 2209. G. Datmense noeit in. H. Datse mensce noit in Erope s. V. Datmense oit. B. Datse niemen. J. noit. | 2211. G. crum. H. ybis is. | 2212. G. Hier an merct eñ m. (Eñ *ontbr.*). B. hir. V.J. Ende hir marct (hier merct) ende m. H. hijr merct eñ mict. | 2213. G. Want d. od. hevet.... ; *de rest bleef in de pen, waerschijnelijk ter oorzaek van het volgde. rijmwoord.* V. Want d. hodev. heeft den bec recht. H. odevaer h. J. dodevarc ; *de rest als bij* V. | 2214. G. Jos. scrijft eñ seghet. V. bescrivet. J. scrijft. | 2215-2216. G. Dat groete heeren van Ethyopen in Egypten quamen ghelopen. J. Van groten heren van Ethiopen In Egypten quamen ghelopen. V. Dat tgrote eere van Ethiopen In Egipten cam gelopen. *De* t *voor* grote *is later bijgedaen. Ik volgde* B.H. ; *maer schreef* heere *voor* here. | 2217. B. ioncgelijnc. V. Moises. | 2218. V.J. Ende d. hi die iben. H. Dat he der yben (*sic ;* Eñ *ontbr.*). | 2219. B. vor sijn here. V. Ende st. vor s. here. H. sceerdse voer sijn here. J. Ende stierdse vor s. here. | 2220. B. marscalch in de were. G. marscalc. V.H. marscalc in die w. (were). J. Mar hi w. m. inde were. | 2221. G. mids der woestine. V. Ende v. m. duer te w. H. dor die wost. J. duer die w. | 2222. G. Die wl (= vul) worme es v. v. B. worme *of* wormen, *onzeker.* V.J. Die vul (vol) worme (wormen) es v. v.

Digitized by Google

Die voghele atenſe eñ verheven /
Dat die liede onghheſcaet bleven /
Eñ quamen al onverſien
In Ethiopen / eñ mettien
Wan Moyſes lant eñ ſtede /
Die Saba hiet / eñ daer toe mede
Wan hi al dat was daer inne /
Eñ nam des lants coninghinne.

Was es een voghel bekent
Int lantſcap van Ozient /
Een ſtarc voghel eñ een ſtout /
Die opt peert eulelike nijt hout.
Ghers eet hi / alſe die gans doet /
Sijn luut es ofte hi ware verwoet /
Eñ an te hoozne herde wzeet.
Dat peert heeftene ſeere leet /
Om dat es van ſinen lude verhaert;
Eñ ibos heeft dat peert onwaert /

Vs. 2223. G.H. vogle. V. voghele haetse eñ v. J. voglen aetse ende v. | 2224. B. lieden. G. Soe dat d. l. onghescaedt. V. So dat. H. So dattie lude ongeschaed. J. So dat d. lieden ongeschent leden (*sic*). | 2225. H. alle. J. Ende quamer al. | 2226. G. Ethyop. H. mittien. | 2227. G. Vant Moysen (*sic*). B. land. V.J. ende stede. | 2228. G.H.V.J. heet. | 2229. B. Wan hi eñ al dat. | 2230. G. Eñ na (*sic*) des lands. B.H. lands. J. Ende na des l. coninghe (*sic*). | 2231. J. Ibis. | 2232. V. In dat lantscap. J. In dat lant v. Or. | 2233. G.J. Een sterc (staerc) v. eist eñ (ende) st. V. Een st. v. ist, een stout. B. stoud. | 2234. G. upt paert altoes n. houtd. B. op tp. euw. n. houd. V. up tp. ew. J. op tpaert ew. int wout (*sic*). | 2235. B. et hi. V. Gars het hi. G.H.J. Gras et hi alse. (H.J als). | 2236. G. of hi ware verwoetd. B. luud. H. is of hi. V. luud is als yof hi. J. of hi | 2237. G. ande horne harde wr. B. horne. V. Ende anden horne sere wr. H. hoerne harde wr. J. horen harde wr. | 2238. G. Dat paert heeftene harde l. V. Dat paert heveten sere l. H. heeften sere l. J. Dat paert heeft hi sere l. | 2239. G. Omdat hem sijn luut vervaert. B. vervard. V. Om dat om sijn luud verv. H. is. J. Omme dattet omme sijn luut vervaert. | 2240. G. Eñ ibus heeft dat paert onweert (*sic*). V. ybos hevet dat paert onw. H. ybos heeft onweert dat paert. J. heeft dat paert onwaert. B. ibos heeftene se' onward.

Digitized by Google

Want ſetne uten velde vlivet:
Dits niſt die niet achter blivet.

Incendula es die men vent/
Een vaghel/ in Orient/
Eñ es van des ravens ghesiachte.
Beide bi daghe eñ bi nachte
Es tusschen hem eñ den ule strijt;
Want incendula daghes tijt/
Om dat die ule den dach vliet/

Vs. 2241. G. het hem uten. B. het ne uten. V. hetten uten. H. het uten (ne = hem *ontbr.*). J. Wantene uten welde (*sic*) dr. | 2242. G. die achter nietne bl. V. achter en bl. H. Dits nijt de niet, *zoo verbeterd uit* Dits niet dat niet. | 2343. B. vind. G. ventd. H. is. J. diemen kent. | 2244. B. Oriend. G. oec in Or. | 2245. G. vans ravens. H. is van ravens g. V. Ende es vanden raven gh. | 2246. G. Beede. H.V.J. Bede. | 2247. G. enter ule. H. is t. h. enter ule str. V. enten hule. J. tusscen h. ender ulen. | 2249-2253. *In plaets van deze vijf verzen hebben* B. *en* H. *er zeven, blijkbaer omgewerkt. Ik stel ze hier, met hun onderling verschil, naest elkander:*

B.	H.
Om dat hē deert sijn luud	luut
Sijn eier plegt te supene wd	eijer pleget te supen wt
Eñ die hule en lates niet	Entie ule ne l. n.
Die weder hare eiere te rovene pliet	har eyer te roven pl.
Nachts alse die hule siet best	als de ule
So rovet sie des anders nest	So rovet si
Dos gelt andren met quade, enz.	Dus gelt elc andren quaet mit q.

Thans moet ik er de les van J. *nog bijdoen, welk HS. mij later toegekomen is:*

Want incendula sdaghes tijt
Omme dat hem deert sijn luut
Sine eyeren te supene wt
Ende die vle ne latets niet
Weder hare eyeren te rovene pliet
Nachts als die vle siet best
So rovet hi des anders nest
Dus ghelt malc andren quaet met quade, enz.

Ik volgde G. *en* V. *behalve sommige varianten*: G. Hare eyere soe te roevene pl.— die ule siet best, *zonder* dan. — Roeft soe des anders n. (So, *in 't begin, ontbr.*).— Dus loent elc. — V. Um dat.... *de rest is niet aengevuld.* — Hare eyer. — als dule dan siet. — So rovese des anders n. *Ik ben zeker dat Maerlant in de twee eerste regels geschreven had*: Omdat die ule vliet dat lecht: plecht; *'t geen, kwalijk gelezen of verstaen, reeds vroeg open gelaten en daer na willekeurig aengevuld werd.*

Digitized by Google

Sine eiere te robene pliet;
Nachts / alse die ule dan slet best /
So robet hi des anders nest.
Dus ghelt elc andren quaet met quade /
Eñ bliben beide in die sade.

Irundo / dats der swalewen name;
Swart van plumen eñ bequame:
Menech kinnet hare ghedane.
Alse die dagheraet gaet ane /
Groet soene met soeten sanghe /
Eñ laet den slapre niet slapen langhe;
Maer si vermaent hem dat hi maect /
Eñ Gode lovet diet al maect.
Onder den rechten vloghel bloet
Neem van der swalewen / dat es goet
Den oghen die sijn tonghemake.
Solinus die seit ene sake /
Dat hare Nature doet weten al /

Vs. 2254. G. beede inde sc. V. Ende bl. H. beyde. J. bede. | 2255. B. Irondo dats d. swaluen n. J. Irondo. G. es d. zwalewen n. V. die swaluwen. | 2257. B. kind. G. kinnet wel. H. Menich kent har g. V. Menich kennet. J. *kent dit vs. niet. Zie de volg. variant.* | 2258. G. comet ane. V.H. Als — comet (coemt) ane. J. *geeft, in plaets van dezen regel, de twee volgende :*

Als comt an die dagheraet
So maect si een groot baraet.

| 2259. G. Groet soese. V. Gr. sise. H. Groetsene mit. J. Ende groet den dach met sanghe. *Alles omwerking.* | 2260. G. Eñ ne laet d. sl. niet ru[sten l.]. V.J. slapere n. rusten. H. slaper n. rusten. | 2261. G. Maer soe v. het dat hi w.... V. soe vermaect (*sic*) hem. J. Mer si. | 2262. G. Eñ love G. diene maecte. B. dijt al. V. Ende Gode loven (*sic*). J. Ende loven Gode. H. love. | 2263. E. rechtren. G. Nem onder den rechtren. H.V. rechtren vl. tbloet. J. tbloet. | 2264. E. swalewen. G. Vander zualewen, dat es g. J. Vander zw. nem, dats goet. B. swaluen. H.V. dats goet. *Allen* Nem. | 2265. G. oeghen. H. de sijn. | 2266. B. Solinius d. seid ene s. G. die seghet. J. Sol. seghet (die *ontbr.*). H. Sol. seyt. | 2267. H. har. J. haer.

Digitized by Google

Oft een huus ſaen vallen ſal;
Want daer in maect ſi ghеen neſt.
Boven alle voghelen pijnt ſi beſt
Om hare ionc te bzoedene /
Eñ haren neſt te behoedene.
Oec ſo vintmer meneghe eene
Die in die levere bzaghen ſteene /
Die men celidonius noemt /
Daer hier na die tale af coemt /
Ce wat dinghen ſi ſijn goet /
Eñ hoe dat menſe vinden moet.
In ouder philoſophen boeken
Machment vinden / diet wille ſoeken.
Dien dat heileghe vier ontſteket /
Eet hi die ſwalewe / daer af bzeket.
Epilepſie vergater mede.
Iſidozus ſcrijft wonderlichede:

Vs. 2268. G.H.J. Of. V. Iof. | 2269. G. daer in ne maken si ghene[n nest]. V. daer in ne maken si. J. daer in maken. | 2270. G.J. voglen pinen si b. H.V. voglen. | 2271. G.V. h. jonghe te voedene. H. te voedene. J. Omme h. ionghen te voedene. | 2272. G.V. hare neste te b. | 2273. G. Oec vintmere. H. menich een. V. so vint menich ene (mer *ontbr.*). B. vindmer — ene. J. menech ene. | 2274. G. inde l. H. De in d. lever dr. steen. V.J. levre dr. stene. B. stene. | 2275. B. Dimen. H. Selidonius. J. noomt. | 2276. G. Eñ hier na tale af coemt. H. hijr na tale. V. hier na tale of. J. Als hier naer tale of coomt. | 2277. B. dinge. H. *omgekeerd:*

Eñ hoe dat mense vinden moet;
Oec waer to si sijn goet.

| 2278. V. Ende hoemense. | 2279. B. philofen. G. phyl. V.J. ouden. H. ouden philosophien. | 2280. G.V.H. Machmen vinden, wilt ment (wilment V.; wilmen H.) s. J. Machmen v. dies wil r. | 2281. E. onstect. G. Dat dien dat h. v. on.... V. Dat dien dat elige v. ontstect. H. Dien dat heile v. onsteket. J. Dat dient helsce v. ontsteect. | 2282. E. daer af het brect. B. Et hi die swalue. G.J. Et hi d. zw. dat af (of) br. breect V. die sw. dat of breict. H. Eñ hi de sualu daer af br. | 2283. E.G. Epylentie vergater. V. Epilencie vergaet daer m. H. Epilencie eñ vergaeter m. B. Epilencie vergaetter. J. Epilentie. | 2284. E. wonderliichede. G. scrivet wonderhede. V. die scrivet. J. Ysid. scr. wonderlijcheden.

Digitized by Google

Datſe gheen boghel / hae ſoet gaet /
In pzogen nemmermee ghebaet.
Haer comen / haer baren eȝ wel gheacht :
Si baren boz deȝ winterȝ cracht
In warmen lande / baer bi naturen
Neghheen winter can gheburen.
Albaer bint menſe plumeloos.
Hare comſte boatſcapt altoos
Den ingang ban den lentine.
Selben robet men hare ioncſkine /
Eñ men boet hem ſcade node :
Dit pzebilegie hebſt ban Gode.
Ariſtotileȝ ende Adelijn /
Twee herde grote meeſterȝ fijn /
Seggben / eñ bitȝ wel bekint /
So wie ſo hare ionghe blint /
Dat hare oghen weder comen
Met enen crube / bat wi nomen /

Vs. 2285. V. gheenen v. H. gene vogle ho soet g. | 2286. B. proien nemberme. G.J.V. proien nemmermeer (V. — mee) ne v. H. proien nummermeer. | 2287. G. Hare comen eñ varen. V.H. Haer (Hor) c., haer (har) v. is w. ghewacht. B. Hare c., hare v. J. wel ghewacht. | 2288. G.V.J. Soe (V.J. Si) vaert wech vordes w. H. varen wech voer d. | 2289. H. landen. | 2290. B.V.J. Geen (Gh.) w. H. Engheen w. | 2291. B. Aldar vindm. plumeloes. H. plumeloes. V. plumeloos : altoes. J. plume loos : altoos. | 2292. B. coemste boetscpt (*sic*) altoes. G. bodescaept altoes. H. Hor coemste boedsc. *Van de eerste hand* boedscept altoes. V. comst die b. J. comt bootscap altoos. | 2293. G. lentine; *eerst door misstelling* : lentijn. V. Dien ing. B. van lintine (den *ontbr.*). | 2294. B. ioncsine. G. roefdmen. V.J. roofmen (rooftm.) h. ionxk. H. roefmen har ionkine. | 2295. G. noede : Gode. V. Ende. H. scade groet noede. | 2296. H. De privilegi hebben si van Goede. J. Dese pr. hebben si. | 2297. G.H. eñ Adelijn. J. Aristoteles. | 2298. G .... beede groete m. fijn; *het begin van al de regels dezer kolom ontbr.* V. Twee uut grote. H. Tve harde gr. meyster f. J. .II. vte vercoren m. | 2299. G. dits waer bekent : blentd. V.J. ende dit es bekent. H. Seggen dat es w. bekent. B. bekind. | 2300. H.V. Wie so har ionghe (haren ionghen) blent. B. ioncge. J. Wie so h. ionghen. | 2301. B.G. comen : noemen. V. Dat hem doghen. H. Dat hem haer og. J. Dat hem die oghen. | 2302. H. Mit.

Digitized by Google

Want het heetet celidonia :
Eñ dits wonder / hoe soet ga.

Isida / na dat ict weet /
Es dat men ijsvogle heet /
Van plumen van scoonre maniere /
Groene / ghelu / roet menighertiere :
Siet men daer op die sonne blicken /
Si dinken den saphire gheliken.
Elc voet die ne hevet nemmee
Van alleene clauwen twee.
Sijn beckelkijn es root eñ recht.
An bisschelkine gheneeret hem echt ;
Dies eest gheerne den watere bi.
In beerde so wonen si /
Daer si hole metten becken
Maken / eñ die eerde uut trecken.
Van desen voghele seggen liede /
Dat ic over waer niet en bedriede /

Vs. 2303. B. hetet. V. Ic waent ment heet c. H. Want et heet. J. heet. | 2304. B. soe hoet ga. H. ho. J. Ende dit es w. h. soot ga. | 2305. G.V. ic weet. | 2306. G. ijsvoghel. B. ys vogle. V.J. Dats datm. den hijs voghel (ijsvoglen) h. H. Is d. m. ysvogel. | 2307. B.G.V. scoenre. H. scoenre manire. | 2308. G. roet. B. geleroet. H. Groen, gelu, roet menigertire. J. m. tiere. | 2309. G. up. H. Siemen. J. Sietm. vter sonnen bl. | 2310. G. .... dinct mi den saphier gh. B. gelicken. V. Soe dinket d. safier. H. safire. J. Het dinct d. saffieren gh. | 2311. B. dine. G. .... voet en heeft n. V. Elken v. ne hevet. H. die en heeft niet me. J. heeft. | 2312. G. .... crumme clawen alleene tw. B. allene. H.V.J. allene crom. (V.J cromme) clawen tve (twee). | 2313. G. .... bec es c. V. Sijn becsin es c. ende r. H. is crom eñ recht (*sic!*). J. beclijn. | 2314. G. .... vissche gh. V. visscelline gheneert. H. visscelkijn geneert hi hem. B. vesschelk. J. visscelk. gheneertet h. | 2315. G. esst (*sic*). gh. d. watre. V.J. ist (eist) gaerne d. watre H. Des eist g. den water. | 2316. B. derde. G. .... erde so broeden si. V.J. In daerde so broeden si. | 2317. H. Daer hi holen mitten b. V. holen. | 2318. B.G. die erde ut (ute) tr. H. entie eerde. V. aerde. J. aerde ontrecken. | 2319. G. vogle. V. dese vogle s. lieden. H. vogel. | 2320. B. vor war. G. nietne. H. verwaer niet bed. V. niene bedieden (*sic*). J. Dattic (en *ontbr.*).

Digitized by Google

Eñ niet en weet oft eȝ gheloghen:
Eȝ hem ſijn vel af ghetoghen /
Eñ an ene want gheſleghen /
Dattet alle iare ſal pleghen
Te vermutene / in der ghevare /
Alſe ofte tvoghelkijn levende ware.

Isopiȝ eȝ een voghelkijn mede /
Die oec gheerne ſine ſtede
Neemt bi lopenden waterkine /
Om te vane viſſchelkine;
Een veel ſwart / wit op den ſtaert /
Dat dicke op eñ neder waert
Met ſinen ſteerte ſlaet daert ſit.
Al pipende ſo vaert dit /
Ende meent die ghene wel /
Die in deſe werelt fel /
Die ongheſtade eȝ alȝ die beke /
Hem gheneeren ſondelcke /
Eñ ſijn verhaert in haren ſin:

Vs. 2321. G. [Eñ nie]tne w. V. nine weet. H. is. B. en *ontbr.* J. Ende ic ne weet. | 2322. H. Is. V.J. of ghet. | 2323. G.J. enen weech gh. V. Ende an enen weech gh. H. geslagen. | 2324. G. .... het alle jaere. V. Dat het alle iaer. H. Datter (*sic*) alle iare plegen (sal *ontbr.*). | 2325. V. ghebaren. V. Te vermuten in die g. J. verniewene inder gh. | 2326. G. oft. V. Als of. H. Als oft v. J. Als oft al lev. w. | 2327. G. ...dis es een voghel m. H. is een voegel m. V.J. Isopigis es een vogel m. | 2328. H. gaerne. J. oec nere in sine st. | 2329. G. loep. V. lopende. H. waterkijn. | 2330. V.G. visse(h)elkine. B. *had* vis... *begonnen en herschreef* ves.. (vesscheline). H. visscelkijn. J. Omme. | 2331. B. swart op den start (wit *ontbr.*). G. suart, wit upten steert. V. zwart wit up d. st. H. suart ist opten st. J. opten st. | 2332. B. dicken — ward. G. up eñ n. vaert. V. dicken up ende n. J. vaert. | 2333. B. starte sl. dart s. G. steerte slaetd d. s. V. sterte. H. Mit s. sterte. J. staert sl. | 2334. B. vard. G.V.J. so vlieghet d. | 2335. B. Eñ. G. deghene. V. die ghone. | 2337. G. alse. H. De ong. is. J. Die, *in 't begin, ontbr.* | 2338. B. geneerd. V. sonderl. H. geneert. J. Ende hem gheneren. | 2339. B. Eñ vervard es in sinen s. V.J. Eñ (Ende) verv. sijn. H. Eñ verhart is in sinen sinne.

Digitized by Google

Want ſi niet ter wereit in
Vinden dat ghedurech ſi/
Dies beven ſi dicke/ owi!
Nochtan die arme lijſneere/
Daer ſi an ſetten haren gheere/
Doetſe minnen die lopende beke/
Daer ſi in leven ſoghelecke.
A. gaet ute/ hoort hier na
Voghele namen die ſijn in .K.

Kilicdomos/ leſen wi/
Es een voghel in Endi.
Eerſt dat hi ter wereit daert/
Vlieghet hi ter ſonnen waert
Int Oſtende/ daer ſi op daert;
Eñ alſe ſi keert ten Weſten waert/
So keert hi hem mede aldaer.
Sijn leven dan es maer een iaer.

Vs. 2340. H. inne. | 2341. B.H. Winnen dat ged. (gedurich) si. V. Niet vinden d. gedurich si. J. Ghevinden d. gheduerech. | 2342. B. dicken bedi. G. Dat doese beven dicke bedi. H. Des bleven si dicke bedi. V. dicken owi. J. bedi. | 2343. B. lijſnere : gere. V. daerme lijſnere. J. daermen lijſnere. | 2344. G.V.J. an legghen h. gh. | 2345. B. Doense. V. Doese. H. Doen si m. d. levende b. G. loepende. | 2346. H. sekerlike (*sic*). | 2347. G. nu volgheter na. V. Van .I. gaet ute hort hir na. H. wt hoert hijr na. B. hort hir. J. Vander .I. gaet vte hort. | 2348. G. Der vogle namen in .K. V. voghels n. H. vogel n. de sijn. J. Voglen. | 2349. B. Kilicdomos lese wi. G.J. Kiliodromos lese wi. H. Kilirdomos lese wi. V. Kyliodr. | 2350. H. Is. *Allen* Endi; *elders meermaels* Indi. | 2351. B. Tierst — bard : ward. | 2352. G.V.J. So vliech (V.J. vlieghet) hi. | 2353. B. Int Oest ende dar sie op vard. G. Int Oesten daer soe up vaert. V. Int tOestene daer soe up vaert. H. Int Oest eñ daer hi opvaert. J. Int Oostene. | 2354. B. sie keerd ten Weesten ward. G. Eñ alsoe k. V. Ende als soe. H. Eñ alshi k. J. Ende alsi k. t. Westen neder. | 2355. B. keerd. G. hi hem oec mede. J. hi hem mede weder. | 2356. G. leven es waer een j. (*'t woord* leven *was eerst overgeslagen en werd door dezelfde hand tusschen de regels aengevuld*). V. es w' (*sic*, = waer, *gelijk het in* G. *voluit staet*). H. is mer een. *Allen* dan es, *verdeeld; ik verwachtte* dat nes *of* dans. J. dat nes mar; *dus hetgeen ik verwachtte.*

Digitized by Google

Binden iare / eer hi sterbet /
Wint hi twee ionghe / dus ne verderbet
Sijn gheslachte niet al dan.
Sijn vleesch es gheseont elken man :
Hets goet ieghen tgrote evel gheten ;
Want het verdrivet / alse wijt weten ;
Eñ ieghen menech evel groot
Eest oec herde goet ter noot.

Kym / spreect Aristotiles /
Dat een groot starc voghel es /
Eñ die gheene felheit hevet /
Els dan hi bi proyen levet.
Ghevoghech es hi / hoyic spreken /
Den voghelen die op hem steken.
Merenst es hi eñ goet
Om te voedene sijn hroet /
Eñ andre voghele ionghe mede ;
Want een aer es dan quader sede /

Vs. 2357. G. Binnen den j. alse hi. H. Binnen den i. | 2358. B Wind hi twe ionge. G. Winnet hi tuee j. H. ionghen dus en verd. J. Wint hire .II. dat het verdervet. | 2359. G. al dan. | 2360. B. gesond. H. vleis is g. | 2361. G. tgroete. V. Ets g. iegen groot ev. H. Ets g. i. tgroet ev. gegeten. J. Hets ieghen tgroot ev. goet gheten. | 2362. G.V. verdrivet (al) wilmen weten. H. Want et verduwet als wi w. B. verduwet. J. verdr. wilmen weten. | 2363. B.G. groet : noet. V. Ende i. menich. H. menich. | 2364. B. Soe eest h. g. G. Eist oec dore g. V. So ist dure g. H. So est harde. J. So eist duere g. | 2365. J. Kim. V. spreict Alebrechtes (*sic*). | 2366. G. groet sterc. V. groot *ontbr.* J. staerc. | 2367. G Eñ ne ghene, *doch met eene van ouds er boven bijgeschreven* e : ne gheene. V. die gene. H. Entie en gene felheyt. J. ghene f. heeft. | 2368. B.V. proien. G. proeien. H. Anders dan hi bi proien. J. proien leeft. | 2369. G.V. Ghedoechsam (Ghedochtich) es hi. H. Gododich is hi. J. Ghedogheleec. | 2370. H. Die vogle. V.J. voglen. G. up. | 2371. V. Narenst es hi ende g. H. is. J. Naernsteleec es hi ende vroet. | 2372. H. voeden. J. Omme. | 2373. G. and're (*sic*) vogle. V. Ende ande (*sic*) vogle. H. ander vogle. J. voglen ionghen. | 2374. G. Want een aren; *van de eerste hand* Wan. H. een aern is v. quaden s. V.J aren.

Digitized by Google

Die tilike / als men ſpreect /
Sine ionghe uten neſte ſteect /
Want ſi hem vernoyen te voedene /
Te verwarmene eñ te broedene :
Kym ontfarmets alſe hiſe ſiet cranc /
Eñ voetſe ſonder danc.
Ay! ghi edele ridderen / ghi heeren /
An deſen voghel ſoudi leeren!
Ghi levet bi der proyen mede /
Dats bi der armer liede lede :
En ſijt niet onhoveſch in die proye ;
En verlieſt niet die langhe ioye
Om deſer werelt eere cranc ;
Verdraghet dat arme volc ghemanc /
Alſe kym doet / daer wi af ſpreken /
Die vogle die op hem ſteken.
Doet oec / na des voghels ſede /
Verdrevene arens ionghe mede :
Dat ſijn helpeloſe adelinghe.

Vs. 2375. V. Die te tiliken a. m. spreict. H. De til. J. tideleke. | 2376. G. uten neste. V. uten neste steict. H. Sijn ionc wt sinen n. B. ute sinen n. J. ionghen. | 2377. G. vernoeien. B.V. vernoien. H. voden. | 2378. G.V.J. Eñ te bewaerne eñ te br. H. Te bewaren eñ te broeden. | 2379. V. als hise. H. Kim ontfarmts alshise. *Dit* se *staet in de plaets van een uitgeschrapte* s. J. Kim ontfaermets als. | 2380. V. Ende v. J. Ende v. sonder sinen d. | 2381. G. riddren. B. gi — gi heren : leren. V. edel r. ghi heren : leeren. H. ghi e. riddere, gi heren. J. edele ridders, ghi heren. | 2382. H.J. soudi keren. | 2383. G. leeft bider procien. B.H.V. proien. J. proie. | 2384. G.V. armer menschen lede. H. armer lude l. J. aermer. | 2385. G. Ne sijt n. o. inde proeie. B. proie : ioie. H. Pinst ; sijt niet onhoesch in die proie. V.J. Ne siet (sijt) niet onh. inder proie. | 2386. G. Ne v. n. de langhe joeie. V.J. Ne v. n. die langhe yoye (ioie). H. lange goie (*sic*). | 2387. B.H. Om dese werelt cranc. V. dese w. here. G. eere. J. Omme dese w. die es cranc. | 2388. G.V. dit arm (arem) volc. J. dit aerme. | 2389. V. Als — of spr. H. Als. J. Als kim — of. | 2390. G. up. H. de op. J. Den voglen. | 2391. B.G. Voed. J. voghes. | 2392. V. arems. H. Verdreven. J. ionghen. | 2393. G. *Eerst* epelose, *verbeterd* helpelose, *en op den kant* helpellose ; *voorts* edelinghe. V. elpelose ed. H hulpelose ed. J. helpeloselinghe.

Digitized by Google

Helpt dat menſe daer toe bringhe /
Dat ſi niet en comen te halle :
Dat ſijn doghedeu / daer ghi alle
Bi ſout regneren emmermeere
Voꝛ Gode in der merelt eere.

Karkolaꝰ eꝰ bekent
Een boghel in Oꝛient /
Scalc / alſe Ariſtotileꝰ ſeghet /
Die gheerne der ledecheiden pleghet /
Eñ gheerne wint hi ionghe niet;
Doch ombat Nature ghebiet /
So noot hi te ſomegher ſtont;
Eñ alſe der ſie dan wert cont /
Dat ſi met eieren eꝰ bebeſt /
Leghet ſiſe in der wilder duuen neſt;
Duꝰ moet die duue boeden daer
Dat hare niet beſtaet een haer.

Vs. 2394. H. daer to. | 2395. G. niet ne. J. niet ne. V. niene. H. niet comen. | 2396. G.V. Dit s. doghede. B.H. gi. J. Dit s. doegheden. | 2397. G. soud. B. soud r. embermere. H. regnieren ummermere. J. — mere. | 2398. B. in die w. ere. G. Vore Gode. H. Van Gode eñ die w. ere. V. ende die w. J. Vor Gode Onsen Lieven Here. | 2399. G.V.J. Karkolas dat es b. B.H. Karolus. | 2400. J. Dat es .I. voghel. | 2401. G. Scalc es hi, Ar. s. B. Scalch. V.H.J. als. | 2402. G. Dat hi der ledecheit gherne pl. V. gh'ne ledicheden. H. gaerne d. ledicheden. J. gaerne ledichede. | 2403. G. Eñ ionghe ne wint hi gherne n. B. wind. V. Eñ gh'ne ne winnet hi. H. gaerne w. hi. iongen n. J. Ende gaerne winnet ionghen n. | 2404. G. ghebietd. B. om dat. J. Omme dat. | 2405. B. meneger stond. C. Ghenoet hi te soemegher st. V. So noot soe ter somigher st. H. noet hi te menigher st. | 2406. G. der soe d. werdet c. V. als soe danne wort c. H. als dier si dan w. c. *De* r *van* dier *is later bijgeschreven en naer allen schijn door eene andere hand.* J. als der sien d. wort c. | 2407. G. Dat soe met eyeren es b. V. soe met eyer wort b. H. mit eyeren is b. B. Dat sie m. eieren es gevest. J. met eye es b. | 2408. B. der welder d. G. soese in wilder d. n. V. Leit soe in wilder d. n. H. Dan leget si sie inder wilder d. n. J. So leghet sise in wilder d. n. | 2409. G. broeden daer. H. Dus moetie duve. | 2410. G. nietne bestaet. H. Dat har niet b. J. hare bestaet niet een haer.

Digitized by Google

Komor / ſpreect Ariſtoteles /
Dat een voghel in Arabien es /
Eñ een voſchvoghel / die meeſt wint /
Boven allen voghelen die hi kint;
Want vijf warf ofte ſeſſe int iaer
Wint hi ionghe / dat es waer /
Eñ dit ne doet gheen ander el.
Eñ dits te wonderne alſo wel /
Dat hi gheene vrucht ne winnet /
Eer hi an den hemel kinnet
Sterren riſen / die die macht
Hebben van te ghevene vracht;
Eñ alſe hi die ſterren ſiet riſen /
So noot hi na ſiere wiſen.

Kyches / ſpreect Ariſtoteles /
Dat oec mede een voghel es /
Die menegherhande ſoen gheeft uut;
Want elcs daghes verwandelt ſijn luut.
Van hare eñ van wollen es ſijn neſt /

Vs. 2411. H. Kamor. V. spreict. | 2412. G. Datd een v. in Arabia. V. Arabia. | 2413. B. bosch vogel die sere wind. G.V. Eñ es een (vogel) die meest winnet. J. Ende es een voghel d. m. winnet. H. de meest wint. | 2414. B. kind. G.V.J. Van allen bosch (V.J. busch) voglen diemen kinnet. H. voglen. | 2415. V. waerf of. H. of. J.V. werven ofte .VI. | 2416. G.V. Winnet hi. B. ioncge. H. iongen, d. is. w. J. ionghen. | 2417. G. negheen voghel el. V. dit en doet gheen anders el. H. negeen ander el. | 2418. G.V. Maer dits. H. te wondren. J. Mare. | 2419. G. negheene vr. en w. B.H gene. J. ghene. | 2420. G.H.V.J. inden h. | 2421. G. die de m. H. die den m. | 2422. H. vanden genen dracht. J. cracht. | 2423. B. sterre. H.V. als hi. | 2424. G. So ghenoet hi na sire. B. noet hi. H. noet hi na sire. V.J. sire. | 2425. V. Kyches spreict. H. Kites sprect. J. Kithes. | 2426. G. mede *ontbr.* B. en vogel. | 2427. G. menegherande. V. menichrande. H. menegerande luut. B. geft. | 2428. G. elkes. V. elxs d. wandelt hi sijn geluud. H. elx. J. Elx iaers v. (Want *ontbr.*). | 2429. G.V.J. Van hare, van wullen (V. wulle. J. wolle). H. is.

Digitized by Google

Op hoghe bome ghebeſt /
Eñ baer onthout hi ſijn bzoet.
Alſe die eeklen ſijn ripe eñ goet /
So gadert hi ſpiſen ghenoech
Tetene na ſijn gheboech.
Alſe ſine tonghe op ſijn tomen /
So dat ſi boghen te bzomen /
Houden ſi lebech ende boeden
Vader eñ moeder / ende bzoeden
Die hem ſelben dan ban ouden
Voeden ne connen no ghehouden.
Dozper menſche merct hier op wel!
Hier gaet uut .K. hoozt boozt ban .T.

Tarus / alſe die gloſe ſeghet /
Die op Mopſeſ boeke leghet /
Eſ verboden in boude wet
Tetene. Van hem eſ gheſet /
Dat hi pzopet in ſiere blucht /

Vs. 2430. G. Boven upte boeme gh. V.J. Boven op bome (bomen). H. Op hogen bomen. | 2431. G.V. Eñ (Ende) daer so houd (hout) hi. B. onthoud. J. d. hout hi. | 2432. G. eekelen s. rijp. B. eklen. H. Eñ als d. eclen s. rijp. V. ekelen. J. Als d. ekelen s. rijp ende g. | 2433. B. spisen. G. spise; *beide* gnoech. V. spise. H. gaderthi. | 2435. G.V. up. J. Als s. ionghen. | 2436. G.V. Soe (So) datsi hem selven leven te vromen. J. dat si hem selven vromen. | 2437. B.H. sise ledech (ledich) eñ v. V. Houdsi ledich eñ v. J. ledich. | 2438. B.G. Vader, moeder ende broeden (eñ broeder.) J. ende — ende. H.V. eñ broeden. | 2439. H. De hem. V. van houden. | 2440. G. Voeden moghen (ne *ontbr.*). V. Voeden ne moghen noch g. H. noch geh. (ne *ontbr., als ook in* B.). J. ne moeghen noch houden. | 2441. G. Dorpre m. merct dit wel. V. marc hir up. B. merct hir. H. hijr. J. mensce. | 2442. G. .K. gaet ute, hoert vander .L. B. hord vord. H. Hijr g. wt .K., hoert voert. V. gaet ute .K., hort vort .L. J. gaet vte .K., hort vander .L. | 2443. B. *door vergissing* Karus. G. Laurus — gloese. H.V.J. als. | 2444. G.V. up. H. De op M. hoke. | 2445. B. verboeden. H. Is verboeden. | 2446. H. is. J. Tetene, die van hem es. gh. | 2447. B.H proit in sire. G. proeit in sire. V. proiet in sire. J. proiet in sine.

Digitized by Google

Beide in watere eñ in die lucht;
Eñ bediet den dubel wel/
Die emmer den menſchen eꝫ eben fel/
Weder ſi leiden heilech leben/
Daer ſi met Gode om ſijn verheven
Alſe voghele die in die lucht vlieghen;
Oft weder ſi hem laten bedrieghen
In dit wandel eertſche goet/
Dat bediet eꝫ bi der vloet:
Op hem allen groot eñ cleine
Set hi ſijn prayen ghemeine
Deſe helſche larusꝫ/ alſe diet al
Bringhen wille in ſinen val.

Lucibiuꝫ/ ſeghet Salijn/
Eꝫ een voghel; die name ſijn
Die eꝫ ghemaert van den ierhte.
Sine bedren ſinen rechte
In donkeren nachte ghelijc den viere.

Vs. 2448. G. Beede te watre ende ter l. H. Bede in w. eñ in l. (die *ontbr.*). V. Bede int water. J. Bede int water ende inder l. | 2449. B. die duvel. G. bedietd. V. dievel. | 2450. B. ember (den menschen *ontbr.*). G. altoes den mensche es f. H. Die emmer altoes is fel. V.J. Die hem allen emmer es f. | 2451. G.V. Weder si leeden (leden) h. (heilich) l. H. De leeden wil heylich l. B. Die leiden wille. J. leden heylichlijc l. | 2452. G. ombe sijn v. H. mit. J. omme. | 2453. G. Alse vogle si inde l. vl. B.H. vogele (vogle) in die l. (*het eerste* die *ontbr.*). V. vogle. J. Als voghelen in die l. vl. (die *ontbr.*). | 2454. G. Oft *ontbr.* H. Of. V.J. Iof. | 2455. H. ertsce. V. aerdsche. J. wandele aertsce. | 2456. G. bedietd. H.V. bediet ons bi d. vl. | 2457. G. cleene. V. Om hem — clene. H. clene. J. Omme hem — clene. | 2458. G.V. ghemeene. B. sine proie. H. sine proie gemene. J. sine proie ghemene. | 2459. B. alse *en* helsche *ontbr.*; *maer achter den regel staet om dit laetste te vervangen,* ertsche *bijgevoegd.* G. helsche laurus alse diet al. H. Dits ertsce larus als diet al. V. elsche l. als diet al. J. als diet al. | 2460. G. wilt. H. Brengen wil. V. willen. | 2462. J. Es den v. | 2463. G. lichte: richte. H. De is g. v. d. lecht: recht. | 2464. J. sijn rechte. | 2465. G. donk're nacht. H. nacht. J. donker nacht.

Digitized by Google

Dies eest der ganghers maniere/
Die bi nachte willen pinen
Te liden doz donkere moestinen/
Dat si des voghels hedzen dzaghen/
Eñ den nacht daer mede veriaghen.
Plinius spzeect in die boeke sine/
Dat in Germanien die moestine/
Dats dat nu Almaengen heet/
Selke voghele toghet ghereet.

Lucinia/ als ons doet verstaen
Sente Ambzosius van Milaen/
Es een voghelkin dat dzoet
Sine eier nachts eñ behoet/
Eñ singhet den nacht al durenture
Sonder slaep/ dats sine nature;
Oec schint of Sente Ambzosius spzake/
Dattet singhet om die sake/
Dat met sinen soeten sanghe
Sijn dzoet leven daer af ontfanghe:

Vs. 2466. H. Des eist d. gangres. V. es het. J. eist der gansen! | 2467. H. De. J. willen pipen pinen! | 2468. G. dore donkeren w. H. wost. V. Te liden doer donk' w. J. duer die donkere w. | 2469. V. vedre. J. vederen. | 2470. G. dien nacht der m. H. Entien n. V.J. Ende die n. | 2471. G. inde b. H. inden boke sijn. V. spreict. J. boeken. | 2472. G. de woest. H. wostijn. J. in Germania in die w. | 2473. H. dat Alm. nu heet. V.J. Dats *ontbr.; de rest als* H. | 2474. V.G. Sulke vogle t. (toeghet) gh. H. Zulke vogle togen g. B. Vogele wonen g. J. Sulc voghel. | 2475. B.V.J. Lucina. | 2476. G.V. Ambrosis v. Melaen. H. Melaen (Sente *ontbr.*). J. Ambrosis v. Mylaen. | 2477. G. broedt. | 2478. G. Nachts sine eyer vaste eñ hoedt. V. Sine eyer nachts vaste eñ hoet. H. Sijn eyer nacht. J. Sijn ey n. ende vaste hoet. | 2479. B. duren dure. V.J. de (die) n. aldure enture. H.G. sinct (singt) d. n. aldorentore (— ure). | 2480. H. slapen. J. slapen dits. | 2481. G. Ambrosis. B. ofte. V. Oec dinct of Sinte Ambrosis. J. Ende dict (*sic*) als S. Ambrosis. | 2482. B. Oft et singet. V.G. Dat het (sinct) singt. H. Datter s. J. Omme. | 2483. G.V.H. Omdat met (mit). J. Omme dat. | 2484. G. Sijn br. doet leven ontfanghen. V. leven dar ontfanghen. H. tleven. J. of.

Digitized by Google

Eñ dits te wonderne seere
Eñ niet te twivelne min no meere;
Want menech meester eñ Sente Augustijn
Segghet over waerheit sijn
Dat selve mede van den lyoen;
Dit wille die Nature doen.

Linacos/ spreert Aristoteles/
Es een voghel/ des sijt ghewes/
Die seere scarp es in sijn sien.
Verre manieren dese vogle plien/
Eer hare ionghe plumen begonnen/
Dat sise ter claerheit van der sonnen
Keeren/ om te siene daer in;
Eñ welc haerre/ dien meer ofte min
Sine oghen tranen/ cleine of groot/
Die moet daer ontsaen die doot;
Dandre doet hi so hi mach best.
Bi der zee es des voghels nest/

Vs. 2485. V.J. Ende dit es te w. (wonderen) sere. H. te wonderen sere. | 2486. V. Ende niet te tvivele. H. te twivelen. | 2487. V. menich m. eñ S. Austijn. H. mennich m. | 2488 G. Segghent. B.H. Seget o. warheid (Wareyt). V.J. Segghen. | 2489. G. Dit selve oec mede v. d. lyoen. V. Dit s. m. vanden lyoen. H. van dien lyoen. J. Dat selve wille vanden lioen. | 2490. G.V.J. Dus wille der naturen d. | 2491. H. Linatos. V. Linatos spreict. | 2492. H. Is. J. dies sijt. | 2493. H. De sere sc. is. V. sere sc. se in sien (sijn *ontbr.*). J. Sere scarp in sijn sien; *niets meer.* | 2494. V.G. Deser manieren (maniere) vogle. J. Deser manieren voghelen. H. Deser maniren. | 2495. G. beghinnen. J. Eeer (*sic*) h. ionghen. | 2496. G. Dat sise ter sonnen lucht bringhen. B. Datsi die clarheid. V. Datse der cl. H. Dat si de clareyt. | 2497. B. Kere. H. Deren. J. Keren omme te sien. G. Om te siene d. in (Keeren *ontbr.*). V. der in. | 2498. B. barre die. G. Eñ esser enech dien m. of m. V. Ende sulc hare d. m. of m. H. Eñ wilchore de m. af min (*sic*). J. Ende sulc haer die m. of m. | 2499. B. ofte groet. G. oeghen tr. cleene. H.V.J. clene. | 2500. H. daeraf ontf. de doet. V. moet der ontf. B. de doet. | 2501. G. voedt hi mach b. (so hi *ontbr.*). H.V. Dander voethi (v. h.). | 2502. B. Bider see es deser voglen n. H. is hor nest.

Digitized by Google

Want hi hem bi der zee gheneert/
Daer hi visschelkine verteert;
Eñ alse hi boven hangt in die lucht/
Die vogle onder hebben bzucht/
Kisen si/ dat mense banghe;
Eñ duken int water so langhe/
Dat si verdzinken eñ boven dziven:
Dan eet hise/ dus hozen wi scriven.
Dit schint een deel oppenbare/
Oft eerhande aren ware.

Lagopus mach/ na dlatijn/
An onse dietsch hasenboet sijn;
Want daer si in plumen staen/
Sijn si alse hasen boete ghedaen:
Kuwe boete sekerlike.
Dits die scobut pzoperlike;
Beide in haghen eñ in holen
Teit hi sijn dzoebe lijf verstolen/

Vs. 2503. H. si hem bider z. B. Want die vogel hem bider see g. G. bider voghel gh. V.J. biden vogle (voglen) gh. | 2504. G. Die vissche hi oec inde zee verteert. V.J. Die vissche (visscen) in die zee v. B. vesschelkine. | 2505. G. hangt inde lucht. V. Ende als hi. H. alsi b. hanct. B. hanget. J. als — hanghet. | 2506. J. voglen onder hem hebben. | 2508. V.J. Ende d. | 2509. H.J. verdrenken. | 2510. B. Dan et hise, hore wi scr. G. Die ethi dan, dus horewi scr. V. Die heet hi, dus horen wi. H. etet hise dus hore wi. J. Die et hi dus hore wi scr. | 2511. *Allen* openb. | 2512. G.V. Alse (Als) oft eerande (erande) aren w. B. erande aer w. H. erehande aern. J. Als oft eerhande ware (aren *ontbr.*). | 2513. B.G. Lagepus m. na dlatijn. H.V. Lagepus m. naet l. (na tl.). J. in latijn. | 2514. B. hasen voet. G. hasevoet. V. diechs. H. Na onse dutsch een hasevoet. | 2515. G. inde plumen. V. inden pl. J. in die pl. | 2516. V. als hase voete. H. hasevoet g. J. als hasen voeten. | 2517. G.V. Des voghels voete sek. H. Dese vogel sek. J. Des voghels voete ende sekerl. | 2518. G. Dit es die scovut waerlike. V.J. Dit es die scuwut (scuwuut) pr. H. Is de scuufwt prop. (Dit *ontbr.*, *in welks plaets de voorgaende var.* Dese vogel *heeft*). | 2519. G. Beede. H.V.J. Bede. | 2520. B. Leid hi s. drove. H. Leyt hi s. drove. V.J. Leet hi.

Digitized by Google

Eñ eet ſine p̄oye alleine.
.Men bintſe wel na al ghemeine
Alſo groot bi na alſe die aren /
.Met plumen verladen te waren.
Si ſijn oec ghehoznet mede.
Sijn opſien es̄ wonderlijchede:
Sine oghen root alſt ware een b̄zant.
Hi es̄ alre boghele biant;
Want ſi na hem ſtekens̄ plien /
Om dat ſine bi daghe ſelden ſien.
Hier gaen ute die namen in .T. /
Van .M. verſtaet die waerheit wel.

Malus̄ / alſe wi wanen wale /
Es̄ die wuwe in onſe tale;
Crom van becke eñ crom van boeten /
.Maer niet ſtarcs̄ dar ſi ghemoeten:

Vs. 2521. G.V. proeie (proie) alleene; B. proie; H. allene. J. Ende oec sine proie allene (et, *welk al de anderen hebben, ontbr.*). | 2522. B. vindse. G. wel na ghemeene. V. wel naer al gemeene. H. alle gemene. J. ghemene. | 2523. G. Alse groet. V.J Alse gr. bi na (bina) als. | 2524. H. Mit. J. gheladen. | 2525. G.V. Van plumen ghehornet (ghehorent) m. J. *heeft dit vers niet. Zie de volg. variant.* | 2526. G. upsien. V.Sijn upsien dat wonderlichede. H. is wonderlichede. *Na dezen regel schuift* J. *er een nieuwen in, ter volledigíng denk ik, van het rijmpaer:*

Want hire enen vervaert mede.

Zie de voorg. var. | 2527. G.H. Sijn oeghen roet alse (alst w.) een br. V. Sijn oghen. | 2528. G. alder vogle. V. alde vogle. H. is. J. alder voglen. | 2529. J. si hem na. | 2530. G.V. Omdat (Om dat) sine daghes s. s. B. Dat s. (Om *ontbr.*). J. Omme dat sine. | 2531. B. Hir gaet ute namen. H. Hijr g. wt namen. | 2532. G.H.V. die namen wel. J. Vander .M. verst. die namen w. | 2533. H.V. als. J. Milius als. | 2534. G.V. Dats die wuwe (wouwe). H.J. Es de wiwe (Dats die wouwe) in onser t. | 2535. B. Croem becte eñ cr. G. Crum v. becke eñ van v. H. Crombect eñ cr. v. v. V. Crum becte eñ van v. J. Crom becte ende voeten. | 2536. B. strax. V. dar soe. H. Mer niet sterts (*sic*) daer si g. G. niet starcst. daersi ghemoeten. *De stip achter* starcst *geeft het HS.; dan wordt* daer *eene conjunctie* (= dewijl). J. Niet staerc daer si ghem. (Maer *ontbr.*).

Digitized by Google

Hinnen / kiekine / voghelinc /
Daer an ſetten ſi hare pine.
Dinc / die niemanne mach comen te baten /
Die men uut werpt op der ſtraten /
Daer af maken ſi hare ſpiſe.
Plinius ſpreert / die meeſter wiſe /
Dat hare levere dragher medecine.
Die wuwe pleghet dout te ſine
Aeghen voghelkine cleine /
Eſi blobe op die grote ghemeine :
Sie bliet den cleinen ſperewarc.
Dit es een wonder van vare.
Ariſtotiles die ſeghet /
Dat eerhande wuwe pleghet /
In die toghet van haerre iogen /
Dat ſi voghele baet in proyen ;
Daer na croenghen / daer na bliegben ;
Int ende ſterftſe / ſonder liegben /
Van hongbere / die haer gaet an /

Vs. 2537. G. voghelkine. V. Henne, k. eñ v. H. Hennen, kuken eñ vogelkine. J. Hennen, k., voghelkine. | 2538. G.V. Daerna setsoe. H. Daer aen (*sic*). J. Daer na setten si. | 2539. G. die nietne mach. B. mah. V.J.H. die (H. de) niet mach. | 2540. G. Diemen werpt upter str. V. up. H. opterstr. J. wt worpt inder str. | 2541. G. maecsi. V.J. of. | 2542. B.H.V.J. meester *ontbr.; voorts* V. spreict; H. de wise. | 2543. B. levre. H. har lever dracht medic. J. levre draecht. | 2544. B. boud. V.J. wouwe. H. De wiwe pl. bont (*sic*). | 2545. G. die vogh. cleene. V. die vogheline clene. H. Thegen (*sic*) v. clene. J. Tieghen v. clene : ghemene. | 2546. G. bloede upte groete ghemeene. B. bloede—groete. V. bloet up d. gr. ghemeene. H. bloede – gemene. | 2547. G. Soe vl. den cleene sparew. V. Soe vl. d. clenen. J. Hi vl. d. clenen sparew. H. clenen sperew. B. sperw. | 2548. G. van hare. V.J. van vare, *wat ik volgde*. B. Eñ dit is—van hare. H. Eñ dits—van hare. | 2549. V. Aelbrecht. | 2550. B. erande. V. eenrande; *ook* H., *waer voorts naer gewoonte* wiwe. J. Die eerhande voghel pl. | 2551. G. Inde i. v. harre ioeien : proeien. B.H.V. v. hare ioien. J. iueghet van sire ioie. | 2552. G.V. Dat soe vogle. H. vogle. J. Dat hi voglen v. in proie. | 2553. J. croongen. | 2554. B. sterft sie. V. Intende stervet soe. H. stervet si. J. eynde stervet hi s. l. | 2555. G. hongre d. hare. J. hongher die hem g. an.

Digitized by Google

Want ſi hare niet gheneeren en can.

Magnales / ſpreert Ariſtotiles /
Dat eerhande voghel es /
Groot alſe die ghier of die aren /
Die hem gheneeren te waren
Metten viſſchen in riviëren.
Si ſijn van rober manieren
An hare plumen / alſe wi merken;
Swart van boeten eñ van becken.

Melancoziphus / alſe ons ſeghet
Plinius / daer dit in leghet /
Es een vogelkijn niet groot /
Dat ſeere wast in ſijn ghenoot;
Want boven .ℱℱ. winnen ſi al /
Eñ emmer oneffene int ghetal.
So nerenſt en es gheen voghelkijn
Om te voedene die ionghe ſijn:
Dat mach men an die meneghe ſien;
Nochtan alſt te vlieghene plien /
Eñ ſi volghen uten neſten

Vs. 2556. G. soe hare. B. generen. V. Want soe h' niet generen can. H. si har. J. hi hem gheneren niet ne c. | 2557. V. spreict. H. Aristitotiles. | 2558. B. erande. V. eenrande. | 2559. B. ofte. V.H. als. J. als d. gh. ofte aren. | 2560. B.J. g(h)eneren. H. De hem g. twaren. | 2561. J. visscen. B. vesschen inder riv. H. Mitten v. in riviren : maniren. | 2562. G. roeder. | 2563. B. merken. H.V. har (haren) pl. als wi merken. J. haren pl. als. | 2564. B.H.V. vlerken. | 2565. H. Melarcorsus als. B. Melancorfus. V. als. J. Melancorifus als. | 2566. B.H. Daert in l. | 2567. H. is. V. voghelijn. | 2568. V. sere wasset. B.H.J. sere. | 2570. B. ember onneffene. V. onneffene. H. onneffen. | 2571. B. nernst. G. neernst. V. So narenst so nes gh. vogelijn. H.J. So n. (neernst) so nes vog(h)elkijn. | 2572. G. de kindre sijn. V.H. die (de) kinder. J. Omme te voeden d. kinder. | 2573. G. ande m. B. menechte. V. menige. | 2574. B.H. Want alsi. | 2575. V. Ende si — neste.

Digitized by Google

Der moeder / ſijn ſi bet ten beſten /
Eñ volghen naer / na hare wiſe /
Vader eñ moeder om hare ſpiſe
Met ere herde groter ſcare /
Alſe ofte ene ſcole vogle ware.
Deſe ſijn ter p̄zoyen gheghheven
Den ſtarken voghelen diere bi leven.

Mꝛex es een ſwart voghel
An plumen / eñ an bec / eñ an vloghel;
Van clauwen ſcarp eñ van becke :
Een baſtaert aer eeſt / alſ̄ ic mecke.
Hi gheneert hem in ribieren
An viſſche na ſiere manieren.
Al gheneert hi hem int water beſt /
Op bome maert hi ſinen neſt /
Eñ boet met viſſchen ſine ionghe ;
Eñ alſi comen ten eerſten ſp̄zonghe
Om te vlieghene / ſijn ſi verlaben /

Vs. 2576. G. sijn si verre t. b. B. si sijn vord t. b. H. sijn si voert. | 2577. V.J. Ende v. na hare w. H. v. na hare wisen. *Deze drie HSS., als ook* B., *laten* naer *achter*. | 2578. G. Omme spise, *als mede* V.J. *waer verder* ende *voor* eñ. H. moder om spisen. | 2579. B.J. ere herder gr. G. harde groeter. V. ere harde. H. eere groter (harde *ontbr.*). | 2580. G. Alse oft. V.J. Als oft een (ene) sc. voglen. H. Oft (Alse *ontbr.*). | 2581. B.J. proien. G. proeie. V. ten proien. H. te proien. | 2582. G.H. sterken voglen dierre (dier). B. dire. J. staerken die hier l. (voghelen *ontbr.*). | 2583. G. een harde suart. V. een uutsw. H. is. J. wt swaert. | 2584. G. An bec, an plumen eñ an vl. H.V. An pl., an bec eñ. J. An pl., an becke ende. | 2585. G. scerp. B.V. clawen. H. clawen starc. J. clawen scaerp. | 2586. G.V. Een scolf aren eist (est). B. bastard. H. bastaert aern ist. J. scolvaert eist. | 2587. B. genert. H. riviren : maniren. J. Die gh. | 2588. B. vessche. G.J.V. Met visschen (V. vissche). H. vissce. *Allen* sire. | 2589. B. geneerd. G. te watre. | 2590. B.H.V. Nochtan maect hi op (up) b. sijn n. G. boeme. J. Nochtan maect hi op .I. boom sijn n. | 2591. G. voedt. B. vesschen. H. mit visscen. J. visscen. | 2592. G.V.J. tharen eersten. H. iersten. | 2593. H. vliegen. *Voorts van de eerste hand* verlaten. J. Omme.

Digitized by Google

So ontſien ſi hare ſcaden /
Dat ſi ute werpen hare ſpiſe /
Om te vlieghene in lichter wiſe ;
Dies niet ne doen / bliven ſo ſmaer
Dat menſe dicke heet albaer.
Sulke vint men / alſe men weet /
Van naturen alſo heet /
Dat ſi in couden wintertijt
Ontdoen hare vloghele wijt /
Eñ vercoelen hem in den wint.
Haer dzec es ſo heet / alſe men vint /
Dat groene bome daer af verdzoghen :
Dit mach men merken ende toghen.

Memnonides / als ict bevant /
Sijn vogle in Eggpten lant /
Alſe Iſidozus doet verſtaen /
Die dien name hebben ontfaen
Van Memnoene / den heere groot /
Die wilen bleef voze Crogen doot ;
Want ſi comen ghevaren

Vs. 2594. *Bij allen* : hare. | 2595. G. Eñ werpen ute h. sp. V.H. uutw. J. wt worpen. | 2596. G. in *ontbr.* H. vliegen. J. Omme te vlieghen. | 2597. B.H. ne *ontbr.* J. niet en doen si bl. | 2598. B. dicken. v. al d. V. dicken vaet. H. vaet. J. dicke vanghet. | 2599. B. Selke vindm., alsict w. H. alsict w. J. alsmen. | 2601. *Allen hebben* winter tijd (*sic*). | 2602. G.H.V. Ondoen h. vlogle. J. vloghelen. | 2603. B. verscoelen — wind. | 2604. B.H. Hare (Her) dr. es (is) so ♄ datmen vind. *De orde van dit rijmpaer is in* B. *verkeerd; maer op den kant door het gewoone teeken* (a. b.) *hersteld.* J.V. als men v. | 2605. B.H. Daer bi verdroghen groene bomen. G. boeme der af verdroeghen. V. daer af *ontbr.* J. bome (*of* borne?) daer of v. | 2606. B. eñ gomen. G. toeghen. H. Dat — eñ gomen. V. marken. | 2607. *Bij allen* Mennonides. B. bevand. V. als ic. | 2608. B. Egipten land. V. Egipt. J. voglen. | 2609. B.G. Ysid. V. Als. H.J. Als Ys. | 2610. G.V.J. Die die namen. H. Die de mane heeft ontf. (*sic*). | 2611. G.V.J. Van Mennon. B. Mennoene. H. Mennone. | 2612. B.V. vor Troien. G. Troeien. H. De w. J. wijlneer bl. vor Troien. | 2613. G.V.J. Want dat si.

Digitized by Google

Ute Egypten met groten ſcaren
Daer Troyen ſtoet / als men noch ſeghet /
Daer Memnon begraven leghet /
Ten vijften iare / dans ghenne saghe :
Eñ vlieghen dan twee daghe
Omtrent ſijn graf / eñ op den derden /
Gaet haer ſpel al buten werden ;
Want elc gaet den anderen ſcuren /
Eñ ſtriden ſonder gheburen /
So datter vele bliven doot :
Eñ dits dan voglen wonder groot.

Meaura / dats der meuwen name ;
Een voghel ceſt onbequame /
Al es ſi gheplumet wel.
Na hare macht es ſoe fel.
Bi viſſchen leeft ſoe in der zee ;
Maer ſi ne gheert ghenne dinc mee
Tetene / dan den verdronkenen man :

Vs. 2614. B.V. Egipten. G. groeten. H. mit. J. Wt Eg. m. groter sc. | 2615. G. Troeien stont alsemen seghet. B.J. Troien st. alsm. noh (noch) s. V. Troien stont. H. stont alsmen seget. *Had Maerlant hier niet duidelijker geschreven* : Naer Troyen toe ? | 2616. G.V.J. Aldaer Mennon. B.H. Mennon. | 2617. G.J. Ten .V. jare dit nes gh. (ghene) s. B. gene. V. vichten iare dins (*sic*). gh. B. viften. | 2618. B. danen in .II. dage. V. danne .II. d. | 2619. G.V. upten d. H. ende op deerde (*sic*). J. Omme trent ende opten d. | 2620. B. hare. H. har sp. al b. veerde. G. al uten. V. varden. J. hare sp. al vter v. | 2621. H. sturen. J. gaet naer a. scueren. | 2622. G.V.J. sonder duren. | 2623-2624. *Deze twee regels ontbreken in* B. ; *in* G.J. *staet* Dits, *enz.*, *zonder* Eñ. | 2625. G. es der meewen. V. meewen. H. mewen. J. Meauta — mewen. B. meuwen. | 2626. G. eist. H. eist ombeq. V. es het onbecame. J. eist ende omb. | 2627. G. soe gh. B. sie gepl. H. Eñ is so g. V. Al es hi gh. J. ghepl. wit ant vel. | 2628. V. si nes niet fel. H. is sie fel. J. macht so eist so fel. | 2629. B. vesschen l. sie. G. inde zee. V. vissche levet soe. H.J. levet si in die z. | 2630. B. Mar sie ne geert gene. G. Eñ soene begheert negheene. V. soe begheert gheen d. H. Mer sine beg. geen d. J. Mar sine begh ghene d. | 2631. J. Teten dan van verdronkene m.

Digitized by Google

So ontghint ſine in doghen dan.
Alſe een ſtorm naken ſal /
Roepen ſi eñ maken ghescal;
Eñ dat comt hem al van ioyen /
Om dat ſi hopen der proyen.
Wel ſlachten ſi den riken bzecken /
Die op die diere tide mecken;
Dats der armer liede tempeest:
Dan wanen ſi emmer winnen meest;
Dan ſijn ſi bzo eñ hebben ioye:
Daer omme werdſi des dubels proye.

Merlicus es des merles name /
Een voghelkijn ſcone eñ beguame /
Dapper / ſtout / eñ ſeerc ſnel /
Eñ cleinen voghelkinen fel.
Het dar meerre dinc beſtaen /
Dan ſine cracht mach volgaen;

Vs. 2632. G. So ontghinnet soene dan (in doghen *ontbr.*). B. ontgintsiene. V. ontgonnet soene. H. in die ogen. J. ontghinnet sine. | 2633. V.J. Als een storem n. s. | 2634. H. Ropen. | 2635. G. hem van ioeien (al *ontbr.*). B.H. coemt — ioien. V. ioien (al *ontbr.*). J. hem van ioie. | 2636. G. ter proeien. B.H.V. proien. J. Omme datsi h. de proie. | 2637. *Deze regel en de vijf volgende ontbreken hier in* B. *en* H.; *maer zijn beneden, na vs.* 2652, *aengevuld. Zie aldaer de varianten van den eersten regel.* V. slacht si. | 2638. G.V. up. H. tijt. J. opten dieren tiden. | 2639. V. lieder. H. lude. J. aermer lieden. | 2640. H.B. wanen die scalke w. | 2641. B.V. vro dan hebsi ioie. H. vro, d. hebben si ioie. G. vroe — ioeie. J. ende h. ioie. | 2642. G. Darombe — proeie. V. Doch wortsi noch des viants proie. J. Doch worden si d. viants proie. B. In inde word si d. viands proie. H. Int ende werden si der viande proie. | 2643. H. is des smerls n. V. Merilic dat es des smarels n. J. Merilic dats eens marels n. G. Merelic es smerlekijns n. B. des smerles n. | 2644. G. scoene. H.J. vog(h)el. V. became. | 2645. G. Het es stout ende s. sn. B. stoud eñ sere sn. J. stout, dapper ende sere sn. V.H. sere. | 2646. G. Cleene ghevlogelt eist eñ fel. H. Eñ clienen. V.J. Clenen voghelkine (— kinen) fel (Eñ *ontbr.*). | 2647. G. Het dar wel meerre. H. Et dar mere. J. dar merer d. | 2648. G. mach ghegaen. H. Dan har cr. m. bevaen; *en zoo mede* J. bevaen; *maer* V. begaen. *Hoe zal men dit anders noemen dan willekeur?*

Digitized by Google

Eñ verwinnet met snelheden /
Eñ met siere vromecheden
Dicke onghelike dinc.
Merc hier op / edel iongheling :
Staet di thertę ter doghet waert /
Wes emmer coene eñ onverbaert ;
God mach di wel van hoghen saken
Bi siere macht verwinne maken.

Muscipa / dats een voghel /
Eñ hevet plumen eñ vloghel
Na den laenre harde naer :
Maer minder es hi / wet vor waer ;
Meerre dan die dube oec es ;
Ghevoet / ghebect / sijt seker des /
Also als men die swalewe siet /
Eñ vele meerre niet.

Vs. 2649. B. verwind. H. verwint mit. J. v. bi snelh. | 2650. H. mit. J. Ende bi sire vromich. *Allen* sire. | 2651. B. Dicken. | 2652. B. hir op edele iongelijnc. G. hier up edel j. V. Maerc hir up edel. H. Merct hijr op edel. J. Merct (*of* merch?) h. op edel. | 2653. B. dien herte t. d. ward. H. dijn herte. V.G. Staet di therte t. dueghet (doghet) w. J. dueghet. | 2654. H. Wes daer to cone eñ onv. B. ember c. eñ onvervard. G.V. Wes sonder waen eñ onv. J. *stemt met* G.V., *behalve dat* eñ *ontbr. Op dezen regel volgen in* B.H. *de zes verzen die boven, na vs.* 2634, *overgeslagen waren, maer eenigszins gewijzigd om de verplaetsing minder aenstootelijk te maken, aldus :*

Iegen den scalc, den riken vrecken,
Die op die diere tide, enz.

Zie de overige varianten op hare plaets. | 2655. G. Got — hoegher. V. van ogen s. J. mach di noch van hogher s. | 2656. G.H. Met (Mit) sire. V. Met dire m. J. Met sire cracht. B. sire. | 2657. J. Muscipia. G.V. dat es. | 2659. H.V. laevre. | 2660. G. es hi, dats waer. B. war. V. voir w. H. Mer m. is hi, wet v. J. Minre es hi (Maer *ontbr.*). | 2661. G. Eñ meerre d. d. d. hi es. B. Merre. J. Merer dande duve. | 2662. B. Gehoeft, gebect. G. Ghevoetd. | 2663. B.H. die valme. G. die zualewe. V. swaluwe. | 2664. G.H. Eñ oec vele. H. meere. J. Ende oec vele merer n.

Digitized by Google

Craech es hi in sine vloghe;
Sijn vlieghen dan es niet hoghe.
Al hebet hem dit Nature onthouden/
Anders hebet si hem ghegouden/
Eñ te siere lijsneere ghegheven;
Want onder alle voghele die leven/
So ne es der screfturen cont/
Dat enech hebet so miden mont/
Na dien te siene dat hi es groot.
Eñ dies hebet die voghel noot/
Want hi al bi vlieghen leeft/
Eñ gaept wide/ daer hise heeft/
So datter hem in die kele
Te samen dicke vlieghen vele.
Des heet menne musicapa/
Dats vlieghevanghere in dietsch wel na.

Merops/ alse Plinius seghet/
Es een voghel die dies pleghet/
In deerde te broedene/ in holen

Vs. 2665. G. Traghe es hi in sinen vl. V. in sine vlogle. H. is hi in sinen. | 2666. G. vl. en es niet. H. vl. is niet. V. niet oge. J. dat nes niet. | 2667. B.V. hem die n. onth. H. Al heesthem die n. onth. G. Al heeft nature hem dit onth. J. heeft hem die n. | 2668. G.V. heeft soe h. ghehouden. H.J. Anders so heeft si h. gheh. (ghehouden). | 2669. G. Eñ tsiere. V. Te siere (Eñ *ontbr. als mede bij* J., *waer verder* sire). H. sire. *Allen schrijven* lijsnere, *behalve* G. | 2670. G.V. vogle. H. vogle de leven. J. voglen. | 2671. B. scrijst. cond. G. Sones d. V.J. So nes. H. Si nes. | 2672. B. mond. G. heeft. V. enich. H. enich heeft. J. heeft. | 2673. G. Te siene nadien dat. B. Nadien. H. is. | 2674. G.J.V. Ende dies heeft. (V. hevet). H. heeft de v. | 2675. B. vligene. V. vlieghene levet. J. levet. | 2676. V. Ende g. — hevet. J. wide opdat hise hevet. | 2677. G. inde. | 2678. B. dicken. G. Te gader. V. vl. dicken vele. H. Tesamen. | 2679. G. Bedi heet hi musc. V. Ende dies heetmen musicapa. H. Eñ des heetmense mus. J. muscipia. | 2680. G. vl. vangre. B. vl. vangh. indietsche na. H. vliegenvangher. | 2681. B. Merobs. G. Alse ons. V.J. als ons. | 2682. G.V. die des. H. die dus. J dies *ontbr.* | 2683. B.G. In derde. V. In haerde. H. te broeden eñ in h. J. In daerde te broeden.

Digitized by Google

.VI. boete diep / daer hi verstolen
Sine ionghe onder boet /
Tote dat si sijn te vlieghene bequaet.
Van plumen es hi som scone graeu /
Eñ opten rugh heerende int blaeu /
Voꝛ die voꝛst een lettel root /
Wit an die wamme / eñ niet wel groot.

Merula / dats der merlen name /
Die soete singhet eñ bequame /
Alse die lentijn comen wille ;
Want den winter swighet si stille.
Experimentatoꝛ die seghet /
Dat die merle / die men plieghet
In gaioelen te houdene stille /
Dat si ieghen Naturen wille
Vleesch eten / eñ te bet singhen ;
Eñ dit selve siet men volbꝛinghen
Der leewerken eñ der calandꝛen /
Eñ oec someghen voghelen andꝛen.

Vs. 2684. G.H.V. diep, dat hi. B. dar. J. voeten diep dat hi. | 2685. H.B. daer (dar) onder voet (voed). G. voetd. J. ionghen daer o. | 2686. B.G. goet. H. Tot d. si s. te vliegen goet. | 2687. G. scoene grau. H. is hi s. sc. graeu. V. graeu. B. grau (scone *ontbr.*). J. In pl. es hi som scone gr. | 2688. B. Eñ op den rig ker. int blau. G. Upten rugghe—blau. V.H. Up den ric (Up ten rugge) ker. J. Opten rig. ker. | 2689. G. Vorde b. V. luttel. H. Voer d. b. e. luttel. J. berst. | 2690. G. ande w. H. wammen. J. mamme (wel *ontbr.*, *als mede in* B.). | 2691. G.V. Merila. J. Merila—maerlen. | 2692. G. singhen. V. became. | 2693. H.J. Als die lentin. V. Als. | 2694. B. Vanden wintere suiget. H. Vanden wintre sw. so st. G. suiget soe. V. soe st. | 2695. B. die *ontbr.* | 2696. G. de merle. V. meerle. H. Dattie m. de men. J. marel. | 2697. B.H. gaiolen. V. In die ghiole te houden. J. In die gaiole. | 2698. G. Dat soe. V. nature. H. Dat si singet i. nature w. | 2700. V. Ende — vulbr. H. siemen. | 2701. B. lewerken. J. lewerke—calandre. G. kalandre. V. enter calandre. H. *van de eerste hand* calendren. | 2702. G. someghe vogle andre. V. Ende oec somich voghel andre. H. voglen. J. Ende so menech voghel andre.

Digitized by Google

Al eſ ſi ſwart gheerne ſi baet:
Hare plumen ſtreect ſi eñ begaet/
Oſte ſi wilde weſen wit;
Maer omme niet ſo doet ſi dit:
Want ſonder in den ſanc alleene/
So eſ hare ghenoechte cleene.
In Achaya eſ ſi wit bonden/
Dat die Moreie eſ nu bi ſtonden.
Die merle ne can niet muten;
Sonder an den der duten
Pleghet ſi telken iare dit/
Dat ſi wert van ghelewen wit.

Monedula eſ der cauwen name/
Van ſwarten plumen ſeere bequame;
Selver mint ſi/ ghelt eñ gout/
Eñ datſ bi der Naturen ghewout;
Nochtan ne weet ſi wat hare ſal/
Sonder dat ſijt berket al
In ſteden daert verholen blivet.

Vs. 2703. B. sward g. si baed. G.V. Al es soe (so) suart (sw.) gh. soe baedt (baet). H. suart. J. swert gaerne. | 2704. B. begaed. G.V. Streect soe eñ begaedt (begaet). J. trect si ende b. | 2705. G. Alse of soe w. V. Als of soe w. H.J. Als ofsi (of si) w. | 2706. B. ombe niet soe es dit. G. ombe niet so doet soe d. H. om n. so is dit. J. Mare omme n. | 2707. B.H. sonder sanc all. J. in desen sanc. *Allen behalve* G. allene: clene. | 2708. V. ghenouchte. H. is haer g. | 2709. G.V. es soe w. H. In Achia is si. J. In Asia. *Wist hij van* Apia? | 2710. G.V. Dats de (die) Moreye nu bi st. B. Moreye. H. Dattie M. es. J. Dats d. Moreie nu ter st. | 2711. B. Die merlen can n. mutten (*sic*, ne *ontbr.*). V. meerle ne c. H. ne *ontbr.* J. Die marel. | 2713. G.V. Pleghet soe. J. Pliet si. | 2714. B. hi ward. G. hi werd. V. hi wort v. gheluwen. J. wort v. gheluwe. | 2715. H. is der kawen n. | 2716. B. seere *ontbr.* V. swerten — betame. H. suarten pl. eñ beq. J. Swart van pl. sere b. | 2717. G.V. minnet soe, ghelt ende g. (eñ goud). B. mint sie, g. eñ goud. H. Silver mint se eñ gout. J. Sulver m. si ende gout. | 2718. B.V. gewoud. | 2719. B. ne weet sie. G. soe. V. ne weetse w. haer s. H. har. J. haer. | 2720. G.V. datsoet. H. decken sal. | 2721. G.V.J. verloren blijft (V.J. blivet).

Digitized by Google

Wel ſi den vzecken man beſcriuet /
Die ſwart es van vulen ſonden /
Eñ ſine rijcheit tallen ſtonden
So dect / dat hi verlieſt daer mede
Sijn ghemac eñ ſine ſalecheide /
Der werelt eere / die minne Ons Heeren.
Men mach die cauwe ſpzeken leeren /
Wilment pinen tonc beſtaen.
Nauwe macht ſi der ſonnen opgaen /
Eñ groetſe met haerre ſpzake.
Experimentatoz ſeit vzeemde ſake:
Dat cauwen vleeſch niet es goet /
Want het thoeft crauwen doet.

Mergus es een voghel / God weet /
Dat men in dietſch den duker heet;
In maraſſchen / in riviëren /
Wandelt hi na ſiere manieren /
Om dat hi die viſſche veet.

Vs. 2722. G. Vele soe — beſcrijſt. V. Wel soe. H. Wel so. J. man becliven (*sic*). | 2723. H. is van wlen s. | 2724. V. Ende sine rikeit. H. rijcheyt. | 2725. B.G. der mede. | 2726. H.J.V. eñ *ontbr.; voorts* V. Sijn — sijn. | 2727. B. ere — Heren. G. eere, de m. O. Heren. V. Dier warelt. H. De w. ere de m. O. Heren. J. Die warelt ere — Heren. | 2728. G. De c. spr. leeren. B.V.J. leren. H. cawe spr. leren. | 2729. G.V. Wilmens pine jonc (i.). J. Wilmens pinen ende i. b. | 2730. G.V. soe d. s. upgaen. H. Nawe wachtsi. | 2731. B.G. harre. V. Ende gr. m. hare spraken. H. mit hare. J. harer. | 2732. B. seid vremde. G. vremde. V. seghet vremde saken. J. seghet. | 2733. E. Cauwen vl. nes niet g. J. vl. es niet g. G. nietne es g. V. vlees niet nes wel g. H. Dat kauwen vleis niet es wel g. | 2734. H. Want et heeft trauwen doet (*sic*). V. thovet. *Onder dezen regel, den laetsten van blz.* 111 *recto, staet, welligt voor den schilder, de vermaning*: Kert omme. J. thovet crauhen d. | 2735. G. Got. | 2736. G. Diemen — dukre. B.V. duk' (verkort). H. Diemen in duutsce duker h. J. Diemen in d. | 2737. G. In merssche eñ in r. V. marassche ende in r. H. marascen, in riviren. J. marasscen ende in r. | 2738. V. Wandert hi na sire. B. sire. H. sire maniren. J. bi sire. 2739. G.H.V. vaet : gaet. J. Omme dat hi die visscen vaet.

Digitized by Google

Tanghe hi onder twater gheet;
Doch moet hi weder in die lucht:
Danen comt hem sijn ademtucht.
Hare tonc sijn so ghedaen/
Teerst dat si uten doppe gaen/
Al verliesen si haer eñ moeder/
Dat si hem sonder behoeder
Bedraghen connen eñ gheneeren.
Ambrosius spreect sonder sceeren/
Dat alse die dukere die zee vliet/
Eñ roepende te lande tiet/
Dat si voorweten eñ vorsien
Tempeeste die selen ghescien.
Te wintere/ alse hi stille leghet/
Eest dat hi best te sine pleghet/
Om dat hi minst dan vlieghet;
Want hen si dat Nature lieghet/
Eir voghel vlieghet meer int clare/
Dan in die lucht dicke eñ sware.
Voghele namen gaen ute in .M./

Vs. 2740. B.G. dwater. H. ondert water. J. gaet. | 2741. G. de lucht. H. moethi. | 2742. B. Dan coemt. G.V. Want dan (dane) c. hem dademt. (dadem t.). H. Dan coemt hem sijns adems tucht, *en van de eerste hand* tocht. J. Want danne c. h. dadem t. | 2743. G.V. ionghe. J. ionghen. | 2744. B. Tierst. J. Teersten datsi vten doppe vallen, si gaen. | 2745. G. ende m. H. Al verliest hi v. eñ moder. | 2746. H. hem *ontbr.* | 2747. B. generen: sceren. H. cunnen eñ generen. V.J. c. eñ (ende) gheneren. | 2748. B. spreect *ontbr.* H. seit s. sceren. V. spreict s. sceren. J. Ambrosis — sceren. | 2749. G. die dukre de zee vl. V. als d. duk' in die z. H. als d. d. de se vl. B. see. J. als — ze. | 2750. H. ropende. V. te langhe t. | 2751. G. vorew. eñ voresien. H. voersien. B. vorw. eñ vors. J. vor w. ende vorsien. | 2752. B. Tempeste. G.V.J. Tempeest die saen sal gh. H. die sullen. | 2753. G.V. Te wintre want hi. J. Ten w. want hi. H. alsi st. | 2754. G.H. Eist dat hi vets (west). V. Ist d. hi vest. B. Es dat. J. Eist. | 2755. H. mints. G. vliecht: liecht. J. Omme. | 2756. H. ten si. J. En si dat ons n. l. (Want *ontbr.*). | 2757 G. vliecht. H. claer: swaer. J. vliecht—claer. | 2758. V. zware. J. swaer. | 2759. G.V. Voghels n. (name). H. Vogle n. g. wt. J. Voglen n. g. wt.

Digitized by Google

Van .N. comen dandre na hem.

Nasus / dats die sperware /
Onder edel volc een voghel mare.
Want hi met proyen hem gheneert /
Hi ne plieghet / no ne begheert
Gheenen gheselle an sine side.
Selke wanen dat es dan nide /
Eñ selke dat hem doet hovaert /
Want hi seghe alleene begaert;
Maer hets te ghelovene / dat ic telle :
Want hi ne wille gheenen gheselle
Hebben an sijns selves bejach /
Vliet hi gheselscap nacht eñ dach.
Nochtan es dit voy waer gheset /
Dat die sperware baet sijn musschet;

Vs. 2760. G. volghen dandre. H. coemt dander. J. Nu hort hier vort vander .N. | 2761. G. es die spareware. V. dats d. sparew. B. sperw. (*of* sparw.?) H. sperew. | 2762. B. en vogel. | 2763. B. proien h. geneerd. G. proeien. H. mit proien. V.J. proien. | 2764. G. no begheert. V.J. noch ne b. H. noch beg. | 2765. G. Negheenen. B.H. Genen. V. an sijn s. J. Ghenen. | 2766. G. Sulke wanen datd es. H. Sulke w. d. is. V.J. Sulke. | 2767. G.V. Eñ sulke datd (dat) hem d. hoeverd (hovaert). H. Eñ sulke wanen dat doet h. B. hoverde. J. sulke — hovaerde. | 2768. G. hi den zeghe all. begherd. V.J. den seghe allene begaert (begaerde). H. allene. B. allene begerde. | 2769. G.V. Maer dats gheloevelixt (ghelovelijcts) dat. H. En tis teghelovene. B. Eñ hets telovene. J. Mare dats ghelovelijxt dat. | 2770. G.V.J. Want hine wilt negheenen (V.J. wille ghenen) gh. H. hi en w. genen g. | 2771. B.H. dan sijns. V. an sijn selfs. | 2772. J. Hi vliet ghes. nacht ende d. B. Ghes. vliet hi n. eñ d. | 2773-2774. G.

Nochtan es over waer gheseit,
Dat hi sijn musschet vaet die sparewaer.

Blijkbaer bedorven, en niet verbeterd door de verplaetsing van gheseit, *die door zeker merk* (″) *aengewezen wordt:*

Nochtan es gheseit over waer.

V. is dit over waer gh.; *en verder* speerw. — mussceet. H. is dit voorwaer g. Dattie sperwaer v. s. muschet. J. eist over waer gh. Dat d. spareware vanghet s. musscet.

Digitized by Google

Eñ dit / ſprεert Ariſtotileſ /
Dat ieghen die nature eſ
Van allen voglen ghemeine /
Die hem met prooyen groot of cleine
Gheneeren : dat negheen ne baet
Sijn gheſlachte dat hem beſtaet;
Maer die ſperware macht van deſen
Edelheiden wel onſculdech weſen /
Want hi prooyet op ſijn ghenoot.
Scaemdi / menſche / van ſtanden groot /
Dat elc voghel eñ elc dier /
Eeſt wreet ofte onghier /
Al eeſt dat hi prooyen leeſt /
Dat den ſinen bεrde gheeſt.
Maer du eñ die ſperware
Hebt deſe edelheit ommare.
Die wilde ſperware pleghet
In wintertiden / als men ſeghet /
Dat hi avonts een voghelin beet /

Vs. 2775. G. seit. V. Ende dit spreict. | 2776. B.G.H. ieghen nature. | 2777. B. Jegen allen. G.V. ghemeene. J. ghemene. H. gemene. | 2778. B. proien groet ocht. G. proeien groet of cleene. H.V.J. proien — clene. | 2779. H. dat geen. B. veet : besteet. *Voorts* B.H.V. g(h)eneren. J. Gheneert. | 2780. G.Vanden gh. d. h. b. H.J.V. Gheslachte (Sijn *ontbr.*). | 2781-2782. G.V. spareware (sperw.) es van seden Onsculdech (Ontsculdich) deser edelheden. H. Mer de sp. m. v. d. Edelen onsculdich w. J. Mar d. sparewaer es van den seden Onsculdich deser edelheden. | 2783. B.H.J. proiet. G. proeiet up. V. proiet up. | 2784. G. menssce. H.J. mensce. | 2785. G.V. elc mensche eñ elc d. B. ofte elc d. J. elc mensce si so fier. | 2786. G. Eist wr., eist ongh. V.J. Es het wreet iof (of) onghehier. H. Eist wr. of ong. | 2787. G.V. Al eist (ist) dat hi bi proeien (proien) levet. H. eist — proien. J. Eist dat hi bi proien levet (Al *ontbr.*). | 2788. G.V. Dat het d. s. vr. ghevet. H. Dattet den s. J. Dat hi den s. vr. ghevet. | 2789. G. sparew. V. Mare du entie sp. H. Mer du entie sperew. J. Mare du ende die sparew. | 2790. B. Hebs die. H. die. J. Hebben. | 2791. G.J. sparew. H. De w. sperwar. V. leghet (*sic*). | 2792. G.V. An wintertijd alsemen | als men) s. H. An w. J. An w. tijt alsm. ons s. | 2793. G. des avonds een voghelkijn vaet. V. navens een voghelijn vaet. H. Des avonds tfogelkijn vaet. J. navonts een voghelkijn vaet.

Digitized by Google

Eñ onder hem hout/ daer hi steet/
Om te verwarmene sine voete.
Des marghens met gorder moete
Laet hijt quite varen eñ vri.
Een scone exemple dinct dit mi/
Eñ hovesch/ eñ harde goet/
Dat elc danke dat men hem doet/
Eñ hi sinen weert verdraghe.
Die edele sperware vroet in de haghe;
Die dorpere/ die lettel dooch/
Hi vroet optie bome hoogh;
Maer elc menschе mese des vroet:
So edelre varen/ so meerre omoet.

Nicticorax mach/ in latijn/
In dietsch een nachtraven sijn;
Eñ es ene maniere van ulen/
Die men bi nachte hoort dulen/

Vs. 2794. B. houd. G. houd — staet. V.J. Ende — staet. H. staet. | 2795. V. warmene. H. Om tevermanne (*sic*). J. Omme te verwermen. | 2796. B. margins. H. mit. J. morghens. | 2797. G. Laet hijt varen quite eñ vri. | 2798. G. scoene ex. dinket mi. V. sc. exempel dinket mi. H. scoen exempel dunct. J. scoen exempel dincket mi. | 2799. G. ende oec goet. V. Ende hovesch. J. Ende — ende. | 2800. G.V. doet men hem goet. H. Eñ elc d. J. danke van datmen h. d. | 2801. G.V.J. Eñ (J. Ende) elc sinen w. (V.J. waert). B. werd. | 2802. G. Dedel sparew. broed. H. De edel sperwer br. in die h. V. in die. J. sparew. br. in die h. | 2803. G. dorpre. H.V. luttel. *In allen* doech : hoech, *behalve in* J. *waer* dorpre d. l. doghe : hoghe *staet*. | 2804. G. broed uptie boeme V. Die br. uptie. B. in die b. J. Broet opten bome hoghe (hi *ontbr.*) | 2805. G. Merc elc mensche eñ wes vroet. V. Marc elc m. eñ wes des vr. H. Mer elc mensce. J. Mar—dies. | 2806. G. oemoet. B. merre. H. meere oem. V. Sedelre barem (*sic*) so meere oetm. J. Die edelre b. die meer o. | 2807. B. Nitorax, *waer boven van later hand*. Nocticorax. G. Nicti..ax, *onduidelijk verbeterd, maer gewis noch na noch voren* Nicticorax. V. Niticorax. H.J. Nict. | 2808. B.G.V. nacht raven. H. In dietsce een n. r. J. nacht r. | 2809. B. ene manieren v. hulen. G. ene. V. Ende es ene m. v. hulen. H. ene manire. J. *heeft dezen regel niet.* | 2810. B. Dimen bi n. hord. G.V. Diemen hoert (hort) bi n. dulen. H. bi nacht hort d. J. Diemen hort bi n. hulen.

Digitized by Google

Eñ dinke mi / an mÿn verſtaen /
Dat marh ſÿn een hulweraen /
Een boſchvoghel / uut eñ uut
Ghevedert na den ſcuvuut.
Nachts vlieghet hi in velde / in huſen /
Eñ leeſt bi pzogen van muſen /
Eñ mint daer toe des menſchen dzec.
Crom hevet hi clauwen eñ bec.
Daghes ſiet menne ſelden iet /
Want hi die clare ſonne vliet.

Nepa / dinct mi die ſneppe weſen /
Die ſo claer hoozt / alſe mÿt leſen /
Eñ in ſcriſturen es gheſeghet /
Dat ſi hare ozen an beerde leghet /
Eñ hoozt harde wel baer bi
Oft enech wozm in beerde ſi.

Vs. 2811. J. Ende dinket mi. | 2812. G. Datd m s. een hueraen. V. Dat het—hueraen. H. hueraen. J. Dattet m. s. een uwe raen. | 2813. B. bosch voghel. G. Ene bosch ule eist ute ende uut. V. Ene busch vele (*sic*) ist. H. bosvogel al wt eñ wt. J. busch vle eist al wt ende wt. | 2814. B. scuvut. G. nadat scovut. V. scuwut. H. scovut. J. scuwuut. | 2815. B. Nachs. G. vliecht hi in v. eñ in h. V. velden eñ in h. H. vliet hi in kerken, in h. J. inden velden ende in h. | 2816. B.H. proien. G. proeien. V.J. Ende levet bi proien. | 2817. G. Eñ minnet hi smenschen. V. Eñ daer toe minnet. H. daer to. J. Ende daer toe mint. | 2818. G. Crum heeft hi. B. Croem. H.J. heeft hi clawen. V. clawen. | 2819. G. sietmene selden ofte niet. V. sietmen s. of te niet. H. siemen s. iet. J. Sdaghes sietmen selden of niet. | 2820. G.V. Want het d. cl. H. die *ontbr.* J. sonne ontsiet. | 2821. V. de sneppe. J. snippe. *Boven dezen regel, die het begin eener colom is, staet van eene moderne hand, volgens den heer Jkbt:* Ficedula. | 2822. B. hord. G.V. so clare hort alse (als) wi l. H. hoert als w. J. Die claer hort als wi l. (so *ontbr.*). | 2823. G. Alst in scr. V. Als in scr. es gheset. B. scrijfturen. H. es geset. J. Als in scr. | 2824. G. Dat soe h. oeren an derde. V. Dat soe hare hore an daerde leit. B. derde. H. Dat si an deerde har oren strect. J. Datsi toer an daerde. | 2825. B. hord. G. hort. V. Ende hort. H. hoert. J. hort herde. | 2826. G. Of daer enech worm in si. B. enech vogel in derde. V.J. Of daer wormen in daerde si. H. Of enich w. in d. si.

Digitized by Google

Dan ſteect ſi haren bec lanc
In beerde / eñ haeltſe an haren banc.
Daghes es ſi in haghen ghebect;
Maer ieghen avont ſi ute treet /
Eñ in die marghenſtont vroe:
Hier bi wert ſi ghevaen alſoe.
Chleeſch van der ſneppen es gheſont /
Want men verduwet in corter ſtont.
Dan der .N. endic die woort /
Eñ ſcrive van der .O. woort.

Onocrotalus es bekent
Een voghel in Orient /
Eñ es verboden in doude wet /
So datten ghеen Jode en et.
Enen ſtarken bec heeft hi eñ langhen /
Daer hi mede can biſſche banghen /
Eñ roept lude na den butore /

Vs. 2827. G. steect soe. V. stecsi h. b. die es l. H. Daer strec si. J. die es lanc. | 2828. G.V. In derde (daerde) eñ haelse. B. In derde. H. Eñ haeltse wt an h. d. (In deerde *ontbr.*). J. In daerde ende haelse. | 2829. B. es sie in derde g. G. es soe. H. in die hage. V. bedect. J. Sdaghes es si in daerde bed. | 2830. G. soe ute tr. H.V. uut. J. Jeghen den avont si wt tr. (Maer *ontbr.*). | 2831. G. Inde marghenstonde (Eñ *ontbr.*). V. Ende in d. morghen stonden vro. H. morgenst. vroe; *maer van de eerste hand* vore. J. Ende inder morgh. st. vro. | 2832. B. Her bi w. sie g. G. werd soe. V. wort si gh. also. H. Hijr bi. J. wort si ghevanghen also. | 2833. G. Vleesch (*'t lidw. ontbr.*). V. *als* G., *verder* sneppe. B. gesond. H. Tfleis — is g. J. snippen. | 2834. B. het wert verd. in c. stond. V.J. hets verduwet. H. Et wert v. (Want *ontbr.*). | 2835. G. Hier enden vander .N. die wort. B. word : vord. V. enden d. w. H. woert. J. so eynden d. wort. | 2836. G. Ic wille u vander .O. segghen vort. V.J. Vander .O. scrivic u (iv) vort. H. voert. | 2837. V. Onacrotallus. H. Onocrocalus. B.G.J. Onocrotallus. | 2839. V. Ende es v. in douwe w. H. is. | 2840. G. Soe dattene negheen Jode et. V. So dattene gh. Jude en het. H. dathem. | 2841. B. Enen st. b. hevet hi .I. langen. G.J. Enen sterken. V. hevet hi ende l. | 2842. G. Daer hi vissche met can v. B. vessche. H. visse. J. visscen. | 2843. V. Ende. B. roep. G. butoeren.

Digitized by Google

Alſo dat ment verre hoȝe.
Enen crop hevet hi alſe een ſac
An ſinen halȝ / datȝ ſijn ghemac;
Want hire in gadert te ſiere noot
Van viſſchen enen hoop groot /
Nochtan dat hem die buuc eȝ dul.
Eñ dan eȝ hi niet dul:
Alſe hem die buuc gheidelt eȝ /
Die viſſche / deȝ ſijt ghewaer /
Werpt hi ute ſinen croppe dan /
Eñ vollet ſinen buuc daer an.
Om deſe unulheit / maent men bet /
Verbotene die oude wet.

Asma / eȝ een voghel wit /
Groot alſe die ſwane / die gheerne ſit
Bi watere / daer viſſche ſijn vele.
Neffenȝ den halȝ / an ſine hele /
Hanghet hem een ſac wijt eñ groot /

Vs. 2844. G. Soe datment verre mach hoeren. V. varre. | 2845. G. heeft hi a. een zac. V. als. H.J. heefthi (heeft hi) als. | 2847. B. te sire noet. G.V. Want daer in gadert hi tsiere noet (te sire n.). H. hier in g. tsire noet. J. Daer in gadert hi te sire n. (Want *ontbr.*). | 2848. G. e. hoep soe groet. B. vesschen e. hoep groet. V.J. vissche (visscen) e. h. so gr. H. hoep groet. | 2849. B. buc. H. is vol. | 2850. G. niet so dul. V.J. Ende danne es hi n. so d. H. dol; *maer van de eerste hand* dul. | 2851. B. buc geideltes. H. Als h. de b. V. ghehidelt. J. Als. | 2852. B. vessche. H. De vissce. J. visscen dies. | 2853. G. Ute sinen cr. werpt hise dan. V. Hute sinen cr. hine werpse uut dan. H. wt sinen cr. J. Vten cr. worpt hise dan. | 2854. B. buc. G. vullet — der an. V. vullet — daer van. H. Eñ wlt sinen. J. Ende vullet. | 2855. H. Om d. wleyt wanenmen bet. G.V. men te bet, *en voorts* vulheit, *als mede* B. *Insgelijks* J. Omme d. vulheit waentmen de (*sic*) bet. | 2856. G. Verboetene. V. Verboottene d. houde w. H. Verboeden. J. Verbootmen in doude w. | 2857. V. dats een. J. Osina dats een. | 2858. G. zuane. B. alse .I. swane, wi lesen dit. V.J. als een sw. die gh. (gherne). s. H. als die smaen (*sic*), wi lesen dit. | 2859. G.H. watre. B. Bi watere es hi dar vesche s. v. V. v. in sijn v. J. watre d. visscen in sijn v. | 2860. G.V. Lancs (Lanxs) den halse. H. halse. J. Lanx d. hals. | 2861. G.H Hanct h. een zac (sac).

Digitized by Google

Die hem Nature gheeft ter noot /
Om visschelkine daer in tontsane /
Eñ sine nature bi te stane ;
Want hem vele etens bedarf.
Men ne vintse niewer menech warf
Dan in groten waterlande ;
Cleine water hebsi te hande
Dan vischen ghemaect al blaot.
Den ber hebsi lanc eñ groot.

Oriolus es een voghel / ghenoemt
Na den sanghe die van hem coemt /
Eñ es van plumen oppenbare
Scone / ofte hi guldijn ware.
In bome bzoet hi / ende singhet
Selc luut / alse sijn name bzinghet :
Ic wane het meent den wedewale.
Al es oziolus gheplumet male /

Vs. 2862. H. De hem n. G. gaf tsiere noet. V.J. gafter n. | 2863. G.J. Ombe (Omne) vele vissche (visscen) daer in tontf. V. Om vele vischs der in tonf. B. vesschelkine daer bi tonfane. H. visscekine daer bi. | 2864. G. Sine nature der bi tonstane (Eñ *ontbr.*). V.J. Sine n. bi te gestane (Eñ *ontbr.*). | 2865. G. etens vele. H. he (*sic*). vele etens. V. hetens. J. tetene bedaerf. | 2866. V.G. Men vintse n. (nieweren) menichw. B. vindse gene warf. H. Eñ men v. niwer menich werf. J. Men vintse nieuwer m. waerf. | 2867. G.V. landen. J. watre landen. | 2868. G.V.J. Want mate water hebben si (hebsi) te anden (V.J. handen). H. Clene water. | 2869. B. vesschen. J. visscen. | 2870. G. Den bec heeft hi l. eñ roet. B. Den buc. H. Den buuc. V. hevet hi. J. Enen bec heeft hi. | 2871. G. dus ghenoemt. H. genomt. J. ghenoomt : coomt. | 2872. G. sanc. H. de van h. comt. | 2873. G.H. openb. *als mede* V.J., *waer verder* Ende. | 2874. G. alse of hi goudijn. V. als of hi. H. of hi. J. of hi gouden. | 2875. B.V. eñ singet. G. In boemen broedt hi ende singt. H.J. bomen — eñ (ende) singet | 2876. B. luud. G. Sulken l. — bringt. V. Sulc luud als sine n. H.J. Sulc l. als. | 2877. B. die wedew. E. (*dit is eigentlijk geen handschrift van Maerlants Naturen bloeme, maer een medecijnboek met sommige uittreksels uit dat werk*), *trekt alles zoo te samen* : Oriolus es die wedewale, Siin drec es quaet al te male. V. Ic w. ment noemt die w. H. Ic waent meent d. w. J. Ic w. datment d. w. | 2878. H. Al is orilus gepluumt.

Digitized by Google

Sijn oꝛec hebet ſo ſware lucht/
Dat hi dat ſelue ſo ſeere oꝛucht/
Dat hi ſeere ſcuwet ſijn ſmelt;
Want begatene die ghewelt
Van den ſtanke/ hi eꝝ ſo groot/
Hi macher lichte af bliuen doot.
Verheft u niet/ ſterfelike keitiue/
Op die ſcoonheit van uwen liue.
Wildi u ſelue wel beſinnen/
Ghi bint in uwer herten binnen
Ghenoech deꝝ ghi u moghet ſcamen:
Alle ſijn wi eerde te ſamen.
In .O. ne vant icker nemmee;
Nu hoꝛt hoꝛt namen in .P.

Pelicanuꝝ/ ſpꝛeect Auguſtijn/
Eñ Iſidoꝛuꝝ die meeſter ſijn/
Dat een graeu voghel ſi.
In Egypten wandelt hi/

Vs. 2879. G. heeft so suare l. V. drec die hevet so sware luucht. H.J. heeft. | 2880. B.H.V. sere. J. Dat hijt s. so sere. | 2881. H. sere sciwet. B.V J. sere. | 2882. H. begaten. | 2883. V. Van dien st. H. is. | 2884. B. Hi mager. V. of. H. doen *voor* doet *of* doot. *In* G. *zijn dit en 't voorg. vs. met elkaer van plaets verwisseld.* J. magher licht of. | 2885. B. Verheeft. G. kaitive. V. stervelike. H. Verheftu n. sterv. keytive. J. iv niet sterv. | 2886. B. van uen l. G. Upte. H. sconeyt vanden l. J. scoenh. v. iuwen l. | 2887. H. u selver w. bekennen. V. u selve. J. iv leven w. b. | 2888. B. vind. G. in u herte. V. vindet. H. in uwe herte. J. vint al in iv h. b. | 2889. G. Gnoech dies ghi. B.H. gi. V. Ghenouch. J. iv moeghet. | 2890. B. si wi erde. G. Wi sijn eerde alle te s. V. Alle s. wi harde al te s. J. aerde. | 2991-2992. H. In .O. vandicker niet mee, Nu hoert voert. B. vandicker n.; Nu hort vord. G.

Vander .O. vandics nemme,
Hort vander vogle namen in .P.

V. Hort vort voghel namen. J. vant icker nemme; Nu hort voglen n. | 2893. V. spreict J. Sente Aug. | 2894. B.G.J. Ysid. H. Ys. de m. V. Ysidorius. | 2895. G. V. Dat het een grau (graeu). J. Dattet. | 2896. V. In Egipten so w. J. so w.

Digitized by Google

Op Nilus die grote riviere.
Pellicanus heeft die maniere /
Dat hi sine ionghe minnet;
Maer alse hise pijnlec kinnet /
Want si ghier sijn om haer aes /
So dootse die arme dwaes.
Die daghe beweent hise onblide;
Dan ontdoet hi sines selves side /
Een met sinen bloede roet
So verwect hise dan der doot.
Der es mede dan hem bekent /
Alse enech ghevenijnt serpent
Sinen ionghen nemet tleven /
Dat hijt hem dus mach weder gheven;
Want tusschen hem een dat serpent
Es altoes onbedie bekent;
Een dats om dat die pellicane
Serpente hem pinen te verslane.
Experimentator die beschrivet /
Dat die pellicaen cranc blivet /
Na dat hi dus hevet ghebloet

Vs. 2897. G.V. Up. H. de gr. rivire : manire. | 2898. G.V. hevet ene m. J. heeft ene. | 2899. H. ionc. V.J. ionghen. | 2900. B. pijnlijc. V. hise so pijnlijc. H. hi se so pijnlic. J. Mare als hise pijnleec. | 2901. G. Want si ghierech sijn om aes. B. Een si gier s. an hare aes. H. Dat si ghijr s. an har aes. J. ghierech s. omme. | 2902. G. Soe doedtse. H. doetsi d. a. duaes. J. aerme. | 2903. B. bewent. H. bewenct hise ombl. J. ombl. | 2904. G.J.V. So ondoet hi sijns (V. sijn) selves. H. ondoet hi sijns selfs s. | 2905. B.G. roet : doet. V. Ende. H. mit s. blode roet : doet. | 2906. G. so *ontbr.* V. verwectise. J. Verw. hise weder (So *ontbr.*). | 2907. H. is. | 2908. V. Als enich. H. Als een venijnt. J. menech. | 2909. G. nemt hare l. V. nemen tl. B. neemt dleven J. neemt hi tl. | 2910. G. Dat hijt dus mach (hem *ontbr.*). B. dos. J. weder dus mach gh. | 2911. G. Een serpent. J. T. hem ende tserpent (Want *ontbr.*). | 2912. B. Soe es altoes. | 2913. V. Ende. J. Ende dats altoes dat pell. B. omme dat pell. (die *ontbr., als mede in* H.). | 2914. V.J. Serpenten. | 2915. G. bescrijft. H. die *ontbr.* | 2916. H. Dattie. G. blijft. J. *ontbreekt.* | 2917. H.V.J.G. Na dat bloeden dat hi bloet. (G. bloedt).

Digitized by Google

Op ſijn uutverroꝛne bꝛoet:
So dat hi in gheerre wiſe
Vlieghen mach om ſine ſpiſe.
So moeten ſine ionghe dan/
Voꝛ die noot die hem gaet an/
Soeken haerre tweer beiach.
Selc eꝫ ſo traghe op dien dach/
Dat dan quader herten blibet
In ſijn neſt doot eñ ontlibet;
Selc vlieghet uut eñ doet hem ſelven/
Eñ beveelt ſinen vader den elven;
Eñ ſelke ſijn hoveſch eñ bꝛoet/
Eñ dinken om dat goet
Dat hem moeder eñ vader bede/
Eñ voeden hem eñ die hare mede.
Alſe dan die moeder eñ die vader
Dieꝫ gheware werden al gader/
Eñ dan der crancheit ſijn gheneſen:
Die hem hoveſch hebben gheweſen/
Die voeden ſi eñ houdenſe weerde/

Vs. 2918. G.V.J. Up (J. Op) sijn dus verc. (J. vercoren) broet. H. wtvercoren. | 2919. B. in gerre w. G. in negheere w. V. gheenre w. H. in ghire w. J. ghere w. | 2921. B. ioncge. V.J. ionghen. | 2922. H. die noet de hem. J. Duer. | 2923. B. harre tweer. G. harre beeder. V. hare twiher. H. Soken hore tuier b. J. harer .II. b. | 2924. B. trach. G.V. Sulc es so tr. dat up d. d. H. Sulc is maech (*sic*) op d. d. J. Sulc—traech opten d. | 2925. G. Daer v. q. h. H. Dat hi v. q. J. Dattet. | 2926. G. In den nest doet. J. In dat nest. | 2927. G. Sulc vliecht ute eñ voedt. V.J. Sulc. H. Sulc vliget wt eñ voeten s. | 2928. B. bevelt. G. sinen ouderen. V. sinen houdren. J. sine oudren. | 2929. G.V. Maer sulke. H. sulke s. hoevisch. J. Sulc s. hov. ende vr. (Eñ, *in 't begin, ontbr.*). | 2930. V. Ende d. J. Ende denken omme. | 2932. G. Eñ gheneeren hem eñ die mede. V. Ende neeren hem entie hare mede. H. entie hare m. J. Ende gheneren entie h. m. | 2933. G. dan *ontbr.* V. Als d. d. m. of die v. H.J. Als — entie v. | 2934. G.H. Des. V.J. wort alg. (al g.) | 2935. V. Ende; *voorts ontbr.* sijn. | 2936. H. hoesch. | 2937. B. voet h. eñ houdse werde. G. Dien houden si eñ voedene w. H. De voethi eñ houtsi w. V.J. Die houdsi eñ (houden si ende) voeden waerde.

Digitized by Google

Eñ dandze iaghen ſi haerre heerde.
Tweerhande ſijn pellicane:
Deen lebet in foreeſten: ic wane
Dats die ſerpente derteert;
Dandze hem in water gheneert.
Det en es neghheen pellicaen:
Want hem een darm es ghegaen
Dan den gheſwelghe toten uutganghe/
Dus ne mach hem gheene ſpiſe langhe
In ſinen lichame gheduren/
Eñ blijft magher bi naturen.
Der ouder philoſophen boec/
Die dan wondere doet onderſoec/
Seit dat in Tycia gheſciet
Wonder/ dat men gheſcreben ſiet:
Elcs iaers comen daer ter ſtede
Bitende voghele eñ andze mede/
In ene maent/ op ene riviere.
Daer dechten ſi in ſelre maniere/

Vs. 2938. B.H. iaget bi harre (hore) v. G. harre. V. Ende dander i. si hare vaerde. J. Dandre i. si hare vaerde. | 2939. H. Twierande. J. Twierh. | 2940. V. Deene. H. leeft. J. leeft in foreeste. | 2941. B.J. serpenten. V. die de serpenten. | 2942. H. Eñ dier hem bi geneert. B. Eñ diere hem bi mede geneert. G.V. Dander hem te watre (in twater) gh. J. Dander h. in watre. | 2943. B.H. Eñ dit en es (Eñ dats) geen recht pellicane. J. Men seit dit nes gheen pell. G. Vet en es gheen pell. V. Vet so nes gheen pell. | 2944. G.V. darem. H. Want een darm is g. J. hem es een darem gh | 2945. G. ghesuelghe toten uteg. H. ghesuelge totten wtg. J. Vanden swelghe t. wt g. | 2946. G. Dus mach hem negheene. V. en mach. H. hem *ontbr.* J. ne mach ghene (hem *ontbr.*). | 2947. G. In den lechame. | 2948. V. blivet. J. Hine blivet m. | 2949. G. Inder ouder phyl. H. filosofien. V. houder philofien. | 2950. G.V. Die vele wonders doet ond. H. wonder. J. Dies wonders doet onder s. | 2951. B. Seid d. in Licia es gesc. G.V. Seghet d. in Licia (Libia). H. Hi seide in Licia is g. | 2952. G.V. bescreven. J. datmen ter werelt siet. | 2953. V. Elxs iaers. H.J. Elx. | 2954. G.H.V. vogle. J. voglen ende ander m. | 2955. G. upene. V. up een. H. rivire : manire. | 2956. V. vecht si, *zoo verdeeld*. J. vechtense.

Digitized by Google

Dat daer menech wert ghewont/
Eñ ontplumet daer ter ſtont.
Van den plumen maect men daer na
Bedden in Lycia;
Eñ vele van deſen ſijn pellicane/
Die den ſtrijt pleghen te beſtane.
Elc menſche pine hem te verſtane
Die nature van den pellicane/
Die ſine ionghe ſlaet te doot/
Om hare doppere gulſheit groot/
Eñ dan verwert met ſinen bloede.
Dit can wel doen God die goede
Adame onſen vader/ die langhe doot
Hadde ghelijn/ eñ in groter noot/
Onthier eñ dats den Heere verdochte/
Die ons met ſinen bloede cochte/
Eñ ons tlijf dede daer bi ontfaen.
Dit was die vrame Pellicaen.
Wie ſijn/ die nu ontfarmen
Jheſus lede/ die carmen

Vs. 2957. G. werd ghewondt : stont. B. wert gewond : stond. V. menich wort. H. Datter menich w. geront (*sic*). J. So datter m. wort gh. | 2958. H. ongeplumet. | 2659. H. maecmen. | 2960. B. Licia. G.V. Bedden dan in Licia. J. Bedden danne in Libia. | 2961. B.H. Eñ vele sijn van desen pell. G. .... le van desen sijn p. (Eñ *ontbrak, daer met* Ve *alleen de plaets vol was*). | 2962. G.V. Die desen str. | 2963. J. verstaen : pellicaen. | 2964. G. Dese nat. H. De nat. | 2965. B. sleet. J. ionghen sl. ter d. | 2966. G.V. dorpre g. groet (groot). H. dorpre gulseit groet. J. Omme h. dorpre. | 2967. G. verwecse sijn bloet. V. Ende danne. H. mit. J. verwectse. | 2968. G.V. *'t vs. ontbr.* | 2969. G. Adam onse vader die ghelike doet. J. Adaem onse v. die langhe stoet. B.H.V. Adam onse vader. | 2970. H.J. eñ *ontbr.* G.V. *'t vs. ontbr.* | 2971. B. Onthir. H. So lange dats. J. Onthier ens den Here v. | 2972. H. De ons mit sinen blode c. | 2973. B. Eñ onse lijf. G. Eñ ons daer bi dlijf dede ontf. H. Eñ ons lijf. V. Ende. J. tlijf daer mede dede ontf. | 2974. B.G.H. vraie. V. Dat was d. vraie. J. fraye. | 2975. G. Wie sijn deghene die. H. We sijn de nu o. V.J. sijn si die nu ontf. (ontfaermen). | 2976. G. die up hem carmen. V.J. die nu c. (caermen). H. lede eñ carmen.

Digitized by Google

In eerderike van armoeden?
In ſine lede mach men voeden
Gode / als enen verrancten man /
Dien doze ons ſijn bloet ontran.
Nu vint men traghe dozper kinder /
Die hem ſelven meer no minder
Voeden / noch oec Gode mede
En danken van der hoveſchede.
Deſe verderven in den neſte.
Dat ſijn die Joden / die int leſte /
Om dat ſi crankelike gheloven /
In die helle bliven verſcroven.
Oec ſijnre ionghe / die ute vlieghen /
Eñ vader eñ moeder bedzieghen /
Eñ hem ſelven alleene aſen:
Dat ſijn die heidine / die verdwaſen /
Eñ Gode laten / eñ anebeden
Afgode met groter dulheden;
Maer die goede kinderkine
Penſen om die doot eñ om die pine /

Vs. 2977. G. erterike. B. armoede. V. aerdrike v. aermoeden. J. In die werelt v. aerm. | 2978. V. sinen lede. H.J. leden. | 2980. B. dor. H.J. doer. V. Die dor. | 2981. B. vindmen tr. dorpers. H. dorpers. | 2982. H. selver m. noch. m. V. selve. | 2983. G.V. Voeden ne connen, no (noch) G. m. B. oec *ontbr.* J. Voeden connen noch G. m. | 2984. B. Noch dinken. G. Eñ danken. V. Noch danken van sire h. H. No dinken vander hoefscede. J. Ne danken v. sire h. | 2985. J. bedorven. | 2986. G. de Joden. V. Dit sijn die int l. (die Joden *ontbr.*). H. Dit s. de J. de int l. J. Dit s. | 2987. B. Ombe datsi. G. traghelije gheloéven. V. Um dat si traechlike. H. geloeven. J. Omme datsi traghelike. | 2988. G. Inde h. bl. verscroeven. V. bliven si verscr. H. In die elke bl. v. J. verscoven. | 2989. G. Oec sijn daer i. V. *als* G.; *voorts* diere uut vl. H. sijre i. de ute vl. J. sijn daer ionghen dier wt vl. | 2990. V. vader enden (*sic*) moeder bedr. H. moder. | 2991. B. allene aesen. V. selve allene hasen. H.J. allene. | 2992. B.G. verduasen. V. heidene. H. de heyden. | 2994. H.V. mit. J. Afgoden. | 2995. H. Mer. d. g. J. Mare. | 2996. B.H. Pinssen (Pensen) om die doghet. G.V. Bepensen die doet (doot) entie (eñ die) p. J. omme die doeghet entie p.

Digitized by Google

Die Jhesus Christus om ons doghede /
Daer hi an die cruce doghede /
Eñ ons met sinen bloede ghenas;
Eñ danken sinen leden das /
Den armen van eerderike /
Die si hoeden oetmoedelike.
Wel hem dies sijn bedacht!
Want alse hi comt in sine macht /
Hi saels hem danken met groten lone
Hier boven in den hoghen throne;
Eñ den bozpere / den traghen
Sal hi in helle iaghen.

Porphirio / alse die letter seghet /
Hevet dies ghеen boghel pleghet /
Dien enen boet alse die aren /
Den andzen alse die gans te waren.
Desen heeten wi den buc aren.

Vs. 2997. G. doeghede. H. De Jh. J. om ons *ontbr.* | 2998. G. hi hem ant cr. boegede. B. cruse. V. anden cruce droghede (*sic*), *maer de* r *van* droghede *eerst uitgelaten, werd door dezelfde hand aengevuld.* H. *stemt met* V. *overeen.* J. ant cr. droghede. | 2999. V.J. Ende ons. H. mit. | 3000. V. sine lede. | 3001. B. erdrike. G. erterike. H. eertrike. V. aerdrike. J. aermen v. aertrike. | 3002. B. Dien si voetden. G. oemoedelike. H. omoed. J. Diese v. omoed. | 3003. B. hem dijs sijn. G.V.J. hem die dies s. b. | 3004. B. coemt. H.J. als hi c. V. als hi coemt. | 3005. G.J. danken in den throene (trone). V. sals h. d. in den trone. H. sal h. d. mit. | 3006. G. Metten eeuweliken loene. B. Hir — troene. H. Hijr b. — trone. V.J. Eñ (Ende) voeden met eweliken lone. | 3007. G. dorpre metten tr. V. Eñ die dorper metten tr. J. Ende den dorpre enten tr. | 3008. G.V. in der hellen. J. Sal hi neder in d. h. i. | 3009. G. Porphirio, alse d. lettere. V.J. Porphirio (Porphiro) als d. lettre. H. Porsitio, als de lettere. B. Porsitio. | 3010. V. des gh. v. en pleghet. H. Heeft des. | 3011. B. Want dien enen v. heft hi alse die aren. G. Dats den enen v. alse. H.V. Want enen v. heeft (hevet) hi als daren (die aren). J. Enen v. heeft hi als. | 3012. B. Die andre. V.J. als. H. Enen andren als d. g. twaren. | 3013. G. heetewi. *Deze* variant *ontleen ik aen het vervolgteeken onder de laetste kolom van het Gentsch Fragment, dat hier uitgaet.* V. heten wi. H. hete wi. B. heete wi. *Voorts* J. hete wi den broec aren.

Digitized by Google

Hi can hoghe in die lucht varen /
Eñ merct eñ ſiet in ſijn climmen
Waer die viſſche int water ſwimmen.
Dan ſciet hi neder met vluchte groot /
Eñ grijpt die viſſche in ſinen poot /
Die ghemaect es̄ na des̄ arens̄ vaet;
Metten andren hi dan doet
Alſo / dat hi mach op riſen /
Eñ vlieghet wech met ſiere ſpiſen.
Men vintſe groot eñ mate cleine
Vele in der wereit ghemeine.

Pava / dats̄ in dietſch die paeu;
Die es̄ van vedzen root eñ blaeu /
Eñ die ſcoonſte die men kent.
Ghehovet es̄ hi na tſerpent.
Elc man kinnet ſine ghedane /
Dies̄ keeric mi te min vaer ane;
Maer een meeſter ſpzeert deſe ſpzake:

Vs. 3014. V. inder lucht. | 3015-3016. V. maerct—clemmen : swemmen. H. clemmen : de vissce — swemmen. B. cliemmen : vessche — swiemmen. J. clemmen : visscen — swemmen. | 3017. V. schiet. H. sciethi n. mit. J. vluchten. | 3018. H. Dan griepthi vissce. V.J. den visch. | 3019. H. is — aerns. | 3020. B.H. Metten (Mitten) andren hi dat doet. V. hi roeit. J. hi dan roeyt. *Ik volgde de les van* B. *en* H. *om niet* roet *voor* roeyt *te moeten schrijven; echter stelde ik* dan *in plaets van* dat. | 3021. H. op mach r. V. mach up r. | 3022. H. mit sire. V. sire. J. Ende vlighen w. m. sire. | 3023. B. vindse groet te maten. H. groet te maten clene. V. clene. J. ente maten clene : ghemene. | 3024. H. inde w. gemene. V. in die w. ghemeene. | 3025. H. is (*in plaets van* dats) *en door later hand aengevuld. Voorts* die pau. V. in dietsche die p. B. de pau. J. die. | 3026. H. Die van v. is roet eñ bl. V. Die v. v. root eñ bl. (is *of* es *ontbr.*). B. Dies v. v. roet eñ blau. J. Die v. v. es root ende bl. | 3027. H. Entie sc. diemen. V. Eñ d. sc. es. B. diemen kint. J. Ende die scoenste voghel diemen k. | 3028 H. Gehoeſt is hi. V. es hij na dat s. | 3029. H. kent wel sine g. V.J. kennet. | 3030. B. kiric mi te m. dar ane. H.V. keric mi te mind' (min der) ane. J. keric mi de min. | 3031. H. Mer — dese sake. V. spreict d. sake J. sake.

Digitized by Google

Die paeu es ghehalset na den graste;
Sijn luut es oste die dubel mare;
Sijn gane stille / in der ghebare
Alse die dief; sine plumen mede
Recht na des hemels scoonhede.
Sijn luut veriaghet / daer si sijn /
Alle beesten die draghen benijn /
No hare neghеen ne blivet lanc /
Daer si hozen sinen sanc.
Augustijn seit oppenbare /
Dat spaeus bleesch in enen iare
No ne stinct no ne rot.
Die paeu es een hoverdech sot:
Siet menne boz sine scoonheit an /
Hi ontdoet sinen steert dan
Jeghen die sonne / dat men bi dien
Te bat sal sine scoonheit sien;
Maer alse hi sine doete siet /
Delt hi den steert dan eñ bliet.

Vs. 3032. H. De pau is gehoeft. V. Paeu es gh. als die dr. (Die *in 't begin ontbr.*). B. pau. J. Hi es ghehooft ghelijk d. dr. | 3033. H. Sijn sien is oft die divel w. *Van de eerste hand stond er* Sien sien. V. luud es oft. J. oft. | 3035. H.V.J. Als. | 3036. V. Na des claers hemels scoenh. H. scoenede. J. Sere nades hemels scoenh. B. schoenh. | 3037. V.J. luud (luut) v. waer so si sijn. | 3038. V.J. beesten van venijn. | 3039. H. Noch hare geen blijft l. V. Noch haer ne gh. ne bl. J. Noch h. ne gh. blivet. | 3040. H. V. sinen ganc. | 3041. E. sprect oppenb. H. spreect openb. V. spreict op. B. seid op. J. Augustinus spreect op. | 3042. E. Dat paus vl. binnen. B.H. Dats paus vl. (vleis). V. Dat paeus vl. bin enen i. J. binnen enen. | 3043. H.V. Noch ne stinct (stinket), noch ne r. E. *en* B. *als in den tekst.* | 3044. H. Die pau is een hoverdich s. V. hoverdich. B. *had eerst* Die pua *geschreven, doch haelde dit laetste door, om* Die paus (*sic*) es, *enz., in de plaets te stellen!* J. hovaerdich. | 3045. V. Sietmen. H. Siemen dor s. sconeyt. J. Sietmen omme s. scoenh. | 2046. V.J. ondoet sine (sinen) staert. H. ondoet s. stert. B. stert. | 3047. V. bidien. H. dats bidien. J. datmen bidien. | 3048. V. Te bet dat sine sconeit s. H. Datmen tebet sal s. sconeyt s. J. bet. | 3049. H. Mer alshi sinen voet s. V. als. J. als — voeten. | 3050. B.H. stert. V. Vellet hi sinen staert. J. den staert ende vl.

Digitized by Google

.XXV. iaer mach hi leven.
In ouden boeken es beſcreven /
Dat den ouden paeu waſt int hovet
Een precieus steen / dies ghelovet.
Die paeu werpt / alſe die loveren vallen /
Sine steertvedren al met allen /
Eñ dan laet hi hem node bekinnen /
Onthier eñ si wassen beghinnen.
Alſe hi ontwake wert bi nachte /
Roept hi lude eñ ansachte /
Want hi vaer hevet eñ tozen /
Dat hi sine sconheit heeft verlozen.
Eier legghen si eens ten iare;
Eñ die pauwinne die pijnt hare /
Dat siſe den paeu ontsteert;
Want vint hiſe / dat hiſe bzeert.
Sine ionghe wille hi verslaen /
Tote hi hem siet die toppen uutgaen.

Vs. 3051. V. .XV. iaer. H. *had eerst* machi *geschreven*, *maer schrapte de* i *met de reeds begonnen* l *van* leven *uit*, *om verdeeld* mach hi *te schrijven*. | 3052. V. est b. H. is. J. ghescr. | 3053. H. pawen. B. waest. J. Datten. | 3054. H. precioes stien dat g. J. preciose. | 3055. H. Die pau w. alse sine plumen vallen; *en zoo mede* B., *behalve dat* sine *ontbreekt*. V. als. J. worpt als die lovren. | 3056. V. Sinen staert ute met allen. H. stertvedren al mit allen. B. al *ontbr.* J. staert v. met allen (al *ontbr.*). | 3057. V. Eñ dat laet hi. B. *herhaelt nog eens* dan *vóór* node. H. bekennen. J. n. kinnen. | 3058. H. So lange ont si w. beginnen. V. Tote datsi weder wassen b. J. Onth. ende si hem w. b. | 3059. H. Als. V.J. Als hi ontw. (ontwaken) wort. | 3061. H.V. Want hi hevet vaer ende (eñ) t. J. hi heeft vaer ende. | 3062. H. sconeyt. B. scoenheit heft v. V.J. scoenheit. | 3063. H. Eyer. V. Eijer (*sic*). J. Eyeren — eens int iaer. | 3064. H. Entie pawinne pijnt h. (die *ontbr. als mede in* B. *op de tweede plaets*). V. Ende die pawinne. J. Ende die paw. pijnt haer. | 3065. H. pau ontstect. V. Dat soese die p. onsteket. B. siese den pau. | 3066. B. vind. H. vinthise d. hise brect. V. Dats, vinthise, om dat hise breket. J. Omme dat, vint hise, dat. | 3067. H. wilhi. V. wil hi. J. ionghen wil hi. | 3068. V.J. Tote dien dat hem die toppen (coppen) uutg. (ontgaen). H. Tottien dathi hem die cop siet wtg. B. die coppe. *De keus is moeyelijk*, *omdat* cop *en* top *zekere beteekenissen gemeen hebben*.

Digitized by Google

Bonen / niet te ſeere gheb3aden /
Doet den paen gheerne ghegaden.
Alſe die paen climmet hoghe /
Dat meent nat / maeſt te bo3en d3oghe.
Witte paeuwe bint men mede /
Eñ wilde paeuwe te ſomegher ſtede;
Maer niet dan heb3en ſo ſijn
Alſe die huuſpaeuwe ſijn.

Perdix heet die pertriſe bi namen.
Jacob eñ Iſido3us te ſamen /
Eñ Sente Amb3oſius / ſeggben mi /
Dat het een loos boghel ſi /
Want elc anders eiere ſteelt;
Maer alſe die ionghe ſijn gheteelt /
Kennen ſi die moeder / dieſe man /
Bi den lude / eñ volghen hare dan.
Haren neſt maert ſi / ho3ic ghewaghen /
Gheerne in die dicke haghen;
Eñ comt iemen den neſte naer /

Vs. 3069. H.V. Boven (*sic*) n. te sere g. B.J. sere. | 3070. H. Doe die pau sere gaden. B. pau sere gaden. J. Doen d. p. sere gheg. | 3071. H. Als d. pau clemt. V.J. Als die p. clemmet. B. pau climt. | 3072. H. meent regen, waset droge. V. meent rein, waest te v. dr. J. Betekent reghen wast te droghe (voren *ontbr.*). B. wast. | 3073. V.H. pawe (pawen) vintm. B. pauwe vindm. J. pawen. | 3074. B. wildi (*sic*) pauwe. H. pawe. V. pawe in som. J. pawen in s. st. | 3075. H. Mer n. mit vedren. V.J. Niet v. vedren (Maer *ontbr.*). B. vedren. | 3076. H.V.J. Als d. h. pawe (J. pawen). B. huis pauwe, *sic; de* i *van* huis *is zonder stip gebleven.* | 3077. V. Perdixs heet. H. is de pertrice. | 3078. V.J. Jacob ende Ys. B.H. Ys. | 3079. V. Sinte Ambrosis. H. Sinte Ambr. J. Ambrosis. | 3080. H. Dat een loes. B. loes. V. los. J. Datter een loes. | 3081. H. eyer st. V.J. elc anderen (andren) eyeren. | 3082. H.J. Mar (Mare) als d. iongen. V. als. | 3083. B. kinnen si d. moder dise w. H. de si w. J. der moeder. | 3084. H. Eñ bi den l. eñ v. har. B. *van de eerste hand* vogen. J. haer. | 3085. V. Haer nest. H. maecsi. J. Maket si. *Allen* horic. | 3086. V. Gheerne in den dicken h. B. Gerne. J. Gaerne. | 3087. H. coemt yman. B. coemt iemen ten neste daer naer. J. nest.

Digitized by Google

Die moeder comt hem ieghen daer /
Eñ ghedaert ofte si cranc ware /
Om dat sine wille doen volghen hare /
Eñ verre leiden anders waer.
Alse hare ionghe hebben daer /
Vallen si opwaert eñ decken hem mede
Met rise / dat es hare sede /
Die si houden in hare hoete.
Hare luxurie die es so onsoete /
Dat si noten ieghen nature.
Plinius spreect in sine scrifture /
Dat die hanekine bi tiden
Seere om die hinnekine striden /
Eñ die verwint / dat hi onsoete
Die andre tert onder den voete.
Ghen wilt vleesch es so ghesont /
Alse die pertrise in hare stont.
Hare galle / alse Plinius segget /
Op dat menre effene ieghen wegget
Honech / eñ ment minghe dan /

Vs. 3088. H. moder. B. coemt. | 3089. B. gebart. V. gh. of soe. H.J. gh. of si. | 3090. V. Omme dat soene. J. Omme. B. siene; *verder bleef* hare *vergeten*. H. wil. | 3091. V. varre of leden. H. leeden. J. Ende verre of leden. | 3092. V. Als haer ionghen. H. har ionge. J. iongben. | 3093. H. Valsi. B. si op werp (*sic*). V. upwaert. | 3094. H. Mit risen, dats har s. V. rusen dits. J. risen dats h. | 3095. H. De si h. | 3096. H. Har l. is. V. so *ontbr.* J. die *ontbr.* | 3098. V. spreict in sijn. H. seit in die scr. | 3099. H. Dattie h. bitiden. J. betide. | 3100. H. hennen str. V. omme d. hennek. J. Striden omme die hennekine. (Sere *of* Seere *ontbr. en* hennekine *kan bovendien met* betide *niet rijmen*). | 3101. H. Entie. V. Eñ diere verwinnet. B. verwind. J. Ende dire v. | 3102. H. Die ander tert. V. Tard den andren up die voete (*sic*). B. teerd. J. Tret den andren onder die v. | 3103. B. Geen welt — gesond. H. Geen w. vleis is. J. nes so gh. | 3104. H. Als d. pertrice. V. Als. J. Als d. p. tot alre st. B. stond. | 3105. E. Perdricen galle Pl. die segt. V.J. als. | 3106. E. Op dat mer eff. i. weegt. V.J. Op datmer effen (effene). H. Op datmer eff. i. leget. B. leget. | 3107. E. ment minct. B. mingt. H. Honich — menge d. J. menghe.

Digitized by Google

Dat het doghen verclaren can.

Tarea/ alſe Plinius ſeghet/
Es een voghel/ die des pleghet/
Dat hi die dukers wacht in die zee/
Eñ doet hem danne ſo wee/
Dat hi hem hare prooye ontiaghet.
Oec leeſt men dat hi hem bedraghet
Met maſſelen/ die hi ſwelghet gheheel;
Alſe hiſe hevet verduwet een deel/
Werpt hi uut die ſcellen weder/
Eñ laet dandre vallen neder.

Tubiales ſijn manieren
Erande van plubieren/
Die men ſeit dat hi der lucht
Teven/ ſonder andre vrucht;
Nochtan bint menſe wel ghevoet.
Waer hi men wille weſen vroet/
Datſe doet die lucht alleene/
Dats om dat men groot no cleene
In haren darem niet en vint:

Vs. 3108. E. verclaert dogen; doet dar an (*sic, omgewerkt*). H. Dattet. V. Dat die oghen. J. Dattet die oghen. | 3109. H. Placia als. V.J. Platea als. | 3111. H. Dathi des dukers w. B.V. see. H. ze. | 3112. V. Ende. H. also we. J. dan. | 3113. H. Dat hi hare proie ontraget. B.V.J. proie. | 3114. H.J. lesemen. V. leset men—verdraget. B. dat he hem. | 3115. H. Mit m. de hi suelget al geheel. V.J. musselen. B. mosschelen d. hi sw. geel. | 3116. V. Als. H. heeft. J. Als h. heeft. | 3117. H. de scellen. | 3118. H. Eñ laet vallen dander neder. V. Eñ later tander v. n. J. Ende laet tander. | 3119. B. Plumales. H.J. Plumales (Pluviales) dat sijn. V. dat sijn. | 3120. H. Elkerande. J. Eerhande. | 3121. B. sied. H. seit. V.J. seghet. | 3122. H.V.J. ander. | 3123. B. vindmense. V. Nochtanne v. | 3124. H. men wil. V. men wils. J. mens wil. | 3125. *Allen* allene : clene. | 3126. H. groet noch clene. J. omme. | 3127. H. darm. V.J. niet ne. B. vind.

Digitized by Google

Dies maent men datſe doet die mint.

Pica dats der eſteren name.
Van plumen ſcone eñ beguame
Es ſi / eñ die vele ſcalcheden can.
Haer neſt ontſet ſi elken man.
Boven can ſijt decken eñ ſluten;
Si maket ſcarp van doznen buten /
Eñ maert twee gate / meer no min /
Aldaer ſi gaet ute eñ in.
Met eerden maert ſijt ſachte binnen.
Pliniꝰ doet onꝫ bekinnen /
Dat eſtre ionghe / oder waer /
Ghegheten maken doghen claer /
Eñ dat ſi ſijn ghebleghen beſt.
Worde beſtre in enen ſtric ghebeſt /
Al tijf hout ſi ſtille ghemeine;
Sonder metten decke alleine
Daer toe doet ſi hare macht /

Vs. 3128. H. Des waenmen datsie (*sic*). B. voed de wind. | 3129. H. datster aesteren n. V. aextren. B. exsteren, *maer de* x *is eene herschreven letter*. J. aestren. | 3130. J. scoen ende b. | 3131. V. Es soe eñ die v. sc. c. B.H. Sie (Zi) eñ hi vele scalcheit (scalcheden) can (Es *ontbr.*). J. scalcheit. | 3132. B.H. Haren nest ontset sie (ontsetse) elken m. V. ontset soe gherne den m. J. Haren n. ontsetsi gaerne den m. | 3133. V. can soet. *De orde van dit en het volgende vers is in* V. *en* J. *omgekeerd.* | 3134. V. Soe m. B. Sie. H. van doerne. J. scerp v. doernen. | 3135. V. no meer no m. H. noch m. noch m. B. mijn. J. gaten. | 3136. V. Daer sou (*sic*) uut vliecht eñ weder in. H. wt eñ in. B. Aldaer sien gaet, *enz.* J. Daer si gaet wt ende in. | 3137. H. Mit eerden maecsiet s. b. V. aerden m. soet sochte b. B. erden. | 3139. E. Picas ionc. H. aesteren .i. V. aexstren. B. astre. J. Datter aestren ionghen. | 3140. E. Geten maect. B. Geten. J. Gheten m. die oghen. | 3141. V. Ende datsi. J. Ende dan sijn si. | 3142. V. Wout (*sic*) daexstre in een strec g. H. daestre in een strec g. B. daestre. J. Want daestre in een sterc nest. | 3143. V. hout soe st. gemeene : allene. H. gemene : mitten b. allene. B. houd si. J. ghemene : allene. | 3145. H. Daer to. V. doet soe al h. m. J. si al hare.

Digitized by Google

Hoe ſijt ondoet met haerre cracht.
Ionghe opghehouden leeren wale
Some ſprekken menegghe tale /
Eñ hozen nauwe na die woozt /
Eñ pinen hoe ſiſe bzinghen boozt.
Die die tonghe hebben bzeet /
Spzekken best eñ ghereet.

Picus es een voghel echt;
Na minen wane hets de specht.
Alſo ſtarc es hi ghebert /
Dat hi die bome boze pert.
Onder die scoztse / na siere wiſe /
Soect hi wozme te siere ſpiſe.
In holen bomen maect hi ſijn neſt;
Daer bzoet hi ſine ionghe best.
Sloeghe oec temen iſer ofte hout
In die gate met ghewout /
Eñ picus niet in ne machte :

Vs. 3146. H. Ho sijt ond. mit hare cr. V. Hoe soet ondoe m. hare cr. B. harre cr. J. hare. | 3147. V. up geh. *Allen* leren, *behalve* J. *wiens les is* : Ionghen op gheh. leermen w. | 3148. H. Somege sp. mennighe t. V. spr. menschen t.; *misschien beter.* J. Spr. menegherhande t. (Some *ontbr.*). | 3149. V. Ende horen—wort : vort. H. nawe na d. woert : voert. B. word : vord. J. wort : vort. | 3150. J. brenghen. | 3151. V. Die de tonghen H. de tonge. J. tonghen. | 3152. V.J. ende. | 3153. E. *gansch omgewerkt :*

Picus dats die specht.
Van den rechtren vlogele dbloet
Es ten seren ogen goet.

V.J. dats een voghel echt. H. is. | 3154. V. wane so ist de sp. H. eist de sp. J. wanen so eist. | 3155. H. is. J. sterc. | 3156. V. de b. dor pect. *Deze twee regels ontbreken in* B. J. doer bect. | 3157. H. scorse J. scuertse. *Allen* sire. | 3158. B. hi gerne sine sp. H.V.J. sire. | 3159. B. hole bomen. V. hollen b. H. maecthi. | 3160. H.V.J. iong(h)en. | 3161. V. Slouch—yser of h. H. Sloge oec yman yser of h. B. yser. J. of. | 3162. V. In dien g. H. mit. J. In die bomen m. | 3163. V. Ende p. n. in en m. H. inne m.

Digitized by Google

Hi vloghe henen eñ sochte
Een cruut daer uut mede vloghe dat /
Hoe vaste dat stake int gat.
Oude boeke segghen dat
Van desen crude teser stat /
Dat menre mede mach ontsluten
Alrehande slote van buten /
Die die mooȝt daer toe can segghen /
Diere mede toe ghelegghen;
Gheen mensche en kennet echt /
Sonder bi naturen die sperht.
Scarp sijn sine clauwen ghemeene /
Dies sit hi node op die steene.
Selc ghelijct der merlen wale;
Selc een deel der wedewale;
Selke sijn opt hovet root /
Eñ die sijn scone eñ groot.

Passer es der musschen name.
In huse te broedene es hem bequame.

Vs. 3164. B.H. vloege. V. hene ende s. J. vloeghe hene ende. | 3165. B. crut. H.V. daer mede uut vloege (vloghe). J. Daer mede wt vloghe dat (Een cruut *ontbr.*). | 3166. H. Ho vaste; *en van de eerste hand* steke. V. *heeft dezen en den volg. regel overgeslagen.* J. So hoe vaste. | 3167. J. boeken. | 3168. B.H. tere. *Ik volgde* V. *Bij* J. terer. | 3169. H. Dat mer. V.J. Datmer. | 3170. B. Alrande. | 3171. H. de woert d. to. B. word. V. wort. J. woerde. | 3172. H. Dier mede to g. V. Die mede der ane gh. J. mede ane legghen. | 3173. H. en *ontbr.* V. ne kennet. J. Ne gheen m. kennet. | 3174. H. die *ontbr.* | 3175. V. Scaerp s. s. clawen. H. sin sine claw. gemene. B. claw. gemene. J. scerp so heeft hi die tene. | 3176. H. Des—stene. V. up die stene. B. stene. J. Dies set hise node optie stene. | 3177. V. Sulc — marlen. J. Sulc — den maerle. H. Sulc. | 3178. H. Sulc. V.J. Sulc — weduwale. | 3179. B. roet. H. Sulke sijn opt hoeft roet. V. *kent dit en 't volg. vers niet.* J. Ende sulc s. op thoeft al root. | 3180. H. Entie sijn scoenst eñ groet. B. groet. J. scoenst. | 3181. H. is der musscen. V.J. dats der mossche (musscen) n. B. der mosschen. | 3182 .V.J. An huse (husen) broeden. H. te broeden is hem.

Digitized by Google

Dicke dinken ſi verwoeden /
Alſi noten ende vroeden.
Die heetſte voghel eeſt bi naturen /
Dien men vint in der ſcrifturen.
Die ſoen leven langher dan die hien /
Wil men segghen ende ſien.
Ariſtotiles die seghet /
Dat die hie alleene pleghet
Nemmee te levene dan een iaer.
Dat mach ſijn in den lande daer;
Maer hier en eeſt niet / des ſijn wi vroet:
Ic waent onſe coude lant doet.
In ſomeghen steden / wil men callen /
Dat ſi dan den ebele ballen;
Maer Ariſtotiles die seghet /
Dats om dat die muſſche pleghet
Tetene dat helſenſaet /
Eñ daer af comt hare dat quaet.
Alſe die ionghe ute vlieghen /
Doude wilſe niet bevlieghen /
Si en vlieghen mede eñ hare gheburе /

Vs. 3183. B.V. Dicken dinken sie (si) v. | 3184. B. Alsie noten eñ br. H. eñ. V. Als si. | 3185. H. De h. v. ist. V. ist van nat. J. eist van n. | 3186. H. De men v. B. Dimen vind. V. Die men. J. Diemen. | 3187. H. De sien l. V. Die suwen l. J. Die sien l. | 3188. B.H. eñ sien. V. ende sien. J. ende lien. | 3189. H. de seghet. V. Aelbrecht. | 3190. B.H. Dat die (Dattie) hi allene. V.J. allene. | 3191. B.V.J. Nemme. H. Nemmeer. | 3193. B. hir. H. hijr eist niet, des si wi vr. V. nest niet, dat sijn wi. J. Mar hier eist n., dies sijt vr. | 3194. H. land. J. onse hete l. | 3195. V. somighen st. willmen; *doch eene* l *is doorgehaeld.* J. somegher stede wilm. | 3196. H. v. d. evel. | 3197. V. Aelbrecht d. s. (Maer *ontbr.*). H. de seghet. J. Maer *ontbr.* | 3198. H. om dattie mussce. V. mossche. J. Dat die mussce pl. (Dats om *ontbr.*). | 3199. H. dat belsaet. V. dat belue saet. B. beelde saet. *Welligt stond hier eens* belsaem saet. J. beelden s. | 3200. V.J. Daer of c. haer (hem); *zonder* Eñ, *welk ook* H. *niet kent.* | 3201. V. Als. J. Als d. ionghen wt vl. | 3202. H. willen si niet. V.J. Doude en (ne) wilse niet. | 3203. H.V.J. Sine vliegen m.

Digitized by Google

Eñ hoedenſe : dits hoveſche nature.
Dus ſouden die ſtarke eñ die zoede
Den cranken nemen in hare hoede /
Eñ bewaren eñ beraden
Beide van ſcanden eñ van ſcaden.

Paſſer arundineus

Es die rietmuſſche / eñ comt aldus /
Dat die muſſche eñ die nachtegale
Te ſamen noten te ſomeghen male ;
Eñ die zucht die daeraf coemt /
Al eeſt dat menſe muſſche noemt /
Om dat menſe alſo ghepluimet ſiet /
Si en zoet niet daer die muſſche pliet.
Si en mint oec die boſſche niet /
Maer gheerne woont ſi int riet /
Buten huſen / buten buſſchen.
Den ſanc hebben deſe muſſchen
Een deel van der nachtegale /
Al ne ſinghen ſi niet ſo male.

Vs. 3204. H. hodense, dats hoefsce n. B.J.V. houdense d. hovesce (V. hovessche) n. | 3205. B. Dos. H. soude d. st. entie vr. V. Entie. J. sterke ende die vr. | 3206. V.J. Die cranke. H. Die cranke n. in sire h. | 3207-3208. B.H. eñ bekeren Beide (Beyde) van scaden (scanden) eñ van onneren. J. Ende — ende. *Voorts* Bede v. sc. ende v. scade (*sic*). | 3210. H. Is d. rietmossce. V. Es die meet mussche. B. coemt. J. mussce. | 3211. H. Dattie mossce entie n. V.J. entie n. B.J. mussce. | 3212. H. Tesamene n. altemale. B. Tesamen noeten alte male. V. te somigen m. J. in meneghen dale. | 3213. H.V. Entie vr. de (die) daer af (of) coemt. J. Entie — of coomt. | 3214. V. Al est datsoe es m. genoemt. H. Al eist — mussce n. J. Al eist — die mussce noomt. | 3215. B. Om datmen die mussce also g. siet. V.J. Want mense also. | 3216. B.H. Sie en (Sine) br. n. d. die mussce pl. V. Soene br. niet. J. Sine br. | 3217. V. Noch sine minnet die bussche n. H. de bossce. B. bossce. *Dit en het volg. vers ontbreken in* J. | 3218. V. si woent gh'ne int r. H. Mer geerne wonet si. | 3219. B. huse. V. Buten den huse enten b. H. busscen. J. Mar buten riede ende inden busscen. | 3220. V. Den sang (*sic*) so hebben. J. so hebben. H. musscen.

Digitized by Google

An plumen ſiet men eñ an ſanc /
Dat ſi tweerhande ſyn ghemanc.

Philomela / in onſe tale /
Tubet wel die nachtegale /
Eñ hevet van ſanghe den prijs
Boven alle voghelen in goeder wijs.
Voo wert ſi in die daghcraet /
Eñ lobet die ſonne eer ſi op gaet.
In lentine eñ in ſomers beghin
Singhet ſi / eñ els meer no min.
In lententide ghenoecht ſi haer ſo
In haren ſanc / eñ wert ſo vro /
Dat ſire ſelven omme et /
Eñ ſinghet te nerenſteliker eñ te bet.
Ja / daer ſi te prighe ſinghet /
Eer ſi hare verwonnen ghehinghet /
Hare nerenſt es ſo groot /
Si ſal ſinghende bliven doot.

Vs. 3224. B. twerande s. g. H. tuierande s. g. V.J. Datsi van tween (twier) s. gh. | 3225. V.J. Philomena. H. Philomeus (*sic*). | 3226. B. Dat in dietsch d. n. H. Dats in dutsch. | 3227. V. Ende hevet. H. Eñ heeft. J. Ende heeft. | 3228. J. alle voglen in alre w. | 3229. H. Vroe. B. werd sie. V. wort soe indie d. | 3230. H. loeft. B. lovet den dach eer hi. V. eer soe up g. J. der sonnen. | 3231. V. lentijn. J. Inden lenten ende. | 3232. V. Singhet soe eñ els m. no m. H. eñ niet meer noch min. B. els *ontbr.* | 3233-3235. H. In lententijt voget si har so, In haren sanc wertsi vro, Dat sier selden, *enz.* B. In lentintide voeget si hare soe, Eñ werd in haren sanc so vroe, Dat siere s. ombe et. V. In lentijn tijt ghevoet haer so Hare sanc, eñ soe wort so vro, Dat soe selden wilen et. *In plaets van* ghenoecht *moge iemand* noeghet *verkiezen, als korter bij de letter van* B. *en* H. *Bij* J. *staet* : In leynten tijt so ghevoetse so Haren sanc, ende wert so vro, Datsi selden wilen et. | 3236. H. Eñ sinct te nerentstliker. V. narenstelike eñ te b. J. Ende s. de naernsteliker bet. | 3227. B.H. dar si te prige. V. daer soe te prise. | 3238. H. haer verw. ginget. V. Eer soe hare verwinghet (*sic*). J. Daer si verwinghet ghehinghet (*sic!*) | 3239. V. h. narenst. J. naernst. H. is. | 3240. B. Sie sal. V.J. Soe (Si) sal eer sing(h)ende bl. d.

Digitized by Google

Selc meester seit / alsi verstaet
Dat met hare ten inde gaet /
Dat sijs beghint metten daghe /
Eñ verheft hare van slaghe te slaghe /
Toter noene / dat de hitte es groot :
Dan valt si van den bome doot.
Alle noten van musiken
Connen si singhen eñ striken.
Ja / die oude leeren die ionghe /
Eñ sozmeren hare tonghe
Op eñ neder talre note :
Dus leert elc sine rote.
Maer alse die daghe ten lancsten comen /
Wert hem dese sanc benomen /
So dat men van hem niet een twint
In die wintertijt en vint ;
Sonder dat selc oppenbaert /
Eñ mense dan heet rootbaert.
Eñ dit schijnt oppenbaer /
Dat Plinius hout over waer :

Vs. 3241. B. seid. H. Sulc meyster seyt also v. V. Sulke meester als soe v. (seit *ontbr.*). J. Sulc. | 3242. H. mit har ten ende g. V. ten ende. J. eynde. | 3243. V. Dat soes beginnet. H. Dat sijs begint mitten d. B. Dat si begint. J. Datsi beghinnet. | 3244. H. Eñ verhefter van sl. te sl. J. haer. | 3245. H. nonen dat ditte. V. dat hitte, *zonder lidw.* J. Totter noenen dattit es gr. | 3246. H. valsi. V. vallet si. B. sie. J. Ende dan valletse. | 3247. V. Als noten. B. noeten. | 3249. H. de oude leren de i. B.J. leren. | 3250. V. Ende. J. Te form. | 3251. V. Up ende n. B. noete : roete. J. ende. | 3252. V.J. hare rote. | 3253. H. Mer als d. d. lanc comen. B. dage lancst c. V. als — ten lanxsten. J. Als d. daghen t. lanxten c. (Maer *ontbr.*). | 3254. B. Werd. V. Wort hem desen s. J. die sanc. | 3255. B. niet en tw. H. niet en tvint. J. van haer. | 3256. V. den w. tijt. B. w. t. en vind. J. Inden winter ne v. | 3257. B. openbaerd. H.J.V. sulc openb. | 3258. V.J. Datmense d. h. robaert. H. robaert. B. roetbaerd. | 3259. V. Ende dit schijnt al openbaer. J. al openbare. B.H. openbare. | 3260. B.H. Dat hem dos (Dathem dus) h. overware. V. Dat Ovidius h. over waer. *Ik liet de rest, maer schreef* Plinius, *naer 't latijn.* J. *heeft mede* : Dat Ovidius h. vor ware.

Digitized by Google

Alſi bꝛoeden eñ noten /
Dan wert hem hare ſanc berſtoten.

Pittacuꝰ dincket mi ſijn
Die papegaȳ / baer af Solȳn
Eñ Jacob ſcriben in haren boene.
Een boghel eeſt ban plumen groene;
Om den halꝰ enen rinc ban plumen /
Ghebarwet alſe ban goudſcumen;
Ene tonghe groot eñ bꝛeet /
Daer hi mede ſoꝛmeert ghereet
Woꝛde / oft een menſche ware.
In den eerſten ofte in den andꝛen iare
Eꝰ die boghel te leerne beſt /
Eñ onthout dat men hem beſt.
Den ber hebet hi ſo crom eñ ſtarc /
Al biele hi ban hoghen op een ſarc /
Hi ſoudem op den ber ontfaen.
Haer hobet eꝰ ſo hart / ſonder waen /
Dat menne met enen iſere ſlact /

Vs. 3262. V. So wort hem haer s. H. har s. J. So es hem hare s. v. *Zou Maerlant niet* versloten *geschreven hebben.* | 3263. B. Picatus. V. Psitatus dinke mi. H. Pficatus dat dinke. J. Picacus dinct. | 3264. H. De p. daer S. B. papegai daer S. *In beide ontbr.* af. V. pagegaye d. of. J. of. | 3266. V. ist. H.J. eist.—3267. B.H. den rinc. J. .I. rinc. | 3268. H. van goutsc. B. van goud sc. J. Ghevaerwet gelijc g. sc. (van *ontbr.*). V. ghelijc goudsc. | 3269. V.J. ende br. | 3270. V. Daer si mede. | 3271. H. Woerde. V. Worde als offet. B. Worde. J. Woerden als oft. | 3272. B. Inden iersten. H. oft inden. V. of inden. J. Int eerste oft int ander iare. | 3273. V.J. So sijn si te l. H. Is de v. | 3274. V. onthouden. J. Ende onthouden. | 3275. H. heefthi. B. so crum eñ stra (*sic; de letter die nog volgde is uitgekrapt; maer de verdere verbetering is vergeten gebleven*). J. heeft hi crom ende staerc. | 3276. H. Al Vieli. V. Viele soe v. h. up enen s. B. op en saerc (*sic*). J. Velle hi van h. op enen saerc. | 3277. H. souden. V. Si soude haer up. J. soude hem opten b. | 3278. H. Haer hoeft is. B. Hare h. V. hooft. J. Hare hoeft es so hert. | 3279. H.V. Dat mense mit (met) e. ysere. B. Datmenne m. e. ysere. J. Datmense.

Digitized by Google

Als menne wil dwinghen dat hi verstaet
Te spreken na menschen wise.
Metten pote steect hi die spise
In den ber : dits wonders mee.
Int gheberchte van Gelboee
Seit men dat hi te broedene pliet /
Daert selden reint ofte niet;
Want die reghen es hare doot.
Den steert queert hi met ghenaerhten groot /
Eñ strijct hem dicke / eñ maert hem fijn.
Sere gheerne drinken si wijn.
Men leest / in conincs Karles tiden /
Dat hi milen soude liden
Voz twout van Gzieken eñ sijn heere /
Om te baerne over meere.
Papegaye quamen tier stont /
Eñ seiden : « Keiser bare ghesont! »
Doe was hi coninc ghewaerlike
Van der cronen van Vzancrike /

Vs. 3280. V. Alsmense dwinghet. J. Alsmense dwinghet datsi verstaet. H. Als men wil dw. dat hijt v. B. Als menne wille. | 3281. V. na smenschen w. J. na smenscen. | 3282. H. Mitten poet sciethi in de sp. V. poten steict si die sp. B. hi in spise (die *ontbr.*). J. steect si. | 3283. H.V. wonder. B. me. J. wonder me. | 3284. V. Gelbee. B.H.J. Gelboe. | 3285. B. Seidmen dat hi notens pl. H. Segemen dathi notens plien (*sic*). V. Seitmen dat soe te broedene pliet. J. Sietmen datsi. | 3286. H. regent. V. of. J. reghent of n. | 3287. V. den rein es haer d. H. is. J. haer. | 3288. V. staert wacht si met hoeden gr. H. stert quect hi mit gen. groet. J. stert wachtse met hoeden gr. | 3289. V.J. strijcten dicken (dicke) ende maecten f. H. streecten d. eñ maecten f. B. dicken. | 3290. V. drincsi. H. Eñ sere. J. Sere gaerne drinct si w. | 3291. V. leset bi coninxs Karels tijden. H. coninc Karels. B. coninc. J. leset int sconinx Karels t. | 3292. V. hij w. s. lijden. | 3293. H. Dort w. B. Dor twoud. V. Dor twout v. Gr. eñ s. eere. J. Duer thout v. Gr. ende sijn here. | 3294. B.H. mere. J. Omme te varen o. mere. | 3295. V.J. Papegayen q. t. (tiere) st. B. quammen. H. ter stont. | 3296. H. seyden : Keyser nu vare g. V. Keyser. B. var g. | 3297. H. Keyser. V. ghemenlike. B. gewarlike. J. coning ghemeenlike. | 3298. H. crone. V.J. crone v. Vrankerike.

Digitized by Google

Eñ hi waert Roomſch Keiſer daer naer:
Dus worden hare woorde waer.
Den paues Tewen / leſen wi mede /
Gaf een man dor hoveſchede
Enen papegay / die ſprac ghenoech.
Doe menne ten paues wert droech /
Eñ hi was op ſine baert /
Sprac hi: « Ic bare ten paues waert. »
Eñ teerſt dat hi den paues ſach /
Ontboot hi hem goeden dach
Achter een twee werf te ſamen.
Deſe dinc ſo wel den paues bequamen /
Dat hi dicke ſonderlinghe
Daer ieghen ſprac om dachtoghinghe.
Nu hoort voort van der .S. /
Want het van der .P. uut es.

Vs. 3299. V. w't romsch keyser. H. waert roems keyser. B. wert roemsch. J. wart r. coning. | 3300. H. hore woerde. V. hare woerden. B. worde war. J. worden waer. | 3301. H. paws L. lese wi. B. lese wi. J. pawes L. lese wi. | 3302. B. der hov. H. dor hoefscede. V. dur hovessch. J. duer. | 3303. V. Ene p. die spr. ghenouch. B. papegai d. spr. gnoech. J. p. ende spr. | 3304. V.J. Doe mense hene ten p. (pawes) drouch (droech). H. Doemen ten pawes w. dr. B. Eñ doe m. ten p. werd dr. | 3305. V. Seit soe hene up hare v. B. vard. J. Sciet si hene op hare v. | 3306. V. Ic vare hene ten pawes w. H. pawes. J. Ende sprac: ik v. t. pawes w. | 3307. V.J. Ende t. datsi. H.J. pawes. B. tierst. | 3308. V. Omboet si hem gueden d. H. Omboet. J. Ombootse hem wel goeden d. B. Onboet hi. | 3309. V. Achter ene twee warf. H. twelefw. | 3310. V. den p. so wel becamen. H. den pawes so wel b. J. ding den pawes wel bequ. (so *ontbr.*). | 3311. B.V. dicken. | 3312. H. Der i. V. Dar i. J. Der i. sprac omme d. | 3313. B. hord vord. H. hoert voert. | 3314. H. Wantet. V. *stelt deze twee regels aldus:*

Nu het vander .P. uut es,
Suldi horen vanders .S.;

Doch de s *van* vanders *is doorgehaeld.* J. *is meer omgewerkt:*

Vander .P. eynden hier die wort;
Nu hort hier vander .S. vort.

Digitized by Google

Strutio es een voghel groot/
Van voeten des kemels ghenoot.
Alse die voghel vroedens pliet/
Om dat sevensterre hi siet;
Want hi altoes gheen ey en leghet
Eer hijt siet; eñ men seghet/
Dat es om dat [dan] anegaet
Die hitte die den Oost bestaet.
Dan leit hi sine eier op tlant/
Eñ bedertse onder tsant.
Dan gaet hi wech/ eñ bergheet al
Waer hise leide of vinden sal;
Eñ moet die tijt entie Nature
Doen/ dat hem werden soude te sure/
Eñ vringhen sine ionghe vooyt.
Aristotiles seit dit wooyt:
Qualike ofte niet mach hi vlieghen.

Vs. 3315. B. Strutio. H. Strucio is. V.J. Strusio dats. | 3316. J. kemeels. | 3317. H. Als die v. V. Als dese v. B. brodens. J. Alse dese v. broeden pl. | 3318. J. Omme — hi dan siet. | 3319. B. ei. H. ey. V. ey ne l. J. altoos gh. ey ne l. | 3320. H. Eerment siet eñ seget. V. Eer hi dat siet alsmen seghet. J. alsmen ons seghet. | 3321-3322. B. Dat die hitte ane (*of* ave?) gaet Vanden ouste eñ bestaet. H. Dattie hette ane gaet Vanden oeste eñ bestaet. J. Ende dat es omme dat angaet Die hitte die den ogheste bestaet. V. Ende dat es om dat an gaet Die hitte, *enz. als in den tekst. Ik zou er geerne* [dan] *bij voegen, hetgeen tusschen* dat *en* ane *gemakkelijk kan uitgevallen zijn.* | 3323. B. leid — opt l. V. leghet hi sijn e. up tl. H. leyt hi s. eyer opt l. J. leghet sine eyeren (hi *ontbr.*). | 3324. H. laetse broeden ondert sant. *Dit moest ook de les van* B. *wezen, maer de afschrijver stelde slechts* on *voor* onder, *en later werd met het pennemes* on *tot* in *gemaekt* (: in tsant). V.J. Ende bedectse (bedecse) onder dat sant. | 3325. B. gaet si w. H.V. verg(h)et. J. ende verghet. | 3326. B. siese leiden ofte v. H. sise. V. leit. J. Daer hise leghet of. | 3327. B.H. Eñ broet die t. eñ die (entie) n. V. entie nature. J. Dan moet d. t. entie. | 3328. B. Doen *ontbr.* H. De hem daer warden soude. (Doen *ontbr.*). | 3329. B.H. Eñ comen s. ionge vord (voert). V.J. jonghen vort. | 3330. V. Aelbrecht die seghet d. wort. B. seid d. word. H. woert. J. seghet dat wort. | 3331. H.V.J. of.

Digitized by Google

Aſer eet hi/ ſonder lieghen;
Van der eerden mach hi niet riſen;
Maer hi loopt na beeſten wiſen/
Eñ ſine bloghele maken hem baert/
Dat hi ſnelre eꝫ dan een paert.
Die paerde haet hi emmermeere/
Eñ die paerde ontſiene ſeere/
So dat ſine niet bozzen ſien.
Alſe hi boꝛ den man ſal ulien/
Gꝛypt hi in ſine gheſpleette boete
Steene/ eñ werptſe achter onſoete
Op die ghene diene iaghen.
So dul eꝫ hi/ alſe in der haghen
Sijn hoved bedect eꝫ iet/
Waent hi dat menne niet en ſiet.
Sine eier ſijn/ die men ſeghet/
Die men in kerken te hanghene pleghet.
Alſo groot eꝫ hi wel nare/
Alſe een ghemate eſel ware.

Vs. 3332. V. Yser het hi. B.H. Yser et hi. *In* B. *heeft een later hand door bijvoeging van twee letters van* Yser *iets als* Yt seer *willen maken.* J. et hi. | 3333. B. erden. V. aerden. J. aerde. | 3334. B.H. loept. V. loop. J. in beester w. *Wilde hij* bester? | 3335. H.V. vlogle. B. vloegele — vard : pard. | 3336. H. is. V. So dat hi sn. es dan tpaert. | 3337. H. ummermere. B. embermere. J. paerden — mere. B. parde. | 3338. H.V.J. Entie p. B. parde. *Allen* sere. | 3339. V. niet ne d. | 3340. V.J. Als hi vorden m. B. Eñ alse hi vorden m. H. Eñ als hi voer d. | 3341. H. Grijpthi in sine splette v. V. sine splecte v. *Vóór de* s *van* splecte *is eene andere begonnen letter doorgeschrapt.* J. splette. | 3342. H. Stene eñ werpt after onsoete. V. eñ werp after. B. Stene. J. Stene ende warpt achter hem ons. | 3343. V. Up die ghone. B. dine iagen. J. Optie gh. | 3344. H. is hi in der h. (alse *ontbr.*). V. als in. J. So dul hi es als hi inder h. | 3345. H. Alse sijn hoeft bedect is iet. V.J. Sijn hooft (hovet) wel bedect es iet. B. es bedect iet. | 3346. H.J. So waent hi datmen niet en (ne) s. V. Datti waent datmens niet en s. | 3347. V.J. Sijn eyer (Sine eyeren) sijn, alsmen seghet. H. Sijn eyer sijn de men s. | 3348. H. De men — te hangen. V.J. te hanghen. | 3349. H. is hi. V. es hi harde nare. J. hi herde naer. | 3350. H. Alst een. V. Alst oft een mate. J. Als oft een melleec esel waer.

Digitized by Google

Strix es een verdoemt voghel.
Ghevedert es hi an den vloghel
Alse oft een scarp vozen mare.
Siere ionghe es hi care/
Eñ pleghet nachts te vlieghene alleene.
Jeghen andre voghele ghemeene
So ghevet hi crande meic
Te sughene sinen ionghen eic.

Sturnus dinct mi die spreuwe wesen/
Als wi in Pliniús boeke lesen;
Want hi beschrijftse bespot vzuun/
Eñ gheerne wesende int commuun/
Eñ tropmale vlieghende bi scaren/
Waer si hem selen ghenaren.
Navonds vergadzen si gheerne al/
Eñ murmeren/ eñ maken ghescal/
Alse ofte si hadden ghedinghe.
Nachts swighen si onderlinghe;

Vs. 3351. B. Serio. H. Strio is. V. Stryo. J. Scrio — verdoomt. | 3352. H. is hi. | 3353. H. Als oft. J. Als oft een scerp. | 3354. B.H. Sire ionge es (is) hi care. V. Sire ionghen es hi. J. Sinen ionghen es hi. *Het is gemakkelijker den zin te gissen, dan de les behoorlijk vast te stellen.* | 3355. H. Eñ *ontbr.; voorts* te vliegen allene. B. te vligene allene. V. allene : ghemeene. J. Ende — te vlieghen allene. | 3356. H. alle vogle gemene. V. vogle. B. gemene. J. andren voglen ghemene. | 3357. J. eerhande. | 3358. V. sine ionghen. J. Te sukene. | 3359. B. Sturmis — sprewe. H. dinken mi sprewen w. V. dinct mi spr. w. (die *ontbr.*). J. sprewe. | 3360. V. boeke *ontbr.* J. in Pliniuse l. (boeke *ontbr.*). | 3361. H. bescriefse gespocs (*sic*) br. V. hi scrijfse spotte br. J. scrijfse van spocken br. | 3362. V. wesen int comuun. H. comuen. J. Ende gaerne — comuun. | 3363. H. tropmael vliegen si in sc. V. tropmaelde vl. in scaren. B. vliegen si. J. Ende dropmaelde vlighende in sc. | 3364. H. sullen genaeren. V. sullen. J. sellen. | 3365. V. Navonons (*sic*) vergaderen. H. Avonds (*de* d *is van later hand*) vergaderen si gaerne. B. gerne. J. Navonts — gaerne. | 3366. V. Ende m. H. murmureren. J. Ende maken herde groot ghescal. | 3367. V.J. Als of. H. Als ofsi. | 3368. H. suigen si. V.J. singhen (*sic*) si.

Digitized by Google

Maer alſe die dach oppenbaert /
So ſinghet elc / eñ ghebaert
Alſe ofte ſi ſeeſte maecten eñ ſpel;
Eñ dan verſamen ſi alſo wel
Eñ vlieghen met ghemeinen heere
Te ſamen om hare lijfneere.
Hier gaet ute dan der .S.;
Hoort wat in .T. beſcreven es.

Artur es der toortelduven name /
Een reine voghel eñ bequame /
Dat [ſo] ſeere minnet ſijn ghenoot /
Alſt ſo es dat blivet doot /
Dattet nemmermee ne kieſet
Ghenoot / na dat tſine verlieſet:
Alleene vlieghen ſi / alſe men ons toghet /
Eñ op telghe die ſijn verdoghet
Sitten ſi met rouwen bedaen.
Baſilius doet ons verſtaen
Eñ ſeghet / dat hier op ſouden ſcouwen

Vs. 3369. H. Mer als di d. V. als. J. Maer als. *Alle drie* openb. B. openbard. | 3370. B. Soe swiget elc eñ gebard. V. ende geb. J. ende ghepaert (*sic*). | 3371. V. Als iof sou (*sic*) f. maecte. H. Als ofsi. J. Als oft — ende. | 3372. V. danne. J. also *ontbr.* | 3373. H. volgen mit gemenen here. V. ghemeenen. B. here. J. ghemenen here. | 3374. *Allen* lijfnere. J. van harer lijfnere. | 3375. H. Hijr. B. ute *ontbr.*). J. wt. | 3376. H. Hoert — gescreven. B.V. Hort. J. Nu hort. | 3377. H. is. B. ter torteld. namen. | 3378. H. reyne. V. became. J. reyn v. ende. | 3379. H.J. mint. *Allen* Dat sere, *sonder* [so], *hetwelk ik er ten minste tusschen haekjes meen te moeten bijvoegen.* | 3380. V. dat het bl. J. dat hi bl. | 3381. H. Dat nummermeer. V.J .Datsi nemmermeer en (ne) k. B. nemmerme. | 3382. H. alst sine v. B. alst tsine v. V. na dat si verl. J. Gheen ghen. na dat sijn verlieset. *Ik neem* na dat *voor* na dattet, *en* tsine *voor* dat sijn. | 3383. H. als ons t. V. alsmen. J. vlighen si alsmen t. (ons *ontbr.*). *Allen* allene. | 3384. V. up. B. op bome. | 3385. V. Sit si mit. H. mit. J. Sit si m. rouwe. | 3386. J. Basilis. | 3387. V. Hir up. B. hir op. H. seit dat hijr souden sc. J. hier an souden.

Digitized by Google

Die weduwen / die hoveſche vrouwen /
Eñ dat weduweſcap bekinnen ;
Want die ſtomme vogle minnen.
Carmen / claghen / eꝫ hare ſanc.
Ghenen voghel eꝫ ſi wranc ;
Maer goedertierlike ſi verdraghet
Al dat men op hare iaghet.
Haer neſt maect ſi van lettel roeden /
Eñ ſi can haer wel behoeden
Ieghen ghevenijnder beeſten ſcade ;
Want ſi neemt van ſtilla de blade /
Om datſe ghevenijnde diere
Struwen in alre maniere.
An vruchte eꝫ haer lijfs beganc /
Eñ ſi bliet deꝫ ſulferꝫ ſtanc.
Experimentator die ſeghet /
Dat ſi in wintertide leghet
In hare plumen / in holen bomen /
Daer ſijt ſuverlijcſt can gomen.
In lententide / eñ nemmee /

Vs. 3388. H. De wedewen, de hoefsce vr. V.J. Weduwen eñ (Wedewen ende) hovessche vr. (*'t lidw. ontbr.*). B. hovessce. | 3389. V. Ende dat weduscap. H. weduscap. B. wedewesc. J. weduweseeep. | 3390. V. Ende dat die. J. Dat die st. voglen. | 3391. H. is har s. J. Caermen. | 3392. V. voghelen es hi wr. B. es sie. J .Ghenen v. es so wr. | 3393. H. Mer godertijrl. J. Mar goedertiere si v. | 3394. V. up h. H. op har. J. datmen hem op haer i. | 3395. B. Hare n. maect sie. H. Haren n. maecsi. V. luttel. J. Haren. | 3396. B. sie c. hare. H. si c. har. J. Ende si connen hare. | 3397. H. Thegen gevenijnde scade. B. gevenijnde scade. J. Ieghen ghere minder sc. ! | 3398. V. soe n. van psilla die bl. B. nemt v. silla. H. silla die bl. J. chilla. | 3399. H. Om datsi g. dire : manire. J. Op datse. | 3400. B. alrehande. | 3401. V.J. vruchten es haer lijf beganc (ghemanc). H. is hars lijfs b. B. hare lijfs b. | 3402. V. Ende si vl. des sulphers st. B.H. si scuwet. J. sulferes. | 3403. B.H. die *ontbr.* | 3404. V. wintertiden. J. winter tiden. | 3405. H. haren. V. hollen. | 3406. H. Eñ daer si suverlic mach g. V. Daer soet suverlicst mach g. J. Aldaer sijt suverleec mach g. | 3407. E. In lentiin eñ oec niet mee. V. lentijn tijden. B. nemme. J. leynten tiden ende n.

Digitized by Google

Broet ſi drie werf ofte twee/
Eñ twee te ſamen creaturen/
Die heet eñ nat ſijn dan naturen;
Maer alſi blieghen op eñ onder/
Haer bleeſch es te gheſonder.
Van den rechtren vlerke dat bloet
Es den oghen ſeere goet.
In lentine mach menſe ſien;
Maer der liede huſe ſi vlien.

Tragopoles/ ſeit Solijn/
Siet men in Ethiopen ſijn.
Meerre es hi dan die aren/
Eñ ghehoornet es hi te waren
Alſe een ram/ eñ des ne pliet
Gheen boghel dien men ſiet.
Hi verdrijft met dire ſaken

Vs. 3408. E. drie warf. H. Broetsie driwerf. B. Broed sie drie wf' ofte twe. V. werven of. J. Broeden si .III. werven of mee. | 3409. E. Eñ .II. te s. criat. V. Ende .II. B.H. Eñ *ontbr.* | 3410. E. bi naturen. H. De heet. | 3411. E.V. Maer als si vl. up. H. Mer si vl. B. Daer si vl. J. Mar alsi — ende. *Ik volgde* E. *en* V.J. | 3412. E. Es haer vl. te g. V. Es hare vl. vele te gh. H. Har vleis is te g. B. Hare vl. es. J. Es haer vl. de meer gh. | 3413. B. rechten. H. vlerken tbloet. J. rechter vloghel. | 3414. H. Dat is. J. Dat es. *Allen* sere. | 3415. V. lentijntide. B. lintine. J. leynten tiden machmen s. | 3416. H. Want der lude. B. Want der liede. V. *en* J. *hebben twee regels meer:*

V. In lentijntide machmense sien
Want datsi den winter vlien
In bussche machmense broeden sien
Maer der lieder huse si vlien.

J. In leynten tiden machmen sien
Datsi den winter sere ontsien
In busscen machmense broeden sien
Der liede huse si vlien.

Ik hield ze voor een inschuifsel en volgde B. *en* H., *doch met de noodzakelijke verandering van* Want *in* Maer. | 3417. V. Tragopales als seghet. B. seid. J. Tragopalas seghet. | 3418. B. Seid men. H. Siemen. V. Ethiope. | 3419. H. Mere is hi. B. Merre. V. Meere. J. Merer. | 3420. V. Mare ghehorent. H. is hi tuaren. J. Mar ghehoernet. | 3421. H.V.J. Als. | 3422. V.J. Ne gheen v. diemen. B. diemen. H. die men. | 3423. V.J. verdrivet met deser s. H. mittier s. B. met diere.

Digitized by Google

Alle voghele die hem ghenaken.
Alſe fenix heeft hi thoket;
Maer ghehoznet es hi / dies ghelovet /
Eñ van plumen bzuun root /
Starc / vermoghende eñ groot.

Turdus es een voghelkijn cleine /
Van vozſienheden bzoet ghemeine.
In hoghen bomen maken ſi haren neſt
Na hare wiſe eñ wel ghevest /
Daer ſi in bzoeden hare ionghe /
Eñ dat in wel cozten ſpzonghe;
Want hare eier / die ſi bzaghen /
Sijn ripe binnen .X. daghen /
Eñ daer uut comen op die ſtede
Te hant hare ionghe mede.
.T. gaet ute / ende nu
Comen voozt namen in .U.

Veſpertilio dinket mi

Vs. 3424. H.V. vogle. J. voglen. | 3425. V.J. fenixs (fenix) es hem th. H. heefthi thoeft. B. heft. | 3426. V.J. Met (*uit* Mer *ontstaen?*) hornen eñ des (ende dies) gh. H. Eñ gehornet is hi des gheloeft. B. Maer *deed ik er bij.* | 3427. B. Eñ *ontbr., voorts* brunroet. V.J. Dat hi van pl. es bruun r. H. br. roet. | 3428. H. Sterc. V. ende gr. J. Sterc, vermoegende ende gr. | 3429. B. vogel. H. is — clene. V. clene. J. voghel clene. | 3430. H. vorsienheden vr. gemene. V. vorsinnicheit groot ghemeene. J. vorsienechede groot ghemene. | 4331. V. maectet sijn n. H. In holen b. maken si nest. B. In holen b. J. Op h. b. maect hi sijn n. | 3432. B. Van vorsienheden wel g. V.J. Van somen eñ (some ende) w. gh. H. Na hare wise wel g. *Schreef Maerlant*: Van modere *of* Van sowen? *In 't latijn* luto. | 3433. B.H. in *ontbr.; voorts* B. ioncge. J. ionghen. | 3434. B. met wel. H. Eñ dat wel corte spr. V. in harde corten. J. in herden corten spronghen. | 3435. H. har eyer. V. eyer. J. eycren. | 3436. V.J. Die sijn ripe in (binnen) .X. d. | 3437. H. ute. V. up. J. Daer wt c. optie st. | 3438. V. Thant. B. Te hand. H.J. iong(h)en. | 3439. V. ute, seg ic u. H. ute seggic nu. J. wt, dat seghic iv. | 3440. V.J. Hier comen vort. H. Nu coemt voert | 3441. H.V.J. dinke mi.

Digitized by Google

Dattet die vledermuus si.
Die en vlieghet altoes niet
Dan savonts spade / als men siet.
An wintertide siet men gheene.
Si en eten niet / ofte wel cleene.
An weghe vint mense / daer si cleven /
Ofte in holen / sonder leven;
Bzinct mense daer de lucht es claer /
Wertsi roerende eñ levende daer /
Eñ hare macht die comt hem an /
Eñ vlieghen weder slapen dan.
Si en heeft bedze norh plume gheene /
Recht ghedaen na die muus cleene;
Want si bzaghet eñ soghet /
Alsa als men in muse toghet:
Dan doet anders gheen boghel.
Steert heeft si eñ vlaghel /
Eñ bangs anders niet dan bel.
Die moeder can met hare wel /
Daer si vlieghet / twee kinder bzaghen.

Vs. 3442. V. Dat het die. H. Dattet vledermuse si. B. Dat die vl. | 3443. H.J. Diene vl. V. Die ne vl. | 3444. B. savonds. J. avonts. H. spade *ontbr.* V. alsmen wel s. | 3445. V.J. In den winter s. gh. (ghene). H. siemen gemene (*sic*). B. gene. | 3446. H. Si weten n. of w. clene. V. Niet ne eten si of w. clene. B. Sie en eten — clene. J. Niet ne eten si of clene. | 3447. B. vindm. H. vintm. V. weghen vintm. J. An winde(wande?) vintmen daer. | 3448. B. in hole dar si leven. H. Of in h. daer si leven. V. Iof. J. Iof in h. al sonder l. | 3449. V. Maer brijnemense. J. Mar brinctm. H. Brincm. — is. | 3450. V. Wordsi r. eñ leven (*sic*) daer. H. Si wert ror. B. Si wert ror. eñ levenden d. J. Wertsi levende ende roer. d. | 3451. H. Eñ har m. si comten an. B. coemt. J. die *ontbr.* | 3452. V.J. Dan vlieghen si w. sl. dan. | 3453. H. Sine h. — gene. V. Sine hevet v. no pl. ne gh. B. heft — gene. J. Sine hebben vedren no plumen ne ghene. | 3454. H. de m. clene. B. clene. J. na der m. clene. | 3455. H. soeget : toget. | 3456. V.J. Als nature in musen t. | 3457. V. Dat ne d. a. ne gh. v. J. Dat ne doet gheen ander v. | 3458. V. Start. B.H. Stert heeft hi (heefthi). J. Stert — ende. | 3459. B. dan anders. V. dan es a. J. Ende dat nes anders. | 3460. V. De m. c. met haer. H. mit.

Digitized by Google

Den boeken hoȝic ghewaghen /
Dat dat bloet van der vledermuus
Met enen crude / heet carduus /
Es goet teghen serpents beten.
Oude boeke doen ons weten
Dat / daer uut ghetrect es haer /
Bestrijct met haren bloede daer /
Het wast weder / des ghelobet.
Teghet oec onder dijns wijfs hobet /
Dat si daer af niet en weet /
Si sal kint ontfaen ghereet.
Dit vint men in den onderscr
Van der ouder philosophien boec.
Mesten eten si eñ anders niet.
Hare been eñ hare boete men siet
In vloghel eñ in steert ghestrect.
Ghetant es si / eñ niet ghebect /
Eñ dies ne pleghet els voghel gheen.
In India esser menech een

Vs. 3462. *Allen* horic. | 3463. E. vledermuis (*sic*). H. Dattet; *voorts even als* B. vledermus. J. Dattet. | 3464. E. araduus. H. Mit—tradius. V. traduus. B. tradius. J. craduus. | 3466. E. Eñ boeke. V. Houde boeken. H. boke. | 3467. E. Dat thoeft daer wt g. es haer. V. Dat waer uut gh. H. Datter ute getrect is h. B. dar—har. | 3468. E. Strijct men haer bloet aldaer. H. Bestrict mit. V. Bestreken mit. J. Op een caleu hoeft dats waer. | 3469. H. Et wast w. des geloeft. B. Het sal wassen des g. V. Het wat weder (*sic*). E. dies geloeft. | 3470. E. Legt oec — hoeft. V. J. Legh dat oec. H. Leget oec — hoeft. B. Bestrijc oec onder. | 3471. E. *Omgekeerd* : Si sal kint, enz., Eist dat sier niet af en w. V. J. daer of niet ne w. | 3472. B. kind. | 3473. B. vindm. — onder s. V. inder onder s. J. inder ouder (*sic*) soec. | 3474. V. Der houder. B. ouder *ontbr.* H. filosoph. J. Der ouder philosophen. | 3475. H. Mosien. J. heten si ende. | 3476. H. Har been eñ har v. besiet. J. Hare leven ende h. voten. | 3477. H. vloglen eñ in stert. V. vloghel eñ in staerte. B. vlogelen — gestreect. J. In vloghelen ende in staerte ghetrect. | 3478. B. Getand es sie. H. is si. V. es hi si; *doch* hi *is later fijn doorstreept.* | 3479. V. Ens das (*sic*). B. H. Eñ dies pleget andres (ander) v. g. J. Ende dat ne pl. | 3480. B. In Cicia. H. In Cicis is menich. V. Iudia es menich.

Digitized by Google

Meerre dan duven nochtan/
Eñ ghetant alſt ware een man/
Daer ſi den lieden af biten mede
Neſen/ozen/ andze lede.

Vanellus/ datș dat vaneel/
Een voghel wel bekent een deel:
Een kivit heetet in Oſtlant.
Deſe vogel/ alſe hi ſiet te hant
Enen man van ſinen neſte verre/
So vlieghet hi te hem waert erre/
Eñ roept ofte hi ware verbolet/
Eñ ſteert na deș menſchen hovet/
Om dat hine van den neſte
Waent verdziven over ſijn beſte;
Eñ hier bi wert te meneghen ſtonden
Sijn bzoet eñ ſijn neſt vonden.
Wel betekent deș vaneelș bite
Cleven van den ypocrite/
Die roem hevet eñ verhoghet/
Alſe hem ghecciet eneghe voghet/
Eñ makets voz die werelt tale.

Vs. 3481. B. Merre. H. Mere. J. Merer dan die duve. | 3482. H. Eñ g. oft w. V. als w. B. Getand (Eñ *ontbr.*) alst w. en m. *In* J. *is deze regel opengelaten.* | 3483. V. die liede of biten. H. den luden. J. Daer si of biten mede. | 3484. H. Hore nese eñ ander l. V. Nesen horen of ander l. J. ende ander lede. | 3485. V. Dat es dat v. H. dats een v. J. die vaneel. | 3487. B. cuut h. in Oesten land. H. cuwt hetet in Oest l. V. hetet in Oest lant. J. in onse lant. | 3488. H.V.J. als hi. | 3490. H. them w't. B.V. w't. | 3491. H. ropet of hi. V. of. J. of. | 3492. V. Ende steect dan na sijn hovet. H. stect na des menscet (*sic*) hovet. B. minscen. | 3493. J. Omme. | 3494. B. beeste. | 3495. B. hir bi vord (*sic*). V. hir bi w't ten selven st. J. ten selven st. H. hijr bi w't te menighen. | 3497. V. bekent. H. Wael b. J. des *ontbr.* | 3498. B. Dlevel, *maer verbeterd in* Dleven. V.J. Dat leven. | 3499. H. Die roemt eñ v. V. Die rom hout eñ sere v. J. room hout ende sere veriueghet. | 3500. H. Als hem g. ene d. V.J. Ghesciet hem enigherande (enegherh.) d. (dueghet). | 3501. V.J. Ende m. B H. Eñ makens.

Digitized by Google

Den boeken hoȝic ghewaghen /
Dat dat bloet dan der bledermuus
Met enen crude / heet tarduus /
Es goet teghen serpents beten.
Oude boeke doen ons weten
Dat / daer uut ghetrect es haer /
Bestrijct met haren bloede daer /
Het wast weder / des ghelovet.
Teghet oec onder dijns wijfs hovet /
Dat si daer af niet en weet /
Si sal kint ontfaen ghereet.
Dit bint men in den ondersoec
Van der ouder philosophien boec.
Mesien eten si eñ anders niet.
Hare been eñ hare voete men siet
In bloghel eñ in steert ghestrect.
Ghetant es si / eñ niet ghebect /
Eñ dies ne pleghet els voghel gheen.
In India esser menech een

Vs. 3462. *Allen* horic. | 3463. E. vledermuis (*sic*). H. Dattet; *voorts even als* B. vledermus. J. Dattet. | 3464. E. araduus. H. Mit—tradius. V. traduus. B. tradius. J. craduus. | 3466. E. Eñ boeke. V. Houde boeken. H. boke. | 3467. E. Dat thoeft daer wt g. es haer. V. Dat waer uut gh. H. Datter ute getrect is h. B. dar—har. | 3468. E. Strijct men haer bloet aldaer. H. Bestrict mit. V. Bestreken mit. J. Op een caleu hoeft dats waer. | 3469. H. Et wast w. des geloeft. B. Het sal wassen des g. V. Het wat weder (*sic*). E. dies geloeft. | 3470. E. Legt oec — hoeft. V. J. Legh dat oec. H. Leget oec — hoeft. B. Bestrijc oec onder. | 3471. E. *Omgekeerd* : Si sal kint, enz., Eist dat sier niet af en w. V. J. daer of niet ne w. | 3472. B. kind. | 3473. B. vindm. — onder s. V. inder onder s. J. inder ouder (*sic*) soec. | 3474. V. Der houder. B. ouder *ontbr.* H. filosoph. J. Der ouder philosophen. | 3475. H. Mosien. J. heten si ende. | 3476. H. Har been eñ har v. besiet. J. Hare leven ende h. voten. | 3477. H. vloglen eñ in stert. V. vloghel eñ in staerte. B. vlogelen — gestreect. J. In vloghelen ende in staerte ghetrect. | 3478. B. Getand es sie. H. is si. V. es hi si; *doch* hi *is later fijn doorstreept.* | 3479. V. Ens das (*sic*). B. H. Eñ dies pleget andres (ander) v. g. J. Ende dat ne pl. | 3480. B. In Cicia. H. In Cicis is menich. V. Iudia es menich.

Digitized by Google

Meerre dan duven nochtan/
Eñ ghetant alſt ware een man/
Daer ſi den lieden af biten mede
Neſen/ oren/ andre lede.

Panellus/ dats dat vaneel/
Een voghel wel bekent een deel:
Een kivit heetet in Oſtlant.
Deſe vogel/ alſe hi ſiet te hant
Enen man van ſinen neſte verre/
So vlieghet hi te hem waert erre/
Eñ roept ofte hi ware verdolet/
Eñ ſteect na des menſchen hovet/
Om dat hine van den neſte
Waent verdriven over ſijn beſte;
Eñ hier bi wert te meneghen ſtonden
Sijn vroet eñ ſijn neſt vonden.
Wel betekent des vaneels vite
Cleven van den ypocrite/
Die roem hevet eñ verhoghet/
Alſe hem ghecriet eneghe doghet/
Eñ makets voor die werelt tale.

Vs. 3481. B. Merre. H. Mere. J. Merer dan die duve. | 3482. H. Eñ g. oft w. V. als w. B. Getand (Eñ *ontbr.*) alst w. en m. *In* J. *is deze regel opengelaten.* | 3483. V. die liede of biten. H. den luden. J. Daer si of biten mede. | 3484. H. Hore nese eñ ander l. V. Nesen horen of ander l. J. ende ander lede. | 3485. V. Dat es dat v. H. dats een v. J. die vaneel. | 3487. B. cuut h. in Oesten land. H. cuwt hetet in Oest l. V. hetet in Oest lant. J. in onse lant. | 3488. H.V.J. als hi. | 3490. H. them w't. B.V. w't. | 3491. H. ropet of hi. V. of. J. of. | 3492. V. Ende steect dan na sijn hovet. H. stect na des menscet (*sic*) hovet. B. minscen. | 3493. J. Omme. | 3494. B. beeste. | 3495. B. hir bi vord (*sic*). V. hir bi w't ten selven st. J. ten selven st. H. hijr bi w't te menighen. | 3497. V. bekent. H. Wael b. J. des *ontbr.* | 3498. B. Dlevel, *maer verbeterd in* Dleven. V.J. Dat leven. | 3499. H. Die roemt eñ v. V. Die rom hout eñ sere v. J. room hout ende sere veriueghet. | 3500. H. Als hem g. ene d. V.J. Ghesciet hem enigherande (enegherh.) d. (dueghet). | 3501. V.J. Ende m. B H. Eñ makens.

Digitized by Google

Dan comt die diant / diet merct male /
Bi deſer kinneſſen tſinen neſte /
Eñ neemt hem ſinen loon int leſte.

Upupa / alſe es gheſet /
Es verboden in doude wet;
Dats doz ſine onreinerhede:
In den dzec neſtelt hi; mede
Gheerne hout hi hem ghemanc
In ſteden daer es quaet ſtanc:
Dies heet hi linghinvoghel.
Scone heeft hi plumen eñ vloghel /
Eñ op ſijn hovet ene crone
Van plumen ghewaſſen ſcone.
Te wintere ſlet menne no ne hoozt;
In lententide comt hi voozt.
Van den ouden doet men verſtaen /
Dat ſi hem ontplumen ſaen /
Eñ gaen in den neſte ghinder
Sitten onder hare kinder /
Die ghewaſſen ſijn boven der hoeden:

Vs. 3502. V.J. So comt d. v., die m'ct (merct) w. H. coemt d. v., die m. w. | 3503. B.H. Bider kinnessen (kennissen) tsinen (te sinen) n. V. kennesse. J. kennessen sinen n. | 3504. H. Eñ nemen h. s. loen te leste. V J. hem alden l. (loen). B. loen. | 3505. H. alst is gh. V.J. alst es. | 3506. H. verboeden. | 3507. H. onrenich. V. onreinich. J. Dats omme s. onreinich. | 3508. H. nestelse. | 3509. B. Gerne houd hi. H. houthi. V. Gh'ne houti. J. gaerne. | 3510. V.J. daert es. H. daert is; *maer de* t *is van later hand.* | 3511. H. Des h. hi lingen v. V. *heeft* linghin, *met de tweede en derde letter tamelijk onzeker; de rest is duidelijk. In* B. *is* lingin *even moeyelijk om lezen.* J. heetmen den linghen v. | 3512. B. heft hi. V. hevet hi. | 3513. V. up sijn h. H.J. hoeft. | 3515. H. Siemen eñ hoert. V. Te winter sietment no ne hort. B. none hord. J. Inden winter ne sietment no ne hort. | 3516. V.H. In lentijn tiden c. het vort (hi voert). B. lintint. coemt hi vord. J. In leynten tiden c. hi vort. | 3517. V. Vanden houden. H. doemen. | 3519. B. gaet. H. in die neste | 3520. B.H. onder sine. | 3521. J. onder den hoeder.

Digitized by Google

Die aſenſe weder eñ voeden/
Tote ſi gheplumet moghen weſen/
Eñ van crancheiden gheneſen.
Meer doghheden eſſer ane bekint:
Alſe doude ſijn van ouden blint/
So halen die ionghe cruut/
Daer die blintheit mede gaet uut.
Jacob ſeghet van Vitri/
Eñ menech ander meeſter daer bi/
Wie ſo linghinvoghels bloet
An ſinen ſlaep ſtrijct eñ doet
Alſe hi te bedde wille gaen:
Nachts/ alſene ſal die ſlaep beſtaen/
Sal hem vromen eer die morghen
Dattene viande willen worghen.
Coverare doen beſonder
Met ſiere herte menich wonder;

Vs. 3522. B. Die hasen sijn eñ voeden. H. Die hasen si eñ voden; *maer de* h *van* hasen *is later uitgekrabd.* V. Die sentse weder ende broeden. J. asen vader ende moeder. | 3523. V. Tote datsi. H. Tote datsi ghepluemt moeghen w. B. geplumt. J. Tote datsi gheplumet wesen. | 3524. H.V.J. crancheden. | 3525. E. Doget esser an b. V.J. Mee duegheden (Merer duecht) esser an bekent. H. an bekent. | 3526. E. Als — v. oudden. H. Als — blent. V. Als die houde s. v. houden blent. J. Als — van ouder bl. | 3527. E. So — een cr. H. tcruut. J. die ionghen dan een cr. | 3528. E. Dat si die bl. iagen wt. V.J. blentheit. H. blenteit. | 3529. J. van Vetri. | 3530. V. Ende ander menich meester. H. menich. J. Ende ander meestren menech d. bi. | 3531. E.J. so ling(h)ens v. H. lingen v. V. linghen v. B. lingin v. | 3532. E. Ane sine — of d. | 3533. E.H.V.J. Als hi. | 3534. E. Nachts salne die slaep bestaen. V. als hem sal de slaep b. H. Als hem die slaep wil b. B. alsene die slaep wille bestaen. J. als hem die slaep sal b. | 3535. E. Eñ hem sal dr. H. eer di morgen. | 3536. E. viande verworgen. J. Datten vianden willen verworghen. V. Datti viande wille verworghen. H. Datten viande. | 3537-3538. *Dit en het volg. vers ontbreken in* B. *en* H. *In* V. *staet:*

Toeverare doen besonder
Mit sire herte harde groot wonder.

In E.: Tovereren doen bisonder
Met den vogle menich wonder.

J. *verschilt van* V. *alleen in spelling en verbuiging*: Toveraren — sire herten herde.

Digitized by Google

Maer hoe / eñ in welker manieren /
Ne willen die meesters niet visieren.

Vltur / manic / es die ghier /
Een starc voghel eñ een fier;
Maer in sijn vlieghen es hi swaer:
Wie spronghe ofte meer / dats waer /
So doet hi na siere wisen /
Eer hi mach van der eerden risen.
Plinius spreert: dats sine maniere /
Dat sine plumen in den viere
Metter roke tserpent veriaghen;
Eñ die sijn herte met hem draghen /
Sijn versekert van allen vieren.
Wel riert hi na siere manieren /
Eñ neghen vier [siet] / dat es waer /
Onder die mane also claer.
Daer orloghe es eñ strijt /
Daerwaert tien si talre tijt /
Alse die hem willen versaden

Vs. 3539. H. wilker maniren. J. Mar. | 3540. B.H. Willen meesters (Ne *en* die *ontbr.*). J. So ne willen m. n. fisieren. | 3541. H. is. J. dat es die gh. | 3542. H. fijr. B. fijer. J. staerc v. ende fier. | 3543. H. Vligen is. | 3544. V. of meer dats es w. *De* s *van* dats *schijnt ligt doorschrabd.* H. of. J. spronghen of. | 3545. V. in sire w. H. in dier w. J. in derre w. | 3546. V.J. aerden. B. erden. | 3547. V. spreict hets. H. manire. | 3548. J. *vergat dezen regel.* | 3549. B. roeke tserp. veriaget. H. veriaget. V. serpenten. J. veriaghet. | 3550. H. Entie s. h. mit h. draget. B. draget. V. sine h. J. draghet. | 3551. B. Es versekeert (*sic*). H. Es v. van allen diren. J. Es versekert. | 3552. H. runct hi van sire maniren. *Deze regel is in* V. *open gebleven, welligt omdat de afschrijver zoo eene les voor zich had als in* J. *staet*: Vier roept hi na sire manieren. | 2553. V. Ende ne gheen dier also claer. H. dats waer. *Het latijn en de zin wettigen mijne inlasscbing* [siet]. J. Gheen dier es els so claer. | 3554. V.J. dat es waer. H. so claer. | 3555. V. Daer die orloghen sijn eñ str. B. strijd. J. Daermen oerloghet ende str. | 3556. B. Daerw't sijn si talre tijd. H. Darw't sijn si. Detm. HS. Dar wart wilsi. V.J. tijden (tiden) si. | 3557. V.J. Als. V. Als d. h. wille v. B. wille v.

Digitized by Google

In ſtride metter liede ſraden.
Alſe die ionghe ghier es groot/
Slaet hi ſine oude moeder doot/
Alſi haer niet ne mach gheneeren.
Plinius ſpreert/ ſonder ſteeren/
Dat nie man ne bant haren neſt;
Want op rootſen es hi ghebeſt/
Daer ſi van volke ſijn behoet.
Die ghier ſine ionghe doet
Tote dat comt die wintertijt/
Eñ dan waſt onder hem die nijt:
So iaghet hiſe dan hem dan/
Want die proge naeuwet booxt an;
Want een paer ghiere dat verteert
Vele/ daert hem wide gheneert.
Bi huſe ne pleghen ſi niet te bane/
Maer ſi progen verre dane:
Eñ dit leert hem/ dat bekinnet/
Nature/ die den vroede minnet

Vs. 2558. H. mitter lude. V. luder. J. lieder. Wlf. HS.: In strite m. hede sc.; *zonder twijfel kwalijk gelezen. Dit en de twee volgende verzen heeft het* Detm. HS. *verloren.* | 3559. B. Als die oude gier. H. gijr is groet. V.J. Als, *en zoo mede* Wlf. HS. | 3560. H. Slaethi sijn oudemoder doet. V. sijn oude. B. moder. J. sire ouder m. Wlf. hisire oude m. (?). | 3561. B.H. Alse hise niet mach generen. V. nien mach. J. hare niet m. gheneren. | 3562. V. spreict; *voorts allen* sceren. | 3563. H. niman. B. nieman vand. V. ne man ne v. haer n. J. nie man v. hare n. | 3564. V. up rootsen hebsijt gh. B. onder roetchen. H. onder rochen washi g. J. hebben sise ghev. | 3565. B. behoed. J. Datse van volke. | 3566. H. De gijr. V.J. ionghen. B. voed. | 3567. B. Tot d. coemt. H. coemt de w. V.J. winter tijt. | 3568. V J. tusschen hem. H. de n. | 3570. H. proie nowe wert an. V.J. nauwet hem vort an. B.J. proie naeuwet v. an. | 3571. B.H. giere (gire) verteert, *zonder* dat. J. ere pare gh. | 3572. V. want hem wide gh. B.H. wide *ontbr.* J. Vele want hi hem w. gh. | 3573. V.J. Bi vesten (*sic; voor* neste en?) pleghen si. B. Bi huus. H. Bi huse plegen si. | 3574. V. Mar si pr. varre. H. Mer si proien. B.J. proien. | 3575. J. Een tijt leert hem dat bekinnen. | 3576. J. die de vroeden minnen. B.H.V. den vroeden. *De les werd dus reeds zeer vroeg bedorven. Mijne verbetering scheen mij al te zeker om niet in den tekst te mogen opgenomen worden.*

Digitized by Google

Te houdene onder die ghebure.
Ambrosius spreect / hets selc nature /
Die sonder noten / seit sijn waen /
Jonghe dringhen eñ ontsaen;
Eñ die ghiere / die comen danne
Al sonder ghenoot van manne /
Haer leven es wel te waren
Volcomen tote hondert iaren.
Oec seghet Ambrosius / dat si al bloot
Voretekenen der liede doot /
Met ere sonderlinghen leere /
Die hem comt van Onsen Heere.
Alse twee lantsheeren hem ghereeden
Wijch te vechtene onder hem beeden /
Eest dat vele ghiere te waren
Van volghen haren scaren:

Vs. 3577. B.H.Te houden (houdene) vrede sinen geburen. V. ghebuere. | 3578. V. Ambrosis spreict hets sulc n. J. Ambrosis spr. hets sulcs n. B. selker naturen. H. seit ets sulker naturen. | 3579. V.J. seghet. B. seid. | 3580. V.J. Jonghe (Jonghen) draghen eñ (ende). | 3581. V. Entie. H. Entie gire comen. B. Eñ die giere comen. J. Ende die gh. comen. *Het tweede* die *ontbr. in* B.H. *en* J. | 3582. B.H. genoet. | 3583. H. Har l. is w. tvaren. B. Hare l. V. Leven si, seghet hi, wel te w. J. Leven mach hi wel te w. | 3584. B. Vul comen. H. Volcomen. V.J. Ghemeenlike te (tote) hondert i. Detm. HS. *stemt in dit en het voorgaende vers met* B. *overeen.* | 3585. V. Ambrosis. H.B. seyt (seget) A. dat hi al bloet J. Ambrosis datsi bloot. W. seecht Ambrosis dat si bloot. *Dit vers en de tien die volgen, zijn uit het* Detm. HS. *weggesneden.* | 3586. H. Voer tekent der lude doet. B. Vor tekent. V. Vor kennen d. lieder d. W. Voerteken der lude d. J. Vorteken der lieder noot. | 3587. H. Mit — lere. B. lere. W. eenre sonderlinghe lere (?). J. erer sonderlangher lere. | 3588. B.H. coemt — Here. W. De hem coemt v. O. Here. J. Here. | 3589. H.V. Want als .II. lants heren hem gereden. B.Want alse .II. l. heren gereden (hem *ontbr.*). W. Als hem twe lants heren ghereden. J. Als .II. lants h. | 3590. B. Strijt te houdene. H. Te houden strijt. V.J. *met* Wlf. HS.: Wijch te vechten. | 3591-3592. H. Eist d. v. giren tewaren. V. Eist; *voorts* : Volghen dan h. sc. J. *en* W. *verschillen meer:*

W. Ist dat vele ghieren varen
Ghinder bider lide scaren.

J. Eist dat
lieder.

Digitized by Google

So macht wel over waer bedieden/
Dat van peerden eñ van lieden
Ene grote menechte opt velt
Metten swaerde wert ghevelt.
Plinius spreect van den ghiere/
Dat hi proyt/ na sine maniere/
Van den middaghe toter nacht/
Eñ hijs hem vor den middach macht.
Sijn bec cromt hem in der ouden/
So dat hi gheene proye mach houden:
Dan moet hi dor die noot
Also van honghere bliven doot;
Hi ne can niet an den steen te maren
Den bec roeten/ alse die aren.
Experimentator seghet/
Dat hi traech te sine pleghet/
Alse die met vleesche es verladen.

Vs. 3593. B.H. Soe maget over wel b. V. So maget. W. *en* J. *als onze tekst.* | 3594. H.V. paerden. W.J. Dat van denpaerden eñ (ende) van den lieden. | 3595. V. menichte upt v. B. Ene gr. summe opt v. W.J. menechte met ghewelt. *In* H. *is dit vers met de gansche blz., 151 verzen, op weinige letters na, weggesneden.* | 3596. V. swaerde wort gh. Detm. HS. swerde werdet gh. W.J. Daer doot bliven sal opt (op dat) vel t. H. Mitten... | 3597. V. spreict oec v. d. ghiere. J. spreect oec. B. gieren. | 3598. V. proiet. B. proit na s. manieren. J. proiet na sire. | 3599. V. totter. | 3600. V. voerden m. J. Ende hijs vorden m. w. (hem *ontbr.*). | 3601. B. crumt. V. crommet h. in sire houden. J. in sijn ouden. | 3602. B.J. g(h)ene proie. V. houde. | 3603. J. duer den n. | 3604. V. hongre. J. Van hongher (Also *ontbr.*). | 3606. V.J. Sinen bec c. als (ghelijc) die (den) a. *Daerop volgen nog twee nieuwe verzen:*

Dat doet hem een deel die noot,
Want hi swaer es ende groot.

| 3607. V.J. die seghet. | 3608. V. Dat die voghel swaer te sine pl. B.J. Dat die vogel. H. Dat h.....; *hetgeen ik volgde.* | 3609. V. Alse *ontbr.* H. Alst..... B. *heeft hier:*

Alse die ionge met vlesce sijn geladen,
Doet hen die gier grote ongenaden;
Want hi wilse verslaen,
Datsi met vetheit sijn bevaen:
Hi bietse, enz.

J. Ende met vleesche verladen
Die ghier doet grote onghenaden
Sine ionghen wil hi niet saden:
Hi bijtse, ende slaet omme die saken.

Digitized by Google

Die ghier / doet grote ongenaden
Sinen ionghen / hevet hi verstaen
Dat sl met vethelden sijn bevaen :
Hi bijtse eñ slaet om die saken /
Dat hise magher wille maken.
Siet hi eneghe croenghe ligghen mede /
Hi beet te hant neder ter stede /
Waer soet es eñ hoe soet gaet :
Dits daer menne dicke omme baet /
Met strecken te menegher tijt.
Tusschen hem es dicke strijt
Eñ den gheerbalke / weet men wel ;
Maer die gheerbalke es hem te snel /
Eñ verdzinctene so met platten /
Al es hi starc / hi canne matten.
Dat hi te male niet verteert /
Daer mede voet hi eñ gheneert
Sine ionghe in sinen neste.
Dan der .V. es hier dat leste.

Zeleucides / spreect Plinius /
Sijn voghele / die heeten dus ;

Vs. 3610. H. Doethe..... | 3611. V. Sine ionghe. H. Want..... | 3612. V. Datsi vethede ontsaen. | 3613. B. Hi bietse. H. Hi bij..... | 3615. V.J. ene croenge (croonge) liggende (vlieghende) m. B. croengeu. | 3616. B. Hi bijt tothare n. H. Hi be..... | 3617. V. vergaet. B. geet. J. Waer soot es, hoe soot g. | 3618. B. darmenne dicken ombe veet. V. daermen. J. Dats daermen. | 3619. B. streecke. V. menigher. J. stricken in m. | 3620. B.V. dicken. J. es menech str. | 3621. V. Ende den gh. B. wale (*onderstipt*) wel. H. Ente.....; *daer stond dus* Enten gh. | 3622. J. Mar. | 3624. J. staerc hi cannen m. | 3625. J. niet ne vert. | 3626. V. Ende gh. J. voet hi hem (!) ende gh. | 3627. V.J. Sinen ionghen. H. Sine i..... | 3628. J. Hier es vander .V. dat l. V. Hier es van .V. dat beste (*sic; ik ben het met den afschrijver eens, en niet enkelijk ter oorzaek van het oude spreekwoord*). H. Vande..... | 3629. B.J. Zelentides. V. Xelentides spreict. | 3630. V. vogle, heten aldus (die *ontbr.*). B. heten. J. voglen die heten.

Digitized by Google

Eñ woont erande ghediet/
Alſe ons Plinius bediet/
Bi enen berghe die Caſius heet/
Dien die crekele doen groot leet/
Want ſi haer cozen woeſten ſeere.
Dan roepen ſi an Onſen Heere/
Eñ beiaghen met beden des/
Dat hi haer ſende zeleucides;
Eñ/ als men waent/ bi den ghebode
Alleene van Onſen Heere Gode
(Doch wanen ſi comen/ oſte varen/
So en weet niemen te waren/
Sonder dats die liede alleene
Gode bidden met ghewoene)/
Si verteeren die crekele van/
Datter gheen ontgaen en can.
Hier ent der voghele boec in .X.;
Vondics meer/ ic dichter mee.
Hier ſijnre .C.X. eñ .XX.
In dietſche alſo ghedicht van mi/
So ict vzaeſt vant int latijn;

Vs. 3631. B. Eñ woent erande diet. V. Eñ woent. *Welligt schreef Maerlant:* Het woont. J. Ende w. eerhande gh. | 3632. V.J. Als. | 3633. V. By enen b. d. Cadym h. B. Codini h. J. Caym. | 3634. V. Die den krekele. B. crekle. J. de crekelen. | 3635. B. hare c. w. sere. J. si den corne doen groot sere. | 3636. V.J. So roept dat volc an. B.J. Here. | 3637. B. Eñ bidden hem met b. d. | 3638. V.J. hi hem sent (seint) zelentides. B. dar sende zelentides. *Waerom niet* har (haer)? | 3639 J. Ende alsmen. | 3640. B.V. Allene — Here. J. Allene bi Onsen Here G. | 3641. J. Noch waer si c. B. Wanen dese comen ofte varen, *zonder meer*. V. Noch wanen si comen of te varen. *Ik veranderde* Noch *in* Doch. | 3842. V. Ne weet n. (So *ontbr.*). J. Ne weet n. twaren. | 3643. V.J. Sonder datse d. liede (lieden) allene. B. allene. | 3644. V.J. Bidden van Gode met weene (wene). B. gewene. | 3645. B.J. verteren d. crekle (crekelen). V. krekele. | 3646. V.J. ne can. | 3647. B. Hir ind. V. der voglen. J. eynt d. voglen. | 3648. J. Vondix m. ic seyts iv mee. B. me. | 3649. H. Hir — drie. V.J. ende drie. | 3650. B.J. dietsch — mie. V. al gh. van mie. | 3651. B.V vraist. | J. frayste v. in l.

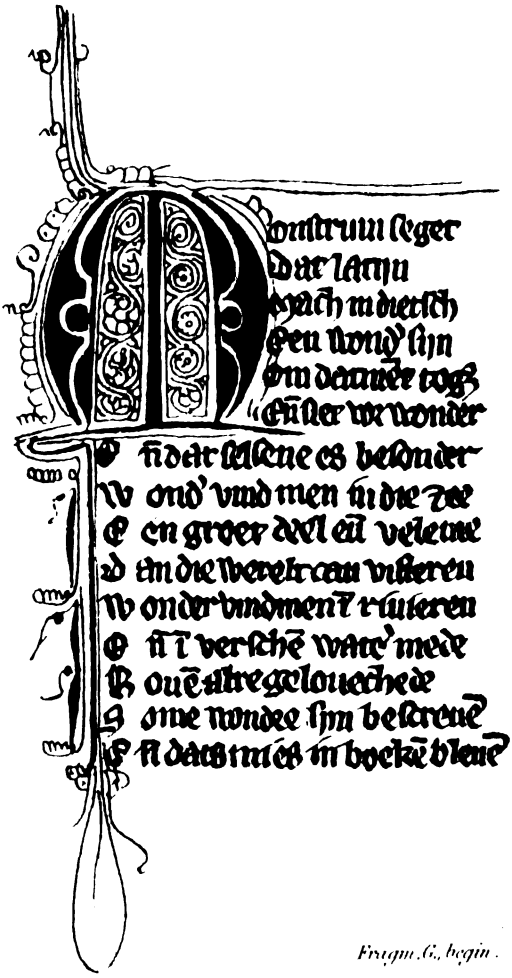
Digitized by Google

Daer biſpele af ontbonden ſijn /
Some / eñ niet thondertſte deel :
Op elc te dichtene gheheel /
Het ware te lanc eñ ſwaer ;
Ic dichte corts dinc eñ waer.
Want ic ne begheere niet
Dats den leſere iet verdriet.
Hier ſelbi horen voortwaert mee
Van den wondre van der zee /
Eñ van watere eñ van rivieren /
Alſe ons die meeſters viſieren /
Die dat ware bringhen voort /
Beſcreven in dietſche woort ;
Hoort doch een deel int ghemeine /
Eer ic van elken ſegghe alleine.

Vs. 3652. V.J. of ontbonden. | 3653. V. Som eñ n. thonderste. B. eñ nie thonderste. J. thonderste. | 3654. V. Up elc. J. U elc. B. te d. geel. | 3655. V. Waer te lanc eñ te sw. J. Ware te lanc — ende te sw. | 3656. B. Ic d. dat cort es eñ w. J. corte ding ende w. | 3657. V. ic en begh. B.J. beg(h)ere. | 3658. B. die lesere heeft v. | 3659. V. suldi. B. vort me. J. suldi h. vor waert. | 3660. V.J. Wat wondre (wonder) men vint in die zee. | 3661. V.J. Ende in watre eñ (ende) in r. | 3662. V.J. Also als die m. vis. (fisieren). | 3663. B. vord. J. dat waer br. voert. | 3664. V. Scrivic u in diesche vort (*sic*). J. Scrivic iv in dietsce woert. B. dietsce word. | 3665. V. Mer hort doch — ghemeene. J. Maer eer ic dichte van elken allene. | 3666. B. Eeric. V. Eer ic segghe v. elken alleene. J. Horter teerst spreken in ghemene. *Zoo dat bij J. deze twee laetste regels onderling hunne plaets verwisselen. Op zich zelf beschouwd is het niet slechter ; maer de tael is die van Maerlant niet.*

Digitized by Google

Digitized by Google

ondtrum leger
dar lamu
oeſch m dietſch
eeu wond' ſijn
om dertiēr togē
ēſter wr wonder
ſ ñ deir ſelſene es belonder
W ond' vnd men ñ die zee
E en groer dēl eñ velerme
d in die vereltceu vilereu
W onder vndmenī t'ruiereu
ſ ñ T verſchē wat' medē
R ouē altre gelouechedē
S ome wondre ſijn beſtreuē
ſ ñ dats mēs ñ bockē bleue

Fragm. G., begin.

I acob diene vands nemme
h ort wort der vgle namen m. C.
GIJſis segher jacob van vtrt
D aer een vreſſelec voghel ſi
o groer dar ſi den man beſtaen
E hewapent eñ ſine verſlaen
h are clawen ſijn ſoe groer
d anñre vee drinct ter noet
a lſe ofc vre enen horne ware
I n ſyrie des wortes mare
d at bieden lande van endi
l eſemen dar ſule voghel ſi

V. Doorn, Bruxelles.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

VIERDE BOEC.

Monſtrum ſeghet dat latijn /
Dat mach in dietſch een wonder ſijn /
Om dat ment toghet eñ ſiet voꝛ wonder /
Eñ dat ſelſene eꝭ beſonder.
Wonder vint men in die zee
Een groot deel / eñ vele mee
Van die wereit can viſieren.
Wonder vint men in rivieren /
Eñ in verſchen watere mede
Boven alre gheloverhede.
Some wondꝛe ſijn beſcreven /
Eñ datꝭ mi eꝭ in boeken bleven
Willic in dietſche bꝛinghen voꝛt;

Vs. 1. V. seghet tlatijn. H. *heeft de tachtig eerste verzen verloren.* Z. Boec III, vs. 3593. | 2. B. Dat *ontbreekt.* J. Dat in dietsch mach wonder sijn. V. in dietsche. *Voorts ontbr.* een *even als bij* J. | 3. J. ende omme datment t. ende s. | 4. selsiene es al bes. J. Ende dat selsen es ende ghesonder! *Ik verwittig nog eens dat dit afschrift overal* eñ *in* ende *oplost, en dat ik vervolgens dat verschil in de meeste gevallen onopgemerkt zal laten.* | 5. B. vind men. V. inder z. | 6. V. veel. B. me. | 7. J. fisieren. | 8. J. in die riv. | 9. V. Ende in varsschen watre. J. watre. | 10. V. alle ghelovichede. J. alre ghelovich. | 11. V. Som w. | 13. V.J. Wil ic (Willic) bringhen in dietsche vort (voert). B. vord : word.

Digitized by Google

Eñ om te coꝛtene die wooꝛt/
Ne ſeggic op elc gheen biſpel;
Ane quaems niet ten ende wel:
Die redene ſoude ſijn te lanc.
Nu beginnic minen ſanc
An die .A./ eñ booꝛt mee
Volgic na dat .a. .b. .c.
Hier ent die tale int gheemeine;
Hooꝛt booꝛt dan elken alleine.

Aldeꝛs/ doet ons verſtaen
Ariſtotiles ſonder waen/
Dat es int water een wonder;
Want het teerſten al beſonder
Sijn waſdom neemt eñ hout
In dat water daer es ſout.
Daer na verkeert ſine ghedane
Eñ ſine nature daer ane/
So dat op deerde al buten is/
Eñ danne heetet aſtoïs.
Eñ dits wonder/ dat af eñ ane
Dus doet tweerhande ghedane/
Nu op twater/ nu op tlant/

Vs. 14. V. omme — wort. J. omme — woert. | 15 V. Ne seg ic up elc ne gheen b. | 16. V. Want en cans (*sic*) niet. B. inde. J. Want ic ne qu. n. t. eynde. | 18. V.J. minen ganc. | 19. B. vord me. V. vort w't mee. J. ende vorwaert. | 20. B. Volgende ande .a. .b. .c. V. Volghe ic. J. Beghinnic naden .a. .b. .c. | 21. B. Hir ind. V. ghemeene. J. eynt — ghemene. | 22. B. Hord vord. V. Hort vort v. e. allene. J. Hoert voert v. e. allene. | 24. V. Aelbrecht. | 25. V. Dis es in water. | 26. V. te ersten. | 27. B. wasdoem — houd. J. wasdoom. | 28. B. water met gewoud. J. Int w. dat es cout! | 29. V. verkeert het sine g. J. verkeertet s. gh. | 30. B. dar ane. J. der ane. | 31. B. op derde. V. up daerde. J. daerde — es. | 32. V. Ende d. hetet. B. heet. J. Ende het heet fastioes. | 33. V. ende ane. J. dat of ende. | 34. V. twirande. B. tweirande. J. twierh. | 35. V. up tw. nu up tl. B. opt tw. nu opt tland. J. opt — opt.

Digitized by Google

Eñ ſine nature te hant
Van den natten int dzoghe keert:
Dits ſelſlene eñ onghelcert.

Achime/ ſpzeert Ariſtotiles/
Dat een zee wonder es/
Dat gulſte dier dat men vint/
Eñ dat men int water kint.
Bi pzogen lebet/ eñ al dat et
Wert al ſmeere ende bet.
Bi pzogen eeſt dat hem gheneert/
Eñ wat ſoet in ſpiſen berteert/
Wert al bethеit eñ ſmare;
Dus wert hem die buuc ſo ſware/
Dat/ na die grootheit van den diere/
Sijn buuc es alte onghehiere.
Welcthit ſo dit dier verſtaet/
Dat hem eneghe bzeeſe ane gaet/
Cremptet ſijn hooft in ſine lede
Een deel na des eghels ſede/
So dat gheen dier mach verraden.

Vs. 36. V. Ende—al te hant. J. n. hem al te hant. | 37. B naten—keerd : ongeleerd. J. natte. | 38. V. ende ongh. J. Ende dits selsine ende ongheleet (*sic*). | 39. V. Achune spreict. B. Achimo. | 40. V.J. een wonder in die zee (ze) es. B. ze w. | 41. B. Eñ es dat gulste dat m. vind : kind. J. gulstre (*sic*). | 42. V.J. Ende datm. | 43. V.J. levet eñ (levetet ende) al dat het (het *vlaemsche spelling voor* et). B. al *ontbr.* | 44. V. Wort al smare. B. Wert also smere vet. J. Wart al smeer. *Had ik niet wel gedaen met vs. 43 en 44 uit te werpen? Z. de drie vlgde.* | 45. V. ist. J. eist. B. generd : verteerd. | 46. V. Ende wat dat het in sp. J. soot. | 47. B. Werd al vetheid. V. Wort—ende smare. J. Wart al vet ende smere. | 48. B. werd h. d. buc. V. wort. J. wast hem d. b. so sere. | 49. V. van dien diere. J. nade grote. | 50. J. al tonghehiere. B. buc—ongiere. | 51. B. Weltijt. V. Welc tijt so dit verstaet (dier *ontbr.*). | 52. B. vrese. V. an gaet. J. vrede angaet. | 53. V. Cremp het s. hooft. B. eñ sine l. J. Cromtet sijn hoeft. | 54. V. eyghels. J. na des herts s. | 55. V. dat ne gheen d.

Digitized by Google

Maer ſomwilen comt hem te ſchaden;
Want alſt verneemt die felle gaſte
In die laghe blivende vaſte/
So trecket thooft voort nemmee;
Maer alſe hem die hongher doet wee/
So verteert ſijns ſelves ſmare:
Het heeft liever/ hoe ſoet vare/
Hem ſelven te verteerne een deel/
Van verloren te ſine al gheheel.
Dit dier bediet oppenbare
Den onghevalligheu ſondare/
Die wel ghevoet eñ ghefiet/
Dat hem naert lanc verdriet
Van den viant/ diene belaghet/
Eeſt dat hine in ſine nette iaghet/
Eñ niet en kieſt voor ſine ſonden
Penitencie van coorten ſtonden
Voor die ewelike doot;
Verer ware hem voor die noot
Te magherne ſijn vleeſch een deel/
Van te verlieſene al gheheel
Ziele eñ lijf beide te ſamen.

Vs. 56. V.J. Maer dit comt hem somwile te staden (scaden). B. coemt h. te staden. *Ik schreef* scaden, *hetgeen thans* J. *bevestigt.* | 58. B. In die lange. V.J. bliven vaste. | 59. B. tr. thoeft vord nemme : we. V.J. Sone trect het th. (trectet thovet) vort n. | 60. V.J. als. | 61. B. sijn selves. V. sijn selfs. J. verteertet. | 62. V. Eñ hevet l. h. soot ware. B. heft. J. Ende heeft l. h. soot. | 63. B. selven *ontbr.* J. te verteren. | 64. V. verloren bliven. J. al *ontbr.* | 65. V. Dit dier dat bard openb. J. Dit dier dat bediet openb. B. openb. | 66. J. onghevalghen. | 67. B. wel gevoet. V.J. ende siet. | 68. V. tlange v. J. dat langhe. | 69. B. dine. V. die ne beiaghet. | 70. V.J. Eist d. h. in sinen nette (in sijn net) iaghet. B. nette. *Was het eens* vette? *zie vs. 44 en vlgde. als ook 74 en 75. Ik meen het niet.* | 71. V. Eñ niene kieset. B. kijst. J. Ende niet ne k. | 72. B. Penentencie in c. st. J. Penitentie. | 73. B.J.V. ewelike. | 74. J. waer h. duer. | 76. B. te verterne. V.J. al *ontbr.* | 77. V.J. ende l. bede.

Digitized by Google

Elc mercke wel/ hi mach hem ſcamen.
.A. gaet ute/ .B. comt in;
Ic ne banter af meer no min.

Belua heeten in lathin
Diere/ die groot eñ wonderlec ſijn/
Eñ dan vreeſſeliker maniere;
Maer properſt ſo ſijnt zeeſche diere.
Plinius ſpreert/ die meeſter ſijn/
Dat in die zee dan India ſijn
Beluen dan libe ſo groot/
Dat ſi der zee doen ſelken ſtoot/
Dat ſi doen riſen ſelke bazen/
Alſe ofte grote zeeſtorme waren/
Eñ vlieghen metten baren mede
Opweert met groter moghenthede;
So dat hi ſeghet/ dat Alexander/
Die wonderliker mas dan een ander/

Vs. 78. V.J. wel *ontbr.; voorts* h. sal h. sc. | 79. V.B. eñ b. comt in. J. wt ende. | 80. V. In vander in no mee no m. B. vander af meer no mijn. J. of. | 81. V.J. hetet. H., *welk HS. met dezen regel heraenvangt,* heten. | 82. V. wonderlic. H. dire — wonderlic. J. wonderlijc. | 83. V.J. Ende v. vreseliker. H. van vreesliker maniren (Eñ *ontbr.*). B. vreesel. | 84. H. Mer proper so sijn zeusce dire. V. seijsche. B. zeusce. J. Properst sijnt ze vissce diere. | 85. V. spreict. H. de m. | 86. V. see. H. ze van Indie. J. ze. | 87. J. Belnen (*sic*). | 88. B. der see d. selken stoet. V. see. H.J. ze. *Voorts met* V. *naer gewoonte* sulken. | 89. *Zie de voorgaende variant.* J. *biedt eene omwerking en omzetting van dit en de drie volgende verzen aen:*

Als oft grote stormen waren,
Ende vlieghen metten baren
Op waert met groter moghentheden;
Ende vreselije sijn haer seden.

| 90. V. Als oft. H. oft gr. zestorme. B. groete zee storm ware. | 91. V. Ende vl. H. mitten, *en in den vlgdn. regel* mit, *hetgeen hier ook voor de laetste mael opzettelijk aengeteekend zij.* | 92. V. Up waert. B. Op w'd. | 93. B. Eñ men seget. H.V. So dat hi seit. | 94. H. dan enich ander.

Digitized by Google

Daer ieghen voer met sinen scipheere /
Eñ vachter ieghen met groten gheere.

Barchoza / alse Aristotiles seghet /
Es een dier dat tetene pleghet
Cleine visschelkine talre stont.
So hartveenech es hem die mont /
Datter den steen bijt ontwee.
Dit dier gaet somwile uter zee
Eñ verteert dat gars opt velt;
Dan moet te watere met ghewelt /
Eñ onderduken also wel /
Oft hem worde te hart sijn vel:
So en cant hem vughen niet int gaen /
Eñ alsus werdet te hant ghevaen.
Oer vaent visschers met cleinen visschen:
Si werpse daer het niet ontwisschen

Vs. 95. B. scep here. J. Der ieghen v. m. s. scip here. | 96. B.H. wachter. V. grote gheere. | 97. J. met groter were. | 98. V. Balchora als Ar. J. Barcora als. H. als. | 99. V. Clene. H. Cliene vischelk. B. vesschelk. — stond: di mont. J. Clene visscelk. | 100. H. hart benich is. B. hart b. V. sijn mont. J. hert benech—sijn mont. | 101. V. Dat het. H. biet en twee. | 102. J. wter z. | 103. B. verteerd d. gers. H.J. gras. V. upt. | 104. B.H. Eñ dan te watere met (mit) g. J. Dan motet te watre (Eñ *ontbr.*). | 105. B. Eñ moet duken also wel. H. Eñ ontduken also wel. V.J. Ende onder d. | 106. V. Iof. H. Ofhem w'de te hant hart s. v. J. te hert. | 107. H. So ne maget hem bogen. V. Sone maghet. J. Sone macht hem b. ende niet ontgaen. | 108. V.J. Ende wort (wart) also ghev. H. Eñ dan w. also g. | 109. B. vesschers — vesscen. H. vischers mit clienen vischen. J. vanghet visscers met clenen vissce. | 110-114. *De les is in de vier HSS. bedorven.* B. *heeft:*

Wantet hem met (*sic*) can ontwesscen,
Soe gaensi tenen nauwen gate dan;
Dan volghet dit dier also an,
Also dat die vesschers bestaen
Daert hem niet can ontgaen,

H. *komt met* B. *eenigszins overeen:*

Wantet hem niet can ontwischen,
So gaensi tenen nauwen gate dan,

Digitized by Google

In enen nauwen diepe ne can;
So volghet hem dat dier dan an/
Alſo dat die viſſchers beſtaen
Daert hem niet ne mach ontgaen.
Nemmeer bandic dan deſe twee
Zeewondere in .B.

Crocodillus es een dier:
Jacob eñ Solijn ſegghen hier/
Dattet machtech es eñ ſnel
Opt lant eñ int water eben wel.
Daghes eeſt meeſt opt lant.
So ſtille es die diant/
Dat elc man hout over boot/
Hi en kenne ſine ſcalcheit groot;

Dat hi volget dit dier also an,
Alse dattie vischers verstaen,
Dat hem niet mach ontgaen.

V. *verschilt van beiden, vooral in 't begin:*

Si werpse daer het niet ontwisschen
In een nau hoop ne can;
So volghet hem dat dier dan an,
Also dat die visschers bestaen
Daer het niet ne mach ontgaen.

Thans doe ik er de les van J. nog bij:

Ende asent daert niet ontwisscen
In enen nauwen diepe nochtan;
So volghet hem dat dier so an,
Also dat die visscers bestaen
Daert niet ne mach ontgaen.

Vs. 115. V. ne vandixs. B. twe. J. vant icker. | 116. B. Zee worde in .B. H. Zewondre in b. V.J. Zee (Te) wondre namen in .b. | 117. H.J. dats een dier. | 118. H. seggen hijr. B. segen. | 119. H. Dat machtich is. V. Dat het machtich. J. machtich. | 120 V. Up tlant. B. land. H. eñ *ontbr.* J. w. vele wel. | 121. H. eist. V. es het m. upt tlant. B. op dland. J. Sdaghes eist. | 122. B. viand. J. So stille so es. | 123. H. elcman. B. houd. | 124. H Hine kende s. scalcheyt. V.J. Hine. B. kinde.

Digitized by Google

Eñ leghet eñ gaept talre ſtont /
Eñ baet bliegħende in den mont.
Nachts eeſt gheerne in die riviere.
Eiere leghet na ganſe maniere;
Die leghet op den lande dan /
Daer gheen water comen can.
Alſt tijt es comen ſire bzoeden toe /
Bi milen die hie / bi milen die ſoe.
Jacob van Vitri ſeghet dus:
Het waſt tote .ℰℰ. cubitus /
Eñ hem es ſo hart dat vel /
Men cant boozſlaen niet wel.
Sonder tonghe eeſt / alſe ict hozc /
Den mont gheſplet dan oze te oze;
Die opperſte cake roeret alleene;
Sine tande ſijn bzeeſſelijc gheмeene;
Sine clauwen ſcarp eñ groot.
Te wintere etet niet ter noot.
Hets wzeet in alre manieren /

Vs. 125. V. Eñ leit. B. stond. | 126. B. veet — mond. H. vliegen inden m. V.J. vaet die vogle (voglen) in sinen m. | 127. J. eist. V.H. ist gaerne. *Voorts* H. rivire: manire, *'t geen ik, als meer anders de bijzondere spelling van ieder HS. betreffende, in 't vervolg slechts nog in zeldzame gevallen zal aenteekenen.* | 128. V. Eñ het hevet eyer na g. m. H. Eyer. J. Het heeft eyren. | 129. V. up. J. leghetet opten. | 130. V. ne can. | 131. V. comt sire br. toe. J. Ende dit dus es so comen sire toe. | 132. H. Bewilen d. hi, bew. di zoe. B. die hi. V. Som wile die hye, som wile die suwe. J. Somwile — somwile. | 133. J. Vetri. | 134. H. Et wast tot. V. wasset. | 135. V. Eñ es hem so h. J. hert. | 136. H. Menne can dorslaen n. w. B. caent dor sl. V. dor sl. J. Menne duer slaet niet w. | 137. H. eist alsict. V. est als ic h. J. eist als ict h. | 138. V.J. Sijn mont gaet van. H. v. ore tot ore. B. v. ore tore. | 139. V. Dupperste c. H. roret. B. kake. J. Dopperste caken roertet. | 140. V. Sijn t. s. vreselic. H. vreeslic. B.J. vreselijc. | 141. V.J. Die clawen hevet starc (heeftet scerp) eñ gr. | 142. B. etet wel na niet dor noet. H. etet wel na dor noet. J. hetet. V. Te w. ne hetet ter niet noot; *maer de afschrijver heeft door een teeken* ter *zijne ware plaets tusschen* niet *en* noot *aengewezen.* | 143. H. Ets wr. V. maniere.

Digitized by Google

Beide den menſchen eñ den dieren.
Nochtan experimentatoꝛ ſeghet/
Datter den menſche te bewenene pleghet/
Alſtene daat heeft ghebeten.
Van hem wil men die waerheit weten/
Dat die Sarraſine verteeren
Hꝛn vleeſch/ eñ het hem niet mach deeren.
Van ſinen dꝛerke maken oude wive
Ungement te haren live/
Daer hare rumpien met te gaen/
Eñ hare huut doet dunne ſtaen/
Eñ ſi ſcoue ſcinen eñ claer.
Maer onlanghe ghedurет daer naer;
Want alſi ſweeten gaet al uut/
Eñ onder blijct die ghelewe huut.
An Nilus/ die doꝛ Egypten vliet/
Eeſt datter menich te ſine pliet.
Oec vint men cocodꝛillus maniere
An Surien/ in ene ribiere/

Vs. 144. H. Beyde d. viscen eñ d. diren. B. den vesschen eñ. V. Bede d. menschen eñ ten (*sic*) diere. J. Bede den man enten d. | 145. B.H. Nochtan *ontbr.* | 146. H. Datten mensche tebewenen. pl. V. Dat het den m. te bewēnce (*sic*) pl. B. te beweēne. J. te flewene. | 147. B.H. Alsten doet heft (heeft) g. J. Alst hem d. | 148. H. de wareyt. B. warhiet. | 149. H. Dattie Sarrisine verteren. | 150. H. vleis enthem niet m. deren. | 151. B.H. Van haren dr. | 152. V. Onghenoemt. H. Ongemene tharen l. J. Onghewent, *en op den kant, met eene latere hand* : salve. | 153. V. haer romplen mede te g. H. remplen mede vergaen. J. romplen mede te gaet | 154. V. Eñ hem die huut doet duene (*sic*) st. H. dinne. J. Ende die huut der bi dinne staet. | 156. H. geduert. J. Onlanghe gheduertet daer (Maer *en* naer *ontbr.*). | 157. J. Maer alsi sweten so gaet wt. *Daer in* V. *de* u *van* vut (*sic*) *boven een weinig toegehaeld was, heeft men er eene kleine* o *boven geplaetst!* Brůeder, gůet, *enz., is wat anders.* | 158. Eñ toghen onder die geluwe h. B. Eñ ontblijct die g. h. H. Eñ onder blijft de g. h. J. So toghet onder die ghelen h. | 159. V. duer Egipten. J. duer. | 160. V. Eist d. m. te wesen pl. B.H. Eest (Eist) datter te siene pl. (menich *ontbr.*). J. Es datter m. te wesene pl. | 161. B. vindmen. H.V. cocodrillen m. | 162. *Allen* Surien.

Digitized by Google

Daer Jacob af ſeit dan Vitri
Hoe dat dier daer comen ſi :
Twee edle broedre waren int lant /
Die dat rike hadden in hare hant /
So dat been benide ſeere /
Dat die andre met hem was heere /
Eñ bede corodrillus tonc bringhen /
Om dat hi met ſulken dinghen
Den broeder milde ontliben ſciere /
Die gheerne baedde in die ribiere.
Die beeſten wieſſen / ende die tijt ginc.
Die nideghe broeder / die dan der dinc
Altemale hadde vergheten /
Es op die ribiere gheſeten /
Eñ dat dier quam onbeſien
Uten watre gapende op dien /
Eñ heeftene te hant gheſcuert.
Dus heeft hi die boot beſuert /
Daer hi mede waende ontliben
Sinen broeder / al moeſt bliben ;

Vs. 163. V. of seghet. H. of seyt. B. seid. J. of seghet v. Vetri. | 164. H. Hoe dat dit dier. V. Dat dat dier daer dus c. si. J. Dat daer dit dier dus c. si. | 165. H. broedere. V. ware. J. edele broedren. | 166. B. in hare hant. H. Die dit r. h. inde h. J. Dat rike hadden si in. | 167. H. So dat een. B. benijnde. V. benijde sere. J. benijdde sere. | 168. H. Dattie ouder was sulc here. V. Dat ander (*of* auder?). B. die andre was selc here. J. Dat dander wel was metten here. | 169. V. ionge. J. ionghen. | 170. H.V. mit. B. selken. J. Omme d. hi m. sulker. | 171. V. schiere. | 172. B.H. Metten (Mitten) beesten in d. r. V. Die gh'ne hadde in d. r. J. Die goene deedse. | 173. B. Die besten. H. wossen entie tijt g. V. wiesen entie. J. wiesen die t. gh. | 174. V. die der dinc. J. nidighe br. die der d. | 175. J. Alte male. | 176. H. is op d. rivire. V. up. J. Hi es. | 177. H.V. onversien. | 178. B.H. gaende mettien (mittien). V. varende up dien. *Ik volg* J. | 179. V. Eñ hevet thant ghescuert. *Van de eerste hand* ghecuert. H. i. (*sic, een* i *met een stip daer achter, in 't begin van den regel; voorts*) eñ heeften thant gescoert. B. gescurt. | 180. V. hevet hi d. d. betuert (*sic*). H. gecoert. B. besurt. | 181. B. wande. | 182. al most bl. V. moestet.

Digitized by Google

Eñ aldus in derre maniere
Vint menſe noch in die riviere.
Plinius ſpreert/ dat dit dier pleghet/
Dat ghelijc oft doot ware leghet/
Eñ heeft den mont ontdaen;
So comt dat cleine trokelkin ſaen
Eñ ſoect an ſine tande vlieghen;
Dan ſwelghet hijt in/ ſonder lieghen.
Wat ſal aldus groten diere
Pyone dan ſo cleinre maniere?
Het dunct mi wel maniere leeren
Van den quaden valſchen heeren:
Alſe arme doerpers an hem comen
Om iet baten/ om iet vromen/
Ghebaren ſi ofte ſi ſlepen dan/
Eñ latenſe hem bet comen an:
Want ſi hem dinken toghen maniere
Ofte ſi waren goedertiere;
Maer alſi comen binnen tanden/
Soe verſwelghen ſiſe te handen/

Vs. 183. B. in der m. H. in dere maniren : riviren. V. aldus eñ bi deser m. J. Ende in deser manieren : rivieren. | 184. B. Vindm. | 185. B. spr. dat dir pleget. V. spreict dat dit dier leget (*sic*). H. spr. dattet dier pl. J. dat dat dier. | 186. H. Des gelijc oft. V. ghelijc alst d. w. J. Dattet ghelijc of doot waer l. | 187. V. hevet d. m. ondaen. H. ondaen. B. onttaen. | 188. B. coemt dat cl. crekelkin. H. comen die clene crekelkine. V. die cl. conichlin. J. clene credevitsken. | 189. B. an sine tonge. H. an sinen tongen. J. tanden. | 190. V. swelcht hijt in maer sonder l. H. Dan voswelget in; *maer de letters* vo *sijn onderstipt.* | 191. J. also gr. | 192. V. van also cl. H. van sulker m. J. cleenre. | 193. H. Een dinct mi w. J. dinct. | 195. V. Als. J. Als aerme. | 196. V. hiet — hiet. J. Omme i. b. ende omme. | 197. H. So geb. si of si. V. So baersi of si. J. So ghelaten si of si. | 198. B. Eñ latene. H. Eñ laten si comen bi an. V. hem comen bet an. J. comen hem bet an. | 199. B. si dinken hem. H. maniren. J. si hem dicke t. manieren. | 200. V. Als of si. H. Of si w. goedertiren. J. Als of si w. goedertieren. | 201. V.J. binden tanden, *dat is* binnen den tanden, *hetgeen misschien beter was dan de les van* B. *en* H. *die ik volgde.*

Digitized by Google

Eñ nemen hem thare al bloot/
Weder het es cleine ofte groot.
Men vint een volc van manieren/
Neven Milus der rivieren/
Stout eñ coene/ in een eilant/
Die Centyren sijn ghenant;
Cleine sijn si eñ van stouter maniere/
Eñ haten seere dese diere.
Si dorren alleene in Milus swemmen/
Eñ op des dieres rugghe clemmen/
Eñ riden op oft ware een paert;
Eñ alse dat dier van gaept opwaert/
Werpen si hem in corter stont
Ene iserine colve in den mont/
Eñ ridense also opt lant/
Eñ dwinghense so te hant
Met roepene op hem verbolghen/
Te spuwene dat si hebben verswolghen.

Cervus maris/ dats min no mee
In dietsch van die hert van der zee.
Kyramidarium doet seghet/

Vs. 203. V.J. Eñ nement (nemen) of al thare bl. |. 204. V. Weder si es cl. of gr. H. Weder et si clene of. J. Wedert si clene of. | 205. J. Men vint volc van ere maniere. | 306. V. Wuen eñ (*sic, voor* Neven) Nilus. J. Wonende op N. die riviere. | 207. H. cone in een eyl. V. heylant. J. op een. | 208. V. Die Centierei. H. Die Centieri sint g. B. Centiren. J. Sentirien. | 209. B. Cleine liede van st. H. Clene sijn si van st. J. Clene. | 210. B. haten. | 211. V. durren. | 212. V. Eñ up dat diers ric oec cl. J. rig si cl. | 213. V. Eñ riter up alst w. H. peert. B. pard. J. alst ware. | 214. H. gapet opwert. V. Als — up w't. (Eñ *ontbr.*). B. dan *ontbr.* J. Als (Eñ *en* dan *ontbr.*). | 215. V. Werpsi. | 216. H. yserene. V. yserine. J. iserine. B. iserne. | 217. B. al *ontbr.* V. Eñ rijste also up tl. | 218. B. dwingese. H. also thant. V. dw. al te h. J. alte h. | 219. V. Met roepende up hem. B.H. Met (Mit) ridene. | 221. V. Cervis marinus. J. marinus. | 222. B.H.J. In dietsch *ontbr.* | 223. V. die seghet. J. Kiramm.

Digitized by Google

Dat hi ſine hoznе te ſtekene pleghet /
Die hi heeft an ſijn hovet groot /
Boven der zee bloet al bloot /
Om die voghele die ſijn moede /
Eñ vlieghen over die zeebloede :
Op ſine teleghe ſullen ſi ruſten /
Om dats hem mach van moetheit luſten ;
Eñ alſi ſitten manen met bzeden /
Laet hi hem ſinken daer ter ſteden /
Eñ laet die vogle int water vallen :
Dus verteert hiſe oec met allen.

Aab dats een bzeemde dier.
Ariſtoteles ſeit oec hier /
Dattet enen voet hevet /
Die heme die Nature ghevet /
Daert mede voet in dire ghevare /
Vecht oft ene hant ware ;
Want het hem daer mede ſpiſet /
Alſo alſe hem Nature wiſet.
Sinen adem halet in die lucht /
Maer int water waſt ſine vzucht.

Vs. 224. H. hoerne te steken pl. J. hornen te steken. | 225. H. De hi h. an s. hoeft. B. hi hevet. V.J. an s. hovet (hovede) hevet gr. | 226. H. der z. vlot. V. die zeebaren. J. der zebaren. | 227. V.J. Omme die vogle (voglen). H. vogle de sijn mode. | 228. J. Te rusten over d. ze vl. | 229. V. Up sine telghen sullen r. (si *ontbr.*). H. telge. B. selen. J. telghe sulsi r. | 230. V. moetheden. H. hem v. moetheit mach l. J. Omme dat hem van moetheit lusten. | 231. H. mit. | 232. V. Laetsi hem s. J. senken. | 233. J. voglen. | 234. V.J. oec *ontbr.* H. mit. | 235. H. Chaab. B. vremd. J. vreemt. | 236. H. seit bijr (oec *ontbr.*). V. die seghet hier. J. seghet hier. | 237. V. Dat het. | 238. H.V.J. hem. | 239. V. Daer het m. d. inder gh. J. inder. H. inder bare. | 240. V. Als of het ene. J. als oft een h. | 241. B. Want hetter hem met sp. H. Wantet. V. het hem selve daer m. J. Want them selven. | 242. H. Also alst hem. V. Also als hem. J. Also als h. | 243. J haeltet. | 244. J. Mare – hare vr.

Digitized by Google

Crices / ſpreect Ariſtotiles /
Dat een wonder in de zee es /
Eñ heeft twee voete / eñ clauwen dri
Ane elken voet / dus ſcribet hi.
Cleine hevet den rechteren voet /
Maer den luchteren ſtarc eñ goet /
So dat hem ſelven daer op draghet.
Weltijt ſo die wint iaghet /
Eñ die zeebaren gaen al in een /
Hem onthoudet an enen ſteen /
Dat gheen wint can daer af ghereiken ;
Eñ alſe die ſtorme dan breken /
So wandelet eñ gaet
Ane die dinc die hem beſtaet.

Cletsi es een wonder dier /
Alſe ons telt Ariſtotiles hier /
Dat gadert roghe in der ghebare
In hem / als oft eier ware.

Vs. 245. B. Crices. H. Crites. V. Critos spreict. Ar. J. Cicos. | 246. V.J. in die zee (ze). | 247. H.V. hevet — clawen. J. voeten — clawen. *Allen* drie. | 248. H.V. An. B. scrijft. J. In elken. *Allen stellen* hie. | 249. V. Cleene — rechtren. J. Clene heeftet d. rechtren. | 250. H.V. luchtren. B. eñ groet. J. Mar d. luchtren sterc. | 251. H. Zo dat. V. up. | 252. B. Weltijdt soet de w. i. H. soet de w. veriaget. V. veriaghet. J. die w. so veriaghet. | 253. H. Entie sebaren gaet al. V.J. Die zeebare (zebaren) gaet al. (Eñ *ontbr.*). | 254. V. Hem si houden an. H. Hem onthouden an. J. Hem houden an. | 255. H. af steken. V. wint daer of can gh. J. Dat hem gh. w. daer of can steken. | 256. V. als d. st. dan ghebreken. H. de st. J. als die strome dan ghebr. | 257. V.J. So wanderet (wandeltet) dan eñ g. B. wandelt. | 258. H An die d. V. Om die d. J. Omme d. dig (*sic, volgens aenteek. van den heer Jblt.*). | 259. B.H. Coleti is (es). V. Celechi. | 260. H.J. Als. V. Als ons tellet. B. hir. | 261. *Deze regel en de acht volgende ontbreken in* B. *en* H.; *ik neem ze uit* V. *en* J. *over, maer schrijf in 't eerste vers* roghe (*of* roch *zoo men wil*) *in plaets van* roth, *dat de les van* V. *is; in* J. *staet niet minder verkeerd :* noch inder ghebaren. | 262. V. eyer. J. Eyeren waren.

Digitized by Google

Alſi ripe ſijn wozdſi open;
So comer wozme uut gecropen /
Eñ wozden in cozt ghenachte
Gheſcepen alſ hare gheſlachte.

Plilon eſ een wonder mede /
Spzeect Ariſtotileſ hier ter ſtede /
Dat negheene ſpiſe ontfaet /
Dan die van hem ſelven gaet.
Ute hem ſelven gaet ene bethede /
Eñ die ontfaet het weder mede /
Eñ anderſ in gheere wiſe
So ne ontfaet ſine ſpiſe.

Planiſ marinuſ / dat eſ mede
Dan der zee ene wonderlecthede /
Die wi heeten den zeehont.
Pliniuſ die maect onſ cont /
Dat ſi meneghen viſch verdwaſen /
Eñ / over haer haſſen / ſi blaſen.
Ontſenlijc ſijn ſi / eñ ſi onthoghen
Al dat leeſt / dat ſi vermoghen.

Vs. 263. J. warden si. | 264. J. So comender wormen wt ghelopen. | 265. V. wort in. J. Ende werden in corter achte. | 266. J. na haren. | 268. V. spreict. | 269. V. ne gheen. B. ontfeet. | 270. V. hem *ontbr.* B. geet. | 271. H.V.J. Uut. | 272. B. Eñ die hi ontfeet weder. H. Entie bi ontf. w. m. J. Ende die ontfatet weder mede. | 273. B. in gerre. H. gere. V. gheere. J. ghere. | 274. H. Si ontf. sine sp. V. gheene sp. J. ontfatet ghene. | 275. H. is. | 276. B. ene *ontbr.* H. *insgelijks* : ze wonderlichede. J. ze ene wonderlijchede. | 277. H. De wi heten die zehont. B. heten die z. V.J. heten den seelhont (zehont). | 278. H V. die *ontbr.* | 279. B. vesch. J. menghen. | 280. V.J. Eñ alsi bassen soudensi (souden si) blasen. | 281. H. Ontsienlic. V. want si onthuegen. J. Ontsienleec s. si want si vermoeghen. | 282. B. dat si mogen. V. levet eñ si vermueghen. J. Vele visscen in hem voeghen. *De kopist van dit HS. veranderde willekeurig de twee laetste verzen, die hij niet verstond.*

Digitized by Google

Ghevoet ſijn ſi vorweert/
Maer alſe een viſch geſteert/
Bzeet ghesnavelt/ den mont wijt/
Eñ tande ſcarp in alre tijt;
Sijn vel dat es ru ghehaert/
Dat ander honde ſeere verbaert.
Viſſche iaghen ſi in die zee/
Alſe iachthonde min no mee/
Die beeſten iaghen in dat wout/
Eñ verſlindenſe menerhfout.
Al eeſt dat menſe mach begaen/
Niet lichte machſe ieman verſlaen.

Ceruleum/ alſe ons ſcribet Solijn/
Es een dier/ dat men ſiet ſijn
Int water dat men Ganges noemt/
Dat uten Paradiſe coemt.
Hets van varwen ghelu blaen/
Een deel ghedaen na twater graen/

Vs. 283. V. Ghevoet so sijn si vort w't. H. vorwaert. B. vorweerdt. J. vor waert. | 284. V. Maer bachten als een v. ghestart. J. Bachten als een visch ghestaert. H. Eñ als een v. gestaert; *maer de eerste pennetrek was om* gesteert *te schrijven.* B. veschs gesteerdt. | 285. V. enten mont w. J. Groot ghesn. enten m. w. | 286. V. Ende tande sc. in allen strijt. J. tanden scerp in allen tijt. | 287. B. gehard. | 288. B. Dan ander h. sere vervard. V. seer. J. andre honden. | 289. B. Vessce. H. Visce i. si inde z. V. inder z. J. Visscen. | 290. V. Als iach h. H. Alse iachonde. B. iachonde mijn no m. J. Als iach honden no m. no mee. | 291. V. Beesten iaghen si in dat w. (Die *ontbr.*). H. iagen si int wout. B. woud. J. Die *ontbr.* | 292. H. Eñ versceden mennichf. B. Eñ versceden. V. Eñ verslinse menichf. *Ik schreef* verslinden. | 293. V. ist. H. eist. J. eist datm. m. bevaen. | 294. H. machsi yman. V.J. machmense. B. verslaen *of een ander woord* (*het herhaelde* begaen?) *is uitgeschrabd; de regel is dus onvolledig.* | 295. B. Cerulium. H. Cerulum also o. scrijft. V. als o. seghet. J. Cerilius als scr. | 296. B. men heet fijn. H. siet fijn. | 297. V. In water. B. nomt: comt. J. datmen G. noomt: coomt. | 298. J. paradyse. | 299. H. Ets — blau. B. varven g. blau. J. Ja hets v. verwen. | 300. H. naet water. B. na dw. V. na water.

Digitized by Google

Eñ heeft vozen twee arme ſtranc /
Daer elc af eȝ dzie voete lanc.
Dit wonder / dat wi u nomen /
Alſe ſtarke diere comen /
Gzipetſe daer in cozter ſtont /
Eñ trecketſe in der rivieren gront :
Duȝ etet die beeſten dan.
.C. gaet ute / .D. comt an.

Draco / dien men vint in de zee /
Eȝ niet tontſiene min no mee
Dan die dzake eȝ opt lant ;
Eñ alſo groot eȝ die viant
Alſe die dzake die opt lant lebet /
Maer dat hi gheene vierke hebet.
Sijn hooft eȝ cleine / die ſteert lanc ;
Sine tande ſijn ſo ſtranc !
Eñ ſeere wijt eȝ hem die mont ;
Die ſcellen hart talre ſtont.
Allen viſchen dan der zee

Vs. 301. V. hevet. H. armen. J. aermen. | 302. H. is .III. vote. J. Dier elc es. .III. voeten l. | 303. B. Die w. dat wi momen; *maer door onderstipping* nomen (u *ontbreekt*). H. u *ontbr.* J. wi iv nomen. | 304. V. Als. H. dire. J. staerke. | 305. B. Gripense — stond. H. Gripen si daer. V. Grijpt hetse. J. Grijptetse. | 306. B. treckense in der zee grond. V.J. Ende trecse. H. trecse. | 307. H. de b. B. beeste. J. ettet. | 308. H. gaet wt, .D. coemt an. V. end .D. comt an. B. .D. gaet an. | 309. B. dimen vind inde z. H. die m. v. inde z. V.J. diem. v. in die zee (ze). | 310. B. Es tonsiene mijn no m. V.J. Es niet tonsiene. H. niet *ontbr.* | 311. B. es *ontbr.*; *voorts* opt dlant. H. es *ontbr.* V. up tlant. | 312. B. Eñ also groet, also die viand. H. is. J. Alsoo (Eñ *ontbr.*). | 313. H. Als — leeft : heeft. V. Als — up tl. J. Als. B. land. | 314. V. vlerken. J. ghene vloglen. | 315. V. hovet es clene eñ sijn staert l. H. Sijn hoeft clene, sinen stert l. *Ook in* B. *ontbr.* es. J. clene, sijn stert l. | 316. V. Maer sine t. J. Maer s. tanden. *De vier HSS. hebben* so, *hetgeen ik geerne in* seere *of* harde *veranderen zou.* | 317. H. de mont. | 318. V. Sine scellen sijn huud hard talre st. H. De sc. h. alre st. B. stond. J. hert. | 319. B. vescen.

Digitized by Google

Es hi vreesselijc emmermee;
Want al dat hi wont eñ hijt/
Dat es boot in corter tijt/
Eest man/ visch oste ander dier:
Fel es hi eñ onghehier.
Plinius dinct mi meenen/
Dat pulver van sinen beenen
Den tantsweere doet ghenesen:
Dus es eneghe doghet in desen.

Delfijn/ spreert Jacob eñ Salijn/
Dat wondre van den meere sijn.
Gheen dier/ dat waent men wel/
Es in die zee so snel.
.X. maende draghen si hare dracht;
Ne waer datse die moeder wacht/
Eñ bertse met liste groot/
Die vader beetse alle doot.
Die moeder mintse alsi sijn ionc;
Maer alsi comen op haren sprone/
Wilse die moeder oec bertreeren:

Vs. 320. H. vreeslic ummermee. V. vreselic, B. vreselijc emberm. J. vreseleec. | 321. B. wond. | 323. H. Eist — of. V. Ist m., ist v., ist a. d. J. Eist m., eist v., eist. B. vesc. | 324. B.H. ongier. V. ende. | 325. E.H. dunct mi. B. doet mi. V.J. die dinket menen. | 326. E. Men sal pulveren sine b. | 327. E. Het doet den t. g. H.V. Die tantsw. | 328. E. Nemmeer dogden es an d. H. Doch is enege. V. is enighe duecht. J. eneghe doecht. | 329. V. spreict. | 330. B. van meerswinen sijn. H. wondere v. meerswine s. J. Dats wonder vanden meerswijn. *Het is blijkbaer dat de les van* B. *en* H. *slechts eene mislukte herstelling is van de reeds vroeger bedorven les van* J. | 331. V. Ne gheen d. B. wantmen. H. wanemen. J. Ne gheen d. dat weetm. w. | 332. V. see also. J. Ne es in d. ze. | 333. H. haren. J. maenden. | 334. V. Eñ ne waer datse. B. Mar datse. H. Mer datse die moder. J. En ware datse. | 335. V.J. Ende decse m. luste (lusten). B. decse m. luste. H. decse mit l. | 336. V. bietse. V. petse (*sic*). 337. V. minnetse alse sijn. B. moder minse. H. moder. J. als hare ionc. | 338. V. up. | 339. B. Wiltse, *'t woordje* oec *ontbr., als mede in* H. J. willense der m.

Digitized by Google

Si moeten vlien ofte hem verweeren.
Si wassen tote .X. iaren;
Eñ si noten oec te waren
Alsi tien maende hebben of bet/
Eñ werden bi naturen bet.
Te somere draghen si eñ winnen;
Te wintere en willen sijs niet beghinnen.
Si soghen na der soghe maniere.
Hare mont staet niet alse ander diere;
Maer an den buuc staet hem die mont.
Scarpe bimmen risen hem talre stont
Alsi gram sijn; dan vallen si weder/
Alse hem die moet sittet neder.
Erande luut hebsi/ gheweent
Recht alse een menschе die steent.
Si hozen alleene met gaten/

Vs. 340. V. Sine moghen ontflien no hem verweren. *Goede les, zoo er slechts* of *in plaets van* no *stond.* J. Sine ontflien of hem gheweren. B. moten. H. ontflien of hem weren. | 341. V. toten. J. tot .XX. | 343. H.V.J. maenden h. of b. B. ofte b. | 344. V. worden. | 346. V. Te winter wilsijs. *Ook in* H. *ontbr.* en. B. nit. J. en *ontbr.* | 347. V.J. Si sughen (suken) nader sueghen maniere. B. manieren. H. manire. | 348. V. niet na ander diere. B. mond — andre dire. H. Har m. — als ander dire. J. als der ander d. | 349. H. Mer. V. buke. *Beide* de mont. | 350. *Ik volg* J. *behalve dat daer* scerpe vinnen *staet. De les is in de drie andere HSS. bedorven. Het minste in* V.

Scarpe vinnen risen hem talre stont
Alsi gram sijn; dan vallen si neder,
Als hem die moet sittet weder.

In B. *leest men:*

Scarpe wimmen risen hem talre stont
Alse hem die mont sittet neder
Alsi gram sijn riset weder.

H. *verschilt daerin slechts van* B. *dat het* wimmen, *en* moeder (*voor* moet) *heeft; de orde is dezelfde.* | 353. V. luud hebdi gh. B. hebben si g. J. Eerhande l. hebben si. | 354. V. Recht oft ware een m. H. als. J. alst ware een mensch. | 355. *Ontbr. in* V. *en de plaets daervoor is opengelaten.* B. *en* H. *geven de bedorven les* : Si halen in allene met (mit) gaten, *een nieuw monster, waer* V. *welligt de hand voor teruggehouden heeft.* J. *had den regel ook achtergelaten, maer eene latere hand*

Digitized by Google

Eñ rieken ſeere nauwe utermaten.
Opt water ſlapen hebſi verrozen /
Eñ ruſten baer / alſe wijt hozen.
Honbert eñ .XX. iaer / eeſt beſcreben /
Dat ghepzoebet es haer leben.
Si hozen gheerne blaſen eñ ſanc.
Eñ bolghen na met ſcaren lanc.
Wilen [eer] een harpere was
Die Arion hiet / alſe ic las /
Eñ was in een ſcip met lieden /
Diene te bobene berrieben.
Doe beiaghebi ene ruſte /
So dat hem harpens luſte.
Alſe hi dit bede een wilekijn /
Quam baer menerh groot delfijn /
Eñ men warpene in die zee.
Een groot delfijn namen ſonder mee /

heeft hem, volgens aenteek. van den heer Jkblt., op deze wijze ingevuld : Si halen wt ende in met gaten. *Ik ontleende* horen *aen den vlg. regel* (*waer men zie*) *en aen het latijn.*

Vs. 356. B.H. Eñ horen sere nauwe (nawe) uterm. V.J. seere *ontbr.* | 357. B Op dwater hebben si sl. v. V. Up tw. J. hebben si. | 358. H. als. V. *heeft alwéer de plaets voor dezen regel opengelaten.* J. Also als wi die waerheit h. | 359. H. eist. V.J. es bescr. | 360. B. geprovet. H. geproeft is. V.J. gheproeft es datsi leven. | 361. J. gaerne. | 362. V. volgher na. J. volghenre na. | 363. V.J. So dat wilen een arper (herpere) was. B.H. Bi wilen een harpere (harper) w. *Beide lessen zijn bedorven. Het woordje* [eer], *dat ik inschoof, kan voor* een *reeds vroeg uitgevallen zijn.* | 364. V. Die hiet Arrioen. H. heet als ict. B.J. Aron h. alse (als) ict. | 365. B. scep. | 367-368. B. beiachdi. H. beiagede hi.

V. Doe behagede (*sic*) sulke vorste,
Dat hi een deel harpen dorste.

J. Doe beiaghede hi snelle vorste,
Dat hi een deel herpen dorste.

| 369. H.J. Als. V. Als — wijlkijn. B. wilekin. | 370. V. Quamen ghinder menich gr. J. Quam ghinder menech. H. menich. | 371. V. Ende — inder zee. H. warpen. J. werpene. | 372. V. Een groot ontfinchene sonder wee; *sic, met een begonnen apostrophe tusschen* e'e, *als of het had moeten* weere *zijn.* J. ontfinghene s. wee.

Digitized by Google

Eñ boerdene opt lant ongheſcaet:
Dit es ene wonderlike daet.
Die delfijn ne hebet gheene galle.
Die jonghe cleine delfine alle
Sijn bele te gader in groten ſcaren/
Twee grote bi hem/ dieſe bewaren.
Sterft een delfijn/ dandre comen/
Eñ hebben op haren rugghe ghenomen/
Eñ draghene tote dat riſen die waghen/
Eñ die ſtrome te lande iaghen.
Haers doden en wilſi niet vergheten/
Sine latene gheenen viſſche eten;
Want elc heeft andren lief.
Dies ſchrijft Plinius in ſinen brief/
Dat een coninc hadde ghedaen
Enen delfijn/ ende beden binden ſaen
In ene havene met ere line:
Mettien quamen daer dele delfine/
Die ſuchten ſeere/ eñ meſdaerden/
Alſe ofte ſi ghenade gaerden;

Vs. 373. B. vordene — ongescaedt. H.J. voerden. V. up tlant. | 374. H.V.J. Dits ene. | 375. V. Delfijn ne hevet (Die *ontbr.*). B. delfin. H. delfijn heeft (ne *ontbr.*). J. Die *en* ne *ontbr.* | 376. H. De i. cliene. V. Die cleene ionge delfijn alle. J. Die clene ionghe delfine. | 377. *Dit en het vlg. vs. staen niet in* B. *In* H. *staet*: te gader grote scaren, *zonder* in. | 378. H. de se verwaren. | 379. B. Steerft deen delfin. V. Stervet — dander. J. Stervet. | 380. H. hebbent. V. up h. ric gh. J. hebbense op h. rig gh. | 381. B.H. dragent. V. tot. J. draghen tot dat. | 382. Entie storme. H. storme te l. dragen. J. Ende die storme te landre (*sic*) dr. | 383. B.H. en laten si niet; *voorts* Hars, *gelijk mede* V. spelt. J. Haers d. ne wilsi. | 384. B. latent genen vessce. H. laten ghenen visscen. V. gheene visschen. J. ghenen visscen. | 385. V. hevet andren harde l. B. lijf. J. elc andren heeft vele l. | 386. H. Dit scr. V. scrivet. B. eñ sijn brief. J. Dit scrivet. | 387. J. coning. | 388. B. delfin eñ deet b. V. Een d. eñ deet b. H. Een. | 389. H. haven mit. | 390. B.H. vele *ontbr.* | 391. H. De s. s. eñ misb. V. ende. B. mesbarden: garden. J. suchteden. | 392. V. Als of si ghenaden begh'den. H. Als of si g. g. J. *heeft dit vs. niet.*

Digitized by Google

So dats den coninc verdochte /
Eñ hiet dat men dat dier ontknochte.
Experimentator die seghet;
Die delfine te etene pleghet /
Comt hi int water / eest wijf oft man /
Si scuerne eñ etene dan;
Eñ eest dat hire nogt af at /
Si rieken bi naturen dat /
Eñ dzaghene op hare snabele dan
Te lande weert / eest wijf oft man /
Eñ latene gheenen visschе eten.
Hoe sijt gherieken men cant gheweten /
Hen si of si hebben den sede
Van der Naturen heimelichede.
In des keisers Augustus daghen
Was een kint / horen wi ghewaghen /
Int lant van Caeps / dat een delfijn
Ghewent hadde ten handen sijn
Met dzodekine dat hi hem gaf;
So dattie delfijn levede daer af.

Vs. 393. B. conijnc. V. die coninc of dochte. J. coning. | 394. H. datment ontkn. B. dat men ontkn. V. ontcnochte. | 395. H. die *ontbr.* | 396. H. De delf. tetene. V. Dat de delf. tetene. J. delfijn tetene. | 397. H. eist w. of. V. hij int w. ist w., ist m. J. eist w., eist m. | 398. B. scurne. H. Hi scortene eñ eten d. V. scuerne ende. J. Hi scuertene ende ettene d. | 399. eist datter noit. B. hire oit af at. V. ist d. hire noit of en at. J. eist d. h. niet of ne at. | 400. H. ruken. | 401. H.V. draghen. B. dragenne. J. haren snavel. | 402. H. eist w. of. V. Te lande ist w. of m. (weert *of* waert *ontbr.*). J. eist w., eist m. | 403. V.J. Ende ne laten (latene) visch oec eten. H. genen visscen. H. vesce. | 404. B. geriken m. caent g. H. geruken. V. ricken. J. ricken men ne c. | 405. B. En si oft si. V. Ensi — die sede. H. Ten si. J. En si of si h. dien s. | 406. V. Bider n. hemelichede. B. heimelijch. J. Bider n. hemelijchede. | 407. V. Keyser. H. Keysers. J. Ende in des Keysers. | 408. B. horewi. H. kind hoer wi. J. horic- | 409. B.H. Caabs. | 410. B.V. Geweent. H. Gewend. | 411. B. broedek. V. broedek. dat hem g. (hi *ontbr.*, *dus staet* dat *voor* dattet). J. brod. dattet h. g. | 412. B. Soe dat die d. V. So dat delfijn al l. der af. H. al levede. J. Dat kint des niet begaf.

Digitized by Google

Daer na / doe die knecht was groot /
Vercoendi hem / ghinc al bloot
Op hem riden in die zee.
Dit wonderde den lieden mee /
Dies sident worden al ghewone.
Daer na so starf die gone /
Eñ dat delfijn quam ter havenen dicken /
Alse die om den knecht dochte micken ;
Eñ alsten niet conste ghescouwen /
So bleef dat dier doot van rouwen :
Mecenas / eñ Fabiaen /
Eñ Solijn doent ons verstaen.
Cote Yponen in Afrike
Was een delfijn des ghelike /
Dat die liede hadden op ghehouden :
Het lietse tasten alsi wouden.
Der Persen historie hevet in /
Dat een delfijn sinen sin
Bi Babylonien / als men vint /

Vs. 413. H. do de kn. V. w't groot. B. nae. J. die kecht (*sic*) wart gr. | 414. H. Vertoende hi hem. J. Vercoende hem. | 415. V. Upt dier riden inder z. J. Op dier riden. | 416. V. Dies wonderde teersten lieden mee. J. Des w. teerst den l. H. luden. B. liden. | 417. B. Dies sident dar na worden gewone. H. Des si worden al gewone. J. Dies si seder. | 418. V. Sident so verstarf. H. die goene. J. na verstaerf die goene. | 419. V. Eñ tdelfijn quam ten hovere d. H. delfin. B. dicke : micke. J. Ende die delijn (*sic*) qu. ten overe. | 420. H. Als — wil micken. V. Als oft den kn. *Een later hand heeft het uitgebleven* om *ingevuld*. J. Als oft omme. | 421. V. Eñ als het tkint niet ne conde scouwen. B. gescowen : rowen. J. doe hi tkint niet. | 422. V. dier daer doot. J. Bleef hi ligghende doot. | 423. B. Macenacus. H. Macenatus. V. Merenatus ende Sabiaen. J. Meteanus ende Sabahaen. *Hoe meer bedorven, hoe meer recht om het gansch te herstellen.* | 424. B H.J. doen. V. Ende Solijn doet. | 425. B. Iponien. H. Yponien in Affr. V. Affr. J. Iponen ende Affr. | 426. B. dus *of* dies gelike; *onzeker, daer de twee laetste letters ineen loopen.* J. dies. | 427. H. Dattie lude. B. liden. V. lieden h. up g. J. lieden. | 428. H. Et lietse t. V. liet hem t. als si w. J. liet hem. | 429. V.J. Der Pertiene (Perciene) istorie (hyst.). H. ystorie. B. historien. | 431. *Allen* Babil. B. vind : kind.

Digitized by Google

Gheſet hadde an een kint/
Eñ plagher dicke ſpeleng ieghen.
Eeng ne wilg dat kint niet pleghen/
Eñ dat delfijn volghden opt lant/
Eñ bleef doot alſo te hant.
Oec wag daer een kint/ alg men weet/
Dat een delfijn dicke reet;
Int ende ſtaect af een ſtroom groot/
Aldug moeſt bliven doot.
Dat delfijn bzachte tkint opt lant/
Eñ bleef doot al daer te hant.
Van delfinen ene maniere
Eg op Nilug/ in die riviere/
Die hebben ſcarpe bimmen boven/
Daer ſi mede ſcozen eñ cloven
Hare buke dire cocodzillen/
Int water/ alſi ſwemmen willen.
Hier gaen ute namen in .D.;
Hoozt die namen boozt in .E.

Equug marig/ batg min no mee/

Vs. 432. H. had. | 433. V. placher dicken. J. dicken te speelne. | 434. H.V. Eens en w. | 435. H. Dat delf. volget hem opt l. (Eñ *ontbr.*). J. Ende delfijn volghede hem al opt l. V. Eñ delf. volghede hem up tl. (dat *ontbr.*). | 436. H. Nu bleeft doet. J. Ende dode hem selven alte h. | 437. J. almen. | 438. V. Dat dat delf. J. dicken. | 439. V.J. So dat of stac een storem gr. H. stac af een storm. | 440. H. most. V.J. Ende dat kint bleef aldus (dus) d. | 441. H. brorchte tkind (*sic*). V. brochte, *en van de eerste hand* : up lant; *later kwam er eene* t *tusschen.* J. Ende tdelfijn brochte dat k. | 442. V.J. Ende dode hem selve (selven) alte hant. | 443. H. delfine e. manire. J. delfine es ene. | 444. H. Nilus de rivire. V. in Nilus die r. J. Als in N. die r. | 445. B. wimmen. V. vinnen. J. scerpe vinnen. | 446. B. scuren. V. ende cl. J. scueren. | 447. B. dire coc. H. der coc. V. die coc. J. buke *ontbr.*; *voorts* : den coc. | 448. H. suemmen. B. swimmen. | 449. B. Hir gaet ute. H. Hijr. J. *heeft dezen regel en den vlgdn. vergeten.* | 450. B. Hort — vord. V. Hort — vort. H. Hoert — voert. | 451. B. Equs. J. marinus es min.

Digitized by Google

An dietſch / dan tpaert dan der zee
Dit wonder es ſtarc eñ groot /
Eñ dijt menegen viſch doot.
Ariſtotiles doet ghemach /
Dat buten watere niet en mach :
Teerſt dattet comet opt lant /
So blivet doot al te hant.
Een deel gheliket den peerde dozen ;
Maer achter weert / alſe wijt hozen /
Eeſt na den viſch gheſteert /
Eñ gheene doete achterweert.
Viſche verteeren / dats ſijn recht.
Pzeeſſelijc eeſt int ghedecht.
Jeghen den man en ſtridet niet ;
Wantet hem alre meeſt ontſiet.

Equonilus / ſpzeert Michaël /
Es een wonder ſtarc eñ fel /
Ghebeent / ghevoet / gheclawet mede
So bzeeſſelic / hets wonderlichede.

Vs. 452. B. pard. H. dutsch dat peert in die ze. V. dan een p. J. dietsch een paert. | 453. H. is. V. ende gr. J. sterc. | 454. H. bit. V. vijsch te doot. B. vesch. J. ter doot. | 456. H. watre niet ne m. V. watre niet ne vermach. J. watre niet vermach. | 457. B. Tierst—land. H. dat coemt. V.J. Maer theersten (Mar teersten) dat comt upt (opt) l. | 458. J. blijftet. | 459. B. En deel. J. ghelijctet den paerde vore. | 460. H.V. als. J. Maer achterwaert als. | 461. H. Eist—gestart. V. Es het—ghestaert. B. vesch. J. Eist naden vissce. | 462. V. Ende gh. v. achter waert. H. vote achterwart. J. voeten achter waert. B. achter w. | 463. B. Vessche. V.J. Visschen. | 464. B. Vreselijc. H. vreeslic eist. V. vreselic ist. J. vreselijc eist. | 465. H. stridet geerne niet (en *ontbr.*). V. strijt gheerne niet (en *ontbr.*). J. stritet gaerne niet (en *ontbr.*). *Ik volgde* B., *waer* gheerne *ontbreeckt.* | 466. B. Want ten alre m. V. Want hettene alre m. J. Wantten alre. | 467. B. Equivolus. H. Equivolus scrijft. V.J. scrivet. | 468. B. eñ snel. J. sterc. | 469. V. Ebeent (*sic*), ghevoet, gheclawet m. B. Geb., gehoeft, gebuct m. H. Geb., gehoeft, gebuuct m. J. gheclawet. | 470. B. wreselijc. H. vreeslic ets w. V. vreselic het es w. J. vreselijc dat es wonderlijch.

Digitized by Google

Hen gheert niet voꝛ menſchen vlaet;
Comt hem een ſcip int ghemoet/
Het ſcoꝛet met ſinen voeten/
So dat ſi alle verdꝛinken moeten/
Oftet werpet omme te ſinen ſpele.
Van deſen wondꝛe vint men niet vele.
Men ne cant ghevaen no gheletten/
Dan met iſerinen netten
Met ſtarken ketenen ghewreven:
Te Damaſc maert menſe/ dus eeſt beſcreven.
Men cant niet/ al eeſt ghevaen/
Elſ dan met hameren verſlaen;
Ene halve elle/ ſeit men wel/
Dat men dicke vint ſſn vel.

Equus fluvii es ene maniere
Van waterpeerden uter riviere;
Eñ ſeghet Ariſtotiles
Dat in Indi dit wonder es.
Even wel eeſt hem bewant

Vs. 471. V. Hen soec met vordes m. bl. B. Eñ geert niet (*of* met). H. Ten geert. J. Het ne soect niet vor smenschen. | 472. B. Coemt h. een scep. J. hem iet int gh. | 473. V.J. Het scoert (scuert) een scip met s. v. B. scuret scep m. s. v. H. Et scoret. | 474. J. verdrenken. | 475. B. Ofte et w. ombe te sp. (sinen *ontbr.*). V.J. Iof het w. (worpt). H. Oft et werpt o. tot s. plele (*sic*). | 476. B. niet *ontbr.* V. *heeft dezen regel niet. Zie de vlgde. variant.* J. Des pleghen si gaerne vele. | 477. V. Menne cant no vaen no letten mede. H. Men cant gev. noch gel. B. caent. J. vaen no letten. | 478. B.V. yserinen. H. mit yserine n. J. yseren. | 479. V. Van vaster k. gh. J. Van vasten k. | 480. V. Damasch m. mense, ist b. H. maecmense es b. J. maectmer es bescr. | 481. B. Men can niet. V. Men caent el niet als es gev. J. Menne cant els niet al eist. | 482. V.J. Dan met, *enz.* Els *ontbr.* H. Anders dan mit. | 483. V. Een halve elne segghen si wel. H. segemen wel. J. ellen segghic. | 484. B. vind. | 485. V. Equus fluminis. B. Equs fl. J. fluvinus. | 486. B. water parden. J. paerden der riv. | 487. B. sege Arist. | 488. B.H. in Endi een w. V.J. Endi. | 489. V. ist hem bew. H. issem bew. J. Het mach hem wel bew.

Digitized by Google

In dat water eñ opt lant.
Spleetvoetech eeſt / eñ alſ een paert
So eeſt no min no meer ghehaert.
Het neiet lude eñ oppenbare
Ghelijc oft een peert ware.
Ghefteert eeſt alſe een ſwijn /
Eñ alſo groot alſe eſele ſijn.

Expoſita dat es een wonder
Sekerlike ſeere beſonder.
Hier af bint men ſomeghe pertie
In dat mere van Surie /
Jeghen Japhaſ die baſte poort.
Plinius ſchijft beſe woort /
Dat Scaurus / die vele wonders beſochte /
Dit wonder milen te Romen brochte /
Eñ mas vijf ellen dicke ghefpert.
Sine tande waren / alſe hi ſpiert /
Tanghet eñ meerre mede
Dan dragghet gheloverhede.

Vs. 490. V. up tlant. B. eñ in dat land. | 491. H. Spletvotich eist. V. Spletvoete ist. B. pert : gehert. J. Spleetvoete eist; als, *enz.*, eñ *ontbr.* | 492. H. eist noch m. noch m. V. es het m. no mee gh. J. eist — me gh. | 493. H. Et neyen lude eñ op. V. Het niet lude ende op. J. Hets met lude al op. B. oppenb. | 494. B. pert. H. paert. V. Gheliker wijs alst een p. w. J. Gh. als oft een paert w. | 495. H. Gestert eist als. V. Ghestaert es het als. B. swin. J. Gestaert eist als. | 496. V.J. Eñ vander grote dat esele (desele) sijn. | 497. B. een *ontbr.* H. dats een w. | 498. V. Sonderlinghe sere b. J. Sonderlanghe. | 499. B. Hir af. H. Hijr af. V. Hir of. J. of — pertien. | 500. J. In die ze v. Surien. | 501. H. Jafes d. v. poerte. V. Jaef die v. port : wort. B. pord : word. J. Japhat d. v. port. | 502. H. sprecct dese woerde. V.J. scrivet. | 503. B. Scureus. H. Scurrus. V. Sturus. J. Scurus — sochte. *Ik schreef* Scaurus, *en zoo heb ik op meer plaetsen den echten vorm der eigennamen hersteld; doch niet overal. Z. hier boven vs.* 423. | 504. B. Rome. | 505. B. vif. V. elne dicke ghect (*sic*). | 506. H. Sijn t. w. als. J. tanden w. als hi. | 507. B. merre. H.V. meere. J. ende merer m. | 508. V. gheloeflichede. J. gheloveliichede.

Digitized by Google

Dit ſaghen te wondere an
Die rike vzerke Roomſche man.

Teus/ alſ ict wel beſach/
Es dat men zeecalf heeten mach.
Nu eeſt ghehaert; ſijn hel es hart/
Eñ gheſpekelt wit eñ ſwart.
Men ſeghet wonder van deſen diere:
Sijn hel ghehleghen/ es ſine maniere/
Alſe die ſtozm die zee vermuwet/
Dat dan ſijn haer opweert ruwet;
Eñ welctijt ſo die zee es ſlecht/
Leghet ſijn haer neder recht.
Hare vzacht werpen ſi min no mee
Van opt lant doet ander vee/
Een ofte twee/ niet meer/ daer toe;
Eñ ſoghenſe alſe doet die coe.
Si moeten ſijn van .XII. daghen
Eer ſiſe in die zee vzaghen.

Vs. 509. B.V. wondre. J. sach te wondere. | 510. H. vrecke *ontbr.* B. Roems man. J. Roomsce vrecke m. | 511. alsict b. (wel *ontbr.*). V.J. als ic (ict) bescreven sach. *Voorts* J. Eliseus. | 512. V. see calf heten. H. zecalf heten. J. ze calf heten. | 513. H. eist gestert, s. v. is h. B. eest gestert, sijn v. es hard : sward. V. ist ghehaert sijn vel eñ hart. J. Ru gheh. ende sijn v. hert. | 514. J. Eñ *in 't begin ontbr.; voorts* swert. | 516. H. is — manire. V. heeft de man. J. hets die man. | 517. H. Als d. st. de ze v. B. ze verneuwet. V. Als d. st. in die see v. J. Als die ze die storem vern. | 518. V.J. Dat hem sijn haer up w't (op waert) r. B.H. sijn vel. | 519. B. weltijt soe d. ze. H. die ze is. V. see. J. welctijt dat die ze. | 520. V. Leghet dat haer n. echt. H. echt. B. sijn har. J. So leghetet — echt. | 521. H. Har dr. J. me. | 522. V. Dan up tlant alst ware ander vee. J. lant als ander ve. | 523. B. Een ofte twe dar toe. H. Een of twe daer toe. *Dit is in beide de geheele regel.* V. Ende twee eñ meer daertoe; *waer dus het begin ontbr. Ik smolt de twee lessen ineen en voegde er naer 't latijn de negatie bij.* J. *is niet minder bedorven* : Ende twe ende twe daer toe. | 524. H. Als die coe. V.J. Ende soghense (sokense) als die coe. | 525. B.H. moten. J. moeten sij (*sic, volgens aent. van den heer Jklt.*). | 526. V.J. in die see (ze) oec iaghen.

Digitized by Google

Si ſijn te doot te ſlane quaet /
Hen ſi dat menſe opt hovet ſlaet.
Si vrieſcen alſe een calf / dats maer.
Haer ſlaep es vaſte eñ ſwaer;
Hier omme hebben die rechter binnen
Macht te doene ſlapen / alſe wijt kinnen :
Men leitſe onder ſijn hooft dan /
Die niet wel gheſlapen en can.
.F. volghet na die .E.;
Daer af ſijn maer namen twee.

Foca / dats die ſtier van der zee.
Experimentator ſeghet mee :
Dat ſtarc es eñ blivet gaerne
In die eighenoede daer hi pliet te vaerne.
Een ſtout dier eeſt / wreet eñ onſachte /
Ende dat al op ſijn gheſlachte;
Want Ariſtotiles die ſeghet /
Dat eutwelike vechtens pleghet
Op ſine ſoe / op ſine ghenoot /

Vs. 527. H.V. te doet (doot) slane (*het tweede* te *ontbr.*). J. *het eerste* te *ontbr.* | 528. B.J. En si — op thovet. H. Ensi ofmense opt hoeft. V. En si — up thovet. | 529. H. als. V.J. als dat c. B. war. | 530. B. Hare sl. es waste en swar. H. is vast. V. die es vast. J. Hare sl. die es vast. | 531. B. Hir ombe h. d. rechte v. H. Hijr om h. d. r. vimmen. | 532. B te doene te slapene. H. Macht doen slapene als. V. Van slapene macht als wi bekinnen. J. Van slape macht als wi k. | 533. V. Eñ leghet-mense onder sijn hovet d. H. legetse. J. Ende leghetse — hovet. | 534. H. De niet w. V. en *ontbr.* J. slapen ne can. | 535. B. voget. J. die volghet nader. | 536. H. Daer an sijn mer n. twe. V. Daer of hoort n. tw. J. Daer of hort van n. twe. | 537. B. Fota. H. Fota dats de stijr vander ze : me. V.J. dats een st. | 539. H. is eñ bl. geerne. J. Dat hi sterc es. | 540. H. iegenode d. hi pleget te vaerne. V. ieghenode daert pleicht. J. ieghenede (*sic*) daert pleghet. | 541. B. stoud d. est. H. st. deer ist. V. ist. J. eist. | 542. B.H. Van al dat mach op s. g. *Welligt te verbeteren* : Van al dat meest. *Ik nam de les van* V. *over, behalve* up. J. op sine. | 544. V.J. ewelike te vechten (vechtene) pl. H ew. | 545. V. Up sine suwe, op (*sic*) sijn gh. J. sine sie, op sijn gh.

Digitized by Google

Tote diemaels datſe blive doot.
Een ander neemt hi daer ter ſtede/
Eñ doet hare dat ſelve mede.
Dit doet hi van dat hi beghint/
Tote dattene die ſoe verwint.
Dit dier int water hem gheneert/
Eñ pzoget al dat het verteert.

Fascalioen es een waterdier/
Eñ es no bzeeſſelijc no onghier/
Want het bi gherſe levens pleghet/
Alſo alſe die meeſter seghet/
Eñ pzoget altoes nemmermeere;
Nochtan eeſt groot en ſtarc ſeere.
Het leeft opt lant eñ in die zee.
Hier comt na die .F. die .G.

Vs. 546. B. dimaels dat blive d. H. Tote dien dat blijſt d. V. Tote dien datse hevet d. J. Onthier dat hise heeft ghedoot. | 547. B. nemt. J. So neemt hi ene andre daer. | 548. V. Ende doet haer. H. doet har. | 549. V. beghinnet. J. van dat hijs beghinnet. | 450. H. datten die ze. B. die ze. V. datten sine suwe verwinnet. J. dat hem sine sie verwinnet. | 552. B.H. proit (proiet) al dat hi v. V.J. proiet al dat het (dattet) v. | 553. H. Fascaleon es een w. d. V.J. Fastaleon e. e. w. d. | 554. H. is noch vreeslic noch ongier. V.J. Ende es (nes) vreselic (— lijc) eñ (no) fier. B. no vreselijc no ongier. | 555-556. H. Wantet bi grese; *voorts* als de meester. *In* V.J. *is de opvolging der verzen veranderd, zoo wel als de les:*

Als ons Aristotiles seghet,
Want het bi garse (gherste) levens pleget.

| 557. V. Henne proiet. H. Eñ (*sic* = Hen) proiet a. numm. B. Eñ proit a. nemb. J. Het ne proiet altoos nemm. | 558. V.H. ist gr. (groet). J. eist gr. ende sterc. | 559. H. Et levet — de zee. V. levet up tlant. B. op dlant. J. levet — inder zee. | 560. J. nader .F. *In plaets van dezen regel geven* B. *en* H. *er drie:*

B. Eñ es goedertieren embermee.
.F. gaet ute, nu hord mee
Van den wondere die sijn in .G.

H. godertire umm.
hoert me.
wondre de sijn.

Digitized by Google

Galasca/ spreect Aristotiles/
Dat een zeewonder es
Van sonderlinker wonderlichede;
Want het es van sulken sede/
Alst sine dracht hevet beseven
Binnen in sinen buke leven/
Trecketse ute/ eñ nonbijt
Altoes niet der volre tijt.
Sietse starc/ het laetse buten;
Sietse cranc/ het canse sluten
In sinen buuc na sijn ghevoech/
Onthier eñ si es starc ghenoech.

Gnanes es een materdier.
Aristotiles seghet oec hier
Dat ment in verschen matere vint.

Vs. 561. V. spreict. J. Galasta. | 562. VJ. een wonder in die see (zee) es. B.H. zee w. | 563. H. sonderlinghe. V. Wel sonderlang wonderlicheden. B. wonderlijchede. J. sonderlanghe wonderlijchede. | 564. H. et is v. sulker sede. V. van sulker seden. B. v. selken seden. | 565. B. sine drach heft b. V. Als het sinen dracht heeft. J. Alset. | 567. H. Trecket wt. B. Trecket ute. V. Trectet se uut eñ het nonbijt. J. Trectetse wt ende ne ombijt. | 568. B. ter volre. H. wlre. V. vulre. J. die volle tijt. *Na dezen regel volgen er in* B. *en* H. *twee die* V.J. *niet kennen:*

Eñ dits een wonderlijc dinc van diere,	H. wonderlic d. v. dire.
Dattet heeft dese maniere.	H. hevet d. manire.

| 569. B. Siesse. V. Siet hetse st. H. et laetse. J. Sietetse sterc. | 570. V. Siet hetse cr. B. Sijn si cr. H. Eñ isse cr. et canse sl. J. Sietetse cr. | 571. V.J. buke. | 572. H. Ter tijt dat is st. g. B. Onthier eñ dat es st. gnoech. V.J. Onthier eñ si (ensi) sijn st. gh. *Hier volgen nog eens in* B. *en* H. *twee regels die ik in den tekst niet opneem:*

Van desen diere nem (*sic*) oec seget,	H. dire men.
Dat sine dracht te minne pleget.	H. te minnen.

| 573. B.H.V.J. water dier, *in twee woorden, gelijk de meeste samenstellingen van dien aard.* | 574. H.V.J. oec *ontbr.* | 575. V. int varsche water. H. water. B. vind. J. watre.

Digitized by Google

Die ſoe die ne acht niet een twint
Hare ionghe; maer die vader
Vraghet die ſorghe altegader:
Si vaert ſpelen / eñ hi macht
Cote dat ſi hebben hare cracht /
Eñ eer ne beghevet hiſe niet.
Recht eeſt vats elc vader pliet
Den kindren hare vedorf te winnen /
Onthier eñ ſi hem ſelven bekinnen.

Gabius maris / vats zeeſweert /
Een wonder dat meneghen verveert /
Alſe Iſidorus ons seghet /
Eñ Plinius te segghene pleghet.
Een viſch eeſt / eñ hem es de ber vorzen
Na tſwaert gheſcepen / alſe wijt horzen /
So ſcarp / dat die ſcepe dorvoort /
Eñ alſo die liede verſmoort.
Hier gaen ute namen in .G.;
Van .A. volghet ene eñ nemmee.

Vs. 576. H. Der zee genaect niet eentwint (*sic*, *met eene stip onder de eerste* e). B. Die soe ghenaect niet en twind. V. De — suwe niet .I. twint. J. Die sie ne acht. | 577. B.H. Haren ionge (iongen) mar. J. ionghen mar. | 578. B.H. al gader. J. alte g. | 579. V. Soe v. sp. ende. H. spolen. J. hise w. | 580. J. hare *ontbr.* | 581. V. Ende. H. eer b. hisie niet. B. eer sone b. hire n. J. ne *ontbr.* | 582. H.V. ist dat elc. J. eist d. elc v. siet. | 583. B. bedorste. V. Den kinden (*sic*) hare duerte w. J. bedorft. | 584. H. Ter tijt eñ si h. bekennen (*sic*). J. Onthier ensi (*sic*; selven *ontbr. als mede bij* V.). | 585. B. ze swert. H. zeswaert. V.J. Gladius dats zeeswaert (een ze swaert). | 586. B. mengen. H.V. menig(h)en vervaert. J. vervaert | 587. V.J. Als Ys. B.H. Ys. | 588. V. Eñ Pl. die te s. pl. J. Es een visch die te sijn pl. | 589. B. Een veschs eest eñ es hem de bec v. H.V. Een v. es (ist). J. Inder ze ende sijn bec v. | 590. B. Nae swart. V.J. Ghescepen na tswaert (V. *eerste hand* twaert) als. H. als. | 591. H. dattie scepe dor boert. V. dat het die sc. dorbort. B. dor bort. J. Ende scerp d. d. sc. duer boert. | 592. H. lude versmoert. V. die liede also vermort. B. versmort. J. die lieden aldus vermoert. | 593. B. Hir gaet. H. Hijr. | 594. B. eñ *ontbr.* H. nemme J. Vander .I. v.

Digitized by Google

Ypotamos/ hozic viſieren/
Es erande wonder van riviеren.
In Eggpten/ in Indi/
Seghet men datter vele ſi.
Opt lant werpſi hare dzacht;
Maer even groot es hare cracht
Beide int water eñ opt lant.
Alſo groot ſijn ſi alſe dolifant/
Eñ hem gaet die ſnabel op weert.
Crom ghewonden es hem die ſteert.
Spleetvoetech/ eñ die tande mede
Raghende na des evers ſede.
Gherugghet eeſt na dat paert/
Eñ neiende het alſo ghebaert.
Nachts doet in cozen ſcade;
Eñ ſo ſcalc eeſt dan rade/
Dattet achterwaert can gaen/
Dat men te wers ſal verſtaen
Welcſins dattet mach weſen.

Vs 595. B.H. Ipostamos. V. Ipothamus. J. Iphotamus. | 596. V. Es *ontbr.* H. rivire (*sic; in den voorg. r.* visiren). J. Es *ontbr.; voorts* in riv. | 597. V. eñ in Endi. J. In Egypten ende in Endi. *De andere*: Egipten. | 598. B. Segtmen. H. Segemen. V. datter menich si. J. Seghmen d. menech. | 599. V. Up tl. H. Opt land werpen si. B. werpen si har dr J. Upt l. werpen si. | 600. H. Mer — is. V. macht. J. Herde groot (Maer even *ontbr.*). | 601. H. Bede opt w. V. Bede — up tl. J. Bede. | 602. V. Alse gr. — als. H. als dol. J. sijnse als. | 603. V up w't : start. J. opwaert : staert. | 604. H. is. | 605. H. Spletvotich entie t. B. Splet voetech eñ. V. Eñ spletvoete eñ. J. Ende splet voete ende die tanden m. | 606. V. des hevers. | 607. V. Gherigghet es het als d. p. H. Gericht eist. B. Gerugt. J. eist. | 608. V. Eñ nihende het also ghebaert. J. Ende in gaen het also ghebaert. B.H. Eñ oec mede also gehaert. | 609. B. Nacht. V. in den corne sc. H. scaden. J. doetet in corren. | 610. B. so selc. H. also sulc ist v. raden. V. also sulc es het. J. Ende al sulc eist. *Alles van ouds bedorven; ik verbeterde*: scalc. | 611. H. Dat achterw't. | 612. V. Dat men die wers. J. Datment te w. | 613. B. Wel sins. V. Welc sins dat het m. gewesen. H. dat mach.

Digitized by Google

Alſt te vet eꝫ cant hem gheneſen :
Het gaet daer riet eꝫ gheſneden /
Ofte in doꝛne / eñ daer ter ſteden
Wintelet ſo dicke achter een /
Dattet gheraect ene adꝛe ant been /
Daer hem bi tbloet ontſinct neder /
Eñ dus werdet magher weder.
Nerenſt ſeere eſt in deſen /
Haet die wonde mach gheneſen.
Men cant op den rugghe / ſonder waen /
No doꝛſteken no doꝛſlaen /
Het ne ſi nat eñ alſo wachte.
Met ſire huut paleert men ſchachte.
Pliniuꝫ ſeide / dat ic hier ſcribe /
Dat dit eñ cocodꝛillen bibe
Scauruꝫ wilen te Rome bꝛachte /
Om dat ment daer beſcouwen mochte.

Vs. 614. V. Als te vet. H. is. B. caent. | 615. H. Et gaet. V. daer niet es. | 616. H. Of doerne. B. Ofte dorne. V. Iof in dorne. J. dornen. | 617. H. Wintelt. V. Wentelt so dicken after een. J. Weynteltet so dic. | 618. H. Dat geraect een. V. Dat het g. een. J. een ader. | 619. H. hem tbloet bi onsict. V. hem dat bloet ontsinc bi neder. B. hem bi dbloet. J. hem tbloet of sinket n. | 620. H. Eñ aldus. V. Ende aldus. J. Ende aldus wertet. | 621. B. Nernst sere. H. sere eist. V. Narenst sere ist. J. Neernstich s. eist. | 622. B. Hoe dat die. H. Hoe die wonde. | 623. B. caent. V. up den ric. J. opten rug. | 624. H.V. Noch dor st. noch dor sl. B. Noe dor st. no d. sl. J. No duer st. no duer sl. | 625-626.

B. Mar alst es nat moetment wachten,
Datmen dan dor steect met scahten.

V. Henne si nat eñ so wachte.
Met sine huut poleert men schachte.

H. Mer alst is nat moetment wachten,
Dat ment dan dorsteke mit schahten (*sic*).

J. Het ne si nat, also wacke.
Met sire huut palleertmen sacke.

Ik volgde V. *en* J., *die zich nader bij het latijn houden.* | 627. H. seyt d. ic hijr scr. V. seghet. B. hir. J. spreect dattic. | 628. H. Dat dit cocodrillen wive (*sic*). | V. dit ende cocodrille. J. Dattit (*sic*) dier ender cocodrille wive. | 629. B. Scurrus. H. Scurrus w. te Romen. V. te Rom̄ (*sic*). J. Scauerus w. te Romen. *Vglk. vs.* 503. | 630. V. Om datmen daer. J. Omme datmense. B. bescowen mohte (*sic*).

Digitized by Google

Nu ſeldi hoꝛen voꝛt hier na
Wondꝛe die men vint in .K.

Koli/ ſpꝛeect Ariſtotileſ/
Dat een wonder in die zee eſ;
[Maer] opt lant eeſt menechwarf/
Eñ daer ſlapet alſt hem bedarf.
Oec werpen ſi hare ionghe daer/
Een/ of twee/ of dꝛie/ datſ waer.
Te .XIX. daghen/ eñ nemmee/
Volghen ſi der moeder in die zee;
Eñ datſ dicke in den dach/
Om dat menſe aldus wennen mach.
Si ſoghen alſe die coe pleghet.
Men canſe ghebaden/ alſ men ſeghet/
Niet lichte/ menne ſlaſe boot
Met hameren ſwaer eñ groot.
Recht ghebaren ſi alſe die ſtier.
Vier voete hebben deſe dier.

Kilioen/ ſpꝛeect Ariſtotileſ/

Vs. 631. H.V. Suldi h. voert hijr (vort hir) na. B. vort hir na. J. suldi horen vort. | 632. V. Wondere. B. vind. J. Die wondre. | 633. V. spreict. | 634. H. di ze. B. ze. V. see. J. in die ze een w. es. | 635. V. Eñ up tl. ist menich w. B. Eñ opt l. H. Opt lant ist mennichw. *Ik plaetste er* [Maer] *vóór;* Eñ *verraedt eens afschrijvers hand.* J. Ende opt l. eist menechwaerf. | 636. H.V. slaept als hem. J. Ende slaepter — bedaerf. | 637. V. werpsi. J. werptsi h. ionghen. | 638. B. ofte — ofte. H. ets waer. J. Iof .II. iof .III. | 639. V. Ten twalefesten daghe. J. Ten .XII. daghe. | 640. B. moder. H. in de z. J. Volghense — inder zee. | 642. B. winnen. V. weenen. J. Omme datmense. *Maerl. schreef welligt*: Om dat soese *of* sise. | 643. H. als d. c. plaget (*sic*). V. also. J. suken alſt. | 644. J. Menne conse doden alsmen s. | 645. H. Niet lichte mit slagen doet. V. men slase doot. B. slaese. | 646. B. hamenren swar. | 647. H. Recht gebaert soe als d. st. V. Ende ghebaren als (si *ontbr.*). J. Ende si gheb. als. | 648. H. Viervoete. J. voeten. | 649. H.J. Kilion. V. Kylion spreict.

Digitized by Google

Dat een vreemt zeewonder es;
Want Nature stijnt in desen
Een groot deel in dole wesen;
Eñ dat ne mach niet wesen echt/
Want Nature gheeft elken sijn recht.
Maer doch eest ghelevert mede
Aeghen alre creaturen sede:
Der luchter side es hem gheleghen
Die levere; an dander side daer ieghen
Die melte; eñ dat weet men wel/
Dat es verkeert Naturen spel.

Karabo/ alse Aristotiles seghet/
Es een wonder/ dat men te siene pleghet
Dicke in die grote zee.
Elc doet andren met vechtene wee/
Eñ gadren heere in beiden siden/
Alse die onderlinghe striden;
Dit siet men te menighen tiden.
Vier saken doen creaturen striden:
Deerste es sierheit/ die haer verheft;

Vs. 650. H. vreemde zew. V. vremde see w. B. zew. J. een wonder in die ze es. | 651. B. scient. V.J. dinct in d. | 652. J. in dwale. | 653. B.H. Eñ dat doet met harre wesen (mit harren wesen). V.J. Om dat (Ende dat) ne mach niet wesen echt. *In* B.H. *zou men misschien* niet ware *of* niet erren (erren = dolen) *mogen gissen; in* V.J. Maer *voor* Om *en* Ende. | 654. V. Nature die ghevet (Want *ontbr.*). | 655. V. es het. H.J. Mer (Mar) doch eist. B. gelivert. | 656. J. alle. | 657. H. luchterside. J. ghesleghen. | 658. B. De levre. H. lever. J. levre andier side der i. | 659. V. eñ dit weetm. J. Die milte es. Dit weetm. w. *Ook goed, al schijnt het eene omwerking te zijn.* | 660. H. is. | 661. H.V.J. als. | 662. H. te sine. V.J. te sien. | 663. V.J. Dicken. | 664. H. mit vecten we. V.J. vechten. | 665. V. gaderen eere an beden s. H. here an b. B. here. J. gadren hem an beden s. | 666. V.J. Alsi onderlanghe. B. Alse liede die. H. Als die onderlanghe. | 667. J. Dat. V. menigen tijden. *Dit en het volgende vs. ontbreken in* B. *en* H. | 669. B. Dirste — hare verheeft. H. Dierste is fireyt die her verh. V. Teerste es fierhede. J. Tierst es fierheit diese v.

Digitized by Google

In al dat levet dat menſe beſeſt.
Dander eꝝ der lijſneeren ghewin /
Daer wat ſo levet an ſet ſijn ſin.
Cherbs daer af comt die ſcade /
Dat eꝝ elc om ſine ghegade.
Die vierde om hare vzucht berechten :
Dus ſiet men hinnen om kikine vechten.
Karabo neemt an die moder ſinen aert /
Eñ hevet enen vzeeden ſtaert.

Kulligo / ſpzeert Adelijn /
Mach wel een zeewonder ſijn.
In deſen dinct wel ter cure
Dat gheſpeelt hevet Nature ;
Want ſi hem te deilne pleghet /
Dat ſi allen viſſchen ontſeghet.
Dit wonder heeft ſcelpen eñ vinnen /
Eñ vozgaet der zee gront binnen ;
Eñ alſe hem vernoget der pine

Vs. 670. H. In dat leven daer mense b. B. In al dat leven dar mense beſest. V. dat leeſt ende beseft. J. dat leven beseft. | 671. B. gewijn. H. is. *Allen* lijſneren. J. Tander. | 672. B. Dar al dat l. an set sijn (sin *ontbr.*). H. Daer wat dat leeſt. V. an staet die sin. J. leven an staet die s. | 673. V. Darde der of c. H. Dat derde d. of coemt. B. coemt scade (die *ontbr.*). J. Die derde daer of. | 674. H. Dats elc om sijn gade. V. Dats elken om sijn geg. J. Dats elken omme sijn gade. | 675. H. om har vr. B. berichten. J. omme h. vr. rechten. | 676. H. hennen om kuken v. V. hennen. B. om kikine vichten. J. hennen omme kiekine. | 677. B.H. nemt an die moder s. ard (sijn aert). V. an moderen. J. an muedren sijn aert. | 678. V. Ende. J. heeſt. B. stard. *Allen* breden. | 679. V. seghet ons Ad. J. seghet Ad. | 680. H.J. ze w. B.V. zee w. | 681. H. dunct. V.J. dinket. | 682. B.H. Dat (Dat wel) can spelen die nature. J. ghespelt hevet. | 683. H.V. deelne. J. hare te deelne. | 684. B. vesscen. J. Dat sijt. | 685. B. Die heft sc. eñ wimmen. H. Die heeft. V. hevet. J. scellen. | 686. B. ze grond. H. ze gr. V. dur gaet die see gronde b. J. *maekt hier van drie regels eenen :*

Als hem vernoyt te sijn der ze binnen.

| 687. V. als h. vernoiet die p. H. als h. vernoit der pinen. B. vernoiet. J. *zie* vs. 686.

Digitized by Google

In den zeewater te ſine/
So comet boven eñ heeſt vloghele/
Eñ vlieghet onder andre voghele;
Maer waytet iet/ ſo moetet weder
Vallen in dat water neder.
M. neemt oꝛlof/ .M. comt an:
Hoꝛt wat ickker af ſegghen can.

Monacheroꝰ/ na onſen hoꝛne/
Eꝰ een viſch met enen hoꝛne/
Alſo alſe Tiber Rerum ſeghet/
Die die ſcepe te ſcoꝛne pleghet
Metten hoꝛne ſcarp eñ lanc;
Maer/ dieꝰ hebbe Onſe Heere danc/
Dit wonder eꝰ te ſchuwene goet/
Daer ment ſiet in der zee bloet.
Die hoꝛen ſtaet hem boꝛen int hooft/
Daert die ſcepe mede clooft.

Monachuꝰ mariꝰ eꝰ in der zee
Een monec/ dit eꝰ wonder mee.

Vs. 688. B. den *ontbr.; voorts* zee w. V. zee w. H. zewater te sinen. J. *zie onder* vs. 686. | 689. H. Sie coemt b. eñ h. vlogle. V. vlogle. B. Soe (*als meermaels, voor* So; *'t geen ik hier enkelijk aenteeken om de les van* H. *uit te leggen.*) comet boven heft vl. (eñ *ontbr.*). J. comtet b. ende h. vloglen. | 690. V. dander vogle. H. vogle. J. vliecht o. ander voglen. | 691. V. Maer waitet hiet. B.H. Mar (Mer) werdet moede so moet (moetet) w. J. Mar waitet iet so moet hi. | 693. B. nemt. H. coemt. J. oerlof. | 694. B. Hort. H. Hoert. V. Hort — of. J. Nu hoert — of. | 695. V. Monoth. — horne. H. hoerne. B. horne (na *ontbr.; voorts* horne). J. horne. | 696. B.vesch. H. mit. *Allen* horne. | 697. H.V.J. Also als. | 698. B. Die di sc. H. Die de sc. te stoerne (*sic*). J.V. Die sc. te scuerne pleghet (het pleghet). | 699. H. Mitten hoerne. J. staerc. | 700. H. Mer des heb Ons Here. J. Mar. | 701. J. te scuerne. | 702. H. Daermen siet. J.V. Daerment vint inde vl. (in die zee vl.). | 703. B.H. hoeft. V.J. hovet. | 704 B.H. cloeft. V.J. Daer het (Daret) mede die sc. clovet. | 705. H.V. in die ze (zee). J. marinus es indie z. | 706. H. dits w. V.J. dits te wonderne m.

Digitized by Google

In die Bertaenſce zee bint men deſe.
Hoozt mat wondze ickere af leſe:
Boven es hi vele ghedaen
Na den menſche / ſonder maen;
Ene hzeede crune / dies ghelooft /
Een rinc van hare / op ſijn hooft /
Alſo alſe die monec pliet;
Dopperſte lippe en hebet niet:
Tande eñ neſe es hem al een.
Beneden heeft hi ghene been:
Daer es hi alſe een viſch ghemaect.
Alſe deſen diere een man ghenaect /
So ſpzinghet dan eñ ſpeelt /
Onthier eñ het den raet ghetzelt /
Datten mach int water ſlepen;
Eñ alſten ſae heeſt ghegrepen /
Etet den man / om dat minnet
Menſchen vleeſch boz al dat kinnet.
.M. gaet ute / eñ nu hoozt
Selbi van .M. hozen die moozt.

Vs. 707. H. Inde Bert. ze. V. In die Bardsche z. B. desen. J. In die versce (*wilde hij* yersche?) ze. | 708. H. Hoert w. w. ic daer af l. V.J. Hort w. wond' (wonder) icker of l. B. Hort w. wondere ickere af lesen (*sic*). | 711-712. H. des geloeft. V.J. Ene (Een) breede (brede) crune op sijn hovet, Een rinc (ring) van hare, dies ghelovet. | 713. H. als d. monic. V. als. J. Also alsmen nu pliet. | 714. V. Dupperste l. ne h. hi n. B.H. Dopp. (Dupp.) l. men hem roren (ruren) siet. J. Die opperste lippe sone heeft hi n. | 715. B. Tand eñ n. H. Tanden eñ n. is hem alleen. | 716. V. hevet hi. J. Benneden. | 717. H.V.J. als. B. vesch. | 718. H. Als. V. Dit dier als hem een m. g. J. *door later hand ingevuld*: Als dit enighen man gh. | 719. B.H. So *ontbr.; verder* H. spelet. V. So springhet, pleiet eñ sp. J. Ende springhet ende vliet ende speelt. | 720. H. Ont enten raet getelet. V. Onthier ent den r. J. Onthier dattet den r. | 721. H. int waper (*sic*) sl. B. in den watere. V. Dattene. J. Dattet hem mach. | 722. V. also. J. Ende als hetten hevet so begr. | 723. H. Eten (*sic*) den m. om dattet m. V. om dat het m. J. Dat et den man om dattet m. | 724. H. vleis. J. Smenscen vl. | 725. B. uut nu hort vord. H. voert. V. vort. J. wt ende nv bet vort. | 726. H. Suldi — woert. V.J. Suldi in .N. h. d. wort. B. word.

Digitized by Google

Nereides ſijn wel bekint/
Wonderᵉ/ die men in die zee vint/
Die die heidene bekinnen
Over hare zeegodinnen.
Plinius ſeit over waer
Dat ſi ſijn al ru gheharr/
Eñ int anſchijn/ ſonder waen/
Een deel na den menſche ghedaen.
Welcrijt ſoᵉ een ſterven ſal/
So hoorᵗ men dan dᵉoede gheſcal
Van al den andᵉen clein eñ groot;
Want ſi beweenen hare doot/
Die ſwaer esᵗ/ eñ niet en march
Ontgaen/ dat lebet onder den darch.

Nautilus/ alſe Plinius ſeghet/
Esᵗ een wonder dat in die zee leghet.
Twee langhe arme hebet dᵒzen/
Eñ tuſſchen den tween/ alſe mijt hᵒzen/

Vs. 727. H. Nerestes. V. die sijn bekent. J. dat sijn bekent. | 728. H. Van wonder die m. in ze v. V. Wond' diemen. B. Over wonder datmen in de ze vind. J. diemen in die ze vent. | 729. B.H. de heidene (heyd). J. heidine. | 730. B.H. zegodinnen. V. Over haren see God si minnen. J. Ende over haren ze God minnen. | 731. B. seid o. war. V.J. seghet. | 732. J. ru van haer. | 733. V. Ende in tanschijn. B. in dansch. | 734. V. Een d. des menschen gh. B. minsce. | 735. H. Wanneer so hor ene st. B. Weltijt. V. Welc tijt. J. Welctijt datter een. | 736. H. hore men d. drove. B. hortmen d. drove. V. hortmen dander driven gescal; *bedorven.* J. hortmen. | 737. H. clene. V. cleene. J. alden — clene. | 738. V.J. Die bew. (Want *ontbr.*). H. haren doet. | 739. H. niet ne mach (eñ *ontbr. en 't is door een* punctum *vervangen*). V. eñ niemen en m. J. ende niemen ne m. | 740. J. die es onder den dach. *Dit zonderling aenhangsel sluit zich welligt aen de gedachte van* godinnen. | 741. B. Nauchilus. H. Nanschilus. V. Natilus als. J. Nancillus als. *Ik herstelde de ware spelling.* | 742. H. dat *ontbr.; voorts* in de ze. J. indie ze. | 743. J. aermen heeftet. | 744. V. tusschen die .II. als. J. tusschen die twe als. H. als.

Digitized by Google

Hebet een bel dinne eñ bzeet;
So heft hi hoghe op ghereet
Sine arme metten belle/
Ende seilt henen alse die snelle;
Metten boeten roeyet onder/
Eñ metten steerte stieret: bits wonder.
Comt hem baer in sinen sin/
So supet bele waters in:
So battet te gronde sinct
Metten watere battet bzinct.
.N. gaet ute eñ hier comt .O./
Baerre twee af sijn also.

O.Nos heet een esel ban der zee;
Acht boete lanc ofte mee/
Alse Kyramibarium boec seghet/
Waent men dat hi te sine pleghet.
Pulcus heet hi in somech lant.
Sijn bisch te pulbere berbzant/

Vs. 745. B.H. So es een v. dinne (dunne). J. Heeftet. | 746. V. So heffet hi up hoghe gh. B. heeft hi. H. heefthi (*sic, met de tweede* e *onderstipt*). | 747. H. mitten. J. aermen vore metten. | 748. B. Soe seilt hi henen. H. Dan seilt hi h. als. V. hene als. J. seilt so h. als d. felle. | 749. V. Met handen, voeten roeiet, dits wonder. Metten voete roret. H. Mitten voten roret. J. Met andre voeten roertet dits wonder. | 750. mitten sterte stiert. B. stertte. V. staerte st. onder. J. sterte stiertet onder. | 751. B.H. Coemt. | 752. B. Soe spulet. J. suuptet. | 753. H. So dat te gr. V. dat het. J. sinket. | 754. V. watre dat het. H. Mitten. J. watre d. drinket. | 755. B. uut eñ hir coemt. H. hijr coemt. V. hir. J. wt. | 756. H. Daere .II. of sijn. V. Daer .II. of sijn. B. Darre. J. Daer .II. of sijn. | 757. E. *Opschrift*: Onos vel pultes. *Voorts:* Dat es desel. B. en esel. V. heet desel. J. die esel vander ze. *In dit HS. gaet het capittel* Orcha *voor, en* Onos *volgt.* | 758. E. lanc min no mee. H. vote lanc of mee. V. of mee. J. voeten lanc of me. | 759. V. Als K. boec ons seghet. J. Als Kiramm. b. ons s. | 760. B. te siene. H. Waenmen. J. Waentm. | 761. E. Pultes — lant. V. Pultus — somich. J. Pultus. H. in sulc l. B. land : verbrand. | 762. E. vleesch. V. ghebrant. J. Die visch.

Digitized by Google

Eñ ghemingħet met ſinen bloede /
Maect freneſie in ſoeten moede /
Daet menſe eñ beſtrijct daer mede.
Die dan den ſteene dzaghet ſiechede /
Dzinct hijt / hi ſal ſonder pinen
Den ſteen piſſen metter urinen.

Orcha / ſeghet Plinius /
Es een wonder / dat albus
Nature maecte / dat ſine ghedane
Nieman eñ mach doen te verſtane /
Niet dant ſel es eñ groot.
Deſe iaghen eñ ſlaen te doot
Die walviſſche in groter zee :
Si ne moghen ontgaen nemmermee.
Dan .O. ne ſegghic u nemmee ;
Nu hoozt voozt namen in .P.

Perna / ſeghet ons Adelijn /
Es een dan den mondzen die ſijn.

Vs. 763. E. gemingt. H. mit. J. finen bl. | 764. E. met soeten. V. frenisie. J. Maech fr. in sachten. | 765. E. eñ bespringet. J. Baetmen ende strijcter m. | 766. E. v. den stene dragen s. H. van stene draget s. V. vanden steen draget oec s. B. van stene hebben s. J. stene draecht. | 767. E.V. pine. J. Drijnct—pine. | 768. E. Dien st. p. met der wrine. H. mit ur. V. sonder orine. J. metten orine. *Daerop volgt in dat HS.:*

Vander .O. segghic nemmee ;
Nu hort vort namen in P.

Hetgeen de andere natuerlijk na Orcha *eerst stellen.* | 769. V.J. seghet ons Pl. | 771. J. dats sine. | 772. V.J. Niemen ne can. H. Niemenne mach d. teverst. | 773. B. feles. H. fel is. V. dant es fel ende groot. | 774. V. ende slaen doot. H. eñ slaet te d. J. ter doot. | 775. B. wal vissce. V. in die grote see. H. walvisce in grote z. J. walvisscen in die grote zee. | 776. V.J. Sine connens ontg. B. nemb. H. numm. | 777. H. Van .O. seggic u niet mee. V. ne seg ic. J. *plaetst dezen en den vlgdn. regel na* Onos. *Zie vs. 757 en* 768. | 778. B. hord vord. V. hort vort. H. hoert voert. | 779. H. seit ons. | 780. H. Van den wondre de sijn.

Digitized by Google

Si ligghen in ſcelpen alſe oeſtren plien.
Si ſijn wonderlijc int opſien :
Binden ſcelpen ligghenſe in een blies /
Te wonderne eeſt / ſijt ſeker dies /
Daer men af maect clebere biere
Na bzouwen eñ na mans maniere /
Eñ hooft cleder eñ koeverkiebe /
Die men vercoopt bzouwen op liebe.

Paſter es een wonder onder hem allen /
Gheſien in die zee van Gallen /
Alſe Pliniug te verſtane doet /
Dat hem heft opter zee bloet /
Alſe oft ware een roke baſt /
Hogher dan een ſeil of maſt /
Eñ werpt water uut ſinen monde /
Alſe oft ene lobie maken conde :
So dat alle die ſcepe verbaert /
Diet verſien in hare baert.

Patanijta / ſeit Pliniug hier /

Vs. 781. B. ligen in sc. alse mosscelen pl. V.J. Eñ (Ende) leghet in sc. (scellen) als woestren (musslen) pl. H. als. | 782. V.J. Groot eñ (ende) wonderlic (wonderleec) an (in) sijn up (op) sien. H wonderlic. B. in dopsien. | 783. B.H. In scelpen l. J. Binden scellen leghet. V. leghet. | 784. V. Te w. scone, sijt s. d. H.J. eist. | 785. V.J. of— cleder. H. cleder dire : manire. B. clede'. | 787-788. *Ik neem deze twee regels uit* V. *en* J. *over; zij ontbreken in* B. *en* H. *In* V. *staet* kneverkiene : up liene, *voor wie slechts naer den vorm der letters zien zou; in* J. hoeft cl. ende cuverkieve : op lieve. | 790. V.J. Es ghesien (ghesciet) in die see (indie ze). | 791. V. Als Plunus die te v. d. H. Eñ Pl. J. Als. | 792. V. heeft bover der z. vl. J. boven der ze. | 793. V. Als ioft w. een rotse. J. Als oft w. ene rootse. | 794. H. een seil af mast. V.J. Hogher ist (eist) dan seil of mast. B. een seil ofte een m. | 795. H.V.J. wt. | 796. H. Alste alst ene lovie (*sic*). V.J. Alst oft. | 797. B. vervart : vart. | 798. B. vorsien. H. v'sien. | 799. B. Plantanista seid Pl. hir. H. Plant.— hijr. J. Plant. seghet. V. seghet. *Voorts* : Platanista, *hetgeen ik volgde, omdat het inderdaed bij Plinius zoo heet.*

Digitized by Google

Es in Indi een waterdier.
In Ganges seit hi dat si sijn/
Ghesnavelt alse dat delfijn;
Haer steert es .XXX. voete lanc.
Dese sijn so dore stranc/
Dat si verbiten delpendiere/
Alsi gaen drinken ter rivierc.

Polipus/ alse Plinius seghet/
Es een visch/ die te sine pleghet
Bi Venedie in dat meere.
Sijn hoost dat es goet ter weere/
Eñ sijn steert in tween ghespleten.
Twee arme hevet hi/ alse wi weten/
Daer hi mede met siere cracht
Enen man/ die hem niet en wacht/
Te hant halet over doort/
Eñ etene eñ versmoort;
Want hi vleesch verkoren hevet.
So haste an die rochc clevet/
Men ne cant daer af ghetrecken niet.

Vs. 800. B. in Ende een w. d. H.V.J. in Endi een w. d. | 801. B. seid. H. seyt. V. lesetmen datsi s. J. lesemen datsi. | 802. H. als. V.J. Gh. sijn si als delfijn. | 803. H. Har stert is .XXX. vote l. V. Hare staert. B. Har. J. Hare staert—voeten. | 804. V. so dur str. B.H. dore str. J. so sere. | 805. H. delpendire. V. delphijn diere. B. delpen d. J. verdrinken delpen d. | 806. B. dr. in die riv. | 807. V.J. als. | 808. B. vesch. V. te wesen pl. | 809. B. Bi Vencedie in dat mere: were. H. in die mere. V. in dat mere. J. Bi Jenewen in dat mere. | 810. H. is groter were. V. Sijn hovet es hart ter weere. J. hert ter were. | 811. H.J. stert. V. staert. | 812. H. hevet, als wi w. V. heeft hi, als wijt w. J. aermen. *De rest gelijk* V. | 813. V.J. sire craft (cracht). B.H. Datter mede met s. (mit sire) cr. | 814. V.J. niet ne w. acht. H. niet wacht, *zonder* en *of* ne. | 815. H. Tehant haelt o. boert. B. Te hand — bord. V.J. Mede haelt uter boerd (boort). (Tehant *ontbr.*). | 816. V.J. Dien et hi dan eñ verscoerd (ende versmoort). H. versmoerd. B. versmord. | 817. H. vleis. | 818. B. roeche. H. So vaste hi an roke. V.J. So vaste hi andie roche (rootse). | 819. H. Men can daer af. V.J. Menne canne of. B. caent.

Digitized by Google

Het gaet opt lant alſt ghebiet.
Diet van der rochen wille bringhen /
Men nopet met ſtinkenden dinghen :
So vallet af; want het haet ſtanc.
Alſet noot / ſo eſ ſijn ganc
So / dat manlijc andren ghemoet.
Sittende hi ſine eier broet.
Boven twee iaren leeſter gheen /
Segghen die meeſters over een.
Hier endet dat in .P. es ;
Nu hoort voort van der .S.

Serra / alſe Iſidorus ſeghet /
Eſ een wonder dat in die zee leghet /
Groot / eñ hevet / alſo wijt kinnen /
Groote vlogle eñ ſtarke vinnen.
Alſt een ſcip ſeilen ſiet /
Sine vlogle op te heffene pliet /
Eñ wille ſeilen na ſceeps maniere.
Alſt ghedaen heeft .IIII. milen of viere /

Vs. 820. H. Et gaet. V.J. Up tlant (Opt l.) gaet hi als hijt g(h)ebiet. | 821. B. Dijt vander r. willede br. H. roche. V.J. Diene vander rootse. | 822. B. Men nemt met enenegen; *doch dit laetste woord als of men er* menegen *had willen van maken.* V.J. Doe hem iet an van stinkenden ding(h)en. H. mit; *de rest gelijk in den tekst.* | 823. H. wantet. V. vallet hi of, want hi aet st. J. valt hi of want hi. | 824. H. Alst noet so is. V.J. Als hi n. B. noet. | 825. H. manlic. V. Dat endelanghe elc andren. J. Dat ende lanc elc andren. | 826. H. sijn eyer. V. eyer. J. eyeren. | 827. H. Boven enen iare leveter gene. B. enen iare. | 828. H. die meysters over ene. | 829. H. Hijr endet dats in .P. es. V.J. Hier gaen ute (wt) namen in .P. | 830. H. hoert voert. V. Hort vander .S. vort waert mee. B. hord vord. J. hort vander .S. vort mee. | 831. J.V.H. als Ys. | 832. B. in de ze. H.J. ze. V. pleget. | 833. V. Gr. eñ hevet, als wi k. J. heeft als wi k. H. eñ heeft als wijt k. B. hevet *ontbr.* | 834. B. vimmen. J. voglen. | 835. V.J. Dit dier alst een scip s. s. B. scep. | 836. V. Sine vl. het up te heffen pl. J. vloglen. | 837. V. na des sceeps. B. sceps. J. na scepe. | 838. V. Alst ghedaen hevet .V. m. of .IIII. B.H. Dit dier doet vijf m. ofte (of) v.

Digitized by Google

Eñ alſem niet en biet ſijn poghen /
So ne cant die pine niet ghedoghen /
Eñ ballen ſine vloghele neder :
Dan ſo moet keeren weder /
Eñ ſinken te gronde waert /
Daer ſijn nature es eñ ſijn aert.
Serra / dit wonder / bediet wel
Meneghen cies / die feeſte eñ ſpel
Eñ ſwaren coſt wille hantieren /
Eñ volghen hoghер liede manieren
Beide in coſte eñ in cleden ;
Eñ eer hijt half mach volleden /
So wert hi der feeſten moede ;
Want het ſalieert hem an den goede /
Eñ moet vallen in dat pat /
Daer ſijn ouderbader in ſat.
Een ander wonder men oec weet /
Dat oec mede Serra heet /
Alſe Plinius eñ Iſidorus ghewaghen :
Sijn rugghe es ſcarp ghelijc der ſaghen.
Dit dier pleghet int water ſlupen

Vs. 839. V. Eñ hem niet ghedient sijn popen (*sic*). H. als hem niet diet. J. Ende hem niet diet. | 840. B. caent. J. nie gh. | 841. V. Ende — vlogle. J. vellet s. vlogle. | 842. B. kieren. V. Danne moet het kere w. J. Dan moetet keren w. H. keren. *Het woordje* so *is er later bijgedaen.* | 843. B. ward. H. wart. | 844. sine nat. B. ard. H.J. sine nat.—art (aert). | 846. V. Menigen. H. Mēnegen. | 847. B. antieren. V. Ende—antieren. H. hantiren. J. sware costen willen. | 848. H. lude maniren. J. lieder. | 849. V.J. Bede in ridinghen eñ (ende) in cl. H. Beede. | 850. B. af *in plaets van* half. V. alf can vulleden. J. can volreden. H. wlleden. | 852. V. falgiert. H. Wantet faelgierten. J. faelgiert. | 853. B. pad. V.J. So moet hi vallen inden pat. H. inden pat. | 854. V. houder vader. B. in *ontbr.* J. oudevader. | 855. B. Sen ander, *met eene groote roode initiael, als of hier een nieuw capittel begon, en* Sen *de naem van een nieuw monster ware.* | 856. B. oec Serra mede h. | 857. H.V. Als — Ys. J. Als — Ysidorius. | 858. V. Sijn ric. H. is scerp. J. Sijn rug es scerp. | 859. B. plegt: H. pleget in water. V. te slupene J. pleecht — te slupene.

Digitized by Google

Ende onder die scepe crupen /
Eñ snijtse ontwee / eñ verdrinct dan
In die scepe alle die man.
Dat doet alleene om dat /
Dat mans vleesch wil wesen sat.

Syrena es die meerminne.
Fisiologus hebet inne /
Dat si draghen wijfs ghelike
Coter navelen sekerlike.
Groot sijn si / eñ eiselijc ghedaen /
Met langhen hare / sonder maen /
Eñ dat groot eñ grof mede.
Met haren kindren es haer sede :
Dat sise in haren arme draghen /
Heeft men ghesien in someghen daghen;
Want si soghense alse drouwen plien.
Sciplede als sise sien /

Vs. 860. V.J. te crupene. | 861. B. snietse. H. snietse ontwe eñ drinct d. V. versinct d. J. snijtse ontwe ende verdrincse d. | 862. H.V.J. In den scepe. | 863. V. doet het allene. B.H. allene. J. Dit doetet al omme d. | 864. B.H. vl. (vleis) wil eten sat. V. Dat het. J. Dattet smans vl. wil sijn s. | 865. B. Syr. es d. merm. H. Syr. es de mere m. V.J. dats die mare (maer) m. | 866. B. Fisiogolus. V. Phis. die h. J. Philiologus. | 869. V. eñ hiselike. H. wivelic. B. wivelijc. J. eyseleec. | 870. H. Mit. | 871. V.J. Eñ dat lecht (leghet) eñ groef m. | 872-875. *In deze vier verzen heb ik alleen gezocht iets verstaenbaers voor te stellen, zonder den tekst geheel en al om te werken. Zie hier wat mijne vier HSS. twee en twee aenboden :*

B. Met haren kindren es har sede,
Dat sise in haren arme dragen,
Heeft mense in somegen dagen
Geweten alse vrouwen plien.

H. Mit . . . . . .
. . . . . arm dragen,
Heeftmen in somigen dagen
Geweten, enz.

V. Met haren kinde es har sede,
Die si in haren arme dragen,
Heeft mense ghesien in somen dagen;
Want si soghen als vrouwen plien.

J. . . . . kinde ende es hare sede,
. . . in haren aermen draghen,
Heeftmen ghesien in somighen d.
Want si sokense als, enz. . . . .

| 876. H. Sciplude alsise. B. Scepl. alsise. J. alssise.

Digitized by Google

Werpſi hem een ibel bat /
Eñ die wile dat ſi handelen dat /
Vlien ſi van der meerminnen.
Adelinus doet ons bekinnen /
Dat ſi gheclaut alſe aerne ſijn mede ;
Eñ oec na andre viſſche ſede
Sijn ſi gheſcellet eñ gheſtaert /
Daer ſi hem mede ſtieren ter vaert.
Cluut hebben ſi ſo doze ſoete /
Alſe ſciplede met goeder moete
Gheent hozen / ſo nes gheen man
Die des ſlaeps ontbechten can.
Dan verdrinken ſise eñ ſcuren.
Men vintſe te ſomegher uren
In ſewen eñ ſomwile in rivieren.
Some / die kinnen hare manieren /
Alſi daer bi ſelen liden /
Stoppen ſi hare ozen tien tiden /
So dat ſi dien ſanc niet hozen /
Eñ ſo ne connen ſiſe niet verdozen.

Vs. 877. H.V.J. Werpen si. | 878. V.J. Ende. H. Entie wile. | 879. V. Ontvlien si der marem. J. Omme die maerm. (Vlien si *ontbr.*). B. Vlien si dan vander m. | 880. B. Adelinius. V. Adelius boec doet. | 881. B. alse are. V. geclawet. H. geclaut sijn alse arme m. J. als. | 882. V. ander vissche. B. vessce. H. ander visce. J. ander visscen. | 883. V. ghescelpet. B. gestert. H. gescelt eñ gestert. J. Si sijn. | 884. B. hen mede st. ter vared (*sic*). H. mede sturen t'w't (*sic*). | 885. B. Dlud (so *ontbr.*). V. Een luud hebsi so dor s. J. Een luut h. si so duer. H. dor soete (so *ontbr.*). | 886. V. Als scipman met. J. Als die scipmans. B. sceplide. H. sciplude mit g. mote. | 887. V.J. Gont horen. B. Tgene horen en es g. m. | 888. V. des slapens ontwisschen c. J. ontwisscen. | 889. V.J. So verdrincsise (verdrinctsise) ende sc. H. verdrencsese. | 890. B. vindse ter meneger. H. te meneger. | 891. B. seuwe. J. seuwen ende somtijt. V. seewen. H. sewe — riviren. | 892. V.J. kennen. H. har maniren. | 893. V.J. Als si vor (Alsi vort) bi hem sullen l. H. voer bi sullen. | 894. V.J. Stopsi (Stoppense) — in dien (indien) t. H. Stoppensi har o. | 895. V.J. haren sanc niet en (ne) h. H. den s. niet verhoren. | 896. B. Eñ some conen sijs niet. V. Eñ some c. sise met (*sic*) v. J. Eñ *ontbr.*

Digitized by Google

Ulyxes / wanic eñ meneghe mede /
Dat eerſt vant deſe behinderhede.

Alla es een wonder mede /
Dat men vint teere ſtede /
Seit ons waerlike Adelijn /
Daer twee lande verſcheden ſijn :
Clant van Italien eñ van Sicile ;
Daer vint menſe / ſonder ghile.
Op al tfolc ſijn ſi verwoet /
Want ſi vleeſch minnen eñ vloet.
Vorſt gheſcepen eñ hooft
Na die meerminnen / des ghelooft /
Maer den mont groot eñ wijt /
Eñ tande vreeſſelijc talre tijt /
Ghelijc dat andre diere ſijn /
Eñ gheſteert na dat delfijn ;
Starc in watere / cranc opt lant.
Oec ſinghen ſi ſuete / alſict vant.

Vs. 897. V. Uluxes waent die menighe. J. Uluxe w. ende die meneghe m. H. Ulixes entie menege wanic mede. | 898. B. ierst v. die b. V. bendichede. H. vant de behend. J. behend. | 899. V.J. dats een. | 900. V. Alsment v. tere st. B. vind tere. J. in ere st. H. tere. | 901. B. Seid ons warl. V. Seghet ons Ad. J. Seghet ons waerliken. | 902. B.V.H.J. versceden. | 903. B. Dlant van Yt. eñ van Cisile. V. Ytalien eñ Sisile. H. Ytale — Cysile. J. Italien ende Cecile. | 904. V.J. In die zee v. B. vind mense s. gile. H. vintmense s. gile. | 905. B. verwoetd. V. Up alle die liede. J. Op allen lieden. H. alt volc. | 906. B. tfleesch. H. vleis. | 907. B. hoeft. V.J. hovet. | 908. B. Na die maniere des g. H. Na manire des g. V.J. Na mareminnen (maerm.) dies ghelovet. | 909. B.H. Mar (Mer) den mond (mont) groet. V. Mare. J. Mar die m. | 910. V. Tande vreselijc (Eñ *ontbr.*). B. vreselijc. H. vreselic. J. Tanden vreseleec (Eñ *ontbr.*). | 911. V. Gheliket als ander d. s. J. als andre dieren. H. dire. | 912. B. dat *ontbr.* V. Eñ gestaerd als dat d. J. Ende ghestaert als telfijn. B. Gesteert eest na dat d. H. Gestert ist alst delfijn. | 913. V. int w., cr. up. lant. H. int water. J. Sterc int water ende cr. | 914. V. soete alst ic v. J. soete. H. soete als ict.

Digitized by Google

Synocus/ ſpreect Iſidorus/
Es in die riviere Nilus/
Dat es in Egypten/ ſonder waen/
Eñ es na cocodrillus ghebaen;
Maer minder vele/ eñ niet ſo lanc.
Sijn vleeſch/ ghemenghet in enen dranc/
Doet vergaen al venijn.
Men leeſt/ dat ſi droet ſijn/
Eñ dat ſi ſtorme vorſien/
Eñ ſi in haren hole vlien/
Eñ ſtoppen tgat te winde waert/
Eñ maken anders hare uutvaert.
Van .S. ne vandic nemmee;
Nu comen hier voort namen in .C.

Estubo/ dats die ſlecke/ in latijn/
Die in India ſo groot ſijn/
Dat Plinius eñ andre tellen/
Dat liede wonen in haren ſcellen/
Eñ ſi van eilande te eilande varen
In die roode zee daer mede twaren.

Vs. 915. V. spreict Ys. H. Synochus spr. Ys. J. Sinacus spr. Ys. | 916. H. rivire. | 917. V.J.H. Dats. B. Egipten. | 918. V.J. Ende. B. cocodrilluse. | 919. H. Mer. J Mar. | 920. B. Sijn vesch. J. gheminct. H. vleis. | 921. V.J. Die doen (doet) v. dat v. H. Doen v. | 922. V.J. leset dat si so vr. s. | 923. V.J. Datsi die st. (Eñ *ontbr.*). B. vor sien. H. versien. | 924. H. in hare hole. J. Ende in hare holen. | 925. V. Ende st. B. wart. | 926. B. vut vart. V. haer. H. wtfaert. J. opvaert. | 927. V. Van .S. sone hebbic n. H. ne vandic niet me. J. Vander .S. hebbe nemmee. | 928. V. Hier comen vort. B. hir vord. H. coemt voert. J. hort hier vort vander .T. | 929. B. dat es. V. die *ontbr.* H. slec. | 930. H. De in India. | 931. V. ende ander. H. eñ dandre. | 932. B. in hare. H. lude. J. lieden w. in hare sc. | 933. V. van heilande theilande. B. te ielande. H. van eylande teylande. | 934. B. die groete zee daer met twaren. V. see d. m. te waren. H. grote ze — tvaren. J. rode ze.

Digitized by Google

Wonderlike ſo baet men beſe :
Somwile / alſo alſict leſe /
Die ſlecken bloten op die bloet /
Eñ alſe die lucht es ſcone eñ goet /
Eñ warm dat ſonneſchn /
Dan dinct hem dat ſo ſoete ſchn /
Dat ſi uter ſrellen al crupen ;
Eñ eer ſi moghen weder in ſlupen /
Werden ſi ſo verdzoghet van der ſonnen /
Dat ſi niet inne comen connen /
Eñ en connen niet onder twater comen :
Aldus werden ſi op ghenomen.
Oer baet menſe anders / wildt verſtaen :
Nachts / alſi ter weiden gaen /
Eñ ſi ſat ter zee waert comen /
Wert ſulc ſlapende van hem ſomen ;
So werpmenſe omme baer op neder /
So ne connen ſi niet op comen weder.
So ſriten ſi uut / eñ ne connen gheleeren

Vs. 935. V.J. so *ontbr.* H. vamen. | 936. B. Som wille. V.J. aldus als ic (ict). H. Somwile alsic l. | 937. B. de vloet. V. up. J. indie vl. | 938. V. Eñ als. H. als—is. J. als. | 939. V.J. warem es d. s. (sonnen sc.). H. warem dan tsonnenscijn. | 940. B. Dan donct hem datsi seker sijn. H. Dinct hem datsi seker s. (Dan *ontbr.*). V. Dan *ontbr.* J. Dan *en* so *ontbreken.* | 941. B.H. So dat si uten sc. cr. (al *ontbr.*). | 942. B. Eñ *ontbr.* V.J. moghen (moeghen) in gheslupen. H. mogen in gecrupen. | 943. V.J. Wordsi. (Worden si) so droghe. B. soe bedroget metter s. H. so *ontbr.* | 944. V.J. niet weder in c. c. H. niet incomen. | 945. H.V.J. Eñ connen niet. *Het negative* en *ontbr.* B. conen niet onder water. *Voorts plaetsen* B. *en* H. *vers* 946 *voor* 945. | 946. V. wordsi up. | 947. B.H. Eñ men vaetse anders. V. anders el wi (*sic*) verstaen. J. als wi verstaen. | 948. V. Nacs al si (*sic*). H. ter weeden. | 949. B. wert. V. wart. J. ze. H. Eñ alsi sat derw't c. | 950. V. Wort sulc. J. sulke. B. selc. | 951. B. ombe dar. V. omme dat up dat neder. H. om dat op dat neder. J. omme op dat neder. *Allen* werpmense, *dat ik daerom behield. Vglk. vs.* 1003. | 952. V. up c. H. So connensi niet op c. J. niet comen (op *ontbr.*). | 953. B. ut eñ connen (ne *ontbr.*). V. sciet si ute. *Voorts allen* gheleren *of* geleren.

Digitized by Google

Dat ſi hem ſelven omme keeren :
So dat menſe dan met linen ſtrect /
Eñ te lande waert optrect
Met vele lieden dieſe ſlepen :
Alduſ ſo werden ſi begrepen.
Ghene tande heeft ſi in den mont ;
Doch es hi hart eñ ſlutende vont /
Eñ ſo ſtarc min no mee /
Dat hi den ſteen breect ontwee.
Si riden eñ noten in dire manieren
Dat coene doen ende ſtieren.
Si legghen eier alſe ganſe twaren /
Hondert te ſamen teere ſcaren :
Opt lant derſiſe / daert es ſachte /
Eñ broedenſe dan bi nachte.
Si boeden haer ionc een iaer.
Selke seggen over maer
Dat ſi met ſiene hare eier broeden ;

Vs. 954. B. ombe keren. V. Hem selven niet omme keren (Dat si *ontbr.*). J Hem selven weder omme keren. H. Ende hem selven niet om gekeren. | 955. V.J. datmense metter l. str. H. mit linen strict. | 956. B. wert. V. Ende te l. w. dan trect. H. w't dan op trect. J. Ente (*sic, een woord*) lande waert dan trect. | 957. B. liden dise sleipen. H. luden diesi sl. | 958. V. Dus wordsi somwile begr. H. Dus. J. Dus werden si somwile b. | 959. V. ne hevet so inden m. B. Gene. H. Gene t. heeftsi, *door verbetering, uit* heefhi. J. Ghene tanden. | 960. B. hard — rond. V. hie hard eñ eñ sl. (*sic*). H. is. J. hert. | 961. V. Als een lous no min of no mee; *maer* of *is doorgehaeld.* J. Als een lons no mee no min. *Voor* lous *en* lons *schrijve men* doos, *naer 't latijn* : pyxidis modo. *Het woord werd reeds vroeg bedorven; want al behoude ik hier de les van* B. *en* H., *het is waerschijnelijk dat wij ze aen eenen kopist te danken hebben.* | 962. V. Een steen breict hi ontwee. J. Enen st. breect hi ontw. | 963. H. in dier maniere. J. inder m. | 964. B. coe doen ofte st. H. coie d. of st. V. coeyen. J. coyen. | 965. V. eyer alst ganse ware. J. eyeren alst g. waren. H. eyer als g. | 966. V. there scare. B.H. tere. J. terer. | 967. B.J. Opt dlant dicken (decken) sise. V. Up tlant. H. is. | 968. V.J. Ende br. bi n. (dan *ontbr.*). | 969. V. hare ionghe. B.H. har. J. hare ionghen. | 970. H.J. Sulke. | 971. B. met sine. V. mit s. h. eyer. H. mit s. har eyer. J. eyeren.

Digitized by Google

Maer die ghene die wel ghebꝛoeden /
Eñ die dit wonder dicke ſaghen /
Ne willens over waer ghewaghen.

Tignus / alſe Solinus ſeghet /
Es een wonder dat in die zee leghet.
Sijn ſteert es wel bꝛeet bijf voete.
Opt lant gaet eten boꝛ hongheꝛs boete :
In noꝛden winde het meeſt des pleghet.
Plinius dan deſen seghet /
Om dat hem luſt ſeilens ſien /
Dat ſi den ſcepen volghens plien.
So nernſt ſijn ſi in deſen doene /
Dat menſe ſciet met arpoene.
So bet werden ſi / weet boꝛ waer /
Dat ſi ne leben maer dꝛie iaer.

Tynnus es een viſch mede
Van harde groter wonderlichede ;
Met ſiere longhenen / met ſinen oghen /
So mach men groot wonder toghen :

Vs. 972. V.J. Dits wonder; maer (mar) die w. gh. B. gevroden. | 973. V. dicken H. Eñ de dit. | 974. B. En willens ov. war niet gew. H. Willens overw. niet g. | 975. V. Tygnus als. H. also. J. als. | 976. B. dat in de zee. V. see. H.J. inde ze. | 977. V. staert. B. vif. H.J. stert. | 978. B. Opt dlant. V. Up tl. g. eten dor des h. J. duer shonghers. | 979. V. nordene w. B. des *ontbr.* H. B. noerden w. et meest pl. J. In nordwinde (des *ontbr.*). | 981. B. *had, voor* sien, *begonnen* plien (pl) *te schrijven, maer veranderde de* l *in* s; *echter bleef de* p *staen* (psien). V. seilen. J. Omme dat lust (hem *ontbr.*). V.J.H. *plaetsen vs.* 981 *en* 982 *in eene omgekeerde orde. Ik volg* B. | 982. B. den scepe. | 983. V. narenst. H. nerenst. J. neernst. | 984. B. arpioene. H. mit arpioene. J. sciet aldus m. aerpoene. | 985. V. wordsi over w. B. war. H. wet vorwaer. J. over waer. | 986. V. w' (*sic* = waer) drie i. H. mer. B.J. mar. | 987. B. Teinius, *maer de* e *is onderstipt. Voorts, naer gewoonte*, vesch. J. Thinius. H. Tinius is. | 988. B.V. herder groter. J. herde gr. wonderlijch. | 989. B. sire. V. sire longhere. H. mit sire longene mit. J. sire longhen m. sine o. | 990. V.J. Mach men een gr. w.

Digitized by Google

Men ſmeltet in een glaſen vat
Met zee watere; eñ al dat/
Datmer ſcrijft mede/ over waer/
Sal nachts ſcinen alſe vier claer.

Ozuca es der tortuwen name.
Die vint men groot eñ onbequame
In die zee/ .XX. voete lanc/
Eñ .XXX. vzeet/ ſtarc eñ ſtranc;
Langhe been/ clauwen ſo groot/
Noyt ne hadde leuwe des ghenoot.
Stout ſo ſeere/ ſonder waen/
Si dar wel vzie manne beſtaen.
Werpt menſe omme metter macht/
So ne heeft ſi gheene cracht;
Want hare ſcilt es ſo vzeet/
Si ne mach niet op wel ghereet/
Daer ſi in beſloten leghet/
Die vziehoecte es/ als men seghet.
Dan der .C. laten wi bliven nu;
Hier comt een alleene in .D.

Vs. 991. V. glasin. J. Me (*sic*) smelt in. | 992. V. see watre ende. H. sewatre. J. ze w. | 993. V. scrivet. B. war. H. Datmen scr. mede. J. mede scrivet. | 994. B. vir. H. als. J. nachts wesen herde cl. | 995. B. cortuwen. V. dats der tortuwe. H. tortuen. J. dats. | 996. V. onbetame. H. ombequ. J. Diemen vint — omb. | 997. J. ze — voeten. | 998. B. Die vindmen groet, st. eñ str. H. De vintmen starc, groet eñ str. V. Eñ achte br. J. sterc. | 999. V.H. clawen. J. bene ende die clawen groot. | 1000. B. Dat men ne vind niet hars g. V. Noit ne h. leeuwe des g. J. Nooit ne h. lewe dies gh. H. Dat men ne vint har g. | 1001. V. Stout es soe sere. J. Stut (*sic*) es si sere. H. sere. | 1002. V. drie man b. H. daer wel .III. man b. | 1003. V.J. Werpmense. B. ombe. H. Werpm. — mitter. | 1004. V. hevet. H. en heefse gene. | 1005. V.J. die es. H. har scilt is. | 1006. V. Soene m. n. up gh. B. Sine m. n. op wel gh. H. Si en mach. | 1007. V. Daer soe in. | 1008. V. driehoekende es. B. drie h. H. De drihoecte is. J. Ende .III. hoekende alsmen ons seghet. | 1009. V.H. Van .T. B. late wi. | 1010. B. Hir coemt een allene. V. ene allene. H. Hijr coemt ene allene. J. comt allene een .V.

Digitized by Google

Vacca marina es die zeecoe.
Aristotiles seghet hier toe /
Dattet starc es ende groot /
Eñ wzeet alst hem comt ter noot.
Dit dier dzaghet nu een / nu twee /
Alse ene coe / na min na mee.
Tien maende dzaghet si haer dzacht.
Seere nauwe sise wacht /
Eñ minnetse seere / dat es waer.
Si leven .C. eñ .XXX. iaer /
Eñ dit es ghepzoevet ghenoech /
Als men hem den steert af sloech.
Van .V. vindic nemmee te samen;
Van .Z. comen hier vier namen.

Zedzosi / seit Plinius /
Syn grote vissche / eñ heeten dus.
Hare been syn sulc / als men ghewaghet /
Dat menre planken ave saghet /
Daer men af maect weghe eñ buren;

Vs. 1011. B. de see c. V. dats d. zee c. J. dats der ze c. H. is de zeecoe. | 1012. V. seghetter toe. J. daer toe. H. hijr toe. | 1013. V. Dat starc es eñ gr. J. sterc. H. Dat sterc es. | 1014. V. hem *ontbr.* B.H. coemt. J. als hem. | 1015. H.J. twe. | 1016. V. Als. *Voorts* mini *met de laetste* i *doorgeschrabd; terwijl* B, *daer het eerste* no *ontbreekt,* nnyn (*sic*) *schrijft.* H. Als eene coe noch minnome (*sic*). J. me. | 1017. V.J. .X. maenden draghen si hare dr. H. dragen si hare. | 1018. B. sijn si gewacht. H. nawe sijn si gew. | 1019. B.H. Dit es geprovet (is geproeft) over waer. V. Eñ minnese s'. J. minnense sere. | 1021. B. geprovet gnoech. V. gheprouvet ghenouch. J. gheproeft. H. dits geproeft g. | 1022. V. die staert of slouch. J. die stert of sl. H. stert. | 1023. B. nemme. J. vindicker nemme. H. nimeer. | 1024. B. hir namen (vier *ontbr.*). V. Hier comen .Z. .IIII. namen. J. Hier comen van .Z. vier n. | 1025. B. seid. V.J. seghet. | 1026. V. gr. vische (visscen) heten d. B. vesse. H. visce eñ heiten. | 1027. V.J. beene (benen) sijn sulc, als hi ghew. B.H. Hare (Har) been sijn so groet alsm. | 1028. V. Datmer pl. J.H. Datmer planken of (af) s. | 1029. V.J. of m. w. eñ doren (ende dueren). H. doren.

Digitized by Google

Eñ ſo lanc / na der ſcrifturen /
Dat menſe te dalken in ſalen leghet :
.CCC. voete lanc / alſe Plinius ſeghet.
Deſe diere / leſen wi /
Sijn in die zee van Arabi.

Zidzac / alſe Tiber Rerum ſeghet /
Es een wonder dat in die zee leghet /
Wonderlec eñ vreeſſelec mede ;
Nochtan eeſt dan ſueter ſede /
Want het ne heeft gheenen fellen aert.
Ghehoeft eeſt als een paert.
Na den drake els nederweert
Tanc eñ crom es hem de ſteert.
Menegiertiere es hem dat bel /
Eñ ſwimmet alſe een ander viſch wel.

Zitron es wonder mee /
Want hets die ridders van der zee.
Tiber Rerum hier af ſeghet /
Dat hi vozen te ſine pleghet

Vs. 1030. B. Also lan (*sic*). H. Eñ so l. | 1031. B. legt : segt. | 1032. J. .C. voeten l. als. | 1033. B. lese wi. V. Dese beesten. J. beesten lese wi. H. dire. | 1034. B. inde zee. J. Vintmen indie ze. | 1035. V.J. Zidrach. als. | 1036. J. ze. H. Is — de ze. | 1037. B. Wonderlec eñ vreeselijc. V.J. Wonderlic (— leec) ende vreselic (— leec). H. Wonderlic eñ vreeslic. | 1038. B.H. Mar (Mer) nachts eest (eist). V. ist van soeter. J. eist v. soeter. | 1039. B.H. Want en heft (heeft) genen f. aerd (aert). V. Want soe ne hevet. J. want het ne hevet ghenen. | 1040. B. *sloeg dezen regel over, en liet vervolgens na vs.* 1042 *plaets open voor den rijmregel dien hij te kort kwam.* V. Ghehovet es het. J. Ghehoeft eist. H. Et heeft thoeft. | 1041. B. neder ward. V.J. neder waert. H. ist nederw't : de stert. | 1042. B. croem. V.J. staert. H. is hem de stert. | 1043. V. Menighert. H. Menegertire is. B. Meneger tire. | 1044. V.J. swemmet als and' vissche (andre visscen) w. B. vesch. H. zuemt als. | 1045. B.H. Zifron. V. es noch een w. mee. J. Zitiron es noch w. | 1046. V.J. Dat heet die ridder (ridders). H. ets de ridder. | 1047. V.J. hier of. B. hir. H. hijr. | 1048. B. te siene.

Digitized by Google

Den ridderе gheliic / des gheloвet;
Eñ recht alſe een helm opt hoвet
Van enen herden ruwen velle /
Alſt ware van ledere ofte van ſwelle.
Enen ſcilt op die ene ſide /
Tanc eñ hol eñ een deel wide /
Daer hem dat dier mede decken mach
Jeghen ſteke eñ ieghen ſlach.
Met ſtarken ſenewen es hi veſt
Die ſcilt in ſinen live gheveſt;
Driehoecte es hi / horen wi ſpreken /
So ſtarc men ne canre dor ſteken.
Tweeſplette hant hem onder ſtaet /
Daer hi ſeere mede ſlaet:
So dat rume man mach weſen /
Die des ſlaghes mochte gheneſen.
Dus es hi te vane quaet;
Eñ vaet menne / eñ men op hem ſlaet /

Vs. 1049. V. rudder gh. d. ghelooft. H. ridder. J. riddre gh. dies. | 1050. V. als een h. up thooft. H. als hi eenen h. op sijn hovet. B. op sijn hovet. J. als een helm. | 1051. V.H. harden. | 1052. V. lof als v. ledre of v. sw. H. ledre of v. suelle. J. v. ledre of. | 1053. B. scild. V. an deen side. J. Een sc. op dene s. | 1054. B.H. een deel *ontbr.* V. Lanc ende hol. | 1055. V. in decken. H. dat dijr. J. in decken m. | 1056. V. eñ *ontbr.* | 1057. V. es hi best. J. sterken s. es hi best. H. Mit sterken s. is hi ge.... *Dit vers en de zeventien volgende zijn op het einde verminkt. Daer stond zonder twijfel* gebest, *gelijk in* B. | 1058. V.J. in sijn lijf. H. De sc. | 1059. B. Drie h. es hi, hore wi. V. hore wi. H. Drihoecte is hi hore wi. J. Drie hoekede es als wi horen spr. | 1060. B. menne canne niet gebreken. H. men canne gebreken. V. dur st. J. sterk menne cannen niet duer steken. | 1061-1062. V. Twisplette. J. Twi spellete end hem. B. *en* H. *geven de bedorven les:*

B. twee spette heft hi in den staert.
Daer hi sere me sleet te ward.

H. .II. specte heefthi inden start,
Daer hi sere mede slaet ter *vart*.

De laetste letters sijn in H. *weggesneden.* | 1063. B. come iman. H. Zo (*sic*) dat c. | 1064. V. soude ghenesen. J. mach gh. | 1066. V.J. vaetmen eñ men up (op).

Digitized by Google

Niet lichte doet men hem mee.
Dese bint men in dinghelsche zee.

Zasius dat es een wonder
Boven allen andren besonder.
Basilijs / die groote in sijn doen /
Spreert in sinen boeke Exameroen /
Dat dit wonder hevet grootheit ane
Vele boven des menschen mane /
So vele / dat elc man segghen soude /
Datter Nature in spelen woude.
Henne ghelijct / boven noch onder /
No visch / no dier / no gheen wonder /
Noch voghel / groot no cleene;
Maer sonderlinghe alleene
Gaet alre dinc die leven boven.
So dat menre te rechte wel in loven
Gode mach / biet al gheboot.
Sijn hooft te siene / es wonder groot;
Sijn mont te siene / es een afgront /

Vs. 1067. V.J. ne doet men. H. doemen. | 1068. B. vind men. *In dit HS. staet deze regel vóór, en* 1067 *volgt.* H. vaetmen in ding..... | 1069. J.H. dats. | 1070. B. alle andre. H. alle dandr.... | 1071. V.H. Basilius die (de) grote. J. Baselis. | 1072. V. Spreict inden b. J. inden boec van Examiroen. | 1073. B. grootheit *ontbr.* H. *is verminkt.* J. heeft groetheit. | 1074. V. boven allen m. w. J. smenscen. | 1076. V. Offer nat. J. Joffer. | 1077. B. En gelijct. H. Een gelijc. J. Het ne gh. b. no onder. | 1078. V. No visch. B. Vesch. no dier en geen besonder. J. No vissce, no d., no gherehande w. H. Visch noch dier geen besonder. | 1079. V. No voghel gheen no gr. no clene. B. clenc. H. vogle — clene. J. No voghel gheen no gr. no clene. | 1080. V.J. Mare (Mar) sonderlanghe. H..... er sonderl. *De* M *is weggesneden en zoo hebben mede de achttien volgende regels hun begin verloren, de laetste het meeste.* | 1081. V. die levet. H. de levet. J. Gatet alle ding. | 1082. B. dat m. V.J. So datmer wel met rechte in l. H. .... tmer te rechte in l. | 1083. B. God m. dijt al geboet : groet. H. geboet : groet. | 1084. V. hovet. H. is. | 1085. *In* J. *is deze regel uitgevallen.* V. Sijn mont te siene es een afgront mont (*sic*). B.H. alse (als) een afgrond (afgront) (es *ontbr.*).

Digitized by Google

Ghelijc alſe der hellen mont;
Sine oghen/ alſe dat helſche vier:
Eñ elc ander ſo onghehier/
Dat elc mach ſeghghen/ dat hi ne ſach
Die ſulc wonder onder den dach.
Hier endt die boec: ine vinds nemmee
Van den wondren van der zee.
Men ſal hier in vinden ſticke
Een eñ vijftech/ dat ſeghghicke.
Hoozt hoozt van viſſchen manieren/
Die de zee hoet eñ die rivieren;
Maer int ghemeine hoozt een deel/
Eñ dan van elken al ghehеel.

Vs. 1086. B. mond. V. Ghelijc als der h. gront. H.J. als. | 1087. V. Sijn oghen als. H. .... ogen als. J. als. | 1088. V. Elc ander. B. Elken mensce soe ongier. H. .... minsce so ongier. | 1089. V. mach sien dat hi ne. H. seggen diene s. J. hine. | 1090. B. Selc w. op enen dach (Nie *ontbr.*). H. .... onder op enen d. J. Noit sulc w. | 1091. B. inne vinds. V. ent den boec, in vints niet mee. H. ... die boec en vints nimme. J. eynt dit b. inne vans nemm. | 1092. B. wondre. H. .... wondre inde ze. J. wondre. | 1093. H. .... ijr in v. sticken. J. in *ontbr.* | 1094. B. Een van viftecht dat seggicke. H. seggicken. V. vijftich dat seg ic ke (*sic*). J. seg icke. | 1095. B. hord vort v. vesscen. V.J. Vort hort der visschen (die vissce) maniere. H. maniren. | 1096. B. voed. V.J. Die die see (ze) v. entie riviere. H. entie riviren. | 1097. V. Mare int ghemeene hort. B. hord. J. Mar — hort. H. .... hoert. | 1098. B. al geel. V.J. Ende danne (dan) v. elken gheheel (al *ontbr.*). *Deze twee laetste verzen plaetst* B. *in 't begin van het volgende Boek.*

EINDE DES EERSTEN DEELS.

ERRATUM.

Bladzijde 65, vs. 541, in plaets van wi ſo lees wie ſo

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google